

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΠΡΑΚΤΙΚΑ

ΤΗΣ

ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΤΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΕΩΣ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΩΝ

ΕΤΟΣ 1951 : ΤΟΜΟΣ 26^{0Σ}

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

1952

ΠΡΑΚΤΙΚΑ

ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Π Ρ Α Κ Τ Ι Κ Α

· Τ Η Σ

ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΤΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΕΩΣ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΩΝ

ΕΤΟΣ 1951 : ΤΟΜΟΣ 26^{ΟΣ}

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

1952

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Τοῦ Κτ' — 1951 τόμου τῶν Πρακτικῶν.

Α'

Σελ.

ΕΠΕΤΗΡΙΣ α' - τθ'

Β'

1. — ΠΡΑΞΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ — ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΩΝ — ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ — ΛΟΓΟΙ

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 25 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1951	1
ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 15 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1951	14
ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 24 ΜΑΡΤΙΟΥ 1951	39
ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 5 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1951	69
ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 19 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1951.	81
ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 17 ΜΑΪΟΥ 1951	106
ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 19 ΜΑΪΟΥ 1951	134
ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 26 ΜΑΪΟΥ 1951	135
ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 31 ΜΑΪΟΥ 1951	136
ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 18 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1951	142
ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 27 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1951	172
ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 15 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1951	188
ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 27 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1951	266

2. — *ΑΓΓΕΛΙΑΙ ΘΑΝΑΤΩΝ*

Τακτικῶν μελῶν: ΓΕΩΡΓ. ΔΡΟΣΙΝΗ, σ. 14. — Κ. ΜΑΛΤΕΖΟΥ, σ. 14. — ΓΡΗΓ. ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΥ, σ. 14. — Γ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ, σ. 142. — ΣΤΥΛ. ΣΕΦΕΡΙΑΔΟΥ, σ. 144.

Ἀντεπιστελλόντων μελῶν: PAUL KOSCHAKER, σ. 145. — ΙΩΑΝΝ. ΠΑΡΑΣΚΕΤΟΠΟΥΛΟΥ, σ. 69. — CARL BENZ, σ. 69.

3. — *ΕΚΛΟΓΑΙ ΑΡΧΩΝ*

Γραμματέως τῆς τάξεως τῶν Γραμμάτων καὶ τῶν Καλῶν τεχνῶν: ΕΠΑΜ. ΘΩΜΟΠΟΥΛΟΥ, σ. 106.

4. — *ΕΚΛΟΓΗ ΑΝΤΕΠΙΣΤΕΛΛΟΝΤΩΝ ΜΕΛΩΝ*

Π. ΒΙΖΟΥΚΙΔΟΥ, σ. 69. — LOUIS AIMÉ LEJEUNE, σ. 69. — Κ. ΣΠΤΡΙΔΑΚΗ, σ. 69.

5. — *ΕΚΛΟΓΗ ΤΑΚΤΙΚΟΥ ΜΕΛΟΥΣ*

ΦΑΙΔ. ΚΟΥΚΟΥΛΕ, σ. 136.

6. — *ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ ΚΛΕΙΣΤΩΝ ΦΑΚΕΛΩΝ*

Κ. ΣΤΕΡΓΙΟΠΟΥΛΟΥ, σ. 8. — Ι. ΣΟΡΑΙΝΑ, σ. 8. — Σ. ΚΟΥΡΟΥΠΟΥ, σ. 136. — Μ. ΤΣΑΠΑΡΗ, σ. 136.

7. — *ΚΛΗΡΟΔΟΤΗΜΑΤΑ*

ΑΔΕΞ. ΔΙΟΜΗΔΟΥΣ, σ. 8. — ΓΕΩΡΓ. Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ, σ. 148.

8. — *ΠΑΡΑΔΟΣΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΗΨΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΕΔΡΙΑΣ*

ΑΝΑΣΤ. ΟΡΛΑΝΔΟΥ, σ. 1. — ΓΕΩΡΓ. ΜΑΡΙΔΑΚΗ, σ. 3.

9. — *ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΛΛΟΔΑΠΟΝ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΝ MAURICE GARÇON, σ. 17.*

Γ'

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟΝ

1. ΕΥΡΕΤΗΡΙΟΝ ΚΑΤΑ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ	299
2. ΕΥΡΕΤΗΡΙΟΝ ΚΑΘ' ἸΔΙΟΝ	301

1. ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ

ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΔΗΜΟΣΙΟΝ

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΤΣΟΥΦΛΗΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΟΖΟΣ

ΔΗΜΗΤΡΟΣ ΔΩΡΙΔΗΣ

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΜΠΕΝΑΚΗΣ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΜΑΥΡΟΓΕΝΗΣ

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΚΑΙ ΙΩΑΝΝΑ ΑΡΙΣΤΟΦΡΟΝΟΣ

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΛΕΝΑ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΚΟΝΔΥΛΗΣ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΚΑΙ ΑΝΘΗ ΑΙΓΙΝΗΤΟΥ

ΑΝΔΡΕΑΣ ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ

ΟΥΡΑΝΙΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΑΡΟΛΟΥ

ΑΘΗΝΑ ΣΤΑΘΑΤΟΥ

ΜΙΧΑΗΛ ΚΑΤΣΑΡΑΣ

ΕΥΘΥΜΙΑ Ν. ΜΕΡΤΣΑΡΗ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΛΑΜΠΑΔΑΡΙΟΣ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΙΟΜΗΔΗΣ

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΚΑΙ ΓΕΩΡΓΙΟΣ Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ

2. ΔΩΡΗΤΑΙ

ΟΘΩΝ ΚΑΙ ΑΘΗΝΑ ΣΤΑΘΑΤΟΥ
Ο ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΡΟΣ ΔΙΑΔΟΣΙΝ ΩΦΕΛΙΜΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΚΙΤΣΟΣ ΜΑΚΡΥΓΙΑΝΝΗΣ
Η ΤΡΑΠΕΖΑ ΑΘΗΝΩΝ
ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΛΑΜΠΙΚΗΣ
Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΕΣΧΗ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ
Ο ΔΗΜΟΣ ΑΘΗΝΑΙΩΝ
Ο ΕΛΛΗΝΟΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΑΧΕΠΑ
ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΑΡΕΤΑΙΟΣ
Η ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
Η ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΧΗΜΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΚΑΙ ΛΙΠΑΣΜΑΤΩΝ
Η ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΚΑΤΟΝΤΑΕΤΗΡΙΔΟΣ ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ ΚΟΡΑΗ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΧΩΡΕΜΗ - ΜΠΕΝΑΚΗ
ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ
ΤΑΚΗΣ ΚΑΝΔΗΛΩΡΟΣ
Η ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΣΙΟΠΟΥΛΟΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΥΛΩΝΟΠΟΥΛΟΣ
ΤΟ ΜΕΤΟΧΙΚΟΝ ΤΑΜΕΙΟΝ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ
ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ
ΙΩΑΝΝΗΣ Μ. ΚΑΤΣΑΡΑΣ

3. ΔΩΡΗΤΑΙ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΩΝ

Η Α. Μ. Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ Β΄
Η ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
ΞΕΝΟΦΩΝ ΣΙΔΕΡΙΔΗΣ
ΤΙΜΟΛΕΩΝ ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ
ΣΟΛΩΝ ΘΕΟΔΟΤΟΥ
ΚΛΗΡΟΝΟΜΟΙ ΧΡΙΣΤΟΥ Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ
ΤΑΜΕΙΟΝ ΑΝΤΑΛΛΑΞΙΜΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΦΕΛΩΝ ΠΕΡΙΟΥΣΙΩΝ

4. ΠΡΟΕΔΡΟΙ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΠΟ ΤΗΣ ΣΥΣΤΑΣΕΩΣ ΑΥΤΗΣ

- 1926 ΦΩΚΙΩΝ ΝΕΓΡΗΣ
 1927 ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ
 1928 ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΖΕΓΓΕΛΗΣ
 1929 ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΑΙΓΙΝΗΤΗΣ
 1930 ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ
 1931 ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΤΡΕΪΤ
 1932 ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΒΟΥΡΝΑΖΟΣ
 1933 ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΡΑΚΤΙΒΑΝ
 1934 ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥΣ
 1935 ΜΙΧΑΗΛ ΚΑΤΣΑΡΑΣ
 1936 ΘΕΟΦΙΛΟΣ ΒΟΡΕΑΣ
 1937 ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΜΑΖΑΡΑΚΗΣ
 1938 ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΛΟΣ
 1939 ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΜΠΑΛΑΝΟΣ
 1940 ΜΑΡΙΝΟΣ ΓΕΡΟΥΛΑΝΟΣ
 1941 ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΩΤΗΡΙΟΥ
 1942 ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΕΞΑΡΧΟΠΟΥΛΟΣ
 1943 ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΔΟΝΤΑΣ
 1944 ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΑΜΑΝΤΟΣ
 1945 ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΠΑΛΗΣ
 1946 ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΚΟΥΖΗΣ
 1947 ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΛΙΤΣΟΥΝΑΚΗΣ
 1948 ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΠΟΥΛΟΣ
 1949 ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΟΛΙΤΗΣ
 1950 ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΟΡΛΑΝΔΟΣ
 1951 ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΑΡΙΔΑΚΗΣ

5. ΓΕΝΙΚΟΙ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΣ

- 1926 - 1933 ΣΙΜΟΣ ΜΕΝΑΡΛΟΣ
 1933 - 1934 ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΑΙΓΙΝΗΤΗΣ
 1934 - 1951 ΓΕΩΡΓΙΟΣ Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ († 21 'Ιουνίου 1951)
 1951 - ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Σ. ΜΠΑΛΑΝΟΣ

6. ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΣ ΤΩΝ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ

- 1926 - 1927 ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ
 1927 - 1934 ΓΕΩΡΓΙΟΣ Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ
 1934 - 1943 ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΔΥΟΒΟΥΝΙΩΤΗΣ
 1943 - ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΚΟΥΓΕΑΣ

7. ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΣ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΩΝ

- 1926 - 1927 ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΡΟΣΙΝΗΣ
 1927 - 1928 ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΡΕΜΟΥΝΔΟΣ
 1928 - 1935 ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΤΕΝΑΣ
 1935 - 1950 ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ
 1950 - ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΛΙΤΣΟΥΝΑΚΗΣ

ΕΠΕΤΗΡΙΣ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΤΟΣ ΚΕ' - 1951

8. ΠΡΟΕΔΡΕΙΟΝ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

ΠΡΟΕΔΡΟΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Σ. ΜΑΡΙΔΑΚΗΣ

ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ

ΓΕΝΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ († 21-6-1951)

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Σ. ΜΠΑΛΑΝΟΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ ΤΩΝ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ

ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΚΟΥΓΕΑΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΩΝ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΛΙΤΣΟΥΝΑΚΗΣ

9. ΠΡΟΕΔΡΕΙΑ ΤΩΝ ΤΑΞΕΩΝ

1. Τάξις τῶν Θετικῶν Ἐπιστημῶν.

1. Πρόεδρος ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΖΕΓΓΕΛΗΣ
2. Ἀντιπρόεδρος ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΟΛΙΤΗΣ
3. Γραμματεὺς ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΙΣΑΑΚΙΔΗΣ

2. Τάξις τῶν Γραμμάτων καὶ τῶν Καλῶν Τεχνῶν.

1. Πρόεδρος ΜΑΝΟΛΗΣ ΚΑΛΟΜΟΙΡΗΣ
2. Ἀντιπρόεδρος ΧΑΡΙΤΩΝ ΧΑΡΙΤΩΝΙΔΗΣ
3. Γραμματεὺς ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΚΟΚΚΙΝΟΣ

3. Τάξις τῶν Ἠθικῶν καὶ Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν.

1. Πρόεδρος ΘΕΟΦΙΛΟΣ ΒΟΡΕΑΣ
2. Ἀντιπρόεδρος ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΕΞΑΡΧΟΠΟΥΛΟΣ
3. Γραμματεὺς ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΠΑΠΑΜΙΧΑΗΛ

10. ΣΥΓΚΛΗΤΟΣ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

1. Τὸ Προεδρεῖον τῆς Ἀκαδημίας
2. Ὁ Πρόεδρος τοῦ προηγουμένου ἔτους
3. Οἱ Πρόεδροι τῶν Τάξεων

11. ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΩΝ

1. Ὁ Πρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας
2. Ὁ Ἀντιπρόεδρος
3. Ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς
4. Ὁ Γραμματεὺς τῶν Δημοσιευμάτων
5. Οἱ Γραμματεῖς τῶν Τάξεων

12. ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

Ἐφορος

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ν. ΒΕΛΤΣΟΣ

1. Λογιστῆς	ΧΑΡΙΛΑΟΣ ΣΤΑΥΡΙΔΗΣ
2. Βοηθὸς τῶν Γραφείων	ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥΡΤΟΓΛΟΥ
3. Βοηθὸς τῶν Γραφείων	ΜΑΡΙΟΣ ΘΕΟΔΩΡΑΚΑΚΗΣ
4. Βοηθὸς ἐξ ἀποσπάσεως	ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΧΑΤΖΗΣΕΡΑΦΕΙΜ

13. ΑΝΑΓΡΑΦΗ ΤΑΚΤΙΚΩΝ ΜΕΛΩΝ ΚΑΤ' ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ

1	1926	Μαρτίου	18	Ζέγγελης (Κωνσταντίνος)
2	1926	Μαρτίου	18	Μαλτέζος (Κωνσταντίνος) († 6-1-1951)
3	1926	Μαρτίου	18	Πολίτης (Ίωάννης)
4	1926	Μαρτίου	18	Σκλαβοῦνος (Γεώργιος)
5	1926	Μαρτίου	18	Ἐμμανουήλ (Ἐμμανουήλ)
6	1926	Μαρτίου	18	Βουρνάζος (Ἀλέξανδρος)
7	1926	Μαρτίου	18	Βέης (Κωνσταντίνος)
8	1926	Μαρτίου	18	* Ἄμαντος (Κωνσταντίνος)
*	1926	Μαρτίου	18	Δροσίνης (Γεώργιος) († 3-1-1951)
9	1926	Μαρτίου	18	Κουρεμένος (Βασίλειος)
10	1926	Μαρτίου	18	Κεραμόπουλος (Ἀντώνιος)
11	1926	Μαρτίου	18	Καλιτσουνάκης (Ίωάννης)
12	1926	Μαρτίου	18	Οἰκονόμος (Γεώργιος) († 21-6-1951)
13	1926	Μαρτίου	18	Σωτηρίου (Γεώργιος)
14	1926	Μαρτίου	18	* Ὀρλάνδος (Ἀναστάσιος)
15	1926	Μαρτίου	18	Βορέας (Θεόφιλος)
16	1929	* Μαρτίου	27	* Ἐξαρχόπουλος (Νικόλαος)
17	1929	Μαΐου	7	* Ἰωακείμογλου (Γεώργιος)
18	1929	* Ἰουνίου	4	Κουγέας (Σωκράτης)
19	1931	Μαρτίου	19	Ξενόπουλος (Γρηγόριος) († 14-1-1951)
20	1931	* Ἀπριλίου	8	Μπαλῆς (Γεώργιος)
21	1931	* Ἰουνίου	26	Δοντᾶς (Σπυρίδων)
22	1931	* Ἰουνίου	26	Μπαλᾶνος (Δημήτριος)
23	1932	Μαρτίου	29	Κούζης (Ἀριστοτέλης)
24	1933	Μαρτίου	31	Γερουλᾶνος (Μαρῖνος)
*	1933	Δεκεμβρίου	8	Σεφεριάδης (Στυλιανός) († 6-8-1951)
25	1933	Δεκεμβρίου	8	Τριανταφυλλόπουλος (Κωνσταντίνος)
26	1934	Φεβρουαρίου	27	Κυριακός (Γεώργιος)
27	1935	* Ἰουνίου	22	Μελᾶς (Σπυρίδων)
*	1936	Νοεμβρίου	10	Βαρβαρέσος (Κυριᾶκος)
28	1938	Δεκεμβρίου	20	Στεφανίδης (Μιχαήλ)
29	1939	Σεπτεμβρίου	8	Λυκούδης (Στυλιανός)

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ. — Ἡ ἀρχαιότης ρυθμίζεται ἐκ τῆς χρονολογίας τοῦ διατάγματος τοῦ κυροῦντος τὴν ἐπιλογήν. Τὰ δι' ἀστερίσκου σημειούμενα μέλη δὲν εἶναι ἀκαδημαῖοι ἐν ἐνεργείᾳ.

30	1941	Ίουνίου	13	Μαριδάκης (Γεώργιος)
31	1943	Μαΐου	17	Βέης (Νικόλαος)
32	1945	Ίουλίου	3	Κοσμετάτος (Γεώργιος)
33	1945	Ίουλίου	3	Παπαμιχαήλ (Γρηγόριος)
34	1945	Ίουλίου	3	Θωμόπουλος (Έπαμεινώνδας)
35	1945	Ίουλίου	3	Σκίπης (Σωτήριος)
36	1945	Ίουλίου	3	Ρωμαίος (Κωνσταντίνος)
37	1945	Ίουλίου	3	Καλομοίρης (Μανόλης)
38	1946	Φεβρουαρίου	26	Ζερβός (Παναγιώτης)
39	1947	Μαΐου	7	Τρικαλλινός (Ίωάννης)
40	1947	Ίουλίου	21	Πουλίτσας (Παναγιώτης)
41	1948	Ίανουαρίου	20	Χαριτωνίδης (Χαρίτων)
42	1949	Ίουνίου	16	Ίσαακίδης (Κωνσταντίνος)
43	1949	Ίουνίου	24	Μαθιόπουλος (Παύλος)
44	1950	Μαρτίου	9	Κόκκινος (Διονύσιος)
45	1951	Ίουνίου	19	Κουκουλές (Φαίδων)

14. ΤΑΚΤΙΚΑ ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΑΞΕΙΣ

Ἡμερομηνία διορισμοῦ καὶ διεύθυνσις αὐτῶν

1. Τάξις τῶν Θετικῶν Ἐπιστημῶν.

1 (1)	1926	Μαρτίου	18	ΖΕΓΓΕΛΗΣ (ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ)	Ἦδος Δημοκρίτου 19
2 (2)	1926	Μαρτίου	18	ΜΑΛΑΤΕΖΟΣ (ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ)	» Καποδιστρίου 29 († 6-1-1951)
3 (3)	1926	Μαρτίου	18	ΠΟΛΙΤΗΣ (ΙΩΑΝΝΗΣ)	» Σόλωνος 104
4 (4)	1926	Μαρτίου	18	ΣΚΛΑΒΟΥΝΟΣ (ΓΕΩΡΓΙΟΣ)	» Λουκιανῶ 27
5 (5)	1926	Μαρτίου	18	ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ (ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ)	» Ἀβέρωφ 26
6 (6)	1926	Μαρτίου	18	ΒΟΥΡΝΑΖΟΣ (ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ)	» Γκυϊλφόρδου 10
7 (7)	1926	Μαρτίου	18	ΒΕΗΣ (ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ)	» Ἀβέρωφ 16α
8 (8)	1929	Μαΐου	7	ΙΩΑΚΕΙΜΟΓΛΟΥ (ΓΕΩΡΓΙΟΣ)	» Λυκείου 3α
9 (9)	1931	Ἰουνίου	26	ΔΟΝΤΑΣ (ΣΠΥΡΙΔΩΝ)	» Μουρούζη 8
10 (10)	1932	Μαρτίου	29	ΚΟΥΖΗΣ (ΔΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ)	» Γιάνν Σμάτς 15α
11 (11)	1933	Μαρτίου	31	ΓΕΡΟΥΛΑΝΟΣ (ΜΑΡΙΝΟΣ)	» Χαρ. Τρικούπη 35
12 (12)	1934	Φεβρουαρ.	27	ΚΥΡΙΑΚΟΣ (ΓΕΩΡΓΙΟΣ)	» Ἀλκαμένους 47
13 (13)	1938	Δεκεμβρίου	20	ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ (ΜΙΧΑΗΛ)	» Κέρκροπος 3
14 (14)	1939	Σεπτεμβρίου	8	ΛΥΚΟΥΔΗΣ (ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ)	Λεωφόρος Βασιλίσσης Σοφίας 68
15 (15)	1945	Ἰουλίου	3	ΚΟΣΜΕΤΑΤΟΣ (ΓΕΩΡΓΙΟΣ)	Ἦδος Σίνα 64
16 (16)	1946	Φεβρουαρ.	26	ΖΕΡΒΟΣ (ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ)	Ψυχικό, Ἀθήναι. Ἦδος Ἀγ. Δημητρίου καὶ Ὑμηττοῦ
17 (17)	1947	Μαΐου	7	ΤΡΙΚΚΑΛΙΝΟΣ (ΙΩΑΝΝΗΣ)	Ἦδος Μασσαλίας 4
18 (18)	1949	Ἰουνίου	16	ΙΣΑΑΚΙΔΗΣ (ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ)	» Κολοκοτρώνη 47

2. Τάξις τῶν Γραμμάτων καὶ τῶν Καλῶν Τεχνῶν.

19 (1)	1926	Μαρτίου	18	ΑΜΑΝΤΟΣ (ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ)	Ἦδος Πατριάρχου Ἰωακείμ 8
* *	1926	Μαρτίου	18	ΔΡΟΣΙΝΗΣ (ΓΕΩΡΓΙΟΣ)	Κηφισιά († 3-1-1951)
20 (2)	1926	Μαρτίου	18	ΚΟΥΡΕΜΕΝΟΣ (ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ)	» Διονυσ. Ἀρεοπαγίτου 27
21 (3)	1926	Μαρτίου	18	ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΛΟΣ (ΑΝΤΩΝΙΟΣ)	» Εὐρυτανίας 8
22 (4)	1926	Μαρτίου	18	ΚΑΛΙΤΣΟΥΝΑΚΗΣ (ΙΩΑΝΝΗΣ)	Λεωφόρος Ποσειδῶνος 66 Παλιὸν Φάληρον
23 (5)	1926	Μαρτίου	18	ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ (ΓΕΩΡΓΙΟΣ)	Ἦδος Ἡρακλείτου 20 († 21-6-1951)
24 (6)	1926	Μαρτίου	18	ΣΩΤΗΡΙΟΥ (ΓΕΩΡΓΙΟΣ)	Λεωφόρος Βασιλίσσης Σοφίας 22
25 (7)	1926	Μαρτίου	18	ΟΡΛΑΝΔΟΣ (ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ)	Ἦδος Βερανζέρου 4
26 (8)	1929	Ἰουνίου	4	ΚΟΥΓΕΑΣ (ΣΩΚΡΑΤΗΣ)	» Καρυατίδων 8
27 (9)	1931	Μαρτίου	19	ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ (ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ)	» Ἐπιανήσου 38 († 14-1-1951)

28 (10)	1935	Ἰουνίου	22	ΜΕΛΑΣ (ΣΠΥΡΙΔΩΝ)	᾽Οδὸς Μουρούζη 10
29 (11)	1943	Μαΐου	17	ΒΕΗΣ (ΝΙΚΟΛΑΟΣ)	» Φιλοπάππου 10
30 (12)	1945	Ἰουλίου	3	ΘΩΜΟΠΟΥΛΟΣ (ΕΠΑΜΕΙΝΩΝΔΑΣ) . . .	» Κελαινοῦς 3
31 (13)	1945	Ἰουλίου	3	ΣΚΙΠΗΣ (ΣΩΤΗΡΙΟΣ)	Καλλιθέα, ᾽Αθήναι. ᾽Οδὸς Σκίπη 4
32 (14)	1945	Ἰουλίου	3	ΡΩΜΑΙΟΣ (ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ)	ὁδὸς Στρατηγού Κοντούλη 9
33 (15)	1945	Ἰουλίου	3	ΚΑΛΟΜΟΙΡΗΣ (ΜΑΝΟΛΗΣ)	Π. Φάληρον, ὁδὸς Τρίτωνος 87
34 (16)	1948	Ἰανουαρίου	20	ΧΑΡΙΤΩΝΙΔΗΣ (ΧΑΡΙΤΩΝ)	᾽Οδὸς Ἰπποκράτους 145
35 (17)	1949	Ἰουνίου	24	ΜΑΘΙΟΠΟΥΛΟΣ (ΠΑΥΛΟΣ)	Πλατεία ᾽Αγ. Λουκά 3
36 (18)	1950	Μαρτίου	9	ΚΟΚΚΙΝΟΣ (ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ)	᾽Οδὸς Κόδρου 9
37 (19)	1951	Ἰουνίου	19	ΚΟΥΚΟΥΛΕΣ (ΦΑΙΔΩΝ)	» Λεμισσοῦ 1

3. Τάξις τῶν Ἠθικῶν καὶ τῶν Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν.

38 (1)	1926	Μαρτίου	18	ΒΟΡΕΑΣ (ΘΕΟΦΙΛΟΣ)	᾽Οδὸς Δεργινῶ 58
39 (2)	1929	Μαρτίου	27	ΕΞΑΡΧΟΠΟΥΛΟΣ (ΝΙΚΟΛΑΟΣ)	» Σκουφᾶ 59
40 (3)	1931	Ἀπριλίου	8	ΜΠΑΛΗΣ (ΓΕΩΡΓΙΟΣ)	» Ἀριστοτέλους 11
41 (4)	1931	Ἰουνίου	26	ΜΠΑΛΑΝΟΣ (ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ)	» Μηλιῶνη 7
* *	1933	Δεκεμβρίου	8	ΣΕΦΕΡΙΑΔΗΣ (ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ)	» Κυδαθηναίων 9 († 6-8-1951)
42 (5)	1933	Δεκεμβρίου	8	ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΠΟΥΛΟΣ (ΚΩΝΣΤΑΝΤ.)	» Ἰμβρου 25
* *	1936	Νοεμβρίου	10	ΒΑΡΒΑΡΕΣΟΣ (ΚΥΡΙΑΚΟΣ)	
43 (6)	1941	Ἰουνίου	13	ΜΑΡΙΔΑΚΗΣ (ΓΕΩΡΓΙΟΣ)	» Θήρας 60
44 (7)	1945	Ἰουλίου	3	ΠΑΠΑΜΙΧΑΗΛ (ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ)	» Μοσχονησίων 12α
45 (8)	1947	Ἰουλίου	21	ΠΟΥΛΙΤΣΑΣ (ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ)	Λεωφ. Ἀλεξάνδρας 129

15. ΠΡΟΣΕΔΡΑ ΜΕΛΗ

1. Τάξις τῶν Θετικῶν Ἐπιστημῶν.

1	(1)	1939 Ἰουλίου	25	ΓΕΩΡΓΑΛΑΣ (ΓΕΩΡΓΙΟΣ)	Ἵδός Πιπίνου 39α
2	(2)	1946 Μαρτίου	8	ΜΑΝΟΥΣΑΚΗΣ (ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ)	> Ἐναπήρων Πολέμ. 22
3	(3)	1946 Μαρτίου	8	ΚΡΙΜΠΑΣ (ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ)	> Ἐγ. Μελετίου 65
4	(4)	1946 Μαρτίου	8	ΜΗΤΣΟΠΟΥΛΟΣ (ΜΑΞΙΜΟΣ)	> Τσίτσα 9α

2. Τάξις τῶν Γραμμάτων καὶ τῶν Καλῶν Τεχνῶν.

5	(1)	1933 Μαρτίου	28	ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ (ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ)	Ἵδός Ὀθωνος 8
---	-----	--------------	----	-----------------------------------	---------------

—————•—————

16. ΞΕΝΟΙ ΕΤΑΙΡΟΙ

1. Τάξις τῶν Θετικῶν Ἐπιστημῶν.

1	(1)	1933	Μαρτίου	24	EINSTEIN (ALBERT)
2	(2)	1933	Μαρτίου	28	LACROIX (ALFRED)
3	(3)	1933	Μαρτίου	28	PHILIPPSON (ALFRED)
4	(4)	1933	Μαρτίου	31	VOLTERRA (VITO)
5	(5)	1938	Ἰουνίου	10	ABDERHALDEN (EMIL)

2. Τάξις τῶν Γραμμάτων καὶ τῶν Καλῶν Τεχνῶν.

6	(1)	1933	Μαρτίου	31	DE SANCTIS (GÆTANO)
7	(2)	1933	Μαρτίου	28	HERRIOT (EDOUARD)
8	(3)	1933	Μαρτίου	31	WILCKEN (ULRICH)
9	(4)	1947	Ἀπριλίου	25	PICARD (CHARLES)
10	(5)	1948	Αὐγούστου	3	MILLET (GABRIEL)

17. ΑΝΤΕΠΙΣΤΕΛΛΟΝΤΑ ΜΕΛΗ

1. Τάξις τῶν Θετικῶν Ἐπιστημῶν.

1	(1)	1932	Αὐγούστου	9	ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ (ΓΕΩΡΓΙΟΣ)
2	(2)	1932	Αὐγούστου	9	RENZ (CARL) († 19 - 2 - 1951)
3	(3)	1933	Μαρτίου	31	EMERSON (HAVEN)
4	(4)	1935	Ἰουνίου	11	VESSIOT (ERNEST)
5	(5)	1939	Ἰουλίου	21	ΤΣΟΥΡΟΥΚΤΣΟΓΛΟΥ (ΣΤΑΥΡΟΣ)
6	(6)	1940	Ἀπριλίου	12	ΚΑΒΒΑΔΙΑΣ (ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ)
7	(7)	1949	Ἰουλίου	27	ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΣ (ΙΩΑΝΝΗΣ) († 15 - 3 - 1951)
8	(8)	1950	Ἰανουαρίου	25	ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΤΟΥ (ΑΓΓΕΛΙΚΗ)

2. Τάξις τῶν Γραμμάτων καὶ τῶν Καλῶν Τεχνῶν.

9	(1)	1933	Μαρτίου	28	PONTREMOLI (EMMANUEL)	
10	(2)	1933	Μαρτίου	28	KRETSCHMER (PAUL)	
11	(3)	1933	Ἰουνίου	9	MURRAY (GILBERT)	
12	(4)	1933	Ἰουνίου	27	ZIELINSKI (THADDÄUS)	
13	(5)	1933	Ἰουνίου	28	HAUPTMANN (GERHART)	
14	(6)	1947	Ἀπριλίου	25	DEMANGEL (ROBERT)	
15	(7)	1947	Ἀπριλίου	25	DUGAS (CHARLES)	
16	(8)	1947	Μαΐου	7	ΑΡΓΕΝΤΗΣ (ΦΙΛΙΠΠΟΣ)	
17	(9)	1947	Αὐγούστου	16	ΒΟΓΙΑΤΖΙΔΗΣ (ΙΩΑΝΝΗΣ)	
18	(10)	1947	Αὐγούστου	16	ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ (ΣΤΙΑΠΩΝ)	
19	(11)	1948	Αὐγούστου	3	ΔΙΓΝΟΣ (ΑΝΤΩΝΙΟΣ)	
*	20	(12)	1950	Ἰανουαρίου	25	ΜΕΡΤΖΙΟΣ (ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ)
*	21	(13)	1950	Ἰουλίου	7	ΑΝΤΩΝΙΑΔΟΥ (ΣΟΦΙΑ)
22	(14)	1950	Ἰουλίου	7	ΓΑΛΑΝΗΣ (ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ)	
23	(15)	1951	Μαΐου	26	EITREM (SAM.)	
24	(16)	1951	Μαΐου	26	TANAKA (HIDENAKA)	
25	(17)	1951	Ἰουνίου	25	LEJEUNE (LOUISAIMÉ)	
26	(18)	1951	Ἰουνίου	23	ΣΠΥΡΙΑΚΗΣ (ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ)	

3. Τάξις τῶν Ἠθικῶν καὶ τῶν Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν.

27	(1)	1933	Ἰουνίου	27	KOSCHAKER (PAUL) († 1 - 6 - 1951)
28	(2)	1933	Ἰουνίου	27	ASHBURNER (WALTER)
29	(3)	1933	Ἰουνίου	27	CICCOTI (ETTORE)
30	(4)	1933	Ἰουνίου	27	FRESHFIELD (EDWIN)
31	(5)	1933	Ἰουνίου	27	WEISS (EGON)
32	(6)	1933	Ἰουνίου	27	WENGER (LEOPOLD)
33	(7)	1933	Ἰουνίου	27	BONNER (ROBERT)
34	(8)	1933	Ἰουνίου	27	ROSTOVITZEFF (MICHEL)
35	(9)	1933	Ἰουνίου	27	ZIEBARTH (ERICH)
36	(10)	1940	Μαρτίου	29	ΛΑΛΑΣ (ΣΤΕΦΑΝΟΣ)
37	(11)	1950	Ἰουλίου	8	BALOGH (ELEMÉR)
38	(12)	1951	Ἰουνίου	23	ΒΙΖΟΥΚΙΔΗΣ (ΠΕΡΙΚΛΗΣ)

18. ΕΚΛΙΠΟΝΤΑ ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

(Τακτικά Μέλη, Πρόσεδρα Μέλη, Ξένοι Έταῖροι, Άντεπιστέλλοντα Μέλη).

1.	Αἰγινήτης (Δημήτριος)	1926 - 1934	
2.	Άνδρεάδης (Άνδρέας)	1926 - 1935	
3.	Άντωνοπούλου (Έλένη)	1940 - 1944	A. M.
4.	Γεδεών (Μανουήλ)	1929 - 1943	Π. M.
5.	Γεννάδιος (Ίωάννης)	1929 - 1932	A. M.
6.	Γκίνης (Άγγελος)	1926 - 1928	
7.	Gloltz (Gustave)	1933 - 1938	A. M.
8.	De Vries (Hugo)	1933 - 1935	Ξ. E.
9.	Diehl (Charles)	1933 - 1946	A. M.
10.	Δημητριάδης (Κωνσταντῖνος)	1936 - 1943	
11.	Διομήδης (Άλέξανδρος)	1945 - 1950	
12.	Doerpfeld (Wilhelm)	1933 - 1940	Ξ. E.
13.	Δροσίνης (Γεώργιος)	1926 - 1951	
14.	Δυοβουνιώτης (Κωνσταντῖνος)	1928 - 1943	
15.	Evans (Sir Arthur)	1933 - 1941	Ξ. E.
16.	Ζαλοκώστας (Πέτρος)	1928 - 1941	Π. M.
17.	Hale (George)	1933 - 1938	Ξ. E.
18.	Hesseling (C. D.)	1933 - 1941	A. M.
19.	Hiller von Gærtringen (Friedrich)	1933 - 1947	Ξ. E.
20.	Ήλιόπουλος (Τιμολέων)	1929 - 1932	
21.	Ίακωβίδης (Γεώργιος)	1926 - 1932	
22.	Iorga (Nicolas)	1933 - 1940	Ξ. E.
23.	Jouguet (Pierre)	1947 - 1949	Ξ. E.
24.	Καββαδίας (Παναγής)	1926 - 1928	
25.	Κακλαμᾶνος (Δημήτριος)	1947 - 1949	A. M.
26.	Καμπούρογλους (Δημήτριος)	1927 - 1942	
27.	Καραθεοδωρή (Κωνσταντῖνος)	1926 - 1950	
28.	Κατσαράς (Μιχαήλ)	1929 - 1939	
29.	Collinet (Paul)	1933 - 1939	A. M.
30.	Κοντός (Πέτρος)	1928 - 1941	
31.	Koschaker (Paul)	1933 - 1951	A. M.
32.	Κουρουγιώτης (Κωνσταντῖνος)	1927 - 1945	

33.	Croiset (Maurice)	1933 - 1935	Ξ. Ε.
34.	Κτενᾶς (Κωνσταντῖνος)	1926 - 1935	
35.	Λαμπαδάριος (Δημήτριος)	1928 - 1950	
36.	Λιβαδάς (Μιχαήλ)	1926 - 1931	
37.	Μαζαράκης (Ἀλέξανδρος)	1928 - 1943	
38.	Μαλτέζος (Κωνσταντῖνος)	1926 - 1951	
39.	Meillet (Antoine)	1933 - 1938	Α. Μ.
40.	Μενάρδος (Σίμος)	1926 - 1933	
41.	Miller (William)	1933 - 1945	Α. Μ.
42.	Μπούκουρας (Κωνσταντῖνος)	1935 - 1935	Α. Μ.
43.	Μωραϊτίδης (Ἀλέξανδρος)	1928 - 1929	Π. Μ.
44.	Νέγρης (Φωκίων)	1926 - 1928	
45.	Νικολαΐδης (Ρήγας)	1926 - 1928	
46.	Νιρβάνας (Παῦλος)	1928 - 1937	
47.	Noailles (Anne comtesse de)	1933 - 1933	Α. Μ.
48.	Ξανθουδίδης (Στέφανος)	1928 - 1928	Α. Μ.
49.	Ξερόπουλος (Γρηγόριος)	1931 - 1951	
50.	Oberhammer (Eugen)	1937 - 1944	Ξ. Ε.
51.	Οικονόμος (Γεώργιος)	1926 - 1951	
52.	Rainlevé (Paul)	1933 - 1933	Ξ. Ε.
53.	Παλαμᾶς (Κωστής)	1926 - 1943	
54.	Παπαϊωάννου (Θεόδωρος)	1936 - 1940	Α. Μ.
55.	Παπαντωνίου (Ζαχαρίας)	1938 - 1940	
56.	Παππούλιας (Δημήτριος)	1926 - 1932	
57.	Παρασκευόπουλος (Ἰωάννης)	1949 - 1951	Α. Μ.
58.	Πασχάλης (Δημήτριος)	1929 - 1944	»
59.	Πετρίδης (Παῦλος)	1939 - 1949	»
60.	Picard (Emile)	1933 - 1945	Ξ. Ε.
61.	Planck (Max)	1933 - 1947	Ξ. Ε.
62.	Πολίτης (Νικόλαος)	1926 - 1942	
63.	Pottier (Edmond)	1933 - 1934	Ξ. Ε.
64.	Προβελέγγιος (Ἀριστομένης)	1926 - 1936	
65.	Ρακτιβάν (Κωνσταντῖνος)	1926 - 1935	
66.	Ράλλης (Κωνσταντῖνος)	1929 - 1942	
67.	Ρεμοῦνδος (Γεώργιος)	1926 - 1928	
68.	Renz (Carl)	1932 - 1951	Α. Μ.

69.	Ροδοκανάκης (Έμμανουήλ)	1933 - 1934	A. M.
70.	Roussel (Pierre)	1940 - 1945	»
71.	Ροῦσσοσ (Δημήτριος)	1933 - 1938	»
72.	Rutherford, Lord	1933 - 1937	Ξ. Ξ.
73.	Σάββασ (Κωνσταντίνος)	1926 - 1929	
74.	Schwyzzer (Eduard)	1933 - 1944	A. M.
75.	Σεφεριάδης (Στυλιανός)	1933 - 1951	
76.	Σιδερίδης (Ξενοφών)	1929 - 1929	A. M.
77.	Σοκολώφ (Ίωάννης)	1933 - 1937	Ξ. Ξ.
78.	Στεφανόπουλος (Γεώργιος)	1939 - 1949	A. M.
79.	Στρέϊτ (Γεώργιος)	1927 - 1948	
80.	Σωτηριάδης (Γεώργιος)	1926 - 1942	
81.	Τσουντας (Χρήστος)	1926 - 1934	
82.	Ταφραλήσ (Όρέστης)	1933 - 1938	A. M.
83.	Φωκάσ (Γεράσιμος)	1926 - 1937	
84.	Χατζιδάκις (Γεώργιος)	1926 - 1941	
85.	Άρχιεπίσκοπος Χρύσανθος Φι- λιπίδης	1939 - 1949	
86.	Άρχιεπίσκοπος Χρυσόστομος Παπαδόπουλος	1926 - 1938	
87.	Wackernagel (Jakob)	1933 - 1938	A. M.
88.	Wilhelm (Adolf)	1933 - 1950	Ξ. Ξ.
89.	Wolters (Paul)	1933 - 1936	Ξ. Ξ.

19. ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΑΡΧΕΙΑ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

Α'. Μεσαιωνικὸν Ἀρχεῖον.

1. Ἐφορευτικὴ Ἐπιτροπὴ: Α. ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΟΣ - Γ. ΣΩΤΗΡΙΟΥ. - Χ. ΧΑΡΙΤΩΝΙΔΗΣ. - Ν. ΒΕΗΣ. - Γ. ΜΑΡΙΔΑΚΗΣ. - Ἀναπληρωματικοί: Ι. ΚΑΛΙΤΣΟΥΝΑΚΗΣ. - Σ. ΚΟΥΓΕΑΣ.
2. Διευθυντής: Μ. ΜΑΝΟΥΣΑΚΑΣ.
3. Συντάκται: Π. ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΑΣ
4. Συντάκται ἐξ ἀποσπάσεως: ΕΛΕΝΗ ΒΟΥΡΑΖΕΛΗ. - ΜΑΡΙΝΑΚΟΥ.
5. Γραφεύς: Π. ΠΕΤΡΗΣ.

Β'. Ἀρχεῖον ἱστορίας Ἑλληνικοῦ Δικαίου.

1. Ἐφορευτικὴ Ἐπιτροπὴ: Κ. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΠΟΥΛΟΣ. - Π. ΠΟΥΛΙΤΣΑΣ. - Γ. ΜΑΡΙΔΑΚΗΣ. - Γ. ΠΑΠΑΜΙΧΑΗΛ. Ἀναπληρωματικός: ΔΗΜ. ΜΠΑΛΑΝΟΣ.
2. Διευθυντής: Ι. ΒΙΣΒΙΖΗΣ.
3. Ἐπίκουρος Συντάκτης: Μ. ΤΟΥΡΤΟΓΛΟΥ.

20. ΠΡΟΣΗΡΤΗΜΕΝΑ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΑΡΧΕΙΑ

Α'. Ἀρχεῖον Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης.

1. Ἐφορευτικὴ Ἐπιτροπὴ: Κ. ΑΜΑΝΤΟΣ. - Ι. ΚΑΛΙΤΣΟΥΝΑΚΗΣ. - Α. ΚΟΥΖΗΣ. - ΜΙΧ. ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ. - Χ. ΧΑΡΙΤΩΝΙΔΗΣ. - Ἀναπληρωματικοί: Α. ΟΡΑΑΝΔΟΣ. - Κ. ΡΩΜΑΙΟΣ.
2. Διευθυντής: ΑΝΘΙΜΟΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ.
3. Συντάκται: Ι. ΠΟΥΛΟΣ. - Κ. ΡΩΜΑΙΟΣ. - Ι. ΚΑΛΛΕΡΗΣ.
4. Ἐπίκουροι Συντάκται: Δ. ΒΑΓΙΑΚΑΚΟΣ.
5. Συντάκται ἐξ ἀποσπάσεως: Ι. ΚΑΛΛΕΡΗΣ. - Α. ΚΩΣΤΑΚΗΣ. - Σ. ΜΑΝΕΣΗΣ.
6. Γραφεῖς: ΕΜΜ. ΡΕΝΙΕΡΗΣ. - ΘΕΟΔΩΡΑ ΜΠΟΜ.

Β'. Λαογραφικὸν Ἀρχεῖον.

1. Ἐφορευτικὴ Ἐπιτροπὴ: Γ. ΣΩΤΗΡΙΟΥ. - Σ. ΚΟΥΓΕΑΣ. - Κ. ΡΩΜΑΙΟΣ. - Μ. ΚΑΛΟΜΟΙΡΗΣ. - Π. ΜΑΘΙΟΠΟΥΛΟΣ. - Ἀναπληρωματικοί: Β. ΚΟΥΡΕΜΕΝΟΣ. - Ν. ΒΕΗΣ.
2. Διευθυντής: Γ. ΜΕΓΑΣ.
3. Συντάκται: Μ. ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ. - Γ. ΣΠΥΡΙΔΑΚΗΣ. - Λ. ΔΟΥΚΑΤΟΣ. - Δ. ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΣ.
4. Συντάκται ἐξ ἀποσπάσεως: Δ. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ.
5. Μουσικοὶ ἐξ ἀποσπάσεως: Σ. ΣΚΙΑΔΑΡΕΣΗΣ. - Σ. ΠΕΡΙΣΤΕΡΗΣ.

21. ΕΠΙΤΡΟΠΑΙ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

1. Ἐπιτροπή Λεξικοῦ τῶν Ἐπιστημονικῶν ὄρων.

Ι. Πολίτης. - Ἄντ. Κεραμόπουλλος. - († Γ. Οἰκονόμος). - Θ. Βορέας. - Ἄ. Βουρνάζος. - Ἐμ. Ἐμμανουήλ. - Σ. Δοντάς. - Γ. Ἰωακείμογλου. - Γ. Κοσμετάτος. - Γ. Μπαλῆς. - Ἄρ. Κούζης. - Μ. Στεφανίδης. - Στ. Λυκούδης. - Ι. Καλιτσουνάκης. - Ἄναπληρωματικοί: Μ. Γερούλᾶνος. - Γ. Σκλαβοῦνος. - Κ. Ζέγγελης.

2. Ἐπιτροπή Ἀνασκαφῶν τῆς Ἀκαδημίας Πλάτωνος.

Ἄντ. Κεραμόπουλλος. - († Γ. Οἰκονόμος). - Σ. Κουγέας. - Ἄν. Ὁρλάνδος. - Θ. Βορέας. - Κ. Ρωμαῖος. - Γ. Μπαλῆς. - Ἄναπληρωματικοί: Β. Κουρεμένος. - Ι. Καλιτσουνάκης.

3. Ἐπιτροπή Ἀρχαιολογική.

Ἄντ. Κεραμόπουλλος. - († Γ. Οἰκονόμος). - Γ. Σωτηρίου. - Ἄν. Ὁρλάνδος. - Κ. Ρωμαῖος. - Ἄναπληρωματικοί: Σ. Κουγέας. - Ἄ. Κούζης.

4. Ἐπιτροπή Γεωφυσική.

Κ. Ζέγγελης. - Π. Ζερβός. - Ι. Τρικκαλινός. - Μ. Μητσόπουλος. - Ἄναπληρωματικοί: Στ. Λυκούδης. - Β. Κριμπᾶς.

5. Ἐπιτροπή Ἐκδόσεως Μνημείων τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας.

Κ. Ἄμαντος. - Γ. Σωτηρίου. - Σ. Κουγέας. - Ἄναπληρωματικός: Ἄντ. Κεραμόπουλλος.

6. Ἐπιτροπή Γεωργική.

Κ. Βέης. - Ι. Πολίτης. - Γ. Κυριακός. - Κ. Ἰσαακίδης. - Β. Κριμπᾶς. - Ἄναπληρωματικοί: Ε. Μανουσάκης.

7. Ἐπιτροπή συντηρήσεως τοῦ Μεγάρου καὶ τοῦ Κήπου τῆς Ἀκαδημίας.

Ι. Πολίτης. - Β. Κουρεμένος. - Ἄν. Ὁρλάνδος. - Γ. Κυριακός. - Β. Κριμπᾶς. - Ἄναπληρωματικός: Ἐπ. Θωμόπουλος.

8. Ἐπιτροπή Κοινῶν τῶν Ἀκαδημιῶν.

Ἄντ. Κεραμόπουλλος. - († Γ. Οἰκονόμος). - Ι. Καλιτσουνάκης. - Σ. Μελάς. - Γ. Μαριδάκης. - Ἄναπληρωματικός: Κ. Τριανταφυλλόπουλος.

9. Ἐπιτροπή Ἐκδόσεως Ἑλληνικῶν Μωσαϊκῶν.

Ἄντ. Κεραμόπουλλος. - († Γ. Οἰκονόμος). - Γ. Σωτηρίου. - Κ. Ρωμαῖος.

10. Ἐπιτροπή τῆς Διεθνoῦς Ἐνώσεως Ἀκαδημιῶν καὶ τοῦ Διεθνoῦς Συμβουλίου Ἐπιστημονικῶν Ἐρευνῶν.

Α. Βουρνάζος. - Γ. Ἰωακείμογλου. - Ἄντ. Κεραμόπουλλος. - († Γ. Οἰκονόμος). - Χ. Χαριτωνίδης. - Κ. Ἄμαντος. - Δ. Μπαλᾶνος. - Κ. Τριανταφυλλόπουλος. - Γ. Μαριδάκης. - Ἄναπληρωματικός: Μ. Μητσόπουλος.

11. Ἐπιτροπή τῆς “Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης”.

Ἄντ. Κεραμόπουλλος. - († Γ. Οἰκονόμος). - Θ. Βορέας. - Ν. Ἐξαρχόπουλος. - Χ. Χαριτωνίδης. - Ἄναπληρωματικός: Ι. Καλιτσουνάκης.

12. Νομική Ἐπιτροπή.

Γεώργ. Μπαλῆς. - Κων. Τριανταφυλλόπουλος. - Γ. Μαριδάκης.

13. Ἐπιτροπή Βιογραφιῶν.

Ἄρ. Κούζης. - († Γ. Π. Οἰκονόμος). - Ι. Καλιτσουνάκης. - Ν. Ἐξαρχόπουλος. - Δ. Σ. Μπαλᾶνος.

Β

ΠΡΑΞΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ
ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΩΝ
ΛΟΓΟΙ
ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 25^{ης} ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1951

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΑΡΙΔΑΚΗ

ΠΡΑΞΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

ΔΙΑΔΟΧΗ ΤΗΣ ΠΡΟΕΔΡΙΑΣ

Ὁ πρόεδρος τοῦ παρελθόντος ἔτους κ. **Ἀναστάσιος Ὀρλάνδος** ἅμα τῇ ἐνάρξει τῆς συνεδρίας ὠμίλησεν ἐν συνόψει, ὡς κατωτέρω, περὶ τῶν συντελεσθέντων ἐπὶ τῆς προεδρίας του ἔργων τῆς Ἀκαδημίας καὶ περαινῶν ἐκάλεσε τὸν πρόεδρον κ. **Γεώργιον Μαριδάκην** καὶ τὸν ἀντιπρόεδρον κ. **Ἐμμ. Ἐμμανουήλ**, ὅπως καταλάβωσι τὰς ἔδρας των ἐν τῷ προεδρείῳ.

Κύριοι Συνάδελφοι,

Ἐκπληρῶν καὶ τὴν τελευταίαν ὑποχρέωσιν τοῦ προεδρικοῦ ἀξιώματος, εἰς τὸ ὅποῖον μὲ εἶχεν ἀναβιβάσει πέρυσιν ἡ ἐπιεικῆς ὑμῶν ψῆφος, παραδίδω σήμερον ἐπισήμως, κατὰ τὰ κρατοῦντα, εἰς τὸν ἐκλεχθέντα πρόεδρον τοῦ ἀρξάμενου ἔτους, διαπρεπέστατον νομικὸν καὶ στοχαστικὸν μελετητὴν τοῦ ἀρχαίου δικανικοῦ λόγου, κύριον Γεώργιον Μαριδάκην, τὸ ἀξίωμα τοῦ Προέδρου.

Εἴθισται ὁ ἐκάστοτε ἀποχωρῶν πρόεδρος νὰ ἐκθέτῃ δι' ὀλίγων τὰ ἐπ' αὐτοῦ πεπραγμένα ὑπὸ τοῦ ιδρύματος. Τὰ ἐπιτελεσθέντα ἔργα—μικρὰ ἢ μεγάλα—οὐδόλως βέβαια ἐπιθυμῶ νὰ διεκδικήσω δι' ἑμαυτόν· διότι εἶναι προϊόντα τῆς προθύμου πάντων ὑμῶν συνεργασίας, διὰ τὴν ὁποίαν καὶ σᾶς εὐχαριστῶ θερμότατα. Οὐδ' εἶναι κἄν ἀνάγκη νὰ τ' ἀπαριθμήσω κατὰ λεπτὸν σήμερον, ἀφ' οὔ προσφάτως ὅλως, κατὰ τὴν πανηγυρικὴν συνεδρίαν τῆς 28ης Δεκεμβρίου, τὰ ἐξέθεσε πρὸς ὑμᾶς ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ καὶ μετὰ τῆς γνωστῆς του γλαφυρότητος, ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς τῆς Ἀκαδημίας. Ὅλιγας μόνον λέξεις θὰ ἐπεθύμουν νὰ εἶπω δι' ὅσα «δέοντα οὐκ ἐτελέσθη-

σαν». Καί δὴ πρῶτον ἄλλ' οὐχὶ καὶ ἐλάχιστον — δὲν ἐπετεύχθη ἢ πλήρωσις τῶν πολλῶν χηρευσῶν ἐδρῶν τῆς Ἀκαδημίας, τὴν ἀνάγκην τῆς ὁποίας εἶχον ζωηρῶς τονίσει κατὰ τὸν περυσινὸν προεδρικὸν μου λόγον. Δὲν γνωρίζω διὰ ποίαν αἰτίαν αἱ τάξεις ἔδειξαν τόσην ἀπροθυμίαν εἰς τὸ τόσον ζωτικὸν διὰ τὴν Ἀκαδημίαν ζήτημα τοῦτο, τὸ ὁποῖον μάλιστα καὶ ἐπεδεινώθη κατὰ τὸ διαρρεῦσαν ἔτος διὰ τοῦ ἐπελθόντος θανάτου τριῶν διακεκριμένων συναδέλφων, τοῦ Κ. Καραθεοδωρῆ, τοῦ Δ. Λαμπαδαρίου καὶ τοῦ Ἄλ. Διομήδους, προσφάτως δὲ καὶ διὰ τριῶν ἄλλων θανάτων ἐπιλέκτων Ἀκαδημαϊκῶν. Οὕτω ἀντὶ ν' αὐξανάμεθα ὅλον ἐλαττούμεθα καὶ κινδυνεύει ἢ Ἀκαδημία νὰ στερηθῆ τοῦ ἐμφύχου ὑλικοῦ της καὶ νὰ μείνη ὡς πρὸ τῆς ἰδρύσεώς της μὲ μόνα τὰ μάρμαρα τοῦ κτηρίου της, τὸν Ἀπόλλωνα καὶ τὴν Ἀθηνᾶν. Εὐχομαι ἐπὶ τοῦ διαδόχου μου νὰ πληρωθῶσι τὰ μεγάλα κενὰ τῶν τάξεών της καὶ ν' ἀποκτήσῃ ἢ Ἀκαδημία νέον αἶμα, τοῦ ὁποίου τόσην ἔχει ἀνάγκην.

Κενὰ ὅμως δὲν παρουσιάζονται μόνον εἰς τὰς τάξεις τῆς Ἀκαδημίας ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς συντάκτας τῶν ὑπὸ τὴν αἰγίδα της λειτουργούντων ἀρχείων, τῶν ὁποίων πάντες γνωρίζομεν ὅχι μόνον τὴν ἐπιστημονικὴν ἀλλὰ καὶ τὴν ἐθνικὴν σημασίαν. Λοιπὸν ἐκ τῶν 57 νομοθετημένων ὀργανικῶν θέσεων τῶν ἀρχείων τούτων, αἱ 32 ἔμειναν, δυστυχῶς καὶ ἐφέτος κεναί. Μάστιγν ἐζητήσαμεν παρὰ τοῦ Κράτους τὴν πλήρωσίν των. Τὸ Γεν. Λογιστήριον ἠρνήθη νὰ παράσχῃ τὴν σχετικὴν πίστωσιν, παραγγείλαν ν' ἀναγραφῆ εἰς τὸν προϋπολογισμὸν μόνον ὅση πίστωσις ἐχρειάζετο διὰ τοὺς ἤδη ὑπηρετοῦντας. Οὐ μόνον δὲ τοῦτο ἀλλ' ἐκινδυνεύσαμεν νὰ στερηθῶμεν καὶ τοὺς ἀπεσπασμένους εἰς τὰ ἀρχεῖα λειτουργοὺς τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως, ἂν μὴ προέβαιεν ἐγκαίρως τὸ προεδρεῖον, τῇ συμπράξει καὶ τοῦ κ. Ἀμάντου, εἰς διαβήματα παρὰ τῆ Ὑπουργῆ τῆς Παιδείας. Καὶ πρέπει ἐνταῦθα νὰ λεχθῆ πρὸς τιμὴν τοῦ κ. Μπακοπούλου, ὅτι οὗτος προθύμως συγκατένευσεν εἰς τὴν περαιτέρω συνέχισιν τῆς ἀποσπάσεως τῶν εἰρημένων λειτουργῶν, ἄνευ τῶν ὁποίων θ' ἀπέβανε προβληματικὴ ἢ λειτουργία τινῶν ἐκ τῶν ἀρχείων.

Δὲν ἐπραγματοποιήθη τέλος δυστυχῶς οὐδ' ἐφέτος ὁ πόθος ὅλων μας νὰ ἴδωμεν τὴν πλουσίαν βιβλιοθήκην τοῦ ιδρύματος λειτουργοῦσαν. Ἡ ἐξανέμισις τῆς περιουσίας τῆς Ἀκαδημίας δὲν ἐπέτρεψεν εἰς αὐτὴν ν' ἀνταποκριθῆ, ἀφ' ἐνός μὲν εἰς τὴν δαπάνην προσλήψεως προσωπικοῦ ταξινομήσεως τῶν βιβλίων, ἀφ' ἑτέρου δὲ τῆς κατασκευῆς σιδηρῶν θηκῶν. Ἐλπίδας μόνον τρέφομεν, ὅτι ἐνεργείας τοῦ εἰς Γερμανίαν ἀπὸ ἐξαμήνου καὶ πλέον ἀπουσιάζοντος γραμματέως τῶν δημοσιευμάτων, θὰ πεισθῆ ὁμογενὴς ἐν

Βερολίνω διαμένων, νά καταβάλῃ τὴν ἀπαιτουμένην διὰ τὰς εἰρημένας θή-
κας διαπάνην, δι' ἧς τῷ ἀπεστάλησαν ἤδη καὶ αἱ διαστάσεις καὶ τὸ σχέδιον
τῆς θέσεως.

Περαίνων ἐπιθυμῶ νά εὐχαριστήσω θερμῶς πάντας ἐκείνους, οἵτινες
διὰ τῆς ἁρμονικῆς συνεργασίας των συνέβαλον εἰς τὴν εὐόδωσιν τοῦ ἔργου
μου. Καὶ δὴ πρῶτον τὸν κύριον τέως ἀντιπρόεδρον, ὅστις διὰ τῶν νομικῶν
αὐτοῦ φάτων πολλὰ ἀκανθώδη ζητήματα ἐξωμάλυνε, τὸν κύριον Γ. Γραμμα-
τέα, τὸν πολυπειρον τοῦτον Ἄτλαντα τῆς Ἀκαδημίας, τὸν ἄοκνον γραμμα-
τέα τῶν Πρακτικῶν κ. Κουγέα, τοὺς κ. γραμματεῖς τῶν Δημοσιευμάτων
Ἐμμανουὴλ καὶ Καλιτσουδάκην, τοὺς προέδρους τῶν Τάξεων κυρίου Που-
λίτσαν, Σκίπην καὶ Ζερβόν, τὸν κ. Ἰσαακίδην καὶ τέλος τὸν οἰκουρὸν ὄφιν
καὶ κέρβερρον τῶν Γραφείων τῆς Ἀκαδημίας ἀλλὰ καὶ πολύτιμον βοηθὸν
ὄλων μας κ. Γ. Βέλτσον.

Καὶ τώρα, συμφώνως πρὸς τὰ ἀκαδημεικὰ ἔθιμα, παρακαλῶ τὸν νέον
πρόεδρον κύριον Γ. Μαριδάκην καὶ τὸν νέον ἀντιπρόεδρον κύριον Ἐμμ.
Ἐμμανουὴλ νά καταλάβωσιν ἐπισημῶς τὰς ἐν τῷ προεδρείῳ θέσεις των
καὶ ἐκφράζω εἰς ἀμφοτέρους τοὺς διακεκριμένους τούτους συναδέλφους τὴν
εὐκρινῆ εὐχὴν νά στεφθῶσιν ὑπὸ πλήρους ἐπιτυχίας τὰ ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ
ἔργα των.

Ὁ κ. **Γεώργιος Μαριδάκης** ἀκολούθως, εὐχαριστῶν τὰ μέλη τῆς Ἀκαδη-
μίας διὰ τὴν ἀνάδειξίν του εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ Προέδρου, ἐκθέτει τὰς σκέψεις του
περὶ τῶν ἀναγκῶν τοῦ Ἰδρυμάτος καὶ τοῦ τρόπου ἀντιμετωπίσεως αὐτῶν.

Τὰ καθήκοντα εἰς τὰ ὁποῖα μὲ καλεῖ ἢ ἐν παμψηφίᾳ ἀπόφασις τῆς
Ὀλομελείας, ἀναλαμβάνω μὲ συγκίνησιν βαθυτάτην.

Θερμὰς ἐκφράζω τὰς εὐχαριστίας μου.

Ἡ εὐμενὴς Ἰμῶν ψῆφος, Κύριοι συνάδελφοι, μὲ φέρει ἄμεσον διά-
δοχον ἀνδρὸς σοφοῦ, εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ ὁποῖου συμπίπτουν ὅλα ὅσα θέ-
λει ὁ Ἀριστοτέλης διὰ νά χαρακτηρισθῇ τις εὐγενής.

Ἐὰν ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης εἶμαι εὐτυχής, ἀπὸ ἄλλης ἀπόψεως δὲν
εἶμαι καὶ πολὺ τυχερός. Ἰπὸ τὰς γνωστὰς συνθήκας καθίσταται λίαν δυσχε-
ρὴς ἢ κατὰ τὸ πνεῦμα τῶν ἄρθρων 1 καὶ 2 τοῦ Ὄργανισμοῦ ἐπιτέλεσις τῶν
καθηκόντων, ἅτινα τὸ ἄρθρον 42 τοῦ αὐτοῦ Ὄργανισμοῦ, ἐπιβάλλει εἰς τὸν
ταχθέντα ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ Σώματος.

Ἡ μαστίζουσα τὴν Ἀκαδημίαν οἰκονομικὴ νόσος ἐξακολουθεῖ, χωρὶς
δὲ νά εἶμαι ἢ μᾶλλον, διότι δὲν εἶμαι οἰκονομολόγος, προβλέπω, ὅτι καὶ

κατὰ τὸ ἔτος αὐτό, δὲν θὰ εὐρεθῇ τὸ φάρμακον τῆς θεραπείας καὶ τῆς ἀνασυγκροτήσεως, κατὰ τὴν τρέχουσαν φρασιολογίαν.

Παρὰ ταῦτα, θὰ καταβληθῇ κάθε προσπάθεια, ὅπως ἐκτυπωθῶν ὅλα τὰ καθυστερούμενα δημοσιεύματα, οὕτως ὥστε ἀπὸ τοῦ προσεχοῦς ἔτους, νὰ ἐπανέλθῃ ἡ φυσιολογικὴ κατάστασις, δηλ. μὲ τὴν λήξιν τοῦ ἔτους νὰ βλέπουν ἢ καὶ νὰ ἔχουν ἴδη τὸ φῶς τὰ κατὰ τὸ ἔτοςπραχθέντα.

Τὸ οικονομικὸν πρόβλημα θίγει ἀμεσάτατα καὶ τὸ ἐκκρεμοῦν ζήτημα τῆς Βιβλιοθήκης. Ἡ Ἀκαδημία βιβλία μὲν ἔχει, βιβλιοθήκην ὅμως δὲν ἔχει. Διὰ ν' ἀποκτήσῃ βιβλιοθήκην ἀπαιτεῖται νὰ κατασκευασθῶν αἱ κατάλληλοι θῆκαι, συνάμα δὲ νὰ διορισθῶν δύο τοῦλάχιστον ταξινομοὶ καὶ ὁ ἔφορος αὐτῆς. Ταῦτα προϋποθέτουν χρήματα καὶ χρήματα δὲν ὑπάρχουν. Τὴν ἀπουσίαν τῶν χρημάτων συνοδεύει καὶ ἡ ἀπουσία τοῦ συναδέλφου κ. Καλιτσουνάκη. Ἐχει δὲ σημασίαν ἡ ἀπουσία αὕτη, διότι ἡ Ὀλομέλεια ἐκλέγουσα τὸν κ. Καλιτσουνάκην γραμματέα ἐπὶ τῶν δημοσιευμάτων, δεδικαιολογημένως ἀπέβλεψεν εἰς τὰς ἰκανότητας αὐτοῦ καὶ εἰς τὴν ἐπ' αὐτῶν στηριχθεῖσαν ὑπόσχεσίν του, ὅτι θὰ ἐργασθῇ, ὅπως τεθοῦν αἱ πρῶται τοῦλάχιστον βάσεις ὀργανώσεως τῆς Βιβλιοθήκης. *Rebus sic stantibus*, ὁ ἔχων τὴν τιμὴν νὰ ὀμίλῃ, ἀναγκάζεται νὰ περιορισθῇ εἰς τὴν ὑπόσχεσιν, ὅτι θὰ καταβάλλῃ κάθε προσπάθειαν νὰ ὀργανώσῃ αἰθουσαν περιοδικῶν, ἕτινα ποικίλα καὶ ἄφθονα ἀποστέλλονται εἰς τὴν Ἀκαδημίαν ἐκ τῶν Χωρῶν, αἵτινες ἀνήκουν εἰς τὸν Κόσμον τῆς Δύσεως. Ἡ αἴθουσα αὕτη πρέπει ν' ἀποτελέσῃ τὴν προβαθμίδα διὰ νὰ μεταβῶμεν εἰς τὴν ἀπιέρωσιν ἰδίας αἰθούσης, ἥτις νὰ χρησιμεύῃ ὡς ἐντευκτήριον τῶν Ἀκαδημαϊκῶν, εἰς τοὺς ὁποίους σήμερον δὲν παρέχεται ἄλλη εὐκαιρία νὰ συναντηθῶν καὶ ν' ἀνταλλάξουν δύο λέξεις, παρὰ μόνον ὅταν κληθῶν εἰς συνεδρίασιν τῆς Ὀλομελείας.

Τὸ πάρισον τῆς Βιβλιοθήκης πρέπει ν' ἀποτελέσῃ ἡ Πινακοθήκη. Ἡ Ἀκαδημία κατ' ἐμὴν γνώμην, πρέπει νὰ συστήσῃ καὶ Πινακοθήκην μὲ τὸν εἰδικώτερον σκοπὸν νὰ περισυλλεγοῦν εἰς αὐτὴν οἱ πίνακες τῶν διασήμεων ἐλλήνων ζωγράφων, ὡς καὶ πίνακες εἰκονίζοντες θέματα ἐκ τῆς ἱστορίας καὶ τοῦ βίου τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ. Οἱ κατέχοντες τοὺς πίνακας τούτους, ὅταν πεισθῶν ὅτι ἡ Ἀκαδημία θὰ εἶναι ὁ στοργικὸς αὐτῶν θεματοφύλαξ, δὲν θὰ διστάσουν νὰ καταλείπουν τούτους εἰς αὐτὴν, ὡς τὴν φυσικὴν δικαιούχον. Ρίπτω ἀπλῶς μίαν ιδέαν. Ἡ δευτέρα τάξις, ἐὰν τὴν ἐγκρίνῃ, ἄς κάμῃ ὅ,τι πρέπει διὰ νὰ καρποφορήσῃ. Καλὸς μὲν ὁ διὰ τῆς Βιβλιοθήκης καὶ τῆς Πινακοθήκης ἐξοπλισμὸς, ἀλλ' οὗτος εἰς οὐδὲν χρησιμεύει ἐὰν ἐλείπουν αἱ πνευματικαὶ δυνάμεις, αἵτινες, κατὰ τὴν φύσιν τοῦ πράγματος,

συνιστοῦν τὴν Ἀκαδημίαν. Τὰς δυνάμεις ταύτας ἀντλεῖ ἡ Ἀκαδημία, συμφώνως πρὸς τὸ ἄρθρον 1 τοῦ Ὄργανισμοῦ «ἐκ τῶν *ἐπιφανεστάτων* ἐλλήνων ἐπιστημόνων, λογογράφων καὶ καλλιτεχνῶν». Δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη περιτέχνων ἐρμηνευτικῶν μεθόδων διὰ νὰ διαγνωσθῇ «τίς ἡ διάνοια τοῦ νομοθέτου» ἀποφεύγοντος μὲν τὴν λέξιν ἐπιφανῆς, προσκολλημένον δὲ ἐνσυνειδήτως εἰς τὴν λέξιν «ἐπιφανέστατος». Κατὰ τὴν διάταξιν ταύτην οὐδεὶς δύναται νὰ ὑποβάλλῃ ὑποψηφιότητα ἢ καὶ νὰ ἐκλεγῇ ἀκαδημαϊκός, ἐὰν δὲν ἔχῃ κατακτήσει τὴν κοινὴν γνώμην, ἐὰν δὲν ἔχῃ ἐπιβληθῇ ὡς προσωπικότης καὶ αὐθεντία, ἰδίᾳ μὲν εἰς τὸν κύκλον τῶν προσώπων, τὰ ὁποῖα καλλιεργοῦν τὸ πεδίον τοῦ ἐπιστητοῦ ἢ τῆς τέχνης εἰς τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀφιέρωσει τὴν ζωὴν του, ἀλλὰ καὶ πέραν τοῦ κύκλου τούτου εἰς τὰ εὐρύτερα στρώματα τῆς ἐλληνικῆς κοινωνίας. Μόνον ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην τοῦ ὅρου «ἐπιφανέστατος» δικαιολογεῖται διάταξις οἷα ἡ ἐν ἄρθρῳ 22 καθ' ἣν μετὰ τὴν ἀνακοίνωσιν τῶν υποβαλλόντων ὑποψηφιότητα, ἕκαστος τῶν Ἀκαδημαϊκῶν δύναται νὰ προτείνῃ ἓνα ὑποψήφιον· ἐπίσης μόνον ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην δικαιολογεῖται καὶ ἕτερα διάταξις καθ' ἣν ἡ οἰκεία τάξις, ὅσοσδήποτε καὶ ἂν εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν υποβαλλόντων ὑποψηφιότητα, θὰ προτείνῃ εἰς τὴν Ὀλομέλειαν μόνον τρεῖς μεταξὺ τῶν ὁποίων θὰ περιορισθῇ ἡ ἐκλογή, προφανῶς, διότι ἐπιφανεῖς ἐνδέχεται νὰ εἶναι πολλοί, ἀλλ' «ἐπιφανέστατοι» μόνον ἐλάχιστοι δύνανται νὰ εἶναι. Πολλοὶ μὲν οἱ κλητοί, ὀλίγοι δὲ οἱ ἐκλεκτοί.

Ἄλλ' ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρου 1 τοῦ Ὄργανισμοῦ χρησιμοποιοῦσα τὴν λέξιν «ἐπιφανέστατος» δὲν ἀποβλέπει εἰς μόνους τοὺς θέλοντας νὰ ὑποβάλλουν ὑποψηφιότητα. Ἀποβλέπει πρὸ παντός εἰς τὴν Ἀκαδημίαν, κατὰ τὴν ἐνέργειαν αὐτῆς πρὸς πλήρωσιν κενῆς ἔδρας. Λέγουσα ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρου 1, ὅτι «σκοπὸς τῆς Ἀκαδημίας εἶναι ἡ καλλιέργεια τῶν ἐπιστημῶν, τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν «διὰ τῆς *συγκεντρώσεως* καὶ τῆς *συνεργασίας* τῶν *ἐπιφανεστάτων* ἐλλήνων ἐπιστημόνων, λογογράφων καὶ καλλιτεχνῶν» κατ' ἀνάγκην καθορίζει τὸ περιεχόμενον τῆς ἐν ἄρθρῳ 22 διατάξεως, καθ' ἣν ἡ πλήρωσις κενῆς ἔδρας προκηρύσσεται, ὅταν ἡ οἰκεία τάξις, ἐπὶ τῇ προτάσει δὲ αὐτῆς καὶ ἡ Ὀλομέλεια «ἤθελε κρίνει δυνατὴν ἢ ἀναγκαίαν τὴν πλήρωσιν αὐτῆς». Ἐφ' ὅσον, λέγεται, ὅτι ὁ σκοπὸς τῆς Ἀκαδημίας ἐκπληροῦται «διὰ τῆς *συγκεντρώσεως* καὶ τῆς *συνεργασίας* τῶν *ἐπιφανεστάτων ἐλλήνων*», φυσικὸν ἐπακολούθημα εἶναι, γνώμων εἰς τὴν κρίσιν περὶ τῆς ἀνάγκης ἢ τοῦ δυνατοῦ τῆς πληρώσεως, ὅπως λέγει τὸ ἄρθρον 22, νὰ μὴ εἶναι μόναι καὶ ἀποκλειστικῶς αἱ ἐνεστῶσαι ἀνάγκαι τῆς Ἀκαδημίας

ὡς καὶ ὁ τυχὸν ἐπαρκὴς ἀριθμὸς τῶν εἰδικῶν, οἵτινες ἔχουν ἤδη συγκεντρωθῆ εἰς τὴν Ἑκκαδημίαν· ὅταν ὑπάρχουν ἔλληνας, ἐπιβληθέντες εἰς τὴν κοινὴν γνῶμην καὶ ἐπομένως «ἐπιφανέστατοι», πρέπει ἅπαντες οὗτοι νὰ συγκεντρωθῶν εἰς τὴν Ἑκκαδημίαν διὰ νὰ συμβάλλουν εἰς τὸ ἔργον αὐτῆς. Τοιοῦτοτρόπως κατορθοῦται ὄχι μόνον ἢ κατὰ τὸ πνεῦμα τοῦ Ὁργανισμοῦ ἀπαιτουμένη μεταξὺ Ἑκκαδημίας καὶ κοινῆς γνῶμης ἀνταπόκρισις, ἀλλὰ καὶ ἢ κατὰ τὸ πνεῦμα ἐπίσης τοῦ Ὁργανισμοῦ, πρᾶξις Δικαιοσύνης, εἰς ἣν ὑποχρεοῦται ἢ Ἑκκαδημία ὡς ἡγέτις τοῦ πνευματικοῦ κόσμου, ἐπιστέφουσα πάντα ἔλληνας, ὅστις ἐν μόχθῳ βαδίζων καὶ ἀρετῇ, κατάρθωσε νὰ κατακτήσῃ τὴν κοινὴν γνῶμην, αὐτοδῆλως καὶ πασιδῆλως ἀναδειχθεὶς «ἐπιφανέστατος».

Τὰς ἀτομικὰς ταύτας σκέψεις ἐνόμισα σκόπιμον νὰ διατυπώσω, εἰσαγωγικὰς οὕτως εἰπεῖν, εἰς τὸ πάντοτε ζωντανόν, σήμερον δὲ φλέγον ζήτημα τῆς πληρώσεως τῶν κενῶν ἐδρῶν. Αὗται ἀνέρχονται εἰς εἴκοσι πέντε, δέκα τῆς πρώτης, ὀκτὼ τῆς δευτέρας καὶ ἑπτὰ τῆς τρίτης Τάξεως.

Ἡ Τρίτη Τάξις ἐκ τῶν δέκα πέντε μελῶν ἔχει ἐν ἐνεργείᾳ μόνον ὀκτὼ, ἤτοι τὸ ἥμισυ, τὸ δὲ σπουδαῖον εἶναι ὅτι οὐδεὶς ὑπάρχει ὁ ἐκπροσωπῶν τὰς οἰκονομικὰς ἐπιστήμας. Τὸ ἔργον τῆς δευτέρας Τάξεως εἶναι βαρύντατον καὶ δυσχερέστατον. Ἄς ἐλπίσωμεν ὅτι καὶ ἡ Τάξις θὰ προτείνῃ καὶ ἢ Ὁλομέλεια θ' ἀποδεχθῆ τὴν πρότασιν καὶ δὲν θ' ἀναβάλῃ καὶ πάλιν τὴν κίνησιν τῆς διαδικασίας πρὸς πληρωσιν τῶν κενῶν ἐδρῶν. Ἄς ἐλπίσωμεν προσέτι, ὅτι ἡ διαδικασία δὲν θὰ κινηθῆ εἰς μάτην, ἀλλ' ὅτι, Τάξις καὶ Ὁλομέλεια, βαδίζουσαι μετὰ σπουδῆς ἄρα καὶ περισκέψεως, ὅπως ἀπαιτεῖ ὁ Ὁργανισμὸς, ἐπίτηδες εἰσάγων βραδυκίνητον διαδικασίαν, θ' ἀνεύρουν τοὺς «ἐπιφανεστάτους» ἐκείνους ἔλληνας ἐπιστήμονας, λογοτέχνας καὶ καλλιτέχνας, τοὺς ἀξίους νὰ καταλάβουν τοὺς κενοὺς θώκους.

Τὰ ἐδάφη ἐπὶ τῶν ὁποίων, κατὰ τὸν μακροαῖωνα βίον του, ἐσημείωσε τὴν διέλευσίν του ὁ ἔλληνισμός, καταβάλλει κάθε προσπάθειαν ἢ Ἑκκαδημία ν' ἀποκαλύψῃ καθοδηγοῦσα τὰς ἐπιστημονικὰς δυνάμεις, τὰς ὁποίας συνεκέντρωσεν εἰς τὸ Μεσαιωνικὸν Ἀρχεῖον, τὸ Ἀρχεῖον τῆς ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Δικαίου, τὸ Λαογραφικὸν Ἀρχεῖον, τὸ Ἱστορικὸν Λεξικὸν τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης, τὴν Ἑθνικὴν Μουσικὴν Συλλογίην, τὸ Ἀρχεῖον τοῦ Νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ. Ἡ Ἑκκαδημία ἔχει πάντα λόγον νὰ πιστεῖται ὅτι διὰ τῆς ἐργασίας, ἣτις γίνεται εἰς τὰ ἀρχεῖα ταῦτα, παρέχει ὑψίστην ὑπηρεσίαν εἰς τὸ Ἔθνος, καταδεικνύουσα τὴν ἐνότητά αὐτοῦ εἰς πᾶσάν του ἐκδήλωσιν. Νομίζω δὲ ὅτι ἀνταποκρίνομαι εἰς τὰ αἰσθήματα τῆς Ὁλομελείας, ἐὰν ἀπὸ

τῆς ἑδρας ταύτης ἐκφράσω τὰς εὐχαριστίας τῆς Ἀκαδημίας πρὸς τοὺς ἐκλεκτοὺς ἐπιστήμονας, οἵτινες ὑπὸ τὴν σκέπη αὐτῆς δίδουν τὴν μάχην κατὰ τοῦ χρόνου, ζωντανεύοντες πᾶσαν ἐκδήλωσιν τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος κινδυνεύουσιν ἄλλως εἴτε νὰ χαθῆ, εἴτε νὰ παραχαραχθῆ.

Εἰς τὰ πάμπαν ταῦτα τέκνα τῆς Ἀκαδημίας προσεκολληθῆ μόνον του καὶ τὰ παρακολουθεῖ μακρόθεν καθ' ὃ ἐπιβαῖνον θαλαμηγοῦ, τὸ Ἑλληνικὸν Ὑδροβιολογικὸν Ἰνστιτοῦτον. Οὐδεὶς νομικὸς δεσμὸς ἢ κἄν ἕτερος ὀργανικὸς σύνδεσμος ὑφίσταται μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς Ἀκαδημίας. Τὸ μόνον τὸ ὅποιον ὑπάρχει εἶναι ἡ στοργὴ καὶ ἡ συμπάθεια μὲ τὴν ὁποῖαν περιβάλλομεν τὸ Ἰνστιτοῦτον οἱ Ἀκαδημαϊκοί. Ἐπιδοτούμενον πλουσίως ὑπὸ τῶν ἀγγλο-σαξῶνων ἀσπάζεται καὶ τὰ δόγματα αὐτῶν συμφώνως πρὸς τὰ ὅποια: *les unions les plus souples sont les plus solides*. Κατ' ἀντίθεσιν ὅμως πρὸς τὰ *Dominions*, τὰ ὅποια, ἐνῶ εἶναι ἀνεξάρτητα, ἐν τούτοις οὐδεμίαν παραλείπουν εὐκαιρίαν, ὅπως ἐκδηλώσουν ὅτι οὐδέποτε ἔπαυσεν ὁ ὀργανικὸς αὐτῶν σύνδεσμος πρὸς τὴν Μητρόπολιν, τὸ Ἰνστιτοῦτον ἀνεκήρυξεν αὐτὸ ἑαυτὸ τέκνον τῆς Ἀκαδημίας, διακηρύττον συνάμα ὅτι ἐννοεῖ νὰ παραμείνῃ ἀνεξάρτητον καὶ νὰ μὴ ἔχη σύνδεσμον πρὸς αὐτὴν ὀργανικὸν ἔστω καὶ ἀσθενέστατον. Ἴσως πράττει τοῦτο προσωρινῶς καὶ πρὸς τὸ παρὸν μέχρις ὅτου ἡ Ἀκαδημία ἀποκτήσῃ ἴσῃν ἢ ἔστω καὶ ἀνάλογον πρὸς αὐτὸ οἰκονομικὴν εὐχέρειαν. Ἄς τὸ εὐχηθῶμεν.

Μὲ τὴν συνδρομὴν τοῦ διαπρεποῦς ἐν ταῖς φυσικαῖς ἐπιστήμασι συναδέλφου, τὸν ὅποιον χαιρετίζω ἐπὶ τῇ ἀναλήψει τῆς ἀντιπροεδρίας, μὲ τὴν συμπράξασιν τοῦ κ. Γενικοῦ Γραμματέως, ὅστις μὲ τὰ πολλαπλά του χαρίσματα κατέστησε τὸν ὀργανισμὸν ζῶσαν δύναμιν, μὲ τὴν συνεργασίαν τῶν ἐν τῇ Συγκλήτῳ συναδέλφων, θὰ προσπαθῆσω νὰ μὴ ὑστερήσω τῶν προκατόχων μου.

Καὶ κατὰ τὸ ἔτος αὐτό, ἐξακολουθεῖ ὁ κόσμος νὰ διέρχεται στιγμὰς ἀνησυχίας. Ἡ παροῦσα παγκόσμιος κρίσις, κατὰ τὴν ταπεινὴν μου γνώμην, εἶναι ἀπλοῦς σταθμὸς εἰς τὴν σύγκρουσιν μεταξὺ Ἀσίας καὶ Εὐρώπης, ἣτις ἤρχισεν ἀφ' ἧς οἱ Ἀσιαῖται ἤλθον εἰς τὰ ἐδάφη ταῦτα καὶ καθ' ὁδὸν «ὀμήρουσ τῶν νησιωτέων παῖδας ἐλάμβανον», κατὰ τὴν φράσιν τοῦ Ἡροδότου. Ἐξακολουθεῖ ἔκτοτε ὁ ἀγὼν οἴτος, ἀλλὰ καὶ ἔκτοτε ἔχει κριθῆ. Ἐκρίθη εἰς τὸ πεδῖον τοῦ Μαραθῶνος καὶ εἰς τὸ στενὸν τῆς Σαλαμίνας. Ἐκρίθη εἰς τὴν χιλιετῆ μάχην τοῦ Βυζαντίου. Ἐκρίθη εἰς τὸ Μεσολόγγι καὶ τὸ Ναυαρίνον. Ἐκρίθη εἰς τοὺς δεκαετείς ἀγῶνας τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ἀπὸ τοῦ 1912 μέχρι τοῦ 1922. Ἐκρίθη εἰς τὸν Γράμμον.

Εἰς τὴν σύγκρουσιν ταύτην μεταξύ Εὐρώπης καὶ Ἀσίας κυρίαρχος καὶ δεσπότης παρέμεινε πάντοτε καὶ θὰ παραμείνῃ καὶ τώρα τὸ πνεῦμα, τὸ πνεῦμα τὸ ἑλληνικόν.

ΑΠΟΔΟΧΗ ΚΛΗΡΟΔΟΤΗΜΑΤΟΣ

Γίνεται δεκτὸν τὸ εἰς τὴν Ἀκαδημίαν καταλειφθὲν κληροδότημα τοῦ Ἀλεξάνδρου Διομήδους διὰ τὴν προκήρυξιν καὶ ἀπονομὴν βραβείων κατὰ τοὺς ὅρους τοῦ διαθέτου.

ΚΑΤΑΘΕΣΙΣ ΦΑΚΕΛΩΝ

Γίνεται δεκτὴ ἡ κατάθεσις ἐν τῷ ἀρχεῖῳ τῆς Ἀκαδημίας κλειστῶν φακέλων ὑπὸ 1) Κ. Στεργιοπούλου καὶ 2) Ἰ. Σορδῖνα.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΜΗ ΜΕΛΩΝ

ΑΣΤΡΟΝΟΜΙΑ. — Τὸ σέλας τῆς 19ης Αὐγούστου 1950, φωτογραφηθὲν ἐν Ἑλλάδι, ὑπὸ *Γ. Ν. Ἀμποῦ*. — Ἀνεκοινώθη ὑπὸ τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ κ. Ἰ. Τρικκαλινοῦ.

Ἡ φωτογραφία (Σχ. 1) τὴν ὁποίαν ἔχω τὴν τιμὴν νὰ παρουσιάσω εἰς τὴν Ἀκαδημίαν Ἀθηνῶν, εἶναι μεγένθυσις 2:1 τοῦ πρωτοτύπου, ληφθέντος ἐν Σπέτσαις, τὴν 19ην Αὐγούστου 1950, εἰς τὸ ἀστεροσκοπεῖον τῆς Ἀναργυρείου καὶ Κοργιαλενείου Σχολῆς Σπετσῶν, τοῦ ὁποίου προϊόνταμαί. Ἡ φωτογραφία ἐλήφθη διὰ φακοῦ Goerz F:4,5 ἐπὶ Kodak Panchrom Super XX 32° S. Ὁ χρόνος ἐκθέσεως ἦτο 25 λ., ἡ δὲ ὥρα τοῦ μέσου τῆς ἐκθέσεως ἦτο ἡ 2^ω 07^λ Ὑ. Τ.

Τὸ φωτογραφικὸν μηχανήμα, προσηρμοσμένον ἐπὶ τοῦ ἰσημερινοῦ τηλεσκοπείου, παρηκολούθει τὴν κίνησιν τῆς οὐρανοῦ σφαίρας. Τὸ ἐπὶ τῆς φωτογραφίας σέλας ἀποτελεῖ ἐκδήλωσιν τοῦ, μεγάλης ἐκτάσεως καὶ ἐντάσεως, πολικοῦ σέλαος τοῦ καταναγάσαντος κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην τὰς παραπολίους χώρας, ὅπερ ἐφωτογραφήθη καὶ ἐμελετήθη ἐν Νορβηγίᾳ ὑπὸ τῆς ἐκεῖ λειτουργούσης εἰδικῆς ὑπηρεσίας. Ἐπὶ τῆς φωτογραφίας διακρίνεται ὁ ἀστερισμὸς τῶν Διδύμων μετὰ τοῦ πλανήτου Οὐρανοῦ (βέλος), ἡ δὲ λευκὴ ἐστιγμένη γραμμὴ εἶναι παράλληλος πρὸς ὀρίζοντα. Ἡ πτωχὴ εἰς ἀστέρας σκοτεινὴ περιοχὴ, ἀριστερὰ κάτω, εἶναι ἡ ἀχλὺς τοῦ ὀρίζοντος.

Σημασία τῆς φωτογραφίας. Ἡ φωτογραφία τοῦ Σχ. 1 εἶναι ἡ πρώτη φωτογραφία σέλαος τοσοῦτον ἀπέχοντος τοῦ Βορείου Μαγνητικοῦ Πόλου (B.M.P.). Εἶναι δὲ καὶ ἡ πρώτη φωτογραφία σέλαος ληφθεῖσα ἐν Ἑλλάδι. Κατὰ καιροῦς,

εἰς τὸ παρελθὸν, ἔχουσιν θεαθῆ σέλα ἐκ διαφόρων σημείων τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ πάντοτε ἔκκεντο πλησίον τοῦ βορείου ὀρίζοντος, ἦσαν δὲ λίαν ἀπομακρυσμένα πρὸς βορρᾶν. Τὸ ἀξιμούθιον τοῦ φωτογραφηθέντος ἐν Σπέτσαις τὴν 19ην Αὐγούστου 1950 σέλαος, ἦτο 260° , ἦτοι τὸ σέλας ἔκετο σχεδὸν πρὸς Ἄνα-

Σχ. 1. - Τὸ μέγα πολικὸν σέλας τῆς 19ης Αὐγούστου 1950, φωτογραφηθὲν ἐν Σπέτσαις.

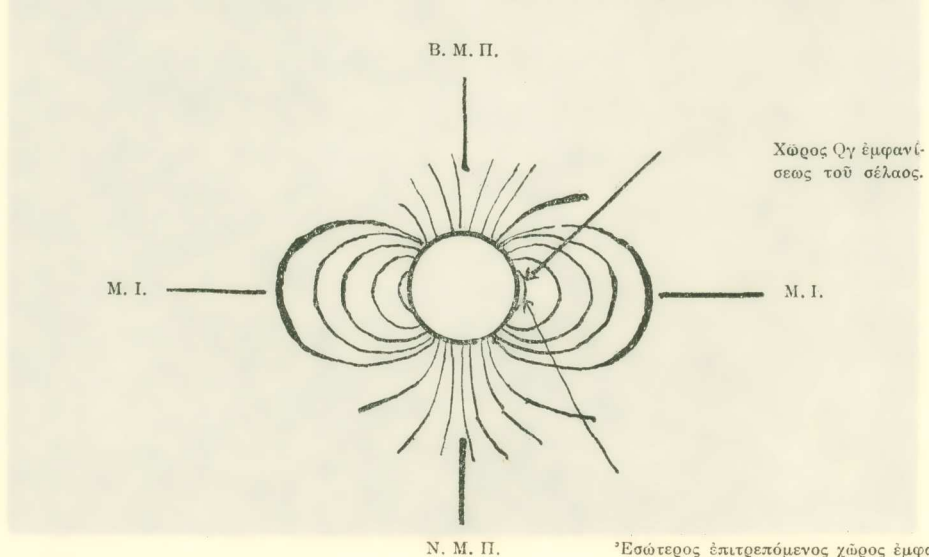
Φωτογραφία ληφθεῖσα ἐν τῷ ἀστεροσκοπεῖῳ τῆς Ἀναργυρείου Σχολῆς Σπετσῶν ὑπὸ Γ. Ἀμποτ, τὴν 19ην Αὐγούστου 1950, ἀπὸ $1^{\omega} 55'$ μέχρι $2^{\omega} 20'$. U. T. Χρόνος ἐκθέσεως: 25λ . Μέσον: Φακὸς Goetz, F. 4,5 ἐπὶ Kodak Pan XX 32° S. Ἀστρικὸν πεδῖον: Ἀστερισμὸς Διδύμων. - Βέλος: Πλανήτης Οὐρανός. Γραμμὴ λευκὴ ἐστιγμένη: Παράλληλος πρὸς ὀρίζοντα. Ἡ σκοτεινὴ περιοχὴ, κάτω ἀριστερά, εἶναι ἡ ἀγλὴ τοῦ ὀρίζοντος.

Σημείωσις. Ἡ ἀνά χειρὸς φωτογραφία εἶναι ἡ πρώτη καὶ μοναδικὴ φωτογραφία πολικοῦ σέλαος ληφθεῖσα ἐν Ἑλλάδι, καὶ γενικώτερον εἰς τόσον χαμηλὸν γεωγραφικὸν πλάτος. (Ἀστεροσκοπεῖον Σπετσῶν, $\varphi = 37^\circ 13'$).

τολάς. Τὸ γεωγραφικὸν πλάτος τοῦ ἀστεροσκοπεῖου Σπετσῶν εἶναι: $B 37^\circ 13'$. Τὸ ἀξιμούθιον τοῦτο τοῦ σέλαος προσδίδει εἰς τὴν φωτογραφίαν αὐτὴν ὄλως ἐξαιρετικὴν ἀξίαν, ἐκ τῆς σχετικῆς δὲ μελέτης αὐτῆς συνάγομεν τὰ ἑξῆς συμπεράσματα:

Θέσις τοῦ σέλαος: Τὸ φωτογραφηθὲν σέλας, τύπου BD (Band Drapery) ἢ BR (Band Ray), ἀσφαλῶς εἶναι γιγαντιαίων διαστάσεων καὶ ἐκτείνεται ἐπὶ τμήματος τοῦ οὐρανοῦ τῆς νοτίου Σιβηρίας. Κεῖται ἐπὶ τοῦ ἀπωτέρου πρὸς νό-

τον όριου τῆς ζώνης δυνατῆς ἐμφανίσεως σέλαος τοῦ Φρίτζ (1), καὶ ἐπὶ τῆς «ἰσοσύχνου $M:0,1$. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι ἡ πιθανότης ἐμφανίσεως σέλαος ἐπὶ τοῦ όριου αὐτοῦ εἶναι μικροτέρα τοῦ $1/10.000$. Ἐὰν δὲν παραδεχθῶμεν a priori τὰς γιγαντιαίας διαστάσεις καὶ τὴν ὡς ἄνω θέσιν τοῦ σέλαος, θὰ ἀναγκασθῶμεν νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι εὐρίσκεται ἔξω τῶν όριῶν τῆς ζώνης αὐτῆς, ὅπερ δὲν δυνάμεθα νὰ πράξωμεν μὴ ὑπαρχούσης δευτέρας παρατηρήσεως καθοριζούσης τὴν θέσιν αὐτὴν, ἥτις θὰ ἦτο ὅλως ἀνώμαλος καὶ μὴ εὐλογοφανῆς. Ὅπωςδὴποτε διὰ πρῶτην φορὰν φωτογραφεῖται σέλας ἐπὶ τοῦ όριου αὐτοῦ, ἦτοι ἐπὶ τοῦ «ἰσοσύχνου»

— Χῶροι Qγ ἐμφανίσεως σέλαος.
 — } = Ἀπηγορευμένοι χῶροι Qγ.
 B. M. Π. Βόρειος Μαγνητικὸς πόλος.
 N. M. Π. Νότιος
 M. I. Μαγνητικὸς Ἴσημερινός.

Ἐσώτερος ἐπιτρεπόμενος χῶρος ἐμφανίσεως σέλαος. Ὁ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς σφαίρας λευκὸς χῶρος εἶναι ὁ ἐσώτερος ἀπηγορευμένος χῶρος, Qγ.

Σχ. 2. - Σχεδιάγραμμα τῶν πλησιεστέρων πρὸς τὸ γήινον δίπολον χῶρων Qγ τῆς θεωρίας Birkeland - Störmer, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἐπιτρέπεται (λεπτοὶ μέλανες χῶροι), καὶ ἀπαγορεύεται (πλατεῖς λευκοὶ χῶροι) ἡ ἐμφάνισις πολικοῦ σέλαος. Τὸ φωτογραφηθὲν ἐν Σπέτσαις σέλας φαίνεται νὰ ἐνισχύῃ τὴν θεωρίαν αὐτὴν, καθόσον εὐρίσκεται ἐντὸς τοῦ ἐσώτερου ἐπιτρεπόμενου χῶρου Qγ.

$M:0,1$, καὶ δὴ πλαγίως. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον δυνάμεθα ἐπωφελῶς νὰ χρησιμοποιήσωμεν τὴν φωτογραφίαν αὐτὴν, ὅπως ἐλέγξωμεν τὴν γενικότητα τῆς περὶ γενέσεως καὶ δυνατῆς θέσεως τῶν πολικῶν σέλα, θεωρίας τῶν Birkeland - Störmer. Ἡ θεωρία αὕτη δὲν διεψεύσθη μέχρι τοῦδε διὰ τὴν περιοχὴν τῶν Πόλων, ἦτοι τὴν περιοχὴν τῆς μεγίστης συχνότητος ἐμφανίσεως σέλαος. Ἦτο ἀγνωστον ὅμως

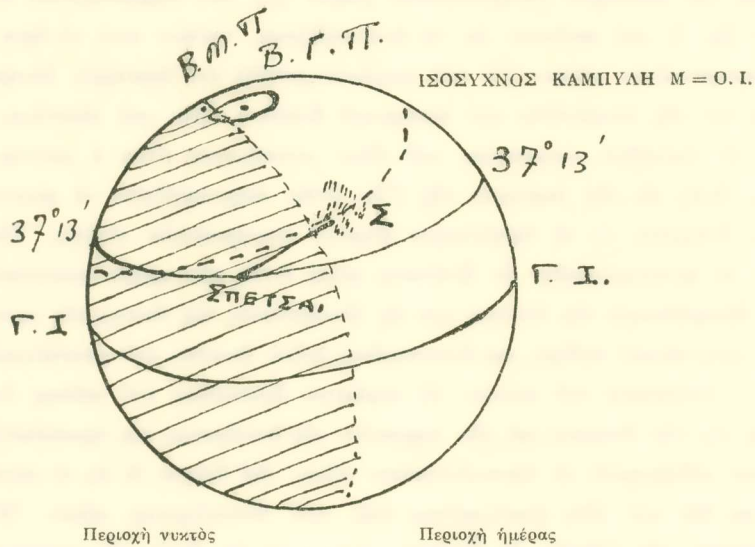
κατὰ πόσον εἶναι ἱκανοποιητικὴ εἰς τὴν περίπτωσιν περιοχῶν διεγέρσεως κειμέ-
νων μακρὰν τοῦ Β.Μ.Π.

Ἐπὶ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι τὸ σέλας τῆς φωτογραφίας τῶν Σπετσῶν δὲν ἀπέχει τῆς «ἰσοσύχνου» $M:0,1$ δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν ὅτι ἱκανοποιεῖ τὴν θεωρίαν Birkeland - Störmer. Ἐπενθυμίζομεν ὅτι συμφώνως πρὸς τὴν θεωρίαν ταύτην⁽²⁾, ἡ Γῆ, θεωρουμένη ὡς μαγνητικὸν δίπολον, περιβάλλεται ὑπὸ συστήματος δακτυλιοειδῶν χώρων, ἐναλλάξ ἀπηγορευμένων καὶ ἐπιτρεπομένων, καλουμένων χώρων $Q\gamma$, (Σχ. 2). Τὸ σέλας τῆς φωτογραφίας φαίνεται, ὅτι εὐρίσκεται ἐντὸς τοῦ ἐσωτέρου ἐπιτρεπομένου χώρου $Q\gamma$, τοῦ σημειουμένου διὰ βέλους ἐπὶ τοῦ Σχ. 2, καὶ φαίνεται ὡς νὰ ἐναγκαλιζέται, τρόπον τινά, τὰ ὄρια τοῦ ἐσωτέρου ἀπηγορευμένου χώρου $Q\gamma$ τοῦ κειμένου μεταξὺ τοῦ ἐσωτέρου ἐπιτρεπομένου χώρου καὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ σφαιρικοῦ διπόλου, ἥτοι τοῦ πλανήτου. Σημειωτέον ὅτι τὸ ἐπίπεδον συμμετρίας τοῦ ὅλου συστήματος εἶναι ὁ μαγνητικὸς ἰσημερινός, ὅστις εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Γῆς, ἔνθα παρουσιάζεται τὸ φωτογραφηθὲν σέλας, διέρχεται εἰς τὸ ὑψηλότερον βόρειον γεωγραφικὸν πλάτος. Ἐὰν φαντασθῶμεν τὸ φωτογραφηθὲν ἐν Σπέτσαις σέλας ἐντὸς τῶν τριῶν διαστάσεων, δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν τὰς ἀκτῖνας του ὡς ὑλοποιούσας τὰς δυναμικὰς γραμμὰς τοῦ γήινου μαγνητικοῦ πεδίου, καὶ ἐκτεινομένας δεξιὰ, ἄνωθεν τοῦ μαγνητικοῦ ἰσημερινοῦ.

Διαστάσεις τοῦ σέλαος. Αἱ τεράστιαι διαστάσεις τοῦ σέλαος ὠφείλονται ἀφ' ἑνὸς εἰς τὴν ἔκτασιν καὶ τὴν σημασίαν τῆς διεγέρσεως τῆς προκαλούσης τὸ φαινόμενον φθορισμοῦ τὸ ἀποκαλούμενον σέλας, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὸ γεγονός ὅτι τοῦτο κεῖται ἐπὶ τοῦ ἤδη φωτιζομένου ὑπὸ τοῦ ἀνατείλαντος πλέον Ἡλίου (Σχ. 3) τμήματος τῆς Γῆς⁽³⁾. Αἱ Σπέτσαι εὐρίσκονται ἔτι ἐντὸς τῆς νυκτερινῆς σκιᾶς, καὶ τὸ σέλας, τοῦ ὁποίου τὸ ὕψος δυνατὸν νὰ εἶναι 1000 καὶ πλέον χιλιομέτρων, δυνατὸν νὰ διέβῃ τὴν διαχωριστικὴν μεταξὺ ἡμέρας καὶ νυκτὸς γραμμὴν κατὰ τὴν ἔκθεσιν, καὶ νὰ ἀνῆλθῃ εἰς μέγα ὕψος, καταστὰν ὄρατὸν καὶ ἐπιδραῖσάν ἐπὶ τῆς φωτογραφικῆς πλακὸς περὶ τὰ τέλη τῆς ἐκθέσεως. Τοῦτο αἰτιολογεῖ καὶ τὴν σαφήνειαν τοῦ εἰδώλου, παρ' ὅλην τὴν κατὰ τὰ ἀνωτέρω κινήσιν τοῦ φωτογραφικοῦ μηχανήματος. Τὸ ἀδύνατον σημεῖον εἶναι, ὅτι θὰ πρέπη αἱ ταχύτητες ἀνόδου νὰ εἶναι πολὺ μεγάλαι. Δυσκόλως δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν τόσον μεγάλας τιμὰς διὰ τὴν ταχύτητα ἀνόδου, δεδομένου ὅτι ἡ ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τῆς ἠλιακῆς θερμότητος ἀνοδος αὕτη, ἀφορᾷ μεγάλας περιοχὰς τῆς ἄνω ἀτμοσφαιρας. Τοῦτο διότι τὸ σέλας δὲν εἶναι ὕλικόν τι καὶ ὠρισμένον ἀντικείμενον, ὡς εἶναι λ.χ., ἐν νέφος, ἀλλὰ φθορισμοὶ ἐμφανιζόμενοι ἐν τῇ ἄνω ἀτμοσφαιρᾷ, ὑπὸ ὠρισμένας συνθήκας διεγέρσεως αὐτῆς ὑπὸ ἠλεκτρισμένων σωματίων προερχομένων ἐκ τοῦ Ἡλίου.

Δυνάμεθα συνεπῶς νὰ συμπεράνωμεν ὅτι τὸ φωτογραφηθὲν ἐν Σπέτσιαις σέλας :

- α) εὐρίσκεται ἐντὸς τῆς περιοχῆς ἡμέρας τῆς Γῆς.
- β) ἄρα κέκτηται μεγάλας διαστάσεις καὶ ἐκτείνεται ἐπὶ μεγίστου ὕψους, ἴσως μέχρι 1500 χμ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς Γῆς.
- γ) ἄρα εὐρίσκεται εἰς μεγάλην ἀπόστασιν ἀπὸ τῶν Σπετσῶν.
- δ) ἄρα κεῖται ἐπὶ τῆς «ἰσοσύχνου» $M:0,1$ τοῦ Φρίτζ.
- ε) ἄρα ἐνισχύει τὴν θεωρίαν Birkeland - Störmer.

- B. Γ. Π. Βόρειος γεωγραφικὸς πόλος.
 Β. Μ. Π. Βόρειος μαγνητικὸς »
 Γ. Ι. Γεωγραφικὸς Ἰσημερινός.
 Σ. Σέλας εἰς οἴαν θέσιν περίπου εὐρίσκειτο
 εἰς ὥραν $2^{\text{ου}}$ $20^{\text{ου}}$ $U. T.$

Σχ. 3. - Ἀκριβὴς θέσις τοῦ φωτογραφηθέντος ἐν Σπέτσιαις σέλαος.

Τὸ ἄνω ἐπὶ τῆς φωτογραφίας τμήμα τοῦ σέλαος εἶναι τὸ πλησιέστερον πρὸς τὰς Σπέτσας, ἐνῶ τὸ κάτω, ἢ βᾶσις τρόπον τινά, εἶναι λίαν ἀπομακρυσμένον. Ἡ βᾶσις αὕτη εἶναι ἀποτέλεσμα προοπτικῆς, πραγματικῶς δὲ συνίσταται ἐκ συγκεχυμένων, λόγῳ ἀποστάσεως, ἀκτίνων ἐκτεινουσῶν πρὸς τὸν Β.Μ.Π., ὑπεράνω τῆς νοτίου Σιβηρίας.

Θεωρῶ ὅτι ἡ φωτογραφία αὕτη μᾶς παρέχει ἐνδιαφερούσας ἐνδείξεις περὶ τῶν συμβαινόντων ἐπὶ τῶν ἀπωτέρων καὶ πλησιεστέρων πρὸς τὸν μαγνητικὸν ἰσημερινὸν ὁρίων τῶν ζωνῶν ἐμφανίσεως πολιτικοῦ σέλαος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- 1) *H. Fritz*, Das Polarlicht, Leipzig 1881.
 - 2) *L. Harang*, Das Polarlicht, Leipsig 1940.
 - 3) *G. Angenheister*, Die Hohe der Polarlichte und die Temperatur der oberen Atmosphäre. Terr. Magn. 37 (1932), p. 431.
- C. Störmer*, Sonnenbelichtete Nordlichtstrahlen. Zeit. Geophysik 5 (1929), p. 177.
- C. Störmer*, The distribution in space of sunlit aurora rays. Nature 124 (1929), p. 263.
- C. Störmer*, New evidence of the reaction of sunlight on auroral rays. Nature 124 (1929), p. 263.

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 15^{ης} ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1951

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΑΡΙΔΑΚΗ

ΠΡΑΞΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

ΑΓΓΕΛΙΑ ΘΑΝΑΤΩΝ

Ὁ **Πρόεδρος** ἀνακοινοῖ τὸν θάνατον τῶν *Γεωργίου Δροσίνης, Γρηγορίου Ξενοπούλου* καὶ *Κωνσταντίνου Μαλιέζου* τακτικῶν μελῶν τῆς Ἀκαδημίας καὶ ὀμιλεῖ περὶ τοῦ ἔργου ἐκάστου ἐξ αὐτῶν ὡς ἑξῆς:

Ἐκτελῶν τὸ κατὰ τὸ ἄρθρον 42 τοῦ Ὄργανισμοῦ θλιβερὸν καθήκον, ἀγγέλλω τὸν θάνατον τριῶν τακτικῶν μελῶν τῆς Ἀκαδημίας, τοῦ *Γεωργίου Δροσίνης*, τοῦ *Γρηγορίου Ξενοπούλου*, καὶ τοῦ *Κωνσταντίνου Μαλιέζου*.

Ὁ Γεώργιος Δροσίνης ἔρχεται κατ' εὐθεϊαν ἀπὸ τοὺς «κλέφτες» τῶν Ἀγρᾶφων. Ὁ πάππος του πίπτει κατὰ τὴν ἔξοδον τοῦ Μεσολλογίου (1826), ὃ δὲ ἀδελφὸς τοῦ πάππου του πίπτει εἰς τὸ Φάληρον μαχόμενος κατὰ τοῦ Κιωνταχῆ (1827).

Ὁ Γρηγόριος Ξενόπουλος ἔρχεται ἀπὸ τὴν ἀπαλὴν καὶ ἡμερον Ζάκυνθον.

Ὁ Γεώργιος Δροσίνης ἐγγράφεται εἰς τὸ Πανεπιστήμιον διὰ τὴν σπουδᾶσιν Νομικά.

Ὁ Γρηγόριος Ξενόπουλος ἐγγράφεται καὶ αὐτὸς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον διὰ τὴν σπουδᾶσιν Μαθηματικά.

Ἀνθρώπους πλανωμένους εἰς τὸν κόσμον τῆς φαντασίας καὶ τῶν ὀνείρων, κουράζει, ὡς φαίνεται, ἡ λεπτὴ διαλεκτικὴ, ἡ ἀυστηρὰ λογικὴ συνακολουθία καὶ ἡ ἄμεμπτος ἀκριβολογία, αἵτινες ἀποτελοῦν τοὺς χαλινοὺς τῆς ἀληθοῦς νομικῆς σκέψεως. Ὁ Gæthe ἐγκαίρως ἐγκατέλειψε τὰ νομικά διὰ τὰ ἐρωτευθῆ εἰς τὸν Φάουστ, ἐνῶ ὁ Heine διακόπτει τὰς νομικὰς του σπουδὰς καταρῶμενος τὸ Corpus Juris ὡς τὴν Βίβλον τοῦ Διαβόλου, εἰρωνευόμενος συνάμα καὶ τὸν διδάσκαλόν του Savigny, χαρακτηρίζων αὐτὸν ὡς τὸν τροβαδοῦρον τῶν Πανδεκτῶν:

den elegant geleckten süßlichen Troubadour der Pandekten. Καὶ ὁ Δροσίνης ἀκολουθῶν τὸν Goethe καὶ τὸν Heine ἐγκατέλειψε τὰ νομικὰ καὶ ἔτσι αὐτὸς τοῦλάχιστον δὲν ἐδεινοπάθησεν ἕξ αἰτίας των. Ἐγκαταλείπων τὰ Νομικὰ ὁ Δροσίνης προσέφυγεν εἰς τὸν Σίφνιον ποιητὴν Κλεάνθην Τριανταφύλλου, ὅστις τὸν ἐφιλοξένησεν εἰς τὰς στήλας τοῦ περιφήμου «Ραμπαγᾶ». Ἀπὸ τὸν «Ραμπαγᾶν» ὁ Δροσίνης κατέληξεν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν.

Τὰ ἴδια ἔπαθε καὶ ὁ Ξενόπουλος μὲ τὰ Μαθηματικά. Τὰ Μαθηματικά ὑπάρχουν αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ εἰς τὸν ἀφηρημένον κόσμον τῶν ἐννοιῶν. Ἄλλ' ὁ Ξενόπουλος ἀπεδείχθη πολὺ προσγειωμένος μέσα εἰς τὸν συναισθηματικὸν κόσμον τοῦ ἀνθρώπου.

Ἐγκαταλείψας τὰ Μαθηματικά ὁ Ξενόπουλος προσέφυγεν, ἔφ' ὅσον δὲν πλανῶμαι, εἰς τὸν Κωνστ. Σκόκου, ὅστις τὸν ἐφιλοξένησεν εἰς τὰς σελίδας τοῦ περιφήμου Ἡμερολογίου του. Ἀπὸ τὸ Ἡμερολόγιον τοῦ Σκόκου κατέληξε τέλος καὶ ὁ Ξενόπουλος εἰς τὴν Ἀκαδημίαν.

Καὶ ὁ Δροσίνης καὶ ὁ Ξενόπουλος ἀνήκουν εἰς τὴν γενεάν, ἣτις ὑπέστη ὅλην τὴν μετὰ τὸ Βερολίνειον συνέδριον ἀγωνίαν καὶ ἀδημονίαν τοῦ Ἔθνους, αἵτινες ἐξέσπασαν εἰς τὴν ἀπέλπιδα πρᾶξιν τοῦ 1897. Ὁ Θεὸς ὅμως ἠὐλόγησεν ἀμφοτέρους καὶ, ἀφοῦ ἐπέρασαν τὴν ἀγωνίαν, ἔζησαν καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ 1912 καὶ μέχρι τῆς σήμερον συνεχιζομένην μεγαλειώδη ἐξόρμησιν τοῦ Ἔθνους. Πρὸς τὴν ἐξόρμησιν ταύτην ἔδωκαν καὶ οἱ δύο ὅ,τι ἠμπόρεσαν. Ἐδωκαν εἰς τὸ Ἔθνος τὴν χαράν, τὴν αἰσιοδοξίαν καὶ τὴν αὐτοπεποίθησιν, ἕνας τόμος ποιημάτων τοῦ Δροσίνης, μιὰ βραδυὰ μὲ τὸν Ξενόπουλον εἰς τὸ θέατρον τῆς Ὀμονοίας, εἰς τὸ Ἀθήναιον, εἶχε τόσῃν ἐπίδρασιν εἰς τὴν διαπαιδαγώγησιν καὶ τὴν ἀνύψωσιν τοῦ ἐθνικοῦ φρονήματος καὶ εἰς τὴν ἐνότητα τοῦ Ἔθνους, ὅσην δὲν εἶχον πολλαπλάσιοι ἄλλ' ἄνευ περιεχομένου πατριωτικοὶ καὶ πολιτικοὶ λόγοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Δὲν δύναμαι νὰ ἔχω γνώμην περὶ τῆς τεχνοτροπίας των. Ἄλλὰ ἀμφοτέροι ἐζήσαν εἰς χρόνους καθ' οὓς αἱ διαμάχαι μεταξὺ τῶν parnassiens, naturalistes, symbolistes, ὀπαδῶν du vers classique ἢ du vert libre, ἐξήπτον τὰ πνεύματα. Ὀλίγον τι, ἐὰν ἐντείνωμεν τὴν προσοχήν μας, ἐλέχθη προσφάτως sous la Coupole de l'Académie Française, θ' ἀκούσωμεν τὸν Jean Moréas vaticiner au Vachette et Verlaine frapper de son bâton le trottoir du boulevard Saint Michel. Ἐὰν ὅλη αὕτη ἡ κίνησις ἐξακολουθῇ ἀκόμη καὶ σήμερον νὰ ἔχη τὴν ἀπήχησίν της εἰς τὴν Εὐρώπην, διὰ τίνα λόγον πρέπει νὰ ξενίζη, ἐὰν ἡ κίνησις αὕτη εἶχεν ἀνανάκλασιν καὶ εἰς τὸν ἑλληνικὸν πνευματικὸν ὀρίζοντα;

Ἄλλὰ καὶ ἄμεσον ἐπίδρασιν ἤσκησαν εἰς τὴν διαπαιδαγώγησιν τοῦ Ἔθνους οἱ αἰοίδιμοι ἄνδρες. Ὁ Δροσίνης ἴδρυσεν τὸν Σύλλογον πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων

βιβλίων. Πρὸ ἡμίσεος αἰῶνος ἐδώκαμεν εἰς τὸν σχολάρχην μας δύο δεκάλεπτα ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐφέρετο ἀναγλύφως ἢ τόσον χαρακτηριστικὴ φράσις «Γεώργιος Α΄ Βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων» καὶ ὁ σχολάρχης μᾶς διένειμεν ἓν μικρὸν βιβλίον χαρτόδετον χρώματος ἐρυθροποῦ ἐπιγραφόμενον «Ὁ ἔναστρος οὐρανός». Τὸ διατηρῶ ὡς μίαν ὥραϊαν ἀνάμνησιν.

Ἡ «Διάπλασις τῶν παίδων» μὲ ποίαν ἀγωνίαν δὲν ἀνεμένετο. Εἷς τινὰς οἰκογενείας, γνωρίζω ἕξ ἰδίας πείρας, ἠγοράζοντο τόσα ἀντίτυπα ὅσα καὶ τέκνα. Τόση ἦτο ἡ ἀνυπομονησία διὰ νὰ διαβάσουν τὸν «Φαίδωνα». Ἡ προσφάτως ἐκδοθεῖσα συλλογὴ περιέχουσα ἐπιλογὴν ἐπιστολῶν, αἱ ὁποῖαι ἐγράφησαν ἐπὶ μίαν τεσσαρακονταετιάν ἀποτελεῖ ζωντανὸν μαρτύριον περὶ τῆς ἐξελίξεως τοῦ γλωσσικοῦ συναισθήματος.

Ἡ πνευματικὴ εἰλικρίνεια τοῦ τε Δροσίη καὶ τοῦ Ξενοπούλου εἶχε τὴν ἔκφρασιν τῆς καὶ εἰς τὸν ἰδιωτικὸν τῶν βίων. Ἄπεριττοι καὶ ἀφελεῖς καὶ μετρούφρονες καὶ ἀσκητικοὶ ἐπέρασαν τὰς ἡμέρας τῶν ἐν καλωσύνη καὶ ἀρετῇ.

Ὁ Κωνσταντῖνος Μαλτέζος δὲν ἔφυγεν ὅπως ὁ Ξενοπούλος, ἀλλ' ἔμεινε πιστὸς εἰς τὰ Μαθηματικὰ καὶ τὰ Φυσικὰ.

Ἀποσταλεὶς ὑπότροφος τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ἐσπούδασεν ἐπὶ τετραετιάν φυσικὴν εἰς Παρισίους, ὅπου ἤκουσε μαθήματα εἰς τὸ Collège de France καὶ εἰς τὴν École Polytechnique, προσκολληθεὶς μάλιστα εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ Cornu. Τὸν Ἰούνιον τοῦ 1894 ἀναγορεύεται Docteur ès sciences τῆς Sorbonne, μὲ τὴν διατριβήν: Les enveloppes solides minces. Les cloches, δημοσιευθεῖσαν εἰς τὰ Annales de l'école normale supérieure. Ἐκτοτε ὁ βίος τοῦ Μαλτέζου δὲν εἶναι παρὰ μία σταθερὰ ἐπίμονος καὶ ἀδιάκοπος ἔρευνα. Τὰ δημοσιεύματά του, εἰς γαλλικὰ ἰδίως περιοδικὰ, ἐπέρχονται ἄφθονα διαδεχόμενα ἄλληλα ἐν ἀμέσῳ συνεχείᾳ. Οὐδεμία διακοπὴ σημειοῦται εἰς τὴν ἔρευναν. Ἀξιωματικοὶ εἶναι αἱ ἔρευναι αὐτοῦ αἱ ἀναφερόμεναι εἰς τὴν κλεψύδραν καὶ τὸ ἀρχαῖον ἡμερολόγιον.

Τὴν συγγραφικὴν ταύτην δρᾶσιν παρηκολούθει ἔντονος διδακτικὴ δραστηριοτήτης. Ἐδίδαξεν εἰς τὴν Στρατιωτικὴν Σχολὴν τῶν Εὐελπίδων καὶ εἰς τὴν Σχολὴν τῶν Ναυτικῶν Δοκίμων. Ἐδίδαξεν εἰς τὸ Πολυτεχνεῖον ἀπὸ τοῦ 1906 Πειραματικὴν Φυσικὴν καὶ Θεωρητικὴν Μηχανικὴν, εἰς δὲ τὸ Πανεπιστήμιον ἀπὸ τοῦ 1918 ὡς τακτικὸς καθηγητὴς, Πειραματικὴν Φυσικὴν, Φυσικὴν Μηχανικὴν, Θεωρητικὴν Φυσικὴν καὶ τέλος Φυσικὴν Μηχανικὴν. Ἐξελέγη ἐπίσης Μέλος τῆς Ἑταιρείας Φυσικῆς τῆς Γαλλίας, τῆς Ἀστρονομικῆς Ἑταιρείας τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Union des Physiciens.

Μετὰ μίαν τοιαύτην δρᾶσιν, φυσικὸν ἦτο νὰ ἀνοιχθοῦν αὐτομάτως εἰς τὸν Μαλτέζον αἱ πύλαι τῆς Ἀκαδημίας, ἅμα τῇ συστάσει της.

Τιμῶντες τὴν μνήμην τῶν ἀειμνήστων ἀνδρῶν, παρακαλῶ, ὅπως ἐγειρόμενοι, τηρήσωμεν ἐνὸς λεπτοῦ σιγῆν.

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΛΟΔΑΠΟΝ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΝ

MAURICE GARÇON

Εἰς τὴν συνεδρίαν τῆς Ἀκαδημίας παρέστη τὸ μέλος τῆς Académie Française κ. Maurice Garçon τὸν ὁποῖον ἐχαιρέτισεν ἐξ ὀνόματος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν ὁ πρόεδρος κ. Γεώργιος Μαριδάκης εἰπὼν τὰ ἑξῆς:

Maître,

J'éprouve un plaisir bien vif à vous recevoir, au nom de tous mes collègues, dans cette Maison, qui, nonobstant des antécédents fort anciens, s'apparente étroitement à la Compagnie illustre dont vous êtes un membre si éminent.

Car si, en fondant cette Académie d'Athènes, on a voulu renouer des liens rompus par le fait de Justinien avec l'Académie de Platon, on a aussi beaucoup songé à celle fondée par Richelieu et complétée par Colbert et par Mazarin, dont le rayonnement domine les temps modernes.

J'éprouve d'autant plus de plaisir à saluer votre présence parmi nous, que j'ai l'honneur d'appartenir à la Classe de cette Académie où se trouve représentée cette science juridique que votre père a servi avec tant de lumineuse érudition, et que vous-même vous pratiquez avec une imagination qui en fait un art.

Et s'il m'était permis de donner une expression plus personnelle encore à mes sentiments, je dirais que le salut que je vous adresse est aussi un salut strictement confraternel. C'est, en effet, par le Barreau que la plupart de mes collègues de la Classe des Sciences et que moi-même avons passé avant de faire et tout en faisant de la doctrine, et c'est encore dans le Barreau que nous avons trouvé la manifestation la plus vivante et peut-être aussi, l'épreuve la plus sûre de la solidité de nos raisonnements juridiques.

Mais l'éclat de votre présence réjaillit sur toutes les Classes de notre Académie.

Porté par un talent rare et de bonne heure déclaré, vous avez su allier à votre prestigieuse activité d'avocat une activité littéraire non moins

brillante. Et pour nourrir cette veine littéraire irresistible, vous avez puisé tant dans le fonds immense de la pratique judiciaire de votre pays que dans votre propre expérience, pour vous faire tantôt l'historien scrupuleux et passionnant de la justice en action, tantôt, le narrateur romancé ou le romancier tout court des situations dramatiques ou pittoresques que la vie des tribunaux vous ont inspirées. C'est pour rendre un juste hommage à un apport littéraire aussi original et aussi riche, c'est pour honorer l'homme des lettres dans l'avocat, que l'Académie Française a fait tôt de vous un de ses élus.

De votre talent d'écrivain, tous ceux parmi nous qui avaient lu vos livres avaient fait la preuve. Restait inconnu le côté de l'orateur — et je m'excuse de ne pas trouver d'autre mot pour désigner votre substantielle éloquence. Il est heureux que votre visite à Athènes, les très belles conférences dont vous avez bien voulu nous faire profiter, est venue compléter pour nous — et tout à votre avantage, je vous assure, l'image de «l'avocat académicien».

C'est pour cette visite que je voudrais vous remercier, Maître, tant au nom de mes Collègues que personnellement. Elle vient nous apporter un message français de haute qualité; elle vient enrichir le fonds d'impressions, d'idées et de souvenirs déjà fort important que nous tenons de la culture et de l'esprit, mais aussi de la fraternelle affection de votre grand pays. C'est pourquoi vous avez pleinement droit à notre gratitude.

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΙΣ ΒΙΒΛΙΟΥ

Ὁ κ. Γ. Σωτηρίου παρουσιάζει τὸ ἔργον τοῦ κ. Π. Μπρατσιώτη: Ἡ ἀποκάλυψις τοῦ Ἰωάννου καὶ ἀναλύει τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΜΕΛΩΝ

Νίκου Βέη. — Τὰ χειρόγραφα τῶν Ἀμπελακίων τῆς Θεσσαλίας.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ ΠΡΟΣΕΔΡΟΥ ΜΕΛΟΥΣ

ΙΑΤΡΙΚΗ.— Ἡ ἐκ πολεμικῶν τραυμάτων θνησιμότης κατόπιν ὠρισμένων ἀνακαινίσεων εἰς τὴν Ὑγειονομικὴν Τακτικὴν, ὑπὸ Ἑμμαν. Μανουσάκη.

Εἰς προηγουμένην ἀνακοίνωσιν ἡμῶν ἀνεφέρθη ὅτι μετὰ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1949, ἡ θνησιμότης τοῦ μαχομένου στρατοῦ κατὰ τὸν ἀντισυμμοριακὸν ἀγῶνα κατῆλθε προοδευτικῶς ἐπὶ τῶν κοιλιακῶν τραυμάτων ἀπὸ 47% εἰς 4,1% ἐπὶ τῶν ἀκρωτηριασμῶν ἀπὸ 16% εἰς 5,2%, ἐπὶ τῶν ἐπιπεπλεγμένων καταγμάτων καὶ λοιπῶν συνθλαστικῶν τραυμάτων ἀπὸ 15% εἰς 1% καὶ ἐπὶ τῶν τραυμάτων μὲ σιὸκ ἀπὸ 29% εἰς 5,8%. Μόνον ὡς πρὸς τὰ πνευμονικὰ καὶ κρανιακὰ τραύματα δὲν ἐπετεύχθη σημαντικὴ βελτίωσις.

Διὰ τὴν ἐπιτυχίαν ταύτην τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας δὲν θὰ ἐγένετο λόγος ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου, παρ' ὅλην τὴν σημασίαν της διὰ τὸν Στρατόν μας, ἐὰν τὸ θέμα δὲν ἐνεῖχε δύο σοβαροὺς λόγους, διὰ τοὺς ὁποίους καὶ παρουσιάζεται ἐνώπιον Ὑμῶν :

Πρῶτον, διότι ἀπὸ ἐπιστημονικῆς πλευρᾶς ἐπεβάλλετο νὰ ἐξαρθῇ ἡ σημασία καὶ ἡ ἀποτελεσματικότης ὠρισμένων νέων μέτρων, ἀναγομένων εἰς τὴν ὀργάνωσιν καὶ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς αἰμοδοσίας καὶ τῆς χειρουργικῆς ἐν γένει ἐν πολέμῳ.

Δεύτερον, διότι κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν νέων τούτων μέτρων παρουσιάσθησαν πλεῖστοι ὅσοι ὦν τινες ἀπρόβλεπτοι δυσχέρειαι, αἵτινες εἰς μέλλοντα πόλεμον πρέπει νὰ ἀποφευχθοῦν. Οἱ λόγοι οὗτοι εἶναι ἐπαρκεῖς διὰ νὰ ἐπιστηθῇ ἰδιαίτερος ἡ προσοχὴ ἐπὶ τοῦ ζητήματος, καθὼς ἐπίσης καὶ ἐπὶ τῶν ἐνδεδειγμένων προληπτικῶν μέτρων πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην. Ἀπὸ τὸν τελευταῖον παγκόσμιον πόλεμον προέκυψεν ὅτι ἡ διάθεσις εἰς τὰς Μονάδας νοσηλείας ἀφθόνων μέσων ἀνανήψεως ἤτοι αἵματος καὶ πλάσματος ἐπιφέρει σοβαρὰν βελτίωσιν εἰς τὰ θεραπευτικὰ ἀποτελέσματα.

Κατὰ τὸν λήξαντα ἀντισυμμοριακὸν πόλεμον ἐξήχθησαν ἄλλα συμπεράσματα καὶ ἀπεδείχθη ὅτι τὰ χειρουργικὰ ἀποτελέσματα ὑπάρχει τρόπος νὰ βελτιωθοῦν ἐτι μᾶλλον, πρῶτον ἐὰν διατίθενται ἀφθονώτεροι πόροι αἵματος· δεύτερον, ἐὰν καθιερωθῇ ἡ προτίμησις τοῦ αἵματος διὰ τὴν πρόληψιν καὶ θεραπείαν τῆς καταπληξίας καὶ ὄχι τοῦ πλάσματος, ὅπερ ἀπεδείχθη ὡς ἀνενεργὲς καὶ τρίτον, ἐὰν ἀκολουθοῦνται νέοι κανόνες εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῆς αἰμοδοσίας ἐν τῷ μετώπῳ. Ταῦτα δὲ διότι καὶ ὁ τρόπος διεξαγωγῆς τοῦ ἀγῶνος ἥλλαξεν οὐσιωδῶς.

Διεπιστώθη πράγματι, ὡς ἀπεδείχθη σαφῶς κατὰ τὴν προηγουμένην ἀνα-

κοίνωσιν ἡμῶν, ὅτι διὰ τὰ καταπολεμηθῆ ἢ καταπληξία δὲν ἀρκεῖ τὰ διαθέτωμεν μόνον ἀφθότους πόρους αἵματος ἀλλὰ χρειάζεται προσέτι καὶ κυρίως τὰ πραγματοποιῆται ἡ αἰμοδοσία καὶ ἐπ' αὐτῶν ἔτι τῶν πρώτων ὑγειονομικῶν κλιμακίων. Συγχρόνως μάλιστα ἐπιβάλλεται τὰ διασπείρωνται σταθμοὶ αἰμοδοσίας παντοῦ ὅπου ἀναμένονται ἀπώλειαι.

Τοιούτου ἐν γενικαῖς γραμμαῖς συστήματος ὁργανώσεως ἐφαρμοσθέντος κατὰ τὸν ἀντισυμμοριακὸν πόλεμον ἐπετεύχθησαν τὰ προμνημονευθέντα ἀποτελέσματα.

Εἰς τὴν ὁργάνωσιν ταύτην κατέληξεν ἡ ὑπηρεσία, διότι ἡ καταπληξία ἐπὶ τῶν σημερινῶν τραυμάτων εἰσβάλλει τόσον ταχέως, ὥστε δὲν ἀφίνει χρονικὰ ὅρια ἐπαρκῆ διὰ τὰ φθάση ἐγκαίρως ὁ τραυματίας εἰς τὰ Νοσοκομεῖα. Τοῦτο δὲ ὀφείλετο εἰς τὴν εὐρείαν χρῆσιν νέων ὀπλων μεγάλης ἐκρηκτικῆς δυνάμεως ὡς αἱ νάρκαι καὶ τὰ παρόμοια.

Ἄλλὰ αἱ βελτιώσεις ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τῆς αἰμοδοσίας ἀπέδωκαν, διότι παραλλήλως ἐτέθησαν εἰς ἐφαρμογὴν καὶ νέοι τακτικοὶ κανόνες ἀφορῶντες εἰς τὰς διακομιδὰς καὶ εἰς τὴν χειρουργικὴν.

Τούτους δ' ἀφορᾷ κυρίως ἡ ἀνακοίνωσις αὕτη.

Ἡ αἰμοδοσία πράγματι καὶ ἡ χειρουργικὴ μέριμνα, μόνον ὅταν εὐστόχως συντονισθῶσιν, χρονικῶς καὶ τοπικῶς, κατοχυρώνουν τὴν ζωὴν τοῦ τραυματίου καὶ περιορίζουν τὴν νοσηλείαν καὶ τὰς βαρεῖας ἀναπηρίας. Διὰ τὰ ἐπιτύχη ἡ τοιαύτη ὁργάνωσις δὲν ἀρκεῖ τὰ ἀναληφθοῦν μόνον τὰ μέσα ἀπὸ τὰ Νοσοκομεῖα καὶ μετὰ ἀρτίαν συγκρότησιν τὰ προωθηθοῦν αὐτὰ πλέον πρὸς τοὺς μαχομένους, ἀφοῦ οἱ τραυματῖαι δὲν προφθάνουν τὰ φθάσουν εἰς τὰς βάσεις, ἀλλ' ἀπαιτεῖται καὶ ἕτερόν τι :

Ἡ πλήρης ἀπόδοσις τοῦ σχεδίου εἶναι ἐπίσης ζήτημα σειρᾶς μέτρων καλῆς περιθάλψεως ἀπὸ τῆς στιγμῆς τοῦ τραυματισμοῦ μέχρι τῆς ὥρας εἰσόδου εἰς τὸ ἐγχειριστήριον. Τὸ σύνολον δὲ τῶν μέτρων τούτων ἀποτελεῖ τὸ ἕτερον σκέλος τοῦ σχεδίου.

Ὅθεν ἐὰν ἀπὸ ὁργανωτικῆς καὶ τακτικῆς ἀπόψεως τὸ πρῶτον μέρος τοῦ σχεδίου ἦτοι ἡ καλὴ συγκρότησις καὶ ἡ ἐπιτυχὴς ἀνάπτυξις τῶν χειρουργικῶν καὶ αἰμοδοτικῶν κλιμακίων, παρουσίασε μεγίστας δυσχερείας, τὸ δεύτερον μέρος, ἦτοι ἡ ἔξασφάλισις καλῆς περιθάλψεως τοῦ τραυματίου, ἕως ὅτου φθάση εἰς τὸν Χειρουργόν, προσέκρουσεν εἰς ἔτι δυσκολώτερα ἐμπόδια. Αἱ ἀναφεῖσαι ἀντιξοότητες ἀποτελοῦν χρησιμώτατα διδάγματα διὰ τὸ μέλλον, καὶ ἀποτελεῖ καθῆκον ἡ ἀνακοίνωσις των.

Οὕτως εἰς τὸ πλαίσιον τοῦ Τάγματος αἱ δυσχέρειαι εἰς ἃς προσέκοψεν ἡ ἐπιτυχὴς περιθάλψις ἐπιβάλλουν ἀπολύτως τὴν λήψιν δύο οὐσιωδῶν μέτρων. Τὸ

πρωτον ανάγεται εις την εκπαίδευσιν των υγειονομικων Αξιωματικων εις τα του συγχρονου αγωνος του Πεζικου και τα των νεων οπλων, ωστε να αναλογιζωνται και κατανοουσι πληρως τα υγειονομικα επακολουθα εκαστης πολεμικης προσπαθειας. Αναλογου δε εκπαιδευσεως χρηζουσιν και οι στρατιωται. Το μετρον τουτο απλωσ αναφερεται ως εμμεσως σχετιζομενον προς το θεμα.

Το δευτερον μετρον αφορα εις την πανεπιστημιακη εκπαίδευσιν των νεων ιατρων, ητις ευκτεον ειναι να συμπληρωθη δια της διδασκαλιας της πολεμικης χειρουργικης και τραυματιολογιας ως ιδιαιτερου μαθηματος.

Η σημασια του δευτερου τουτου μετρον θα εκτιμηθη δεοντως, εαν αναλογισθη τις, ποσον ειναι επιζημιον, δηλαδη ποσας απωλειας συνεπαγεται δια τον Στρατον, να συστηματοποιουσι τας γνωσεις των οι υγειονομικοι Αξιωματικοι εις τα της τραυματιολογιας κατα τον χρονον της εμπολεμου υπηρεσιας των.

Οθεν επισυρεται ιδιαιτερωσ η προσοχη επ αυτου. Ηπειρα εδειξεν οτι διαρκουντος του πολεμου αι συνθηκαι γενικωσ μεν δεν επετρεψαν, παρα τας καταβληθεισας προσπαθειας, την πληρη αξιοποιησιν των ιατρων απο της πλευρασ ταυτης. Οπου ομως αι περιστασεις επετρεψαν να επιτευχθη ικανοποιητικη ενημερωσις του προσωπικου, εβελτιωθη πολυ η καταστασις. Δι αυτο πρεπει να προπαρασκευαζεται ο υγειονομικος Αξιωματικος απο του Πανεπιστημιου ειδικωσ ως προς το σημειον αυτο.

Το δευτερον μετρον επιτυχοys περιθάλψεωσ εις το κλιμακιο του Τάγματος αφορα εις τας διακομιδαs. Δεδομενου οτι η ποικολοφορμος δρασιs εχθρικων τμηματων εις το εσωτερικον του κυριου μετωπου ητο εν εκ των χαρακτηριστικων του συγχρονου πολεμου, το ρευμα των διακομιδων παρεκωλυετο η και διεκοπτετο πολλακιs, καθ' ον χρονον ο βαρεωσ τραυματιαs ηπειλειτο απο στιγμηs εις στιγμην υπο της τραυματικηs καταπληξιαs.

Προς αντιμετωπισιν του αγωνιωδουσ προβληματος διακομιδων δεον να εξασφαλιζεται παντοιοτροπωσ η δικην σκυταλοδρομιαs ταχεια και αδιακοπος διακομιδη με ταυτοχρονον αυταρκειαν των οργανων αυτηs εις αιμοδοσιαν και νοσηλειαν συντηρησεωσ εν περιπτωσει διακοπηs της αλυσεωσ διακομιδηs (παρεμβολη ενοs η δυο σταθμων ιατρικηs μεριμνηs εις εκαστον αξονα διακομιδηs κ.τ.θ.).

Επισημειουται οτι η εφαρμογη του τελευταίου τουτου μετρον υπηρξε δυσχερεστατη, και τουτο λογω κυριαω της ελλειψεωσ επαρκουs αριθμου υγειονομικων αξιωματικων εμπειρων περι την τραυματιολογιαν. Δια τουτο επιβαλλεται ν' αντιμετωπισθη μελλοντικωσ το προβλημα τουτο υπο το εκτεθεν πνευμα πανεπιστημιακηs εκπαιδευσεωσ, διοτι το μελλον του τραυματιου εξαρταται πολυ απο την καταστασιν εις την οποιαν φθανει ουτωσ εις τον Χειρουργον.

Καὶ ταῦτα μὲν ὡς πρὸς τὸ σύνολον τῶν μέτρων καλῆς περιθάλψεως ἕως ὅτου διακομισθοῦν οἱ τραυματαῖαι εἰς τὰ χειρουργεῖα τῶν πρόσω. Ἄλλὰ ἡ εὐστοχος πραγματοποίησις αἰμοδοσίας καὶ χειρουργικῆς εἰς τὸν κατάλληλον χρόνον καὶ τόπον εἶναι δυσχερεστέρα εἰς τὴν πράξιν καὶ δι' ἄλλους γενικωτέρους λόγους.

Ἐκ τούτων οἱ ἀφορῶντες εἰς τὴν αἰμοδοσίαν καὶ αἱ δοθεῖσαι λύσεις ἐξετέθησαν εἰς προηγουμένην ἀνακοίνωσιν ἡμῶν.

Ὡς πρὸς δὲ τὴν χειρουργικὴν παρατηρητέον :

Πρῶτον ὅτι αἱ χειρουργικαὶ μονάδες πρέπει νὰ ἔχουν ὀργανικὴν δυναμικότητα οὐ μόνον πρὸς περιθάλψιν οἰουδήποτε ἀριθμοῦ τραυματιῶν ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ κατατέμνωται εἰς αὐτοτελεῖ κλιμάκια, εἴτε διὰ προώθησιν, εἴτε διὰ κάλυψιν τῶν ἀναγκῶν ἐν συμπτύξει.

Δεύτερον ὅτι διὰ τοὺς γνωστοὺς τρόπους δράσεως τοῦ ἐχθροῦ εἰς τὰ μετόπισθεν χρειάζεται πλὴν τῆς ἐπαρκοῦς χειρουργικῆς ἀναπτύξεως εἰς τὸ μέτωπον (Τακτικὴ Διάταξις), καὶ κατάλληλος ἀνάπτυξις χειρουργείων διασπάρτως ἐν τῇ ἐνδοχώρᾳ (Γεωγραφικὴ Διάταξις), ὥστε ἐν παντὶ καὶ πάντοτε νὰ ἐξασφαλίζεται ἡ ἐγκαιρότης εἰς τὴν χειρουργικὴν μέριμναν.

Ταῦτα ὅμως φέρουν τὴν ὑπηρεσίαν πρὸ τεραστίας στενότητος χειρουργῶν, ἥτις εἰς μὲν τὸ παρελθὸν ὀλίγου δεῖ νὰ ἐπέφερον ἀνικανότητα ἀνταποκρίσεως εἰς τὰς ἀνάγκας, διὰ δὲ τὸ μέλλον θὰ εἶναι ἔτι μεγαλυτέρα.

Ὅταν ἀναλογισθῇ τις τὴν μορφήν τοῦ μέλλοντος πολέμου ὀφείλει νὰ σταματήσῃ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο καὶ νὰ μελετήσῃ βαθέως τὸ θέμα τοῦ ἀριθμοῦ τῶν χειρουργῶν.

Ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ ἐξεταζομένου σχεδίου εἰς τὸ παρελθὸν ἀπήτησεν, ὡς ἐλέχθη, πολλοὺς χειρουργούς. Κατέστη δὲ αὕτη δυνατὴ ἔστω καὶ μὲ δυσχερείας, διότι δὲν ἐφηρμόσθη εἰς ὅλα τὰ μέτωπα ταῦτοχρόνως. Εὐκόλον εἶναι συνεπῶς νὰ ἀντιληφθῇ πᾶς τις, τί θὰ συνέβαινεν, ἐὰν ἐπρόκειτο νὰ ἐφαρμοσθῇ εἰς τὸ γενικὸν πλαίσιον ὅλου τοῦ Στρατοῦ ἐπιχειρήσεων.

Ὁ ἐχθρὸς ἐξ ἄλλου δὲν διέθετεν οὔτε Ἀεροπορίαν οὔτε Μηχανοκίνητα.

Πρόδηλον συνεπῶς τυγχάνει ὅτι εἰς μέλλοντα πόλεμον, μὲ ὅλους τοὺς ἐπὶ πλεόν τούτους παράγοντας, τὸ πρόβλημα τῆς στενότητος τῶν χειρουργῶν θὰ τεθῇ κατὰ τρόπον ὀξύτερον καὶ εἶναι ζήτημα, ἐὰν θὰ καταστῇ δυνατὸν νὰ ἐπιλυθῇ. Δύναται μάλιστα νὰ ὑποστηριχθῇ ἀνενδοιάστως, μετὰ τὴν κτηθεῖσαν πείραν, ὅτι ἡ ἔλλειψις χειρουργῶν εἰς περιόδους γενικῶν ἐπιχειρήσεων καθ' ὅλα τὰ μέτωπα καὶ ἐντόνου δράσεως τοῦ ἐχθροῦ εἰς τὸ ἐσωτερικόν, θὰ περιαιγάγῃ τὴν ὑπηρεσίαν εἰς κρίσιμον θέσιν καὶ δὲν θὰ ἐπιτρέψῃ ὅχι πλεόν τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ ὑπὸ κρίσιν σχεδίου, ἀλλὰ οὔτε ἄλλου τινὸς μὲ μετριωτέρας ἀπαιτήσεις.

Πρέπει πράγματι νὰ τονισθῆ ἰδιαιτέρως, ὅτι τὴν ἀνάγκην πολλῶν χειρουργῶν, δὲν τὴν ἐπιβάλλει μόνον ὁ κανὼν ν' ἀναπτύσσονται καὶ εἰς τὸ μέτωπον καὶ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν χειρουργικαὶ μονάδες συγκεκροτημέναι ὑπὸ τὰς ἐκτεθείσας προϋποθέσεις, ἀλλὰ ἀνεξαρτήτως οἷασδῆποτε τακτικῆς ἀντιλήψεως, τὴν ἐπιβάλλει καὶ ἡ πολλαπλότης καὶ ἡ φύσις τῶν σημερινῶν τραυμάτων. Ἡ θεραπεία των ἀπὸ τὸν χειρουργόν, ἀπορροφᾷ πολὺν χρόνον. Ἐκ τούτου δὲ ἐπέρχεται μείωσις τῆς γενικῆς ποσοτικῆς ἀποδόσεως ἐκάστου καὶ συνεπῶς ἀνάγκη πολλῶν χειρουργικῶν χειρῶν, ἵνα ἐξυπηρετῆται ἐγκαίρως τὸ ρεῦμα τῶν τραυματιῶν.

Μερικοὶ ἀριθμοὶ εἶναι ἐνδεικτικοὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης.

Ἐπὶ 100 βαρέων τραυμάτων μελῶν μόνον τὸ $\frac{1}{5}$ εἶναι ἀπλᾶ, κατὰ τὸ ἔτερον $\frac{1}{5}$ εἶναι διπλᾶ καὶ τὰ $\frac{3}{5}$ εἶναι πολλαπλᾶ, μάλιστα δὲ ρηκτικὰ ἢ συνθλαστικὰ μετὰ συντριπτικῶν καταγμάτων καὶ ἀποσπαστικῶν ἀκρωτηριασμῶν συχνάκις.

Ἐπὶ 100 τραυμάτων κοιλίας μόνον τὸ $\frac{1}{5}$ εἶναι μὲ ἀπλῆν τρωσιν σπλάγχχνων καὶ χωρὶς ἄλλα τραύματα τοῦ σώματος, ἐνῶ τὰ ἄλλα $\frac{4}{5}$ εἶναι ἢ μὲ πολλαπλᾶς τρώσεις σπλάγχχνων ἢ μετὰ τραυμάτων μελῶν, πολλαπλῶν δὲ συχνὰ καὶ τούτων.

Εἶναι κατάδηλος συνεπῶς ἡ ἀνεπάρκεια χειρουργῶν ἀπέναντι τοιοῦτου ἀριθμοῦ καὶ τοιαύτης πολλαπλότητος τραυμάτων.

Ἐν δεδομένον ὑπολείπεται ἐπίσης νὰ ὑπογραμμισθῆ κατόπιν τῆς κτηθείσης πείρας, ἂν καὶ ὅσονδῆποτε ἐπιμείνη τις πάλιν δὲν θὰ ἐξαρθῆ ἐπαρκῶς ἡ σημασία του.

Τὸ δεδομένον τοῦτο εἶναι ὅτι δὲν χρειάζομεθα ἀπλῶς μόνον πολλοὺς καὶ καλοὺς χειρουργοὺς ἀλλὰ καὶ πολὺ καλῆς πείρας εἰς τὴν χειρουργικὴν πολεμικῶν τραυμάτων.

Ἡ χειρουργικὴ τῶν πρόσω ἐκτὸς τοῦ ὅτι εἶναι δυσκολωτάτη καὶ οὐδένα χρόνον ἀφίνει διὰ νὰ ὑποβοηθηθῆ ὁ χειρουργὸς ἀπὸ μελέτην, ἀλλ' οὔτε καὶ εὐχερείας συμβουλίων καὶ συνεργασίας παρέχει, εἶναι συνάμα ἐντελῶς ἰδιάζουσα καὶ ἀσκεῖται ὑπὸ ὅλως ἰδιαιτέρας συνθήκας, εἰς τὰς ὁποίας ὁ χειρουργὸς πρέπει νὰ εἰσάγεται καὶ νὰ ἐξοικειοῦται πρότερον.

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω προκύπτει, ὅτι πρέπει νὰ γίνῃ πᾶν τὸ δυνατὸν εἰς τὸ μέλλον, ὅπως πρῶτον ὁ ἀριθμὸς τῶν χειρουργῶν πολλαπλασιασθῆ, δεύτερον ἢ προπαρασκευῆ τῶν χειρουργῶν εἰς τὴν πολεμικὴν χειρουργικὴν συστηματοποιηθῆ καὶ τρίτον ὅπως γενικευθῆ ἡ προπαιδεῖα ὅλων τῶν νέων ἱατρῶν εἰς τὴν χειρουργικὴν πολέμου.

Ἡ ἀντίθετος σκέψις εἶναι, ὡς ἐὰν παρεδεχόμεθα, ὅτι πρέπει νὰ διεξαγάγωμεν ἐνδεχόμενον πόλεμον χάνοντες τὸ εὐνοϊκώτερον μὲν 15% τῶν βαρέων τραυ-

ματιῶν, ὡς τὰ πολλὰ δὲ 47% ἐκ τούτων, τουτέστι 18% εἰς τὸ γενικὸν σύνολον τῶν τραυματιῶν, ἐνῶ ἀπὸ τὰ ἤδη ἐκτεθέντα προκύπτει, ὅτι μὲ τὰ μέτρα ἐξασφαλίσσεως ἐπαρκείας χειρουργῶν ἢ ἰννησιμότης θὰ περιορισθῆ ἀπὸ 15-47% εἰς 1-8% ὡς ἐγένετο μὲ τὸ ἐφαρμοσθὲν σχέδιον.

Ἐκ τῶν πλέον συντελεστικῶν μέτρων διὰ τὴν αὔξησιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν χειρουργῶν θεωροῦμεν τὰ κατωτέρω :

Πρῶτον νὰ αὔξηθῶν εἰς τὰς ἀνά τὴν χώραν χειρουργικὰς κλινικὰς αἱ θέσεις τῶν ἐπιμελητῶν καὶ τῶν βοηθῶν.

Δεύτερον νὰ αὔξηθῆ ὁ ἀριθμὸς τῶν κλινικῶν. Εἰς ἄλλας χώρας αἱ χειρουργικαὶ κλινικαὶ ἔχουν μικρότερον ἀριθμὸν κλινικῶν. Ἡ αὔξησις τῶν κλινικῶν καὶ παρ' ἡμῶν θὰ ἔχη ὡς συνέπειαν σὺν τοῖς ἄλλοις τὴν παραγωγὴν μείζονος ἀριθμοῦ χειρουργῶν μὲ τὰς ὑπαρχούσας ἤδη ἀνά τὴν χώραν κλινικάς.

Τρίτον ἡ ἀπόδοσις τῆς Στρατιωτικῆς Ἰατρικῆς Σχολῆς νὰ λάβῃ σαφῶς χειρουργικὴν τροπὴν.

Πρὸς συμπλήρωσιν τῶν ἀνωτέρω μέτρων δεόν νὰ συγχρονισθοῦν τὰ ἐγχειριστήρια καὶ ἡ ὀργάνωσις τοῦ τεχνικοῦ προσωπικοῦ εἰς τὰς ἔδρας τῶν Νομῶν.

Τὸ μέτρον τοῦτο αὐταρκείας εἶναι τοσοῦτον μᾶλλον ἐπιβεβλημένον καθ' ὅσον ἡ δυνατότης παροχῆς ἐπικουρίας ἐκ παρακαμιμένης περιοχῆς ἢ ἡ διακομιδὴ εἰς ἄλλα χειρουργικὰ κέντρα θὰ διαταράσσεται λόγῳ ἐχθρικῶν ἐνεργειῶν.

Ἄλλωστε πᾶσα πρόοδος εἰς τὸν τομέα τοῦτον καὶ ἂν δὲν γίνῃ πόλεμος εἶναι ὀπωσδήποτε χρήσιμος διὰ τὴν δημοσίαν ὑγείαν.

R É S U M É

Les blessures de guerre dans une guerre moderne se presentent d'une façon massive, elles sont très souvent multiples et d'une gravité exceptionnelle.

L'ennemi a d'autre part la possibilité de lancer des attaques partout à l'intérieur du territoire.

Le front donc, aussi bien que le territoire national, doit être bien étoffé partout avec de nombreuses unités chirurgicales, disposant beaucoup de chirurgiens très compétents et bien secondés par des médecins d'anesthésie et des spécialistes pour la réanimation.

Il faut en effet que le blessé soit soigné aussi promptement que possible et avant que le choc traumatique ou hémorragique ne compromette sa vie, ce qui arrive très souvent, lorsque la réanimation n'est pas pré-

ventive mais curative, à plus forte raison lorsqu'elle intervient longtemps après l'installation du choc.

Il faut que dans nos facultés soit créée une chaire de chirurgie de guerre, il faut qu'on se préoccupe à former beaucoup de chirurgiens et disposer enfin une organisation de transfusion bien ajustée à l'organisation chirurgicale.

Le sang a en effet une supériorité incontestée sur le plasma et constitue l'arme par excellence contre le choc grave, aussi bien traumatique que mixte.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΜΗ ΜΕΛΩΝ

ΥΔΡΟΛΟΓΙΑ.—Περί τῆς σταθερότητος τῆς χημικῆς συστάσεως καὶ τῆς θερμοκρασίας τῶν ἑλληνικῶν μεταλλικῶν πηγῶν, ὑπὸ Μιχ. Περτέση*. Ἀνεκοινώθη ὑπὸ τοῦ κ. Α. Χ. Βουρνάζου.

Ἀπὸ τὰ ἀποτελέσματα τῶν μέχρι τοῦδε ἐργασιῶν ἡμῶν ἐπὶ τῶν ἑλληνικῶν μεταλλικῶν πηγῶν ἐν σχέσει πρὸς ἐκεῖνα παλαιότερων τοιούτων, διεπιστώθη κατ' ἐπανάληψιν ἡ σταθερότης τῆς χημικῆς συστάσεως πλείστων ἐξ αὐτῶν, σταθερότης νοουμένη ὡς εἰκὸς ἐντὸς τῶν στενῶν ὁρίων τῶν διακυμάνσεων, αἱ ὁποῖαι παρατηροῦνται εἰς τὴν χημικὴν σύστασιν ὄλων ἀνεξαιρέτως τῶν μεταλλικῶν πηγῶν.

Οὕτως εἰς τὸ περὶ τῶν μεταλλικῶν ὑδάτων τῆς νήσου Λέσβου δημοσίευμα¹ ἐτονίζομεν, προκειμένου περὶ τῆς χημικῆς συστάσεως τῶν πηγῶν Πολυχνίτου, ὅτι αὕτη παρέμεινε σχεδὸν ἀμετάβλητος κατὰ τὸ τεσσαρακονταετὲς χρονικὸν διάστημα, τὸ διαρροῦσαν μεταξὺ τῆς ἀναλύσεως ἡμῶν καὶ προγενεστέρως τοιαύτης δημοσιευθείσης ὑπὸ τοῦ De Launay².

Προκειμένου περὶ ὑπερθέρμων πηγῶν, ὅπως αἱ τοῦ Πολυχνίτου (θερμοκρασία 81,4°), ἡ σταθερότης αὕτη εἶναι μᾶλλον εὐνόητος, δεδομένου ὅτι ἤδη ἀπὸ τοῦ 1894 ὁ R. Fresenius, ἐπὶ τῇ βάσει ἐπανειλημμένων χημικῶν ἀναλύσεων χρονικῶς ἀφισταμένων μεταξύ των, διετύπωσε τὸν κανόνα, ὅτι αἱ διακυμάνσεις τῆς χημικῆς συστάσεως τῶν μεταλλικῶν πηγῶν εἶναι τοσοῦτω μικρότεροι, ὅσον ἡ θερμοκρασία των εἶναι ὑψηλοτέρα.

Ἀλλὰ καὶ εἰς πηγὰς ὄχι ὑψηλῆς θερμοκρασίας, ὅπως π.χ. εἰς τὴν ὑπόθερ-

* MICHEL PERTESSIS: Sur la constance de la constitution chimique et de la température des sources minérales de la Grèce.

¹ Μιχ. Περτέση, Τὰ μεταλλικὰ ὕδατα τῆς νήσου Λέσβου. 1932.

² L. de Launay, La géologie des îles de Mételin (Lesbos), Lemnos et Thasos. Annales des Mines. 1898.

μον πηγήν τῆς Κυλλήνης (θερμοκρα. 24,8°) παρατηρεῖται ἀξιοσημεῖωτος σταθερότης τῆς χημικῆς τῆς συστάσεως, ὅπως τοῦτο ἐμφαίνεται ἀπὸ δύο ἀναλύσεις, ἡ πρώτη τῶν ὁποίων ἐγένετο ὑπὸ τοῦ R. Fresenius τὸ 1893, ἡ δὲ ἄλλη ὑφ' ἡμῶν τὸ 1940. Τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἀναλύσεων τούτων ἔχουν ὡς ἑξῆς, ἀναφερόμενα εἰς ἓν χιλιόγραμμον ὕδατος:

	Ἀνάλυσις <i>R. Fresenius</i> 1893	Ἀνάλυσις <i>M. Περέση</i> 1940
Κάλιον ἰὸν (K ⁺)	0,0120 γραμμ.	0,0158 γραμμ.
Νάτριον ἰὸν (Na ⁺)	0,7458 »	0,7439 »
Λίθιον ἰὸν (Li ⁺)	0,000054 »	0,000017 »
Ἀμμώνιον ἰὸν (NH ₄ ⁺)	0,00214 »	0,00220 »
Ἀσβέστιον ἰὸν (Ca ⁺⁺)	0,06127 »	0,06390 »
Μαγνήσιον ἰὸν (Mg ⁺⁺)	0,0348 »	0,0375 »
Σίδηρον ἰὸν (Fe ⁺⁺)	0,000307 »	0,000093 »
Μαγγάνιον ἰὸν (Mn ⁺⁺)	0,000012 »	0,000006 »
Χλώριον ἰὸν (Cl ⁻)	0,9303 »	0,9103 »
Βρώμιον ἰὸν (Br ⁻)	0,00071 »	0,00230 »
Ἰώδιον ἰὸν (J ⁻)	0,000245 »	0,000047 »
Θεικὸν ἰὸν (SO ₄ ^{''})	0,1765 »	0,1904 »
Ὑδροφωσφορικὸν ἰὸν (HPO ₄ ^{'''})	0,000132 »	0,000050 »
Ὑδροανθρακικὸν ἰὸν (HCO ₃ ['])	0,5424 »	0,5437 »
Σύνολον θειούχων ἐνώσεων ὡς ὑδροθειον (H ₂ S)	0,0296 »	0,0283 »
Μεταπυριτικὸν ὀξὺ (H ₂ SiO ₃)	0,02269 »	0,02180 »
	2,5589 »	2,5603 »
Ἐλεύθερον CO ₂	0,0147 »	0,0544 »

Ἀξιοσημεῖωτος εἶναι καὶ ἡ σταθερότης τῆς θερμοκρασίας τῆς πηγῆς Κυλλήνης, ὅπως ἐμφαίνεται ἐκ τῶν κάτωθι μετρήσεων ἡμῶν.

	Ἡμερομηνία	Θερμοκρασία πηγῆς	Θερμοκρασία ἀέρος ὑπὸ σκιάν
25	Ἰουλίου 1940	24,8°	25,4°
17	Σεπτεμβρίου 1950	24,9°	26,5°

Τὸ σύνολον τῶν θειούχων ἐνώσεων ἑνὸς χιλιογράμμου ὕδατος Κυλλήνης ἐκπεφρασμένον εἰς H₂S εὐρέθη κατὰ τὴν 17 Σεπτεμβρίου 1950, ἔξ ἐπιτοπίου, ὡς πάντοτε, μετρήσεως ἴσον πρὸς 0,0279 γραμμάρια.

Ἐλαφραὶ διακυμάνσεις θερμοκρασίας παρατηρήθησαν εἰς τὰς πηγὰς Καϊάφα.

Ούτως ἡ θερμοκρασία τοῦ ὕδατος ἐντὸς τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου τῶν Ἀνιγρίδων Νυμφῶν¹ εὐρέθη ἔχουσα ὡς ἑξῆς:

<i>Ἡμερομηνία</i>	Θερμοκρ. ὕδατος Μεγ. Σπηλαίου	Θερμοκρασία ἀτμοσφαιρας Μεγ. Σπηλαίου
15 Σεπτεμβρίου 1923	34,6° - 35,6°	31,5°
10 Ἰουνίου 1950	34,2° - 34,6°	30,8° - 32,2°

Τὸ σύνολον τῶν θειούχων ἐνώσεων ἑνὸς χιλιογράμμου ὕδατος τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου, ἐκπεφρασμένον εἰς H₂S εὐρέθη ὡς ἑξῆς:

Σεπτέμβριος 1923 = 0,0498 γραμμ.

Ἰούνιος 1950 = 0,0488 »

Ἐν Καϊάφα κατὰ τὴν λουτρικὴν περιόδον τοῦ 1950 ἐτέθη κατὰ πρῶτον εἰς χρῆσιν τῶν λουομένων καὶ τὸ Μικρὸν Σπήλαιον.

Ἡ θερμοκρασία τοῦ ὕδατος ἐν τῷ Μικρῷ Σπηλαίῳ (Ἰούνιος 1950) διακυμαίνεται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ μεταξὺ 33,6° καὶ 33,8° μὲ ἀκρας τιμὰς 33,0° καὶ 34,2° Ἡ θερμοκρασία τῆς ἀτμοσφαιρας τοῦ Μικροῦ Σπηλαίου διακυμαίνεται μεταξὺ 29,4° καὶ 30,0°.

Τὸ σύνολον τῶν θειούχων ἐνώσεων τοῦ ὕδατος ἐν τῷ Μικρῷ Σπηλαίῳ, ἐκπεφρασμένον εἰς H₂S ἀνὰ χιλιογράμμον, εὐρέθη εἰς τρεῖς διαφόρους μετρήσεις ἴσον πρὸς 0,0456 γραμμ., 0,0409 γραμμ. καὶ 0,0471 γραμμ.

Ἡ θερμοκρασία τῆς πηγῆς Γερανίου εὐρέθη ἔχουσα οὕτω:

<i>Ἡμερομηνία</i>	Θερμοκρασία πηγῆς	Θερμοκρασία ἀέρος ὑπὸ σκιὰν
Σεπτέμβριος 1923	27,4°	24,9°
Ἰούνιος 1950	26,5°	22,6°

Σημαντικὴ διαφορὰ παρατηρήθη εἰς τὸ σύνολον τῶν θειούχων ἐνώσεων τῶν περιεχομένων εἰς τὴν πηγὴν Γερανίου. Αὗται ἐκπεφρασμένα εἰς H₂S ἀνὰ χιλιογράμμον ὕδατος ἔχουν ὡς ἑξῆς:

Σεπτέμβριος 1923 . . . = 0,01024 γραμμ.

Ἰούνιος 1950 . . . = 0,00053 »

Δὲν ἀποκλείεται ἡ εἰς ἀσυνήθη βαθμὸν μείωσις αὕτη τῆς περιεκτικότητος τῶν θειούχων ἐνώσεων νὰ εἶναι παροδική, ἐὰν ὅμως ἀποδειχθῇ μόνιμος πιθα-

¹ Μιχ. Περγέση, Τὰ μεταλλικὰ ὕδατα Καϊάφα, 1924.

νὸν νὰ ὀφείλεται εἰς τοὺς σημαντικοὺς ἐκβραχισμοὺς δι' ἐκκρηκτικῶν ὑλῶν, οἱ ὁποῖοι ἐγένοντο εἰς τὴν θέσιν τῆς πηγῆς Γερανίου κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ξενικῆς κατοχῆς, πρὸς διαμόρφωσιν ὁδοῦ συνδεούσης τὰ Λουτρὰ Καϊάφα μετὰ τοῦ χωρίου Ζαχάρω.

Ἐξιοσημεῖωτος ὡς πρὸς τὴν διατήρησιν σταθερᾶς χημικῆς συστάσεως καὶ θερμοκρασίας μεταξὺ τῶν ὑπερθερμῶν πηγῶν εἶναι ἡ πηγή τοῦ Κακκάβου τῆς Κύθνου, ἀναλυθεῖσα τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Α. Δαμβέργη, μεταβάντος ἐπὶ τόπου τὸν Μάϊον τοῦ 1900, εἶτα δὲ ὑφ' ἡμῶν κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1937. Ἐκ τῶν εἰς ἄλλα ἐκπεφρασμένων ἀποτελεσμάτων τῆς ἀναλύσεως Δαμβέργη ὑπελογίσθησαν τὰ ποσὰ τῶν κατιόντων καὶ ἀνιόντων, ἀναχθέντα εἶτα εἰς ἓν χιλιόγραμμον ὕδατος, ἀντὶ τοῦ λίτρου εἰς τὸ ὁποῖον ἀναφέρονται ἐν τῇ σχετικῇ μελέτῃ του¹ τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀναλύσεως.

	Ἐξέλιξις Α. Δαμβέργη Μάϊος 1900 Θερμοκρ. 52,3°	Ἐξέλιξις Μ. Περέση Ἰούνιος 1937 Θερμοκρ. 52,3°
Κάλιον ἰὸν (K ⁺)	0,4596 γραμμ.	0,5545 γραμμ.
Νάτριον ἰὸν (Na ⁺)	11,0027 »	10,9365 »
Λίθιον ἰὸν (Li ⁺)	0,000049 »	0,0023 »
Ἀσβέστιον ἰὸν (Ca ⁺⁺)	1,5546 »	1,5279 »
Μαγνήσιον ἰὸν (Mg ⁺⁺)	0,6120 »	0,6211 »
Σίδηρον ἰὸν (Fe ⁺⁺)	0,0079 »	0,0036 »
Χλώριον ἰὸν (Cl ⁻)	20,0310 »	20,3166 »
Βρώμιον ἰὸν (Br ⁻)	0,0658 »	0,0581 »
Ἰώδιον ἰὸν (I ⁻)	0,00206 »	0,00027 »
Θεικὸν ἰὸν (SO ₄ '')	1,8267 »	1,8200 »
Ἐξοξωφορικὸν ἰὸν (HPO ₄ '')	0,00300 »	0,00005 »
Ἐξοξοανθρακικὸν ἰὸν (HCO ₃ '')	0,8838 »	0,3827 »
Μεταπυριτικὸν ὄξι (H ₂ SiO ₃)	0,0164 »	0,0474 »
	36,4656 »	36,2710 »
Ἐλεύθερον CO ₂	0,0355 »	0,2869 »
Πυκνότης $\frac{15^\circ}{15^\circ}$	1,0278 »	1,02762 »

Αἱ διάφοροι ὑπερθερμοὶ πηγαὶ τῆς Λίδηψοῦ παρουσιάζουν ἐπίσης μικρὰς μᾶλλον διαφορὰς χημικῆς συστάσεως μεταξὺ των, καίτοι αἱ διαφοραὶ εἰς τὰς θερμοκρασίας των εἶναι σημαντικά. Οὕτω π.χ. συμφώνως πρὸς ἡμετέρας ἀναλύσεις²,

¹ Α. Δαμβέργη, Περὶ τῶν ἐν Κύθνῳ ἰαματικῶν ὑδάτων.

² Μιχ. Περέση, Ἑλληνικαὶ μεταλλικαὶ πηγαί, 1937.

γενομένης κατά τὸ 1933, εὐρέθη τὸ σύνολον τῶν διαλελυμένων ἀλάτων εἰς γραμμάρια ἀνὰ χιλιόγραμμον ὕδατος ἔχον ὡς ἑξῆς:

	Θερμοκρασία	Σύνολον διαλελυμένων ἀλάτων
Πηγή Θερμοποτάμου	78,2°	32,9367 γραμμ.
Πηγή Νταμαρίου	70,5°-71,2°	32,4785 »
Πηγή ξενοδοχείου «Αἶ Πηγαί»	56,5°	31,1975 »

Ἡ μείωσις τῆς περιεκτικότητος τῶν διαλελυμένων ἀλάτων ἀπλῶς κατὰ σύμπτωσιν συμβαδίζει ἐνταῦθα μετὰ τῆς μειώσεως τῆς θερμοκρασίας τῶν πηγῶν, διότι εἰς ἄλλας ἀναλύσεις δὲν παρατηρεῖται τὸ τοιοῦτον.

Οὕτω π.χ. κατὰ τὰς ἀναλύσεις τοῦ Ἐμμ. Ἐμμανουήλ¹, γενομένης κατὰ τὸ 1933 ἐπίσης, εὐρέθησαν τὰ ἑξῆς ἀποτελέσματα.

	Θερμοκρασία	Σύνολον διαλελυμένων ἀλάτων
Κεντρικὴ Κοινοτικὴ Πηγή	71,8°	32,4085 γραμμ.
Κοινοτικὴ πηγή εἰς θέσιν Πλατάνια	71,4°	33,6405 »
Πηγή ἠλεκτρικοῦ Ἐργοστασίου	65,5°	32,4660 »
Κοινοτικὴ πηγή Ἁγίων Ἀναργύρων	61,0°	33,3806 »

Ἐντὸς τῶν ὁρίων τῶν παρατηρουμένων διαφορῶν τούτων εὐρίσκονται καὶ διαφοραὶ σημειούμεναι μετὰ ἀναλύσεων ἀφισταμένων χρονικῶς. Οὕτω π.χ. ἀφ' ἑνὸς εἰς πηγὴν εὐρισκομένην πλησίον τῆς τοῦ Θερμοποτάμου καὶ ἀναλυθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Α. Δαμβέργη τὸ 1894, θερμοκρασίας 76,5, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν πηγὴν τοῦ Θερμοποτάμου² ἀναλυθεῖσαν ὑφ' ἡμῶν τὸ 1933 εὐρέθησαν τὰ ἑξῆς συστατικά, ἀναφερόμενα δι' ἀμφοτέρως εἰς ἓν χιλιόγραμμον ὕδατος.

	Ἀνάλυσις Α. Δαμβέργη 1894 Θερμοκρ. 76,5	Ἀνάλυσις Μ. Περέση Μάϊος 1933 Θερμοκρ. 78,2
Κάλιον ἰόν (Κ ⁺)	0,3313 γραμμ.	0,4412 γραμμ.
Νάτριον ἰόν (Να ⁺)	0,8236 »	10,0500 »
Ἀσβέστιον ἰόν (Ca ⁺⁺)	1,4695 »	1,6520 »
Μαγνήσιον ἰόν (Μg ⁺⁺)	0,3002 »	0,3291 »
Σίδηρον ἰόν (Fe ⁺)	0,0016 »	0,0011 »

¹ Ἐμμ. Ἐμμανουήλ, Ἡ Αἰδηψὸς καὶ τὰ ὕδατά της, 1934.

² Ἡ πηγή τοῦ Θερμοποτάμου ἔπαυσεν ἀπὸ δετίας περίπου νὰ ἀναβλύζη ἀντ' αὐτῆς δὲ ἐνεφανίσθη νέα πηγή ἴσης περιόπου παροχῆς ἐπὶ τῆς ἀπέναντι δεξιᾶς ὄχθης τοῦ χειμάρρου.

Χλώριον ἰὸν (Cl')	17,8274 γραμμ.	18,5860 γραμμ.
Βρώμιον ἰὸν (Br')	0,0277 »	0,0621 »
Θεικὸν ἰὸν (SO ₄ '')	1,1197 »	1,1219 »
Ὑδροανθρακικὸν ἰὸν (HCO ₃ '')	0,4445 »	0,5889 »
Μεταπυριτικὸν ὄξι (H ₂ SiO ₃)	0,0474 »	0,0758 »
	<u>31,3929</u> »	<u>32,9081</u> »
Ἐλεύθερον CO ₂	0,3295 »	0,3386 »

Ἡ ἐντὸς τοῦ φρέατος τῆς ἀλῆς τοῦ ξενοδοχείου «Θέρμαι Σύλλα» ἐν Αἰδηψῷ εὐρισκομένη ραδιενεργὸς πηγή παρουσιάζει ἐπίσης μικρὰς διαφορὰς τῆς χημικῆς τῆς συστάσεως εἰς δύο ἀναλύσεις, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ μία ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Α. Δαμβέργη τὸ 1898¹, ἡ δὲ ἄλλη ὑφ' ἡμῶν τὸ 1933². Τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἀναλύσεων αὐτῶν, ἀναφερόμενα εἰς ἓν χιλιόγραμμα ὕδατος, ἔχουν ὡς ἑξῆς :

	Ἀνάλυσις Α. Δαμβέργη Ἰουνίος 1898	Ἀνάλυσις Μ. Περγτέση Μάιος 1933
Κάλιον ἰὸν (K')	0,3438 γραμμ.	0,3974 γραμμ.
Νάτριον ἰὸν (Na')	9,1978 »	9,001 »
Ἀσβέστιον ἰὸν (Ca'')	1,4811 »	1,454 »
Μαγνήσιον ἰὸν (Mg'')	0,2834 »	0,3057 »
Σίδηρον ἰὸν (Fe'')	0,0056 »	0,00025 »
Χλώριον ἰὸν (Cl')	16,9418 »	16,629 »
Βρώμιον ἰὸν (Br')	0,0357 »	0,0325 »
Θεικὸν ἰὸν (SO ₄ '')	1,0419 »	1,0092 »
Ὑδροανθρακικὸν ἰὸν (HCO ₃ '')	0,3802 »	0,5422 »
Μεταπυριτικὸν ὄξι (H ₂ SiO ₃)	0,0489 »	0,0642 »
	<u>29,7602</u> »	<u>29,4354</u> »
Ἐλεύθερον CO ₂	0,2453 »	0,1322 »

Σημαντικαὶ ὅμως διαφοραὶ παρουσιάζονται εἰς τὴν θερμοκρασίαν τῆς πηγῆς, ὡς συνάγεται ἀπὸ τὰς ἐπομένους μετρήσεις.

Ἰούνιος 1898	42,4° - 42,6°	μέτρησις Α. Δαμβέργη
Ἰούλιος 1933	34,5°	» Μ. Περγτέση
Σεπτέμβριος 1933	35,3° - 35,6°	» Ἐμμ. Ἐμμανουήλ

¹ Α. Δαμβέργη, Χημικὴ ἀνάλυσις τοῦ ἐν Αἰδηψῷ ἱαματικοῦ ὕδατος τῶν Θερμῶν τοῦ Σύλλα, 1899.

² Μιχ. Περγτέση, Ἑλληνικαὶ μεταλλικαὶ πηγαί, 1937.

Μικραὶ διαφοραὶ τῆς χημικῆς συστάσεως παρατηροῦνται καὶ εἰς τὰς παρὰ τὴν Βρωμολίμνην τῶν Μεθάνων θειούχους ἀλιπηγὰς τοῦ Δημοσίου. Παραθέτομεν δύο ἀναλύσεις ἐξ ὧν ἡ μία ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Α. Δαμβέργη τὸ 1887¹, ἡ δὲ ἄλλη ὑφ' ἡμῶν τὸ 1922², τὰ ἀποτελέσματα τῶν ὁποίων ἀναφέρονται εἰς ἓν χιλιόγραμμα ὕδατος.

	Ἀνάλυσις Α. Δαμβέργη 1887	Ἀνάλυσις Μ. Περέση Ἰούλιος 1922
Κάλιον ἰὸν (K ⁺)	0,3571 γραμμ.	0,6905 γραμμ.
Νάτριον ἰὸν (Na ⁺)	11,4575 »	11,420 »
Ἀσβέστιον ἰὸν (Ca ⁺)	0,7953 »	1,0083 »
Μαγνήσιον ἰὸν (Mg ⁺⁺)	1,3594 »	1,2578 »
Σίδηρον ἰὸν (Fe ⁺⁺)	0,0026 »	0,0001 »
Ἀργίλλιον ἰὸν (Al ⁺⁺⁺)	0,00098 »	0,000024 »
Χλώριον ἰὸν (Cl ⁻)	20,6809 »	21,148 »
Βρώμιον ἰὸν (Br ⁻)	0,0496 »	0,0530 »
Θεικὸν ἰὸν (SO ₄ '')	2,9180 »	2,7387 »
Ὑδροανθρακικὸν ἰὸν (HCO ₃ ')	0,8794 »	0,8492 »
Σύνολον θειούχων ἐνώσεων ὡς (H ₂ S)	0,0106 »	0,0344 »
Μεταπυριτικὸν ὀξὺ (H ₂ SiO ₃)	0,0474 »	0,0557 »
	38,5587 »	39,2557 »
Ἐλεύθερον CO ₂	0,7062 »	0,9312 »

Ἡ θερμοκρασία τῶν πηγῶν αὐτῶν παρουσιάζει διακυμάνσεις ὧν τὸ εὖρος φθάνει τοὺς 2-4°.

Αἰσθητὰς διαφορὰς εἰς τὴν χημικὴν τῆς σύστασιν παρουσιάζει ἡ πηγή τῆς Ὑπάτης, ὡς προκύπτει ἀπὸ δύο ἀναλύσεις, ἐκ τῶν ὁποίων, ἡ μὲν μία ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Α. Δαμβέργη τὸ 1896, ἡ δὲ ἄλλη ὑφ' ἡμῶν τὸ 1931. Αἱ παρατηρούμεναι διαφοραὶ περιορίζονται σχεδὸν ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὰς ἀλκαλικὰς γαίας καὶ τὸ χλώριον, ἐνῶ εἰς τὰ ἀλκάλια, τὸ θεικὸν καὶ ὑδροανθρακικὸν ἰόν, τὸ σύνολον τῶν θειούχων ἐνώσεων καὶ τὸ ἐλεύθερον ἀνθρακικὸν ὀξὺ ἐλάχισται διαφοραὶ παρατηροῦνται. Παραθέτομεν τὰ ἀποτελέσματα τῶν δύο αὐτῶν ἀναλύσεων, ἀναφερόμενα εἰς ἓν χιλιόγραμμα ὕδατος.

¹ Α. Δαμβέργη, Φυσικὴ καὶ χημικὴ περιγραφὴ τῶν ἐν Μεθάνοις ἰαματικῶν ὑδάτων, 1887.

² Μιχ. Περέση, Τὰ μεταλλικὰ ὕδατα τῶν Μεθάνων, 1923.

	Ἀνάλυσις <i>A. Δαμβέργη</i> 1896 Θερμοκρ. 33,0°	Ἀνάλυσις <i>M. Περγέση</i> Ἰούνιος 1931 Θερμοκρ. 33,5°
Κάλιον ἰόν (K ⁺)	0,0583 γραμμ.	0,0660 γραμμ.
Νάτριον ἰόν (Na ⁺)	1,4197 »	1,461 »
Ἀσβέστιον ἰόν (Ca ⁺⁺)	0,5455 »	0,7717 »
Μαγνήσιον ἰόν (Mg ⁺⁺)	0,1177 »	0,2162 »
Σίδηρον ἰόν (Fe ⁺⁺)	0,00014 »	0,00028 »
Ἀργύλλιον ἰόν (Al ⁺⁺⁺)	0,00021 »	0,000048 »
Χλώριον ἰόν (Cl ⁻)	2,4129 »	3,190 »
Βρώμιον ἰόν (Br ⁻)	0,00169 »	0,0084 »
Θεικὸν ἰόν (SO ₄ ^{''})	0,0200 »	0,0219 »
Ὑδροανθρακικὸν ἰόν (HCO ₃ ['])	1,9320 »	1,9240 »
Σύνολον θειούχων ἐνώσεων ὡς (H ₂ S)	0,009 »	0,0091 »
Μεταπυριτικὸν δέξυ (H ₂ SiO ₃)	0,0262 »	0,0337 »
	6,5433 »	7,7023 »
Ἐλεύθερον CO ₂	1.2024 »	1,497 »

Τῶν πηγῶν τοῦ Λουτρακίου, ὅπως ἐμφαίνεται εἰς τὸν παρατιθέμενον Πίνακα I, διαθέτομεν ἀναλύσεις ἤδη ἀπὸ τοῦ 1879, ἐκτελεσθεῖσας ὑπὸ τοῦ *Personne*¹. Ἡ ὑπ' αὐτοῦ ἀναφερομένη ὡς πηγὴ Λουτρακίου εἶναι κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἡ πηγὴ τῶν φυσικῶν λουτρῶν τοῦ Δημοσίου, ἡ δὲ πηγὴ Λόυδ εἶναι ἡ πηγὴ τοῦ ἀντλιοστασίου τοῦ Κεντρικοῦ Ὑδροθεραπευτηρίου. Ἐπακολουθοῦν αἱ ἀναλύσεις *Δαμβέργη*² ἐκτελεσθεῖσαι τὸ 1898. Εἰς αὐτὰς τὸ ὀνομαζόμενον πρῶτον σύμπλεγμα πηγῶν ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν πηγὴν τοῦ Ὑδροθεραπευτηρίου φυσικῶν λουτρῶν τοῦ Δήμου (νῦν ἐν ἀχρηστία λόγῳ βομβαρδισμῶν), τὸ δεύτερον σύμπλεγμα πηγῶν ἀντιστοιχεῖ εἰς τὰς πηγὰς τοῦ Ὑδροθεραπευτηρίου φυσικῶν λουτρῶν τοῦ Δημοσίου καὶ τὸ τρίτον σύμπλεγμα (πηγῶν Λόυδ) εἰς τὴν πηγὴν τοῦ ἀντλιοστασίου τοῦ Κεντρικοῦ Ὑδροθεραπευτηρίου.

Ἐπακολουθοῦν μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1922 καὶ 1927 ἀναλύσεις διαφόρων πηγῶν³ μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ αἱ πηγαὶ Καραντάνη καὶ Οἰκονόμου. Ἡ κατὰ τὸ 1927 ἀναλυθεῖσα ὑφ' ἡμῶν πηγὴ τῶν φυσικῶν λουτρῶν τοῦ Δημοσίου⁴ δει-

¹ *J. Personne*, Χημικὴ ἀνάλυσις τῶν ὑδάτων Λουτρακίου (Γαληνὸς I 1879, σελ. 91).

² *A. Δαμβέργη*, Περί τῶν ἐν Λουτρακίῳ ἱαματικῶν καὶ φρεατιαίων ὑδάτων, 1899.

³ *E. Ἐμμανουήλ*, Τὸ Λουτρακίον καὶ τὰ ὑδατὰ του, 1927.

⁴ *M. Περγέση*, Εἰς ποίαν τάξιν ἱαματικῶν ὑδάτων ὑπάγονται αἱ πηγαὶ Λουτρακίου (Πρακτικὸς Ἰατρός, Ἰούλιος 1929).

κνύει αύξησιν τοῦ συνόλου τῶν διαλελυμένων συστατικῶν κατὰ 15% περίπου ἔναντι τῆς προγενεστέρας ἀναλύσεως τοῦ 1898 ὑπὸ Ἰ. Α. Δαμβέργη. (Πίναξ I, ἀναλύσεις ἀριθμ. 4 καὶ 9). Ἐπίσης ἡ πηγὴ τοῦ Ἄντλιοστασίου ἀναλυθεῖσα τὸ 1926 ὑπὸ τοῦ Ἰ. Ε. Ἐμμανουήλ δεικνύει αύξησιν διαλελυμένων συστατικῶν κατὰ 17% περίπου ἔναντι τῆς προγενεστέρας ἀναλύσεως τοῦ 1898 ὑπὸ Α. Δαμβέργη (Πίναξ I, ἀναλύσεις ἀριθμ. 5 καὶ 8).

Σημαντικώταται ὅμως εἶναι αἱ διαφοραὶ αἱ παρατηρούμεναι μεταξὺ τοῦ συνόλου τῶν διαλελυμένων ἀλάτων, τοῦ εὐρεθέντος κατὰ τὰς ἀναλύσεις τοῦ 1948 (Πίναξ I, ἀναλύσεις, ἀριθμ. 10, 11 καὶ 12) εἰς τὰς γεινιαζούσας πρὸς ἀλλήλας πηγὰς α) τῶν φυσικῶν λουτρῶν τοῦ Δημοσίου, β) τοῦ Καραντάνη καὶ γ) τοῦ Οἰκονόμου, καὶ τοῦ συνόλου τῶν διαλελυμένων ἀλάτων τοῦ εὐρεθέντος κατὰ τὰς προγενεστέρας ἀναλύσεις τὸ 1922 καὶ τὸ 1927 εἰς τὰς ἰδίας πηγὰς (Πίναξ I, ἀναλύσεις, ἀριθμ. 6, 7 καὶ 9).

Τὰ ποσοστὰ τῆς αύξήσεως τοῦ συνόλου τῶν διαλελυμένων συστατικῶν ἀνέρχονται :

Διὰ τὴν Πηγὴν φυσικῶν λουτρῶν Δημοσίου εἰς	67%
» » » Καραντάνη	» 74%
» » » Οἰκονόμου	» 76%

Εἰς τὴν πηγὴν τοῦ ἀντλιοστασίου τοῦ Κεντρικοῦ Ὑδροθεραπευτηρίου μετὰ τῶν ἐτῶν 1926 καὶ 1948 (Πίναξ I, ἀναλύσεις ἀριθμ. 8 καὶ 13) μικρὰ μόνον διαφορὰ ἐπὶ πλέον παρατηρεῖται εἰς τὸ σύνολον τῶν διαλελυμένων ἀλάτων, ἀνερχομένη εἰς 8%.

Ὡς συνάγεται ἐκ τοῦ πίνακος II (ἀνάλυσις ἀριθμ. 3) νέοι προσδιορισμοὶ τῶν κυριωτέρων συστατικῶν τῆς Πηγῆς Καραντάνη, γενόμενοι κατὰ τὸ 1950, δεικνύουν μικρὰν μείωσιν τῶν διαλελυμένων ἀλάτων ἔναντι ἐκείνων τῆς ἀναλύσεως τοῦ 1948 (ἀνάλυσις ἀριθμ. 4).

Μείωσιν ἐπίσης τῶν διαλελυμένων ἀλάτων εὐρίσκομεν καὶ εἰς τὰς πηγὰς τοῦ Κρατικοῦ περιπτέρου Ποσιθεραπείας¹ κατὰ τὰς ἀναλύσεις τοῦ 1950 ἐν σχέσει πρὸς τὰς τοῦ 1948 (Πίναξ II, ἀναλ. ἀρ. 10 καὶ 11 ὡς καὶ ἀρ. 12 καὶ 13).

Ἡ παρατηρουμένη μείωσις τῶν συστατικῶν εἶναι σημαντικώτερα διὰ τὴν ἀριστερὰν πηγὴν καὶ ὀλιγώτερον σημαντικὴ διὰ τὴν δεξιάν.

Συνεπῶς εἰς τὰς πηγὰς τοῦ Λουτρακίου μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1879 καὶ 1927

¹ Τὰς πηγὰς αὐτὰς ὀνομάζομεν δεξιάν καὶ ἀριστερὰν διὰ παρατηρητὴν ἰστάμενον εἰς τὸ μέσον τοῦ ἡμικυκλίου τοῦ Περιπτέρου καὶ ἔχοντα τὸ πρόσωπον πρὸς τὸν βράχον καὶ τὰ νῶτα πρὸς τὴν θάλασσαν.

δὲν παρατηροῦνται ἢ μικραὶ μόνον διαφοραὶ χημικῆς συστάσεως, δυνάμεναι νὰ ἀποδοθῶσιν εἰς τὰ συνήθη αἷτια τὰ ἐπηρεάζοντα τὴν δίαιταν τῶν πηγῶν.

Αἱ κατὰ τὸ 1948 παρατηρηθεῖσαι τὸ πρῶτον σημαντικαὶ διαφοραὶ, χημικῆς συστάσεως ἀφορῶσι κυρίως εἰς τὰς πηγὰς φυσικῶν λουτρῶν Δημοσίου, Καραντάνη καὶ Οἰκονόμου, ἐνῶ ἡ πηγὴ τοῦ ἀντλιοστασίου τοῦ Κεντρικοῦ Ὑδροθεραπευτηρίου παρουσιάζει μικρὰς μόνον διαφορὰς.

Τὰ μόνα σημαντικὰ γεγονότα τὰ ὁποῖα ἐμεσολάβησαν ἀπὸ τοῦ 1927 μέχρι τοῦ 1948 καὶ τὰ ὁποῖα ἦτο δυνατόν νὰ ἐπηρεάσουν τὴν δίαιταν τῶν πηγῶν ἦσαν α) ὁ ἰσχυρὸς σεισμὸς τῆς Κορίνθου τῆς 22 Ἀπριλίου 1928, ὁ ὁποῖος ἐπέφερε μεγάλας καταστροφὰς εἰς Λουτράκι, καὶ β) ὁ ἰσχυρὸς ἐπισεισμὸς τῆς 7 Ἰουνίου τοῦ ἰδίου ἔτους 1928. Κατὰ τὸν ἐπισεισμὸν τοῦτον εἰς τὸ Λουτράκιον τὰ ὕδατα τῶν ἱαματικῶν πηγῶν ἔδειξαν ἐπὶ τινα λεπτὰ μετὰ τὴν δόνησιν ἀφθονον ἔκλυσιν φουσαλλίδων. Ἐπίσης ἀνεξήρχετο ἐξ αὐτῶν ἐρυθρὰ ἰλύς ἐπ' ἀρκετὸν χρονικὸν διάστημα μετὰ τὴν δόνησιν¹.

Εἶναι ἐπομένως λίαν πιθανόν, ὅτι αἱ σημαντικαὶ μεταβολαὶ αἱ παρατηρούμεναι εἰς τὴν χημικὴν σύστασιν ἐνίων ἐκ τῶν μεταλλικῶν πηγῶν Λουτρακίου ὀφείλονται εἰς τὰς ἰσχυροτάτας σεισμικὰς δονήσεις τὰς γενομένας εἰς τὴν περιοχὴν αὐτὴν κατὰ τὸ 1928.

Πάντως εἶναι ἀξιοσημείωτον ὅτι εἰς τὰς πηγὰς τοῦ Λουτρακίου, τῶν ὁποίων ἡ χημικὴ σύστασις ὑπέστη σημαντικὴν ἀλλοίωσιν, ἡ θερμοκρασία παρέμεινεν ἐντὸς τῶν ὁρίων τῶν συνήθως παρατηρουμένων διακυμάνσεων, ὅπως φαίνεται ἐκ τῶν κατωτέρω δεδομένων².

Πηγὴ φυσικῶν λουτρῶν Δημοσίου.

Νοέμβριος	1927	Θερμοκρασία	31,3°
Μάϊος	1948	»	31,6°

Πηγὴ Καραντάνη.

Αὔγουστος	1926	Θερμοκρασία	31,5°
Μάϊος	1948	»	31,8°

Πηγὴ Οἰκονόμου.

Αὔγουστος	1926	Θερμοκρασία	31,6°
Μάϊος	1948	»	31,4°

¹ Γ. Γεωργαλά, Οἱ σεισμοὶ τῆς Κορίνθου, 1928.

² Ἡ θερμοκρασία τῶν 32° τῆς πηγῆς Καραντάνη (Πίναξ II, ἀνάλυσις ἀρ. 5), ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὴν ἀνωτάτην μέχρι τοῦδε παρατηρηθεῖσαν διακύμανσιν κατὰ τὰς θερμομετρήσεις τῶν ὑδάτων Λουτρακίου, καθὼς καὶ ἡ ραδιενέργεια τῆς ἰδίας πηγῆς τῶν 7 μονάδων Mache, ἐμετρήθησαν ὑφ' ἡμῶν τὴν 9 Ὀκτωβρίου 1922.

Π Ι Ν Α Κ ΙΣ

Αναλύσεις Πηγών Λουτρακίου.

Τα συστατικά αναγράφονται εις γραμμάρια ανά χιλώγραμμον ύδατος.

	'Αριθ. 1	'Αριθ. 2	'Αριθ. 3	'Αριθ. 4	'Αριθ. 5	'Αριθ. 6	'Αριθ. 7	'Αριθ. 8	'Αριθ. 9	'Αριθ. 10	'Αριθ. 11	'Αριθ. 12	'Αριθ. 13
Αναλύσεις	1879 Πηγή Λουτρακίου 'Ανάλυσις I. Person- ne	1898 Πηγή I Σομαλέι- ματος 'Ανάλυσις A. Δια- βέργη	1898 Πηγή III Σομαλέι- ματος 'Ανάλυσις A. Δια- βέργη	1898 Πηγή Αδών 'Ανάλυσις A. Δια- βέργη	1922 Πηγή Καρανιάνη 'Ανάλυσις Γ. Μαρι- θιωστού- λου	1922 Πηγή Οικονόμου 'Ανάλυσις E. Ευια- νούλη	1926 Πηγή εν- δοστατίου Κεντρ. Τύρροβερ. 'Ανάλυσις 'Ανάλυσις 'Ανάλυσις M. Πετρι- ση	1927 Πηγή Φουτσάνω Λουτρού Δημητρίου 'Ανάλυσις 'Ανάλυσις M. Πετρι- ση	1948 Πηγή Φουτσάνω Λουτρού Δημητρίου 'Ανάλυσις 'Ανάλυσις M. Πετρι- ση	1948 Πηγή Καρανιάνη 'Ανάλυσις 'Ανάλυσις M. Πετρι- ση	1948 Πηγή Οικονόμου 'Ανάλυσις 'Ανάλυσις M. Πετρι- ση	1948 Πηγή ελευσταίου Κεντρ. Τ- δροσφαι- 'Ανάλυσις M. Πετρι- ση	1948 Πηγή ελευσταίου Κεντρ. Τ- δροσφαι- 'Ανάλυσις M. Πετρι- ση
Θερμοκρασία	31,9°	29,4°	30,9°	31°	29,8°	32°	31,6°	31,4°	31,3°	31,6°	31,8°	31,4°	30,6°
Na	0,3987	0,4770	0,3987	0,4208	0,4116	0,4112	0,4150	0,5274	0,5197	1,0190	0,7737	0,8630	0,5652
K	0,0208	0,0214	0,0288	0,0277	0,0398	0,0294	0,0330	0,0042	0,0464	0,0429	0,0384	0,0373	0,0286
Ca	0,0688	0,0768	0,0900	0,0863	0,0867	0,0792	0,0390	0,1067	0,1106	0,1658	0,1558	0,1715	0,1172
Mg	0,0490	0,0598	0,0779	0,0804	0,0661	0,0668	0,0520	0,0886	0,0842	0,1144	0,1039	0,1096	0,0812
Cl	0,6659	0,7400	0,6757	0,7197	0,6951	0,6856	0,6320	1,0122	0,9806	1,6279	1,4100	1,5586	0,9953
SO ₄	0,0926	0,1090	0,1021	0,0977	0,0962	0,0931	0,1090	0,1583	0,2919	0,2222	0,1942	0,2156	0,1424
HCO ₃	0,2828	0,4214	0,4778	0,4654	0,4325	0,4169	0,4880	0,2423	0,1514	0,4569	0,4343	0,4618	0,3861
	1,5786	1,9054	1,8510	1,8980	1,8280	1,7822	1,8280	2,1397	2,1848	3,6491	3,1103	3,4174	2,3160

Τῆς χημικῆς συστάσεως καὶ τῶν φυσικοχημικῶν σταθερῶν τῶν πηγῶν Λευτρακίου
(Τὰ χημικὰ συστατικά ἀναγράφονται)

ΑΝΑΛΥΣΕΙΣ	Πηγή φυσικῶν λουτρῶν Δημοσίου		Πηγή Καρατάνη		
	Ἀριθ. 1	Ἀριθ. 2	Ἀριθ. 3	Ἀριθ. 4	Ἀριθ. 5
	Δεῖγμα Μαΐου 1948 Ἀνάλυσις Μ. Περγίση	Δεῖγμα Νοεμβρίου 1927 Ἀνάλυσις Μ. Περγίση	Δεῖγμα 16 Ἰουλίου 1950 Ἀνάλυσις Μ. Περγίση	Δεῖγμα Μαΐου 1948 Ἀνάλυσις Μ. Περγίση	Δεῖγμα Αὐγούστου 1922 Ἀνάλυσις Κ. Ζέγγελη
Θερμοκρασία	31,6°	31,3°	—	31,8°	32°
Ραδιενέργεια εἰς μονάδας Mache	8,4	11,4	—	7,5	7,0
Πυκνότης 15° / 4°	1,00188	—	1,00139	1,00153	—
Πυκνότης 15° / 15°	1,00276	—	1,00226	1,00240	—
Ἐκθέτης ὕδρογόνου (PH) . . .	7,1	—	—	7,1	—
Στερεὸν ὑπόλειμμα εἰς 180°	—	2,1305	2,7853	—	—
Ὑδροθειοῦν (HS')	Ἀπουσία	Ἀπουσία	—	Ἀπουσία	Ἀπουσία
Κάλιον ἰόν (K')	0,0429	0,0464	0,0325	0,0384	0,0294
Νάτριον ἰόν (Na')	1,0190	0,5197	0,7454	0,7737	0,4112
Ἀμμώνιον ἰόν (NH ₄)	0,000002	0,000007	—	0,000001	—
Ἀσβέστιον ἰόν (Ca ⁺⁺)	0,1658	0,1106	—	0,1558	0,0792
Μαγνήσιον ἰόν (Mg ⁺⁺)	0,1144	0,0842	—	0,1039	0,0668
Σίδηρος ἰόν (Fe ⁺⁺)	0,00005	0,00019	—	0,00004	0,00057
Χλώριον ἰόν (Cl')	1,6279	0,9806	1,3374	1,4100	0,6856
Νιτρικὸν ἰόν (NO ₃)	0,00074	0,0014	—	0,00063	—
Νιτρῶδες ἰόν (NO ₂)	Ἀπουσία	Ἀπουσία	—	Ἀπουσία	—
Ὑδροφωσφορικὸν ἰόν (HPO ₄)	0,00004	0,00003	—	0,00005	—
Θεικὸν ἰόν (SO ₄)	0,2222	0,2919	0,1784	0,1942	0,0931
Ὑδροανθρακικὸν ἰόν (HCO ₃)	0,4569	0,1514	0,4111	0,4343	0,4169
Μεταπυριτικὸν ὀξύ (H ₂ SiO ₃)	0,0182	0,0208	0,0205	0,0168	0,0158
Ἄθροισμα χημικῶν συστατικῶν	3,6681 γερμ.	2,2072 γερμ.	—	3,1278 γερμ.	1,7986 γερμ.

Ν Α Ε Ι Ι.

ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν μέχρι τοῦδε χημικῶν ἀναλύσεων.
εἰς γραμμάρια ἀνὰ χιλώγραμμον ὕδατος).

Πηγὴ Οἰκονόμου		Πηγὴ Ὑδροθεραπευτηρίου (Ἀντλιοστασίου)		Κρατικὸν Περίπετρον Ποσιθεραπείας			
Ἀριθ. 6	Ἀριθ. 7	Ἀριθ. 8	Ἀριθ. 9	Ἀριθ. 10	Ἀριθ. 11	Ἀριθ. 12	Ἀριθ. 13
Δεῖγμα Μαΐου 1948 Ἀνάλυσις Μ. Περέτση	Δεῖγμα ἔτους 1922 Ἀνάλυσις Γ. Ματθαίου- πούλου	Δεῖγμα Μαΐου 1948 Ἀνάλυσις Μ. Περέτση	Δεῖγμα Σεβρίου 1926 Ἀνάλυσις Ἐμμ. Ἐμμα- νουήλ	Ἀριστερὰ Πηγὴ		Δεξιὰ Πηγὴ	
				Δεῖγμα 16 Ἰουλίου 1950 Ἀνάλυσις Μ. Περέτση	Δεῖγμα Μαΐου 1948 Ἀνάλυσις Μ. Περέτση	Δεῖγμα 16 Ἰουλίου 1950 Ἀνάλυσις Μ. Περέτση	Δεῖγμα Μαΐου 1948 Ἀνάλυσις Μ. Περέτση
31,4°	31,6°	30,6°	31,4°	—	31,2°	—	31,4°
11,8	11,0	27,0	10,4	—	13,4	—	14,2
1,00178	—	1,00094	—	1,00404	1,00497	1,00256	1,00257
1,00266	—	1,00182	1,0016	1,00492	1,00584	1,00344	1,00345
7,0	—	7,5	—	—	6,7	—	6,9
—	—	—	2,1562	6,1858	—	4,2432	—
Ἀπουσία	Ἀπουσία	Ἀπουσία	Ἀπουσία	—	0,0023	—	Ἀπουσία
0,0373	0,0330	0,0286	0,0042	0,0753	0,0804	0,0516	0,0468
0,8630	0,4150	0,5652	0,5274	1,7271	2,0779	1,1689	1,1700
0,000001	—	0,000003	—	—	0,000001	—	0,000001
0,1715	0,0990	0,1172	0,1067	—	0,3244	—	0,2058
0,1096	0,0520	0,0812	0,0886	—	0,2186	—	0,1421
0,0001	—	0,00006	0,00026	—	0,00005	—	0,00003
1,5586	0,6320	0,9953	1,0122	3,1337	3,7481	2,1059	2,1245
0,0010	—	0,0010	ἔχνη	—	0,0021	—	0,0014
Ἀπουσία	—	Ἀπουσία	Ἀπουσία	—	Ἀπουσία	—	Ἀπουσία
0,00005	—	0,00002	ἔχνη	—	0,00006	—	0,00005
0,2156	0,1090	0,1424	0,1583	0,4143	0,5044	0,2781	0,2832
0,4618	0,4880	0,3861	0,2423	0,5707	0,6240	0,4927	0,5014
0,0130	—	0,0156	0,0147	0,0229	0,0182	0,0202	0,0156
3,4315 γρμ.	1,8280 γρμ.	2,3326 γρμ.	2,1546 γρμ.	—	7,6005 γρμ.	—	4,4908 γρμ.

Π Ε Ρ Ι Δ Η Ψ Ι Σ

Ἐπὶ τῇ βάσει διαφόρων παλαιότερων καὶ νεωτέρων χημικῶν ἀναλύσεων καὶ θερμομετρήσεων συνάγεται ὅτι μεταξὺ τῶν ἑλληνικῶν μεταλλικῶν πηγῶν ὑπάρχουν ὀλίγαι. ὅπως π.χ. αἱ πηγαὶ τῆς Κυλλήνης καὶ τῆς Κύθνου (πηγὴ Κακκάβου), τῶν ὁποίων ἡ χημικὴ σύστασις καὶ ἡ θερμοκρασία παραμένουν σχεδὸν ἀμετάβλητοι.

Εἰς τὰς περισσοτέρας μεταλλικὰς μας πηγὰς παρατηροῦνται μικραὶ διακυμάνσεις χημικῆς συστάσεως καὶ θερμοκρασίας, ὡς αὗται παρατηροῦνται εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς ξένας μεταλλικὰς πηγὰς, τῶν ὁποίων ἡ χημικὴ σύστασις καὶ ἡ θερμοκρασία ἔχουν τύχει συστηματικῆς παρακολουθήσεως.

Μεγαλυτέρας πῶς διαφορὰς χημικῆς συστάσεως, ὀφειλομένης εἰς αὐξομείωσιν ὄρισμένων μόνον συστατικῶν παρουσιάζει ἡ πηγὴ τῆς Ὑπάτης.

Εἰς ὄρισμένας ἐκ τῶν πηγῶν τοῦ Λουτρακίου παρατηρεῖται ἀπ' ἐναντίας σημαντικὴ ἀλλοίωσις τῆς χημικῆς τῶν συστάσεως ἀπὸ τοῦ 1927 καὶ ἐντεῦθεν ὀφειλομένη κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἰς τὰς ἰσχυρὰς σεισμικὰς δονήσεις, αἱ ὁποῖαι ἐγένοντο κατ' ἐπανάληψιν εἰς τὴν περιοχὴν αὐτὴν, διαρκοῦντος τοῦ ἔτους 1928.

R É S U M É

En se basant sur différentes analyses chimiques et à des mesures de température, antérieures et récentes, l'auteur tire la conclusion que parmi les sources minérales grecques il y a quelques unes, comme p.ex. les sources de Gyllène dans le Péloponèse et de Kythnos (source de Kakkavos) dans les Cyclades, dont la constitution chimique et la température restent presque invariables.

Dans la plupart des sources minérales grecques on observe de petites fluctuations de constitution chimique et de température, comme celles qu'on mentionne pour presque toutes les sources minérales étrangères, dont la constitution chimique et la température ont été l'objet d'une étude systématique.

Seule la source d'Hypati dans la Phthiotide montre des différences un peu plus grandes de sa constitution chimique. Il est à remarquer que ces différences proviennent de la fluctuation des certains éléments seulement, tandis que la quantité d'autres reste presque invariable.

Dans certaines sources de Loutraki au contraire on observe un changement important de leur constitution chimique depuis 1927, changement qui selon toute probabilité est dû aux tremblements de terre réitérés et intenses, qui ont eu lieu dans ce district durant l'année 1928.

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 24^{ης} ΜΑΡΤΙΟΥ 1951

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΑΡΙΔΑΚΗ

Τὴν πανηγυρικὴν συνεδρίαν τῆς Ἀκαδημίας ἐπὶ τῇ Ἐθνικῇ Ἐπετείῳ τῆς 25ης Μαρτίου ἠδύδοκῆσαν νὰ τιμήσωσι διὰ τῆς παρουσίας των, ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς, ὁ Μ. Ἀυτάρχης κ. Δ. Λεβίδης, ὁ Στρατάρχης κ. Ἄλ. Παπάγος, ὁ Ἀρχηγὸς τοῦ στρατιωτικοῦ οἴκου τοῦ Βασιλέως ἀντιστράτηγος κ. Καράσσοι, ὁ Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως κ. Σ. Βενιζέλος, ὁ Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν κ. Γ. Μαῦρος, ὁ Πρόεδρος τῆς Βουλῆς κ. Κ. Γόντικας, οἱ ἀρχηγοὶ τῶν κομμάτων κ. Π. Κανελλόπουλος καὶ Κ. Μανιαδάκης, ὁ Μ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σπυρίδων, ὁ Δήμαρχος Ἀθηναίων κ. Ἄ. Ραγκούσης, οἱ Μητροπολίται, ὁ Ἀργυροκάστρου κ. Παντελεήμων, ὁ Ἡλιουπόλεως κ. Γεννάδιος καὶ ὁ Κερκύρας κ. Μεθόδιος, οἱ Ἀντιπρόεδροι τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, ὁ Πρόεδρος τοῦ Ἀρείου Πάγου κ. Ἦλ Ραπαηλιοῦ, Σύμβουλοι τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, Ἀρεοπαῖται, ὁ Πρόεδρος τοῦ Νομικοῦ Συμβουλίου κ. Κ. Δημητσοκάκης, ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Γ.Ε.Σ ἀντιστράτηγος κ. Κιτριλάκης, ὁ Ἀρχηγὸς τῆς Β.Χ. ἀντιστράτηγος κ. Σαμουήλ, ὁ ἀρχηγὸς τῆς Α. Π. Σαμπάνης, ὁ διευθυντὴς τῆς Α. Π. κ. Βρανόπουλος, καθηγηταὶ τῶν Πνευματικῶν Ἰδρυμάτων τῆς Χώρας καὶ ἄλλοι προσκεκλημένοι.

Ὁ **Πρόεδρος** κηρύσσει τὴν ἑναρξιν τῆς συνεδρίας εἶπε τὸν πανηγυρικὸν τῆς ἡμέρας μὲ θέμα: «*Ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις ὡς ἔκφρασις τοῦ Ἐυρωπαϊκοῦ πνεύματος*». Ἐν συνεχείᾳ ὁ **Γενικὸς Γραμματεὺς** κ. Γ. Οἰκονόμος ἀνέγνωσε τὴν ἐκθεσίν του περὶ τῶν ἀπονεμομένων ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας βραβείων καὶ ἐπαίνων, εἶτα δὲ ὁ Πρόεδρος παρέδωκε τοὺς οἰκείους τίτλους εἰς τοὺς ἐπαινεθέντας καὶ βραβευθέντας.

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΩΣ ΕΚΦΡΑΣΙΣ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ

ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Σ. ΜΑΡΙΔΑΚΗ

Κατά την Πανεγυρικήν Συνεδρίαν τῆς 24ης Μαρτίου 1951

ΜΕΓΑΛΕΙΟΤΑΤΕ,

Ἡ ἐν Ἄστρει Β' Ἐθνικῆ τῶν Ἑλλήνων Συνέλευσις, ἀφοῦ ἐπεράτωσε τὰς ἐργασίας της, καὶ πρὶν ἢ διαλυθῆ, «ἀπηύθυνε πρὸς τὴν ὑφήλιον» τὴν ἀπὸ 18 Ἀπριλίου 1823 Διακήρυξιν. Ἡ Διακήρυξις αὕτη κηρύττει «ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων τὴν πολιτικὴν τῶν Ἑλλήνων ὑπαρξιν καὶ ἀνεξαρτησίαν . . . καθὼς ἀνήκει εἰς ἀνθρώπους προσπαθοῦντας ν' ἀπολαύσωσιν ἀίμμητα ἀγαθὰ, ὅ,τι λογῆς εἶναι ἢ πολιτικὴ ὑπαρξις καὶ ἀνεξαρτησία καὶ τὰ ὁποῖα αὐτὰ ἀγαθὰ δὲν γνωρίζουσιν ἐκ φήμης, ἀλλ' ἔχοντες ἐστερήθησαν . . . καθὼς ἀνήκει εἰς ἀνθρώπους κατοικοῦντας γῆν ἡρωϊκὴν . . . καὶ τέλος καθὼς ἀνήκει εἰς ἀνθρώπους πάτριον ἔχοντας τὸν Βάρβαρον νὰ καταπολεμῶσιν καὶ τὴν Πατρίδα νὰ ἀπελευθερώσωσιν».

Συμφώνως πρὸς τὸ ἄρθρον 14 τοῦ Ἐσωτερικοῦ Κανονισμοῦ, κατὰ τὴν Πανεγυρικήν Συνεδρίαν ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ τῆς Ἐθνικῆς παλιγγενεσίας, ὁ Πρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας ἀναγινώσκει μονογραφίαν ἢ ἄλλην πρωτότυπον μελέτην σχετικὴν πρὸς τὸν Ἀγῶνα τῆς Ἀνεξαρτησίας ἢ τοὺς Ἄνδρας αὐτοῦ. Ἐπιτελῶν τὸ ἐκ τῆς διατάξεως ταύτης καθῆκον καὶ εἰς τὸ πνεῦμα αὐτῆς ἀνταποκρινόμενος θὰ προσπαθῆσω ν' ἀνιχνεύσω καὶ νὰ διαγνώσω τὸ περιεχόμενον τῆς ἀνωτέρω ἐν ἐπιλόγῳ φράσεως, τὴν ὁποῖαν ἀπηύθυναν πρὸς «τὴν ὑφήλιον» οἱ Ἄνδρες πρὸς τὴν μνήμην τῶν ὁποίων, κατὰ τὴν ἐπέτειον ταύτην ἡμέραν, εὐγνώμονα στρέφομεν καὶ πάλιν ὅλην μας τὴν σκέψιν καὶ ὅλην μας τὴν ψυχὴν.

Τί θέλει, λοιπόν, νὰ εἴπῃ ὁ Θεόδωρος Νέγρης συντάσσων τὴν Διακήρυξιν καὶ γράφων ἐν ἐπιλόγῳ, ὅτι ἡ Ἀνεξαρτησία ἀνήκει εἰς τοὺς Ἑλληνας, ὡς εἰς «ἀνθρώπους πάτριον ἔχοντας τὸν Βάρβαρον νὰ καταπολεμῶσι καὶ τὴν Πατρίδα ν' ἀπελευθερώσωσιν» ;

Ἐπανεμφανιζόμενοι εἰς τὸ προσκῆνιον τῆς παγκοσμίου πολιτικῆς σκηνῆς οἱ Ἕλληνες δὲν σημειοῦνται ὡς ἕνας οἰοσδήποτε λαὸς ἐπιδιώ-

κων νά καταστή αὐτὸς οὗτος κύριος τῶν τυχῶν του. Προβάλλουν μὲ ὑπερηφάνειαν καὶ ἀξιοπρέπειαν τονίζοντας, ὅτι συνεχίζουν τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ «Βαρβάρου», τὸν ὁποῖον ἤρχισαν οἱ πατέρες των, πόλεμον δὲ τὸν ὁποῖον ἤρχισαν οὔτε χθὲς ἢ προχθὲς, ἀλλὰ πρὸ αἰώνων καὶ δὴ ἀφ' ἧς τὸ πρῶτον ὁ Ἀσιάτης διελθὼν τὸν Ἑλλησποντον ἐνεφανίσθη εἰς τὴν Ἑλλάδα, ταῦτο εἰπεῖν, ἐνεφανίσθη εἰς τὴν Εὐρώπην.

Καὶ πράγματι :

Ἄμα οἱ Πέρσαι ἀνέστρεψαν πρὸς τὴν Ἀσίαν, οἱ Ἕλληνες ἐπανελθόντες εἰς τὰς ἐστίας των, διέγνωσαν, ὅτι δὲν συνεκρούσθησαν δύο λαοί, ἀλλὰ δύο Κόσμοι. Συνεκρούσθη ὁ Κόσμος τῆς Ἀσίας πρὸς τὸν Κόσμον τὸν ἑλληνικόν, πρὸς τὸν Κόσμον τῆς Εὐρώπης. Λέγει ὁ Ἡρόδοτος (I, 1) : *τὴν γὰρ Ἀσίην καὶ τὰ ἐνοικέοντα ἔθνηα βάρβαρα οἰκηεῦνται οἱ Πέρσαι, τὴν δὲ Εὐρώπην καὶ τὸ ἑλληνικὸν ἤγηται κειχωρίσθαι.*

Τὸν διαχωρισμὸν τοῦτον τῆς βαρβάρου Ἀσίας ἀπὸ τοῦ «ἑλληνικοῦ» καὶ τῆς «Εὐρώπης», κατηγορηματικώτερος, ἀλλὰ καὶ προφητικώτερος, γράφων περὶ τὰς δυσμὰς τοῦ βίου του, τονίζει ὁ Πλάτων εἰς τοὺς Νόμους (3,698 a-b) : Ἐμφανίζει ἐκεῖ τὸν Ἀθηναῖον λέγοντα : *Τὰ μὲν δὴ περὶ γε Περσῶν, ὡς οὐκ ὀρθῶς τὰ νῦν διοικεῖται διὰ τὴν σφόδρα δουλείαν τε καὶ δεσποτείαν, τέλος ἐχέτω... Τὰ δὲ περὶ τὴν τῆς Ἀιτικῆς αὐτοῦ πολιτείας... ἡμᾶς διεξελεῖν χρεῶν... ἡμῖν γὰρ (τοῖς Ἀθηναίοις) κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον, ὅτε ἡ Περσῶν ἐπίθεσις τοῖς Ἕλλησιν, ἴσως δὲ σχεδὸν ἅπασιν τοῖς τὴν Εὐρώπην οἰκοῦσιν, ἐρίγνετο, πολιτεία τε ἦν παλαιά... καὶ δεσπότης ἐνῆν τις αἰδώς, δι' ἣν δουλεύοντες τοῖς τότε νόμοις, ζῆν ἠθέλομεν.*

Καὶ ὁ Ἡρόδοτος καὶ ὁ Πλάτων διαχωρίζουν κατ' ἔννοιαν τὴν Εὐρώπην ἀπὸ τῆς Ἀσίας. Ἀνταπεκρίνετο, συνεπῶς, εἰς τὸ κοινὸν ἑλληνικὸν αἴσθημα, ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος, ἀποστέλλων ἐκ τῆς Ἀσίας τριακοσίας πανοπλίας περσικὰς ἀνάθημα εἶναι τῇ Ἀθηναῖ καὶ ἐπίγραμμα ἐπιγραφῆναι ἐκέλευσε τόδε : Ἀλέξανδρος Φιλίππου καὶ οἱ Ἕλληνες πλὴν Λακεδαιμονίων ἀπὸ τῶν βαρβάρων τῶν τὴν Ἀσίαν κατοικούντων.

Ἰπὸ τὸ αὐτὸ ἀκριβῶς πνεῦμα ἔδρασαν καὶ τὰ Κράτη τῶν Ἐπιγόνων. Τὰ ἐθέρμαινεν ἡ κλασσικὴ Ἑλλάς καὶ ὄχι μόνον ἀπετέλεσαν τὸ φράγμα κατὰ τῶν Ἀσιατῶν, ἀλλὰ καὶ ὠργανώθησαν κατὰ σύστημα διοικητικόν, ὅπερ ἐφείλκυσε τὴν προσοχὴν ἐνὸς Ἰουλίου Καίσαρος, σήμερον δὲ θεωρεῖται ὡς τὸ πρῶτον πρότυπον τοῦ συστήματος κατὰ τὸ ὁποῖον διοικοῦνται τὰ σύγχρονα Εὐρωπαϊκὰ Κράτη.

Ο από τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος παραδεδομένος ἐννοιολογικός οὗτος διαχωρισμός τῆς Εὐρώπης ἀπὸ τῆς Ἀσίας, ἐκδηλοῦται καὶ πάλιν ἐνεργός, ὅταν οἱ Ἕλληνες, μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν εἰς τὸ Βυζάντιον τῆς ἔδρας τοῦ ρωμαϊκοῦ Κράτους, ἀνέλαβον τὴν διακυβέρνησιν αὐτοῦ.

Τὸ Κράτος τοῦτο ἐπὶ δέκα αἰώνας ἐτέλει εἰς διηνεκῆ πόλεμον κατὰ τῶν ἀπὸ Ἀνατολῶν καὶ τῶν ἀπὸ Βορρᾶ βαρβάρων. Ποίας ψυχικὰς καὶ πνευματικὰς δυνάμεις ἐκίνητοποίηε τὸ Βυζάντιον κατὰ τῶν βαρβάρων; Τὸ ἐρώτημα τοῦτο οὐδὲν ἄλλο συνιστᾷ εἰς τὴν οὐσίαν τοῦ παρὰ μόνον τὸ ἐρώτημα: Τί εἶναι τὸ Βυζάντιον;

Σύγχρονος ρώσσος ἱστορικός, καθηγητὴς τοῦ εἰς τὸ Leningrad Πανεπιστημίου, φιλοδοξῶν νὰ προκαλέσῃ ἀνανέωσιν τῶν βυζαντινῶν σπουδῶν εἰς τὴν Ρωσσίαν, εἰς πρόσφατον περὶ τοῦ Βυζαντίου δοκίμιον, γράφει ἐπὶ λέξει: «*Ἡ αὐτοκρατορία τοῦ Βυζαντίου, ἦτις μόνον τὸ ὄνομα εἶχε ρωμαϊκόν, δὲν εἶχεν ἐνότητα φυλῆς, δὲν εἶχεν ἐνότητα γλώσσης, ἀλλ' ἦτο δημιουργημα κατὰ πάντα τεχνητόν, ὅπερ ἐκυβέρνα εἴκοσιν ἐθνότητας διὰ μόνου τοῦ ἀξιωματος: «εἷς δεσπότης, μία πίστις»¹.*

Τὸ Βυζαντινὸν Κράτος ἦτο création tout artificielle, κατὰ τὸν ρώσσον ἱστορικόν, ὅπερ σημαίνει, ὅτι δὲν εἶχε πνεῦμα, δὲν εἶχε ψυχὴν. Πόθεν ἐξεπήγαζε, λοιπόν, ἡ μυστηριώδης ἐκείνη δύναμις, τὴν ὁποίαν ἐπὶ δέκα αἰώνας ἐκίνητοποίηον διὰ νὰ κρατοῦν τὸν Ἀσιάτην μακρὰν τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ ἐκεῖθεν τοῦ Δουνάβεως, «οἱ Χριστιανοὶ ἡμῶν Αὐτοκράτορες», ὅπως ἀπεκάλουν τοὺς βασιλεῖς τοῦ Βυζαντίου, οἱ ἄνδρες τοῦ 1821, καὶ τὴν ὁποίαν δύναμιν κυρίως καὶ πρό παντός ὑπενόει ὁ τὴν ἀνωτέρω Διακήρυξιν συντάξας Θεόδωρος Νέγρης, λέγων ὅτι οἱ Ἕλληνες «*πάτριον ἔχουν τὸν Βάρβαρον νὰ καταπολεμῶσιν*»;

Τὴν ἀπάντησιν δίδει ἔν καὶ μόνον κείμενον,

Οἱ Ἰουστινιανὸς διὰ τῆς ἐβδόμης Νεαρᾶς ρυθμίζει διάφορα θέματα καὶ θέλων νὰ σημάνη, ὅτι ἡ ἰσχύς τῆς Νεαρᾶς ἐκτείνεται καθ' ἅπαν τὸ Κράτος, διατάσσει ἐν ἐπιλόγῳ: *ἐπὶ πάσης τῆς γῆς, ἣν ὁ ρωμαίων ἐπέχει νόμος καὶ ὁ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας θεσμός, οὗτος (ὁ νόμος) ἐκτετάσθω καὶ ὀριζέτω τὰ οἰκεία καὶ κρατεῖτω διηνεκῶς.*

Πρὸς τὴν διατύπωσιν ταύτην μόνον Ἕλληνες, κατέχοντες τὴν ἔννοιαν τῆς Πολιτείας καὶ τὴν ἔννοιαν τοῦ Νόμου, οἷας τὰς διέγραψεν ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ σκέψις, ἠδύναντο νὰ φέρουν τὸν Ἰουστινιανὸν καὶ τὴν *ὁμόζυγον τοῦ κράτους καὶ ἐκ Θεοῦ δεδομένην σύζυγον Θεοδώραν.*

¹ Levtschenko, Byzance (1949) 164.

Τὸ πρόσωπον τοῦ βασιλέως, τὸ πρόσωπον τοῦ δεσπότη, καθ' ἃ ἐκφράζεται ὁ ρώσος ἱστορικός, δὲν ἐμφανίζεται. Ἡ Πολιτεία εἶναι ἀπρόσωπος καὶ μόνοι συνιστῶντες τὴν Πολιτείαν ἐμφανίζονται «ὁ τῶν ρωμαίων νόμος καὶ ὁ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας θεσμός». Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἰουστινιανὸς διὰ τῆς αὐτῆς ἐβδόμης Νεαρᾶς ἐκτοπίζει τὴν λατινικὴν καὶ ὡς ἐπίσημον γλῶσσαν εἰσάγει τὴν «κοινὴν καὶ ἐλλάδα φωνὴν ὥστε ἅπασιν τὸν νόμον εἶναι γνωρίζον διὰ τὸ πρόχειρον τῆς ἐρμηνείας, «ὁ τῶν ρωμαίων νόμος ὁ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας θεσμός, ἢ κοινὴ ἐλλάς φωνή», συνιστοῦν τὴν ψυχὴν τοῦ Κράτους. Ἡ ἐνότης αὕτη δικαίου, πίστεως καὶ γλώσσης, ἀποτελεῖ τὴν πνευματικὴν δύναμιν, ἣτις τομωτέρα ξίφος παντὸς τῆ τοῦ ἐπ' αὐτῇ θεραπευομένου δυνάμει κατὰ τῶν πολεμίων ὑπάρχουσα, κατάρθωνεν ἐρηγαῖον ἡμῖν καθίστασθαι τὸ βασίλειον καὶ εὐσταθὲς τὸ πολίτευμα, ὅπως γράφουν Λέων καὶ Κωνσταντῖνος οἱ σοφοὶ καὶ φιλεσεβεῖς ἡμῶν βασιλεῖς².

Οἱ Ἕλληνες, ἀφοῦ ὑπέταξαν τοὺς ρωμαίους διὰ τοῦ πνεύματος, μεταθεθείσης τῆς ἕδρας τοῦ Κράτους εἰς τὸ Βυζάντιον, διὰ τοῦ αὐτοῦ πνεύματος ἔθηκαν ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν των τὰς ἐν ἰσοτιμίᾳ καὶ ἰσονομίᾳ ὑπὸ τὸν αὐτὸν ρωμαϊκὸν νόμον, ὑπὸ τὴν αὐτὴν χριστιανικὴν πίστιν καὶ ὑπὸ τὴν αὐτὴν «κοινὴν ἐλλάδα φωνήν» συμβιούσας ἐθνότητας, ἵνα πληρωθῆ τὸ ρηθὲν διὰ στόματος Ἀριστοτέλους λέγοντος: (Πολιτ. Η. 7, 1327 b, 27):

Τὰ μὲν περὶ τὴν Ἀσίαν ἔθνη ἄθυμα, διόπερ ἀρχόμενα καὶ δουλεύοντα διατελεῖ... τὸ δὲ τῶν ἐλλήνων γένος, ἐνθυμον καὶ διανοητικὸν ἔστιν, διόπερ ἐλεύθερόν τε διατελεῖ καὶ βέλυστα πολιτευόμενον καὶ δυνάμενον ἄρχειν πάντων, μίᾱς τυγχάνον πολιτείας. Ἡ μία αὕτη καὶ ἐνιαία ἐλληνικὴ Πολιτεία τὴν ὁποίαν προφητεύει ὁ Ἀριστοτέλης, ὠνειρεύθησαν δὲ καὶ ὁ Ἰσοκράτης καὶ ὁ Πλάτων καὶ ὁ Ἀγησίλαος, ἐπραγματοποιήθη, ὅταν οἱ Ἕλληνες ἐνωθέντες ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν ρωμαίων, καθυπέταξαν αὐτοὺς πνευματικῶς, μεταθεθείσης δὲ εἶτα τῆς ἕδρας τοῦ ρωμαϊκοῦ Κράτους εἰς τὸ Βυζάντιον, ἐπεσφράγισαν τὴν πνευματικὴν καθυπόταξιν καὶ πολιτικῶς, ἐγκατασταθέντες, οὔτε ὀλίγον οὔτε πολὺ, ὑπὸ τοὺς θόλους τοῦ αὐτοκρατορικοῦ γραφείου.

Τὸ ἐλληνικὸν πνεῦμα ἀπεχθάνεται τὸ Χάος καὶ ἀγαπᾷ τὸν Κόσμον. Τὸν δὲ Νέον Κόσμον, ὅστις ἀνέκυπτεν μὲ ἕδραν τὸ Βυζάντιον καὶ κύριον πυρῆνα, τὰς χώρας ἔνθα κατοικοῦν Ἕλληνες ἢ ἐξελληνισμένοι λαοί, μόνον τὸ ἐλληνικὸν πνεῦμα ἠδύνατο νὰ συντάξῃ εἰς μέτρον

² Ἐκλογή τῶν νόμων, προσίμιον.

καί εἰς ἀρμονίαν. Καί πράγματι ἀνομολογεῖται σήμερον, ὅτι ἡ Ἰουστινιάνειος κωδικοποίησις, παρὰ τὴν ρωμαϊκὴν σφραγίδα, ὡς ἰδέα, ὡς ἔμπνευσις, ὡς ἐκτέλεσις καὶ ἐν γένει ὡς σύνολον θεωρουμένη, εἶναι ἔργον τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος. Ἐξ ἑτέρου τὴν νέαν Πίστιν, μόνον τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα, χειριζόμενον τὸ λεπτὸν ὄργανον τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, ἠδύνατο νὰ συγκρατήσῃ εἰς τὴν νεανικὴν τῆς ὁρμῆν, κατεργαζόμενον τὰ δογματικά της θεμέλια ἀσφαλῆ, ὥστε νὰ βαδίσῃ πρὸς τὴν κατάκτησιν τῶν ψυχῶν διὰ μόνης τῆς πειθοῦς.

Τὴν διαφορὰν μεταξὺ τοῦ Νέου Κόσμου, ὅστις ἀνέκυπτεν εἰς τὸ Βυζάντιον ἀπειλητικὸς κατὰ τῶν βαρβάρων, καὶ τοῦ Παλαιοῦ Κόσμου, ὅστις παρέμεινεν εἰς τὴν Ρώμην ἀναμένων τοὺς βαρβάρους νὰ διαβοῦν τὸν Ρῆνον, καταδεικνύει ἀπλῆ σύγκρισις τῆς ἀνωτέρω σημειωθείσης φράσεως τοῦ Ἰουστινιανοῦ *«ἐπὶ τῆς γῆς ἦν ὁ ρωμαίων ἐπέχει νόμος καὶ ὁ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας θεσμός, ὁ νόμος οὗτος ἐκτετάσθω καὶ ὀριζέτω τὰ οἰκεία καὶ κρατεῖτω διηγεκῶς»*, καταδεικνύει, λέγω, ἀπλῆ σύγκρισις τῆς φράσεως ταύτης πρὸς ἑτέραν φράσιν πομπωδῶς ἐξαγγελθεῖσαν τρεῖς αἰῶνας ἐνωρίτερον, τὸ 212 μ.Χ., ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος Καρακάλλας, εἰς τὴν περίφημον *Constitutio Antoniniana*. Διακηρύττει μεγαλαυχῶν ὁ Καρακάλλας:

συνάπασιν τοῖς οἰκοῦσι κατὰ τὴν οἰκουμένην πολιτείαν ρωμαίων δίδωμι.

Οὐδεὶς οὐδαμοῦ οὐδεμίαν συνησθάνθη ἐν ἑαυτῷ μεταβολὴν, μανθάνων, ὅτι ἐγένετο *civis romanus*. Οὔτε καὶ ἦτο δυνατόν νὰ αἰσθανθῇ, ἀφοῦ καὶ αὐτὸς ὁ αὐτοκράτωρ Καρακάλλας οὐδὲν ἐπίστευεν, ἔχων, κατὰ τὸν Δίωνα Κάσιον, ὅλα τὰ ἐλαττώματα καὶ οὐδὲν προτέρημα τῶν τριῶν φυλῶν, αἵτινες συνηγοῦντο εἰς τὸ πρόσωπόν του: *τῆς μὲν Γαλατίας τὸ κοῦφον καὶ τὸ δειλὸν καὶ τὸ θρασύ, τῆς Ἀφρικῆς τὸ τραχὺ καὶ ἄγριον, τῆς Συρίας, ὅθεν πρὸς μητρὸς ἦν, τὸ πανοῦργον.*

Ἐνῶ, λοιπόν, διὰ τῆς *Constitutio Antoniniana* ἐγένοντο μὲν ἅπαντες οἱ κατὰ τὴν Οἰκουμένην οἰκοῦντες *cives romani*, ἀλλὰ δὲν ἔπαυσεν ἡ διάκρισις μεταξὺ λαοῦ ἄρχοντος, τοῦ ρωμαϊκοῦ, καὶ λαῶν ἀρχομένων, τῶν ὑποτεταγμένων εἰς τὸν ρωμαϊκόν, εἰς τὴν ἀνωτέρω φράσιν τοῦ Ἰουστινιανοῦ, δηλοῦται καθαρὰ, ὅτι δὲν ὑπάρχουν ἔθνη ἄρχοντα καὶ ἔθνη ἀρχόμενα, ἀλλὰ μόνον ἔθνη ἐνούμενα διὰ τοῦ αὐτοῦ δικαίου, διὰ τῆς αὐτῆς πίστεως, διὰ τῆς αὐτῆς γλώσσης, συμβιοῦντα ἐν ἰσοτιμίᾳ, ἰσονομίᾳ καὶ ταυτοπιστίᾳ.

Δὲν εἶναι κατὰ ταῦτα *création tout artificielle* τὸ βυζαντινὸν Κρά-

τος, ὅπως λέγει ὁ ρώσος ἱστορικός. Εἶναι πνεῦμα καὶ ψυχὴ. Ἐπὶ τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ψυχῆς ἦν ἀπετέλουν ἡ ἐνότης δικαίου, πίστεως καὶ γλώσσης, στηριζόμενος ὁ Ἰουστινιανός, κατώρθωσε νὰ ἐπαναφέρῃ τὰ σύνορα τοῦ Κράτους *μέχρι τῶν πρὸς ἐκάτερον ὠκεανὸν ὁρίων*, ὅπως ὀνομάζει τὸ Γιβραλτάρ. Ἐπὶ τῶν αὐτῶν πνευματικῶν δυνάμεων στηριζόμενος ὁ Ἡράκλειος ἀπώθησε τοὺς βαρβάρους ἐκ τῶν Ἀγίων Τόπων, δικαίως ἐπικληθεὶς «ὁ πρῶτος σταυροφόρος». Διὰ τῶν αὐτῶν πνευματικῶν δυνάμεων Λέων Γ' ὁ Ἰσαυρος ἀπέτρεψε τὸν ἐξαραβισμόν τῆς Εὐρώπης. Δὲν εἶχον συμπληρωθῆ ἑκατὸν ἔτη ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Μωάμεθ, καὶ οἱ ἐν ὀνόματι τοῦ Ἀλλάχ πρὸς τὴν κατάκτησιν τοῦ Κόσμου καὶ τὴν παγκόσμιον ἐπιβολὴν τῆς νέας θρησκείας ἔφιπποι ἐξορμήσαντες Ἄραβες, καταλαβόντες τὴν βόρειον Ἀφρικὴν, διὰ παραλλήλου πορείας ἐνεφανίζοντο ταυτόχροτως πρὸ τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ εἰς τὰς κεντρικὰς πεδιάδας τῆς Γαλλίας. Λέων Γ' ὁ Ἰσαυρος τὸ 718, ἀπεμάκρυνε τοὺς Ἄραβας ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, μετὰ δεκαετίαν δὲ καὶ ἀπὸ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Μετὰ δέκα τέσσαρα ἔτη, τὸ 732, Κάρολος ὁ Μαρτέλλος νικήσας εἰς τὸ Poitiers, ἠνάγκασε τοὺς Ἄραβας νὰ ὑποχωρήσουν εἰς τὴν Ἰσπανίαν καὶ ἐκεῖθεν μετὰ αἰῶνας νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὴν Ἀφρικὴν. Ἐάν, εἴτε ἐξ Ἀνατολῶν εἴτε ἐκ Δυσμών, κατώρθωναν οἱ Ἄραβες νὰ εἰσέλθουν εἰς τὴν Εὐρώπην, θὰ κατέπνιγον τὸν ἐν ἐξελίξει εὐρισκόμενον ἐκχριστιανισμόν τῶν βαρβάρων γερμανικῶν φυλῶν, καὶ ἡ Εὐρώπη θὰ εἶχε τὴν τύχην τῆς Βορείου Ἀφρικῆς. Πολλὰ ὀφείλει συνεπὼς ἡ Εὐρώπη εἰς τὸν Λέοντα τὸν Γ'. Καὶ λέγεται μὲν, ὅτι ἡ νίκη αὕτη τοῦ Βυζαντίου ἔχει σημασίαν ἴσην πρὸς τὴν νίκην τῶν Ἀθηναίων εἰς τὸν Μαραθῶνα, ὁ δὲ Λέων ὁ Γ' παραλληλίζεται πρὸς τὸν Μιλτιάδην, ἐν τούτοις καὶ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἀδικεῖται τὸ Βυζάντιον, διότι οἱ εὐρωπαϊοὶ ἱστορικοὶ ἐξαίρουν μονοπλεύρως τὴν σημασίαν τῆς ἐν Poitiers νίκης, παραβλέποντες, ὅτι ἐάν ἐνίκων μὲν οἱ φράγκοι εἰς τὸ Poitiers, δὲν ἐνίκων ὅμως ταυτόχροτως καὶ οἱ Ἕλληνες πρὸ τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, θὰ ἔπιπτε τὸ Βυζάντιον, καὶ ἂν μὴ τι ἄλλο, θὰ ἐξηφανίζοντο ὑπὸ τὰς ὀπλὰς τῶν ἀραβικῶν ἵππων οἱ Ἕλληνικοὶ θησαυροί, τοὺς ὁποίους τόσον ζηλοτύπως διεφύλαττον οἱ Ἕλληνες διὰ νὰ τοὺς ἐμπιστευθοῦν εἰς τὴν Εὐρώπην. Καὶ τοὺς ἀνέμενεν ἡ Εὐρώπη. Καὶ ἰδοὺ ἡ ἀπόδειξις. Κατὰ τὸ 997, ὁ γάλλος Auvergnat d'Aurillac, γνωστός ὑπὸ τὸ μοναχικὸν ὄνομα Gerbert, ἀπὸ τὸ Reims, ἔνθα διηύθυνε τὴν ἐπισκοπικὴν Σχολὴν, ἐκλήθη εἰς τὴν Αὐλὴν τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Ὁθω-

νος του Βου, διὰ νὰ ἐκπαιδεύσῃ τὸν υἱὸν του, τὸν μετέπειτα Αὐτοκράτορα Ὁθωνα τὸν Γον. Ἡ φύσις τοῦ μαθητοῦ ἐξέπληξε τὸν διδάσκαλον. «Ἀγνοῶ» λέγει ὁ Gerbert, «τί θέλει νὰ φανερώσῃ τὸ θεῖον διὰ τοῦ ἀνθρώπου τούτου, ὅστις ἔλλην τὸ γένος» — Ὁθων ὁ Γ' μητέρα, ὡς γνωστόν, εἶχε τὴν ἑλληνίδα πριγκήπισαν Θεοφανῶ — «τὴν δὲ ἐξουσίαν ρωμαῖος, οἶονεὶ κληρονομικῶ δικαίωματι, νομίμως διεκδικεῖ ὑπὲρ ἑαυτοῦ τοὺς θησαυροὺς τῆς ἑλληνικῆς καὶ ρωμαϊκῆς σοφίας». (Nescio quid divinum exprimitur cum humo, genere graecus, imperio romanus, quasi hereditario jure thesauros sibi graeciae ac romanae repetit sapientiae) ³.

Ἡ φρασιολογία αὕτη τοῦ μοναχοῦ Gerbert, ὅστις μετὰ διετίαν, τὸ 999, ἐξελέγη Πάπας ὑπὸ τὸ ὄνομα Σίλβεστρος ὁ Β', εἰσαγαγὼν μάλιστα εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ τοὺς ἀραβικοὺς ἀριθμοὺς, φανερῶνει τὴν τότε κρατοῦσαν εἰς τὴν Εὐρώπην ἀντίληψιν περὶ τοῦ Βυζαντίου, ὡς κράτους ἑλληνικοῦ συνεχίζοντος τὴν ἑλληνικὴν κλασσικὴν παράδοσιν, ἐκδηλουμένην, ὄχι μόνον εἰς τὴν παραφυλακὴν τῶν θησαυρῶν τῆς ἑλληνικῆς σοφίας, κατὰ τὰς λέξεις τοῦ Gerbert, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν διηνεκῆ κατὰ τῶν βαρβάρων πόλεμον, περαιτέρω δὲ καὶ εἰς τὴν, κατὰ τὸ πνεῦμα τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν ἀποικιῶν, εὐγενῆ προσπάθειαν πρὸς ἐφέλκυσμόν τῶν βαρβάρων εἰς τὸν πολιτισμόν. Ἡ προσπάθεια αὕτη ἐσημειώθη κυρίως εἰς τὸν ἐκχριστιανισμόν τῶν ρώσων, ἀνομολογουμένου σήμερον, ὅτι ἐὰν δὲν ἐξησθένει τὸ Βυζάντιον κατὰ τὸν δωδέκατον αἰῶνα, δὲν θὰ κατάρθωναν οἱ Μογγόλοι νὰ καταλύσουν τὸ ρωσικὸν Κράτος τοῦ Κιέβου, ἢ κατάλυσις τοῦ ὁποῦ ἐπακόλουθον εἶχε, καθ' ἃ ρητῶς ἐπίσης γράφεται, ἡ Ρωσσία, καὶ κατὰ τὸν δέκατον ἕνατον ἀκόμη αἰῶνα, νὰ θεωρεῖται ὡς μὴ ἀνήκουσα εἰς τὸν κύκλον τῶν εὐρωπαϊκῶν Κρατῶν ⁴.

Κατὰ ταῦτα, ἐν πλήρει δικαίῳ εὐρίσκοντο καὶ οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον ἀπεμακρόνοντο τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας οἱ ἄνδρες τῆς Β' ἐν Ἀστρεὶ Ἑθνικῆς Συνελεύσεως, λέγοντες εἰς τὴν «ὑφήλιον», ὅτι οἱ Ἕλληνες «πᾶτριον ἔχουν νὰ καταπολεμῶσι τὸν Βάρβαρον».

Ἄ «Βάρβαρος» ἐν τούτοις, ἔφθασεν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον. Ὁ Ξέρ-

³ Σημειώτεον ὅτι Ὁθων ὁ Γος εἰσήγαγεν εἰς τὴν Γερμανίαν τὸ ἰουστινιάνειον δίκαιον ὡς ἐπίσημον δίκαιον, ἀλλ' ἡ εἰσαγωγή αὕτη παρέμεινε τότε θεωρητικὴ. *Planitz*, Grundzüge des deutschen Privatrechts (1949) ³, 5.

⁴ *Brackmann*, Das mittelalterliche Deutschland als Vormacht Europas (Gesammelte Aufsätze 1941). 15. *Halphen*, L'essor de l'Europe (1932) 410, κατὰ τὴν παραπομπὴν τοῦ *Koschaker*, Europa und das römische Recht (1947) 16 σμμ. 1.

ξης ἐχρειάσθη ἑπτὰ ἡμέρας καὶ ἑπτὰ νύκτας διὰ νὰ τὸν διαβῆ. Σουλεϊμάν, ὁ υἱὸς τοῦ σουλτάνου Ὁρχάν, κατὰ τὴν σκοτεινὴν νύκτα τῆς 2 Μαρτίου 1347, μὲ ὀλίγους ἄνδρας, διαπλέει τὸν Ἑλλήσποντον, καταλαμβάνει τὸ χωρίον *Τσίμπη* (τὸ σημερινὸν *Τζιμανλίκ*) κυριεύει τὰ προσωρμισμένα πλοῖα, ἐπαναπλέει εἰς τὴν ἀσιατικὴν ἀκτὴν, ἐπιβιβάζει τρισχιλίους ἄνδρας, ἐπέρχεται πάλιν κατὰ τῆς Εὐρωπαϊκῆς ἀκτῆς, καὶ ἐπωφελοῦμενος ρήγματος, τὸ ὁποῖον σεισμός, κατὰ τὴν αὐτὴν νύκτα συμβάς, ἦνοιξεν εἰς τὰ τεῖχη τῆς Καλλιπόλεως, σπεύδει καὶ τὴν καταλαμβάνει.

Καὶ ἰδοὺ τὸ Ἰσλάμ ἐγκατεστημένον εἰς τὴν Εὐρώπην.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνας, τότε τὸ πρῶτον συνησθάνθησαν ὅτι ὁ γεωγραφικὸς διαχωρισμὸς τῆς Εὐρώπης ἀπὸ τῆς Ἀσίας ἀποτελεῖ συνάμα καὶ πνευματικὸν μεταξὺ αὐτῶν διαχωρισμὸν, ὅταν ὁ Ἀσιάτης ἐνεφανίσθη εἰς τὴν Εὐρώπην. Ὁ πνευματικὸς οὗτος διαχωρισμὸς κατέστη ἐκ νέου συνειδητός, ὅταν ὁ Ἀσιάτης, διαβάς τὸν Ἑλλήσποντον, ἐνεφανίσθη καὶ πάλιν εἰς τὴν Εὐρώπην. Κατέστη ὁμως προσθέτως συνειδητόν, ὅτι διαπεραιωθέντος τοῦ Ἀσιάτου εἰς τὴν Εὐρώπην, δὲν ἀρκεῖ ἡ ἐκ τῆς ἐνότητος πίστεως, δικαίου καὶ γλώσσης παραδεδομένη δύναμις διὰ νὰ καταπολεμηθῆ. Ἀπαιτεῖται νὰ εὐρεθῆ μία νέα πνευματικὴ δύναμις, ἥτις ν' ἀντιταχθῆ κατὰ τοῦ Ἀσιάτου. Τὴν νέαν αὐτὴν δύναμιν ἀπετέλεσε τὸ ἑλληνικὸν ἔθνικὸν συναίσθημα.

Ἐφ' ὅσον ἡ Μικρὰ Ἀσία, κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Διαδόχων, εἶτα τῶν Ρωμαίων, εἶτα τῶν Βυζαντινῶν, ἐτέλει ὑπὸ τὴν δεσποτείαν τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος, ἐπέχουσα εἰς τὰ μεταξὺ Εὐρώπης καὶ Ἀσίας μεθόρια, οἷαν θέσιν ἐπέιχον κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους, αἱ κατὰ τὴν δυτικὴν αὐτῆς παραλίαν ἰωνίδες πόλεις· ἐφ' ὅσον τὴν ψυχὴν κατεῖχεν ἡ χριστιανικὴ ἰδέα· ἐφ' ὅσον ὑπὸ τὸ κράτος τῆς ἰδέας ταύτης, τὴν διάνοιαν οὐδὲν ἕτερον ἀπησχόλει παρὰ μόνον ἡ δογματικὴ θεμελίωσις τῆς νέας πίστεως, δὲν ὑπῆρχε περίπτωσις οὐδὲ ἀνάγκη, ὅπως φανερωθῆ τὸ εἰς τὸ βάθος τῆς συνειδήσεως λανθάνον ἑλληνικὸν ἔθνικὸν συναίσθημα, τὸ ὁποῖον, ἐν τούτοις ἀείποτε ζωντανόν, εὗρισκε διέξοδον εἴτε εἰς ἀτέρμονα διαλεκτικὴν ἐπὶ τῶν θεολογικῶν ζητημάτων, εἴτε εἰς μελέτην τῶν ἀρχαίων ἑλλήνων συγγραφέων καὶ εἰς τὴν τάσιν πρὸς τὸ ἀττικίζειν.

Ἀφ' ἧς ὁμως οἱ χριστιανοὶ τῆς Δύσεως συνεσωματώθησαν εἰς ἐμπορικὴν, ὡς ἐχαρακτηρίσθη, ἐπιχείρησιν ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Σταυροφορία» καὶ ἐπελθόντες ὡς βάρβαροι ἐληλάτησαν τὸ Βυζάντιον καὶ ἐδήωσαν τὸν Μορέαν· ἀφ' ἧς οἱ αὐτοὶ χριστιανοὶ τῆς Δύσεως Γενουάται καὶ Βε-

νετοί καὶ Ραγουζαῖοι διεβίβρωσκον τὸ Κράτος· ἀφ' ἧς οἱ ἐξ Ἀσίας βάρβαροι ἐπλησίασαν τόσον πολὺ, ὥστε ὁ βασιλεὺς ἀπὸ τὰ παράθυρα τοῦ Ἀνακτόρου τῶν Βλαχερνῶν περίλυπον νὰ ρίπτῃ τὸ βλέμμα του εἰς αὐτὰ τὰ σύνορα τοῦ Κράτους, σημειούμενα πλέον εἰς τὸν ἀντικρυνὸν Ὀλυμπον τῆς Βιθυνίας· ἀφ' ἧς, τέλος, τὸ Ἰσλάμ διήλθε τὸν Ἑλλησποντον, τὸ ἐλληνικὸν ἐθνικὸν συναίσθημα ἤλθεν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν, καὶ συναισθανθέντες τότε εἰς τὸ Βυζάντιον, ὅτι ἐὰν εἶναι χριστιανοί, εἶναι συνάμα καὶ Ἕλληνες, ἐταύτισαν ὀρθόδοξον πίστιν καὶ ἐλληνικὴν ἐθνικὴν συνείδησιν. Ἡ ταυτότης αὕτη ἀπετέλεσε τὴν νέαν πνευματικὴν δύναμιν, τὴν ὁποίαν «τὸ ἐλληνικόν», καθὰ ἔχει «πάτριον» ἀντέταξεν εἰς τὴν πείσιν τῆς Ἀσίας. Ἐσμεν γὰρ οὖν ὧν ἠγεῖσθέ τε καὶ βασιλεύετε Ἕλληνες τὸ γένος ὡς ἢ τε φωνὴ καὶ ἢ πάτριος παιδεία μαρτυρεῖ, ἔλεγεν ὁ Γεώργιος Πλήθων εἰς τὸν βασιλέα Μανουὴλ τὸν Β'. Ὁ δὲ Ἰωάννης Ἀργυρόπουλος προσφωνῶν Κωνσταντῖνον τὸν Παλαιολόγον ἐρχόμενον ἐκ Πελοποννήσου καὶ ἀποβιβαζόμενον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, τὸν προσαγορεύει «*βασιλέα τῶν Ἑλλήνων*» καὶ τοῦ λέγει, ὅτι «*οὐκ ἄνευ ἀγαθῆς μοίρας . . . ὁ θεὸς ἐλλήνων ἀνέδειξε βασιλέα, ἐλλήνων οἱ πρὶν μὲν ἄρχοντες καὶ τὰ πρῶτα παρὰ πάντων ἔθνῶν κομιζόμενοι . . . νῦν παρὰ τὴν ἡμετέραν ἀξίαν βαρβάρων ἐνίων ἤτιους ὀφθέντες καθήμεθα . . . περὶ τῆς μιᾶς ταύτης πόλεως δεδιότες, τῆς κοινῆς τοῦ γένους ἐστίας ἢ μόνῃ λείλειπται σωτηρία τοῖς Ἕλλησι*». Ἐκθέτων δ' ἐν συνεχείᾳ τοὺς λόγους ἔνεκα τῶν ὁποίων ἀμφιβάλλει «*περὶ τῆς τῶν Ἐσπερίων δυνάμεως*» καταλήγει, λέγων εἰς τὸν βασιλέα, ὅτι μίαν μόνην ἐλπίδα τρέφουν ἅπαντες, *σοῦ τῶν ἐλλήνων οὐκ ἄνευ θείας μοίρας νυνὶ βεβασιλευκότος, ὅψῃ γοῦν τοὺς ἡμετέρους φῶς ἐλεύθερον ὄψεσθαι*⁵.

Ἡ φρασιολογία αὕτη τοῦ Ἀργυροπούλου συμπίπτει κατὰ περιεχόμενον πρὸς τὴν φρασιολογίαν τοῦ Θεοδώρου Νέγρη.

Ὅμοιαι συνθήκαι τοῦ Γένους εἰς δύο ἐξέχοντας Ἕλληνας, τὸν Ἰωάννην Ἀργυρόπουλον καὶ τὸν Θεόδωρον Νέγρη, ἐπροκάλεσαν τὰς αὐτὰς σκέψεις, μὲ μόνην διαφορὰν, ὅτι ὁ μὲν Ἰωάννης Ἀργυρόπουλος, τονίζων τὸν αἰώνιον ἀγῶνα τῶν ἐλλήνων κατὰ τῶν βαρβάρων, τὰς σκέψεις του ἀπηύθυνε πρὸς τὸν βασιλέα ὑπαινισσόμενος τὴν «*ἀδυναμίαν τῶν Ἐσπερίων*» ἔναντι τοῦ Ἀσιάτου, ὁ δὲ Θεόδωρος Νέγρης ἐπικαλούμενος τὸ αὐτὸ ἱστορικὸν γεγονός, τὸν αἰώνιον ἀγῶνα τῶν ἐλλήνων κατὰ τῶν βαρβάρων, ἀπευθύνει τὰς σκέψεις του πρὸς τὴν Δύσιν, οὐχὶ ἀπλῶς καὶ μό-

⁵ Λάμπρον, Ἀργυροπούλεια (1910) 45, 47.

νον, διότι αὕτη εἶναι ἤδη ἰσχυροτέρα τοῦ «Βαρβάρου», ἀλλὰ καὶ ὡς ὑπό-
 χρεων ἔναντι ἀνθρώπων, οἵτινες, χάριν αὐτῆς, τελοῦν εἰς αἰώνιον πόλε-
 μον κατὰ «τοῦ Βαρβάρου».

Τὸ ἔτος 1453 εἶναι μοιραῖον ὄχι μόνον διὰ τοὺς Ἕλληνας, ἀλλὰ
 καὶ διὰ τοὺς εὐρωπαϊκοὺς λαοὺς.

Κατὰ τὸ ἔτος αὐτὸ οἱ Ἕλληνες μαζί με τὸν βασιλέα των πίπτουν μα-
 χόμενοι ὑπὲρ τῆς Εὐρώπης. Ἡ φράσις αὕτη δὲν ἀνήκει εἰς ἐμέ. Τὴν ἔγρα-
 ψαν τὸ 1919 καθηγηταὶ τοῦ δικαίου εἰς γερμανικὸν πανεπιστήμιον, βιο-
 γραφοῦντες Ἕλληνα ἐκ Κερκύρας εὐγενῆ, μεταναστεύσαντα κατὰ τὸν
 15ον αἰῶνα εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ ἐξελιχθέντα εἰς διάσημον νομομαθῆ.
 Πρόγονος τοῦ ἀνδρὸς τούτου, γράφουν οἱ γερμανοὶ καθηγηταὶ τοῦ δι-
 καίου, ἔπεσαν εἰς τὰ τεῖχη τῆς Κωνσταντινουπόλεως μαχόμενος μετὰ τὸν
 βασιλέα του ὑπὲρ τῆς Εὐρώπης⁶.

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος 1453, κατὰ τὸ ὁποῖον ἔπεσαν οἱ Ἕλληνες μα-
 χόμενοι ὑπὲρ τῆς Εὐρώπης, ἐφευρίσκειται ἡ τυπογραφία. Πεντήκοντα ἔτη
 ἐνωρίτερον, τὸ 1403, ἡ τυπογραφικὴ τέχνη εἶχεν ἐφευρεθῆ εἰς τὴν Κο-
 ρεάν. Ἐὰν καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην ἡ τυπογραφικὴ τέχνη ἐφευρίσκετο κατὰ
 τὸ ἔτος αὐτό, τὸ 1403, ποία θὰ ἦτο ἡ τύχη τῆς Εὐρώπης; Τὸ ἐρώ-
 τημα τοῦτο θέτει ὁ Κοραῆς, καὶ φυσικά, αὐτὸς δίδει τὴν ἀπάντησιν.
 Ἔχων ὑπ' ὄψιν του τὴν πνευματικὴν ἀνθησιν, ἥτις ἐσημειώθη εἰς τὸ Βυ-
 ζάντιον κατὰ τὸν 13ον καὶ 14ον αἰῶνα, πρόδρομον καὶ προάγγελον τῆς
 Εὐρωπαϊκῆς Ἀναγεννήσεως, γράφει:

*«Εἰς τὸν δέκατον πέμπτον αἰῶνα (ὅτε εὐρέθη καὶ ἡ τυπογραφία καὶ ἤρ-
 χισε νὰ κινῆται πρὸς βελτίωσιν καὶ ἡ Ἰταλία) φαίνεται, ἀληθῶς, ὅτι ἔγινεν ὄχι
 ἐγκαταφρόνητος ἀναλαμπὴ τοῦ χωσμένου πυρός, ἡ ὁποία ἤθελεν ἀνάψει ἐξ ἅπαν-
 τος τὴν αὐτὴν φλόγα, τὴν ὁποίαν ἄναψε καὶ εἰς τὴν λοιπὴν Εὐρώπην, ἂν ἡ
 Ἄλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως δὲν ἔφθανε νὰ τὴν καταχύσῃ πάλιν... ὡς τό-
 σον εἶναι τῶν πιθανῶν πιθανώτατον, ὅτι ἡ ἀναλαμπὴ αὕτη ἦτο τόσον σφοδρά,
 ὥστε ἂν ἐγίνετο μίαν ἑκατονταετηρίδα ἀρχήτερον, ἢ ἂν οἱ Τοῦρκοι ἤρχοντο μίαν
 ἑκατονταετηρίδα βραδύτερον, τὸ γένος ἤθελε καὶ τὴν βασιλείαν φυλάξειν, καὶ ἀκο-
 λουθήσει τὴν αὐτὴν ὁδὸν εἰς τὸ βέλτιον τῶν λοιπῶν ἐθνῶν τῆς Εὐρώπης. Ἡ τυ-
 πογραφία λοιπόν, πληθύνουσα τὰ βιβλία, ἤθελεν ἀνάψει τὸ πῦρ εἰς πυρκαϊάν⁷».*

Ταῦτα εἶναι ὑποθέσεις. Τὸ γεγονὸς εἶναι ὅτι οἱ Ἕλληνες μαζί με

⁶ Kantorowicz - Schulz, Thomas Diplovatatus (1919) 1.

⁷ Ἰακ. Ρότα, Ἀπάνθισμα ἐπιστολῶν Ἀδ. Κοραῆ (1839) 125.

τὸν βασιλέα των ἔπεσαν. Συσπειρωθὲν ἔκτοτε τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος περὶ τὸν Πατριάρχην, ταυτίσαν ἔτι μᾶλλον ἀδιαχωρίστως ὀρθόδοξον πίστιν καὶ ἐθνικὴν συνείδησιν, δι' αὐτῆς δὲ καὶ τῆς Ἑξαβίβλου τοῦ Ἀρμενοπούλου, διατηροῦν ἀρραγῆ τὴν ἐνότητα αὐτοῦ, ὑπέμενε καὶ ἐπὶ αἰῶνας ἐπερίμενε τὴν κατάλληλον στιγμήν, διὰ νὰ ὀρθωθῆ καὶ πάλιν, πιστὸν εἰς τὴν «πάτριον» φωνὴν «τὸν Βάρβαρον νὰ καταπολεμῆ καὶ τὴν Πατρίδα ν' ἀπελευθερώσῃ».

Οἱ αἰῶνες οὗτοι τοῦ ἑλληνικοῦ μαρτυρίου εἶναι ἀκριβῶς οἱ αἰῶνες καθ' οὓς μετὰ τὸν ἐκχριστιανισμόν καὶ τὸν ἐκρωμαϊσμόν ἐπέρχεται ὁ ἐξελληνισμὸς τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν καὶ συμπληροῦται ἡ ἐξέλιξις ἢ καταλήξασα εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς σημερινῆς Εὐρώπης. Αὐτὸ δὲ εἶναι καὶ τὸ δραματικὸν στοιχεῖον. Ὁ μὲν ἑλληνικὸς λαὸς μαρτυρεῖ ὑπὸ τὸν Ἀσιάτην, τὸ δὲ ἑλληνικὸν πνεῦμα κατακτᾷ τὴν Εὐρώπην καὶ προσδίδει εἰς αὐτὴν τὴν ὀριστικὴν σημερινὴν της μορφήν.

Καὶ πράγματι.

Τὰ βάρβαρα γερμανικὰ φύλα συσσωρευθέντα εἰς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Ρήνου, κατὰ τὴν ψυχροτάτην νύκτα τῆς 31 Δεκεμβρίου τοῦ 406, ἐκβιάζουσι τὸν διάπλουσι καὶ ἐπερχόμενα εἰς ἀνεξάντλητα κύματα πλημμυρίζουσι τὰς γαλατικὰς πεδιάδας, καταλύοντα μετ' ὀλίγα ἔτη τὸ Δυτικὸν Ρωμαϊκὸν Κράτος. Ἐχρηιάσθησαν ἕξ αἰῶνες διὰ νὰ συντελεσθῆ ὁ ἐκχριστιανισμὸς τῶν βαρβάρων. Κατὰ τοὺς αἰῶνας τούτους τὸ χειρόγραφον τῆς Ἰουστινιανείου κωδικοποιήσεως, ὅπερ γραφὲν ὑπὸ ἑλλήνων ἐστάλη ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ εἰς τὴν ἀνακτηθεῖσαν Ἰταλίαν, ἦτο θαμμένον καὶ ἄγνωστον. Ἀνευρίσκεται κατὰ τὸν ἐνδέκατον αἰῶνα καὶ ἀμέσως θεμελιούται ἰδίᾳ ἐπιστήμη ἐξελιχθεῖσα εἰς τὴν σύγχρονον ἐπιστήμην τοῦ δικαίου. Διὰ τῆς ἐπιστήμης ταύτης τὸ ἑλληνορωμαϊκὸν δίκαιον κατέκτησε τὴν Εὐρώπην καὶ τοιοῦτοτρόπως τὸν ἐκχριστιανισμόν ἠκολούθησεν ὁ ἐκρωμαϊσμός τῶν βαρβάρων. Κατὰ τοὺς αἰῶνας τούτους καθ' οὓς συνετελείτο ὁ ἐκχριστιανισμὸς καὶ ὁ ἐκρωμαϊσμός τῶν βαρβάρων, μόνον ἐξ ἀκοῆς ἐγνώριζον οὗτοι τοὺς ἑλληνικοὺς θησαυρούς. Graeca sunt non leguntur. Ἐπρεπε νὰ πέσῃ τὸ Βυζάντιον, νὰ μεταναστεύσουν οἱ Ἕλληνες εἰς τὴν Δύσιν, νὰ προκαλέσουν τὴν γνωστὴν κίνησιν ὑπὸ τὸν ὄρον Renaissance ἢ Humanismus, ἣτις ἤγαγεν εἰς τὸν ἐξελληνισμόν τῶν βαρβάρων. Καθ' οὓς χρόνους, λοιπόν, τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος διήρχετο τὴν σκληροτέραν του δοκιμασίαν, τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα διέπνεεν, ἐδρόσιζεν, ἀνε-

γέννα καὶ ἐξηθρώπιζε τὴν Εὐρώπην. Λέγει ὁ Mommsen, ὅτι, ἐὰν ἡ Ρώμη δὲν κατέσκαπτε τὴν Καρχηδόνα, δὲν θὰ ὑπῆρχεν ἡ σημερινὴ Εὐρώπη. Ἄλλ' ἐὰν οἱ Ἕλληνες δὲν παρελάμβανον εἰς τὰς χεῖράς των τὴν Ρώμην καὶ κωδικοποιούντες τὸ ρωμαϊκὸν δίκαιον, θεμελιούντες δογματικῶς τὸν χριστιανισμόν, διαφυλάττοντες τοὺς ἑλληνικοὺς θησαυροὺς, καί, τὸ σπουδαιότερον, συγκρατοῦντες τὸν Ἀσιάτην μακρὰν τῆς Εὐρώπης, μέχρις ὅτου ἐκχριστιανιζόμενοι, ἐκρωμαϊζόμενοι καὶ ἐξελληνιζόμενοι ἀποβαρβαρωθοῦν καὶ ἐξανθρωπισθοῦν οἱ ἐγκατασταθέντες εἰς αὐτὴν λαοί, δὲν θὰ ὑπῆρχεν ἡ σημερινὴ Εὐρώπη.

Καὶ ἐν τούτοις, κατὰ τὸ τέλος τοῦ 17ου αἰῶνος οἱ εὐρωπαϊκοὶ λαοὶ δὲν εἶχον ἀκόμη συνείδησιν, ὅτι πιστεύοντες εἰς Χριστόν, συμβιούντες κατὰ τοὺς κανόνας τοῦ ἑλληνορωμαϊκοῦ δικαίου, σκεπτόμενοι ἑλληνοιστί, ἀποτελοῦν πνευματικὴν ἐνότητα. Καὶ ἰδοὺ ἡ ἀπόδειξις. Τὸ 1663 οἱ Τούρκοι κατέκλυσαν τὰς οὐγγρικὰς πεδιάδας βαδίζοντες πρὸς τὴν Βιέννην. Συγκίνησις μεγάλη κατέλαβε τοὺς εὐρωπαϊκοὺς λαοὺς. Le roi très-chrétien σπεύδει νὰ ἐξαγγείλῃ, ὅτι ἐπὶ κεφαλῆς στρατιάς, διαβαίνων τὴν Νότιον Γερμανίαν, βαδίζει ἐν ὀνόματι τῆς Χριστιανωσύνης, διὰ ν' ἀντιμετωπίσῃ τοὺς ἀπίστους. Ὁ Μέγας Ἐκλέκτωρ ἀπαντᾷ ἀμέσως ἐπὶ λέξει: «Προτιμώτερον νὰ ζήσωμεν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν Τούρκων παρά νὰ πέσωμεν εἰς τὴν δουλείαν τῶν Γάλλων» (Plutôt vivre protégés des Turcs que dans la servitude de la France)⁸. Ἡ κατάσταση τῆς Εὐρώπης δὲν ἦτο διάφορος τῆς πρὸ δύο αἰῶνων, ὅτε Λουκάς ὁ Νοταρᾶς ἀνεφώνει: *κρειπτότερόν ἐστιν ἰδεῖναι ἐν μέσῃ τῇ πόλει φασιόλιον βασιλεῦον τούρκων ἢ καλύπτρον λατινικόν*. Ἐπέπρωτο νὰ σώσῃ τὴν Εὐρώπην ὁ πολωνὸς Sobieski ἐκδιώκων τοὺς Τούρκους ἐκ τῆς Βιέννης. Καὶ ναὶ μὲν ὑπὸ τὴν ἐντύπωσιν τῆς νίκης ταύτης οἱ Εὐρωπαϊκοὶ λαοὶ ἠνώθησαν εἰς «ἱερὸν Σύνδεσμον» ἀπὸ τῆς Σουηδίας μέχρι τῆς Μεσογείου, διὰ νὰ ἐκδιώξουν «τοὺς ἀπίστους» ἐκ τῆς Εὐρώπης. Ἄλλὰ τοῦ ἀγῶνος τεθέντος ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τῆς Βενετίας, μόνον ἀποτέλεσμα ἐπῆλθεν ἡ καταστροφή τοῦ Παρθενῶνος.

Ἡ διὰ τοῦ ἐκχριστιανισμοῦ, ἐκρωμαϊσμοῦ καὶ ἐξελληνισμοῦ βαθμιαίως συντελουμένη ἐκπολίτισις τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν, βαίνει συγχρόνως καὶ παραλλήλως πρὸς ἐθνολογικὸν αὐτῶν διαφορισμόν. Μετὰ τὰς ἐν ἔτει 841 συνομολογηθείσας γνωστὰς συνθήκας τοῦ Verdun, ἀρχίζει ὁ

⁸ André, Louis XIV et l'Europe (1950) 78.

διαχωρισμός τῶν βαρβάρων εἰς ἐθνότητας, οὕτως ὥστε ἐνῶ ὅλοι οἱ λαοὶ ἔχουν τὴν αὐτὴν πίστιν, συμβιοῦν ὑπὸ τὸ αὐτὸ δίκαιον, σκέπτονται κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ἐν τούτοις βαθμιαίως ἐπέρχεται κατὰ τμησις αὐτῶν εἰς ομάδας, ἐκάστη τῶν ὁποίων διαμορφώνει ἰδίαν γλῶσσαν, ἰδίαν ἱστορικὴν παράδοσιν, ἰδίαν ἐθνικὴν συνείδησιν, ἴδια ἤθη, καὶ δυνάμει τῶν στοιχείων τούτων, συναισθάνεται ἑαυτὴν, ὡς συνιστῶσαν χωριστὴν αὐτοτελεῆ προσωπικότητα. Αἱ ἐθνότητες αὗται, ἐφ' ὅσον ὁ μονάρχης συνεκέντρον ἀπάσας τὰς ἐξουσίας ἐξ ἰδίου δικαίου, ἐφ' ὅσον ὁ μονάρχης «εἶχεν ἐν ἑαυτῷ καὶ ἐξ ἑαυτοῦ τὴν ἀρχήν», κατὰ τὴν διατύπωσιν τοῦ Hegel⁹, δὲν ἐνεφανίζοντο ἀνταγωνιζόμεναι ἀλλήλας. Ἐπ' ἐναντίας, ὑφιστάμεναι συγκίνησιν ἐκ καθολικῶν ἰδεῶν, κυρίως ἐκ τῆς χριστιανικῆς ἰδέας, κατέβαλλον κοινὰς προσπάθειας διὰ νὰ ἐπιτύχουν τὴν πραγματοποίησιν αὐτῶν¹⁰. Ἐπλῶς διὰ νὰ κατανοηθῆ τὸ πρᾶγμα κρίνω σκόπιμον νὰ σημειώσω δύο γεγονότα. Τὸ ἓν εἶναι ἡ περίεργος προσωπικότης τοῦ γάλλου νομικοῦ Du Moulin (Molinaeus), ὅστις, κατὰ τὸν 16ον αἰῶνα, ἐδικηγόρησεν εἰς τὸ Parlement τοῦ Châtelet, ἐδίδαξεν εἰς τὸ Στρασβούργον, εἰς τὸ Tübingen εἰς τὸ Monbeliard, διὰ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸ Châtelet, αὐτοτιτλοφορούμενος *“Jurisconsultus Franciae et Germaniae”*. Τὸ ἕτερον εἶναι ἡ περίπτωσις τῆς Σχολῆς τοῦ φυσικοῦ δικαίου, ἣτις προσέδωκεν ἐμοιομορφίαν εἰς τὸ δημόσιον δίκαιον τῶν Εὐρωπαϊκῶν λαῶν, καὶ ἐδημιούργησεν εἰς τοὺς ἄνδρας τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως τὴν παραίσθησιν, ὅτι νομοθετοῦν διὰ τὴν Ἀνθρωπότητα.

Περὶ τὸ τέλος ὅμως τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος, ἡ Ἀμερικανικὴ καὶ ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάστασις ἀντιμέτωπον τοῦ μονάρχου τάσσουν τὸν «λαόν». Ἄλλὰ τί ἐστὶ «λαός»; «Λαός» εἶναι τὸ ἔθνος. Ὁ μονάρχης δὲν ἔχει ἐξουσίας ἐξ ἑαυτοῦ. Ἄπασαι αἱ ἐξουσίαι πηγάζουν ἐκ τοῦ ἔθνους. Διὰ νὰ πηγάζουν ὅμως αἱ ἐξουσίαι ἐκ τοῦ ἔθνους, κατ' ἀνάγκην ἐκάστη ἐθνότης πρέπει νὰ συγκροτηθῆ εἰς αὐθύπαρκτον καὶ κυρίαρχον Πολιτεῖαν.

Καὶ ἰδοὺ ἡ ἀρχὴ τῶν ἐθνικοτήτων.

Ἐν πλήρει συνειδήσει τῆς νέας ταύτης ἀρχῆς ὁ Κοραῆς ἐμφανίζεται τὸ 1803, ἐνώπιον τῆς ἐν Παρισίοις τότε συσταθείσης Société des Observateurs de l'Homme καὶ εἰς Συνέλευσιν αὐτῆς ἐν ὄλομελείᾳ ἀναγινώ-

⁹ Hegel's, Grundlinien der Philosophie des Rechts (2α ἔκδ. ὑπὸ Gans, 1840) § 279, σελ. 359.

¹⁰ Koschaker, Europa und das römische Recht (1947) 47.

σκει Mémoire sur l'état actuel de la civilisation de la Grèce, υποστηρίζων ότι τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος ἀπὸ αἰώνων εὐρίσκεται εἰς ἐμπόλεμον κατάστασιν μὲ τοὺς Τούρκους, ὡς ἐκ τοῦ ὁποῖου εἶναι prisonnier de guerre et non esclave.

Τὴν κροῦσιν ταύτην τοῦ Κοραῆ ἠκολούθησεν ἡ ἔκρηξις τοῦ 1821.

Παρ' ὄλην τὴν ἐκ τῶν ναπολεοντείων πολέμων κόπωσιν, ἡ ἐπανεμφάνισις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ μὲ ὑπεράνθρωπον ὄρμηγὴν καταπολεμοῦντος τὸν «*Βάρβαρον*», καθ' ἃ ἔχει «*πάτριον*», ἐξέπληξε καὶ συνεκίνησε τόσον, ὥστε νὰ ξεσπᾷ τὸ ρεῦμα ἐκεῖνο τοῦ «φιλελληνισμοῦ», ὅστις ἐξεχύθη εἰς ὀλόκληρον τὴν Εὐρώπην καὶ εἰς τὴν πέραν τοῦ Ὁκεανοῦ νεαράν Συμπολιτείαν.

Ἐπιτραπήτω μοι νὰ φρονῶ, ὅτι ὁ «φιλελληνισμὸς» οὗτος δὲν ἦτο ἀπλή ἐκδήλωσις συμπαθείας πρὸς ἓνα ἱστορικὸν λαόν, ἔχουσα τὰς ρίζας τῆς, καθ' ἃ λέγεται, εἰς τὸν Humanismus. Ὁ «φιλελληνισμὸς» ἔχει οὐσιαστικώτερον περιεχόμενον.

Ἡ ἐξόρμησις τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν «*Ἀσιατῶν*» ἔδωκε τὴν ἀφορμὴν νὰ καταστῆ συνειδητὸν εἰς τοὺς εὐρωπαϊκοὺς λαοὺς, ὅτι, παρὰ τὸν διαχωρισμὸν αὐτῶν εἰς ἐθνότητας, ἐν τούτοις συνιστοῦν πνευματικὴν ἐνότητα συμπαγῆ θεμελιουμένην εἰς τὴν Ἠθικὴν, ἣτις ἐκηρύχθη ἀπὸ τοῦ Ὁρους τῶν Ἑλαιῶν, εἰς τὸν τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι καὶ τοῦ ἐπιστημονικῶς θεωρεῖν, οἷος ἀνεπτύχθη ὑπὸ τὴν Ἀκρόπολιν καὶ εἰς τὴν τεχνικὴν τοῦ δικαίου οἷα διεμορφώθη παρὰ τὸ Καπιτώλιον, ὡς καὶ ὅτι ἡ πνευματικὴ αὕτη ἐνότης πολέμιον ἔχει τὴν ἀσιατικὴν νοοτροπίαν, τῆς ὁποίας συνεπῶς, οἱ τότε φορεῖς οὐδεμίαν θέσιν ἔχουν εἰς τὴν Εὐρώπην. Ὁ γεωγραφικὸς καὶ ἐννοιολογικὸς οὗτος διαχωρισμὸς τῆς Εὐρώπης ἀπὸ τῆς Ἀσίας, ἐάν, εἰς τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας κατέστη συνειδητὸς μόνον ὅταν εἶδον τὸν Ἀσιάτην εἰς τὴν Ἑλλάδα· ἐάν εἰς τὸ Βυζάντιον, τὸ ὑπὸ τὴν χριστιανικὴν ἰδέαν λανθάνον ἑλληνικὸν ἐθνικὸν συναίσθημα, ἦλθεν εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν, μόνον ὅταν ὁ Ἀσιάτης διαβάς καὶ πάλιν τὸν Ἑλλησποντον ἐνεφανίσθη εἰς τὴν Εὐρώπην, εἰς τοὺς ἐκπολιτισθέντας εὐρωπαϊκοὺς λαοὺς, ὁ ἐννοιολογικὸς διαχωρισμὸς μεταξὺ Εὐρώπης καὶ Ἀσίας κατέστη συνειδητὸς τότε τὸ πρῶτον, ὅταν ἤκουσαν ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐξηγέρθησαν, λέγοντες εἰς τὸν μετὰ τὴν ἦτταν τῆς Βιέννης καὶ τὴν συνθήκην τοῦ Passarowitz (1718) παλίσυρτον πρὸς τὰ Βαλκάνια Ἀσιάτην, ὅτι πρέπει καὶ ταῦτα νὰ ἐγκαταλείψῃ καὶ ν' ἀποσυρθῇ εἰς τὴν Ἀσίαν. Μόνον οὕτω εὐρίσκει ἐξήγησιν καὶ δικαιολογίαν τὸ γεγονός, ὅτι ἅπαντες

οί ευρωπαϊκοί λαοί, παρά τὰς ἐθνολογικὰς τῶν διαφορὰς, ἀλλὰ καὶ παρά τὴν ἐπιθυμίαν τῶν κυβερνώντων αὐτοῦς, ἔσπευσαν αὐθόρμητως συμπαραστάται ὑπὸ ἑνιαῖον πνεῦμα καὶ συναγωνισταὶ τοῦ λαοῦ, ὅστις ὅπως τὸ 1453, οὕτω καὶ κατὰ τὸ 1821, ἐμάχετο ὑπὲρ τῆς Εὐρώπης. Ὁ «Φιλελληνισμὸς» εἶχεν οὐσιαστικὸν περιεχόμενον, καὶ δὲν ἦτο φαινόμενον αἰωρούμενον εἰς τὸν κόσμον τοῦ ρωμαντισμοῦ καὶ τοῦ συναισθηματος. Ὁ ὁμόθυμος καὶ αὐθόρμητος οὗτος συναγερμὸς ὄλων τῶν ευρωπαϊκῶν λαῶν ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων καὶ κατὰ τοῦ Ἀσιατοῦ, ἐπιτραπήτω μοι νὰ φρονῶ, ὅτι ἀποτελεῖ τὴν πρώτην ἔμπρακτον ἐκδήλωσιν τῆς ευρωπαϊκῆς ιδέας.

Ἡ ἰδέα τῆς Εὐρωπαϊκῆς ἐνότητος δὲν εἶναι τὸ μόνον εἰς τὸ ὁποῖον ἔδωκεν ἀφορμὴν ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις.

Ἡ ἐξέγερσις τῶν ἐλλήνων συνέπεσεν εἰς χρόνον, καθ' ὃν αἱ μὲν Εὐρωπαϊκαὶ ναυτικαὶ δυνάμεις εἶχον συμπληρώσει τὴν κατάληψιν τῶν ἐκεῖθεν τοῦ Ἀτλαντικοῦ ἀμερικανικῶν ἐδαφῶν καὶ διεμόρφωσαν αὐτὸν εἰς «ἔσωτερικὴν τῶν θάλασσαν», οἱ δὲ ρῶσσοι, κατὰ τὴν βαθμιαίαν ἐπέκτασίν των πρὸς Ἀνατολάς, δὲν ἠρκέσθησαν εἰς τὴν κατάληψιν τῆς Βορείου Ἀσίας, ἀλλὰ διαπεραιωθέντες εἰς τὴν Ἀμερικανικὴν Ἠπειρον, κατέλαβον καὶ τὴν Ἀλάσκαν. Ἡ κυριαρχία τῆς Εὐρώπης ἐπὶ τῶν Ὠκεανῶν καὶ ἡ κυριαρχία τῶν ρώσσων ἐπὶ τοῦ ἀσιατικοῦ χερσαίου ὄγκου, ὡς ἀντίθετοι ροπαί, σημεῖον ἐπαφῆς ἔχουν τὸ μαρμαῖρον Αἰγαῖον, *ἄλα μαρμαρέην*, ὅπως ὀνομάζει τὸ Αἰγαῖον ὁ Ὅμηρος.

Ἐμφανιζόμενοι, συνεπῶς, οἱ Ἕλληνες ἐκδιώκοντες ἀπὸ τῆς Εὐρώπης τὸν «Βάρβαρον» καὶ δημιουργοῦντες κράτος ἔχον τὸ Αἰγαῖον ὡς «ἔσωτερικὴν θάλασσαν», ἐπεχείρουν πρᾶξιν παγκοσμίου σημασίας. Κατὰ τοὺς αὐτοὺς ἀκριβῶς χρόνους *αἱ Σύσπονδοι Πολιτεῖαι τῆς Ἀρκτικής Ἀμερικῆς*, ὅπως ἀπεκάλουν τὰς Η.Π.Α. οἱ ἄνδρες τοῦ 1821, ἐπιχειροῦν πρᾶξιν παγκοσμίου ὡσαύτως σημασίας, ἣτις ἀπετέλεσε καὶ τὸ εἰσιτήριο, δυνάμει τοῦ ὁποῖου εἰσηλθον εἰς τὴν χορείαν τῶν Μεγάλων Δυνάμεων.

Ὁ Πρωθυπουργὸς τῆς Ἀγγλίας Γεώργιος Canning διὰ τοῦ ἐν Λονδίνῳ Πρεσβευτοῦ τῶν Η. Π. Α. Ριχάρδου Rusch, ὑπέβαλεν εἰς τὸν Πρόεδρον Μορτσε τὴν πρότασιν, ὅπως αἱ Η. Π. καὶ ἡ Μ. Βρεταννία προβοῦν εἰς κοινὴν δῆλωσιν στηρίζουσαν τὴν Ἀνεξαρτησίαν τῶν Νοτιο-Ἀμερικανικῶν Πολιτειῶν, ὄχι μόνον ἔναντι τῶν Μητροπόλεων Ἰσπανίας καὶ Πορτογαλλίας, ἀλλὰ καὶ ἔναντι τῶν ευρωπαϊκῶν Πολιτειῶν. Ὁ Πρόεδρος

Μονroe τὸ ἀπὸ 20 Αὐγούστου 1823 σημείωμα τοῦ Γεωργίου Canning διεβίβασεν εἰς τὸν ἑλληνομαθῆ Thomas Jefferson, ζητῶν τὴν γνώμην του. Ὁ Jefferson ἀπήντησεν διὰ τῆς ἀπὸ 24 Ὀκτωβρίου 1823 ἐπιστολῆς συμβουλευόντων τὸν Μονroe ν' ἀποδεχθῆ τὴν πρότασιν γράφων, μεταξὺ ἄλλων, καὶ τὰ ἑξῆς: «*Ἡ Μεγάλη Βρεταννία εἶναι τὸ μόνον ἔθνος, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ μᾶς κάμῃ κακόν. Ἐὰν ὅμως τὸ ἔχομεν εἰς τὸ πλευρόν μας, οὐδὲν ἔχομεν νὰ φοβηθῶμεν εἰς τὸν κόσμον. Συνεπῶς πρέπει νὰ συνδεθῶμεν μὲ τὴν Ἀγγλίαν διὰ φιλίας σταθερᾶς καὶ ὅσον τὸ δυνατόν ἐγκαρδίον*¹¹».

Μετὰ μακρὰς ἐν Ὑπουργικῷ Συμβουλίῳ συζητήσεις καὶ ἰδίᾳ μετὰ τὴν κατὰ τὴν 9ην Ὀκτωβρίου 1823 ὑπὸ μορφήν τελεσιγράφου δήλωσιν τοῦ Canning πρὸς τὸν γάλλον ἐν Λονδίνῳ πρεσβευτὴν Polignac, ὅτι οὐδεμία διάσκεψις τῶν Εὐρωπαϊκῶν Πολιτειῶν δύναται νὰ συνέλθῃ πρὸς ρύθμισιν τῶν Νοτιο-Ἀμερικανικῶν πραγμάτων, ἐὰν δὲν συμμετάσχουν καὶ αἱ Η.Π.Α., ἀπεφασίσθη ὅπως ἡ ἀπάντησις εἰς τὸ σημείωμα τοῦ Canning ἐξαγγελθῆ ἐπισήμως διὰ τοῦ ἑτησίου Διαγγέλματος τοῦ Προέδρου πρὸς τὸ Κογκρέσσον¹². Ὁ Πρόεδρος Μονroe ἐξήγγειλε τότε διὰ τοῦ ἀπὸ 2 Δεκεμβρίου 1823 Διαγγέλματος πρὸς τὸ Κογκρέσσον, τὸ περίφημον φερώνυμον Δόγμα.

Τοιουτοτρόπως, καθ' οὓς χρόνους ἐπανεμφανίζεται τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος εἰς τὸ προσκήνιον τῆς παγκοσμίου πολιτικῆς σκηνῆς, ἀναλαμβάνον τὰς πατροπαραδότους εὐθύνας τοῦ φρουροῦ τῆς Εὐρώπης, κατὰ τοὺς αὐτοὺς ἀκριβῶς χρόνους ἐμφανίζονται καὶ αἱ Η.Π.Α. ὡς Μεγάλη Δύναμις, ἐξαγγέλλουσα τὸ Δόγμα, ὅπερ, ἔναντι μὲν τῆς Ρωσσίας εἶχεν ὡς ἐπακόλουθον νὰ ἐκτοπισθῆ αὕτη τῆς ἀμερικανικῆς Ἡπείρου ἐκκενοῦσα τὴν Ἀλάσκαν, ἔναντι δὲ τῆς Ἀγγλίας, ἐφηρμόσθη ὑπὸ πνεῦμα, ὥστε αἱ μεταξὺ τῶν διαφοραὶ νὰ συζητοῦνται καὶ νὰ λύωνται, καθ' ἃ παρατηρήθη, ὡς ἀπλαῖ disputes de famille, νὰ ἐπέλθῃ δὲ καὶ προσέγγισις τῶν Ὀκεανίων τούτων Δυνάμεων τοιαύτη, ὥστε ὁ μὲν Ἀτλαντικὸς νὰ ἀποτελέσῃ τὴν «ἐσωτερικὴν των θάλασσαν» καὶ τὴν προέκτασιν τῆς Μεσογείου, τὰ δὲ σύνορά των νὰ μετατοπισθοῦν εἰς τὰ ἐδάφη ἔνθα ὑψοῦται τὸ οὕτω κληθὲν «σιδηροῦν παραπέτασμα» καὶ τὰ ὁποῖα σύνορα, κατὰ περίεργον σύμπτωσιν, καθωρίσθησαν διὰ τῶν συμφωνιῶν τῆς Γιάλτας, εἰς τὰ αὐτὰ σημεία, εἰς τὰ ὁποῖα ἐσημειοῦντο καὶ τὰ σύνορα

¹¹ Foner, Basic Writings of Thomas Jefferson (1944) 785 ἔνθα ὀλόκληρον τὸ κείμενον τῆς ἐπιστολῆς.

¹² Ὄρα S. F. Bemis, A. diplomatic History of the United States (1905) 204/205.

της Αυτοκρατορίας εις την ὁποίαν ἦνωσε τοὺς ἡμιβαρβάρους ἀκόμη προγόνους τῶν σημερινῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν, Κάρολος ὁ Μέγας. Ἦδη πρὸ πενήτηντα ἐτῶν, ἀρχομένου τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος, ὁ ναύαρχος Mahan, ὁ ἐγκυρότερος θεωρητικὸς τοῦ ἀμερικανικοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, ἔγραφεν, ὅτι ἡ ἔλαστικότητα καὶ ἡ εὐκαμψία μὲ τὰς ὁποίας ἐφηρμόσθη τὸ Δόγμα Monroe, κατέστησαν αὐτὸ ζῶσαν δύναμιν, ἥτις ἦνωσεν τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Ἀμερικὴν εἰς ἐνότητα ἀποτελοῦσαν «ἄσιν πολιτισμοῦ εἰς τὸ μέσον μιᾶς βαρβάρου ἐρήμου». Ἡ ἐνοτης αὕτη «*Εὐρώπη-Ἀμερικὴ*» εἶναι ἀνάγκη νὰ συνεχίσῃ τὴν ρωμαϊκὴν παράδοσιν. Ἡ Ρώμη—ἐξακολουθεῖ ὁ ναύαρχος Mahan—μουσα εἰς τὸν πολιτισμὸν τοὺς βαρβάρους λαοὺς, οἵτινες ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Εὐρώπην, ὄχι μόνον μᾶς ἐξοικονόμησεν ὅλον τὸν χρόνον, ὅστις ἀπηρεῖτο διὰ νὰ κρατηθῇ μακρὰν τῆς Εὐρώπης ἡ Ἀνατολή, ἀλλὰ συγχρόνως μᾶς ὑπέδειξεν, ὅτι αἱ δύο Ἠπειροὶ τοῦ αὐτοῦ πολιτισμοῦ, ἡ Εὐρώπη καὶ ἡ Ἀμερικὴ, καθῆκον ἔχουν νὰ συνδεθοῦν στενῶτα καὶ νὰ προτρέξουν εἰς ὅλας τὰς μορφὰς τῆς ἰσχύος, διὰ νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν σωτηρίαν τῆς λευκῆς φυλῆς¹³.

Συμφώνως πρὸς ταῦτα, δὲν εἶναι παράτολμον ἐὰν λεχθῇ, ὅτι ἡ ἀπὸ 18 Ἀπριλίου 1823 Διακήρυξις τῆς ἐν Ἀστρεὶ Συνελεύσεως ἀπευθυνομένη πρὸς τὴν «*ὑφήλιον*» καὶ χαρακτηρίζουσα τὸν Ἀγῶνα τῶν Ἑλλήνων ὡς τὴν συνέχειαν τοῦ προαιωνίου πολέμου τὸν ὁποῖον οὔτοι ἐν ὀνόματι τῆς Εὐρώπης, διεξάγουν κατὰ τοῦ Ἀσιάτου, ἐκ παραλλήλου δὲ καὶ τὸ ἀπὸ 2 Δεκεμβρίου 1823 Διάγγελμα τοῦ Προέδρου Monroe πρὸς τὸ Κογκρέσσον, δυνάμει τοῦ ὁποίου ὁ Ἀτλαντικὸς κατέληξεν εἰς προέκτασιν τῆς Μεσογείου καὶ εἰς «ἐσωτερικὴν θάλασσαν» τῶν Ὠκεανίων Δυνάμεων, ἀποτελοῦν τὰς ἀπαρχὰς τῆς κρίσεως, τὴν ὁποίαν διέρχεται σήμερον ἡ προαιωνία μεταξὺ Εὐρώπης καὶ Ἀσίας ἀντίθεσις. Τὴν ἀντίληψιν ταύτην ἐνισχύει σπουδαῖον καὶ χαρακτηριστικὸν γεγονός. Τὸ Σχέδιον τοῦ πρὸς τὸ Κογκρέσσον Διαγγέλματος συνέταξεν αὐτὸς οὗτος ὁ Πρόεδρος Monroe. Εἰς τὸ Σχέδιον τοῦτο παρενέβαλεν οὗτος ρήτραν, καθ' ἣν αἱ Η.Π.Α., ὄχι μόνον ἀνεγνώριζαν ρητῶς τοὺς ἐν ἐπαναστάσει Ἑλληνας, ὡς ἀποτελοῦντας αὐτοτελεῖ κυρίαρχον Πολιτείαν, ἀλλ' ἀπηυθύνετο καὶ σύστασις πρὸς τὸ Κογκρέσσον, ὅπως ἀποσταλῇ ἀμέσως πρεσβευτὴς πρὸς τοὺς Ἑλληνας. Ἡ ρήτρά αὕτη, ἐπιμονῇ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν Adams, ἀπηλείφθη¹⁴. Ἀλλὰ δὲν χάνει, ἔνεκα τούτου,

¹³ Mahan, *Le salut de la Race Blanche et l'empire des mers* (γαλλ. μετ. 1905).

¹⁴ Perkins, *A History of the Monroe Doctrine* (1943) 43. Cresson, James Monroe

τήν σημασίαν της. Γενικῶς μὲν φανερώνει τὴν προοπτικὴν μὲ τὴν ὁποίαν ἐμφανίζονται αἱ Η. Π. Α. ὡς Μεγάλη Δύναμις, εἰδικῶς δὲ ἔναντι ἡμῶν τῶν Ἑλλήνων, ἀποτελεῖ ἡ φράσις αὕτη τὸ προφητικὸν μήνυμα τῶν ἀγῶνων τοῦς ὁποίους Ἑλληνας καὶ Ἀμερικανοὶ διεξάγουσιν σήμερον ἀπὸ κοινοῦ ὑπὲρ τῆς Εὐρώπης καὶ κατὰ τοῦ Ἀσίου.

Οὐδὲ διέφευγε τοὺς ἄνδρας τῆς Β' Ἐθνικῆς ἐν Ἄστρει Συνελεύσεως ἡ προαιωνία αὕτη μεταξὺ Εὐρώπης καὶ Ἀσίας ἀντίθεσις. Λέγοντες οὗτοι, ὅτι οἱ Ἑλληνας πάτριον ἔχουσιν νὰ καταπολεμοῦν τὸν «*Βάρβαρον*», ὡς «*Βάρβαρον*» δὲν ἐννοοῦν τὸν Τοῦρκον. Ἐννοοῦν τὸν Κόσμον τῆς Ἀσίας, ἀδιαφόρως τίς εἶναι ὁ ἐκάστοτε φορεὺς τῆς νοοτροπίας αὐτοῦ.

Οἱ Ἑλληνας τοῦ Βυζαντίου, ὅταν εἶδον συμπυκνούμενα ὑπεράνω τῆς Βαγδάτης τὰ πρῶτα σύννεφα, προμηνύματα τῆς ἐπερχομένης ἀσιατικῆς θυέλλης, ἔσπευσαν εἰς Αἰξ-λα Chapelle, καὶ ἀνεγνώρισαν Κάρολον τὸν Μέγαν, ὡς Αὐτοκράτορα τῆς ὑπὸ τὸ σκῆπτρον αὐτοῦ ἐνωθείσης Εὐρώπης. Εἰς ἀνάλογον ἐνέργειαν προέβησαν καὶ οἱ Ἑλληνας τοῦ 1821. Πολεμοῦν μὲν τὸν Τοῦρκον, ἀλλ' ἔχοντες σαφῆ τὴν ἔννοιαν τῆς Εὐρώπης, μὲ ὀξυδέρκειαν μεγάλην βλέπουν, ὅτι ὁ κατὰ τῆς Εὐρώπης Ἀσιατικὸς κίνδυνος ἐγκυμονεῖται ἤδη βορειότερον εἰς τὴν μυστηριώδη σιωπὴν καὶ τὴν καταθλίβουσαν μονοτονίαν τῆς στέππας. Σπεύδουσιν ἀμέσως καὶ δηλώνουσιν ἀρμοδίως, ὅτι ὀργανούμενοι εἰς Κράτος ἀναλαμβάνουσιν καὶ πάλιν ἀκεραίας τὰς ἐκ παραδόσεως εὐθύνας.

«Ἡ Ὑμετέρα Ἐξοχότης θὰ εἶναι βεβαίως σύμφωνος πρὸς τὴν γνώμην μου καθ' ἣν ἡ Ὑψηλὴ Πύλη, ἀποσυρομένη εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ μὴ ἐξασθενοῦσα ἐκ τῶν συνεχῶν ἐξεγέρσεων τῶν Ἑλλήνων. . . ἡ καθυπόταξις τῶν ὁποίων οὐδέποτε ὑπῆρξε τὸ ἀποτέλεσμα συνθήκης ἢ ἄλλης πράξεως νομιμοποιούσης τὴν τουρκικὴν ἐπ' αὐτῶν δεσποτείαν, θ' ἀποκτήσῃ ἰσχὴν μεγαλειτέραν ἐκείνης τὴν ὁποίαν ἔχει ὑπὸ τὴν παροῦσαν κατάστασιν τῶν πραγμάτων. Θὰ εἶναι ἐπίσης ἡ Ὑμετέρα Ἐξοχότης, σύμφωνος μὲ τὴν ἀντίληψιν, ὅτι ἡ Ἑλλάς, θᾶπτον βράδιον θὰ καταλήξῃ νὰ εἶναι ἡ φυσικὴ σύμμαχος τῆς Τουρκίας, ὅταν ἡ Τουρκία θὰ γνωρίσῃ καλύτερα τὰ συμφέροντά της, ὅποτε τὸ ἀποτέλεσμα θὰ εἶναι ἡ Ἀγγλία ἢ Τουρκία καὶ ἡ Ἑλλάς νὰ μὴ ἀποτελοῦν ἕκτοτε παρὰ μίαν μόνον Δύναμιν ἀντιμέτωπον τῆς Ρωσσίας. Μὲ μίαν λέξιν εἶμαι πεπεισμένος, ὅτι ἡ σωτηρία τῆς Εὐρώ-

(1946) 446 S. F. Bemis, A diplomatic History of the United States (1950) 208. Ὅρα καὶ Τριανταφυλλόπουλον, Πρακτικὰ Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν 23 (1948) 117.

πης και τὸ συμφέρον τῆς Ἀγγλίας ἀπαιτοῦν τὴν δημιουργίαν ἐλληνικοῦ Κράτους ἀνεξαρτήτου καὶ ἐλληνικῆς Κυβερνήσεως ἰσχυροῦς¹⁵».

Τὰ προφητικά ταῦτα λόγια ἐπέστελλεν εἰς τὸν Canning τὴν 8 Αὐγούστου 1825, ἥτοι ἔν καὶ ἡμισυ ἔτος μετὰ τὴν ἐξαγγελίαν τοῦ Δόγματος Μοιροε, μία τῶν εὐγενεστέρων καὶ συμπαθεστέρων φυσιογνωμιῶν τοῦ Ἀγῶνος, ὁ Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος.

Ἡ σωτηρία τῆς Εὐρώπης ἔναντι τοῦ ρωσικοῦ κινδύνου ἐπιβάλλει τὴν δημιουργίαν ἰσχυροῦ ἐλληνικοῦ Κράτους. Ἡ φρασιολογία αὕτη τοῦ Μαυροκορδάτου συμπληρῶνει τὴν φρασιολογίαν τοῦ Νέγρη, καθ' ἣν ἡ ἐλευθερία «ἀνήκει εἰς ἀνθρώπους πάτριον ἔχοντας νὰ καταπολεμῶσι τὸν Βάρβαρον» καὶ εἰς ἀμφοτέρας ἀναζητῶν τὸ πνεῦμα τοῦ Ἡροδότου καὶ τοῦ Πλάτωνος, τὸ πνεῦμα τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ τοῦ Ἡρακλείου, Λέοντος τοῦ Γ', καὶ τῶν Μακεδόνων Αὐτοκρατόρων, ἀναζητῶν τὸ πνεῦμα Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου, οἵτινες πάντες ἐπὶ αἰῶνας ἠγωνίσθησαν διὰ νὰ κρατηθῆ ὁ Ἀσιάτης μακρὰν τῶν ἀλλοδαπῶν χωρῶν ὧν ρῆγες καὶ πρόγκηπες ἄρχουσιν, ὅπως χαρακτηρίζει τὴν δημιουργουμένην Εὐρώπην, θέλων νὰ σημάνη τὴν ἀντίθεσιν αὐτῆς πρὸς τὰ ἐν Ἀσίᾳ βάρβαρα ἔθνη, ὁ Αὐτοκράτωρ Μανουὴλ Κομνηνός, εἰς Νεαράν τοῦ ἔτους 1166¹⁶.

Τὸ Δυτικὸν τοῦτο Πνεῦμα δὲν ἦτο ἔγκλειστον εἰς τοὺς διπλωματικούς φακέλους. Ἦτο διάχυτον ἀκόμη καὶ εἰς τὴν ἀτμόσφαιραν τοῦ καφενεῖου.

«Ἡ Ρωσσία δὲν χρειάζεται κατὰ τὴν παροῦσαν περίστασιν εἰμὴ ἔν » στρατιωτικὸν κίνημα διὰ νὰ κυριεύσῃ τὸ Βυζάντιον . . . καὶ νὰ ὑψώσῃ » εἰς τὸν Βόσπορον τὴν σημαίαν, ἥτις θέλει κάμει ὑστερότερα τὰ παρά- » λια τῆς Μεσογείου θαλάσσης νὰ τρέμωσιν».

Ἡ ἀρθρογραφία αὕτη ὑπάρχει εἰς τὸ ὑπ' ἀριθμ. 100 τῆς 13 Ὀκτωβρίου 1826 φύλλον τῆς Γενικῆς Ἐφημερίδος τῆς Ἑλλάδος καὶ φυσικὸν εἶναι, ὅπως σήμερον οὕτω καὶ τότε, ν' ἀπετέλεσε τὸ θέμα περὶ τὸ ὅποιον θὰ ἐστράφησαν αἱ συζητήσεις εἰς τὰ καφενεῖα καὶ τὰς στενωποὺς τοῦ Ναυπλίου.

Τὸ Δυτικὸν τοῦτο Πνεῦμα κατεῖχε καὶ τοῦ σπουδαστηρίου τὴν ἡρεμίαν.

¹⁵ Τὸ γαλλικὸν κείμενον τῆς ἐπιστολῆς δημοσιεύει ὁ Ν. Δραγούμης, Ἱστορικαὶ Ἀναμνήσεις I (2α ἔκδοσις 1874) 373. Πρὸβλ. Θέμις 1941, 8.

¹⁶ Zachariae, Jus Graeco-romanum III, 484.

“Όταν οί Ἕλληνες ἐμάχοντο εἰς τοὺς Μύλους καὶ ἐξηνάγκαζον τὸν Ἰμπραῖμ νὰ ὑποχωρήσῃ πρὸς τὴν Τριπολιτσάν¹⁷, εἰς τὸ ἀντικρυνὸν Ναύπλιον ὁ Ἐδουάρδος Μάσσων παρέδιδε καθ’ ἐκάστην «εἰς πολυπληθὲς ἀκροατήριον» μαθήματα «Πολιτικῆς Οἰκονομίας καὶ Ἠθικῆς Φιλοσοφίας¹⁸». Ὁ δὲ Ἄναστ. Πολυζωΐδης, τοῦ ὁποίου τὸ βλέμμα ἐποπτεύει τὸ ἀκροατήριον τοῦ Ἀρείου Πάγου, κλεισμένος εἰς τὸ πολιορκούμενον Μεσολόγγι, ὑποδέχεται τὰς βόμβας τοῦ Κιουταχῆ, μεταφράζων ἐν ἡρεμίᾳ καὶ δημοσιεύων ἔργα περὶ τοῦ ἀμερικανικοῦ καὶ ἀγγλικοῦ πολιτεύματος.

Τὴν ἀδυναμίαν τῆς ὕλικῆς δυνάμεως ἦν μόνην διέθετε καὶ τὴν δύναμιν τοῦ Δυτικοῦ Πνεύματος τὴν ὁποίαν τοῦ ἀντέτασσαν ὁ Πολυζωΐδης, διέγνωσεν ὁ Κιουταχῆς, ὅταν, μετὰ τὸ Μεσολόγγι, ἦλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἠγωνίζετο νὰ ἐκπολιορκήσῃ τὴν Ἀκρόπολιν. Μετὰ τὴν γνωστὴν συνάντησιν εἰς τὴν φρεγάδαν τοῦ De Rigny, ὁ Κιουταχῆς ἔστειλεν εἰς τὸν Καραϊσκάκη «ταβάκον, καφὲν καὶ σάκχαρον», ὁ δὲ Καραϊσκάκης «ἀντέπεμψεν ἐν φορτίον οἴνου», ἀλλ’ ἡ πολιορκία παρετείνετο καὶ φαίνεται, ὅτι ἐζητήθησαν εὐθύναι ἐκ Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ Κιουταχῆς ἀποστέλλει τὴν ἀπὸ 23 Αὐγούστου 1826 ἔκθεσιν, ἀπευθυνομένην πρὸν τὸν «βεζύρην τῆς βούλας», ἥτις ὅμως δὲν ἔφθασεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, διότι περιῆλθεν εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων. Εἰς τὴν ἔκθεσιν ταύτην ὁ Κιουταχῆς μεταξὺ ἄλλων γράφει :

Ζωσιρόφε μου αὐθέντα

Τὸ φρούριον τῶν Ἀθηνῶν, καθὼς σᾶς εἶναι γνωστὸν εἶναι παλαιόθεν ὠκοδομημένον εἰς πέτρῳν ὑψηλὴν καὶ δύσβατον· οὔτε ὑπόνομον ἐπιδέχεται οὔτε εἰς ἔφοδον ἔρχεται ἀπέχει 6 ὥρας ἀπὸ τῶν Δερβενίων τῆς Πελοποννήσου καὶ πλησιάζει εἰς τὰς νήσους· εὐρίσκειται εἰς τὴν ἄκρῳν τῶν λοιπῶν βιλαετίων· καὶ πρὸ πάντων τὸ φρούριον τοῦτο, ἐπειδὴ εἶναι τόπος παλαιότατος καὶ παλαιόθεν ἐκβῆκαν ἐξ αὐτοῦ τοῦ τόπου πολλοὶ περιβόητοι φιλόσοφοι καὶ (ἐπειδὴ) τὰ ὁποῖα ἔχει τεχνικὰ τῆς ἀρχαιότητος ἔργα προξενοῦσι θαυμασμὸν εἰς τοὺς πεπαιδευμένους Ἐυρωπαίους, διὰ τοῦτο ὅλοι οἱ **Εὐρωπαῖοι καὶ τὰ λοιπὰ ἔθνη τῶν ἀπίστων θεωροῦσι τὸ φρούριον τοῦτο, ὡς ἰδίαν αὐτῶν οἰκίαν**· καὶ ἐπειδὴ τὸ νομίζουν ὡς **προσκυνητήριον** τόσον οἱ Ἐυρωπαῖοι, καθὼς καὶ ὅλα τὰ ἔθνη τῶν

¹⁷ Ε. Γ. Πρεβελάκη, Ἡ ἐκστρατεία τοῦ Ἰμπραήμ πασᾶ εἰς τὴν Ἀργολίδα (1950).

¹⁸ Γενικὴ Ἐφημερὶς τῆς Ἑλλάδος, ἀριθ. 71 τῆς 3 Ἰουλίου 1826, σελ. 284.

ἀπίστων (τῶν ὀνομαζομένων), τὸ ὑπερασπίζουσι καὶ προσπαθοῦσι νὰ μὴ ἐκβῆ ἔκ τῶν χειρῶν τῶν ἀπίστων ἀποστατῶν καὶ ἐσυμφώνησαν καὶ ὑπεσχέθησαν γενικῶς τὴν βοήθειάν των καὶ διὰ ξηρᾶς καὶ διὰ θαλάσσης¹⁹».

«Προσκυνητήριον τῶν Εὐρωπαϊῶν» καὶ ἰδία αὐτῶν οἰκία ἢ Ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν καὶ ὡς «προσκυνητήριον ὅλων τῶν ἐθνῶν τῶν ἀπίστων» τὴν «ὑπερασπίζουσιν οἱ Ἕλληνες καὶ προσπαθοῦσι νὰ μὴν ἐκβῆ τῶν χειρῶν των».

Ἐπέπρωτο τὰ λόγια τοῦ Κιουταχῆ ἀκριβῶς τὰ αὐτά, κατὰ τε τὸ γράμμα καὶ τὸ πνευμά των, νὰ ἐπαναλάβῃ μετὰ 125 ἔτη, τὸ 1950, ἐπιφανὲς μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας. Ἡ Δύσις διὰ νὰ ὑπερικήσῃ τὴν παροῦσαν πίεσιν τῆς Ἀσίας, λέγει ὁ ἐπιφανὴς Γάλλος Ἀκαδημαϊκὸς, πρέπει ν' ἀναβαπτισθῆ εἰς τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα, τὸ ἀναβάπτισμα δὲ τοῦτο θὰ ἦτο ἀτελές, ἐὰν δὲν συνεπληροῦτο μ' ἓνα *relégnage*, μ' ἓνα προσκύνημα à ces lieux significatifs pour l'âme où s'est formée notre civilisation. Οἱ Δυτικοὶ πρέπει νὰ μεταβῶμεν εἰς τὸν Καύκασον, ἀναζητοῦντες τὸν βράχον ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐμαρτύρησεν ὁ Προμηθεύς, πρέπει νὰ κατέλθωμεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐπισκεπτόμενοι τοὺς τόπους ἔνθα ἤθλησεν ὁ Ἡρακλῆς. L'Acropole serait le centre du voyage, et chacun, dans cette patrie intellectuelle, ἢ ἰδία αὐτῶν οἰκία, ὅπως λέγει ὁ Κιουταχῆς, referait la prière de Renan²⁰.

Ὁ γάλλος Ἀκαδημαϊκός, δὲν λέγει παρὰ ὅ,τι, κατ' ἀντίθετον φoράν, εἶπεν ὁ Κιουταχῆς. Ἡ Εὐρώπη διὰ νὰ σωθῆ, πρέπει νὰ ἐξοπλισθῆ μὲ τὸ ἑλληνικὸν καὶ τὸ πανευρωπαϊκὸν ἐκεῖνο πνεῦμα μὲ τὸ ὁποῖον, ὅπως ὀρθῶς διέγνωσεν ὁ Κιουταχῆς, ἐπολέμησαν τὸν Ἀσιάτην οἱ Ἕλληνες τοῦ 1821.

Αὐτὸ ἀκριβῶς μαρτυρεῖ καὶ ἀποδεικνύει τὴν Θεῖαν Μοῖραν τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ μὲν Ἑλλάς, «πάτριον» ἔχει νὰ καταπολεμῆ «τὸν Βάρβαρον» χάριν τοῦ Ἀνθρώπου, ὁ δὲ Ἀνθρώπος, ὅταν κινδυνεύῃ ἔκ τοῦ «Βαρβάρου» νὰ στρέφεται πρὸς τὴν Ἑλλάδα ταπεινὸς προσκυνητῆς, ὅπως εἶπεν ἓνας Ἀσιάτης, *pèlerin passioné*, ὅπως λέγει ἓνας Εὐρωπαῖος.

Δὲν θέλει τίποτε ἄλλο ἢ Ἑλλάς.

Τῆς ἀρκεῖ ἢ Θεῖα πράγματι καὶ Ὑψηλὴ αὐτὴ Μοῖρα.

¹⁹ Γενικὴ Ἐφημερὶς τῆς Ἑλλάδος, ἀριθ. 91 τῆς 11 Σεπτεμβρίου 1826, σελ. 362/363.

²⁰ *André Siegfried*, L'âme des peuples (1950) 207.

ΕΚΘΕΣΙΣ

ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΕΩΣ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΠΟΝΕΜΗΘΕΝΤΩΝ ΕΠΑΙΝΩΝ ΚΑΙ ΒΡΑΒΕΙΩΝ

ΑΝΑΓΝΩΣΘΕΙΣΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΗΝ ΣΥΝΕΔΡΙΑΝ

ΤΗΣ 24ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1951

ΜΕΓΑΛΛΕΙΟΤΑΤΕ,

Τετραπλὴν ἀναμνηστικὴν ἑορτὴν τελεῖ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἡ Ἀκαδημία ἐπὶ τῇ 25ῃ Μαρτίου. Ἑορτάζομεν ὡς χριστιανοὶ τὸν Εὐαγγελισμόν τῆς Θεοτόκου, τὸν προαγγείλαντα τὴν ἠθικὴν ἀναγέννησιν τοῦ κόσμου, ὡς Ἕλληνες τὰ μεγάλα Ἑλευθέρια, τὰ θεμελιώσαντα τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς πατρίδος, ὡς Ἀκαδημία δὲ τὸ γενέθλιον τοῦ ἐθνικοῦ τούτου καθιδρύματος καὶ συγχρόνως τὴν πρώτην εἰκοσιπενταετηρίδα τῆς ἰδρύσεως τῆς Ἀκαδημίας.

Τὸν πρῶτον τοῦτον σταθμὸν τῆς ζωῆς τῆς Ἀκαδημίας, ὡς ἐπισήμου ἐκπροσώπου τῆς ἐπιστήμης, τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ χώρᾳ, θὰ ἔπρεπε νὰ ἑορτάσωμεν μετ' ἀναλόγου λαμπρότητος καὶ δι' ἐθνικῆς καὶ διεθνοῦς συμμετοχῆς, ἀλλ' ἡ οἰκονομικὴ ἐρείπωσις τῆς Ἀκαδημίας, ἡ ὁποία ἀσθμαίνουσα, ἀλλὰ καρτερικῶς συνεχίζει τὸν βίον τῆς, δὲν συνεχῶρει τὴν σκέψιν τοιαύτης πνευματικῆς πανηγύρεως. Εἶναι δὲ τοῦτο λυπηρὸν προκειμένου περὶ χώρας, ἐκ τῆς ὁποίας ἐξεπήγασεν ἡ λατρεία πρὸς τὰς μούσας καὶ ἡ θεραπεία τοῦ πνεύματος καὶ τῆς σοφίας καὶ ἡ ὑπέροχος ἔξαρσις τῆς ψυχῆς μέχρι τοιοῦτου βαθμοῦ, ὥστε νὰ ἀποβῇ ὁ πολιτισμὸς τῆς μεγαλοδόξου ταύτης γῆς ὁ γνώμων παντὸς ἀξίου τοῦ ὀνόματος πολιτισμοῦ.

Τὰ πρὸ τῆς Ἀκαδημίας δύο ὑπερέχοντα ἀγάλματα, τοῦ μουσηγέτου Ἀπόλλωνος καὶ τῆς θεᾶς τῆς σοφίας Ἀθηνᾶς καὶ οἱ δύο ἀνδριάντες, τοῦ Σωκράτους καὶ τοῦ Πλάτωνος, ὡς καὶ ἡ ἐν τῇ αἰθούσῃ ταύτῃ προτομὴ τοῦ Ἀριστοτέλους συμβολίζουν τοὺς ὑψηλοὺς στόχους παντὸς μὲν παρομοίου καθιδρύματος, μάλιστα δὲ τῆς Ἑλληνικῆς Ἀκαδημίας, ἡ ὁποία εἶναι ἡ κληροδόχος τῆς μεγάλης ταύτης πνευματικῆς κληρονομίας.

Ἡ Ἑλληνικὴ ἐπιστῆμη καὶ τὰ γράμματα καὶ αἱ τέχναι δὲν ἐγεννή-

θησαν πρὸ εἴκοσι καὶ πέντε ἐτῶν, ἀλλ' εἶχον καὶ πρὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς Ἀκαδημίας μακρὰν καὶ ἀξιολογωτάτην ἐκδήλωσιν, ἡ ὁποία ἐπέβαλλε πολὺ πρῶϊμωτέραν τὴν ἴδρυσιν ἐθνικοῦ ἐπιστημονικοῦ ἀκαδημαϊκοῦ κέντρου, παραλλήλου πρὸς τὴν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τελουμένην προπαρασκευὴν ἐπιστημόνων.

Ποικίλοι λόγοι, συμφυεῖς πρὸς τὴν ἐθνικὴν ἰδιοσυγκρασίαν, ἐπεβράδυναν τὴν ἴδρυσιν τῆς Ἀκαδημίας μέχρι τοῦ 1926, ὅτε ἡ Ἑλληνικὴ φιλότιμος εὐθιξία ἀπέναντι τῆς Διεθνοῦς Ἐνώσεως τῶν Ἀκαδημιῶν ἐξενίκησε τὰ ἐμπόδια καὶ ἤνοιξε τὰς πύλας τοῦ ἀπὸ μακροῦ χρόνου ἀναμένοντος τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ προορισμοῦ τοῦ θαυμαστοῦ τούτου οἰκοδομήματος, οὕτω δὲ ἡ Ἑλλάς εἰσῆλθε καὶ κατὰ τύπον εἰς τὴν διεθνή ἀκαδημαϊκὴν οἰκογένειαν.

Ἡ διαρρεύσασα πρώτη εἰκοσιπενταετία τοῦ ἔργου τῆς Ἀκαδημίας οὔτε ἄγονος ὑπῆρξεν οὔτε κατωτέρα πάσης εὐλόγου προσδοκίας. Καὶ ἀνακοινώσεις ἀξιόλογοι καὶ πολλαὶ ἐγένοντο καὶ σημαντικὰ δημοσιεύματα ἐξεδόθησαν καὶ τὸ ἐθνικὸν ἔργον τῶν ἐπιστημονικῶν παραρτημάτων ἀνεπτύχθη εὐστόχως καὶ διὰ τῶν ἄλλοτε προκηρυσσομένων ἀθρῶν διαγωνισμάτων ἐκινήθη ζωηρότατα ἡ φιλότιμος ἄμιλλα πρὸς ἐπιτέλειαν πλείστων ἐθνωφελῶν ἔργων πνευματικῶν τε καὶ πρακτικῶν καὶ ἐν γένει ἡ Ἀκαδημία ἀνταπεκρίθη παρὰ τὴν ἐν αὐτῇ θεραπείαν τῆς ἀποστολῆς αὐτῆς καὶ εἰς τὴν ἄλλην οὐσιώδη ἀποστολὴν τῶν Ἀκαδημιῶν, ὅπως διὰ τῶν μέσων, τὰ ὁποῖα διαθέτουσιν, ἀποβαίνωσι κίνητρα τῆς ἐθνικῆς γονιμότητος ἐν τῷ πλαίσιῳ τῶν ἐπιστημῶν, τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν καὶ ἐν γένει τοῦ ἐθνικοῦ βίου.

Δὲν ἀγνοοῦμεν τοὺς μεμψιμοίρους καὶ τοὺς φιλοψόγους, ἀλλ' «ἔργμασιν ἐν μεγάλοις πᾶσιν ἀδεῖν χαλεπὸν» εἶπεν ὁ σοφώτατος Σόλων. Τοῦτο δὲ ἰσχύει πρὸ παντὸς προκειμένου περὶ τῶν ἀναποφεύκτων προσωπικῶν ζητημάτων.

Σημαντικὸν ἐθνικὸν κέρδος εἶναι ὡσαύτως ὅτι ἡ Ἀκαδημία ἠδυνήθη νὰ τηρήσῃ ὑψηλὰ τὸ ἠθικὸν αὐτῆς κύρος πάντοτε μὲν, μάλιστα δὲ κατὰ τὴν δυσχερῆ ἐκείνην περίοδον τῆς ξενικῆς κατοχῆς, ὅτε οὐσιωδῶς συνετέλεσεν εἰς τὸν σεβασμὸν τῆς ἐθνικῆς ἀξιοπρεπείας, καὶ ἀπέβη τὸ κέντρον ἐνθαρρύνσεως καὶ ἐνισχύσεως τῶν ἐθνικῶς σκεπτομένων Ἑλλήνων.

Ἐὰν μετὰ τὴν ποθητὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος εἶδε καὶ ἡ Ἀκαδημία ἐξανεμιζομένην τὴν εἰς ἐθνικὰ χρεόγραφα ἐπενδεδυμένην περιουσίαν αὐτῆς καὶ ἔκτοτε ἐγκαταλελειμμένη οἰκονομικῶς ἀγωνίζεται νὰ

ἐπανεύρη τὸν γοργὸν ῥυθμὸν τῆς προπολεμικῆς αὐτῆς δραστηριότητος, δὲν πταίει αὐτή, ἀλλ' ἡ ἀπροσδόκητος διὰ τὴν μακραίωνα Ἑλληνικὴν παράδοσιν ἀντίληψις ὅτι ἰδρύματα οἷαι αἱ Ἀκαδημίαι δὲν εἶναι πλουτο-παραγωγικά, ἀλλ' οἰονεὶ μάταιαι ἀσχολίαι ἀργοσχόλων ἀνθρώπων.

Καὶ ὅμως τὰ τοιαῦτα ἰδρύματα ἀποτελοῦν τὰς πολιτιστικὰς προθήκας παντὸς λαοῦ ἔχοντος ἐπίγνωσιν τῆς σημασίας τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ἐπιστήμης καὶ τῶν τεχνῶν πρὸς ἀξιολόγησιν τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ. Τὸ δὲ δίδαγμα τοῦτο μετὰ τοῦ κηρύγματος τῆς ἀνεκτιμήτου ἐλευθερίας ἔχει πατρίδα τὴν Ἑλλάδα. Διὰ τοῦτο ζωηρὰ εἶναι καὶ τῆς Ἀκαδημίας ἡ εὐχή, ὅπως ἀναστηλωθῇ ἡ πρὸς τὴν ἐπιστήμην καὶ τὸ πνεῦμα πατροπαράδοτος Ἑλληνικὴ στοργή, ἡ ἀποτελοῦσα ἀνεξίτηλον τίτλον τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς, τῆς θεμελιωσάσης τὸν παγκόσμιον ἀνθρωπισμὸν.

Ἀποτέλεσμα τῆς τοιαύτης οἰκονομικῆς καταστάσεως εἶναι ὅτι ἐπαισθητῶς ἐμειώθησαν τὰ χρηματικὰ ἔπαθλα καὶ ἡλαττώθησαν οἱ εὐγενεῖς ἀγῶνες οἱ προάγοντες τὸ ἐθνικὸν μορφωτικὸν καὶ ἐπιστημονικὸν ἐπίπεδον, τὸ ἀποτελοῦν τὸν γνώμονα τῆς ἐθνικῆς ὑποστάσεως.

Ἐνῶ δὲ ἄλλοτε πολυπληθῆ ἦσαν τὰ ἀπονεμόμενα χρηματικὰ ἔπαθλα καὶ πλεῖστοι οἱ ἐπιδιώκοντες αὐτά, σήμερον ὁ ἀγὼν εἶναι περιωρισμένος καὶ τὸ ἔπαθλον ἀπλοῦς στέφανος, καὶ αὐτὸς ὅμως ἐπιζητούμενος ὑπὸ φιλοτίμων Ἑλλήνων, συνεχιζόντων τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν τοῦ Γένους!

Κατὰ τὴν σημερινὴν ἡμέραν ἡ Ἀκαδημία μετὰ τὴν ἐκ τοῦ Ὁργανισμοῦ αὐτῆς τεταγμένην διαδικασίαν ἀπονέμει δύο ἐπαίνους καὶ τρία βραβεῖα.

1. Ἐπαινος ἀπονέμεται εἰς τὸν Γυμνασιάρχην κ. Ἰωάννην Φραγκιδάκην διὰ τὸ ἔντυπον αὐτοῦ ἔργον «Ὁ πόλεμος, θεωρίαι καὶ κρίσεις τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων θαυμαστῆς ἐπικαιρότητος». Τὸ βιβλίον ἄρχεται ἀπὸ τῆς ἐν τοῖς Νόμοις τοῦ Πλάτωνος ῥήσεως: «**ἦν γὰρ καλοῦσι τῶν ἀνθρώπων οἱ πλεῖστοι εἰρήνην, τοῦτ' εἶναι μόνον ὄνομα, τῷ δ' ἔργῳ... ἀεὶ πόλεμον ἀκήρυκτον**», ἐπικαιροτάτης καὶ σήμερον.

Ὁ συγγραφεὺς μετὰ τὴν ἐτυμολογικὴν ἐξέτασιν τῆς λ. πόλεμος ἐρευνᾷ τὰ διάφορα εἶδη τοῦ πολέμου ἀρχόμενος ἀπὸ τοῦ ἐθίμου τῆς μονομαχίας, ὡς μέσου συνοπτικῆς λύσεως τῶν ἐχθρικῶν ἀντιθέσεων δύο λαῶν, περὶ τοῦ ὁποίου φέρει παραδείγματα ἐκ τοῦ Ὁμήρου καὶ τῶν

ἀρχαίων τραγικῶν ποιητῶν ἔκτενῶς ὑπομνηματιζόμενα, ἐκτεινόμενος δὲ καὶ εἰς τὰ Ῥωμαϊκὰ πράγματα.

᾽Ωσαύτως ἐκ τῶν πηγῶν ἀφθόνως ἀντλῶν ὁ συγγραφεὺς ἀσχολεῖται περὶ τοὺς ἐπιθετικοὺς πολέμους ἀπὸ τῶν προοιμιῶν αὐτῶν μέχρι τοῦ πέρατος, εὐστόχως κρίνων τὰς παραδεδομένας γραπτὰς μαρτυρίας καὶ ἐξαίρων τὴν εἰς τοὺς θεοὺς Ἑλληνικὴν πίστιν, παρέχων δὲ παραδείγματα θείας τιμωρίας τῶν ἀσεβούντων καὶ διαπραττόντων ἀθεμίτους ἐν πολέμῳ πράξεις.

Καὶ περὶ τῶν ἀμυντικῶν πολέμων παρέχονται πλούσιαι ἐκ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων μαρτυρία, ἐξετάζονται δὲ ἐκτενῶς αἱ ἀρεταὶ τῆς ἐν πολέμῳ στρατηγίας ἐπιφερομένου ἐν τέλει τοῦ πυκνοῦ ἀποφθέγματος τοῦ Εὐριπίδου «τὸ δὲ στρατηγεῖν τοῦτ' ἐγὼ κρίνω, καλῶς γνῶναι τὸν ἐχθρόν, ἧ μάλισθ' ἀλώσιμος».

Ἄλλὰ καὶ τὰς πρὸς τὸν στρατὸν παραινέσεις, καὶ τὰς πρὸς τοὺς θεοὺς ἐπικλήσεις πρὸς βοήθειαν, καὶ τοὺς ἐμφυλίους πολέμους, καὶ τὰ στρατηγικὰ ἐπινοήματα καὶ τεχνάσματα καὶ τὰ πολεμικὰ μηχανήματα καὶ τὰς τειχομαχίας οὐχὶ μόνον τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ ξένων λαῶν περιλαμβάνει ὁ συγγραφεὺς εἰς τὸ ἔργον του, εἶτα δὲ διεκτραγωδεῖ τὰ θλιβερὰ ἐπακόλουθα τοῦ πολέμου καὶ καταλήγει εἰς τὴν εἰρήνην, τὴν ὁποῖαν χαρακτηρίζει καὶ πάλιν δι' ἀρχαίων πηγῶν, προσθέτων καὶ πάντα τὰ παραδεδομένα εἰς τοὺς συγγραφεῖς μέσα πρὸς διατήρησιν τῆς εἰρήνης, τὰ ὅποια καὶ σήμερον ἐπαναλαμβάνονται. Ἐπίκαιρος δὲ εἶναι ἡ γνώμη τοῦ Θουκυδίδου «ἐκ πολέμου μὲν γὰρ εἰρήνη μᾶλλον βεβαιοῦται, ἀφ' ἡσυχίας δὲ μὴ πολεμῆσαι οὐχ ὁμοίως ἀκίνδυνον».

Καθ' ὅλου ὁ συγγραφεὺς συνέταξεν, ἐπιμελέστατα ἀντλῶν ἐκ τῶν πηγῶν, μικρὰν ἐγκυκλοπαιδεῖαν τοῦ πολέμου, χρησιμωτάτην καὶ εἰς εὐρύτερους κύκλους, διὰ τοῦτο δὲ ἡ Ἀκαδημία εὐχαρίστως ἀπονέμει τὸν ἔπαινον εἰς τὸν φιλόπονον καὶ φιλότιμον ἐκπαιδευτικὸν λειτουργόν.

2. Ἐπαινον ὡσαύτως ἀπονέμει ἡ Ἀκαδημία εἰς τὴν κυρίαν Πιπίτσαν Χ. Ζητρίδου καὶ τὴν κυρίαν Ἑλένην Π. Ψημένου διὰ τὸ ἔργον αὐτῶν «Ἑλληνίδες», τοῦ ὁποῦ παρατιθεμένην μετάφρασιν εἰς εἰς τὴν Ἀγγλικὴν ἐφιλοτέχνησεν ἡ κυρία Ἑλένη Π. Ψημένου.

Τὸ βιβλίον ἀναφέρεται εἰς τὴν περίοδον τῆς ἐχθρικής κατοχῆς τῆς Ἑλλάδος 1940-1944 καὶ περιλαμβάνει τὴν ἀξίαν τῆς πατρίδος δρᾶσιν 212 Ἑλληνίδων, τῶν ὁποῖων 23 εὔρον μαρτυρικὸν καὶ βασιανιστικὸν θά-

νατον. Ἀναγράφονται δὲ πασῶν τῶν Ἑλληνίδων τούτων αἱ πρὸς τὴν πατρίδα καὶ τοὺς συμμάχους παρασχεθεῖσαι ἀξιόλογοι ὑπηρεσίαι, αἱ ὁποῖαι ἐτιμήθησαν καὶ διὰ ξένων σημαντικῶν ἀναγνωρίσεων.

Περὶ ἐκάστης τῶν Ἑλληνίδων τούτων ἐγένετο ἐξακριβωσις τῆς πατριωτικῆς δράσεως ὑπὸ τῶν συγγραφέων, ὥστε ἡ παρεχομένη εἰκὼν νὰ εἶναι ἀσφαλῆς καὶ νὰ δύναται νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὸν γενικώτερον ἱστορικὸν τῆς ἐθνικῆς ταύτης περιόδου, ἡ ὁποῖα τοσαῦτα παρέσχε λαμπρὰ παραδείγματα πατριωτικῆς ἀρετῆς καὶ αὐτοθυσίας, ἄξια καὶ τῆς εἰς τὰ σχολεῖα διδασκαλίας πρὸς φρονηματισμὸν τῆς Ἑλληνικῆς νεότητος.

Ἐπαινοῦσα ἡ Ἀκαδημία τὴν ἀξιόλογον ταύτην ἐθνικὴν συμβολὴν τῶν δύο συγγραφέων ἔχει τὴν πεποιθῆσιν ὅτι αὗται θὰ συνεχίσωσι τὴν ἔρευναν καὶ θὰ συμπληρώσωσι τὸν κατάλογον τῶν ἡρωϊδων καὶ δι' ἄλλων ὀνομάτων, τὰ ὁποῖα τυχὸν διέφυγον.

3. Βραβεῖον ἀπονέμει ἡ Ἀκαδημία εἰς τὸν παρὰ τῷ Ὑπουργεῖῳ τῶν Οἰκονομικῶν Διευθυντὴν κ. Δημήτριον Ι. Μαγκριώτην διὰ τὸ ὀγκῶδες αὐτοῦ σύγγραμμα «Θυσίαι τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐγκλήματα τῆς κατοχῆς, 1941-1944».

Ὁ συγγραφεὺς οὐδενὸς ἐφείσθη κόπου πρὸς ἀπαρτισμὸν πλήρους καὶ ἀπηκριβωμένης εἰκόνας τῶν τε θυσιῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν ἐγκλημάτων τῶν κατακτητῶν εἰς βάρος τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ διὰ τὴν καθολικὴν αὐτοῦ καὶ ἡρωϊκὴν ἀντίστασιν κατὰ τῶν ἐχθρῶν, πάντων δὲ ἐπὶ τῇ βάσει αὐθεντικῶν στατιστικῶν καὶ ἐγγράφων, βιβλίων ἡμετέρων τε καὶ ξένων, ἄρθρων ποικίλων ὡς καὶ προσωπικῶν τοῦ συγγραφέως ἀναμνήσεων.

Οὕτω δὲ ἀπὸ τοῦ τορπιλλισμοῦ τῆς Ἑλλης μέχρι τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς πατρίδος παρελαύνει ἐν ζωηρᾷ ἀπεικονίσει ὀλόκληρος ἡ περίοδος τῆς δόξης καὶ τῆς ἀγωνιώδους ἀναμονῆς τοῦ Γένους μετὰ τῆς σειρᾶς τῶν ἡρώων καὶ τῶν μαρτύρων, οἱ ὁποῖοι προσέθηκαν νέαν αἵγλην εἰς τὴν ἱστορίαν ἡμῶν καὶ ἀπέδειξαν τὴν ἀνεξάντλητον ζωτικότητα τῆς φυλῆς, διὰ τῆς ὁποίας αὕτη ἀπέβη ἀξία τοῦ μεγάλου δώρου τῆς ἐλευθερίας. Ἡ λεπτομερὴς περιγραφή τῶν ὁμηριῶν, τῶν αἰφνιδιαστικῶν ὁμαδικῶν συλλήψεων, τῶν μαρτυριῶν τοῦ Χαΐδαρίου καὶ τῆς ὁδοῦ Μέρλιν, τῶν ἐμπρησμῶν καὶ τῶν δηώσεων ὀλοκλήρων κωμοπόλεων μετὰ τῶν ὁμαδικῶν σφαγῶν τῶν κατοίκων εἰς τὰ Καλάβρυτα, εἰς τὸ Δίστομον καὶ εἰς τὰ Θρακικὰ χωρία, ὡς καὶ αἱ περιγραφαὶ μυρίων ἄλλων λεπτομε-

ρειών τῆς ἀπανθρώπου ἐκείνης καὶ ἐστιγματισμένης περιόδου μετὰ τῶν ἀναγκαίων ἀποδείξεων καθιστῶσι τὸ ἔργον τοῦ κ. Μαγκριώτου ἀξιόλογον ἱστορικὸν βιβλίον, ἄξιον ἰδιαιτέρας προσοχῆς καὶ πλήρης διδασκαλίας διὰ τε τοὺς Ἑλληνας καὶ τοὺς ξένους. Θὰ ἦτο δὲ εὐκταῖον, ὅπως μεταφραζόμενον ἀποβῆ ἢ προσιτὸν καὶ εἰς ἄλλοδαποὺς ἐνδιαφερομένους περὶ τῆς ἀληθοῦς ἱστορίας τῆς περιόδου ἐκείνης, οὕτω δὲ θὰ προληφθῆ καὶ ἡ χρῆσις τῶν δημοσιευμένων φωτογραφιῶν πρὸς ἀντιστρόφους σκοποὺς ὑπ' ἐχθρῶν τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ Ἀκαδημία εἶχε καθῆκον νὰ βραβεύσῃ τὸ σύγγραμμα τοῦτο οὐχὶ μόνον πρὸς ἠθικὴν ἀμοιβὴν τοῦ φιλοπόνου συγγραφέως, ἀλλὰ καὶ ὅπως ἐνθαρρύνῃ αὐτὸν πρὸς παρόμοια ἐθνικὰ δημοσιεύματα.

4. Βραβεῖον ἀρετῆς καὶ χρηστότητος ἀπονέμει ἡ Ἀκαδημία εἰς τὸν ἐν Ἀθήναις ὁδηγὸν αὐτοκινήτου Εὐστάθιον Πουλάκην, διότι ἀνευρὼν ἐν τῷ αὐτοκινήτῳ αὐτοῦ χαρτοφύλακα περιέχοντα σημαντικώτατον ἀριθμὸν χρυσῶν λιρῶν, ἀνήκοντα δὲ εἰς τὸν ἐν τῷ αὐτῷ αὐτοκινήτῳ αἰφνιδίως ἀποθανόντα ἰατρὸν Σταμ. Διαμαντόπουλον, οὐδ' ἐπὶ στιγμῆν ἐσκέφθη νὰ σφετερισθῆ τὰ χρήματα, ἀλλ' ἀφοῦ διεκόμισε τὸν νεκρὸν εἰς τὸ Ἱπποκράτειον νοσοκομεῖον, μετέβη δις εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἀποθανόντος καὶ μὴ δυνηθεὶς νὰ συναντήσῃ τὴν σύζυγον τοῦ ἀποθανόντος, κατηθύνθη εἰς τὴν τροχαίαν ἀστυνομίαν καὶ παρέδωκεν εἰς αὐτὴν τὸν χαρτοφύλακα μετὰ τῶν χρημάτων καὶ τινων κυτίων φαρμάκων. Τὰ χρήματα εὐρέθησαν κατόπιν μετρηθέντα ἀκριβῶς ὅσα εἶχεν εἰσπράξει ὁ ἀτυχῆς ἰατρὸς ἐκ πωλήσεως κτήματός του.

Τὴν ἔντιμον ταύτην πρᾶξιν βραβεύουσα ἡ Ἀκαδημία προβάλλει τὸν ὁδηγὸν Εὐστάθιον Πουλάκην ὡς ἄξιον μιμήσεως παράδειγμα ἀρετῆς καὶ χρηστότητος, προερχόμενον ἐξ αὐτοῦ τοῦ λαοῦ.

5. Τὸ βραβεῖον τοῦ ἐν Τήνῳ Πανελληνίου Ἱεροῦ Ἰδρύματος τῆς Εὐαγγελιστρίας, τὸ προωρισμένον διὰ τὸ ἄριστον θεολογικὸν ἔργον τοῦ ἔτους 1949, ἀπονέμει ἡ Ἀκαδημία εἰς τὸν Καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου κ. Παναγιώτην Μπρατσιώτην διὰ τὸ δημοσιευθὲν ὑπ' αὐτοῦ σύγγραμμα «Ἡ Ἀποκάλυψις τοῦ Ἰωάννου, κείμενον, εἰσαγωγή, σχόλια, εἰκόνες».

Ἡ Ἀποκάλυψις τοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου ἀποτελοῦσα βιβλίον τοῦ κανόνος τῆς Καινῆς Διαθήκης, ὡς ἐκ τοῦ μυστηριώδους αὐτῆς πε-

ριεχομένου, εΐλκυσε πάντοτε τὴν προσοχὴν οὐχὶ μόνον τοῦ πολλοῦ κοινοῦ, ἀλλὰ καὶ τῶν καθ' ὄλου θεολογούντων, ἴδια κατὰ τὰς τεταραγμένες περιόδους τῆς ἱστορίας, καθ' ἃς οἱ ἄνθρωποι ἀναζητοῦν τὸ ἀληθές νόημα τῶν μεγάλων ἱστορικῶν ἀνωμαλιῶν.

Ὁ ὑπομνηματισμὸς τοιοῦτου δυσνοήτου βιβλίου ἐνέχει πολλὰς καὶ σοβαρὰς συσκολίας διὰ τὸ ὑπερφυές του θέμα, τὸν προφητικὸν του χαρακτήρα, τὴν πρωτοφανῆ του ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γραμματείᾳ ἰδιορρυθμίαν, τὸ πλῆθος τῶν εἰκόνων, συμβολισμῶν καὶ ἀλληγοριῶν, αἱ ὁποῖαι προεκάλεσαν πλείστας ἐρμηνείας καὶ παρερμηνείας καὶ ἐπιβάλλουν μεγίστην προσοχὴν περὶ τὴν ἐξιχνίασιν τοῦ δυσνοήτου περιεχομένου καὶ καθορισμὸν τῆς ἀληθοῦς ἐννοίας, τοῦ σκοποῦ καὶ τῆς σημασίας τοῦ ἱεροῦ τούτου βιβλίου.

Ἐχων ὑπ' ὄψει τὴν πλουσίαν σχετικὴν βιβλιογραφίαν ὁ συγγραφεὺς καὶ προβαίνων μετὰ περισσῆς συνέσεως εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν ποικίλων συναφῶν ζητημάτων κατάρθωσε νὰ ὑπερνικήσῃ τὰς παρουσιαζομένας δυσχερείας καὶ νὰ παράσῃ πολύτιμον βοήθημα πρὸς κατανόησιν τοῦ μοναδικοῦ τούτου ἀπὸ λογοτεχνικῆς ἀπόψεως ἔργου, τὸ ὁποῖον εἶναι ἢ ἐν ἀδραΐς γραμμαῖς προφητικὴ κατόπτεισις τῆς ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀνθρωπότητος διηνεκοῦς καὶ δραματικῆς μεταξὺ τοῦ κακοῦ καὶ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ πάλης μὲ τὸ παρήγορον μήνυμα τοῦ τελικοῦ θριάμβου τοῦ ἀγαθοῦ.

Ἡ εὐρεῖα εἰσαγωγὴ περὶ τῶν παντοίων ζητημάτων τῆς Ἀποκαλύψεως ὡς καὶ ἡ ὑπὸ τὸ φῶς τῆς Ἀγίας Γραφῆς ἐρμηνεία αὐτῆς καθιστῶσι τὸ σύγγραμμα τοῦ κ. Μπρατσιώτου ἀξιόλογον ἀπόκτημα τῆς θεολογικῆς βιβλιογραφίας καὶ ἄξιον τοῦ βραβείου τοῦ Ἱεροῦ Ἰδρύματος τῆς Τήνου.

Παρὰ ταῦτα ἡ Ἀκαδημία, συμφώνως πρὸς τὰς κειμένας σχετικὰς διατάξεις, προκηρῶσει σήμερον τὴν κατὰ τὴν 24ην Μαρτίου 1952 γενησομένην ἀπονομὴν τοῦ **Ἐθνικοῦ Ἀριστείου τῶν Καλῶν Τεχνῶν**, διὰ τὸ ὁποῖον γίνονται δεκταὶ ὑποψηφιότητες μέχρι τῆς 31ης Δεκεμβρίου 1951.

Ὁ περιορισμένος ἀριθμὸς τῶν ἠθικῶν ἀμοιβῶν λυπεῖ τὴν Ἀκαδημίαν, διότι, παρὰ τὴν θέλησιν αὐτῆς μειώνει τὴν εὐρύτητα τῆς ἐθνικῆς ἀμίλλης καὶ προόδου, ἀλλὰ δὲν ἀποθαρρυνόμεθα ἐκ τῆς παροδικῆς ταύτης ἀδυναμίας, διότι ἔχομεν τὴν πεποίθησιν ὅτι θὰ εὐρεθῇ τρόπος, ὅπως

ένισχυθῆ τὸ κορυφαῖον ἔθνικὸν ἴδρυμα τῆς ἐπιστήμης καὶ τοῦ πνεύματος, τὸ ἀποτελοῦν τὸν φορέα τῆς ἔθνικῆς ὑπολήψεως καὶ γνώμονα τῆς συνεχείας τοῦ Γένους, διότι ἡ θεραπεία τοῦ πνεύματος δὲν εἶναι ζήτημα συμμοῦ, ἀλλὰ μεγαλοπράγμονος διαθέσεως.

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 5^{ης} ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1951

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΑΡΙΔΑΚΗ

ΠΡΑΞΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

ΕΚΛΟΓΗ ΑΝΤΕΠΙΣΤΕΛΛΟΝΤΩΝ ΜΕΛΩΝ

Κατ' απόλυτον πλειοψηφίαν ἐξελέγησαν Ἀντεπιστέλλοντα Μέλη τῆς Ἀκαδημίας οἱ κ. *Κ. Σπυριδάκης* καὶ *Louis Aimé Lejeune* ἐν τῇ Τάξει τῶν Γραμμάτων καὶ τῶν Καλῶν Τεχνῶν καὶ ὁ κ. *Π. Βιζουκίδης* ἐν τῇ Τάξει τῶν Ἠθικῶν καὶ Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν.

ΑΓΓΕΛΙΑ ΘΑΝΑΤΩΝ

Ὁ Πρόεδρος ἀγγέλλει τὸν θάνατον τοῦ ἀντεπιστέλλοντος μέλους τῆς Ἀκαδημίας *Carl Renz* ὡς καὶ τοῦ ἀντεπιστέλλοντος μέλους *Ἰωάννου Παρασκευοπούλου* καὶ λέγει τὰ κάτωθι περὶ τῆς ἐπιστημονικῆς δράσεως αὐτῶν:

Συμφώνως πρὸς τὸ ἄρθρον τοῦ Κανονισμοῦ ἀναγγέλλω εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τὸν θάνατον τοῦ ἀντεπιστέλλοντος μέλους Καρόλου Renz.

Ὁ Κάρολος Renz ἐγεννήθη εἰς τὴν Βάδην τὸ 1876. Ἐσπούδασε γεωλογίαν εἰς τὰ Πανεπιστήμια τοῦ Breslau, Μονάχου, Ζυρίχης καὶ Παρισίων. Ἐπὶ ἑπταετίαν ἐρευνήσας τὴν ἑλληνικὴν γῆν ἐξέθηκε τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐρέυνης του ταύτης εἰς τὴν ἐπὶ ὑψηγείᾳ διατριβὴν του φέρουσαν τὸν τίτλον: «Συμβολὴ εἰς τὴν γεωλογίαν τῆς Ἑλλάδος».

Ὁ Renz μελετήσας γεωλογικῶς διαφόρους χώρας, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ Κανύκασος, ἡ Βόρειος Ἀφρικὴ καὶ τὸ Μεξικόν, ἐπισκέπτεται τὸ 1902 διὰ πρώτην φορὰν τὴν Ἑλλάδα καὶ μελετᾷ γεωλογικῶς τὴν Κέρκυραν τῇ προτροπῇ τοῦ διδασκάλου του Joseph Partsch, πατρὸς τοῦ γνωστοῦ εἰς ἡμᾶς τοὺς νομικοὺς ἐρευνητοῦ τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ δικαίου ταυτωνύμου Joseph Partsch.

Τὸ ἐπόμενον ἔτος 1903 δημοσιεύει τὴν πρώτην του μελέτην περὶ Ἑλλάδος ὑπὸ τὸν τίτλον «Συμβολὴ εἰς τὴν γεωλογίαν τῆς Κερκύρας».

Τὴν ζωὴν του ἔκτοτε ἀφιερώνει εἰς τὴν ἑλληνικὴν γῆν, ἠρεύνησε δὲ κυρίως τὴν Πελοπόννησον, Στερεὰν Ἑλλάδα, Ἠπειρον, Εὐβοίαν, Κρήτην, Δωδεκάνησα καὶ Κύπρον. Αἱ ἔρευναὶ του στρέφονται περὶ τὴν στρωματογραφίαν, τεκτονικὴν καὶ παλαιοντολογίαν τῆς Ἑλλάδος. Ὁ ἀριθμὸς τῶν σχετικῶν ἐργασιῶν του, αἵτινες ἐδημοσιεύθησαν εἰς περιοδικὰ διεθνοῦς κύρους ἀνέρχονται εἰς 147.

Ὁ κ. Repz εἶχε τὴν εὐτυχῆ Μοῖραν νὰ καλυφθῆ ἀπὸ τὴν Γῆν τὴν ὁποίαν τόσον βαθέως ἠρεύνησε καὶ τόσον θερμὰ ἠγάπησεν.

Ὁ Ἰωάννης Παρασκευόπουλος ἐγεννήθη ἐν Πειραιεὶ τῷ 1889 καὶ ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῶν Φυσικῶν ἐπιστημῶν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν τῷ 1910. Εἰδικῶς ἐπιδοθεὶς εἰς τὸν κλάδον τῆς Ἀστρονομίας διετέλεσεν ἀρχικῶς τακτικὸς βοηθὸς τοῦ Ἀστεροσκοπείου Ἀθηνῶν ἀπὸ τοῦ 1912-1919 καὶ καθηγητὴς τῆς Σχολῆς τῶν Ναυτικῶν Δοκίμων καὶ τῆς Ἀνωτάτης Δασολογικῆς Σχολῆς. Τῷ 1919 ἀπεστάλη ὑπότροφος τοῦ κληροδοτήματος Κοργιαλένιου εἰς Σικάγον τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν ἔνθα διετέλεσε μέχρι τοῦ 1921 βοηθὸς ἐπὶ τῶν ἐρευνῶν τοῦ Ἀστεροσκοπείου τοῦ Πανεπιστημίου τούτου καὶ τοῦ Ἀστεροσκοπείου τοῦ ὄρους Wilson. Ἐπιστρέψας εἰς τὰς Ἀθήνας διωρίσθη ἀστρονόμος τοῦ Ἀστεροσκοπείου Ἀθηνῶν ἐπὶ μίαν τριετίαν, μεθ' ἧς ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἀμερικὴν καὶ διωρίσθη διευθυντὴς τοῦ Ἀστρονομικοῦ Σταθμοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Harvard τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν ἐν Ἀρκείπα τοῦ Περου καὶ κατόπιν διευθυντὴς τοῦ Ἀστεροσκοπείου τοῦ αὐτοῦ Πανεπιστημίου ἐν Μπλουὺν Φοντάϊν τῆς Νοτιοαφρικανικῆς Ἐνώσεως, θέσιν τὴν ὁποίαν διετήρησε μέχρι τοῦ θανάτου του, φέρων τὸν τίτλον τοῦ καθηγητοῦ τῆς Ἀστρονομίας τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Χάρβαρντ.

Αἱ ἐπιστημονικαὶ ἐργασίαι τοῦ Παρασκευοπούλου ἀνεγνωρίσθησαν διεθνῶς ὡς πρωτότυποι καὶ ἰδίᾳ ἡ περὶ τῆς κινήσεως τοῦ ἡλιακοῦ συστήματος καὶ ἡ θέσις τοῦ κορυβοῦ Arx, αἱ περὶ τῶν φασματοσκοπικῶν διπλῶν ἀστέρων, αἱ περὶ τῶν μεταβλητῶν ἀστέρων, ἡ ἀνακάλυψις του καὶ παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς Nova Pictoris, αἱ περὶ τῶν νεφελωμάτων τοῦ Μαγγελάνου, αἱ περὶ τοῦ διαχύτου νεφελώματος τοῦ Ὁρίωνος ὡς καὶ ἡ ἀνακάλυψις κομήτου κατὰ τῷ 1941, ὁ ὁποῖος ἔλαβε τὸ ὄνομά του καὶ ἡ ἀνακάλυψις τοῦ κομήτου 1947 X, ὁ ὁποῖος ἀνεκαλύφθη καὶ ὑπὸ ἄλλων ἀστρονόμων.

Ἐνεκα τῶν ἐπιστημονικῶν αὐτοῦ προσόντων καὶ τῶν προτύπων ἐργασιῶν του ὁ Παρασκευόπουλος διετέλεσε μέλος πολλῶν Ἀστρονομικῶν Ἐταιρειῶν καὶ μάλιστα τῆς διασήμεου Βασιλ. Ἀστρονομικῆς Ἐταιρείας τοῦ Λονδίνου.

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΙΣ ΒΙΒΛΙΩΝ

Ὁ ἀκαδημαϊκὸς κ. **Μιχαὴλ Στεφανίδης** παρουσιάζων τὰ κατωτέρω ἔργα του, λέγει περὶ αὐτῶν τὰ ἑξῆς :

1) *Ἱστορία τῆς Φυσικομαθηματικῆς Σχολῆς τοῦ Ἐθνικοῦ καὶ Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου* (Ἐκατονταετηρίς 1837-1937). Τεύχος Α'. Γενικὴ ἐξέλιξις τῆς Σχολῆς. Ἔργαστήρια, Μουσεῖα. Ἐν Ἀθήναις. Ἐκ τοῦ Ἐθνικοῦ Τυπογραφείου, 1948.

Ἱστορικὴ ἔρευνα τῆς ἐξελίξεως τῆς Φυσικομαθηματικῆς Σχολῆς μέσα εἰς τὸ πλαίσιον τῆς διεθνοῦς ἐπιστημονικῆς κινήσεως, μὲ μίαν ἀκριβῶς μαθηματικὴν σειρὰν πρὸς ὄργανωμένον σύνολον. Τὸ βιβλίον ἀποκαλύπτει, ὅτι εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Πανεπιστήμιον ἐδιδάχθη ἐνωρίτερον ἄλλων εὐρωπαϊκῶν πανεπιστημίων ἢ διὰ τοῦ Συνεδρίου τῆς Καρλσλούης τὸ 1851 καθιερωθεῖσα «ἀτομικὴ θεωρία», διὰ τῆς ὁποίας ἀνεμορφώθησαν ὅλοι οἱ κλάδοι τῶν Φυσικῶν Ἐπιστημῶν, διὰ τῆς εἰσαγωγῆς εἰς τὴν Ἐπιστήμην τῆς χυμικῆς καὶ φυσιολογικῆς ἐρεύνης καὶ τῆς ἰδρύσεως ἐπιστημονικῶν ἐργαστηρίων, παραλλήλως πρὸς τὰς φυσιογραφικὰς συλλογὰς. Ἦτο τοῦτο ἕνας θεμελιώδης σταθμὸς τῆς ἐν γένει ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης, τὸν ὁποῖον δυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν σταθμὸν τῆς *Ἀτομικῆς Χυμείας* ἢ τῆς *ἀτομικῆς συνθέσεως*, ἣτις βαθμηδὸν ἐξελίχθη εἰς τὴν σημερινὴν *Ἀτομικὴν Φυσικὴν* ἢ τὴν *ἀτομικὴν διάσπασιν*. Τὸ ἔργον μου τοῦτο μετὰ τοῦ ἐτέρου ἔργου μου *Αἱ Φυσικαὶ Ἐπιστήμαι ἐν Ἑλλάδι πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως* (1926) συναποτελοῦν μίαν γενικὴν ἔρευναν τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν εἰς τὴν δούλην καὶ τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα.

2) *Tables chronologiques d'Histoire des Sciences au XVI siècle pour ce qui regarde le monde grec* (Extr. des «Archives Internationales d'Histoire des Sciences» No 9 - 1949), Paris 1949.

Τὸ ἐν Λονδίῳ Β' Συνέδριον τῆς Ἱστορίας τῶν Ἐπιστημῶν καὶ τῆς Τεχνολογίας τὸ 1931 (29 Ἰουν. - 2 Ἰουλίου) ὑπῆρξεν ἀληθῶς παγκόσμιον συνέδριον τῆς Ἱστορίας τῶν Ἐπιστημῶν, εἰς τὸ ὁποῖον ἔλαβαν μέρος περὶ τὰ 300 μέλη εἰκοσιπέντε κρατῶν. Τὸ Συνέδριον διωργανώθη ὑπὸ τῶν σωματείων: Académie Internationale d'Histoire des Sciences καὶ History of Science Society, τῇ συμμετοχῇ τῆς Deutsche Gesellschaft für die Geschichte d. Med., Naturwiss. u. Technik καὶ τοῦ Comité Internationale des sciences historiques. Εἰς τὸ Συνέδριον ἔλαβα μέρος ὡς μέλος τῶν ἀνωτέρω τριῶν πρώτων σωματείων (ἐκ τῶν ἰδρυτῶν τῆς History of science society), ἀλλὰ καὶ διότι δὲν ἔπρεπε νὰ λείπη ἢ Ἑλλὰς ἀπὸ τὸ ἱστορικὸν τοῦτο Συνέδριον. Εἰς τὸ συνέδριον τοῦτο

εἶχεν ἀποφασισθῆ ἡ σύνταξις τῶν Χρονολογικῶν Πινάκων τῆς Ἱστορίας τῶν Ἐπιστημῶν δι' ὅλας τὰς ἑκατονταετηρίδας εἰς ὅλας τὰς χώρας, οἵτινες πίνακες θὰ ἐχρησίμευον ὡς εἰσηγήσεις διὰ μίαν «Μεγάλην Ἱστορίαν τῶν Ἐπιστημῶν». Ἐνεκρίθη δὲ τότε ἐν Λονδίῳ, ὅπως ἡ ἀρχὴ τῆς συντάξεως τῶν Πινάκων γίνη ἀπὸ τὴν XVI ἑκατονταετηρίδα, τὸν αἰῶνα τῆς ἀνθήσεως τῆς Ἀναγεννήσεως καὶ τῆς ἀφετηρίας πρὸς τὴν νεωτέραν ἐπιστήμην. Τότε, εἰς τὴν Ἱταλίαν, ὅχι μόνον ἰδρύνοντο εἰς κάθε ἀξιόλογον πόλιν Ἀκαδημαῖαι Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν, ἀλλὰ καὶ ἰδιωτικαὶ ἐγίνοντο συγκεντρώσεις λογίων Ἑλλήνων καὶ Δυτικῶν, ὅπου κυρίως εἰτίθεντο καθαρῶς ἐπιστημονικὰ ζητήματα. Ὡς ἄλλοτ' ἔδειξα εἰς τὸ ἄρθρον μου: *Les savants Byzantins et la Science moderne* («*Archeion*» 1932, σ. 492) ὡς ἄμεσος πηγὴ τῆς νεωτέρας *πειραματικῆς* ἐπιστήμης πρόκειται νὰ θεωρηθῆ ἡ τότε ὑπὸ τῶν Δυτικῶν ἔρευνα τῶν ἀρχαίων φυσικῶν καὶ φιλοσοφικῶν κειμένων, καὶ μάλιστα τοῦ Ἀριστοτέλους, μὲ τὸ *πειραματικὸν πνεῦμα* τοῦ ἀλχημικοῦ ἐργαστηρίου, τοῦ ὁποίου θιασῶται ἦσαν οἱ περισσότεροὶ τῶν Δυτικῶν λογίων τῆς Ἀναγεννήσεως, καὶ μὲ τὴν Ἀλεξανδρινὴν ἐπιστημοσύνην ὡς τινα πρόδρομον παρασκευῆν (ἰδὲ ἐμὴν Εἰσαγωγὴν εἰς τὴν Ἱστορ. τῶν Φυσ. Ἐπιστ. 1938, σ. 164-202). Ἡ τῶν ἀνωτέρω Πινάκων σύνταξις εἶχεν ἀνετεθῆ εἰς εἰκοσάδα ἱστορικῶν ἐκ τῶν διαφόρων κρατῶν, Ἀμερικῆς, Γαλλίας, Γερμανίας, Ἱταλίας, Ἀγγλίας, Σουηδίας, Δανίας, Καταλωνίας, Ἑλβετίας, Βελγίου, Ἰσπανίας, Πορτογαλλίας, Κίνας, Τσεχοσλοβακίας, Ρωσσίας, Ρουμανίας, Βαυαρίας, τοῦ Ἰνδικοῦ κόσμου, τοῦ Μουσουλμανικοῦ κόσμου καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ, τῶν Πινάκων τοῦ ὁποίου ἡ σύνταξις ἀνετέθη εἰς ἐμέ. Οἱ πίνακες ὅλοι ἐπρόκειτο νὰ εἶναι ἕτοιμοι τὸ 1933, διὰ νὰ κατατεθοῦν εἰς τὸ ἐν Βαρσοβίᾳ Συνέδριον τῆς Ἱστορίας τῶν Ἐπιστημῶν. Αἱ πολιτικαὶ δ' ὅμως ἀνωμαλίαι καὶ ὁ πόλεμος ἐπεβράδυναν τὸ ἔργον, ὥστε μόνις τὸ 1940 ἤρχισαν δημοσιεύμενοι οἱ ἀποσταλέντες δεκαπέντε κρατῶν πίνακες, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ οἱ ἀνωτέρω ὑπ' ἐμοῦ συνταχθέντες τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου, εἰς τὸ «*Archives d'Histoire des Sciences*», τὸ περιοδικὸν τῆς *Académie Internationale d'Histoire des Sciences*.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΜΕΛΩΝ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ. — Περὶ τοῦ ἀγάλματος τοῦ κοινῶς λεγομένου «Ἐφηβος τῶν Ἀντικυθήρων»· τίνα παριστάνει καὶ τί ἀλληγορεῖ, ὑπὸ Στυλ. Ἐμμ. Λυκούδη καὶ Ἐμμ. Κ. Μανουσάκη*.

Ἐχομεν τὴν τιμὴν ν' ἀνακοινώσωμεν τὰς κάτωθι σκέψεις μας, προαγούσας, ὡς νομίζομεν, εἰς τὴν λύσιν ἀρχαιολογικοῦ προβλήματος, προκύψαντος πρὸς ἡμῖς αἰῶνος, ἀλλὰ μὴ λυθέντος μέχρι τοῦδε ὑπὸ τῆς παγκοσμίου ἀρχαιολογικῆς ἐπιστήμης, οὐδὲ ἄλλως πως ἔκτοτε ἀνακινηθέντος.

Ὡς βεβαίως θὰ ἔχη λησμονηθῆ πλέον, τὴν 5 Ἀπριλ. 1900 μηχανοκείμενον σπογγαλιευτικὸν ἐκ τῆς Σύμης τῶν Δωδεκανήσων, ἐπαναπλέον ἐκ Λιβύης, ἐπόδισε λόγω τρικυμίας εἰς τὸν ὄρμον Ποταμὸς τῆς μεταξὺ Κρήτης καὶ Κυθήρων σχεδὸν ἐρημονήσου Ἀντικύθηρα ἢ Cerigotto, ὅπως ὑπὸ τῶν ξένων ἀποκαλεῖται.

Σκαφανδροφόρος δύτες καταδυθεὶς πρὸς τῆς ἐκεῖ ἄκρας Γλυφάδια, εὐρέθη πρὸς σωρῶν ἀρχαιοτήτων ἐν σειρᾷ, ἐκτεινομένη ἐπὶ τοῦ θαλασίου βυθοῦ, ἀπὸ 25 μέτρων ἀπὸ τῆς ἀκτογραμμῆς ἐπὶ 52 μέτρα εἰσέτι. Ἀμέσως συνεφωνήθη μεταξὺ τῆς ἑλληνικῆς ἐπὶ τῶν ἀρχαιοτήτων ὑπηρεσίας καὶ τῶν συμαίων δυτῶν, ἢ συνέχισις τῶν ἐξερευνήσεων πρὸς ἀνέλκυσιν τῶν εὐρημάτων, ἐπιβοηθοῦντος τοῦ ὀπλιταγωγοῦ «Μυκάλη».

Ἐπρόκειτο περὶ συγκομιδῆς ἀρχαιοτήτων εἰς ποσὸν τὸ ὅποιον οὐδέποτε προσηνέχθη ὑπὸ ἀνασκαφῆς εἰς τὴν παγκόσμιον ἀρχαιολογίαν. Δὲν θὰ ἀσχοληθῶμεν ὅμως ἐνταῦθα μὲ τὴν περιγραφὴν τῶν εὐρημάτων, γενομένην ἄλλως ἐν ἐκτάσει ἐν τῷ ὡραίῳ ἔργῳ τοῦ ἀειμνήστου Νικ. Σβορώνου «Ὁ θησαυρὸς τῶν Ἀντικυθήρων» (Ἀθῆναι 1903). Θὰ σταματήσωμεν μόνον πρὸς δύο ἐκ τῶν εὐρημάτων ἐκείνων: Πρῶτον, εἰς τὸ ἀριστούργημα τοῦ χαλκοῦ ἀγάλματος ἐφήβου, τὸ ὅποιον ἀνασυρθὲν τὴν 27 Δεκεμβ. 1900 ἐθραυσμένον εἰς τρία μέρη (op. cit, σελ. 18, εἰκ. 2) καὶ συγκολληθὲν εἶτα (αὐτ., πίν. 1) εὐρίσκεται σήμερον εἰς τὸ Ἐθν. Ἀρχ. Μουσεῖον τῶν Ἀθηνῶν καὶ Δεύτερον εἰς ἕξ ὁμοίου κράματος χαλκοῦ κινδύραν ἢ λύραν ἐπτάχορδον, ἐπιστολισμένην μὲ κεφαλὴν Μαρσίου (αὐτ., σελ. 38, εἰκ. 27 καὶ 27a, καθὼς καὶ πίν. 9, εἰκ. 5), ἣτις εἶχεν ἀποσπασθῆ ἀπὸ χαλκοῦ τινος ἀγάλματος, ὡς οἱ ἐπὶ τοῦ εὐρήματος συνδετικοὶ ἠλίσκοι καταδηλοῦν· εὐρέθη δὲ αὕτη βραδύτερον, παρὰ τὴν θέσιν ὅπου εἶχεν ἀνευρεθῆ καὶ τοῦ ἐφήβου τὸ ἄγαλμα.

Εὐθύς ἕξ ἀρχῆς ἦλθον εἰς τὰ χεῖλη παντὸς αἰ ἀπορίας: Τίνα νὰ παρίστανε

* STYL. EMM. LYCOUDIS et EMM. K. MANOUSSAKIS: La statue dite "L'Ephèbe d'Anticythère,, et ce qu'elle représente et allégorise.

τὸ ἄγαλμα; ἦτο δὲ τάχα σχετικὴ πρὸς αὐτὸ ἢ ἐξ ὁμοίου μετάλλου χωριστὰ εὐρεθεῖσα λύρα;

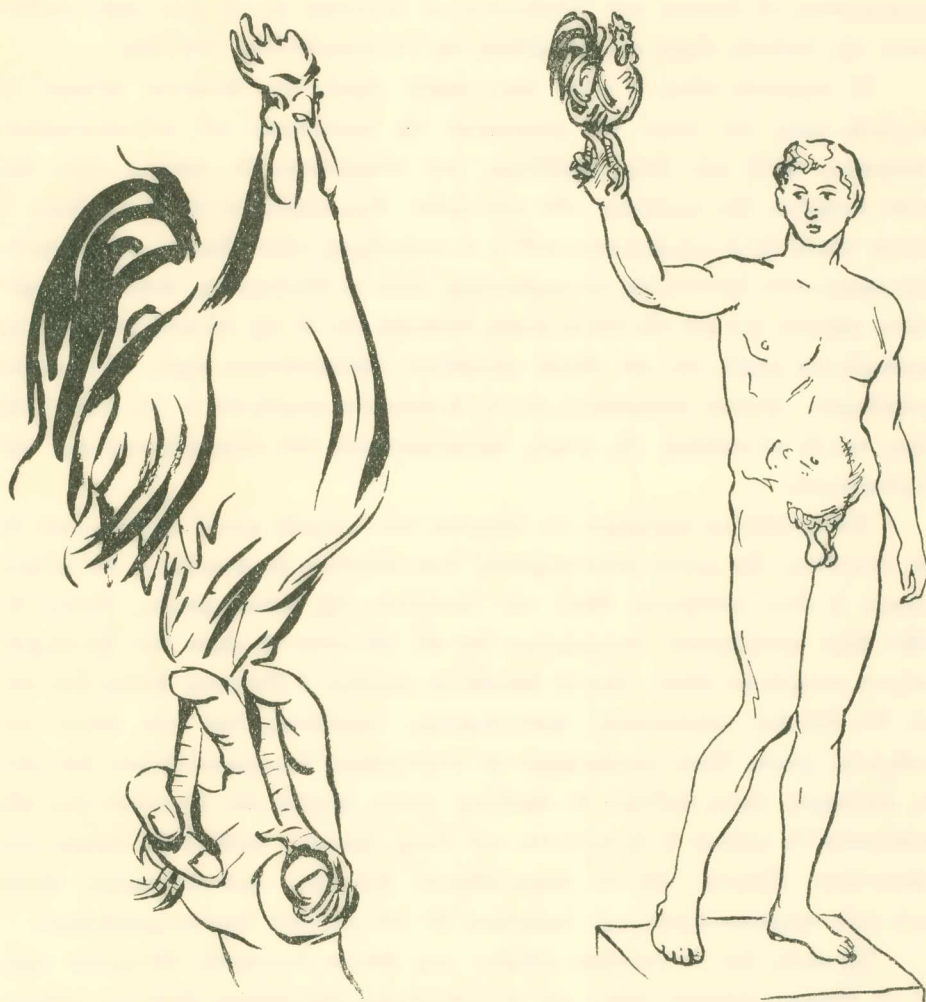
Ὑπὸ τῶν τότε ἐπισημοτάτων ἀρχαιολόγων, ἐλλήνων τε καὶ ξένων, 17 διάφοροι ὡς πρὸς τὴν ταυτότητα τοῦ παριστανομένου ἐξηνέχθησαν γνώμαι. Οὐδεμία ὅμως τῶν γνωμῶν τούτων ἐστηρίζετο ἐπὶ πηγῆς τινος, γραπτῆς ἢ ἄλλης, ἐπιτροπούσης ἔστω καὶ πιθανοφανῆ ἐπὶ τῆς ταυτότητος ἀπόφανσιν. Πᾶσαι ἦσαν εἰκοτολογίαι, βασιζόμεναι εἰς τὴν κατὰ φαντασίαν κρίσιν, περὶ τοῦ τί τάχα νὰ ἐκράτει ἢ ὀριζοντίως — ἐμπρὸς τεταμμένη δεξιὰ χεῖρ, καὶ τί νὰ ἐκράτει ἢ ἀριστερά, ἦτις ἐκρέματο κατακορύφως ἀβίαστα, διότι ἀναμφισβητήτως κάτι θὰ ἐκράτουν, καὶ ἢ μία χεῖρ καὶ ἢ ἄλλη.

Ὡς πρὸς τὸ κρατούμενον ἀντικείμενον, τὸ ὁποῖον θὰ παρεῖχεν ἀμέσως τὴν κλεῖδα τῆς λύσεως, τρεῖς ἐπέπλευσαν γνώμαι: 1) ὅτι ἡ δεξιὰ χεῖρ ἐκράτει κεφαλὴν τῆς Μεδούσης, δι' ἧς καὶ τὸ ἄγαλμα ἀναγκαίως θὰ παρίστα Περγέα (Σβορῶνος *op. cit.*, σελ. 22-29). 2) ὅτι ἐκράτει μῆλον, ὅποτε ἐπρόκειτο περὶ Πάριδος προσφέροντος τοιοῦτο εἰς τὴν Ἀφροδίτην (Σκουλούδης, Φιλαδελφεύς, καὶ ἄλλοι). 3) ὅτι ἐκράτει σφαιραῖραν, τὴν ὁποίαν ἐπρόκειτο νὰ ρίψῃ σφαιριστὴς τις (Κεραμόπουλλος: «Ὁ Ἐφηβὸς τῶν Ἀντικυθήρων κρινόμενος» 1903, σελ. 60).

Ὑπὲρ τῆς δευτέρας γνώμης εἶχε ταχθῆ καὶ ὁ σοφὸς ἀρχαιολόγος Βαλέριος Στάης, ὅστις ἐπηρεασμένος ἀπὸ περικοπὴν τοῦ Πλινίου (N.H.34,77 καὶ 38, 125), εἶχεν ἀποφανθῆ, ὅτι ἐπρόκειτο περὶ Πάριδος τύπου ἐλληνικοῦ καὶ δὴ προελθόντος ἐκ τῆς νεοαττικῆς σχολῆς τοῦ Εὐφράνορος, ἃν καὶ καταχύρωσεν ἑαυτὸν μέτινας ἐπιφυλάξεις (Βαλερίου Στάης, «Τὰ ἐξ Ἀντικυθήρων εὐρήματα» 1905, σελ. 51-55): «Δὲν θ' ἀπαριθμήσωμεν — λέγει — τὰς γνώμας τῶν πραγματευθέντων τὸ ζήτημα ἀρχαιολόγων, διότι οὐδεὶς τούτων, τῶν διαπρεπῶν ἐπιστημόνων ἄλλως τε, ἔπεισεν ἡμᾶς περὶ τῆς ὀρθότητος τῶν γνωμῶν του» . . . «Τὸ ἔργον εἶναι πρωτότυπον καὶ δημιούργημα ἐξόχου τεχνίτου τοῦ Δ' αἰῶνος» . . . «Ἀλλὰ ποία ἢ παράστασις τοῦ ἔργου καὶ τί διανοήθη νὰ παραστήσῃ ὁ δημιουργήσας αὐτὸ τεχνίτης;» . . . «Ἐὰν ἐγνωρίζομεν τὸ διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς κρατούμενον ἀντικείμενον, ἢ παράστασις θὰ ἦτο φανερά καὶ οὐδεὶς θὰ ἠστόχει περὶ τὴν ἀγνώρισιν τοῦ εἰκονιζομένου προσώπου» . . . «Πάντως ἔχομεν πρὸ ἡμῶν μνημεῖον μοναδικόν, ἔργον τεχνίτου τοῦ ὁποίου ἢ νοσοτροπία ἦτο τέως ἄγνωστος παρ' ἡμῖν· εἶναι δὲ πλέον ἢ φανερόν, ὅτι ἔχομεν ἐν τῷ ἀγάλματι τύπον πλέον ἢ ἀσυνήθη ἐξ οὗ κατὰ μέγα μέρος καὶ ἢ διαφωνία τῶν γνωμῶν . . . ».

Ἐκτοτε τὸ ζήτημα ἐλησμονήθη καὶ τὸ ἀριστούργημα ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι γνωστὸν — οὗτω δὲ καὶ πρέπει νὰ ἐξακολουθῆ ὀνομαζόμενον εἰς τὸ διηνεκές — ὡς «Ἐφηβὸς τῶν Ἀντικυθήρων», ἐφ' ὅσον ἢ ταυτότης τοῦ εἰκονιζομένου ἐφή-

βου δὲν ἔχει ἕως τοῦδε ἐξακριβωθῆ. Ἄλλὰ τὴν 25 Ὀκτωβ. 1946, ἐκ λόγων ἐκφευγόντων τὸ πλαίσιον τῆς παρουσίας ἀνακοινώσεως, ἐπείσθημεν, ὅτι πᾶσαι αἱ ἐξενεχθεῖσαι γνῶμαι ὑπῆρξαν ἀπολύτως ἀστήρικτοι, καὶ ὅτι θὰ ἔπρεπε ν' ἀνα-

διφήσωμεν ἀρχαῖα κείμενα, μήπως ἀνεύρωμεν ἐν αὐτοῖς νύξιν χειραγωγοῦσαν ἡμᾶς εἰς τὴν λύσιν τοῦ μυστηρίου.

Οὕτω πρὸ ἔτους εὐρέθημεν τέλος πρὸ περικοπῆς τινος ὑπαρχούσης ἐν τῷ ἔργῳ: «Περὶ τοῦ μὴ χρᾶν ἕμμετρα νῦν τὴν Πυθίαν» τῷ ἐν τοῖς «*Ἠθικοῖς*» τοῦ Πλουτάρχου. Αὕτη δὲ ἀπόσπασμα οὔσα (C-12), διαλόγου μεταξὺ τοῦ (ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον «*Θέων*») Πλουτάρχου καὶ τῶν φίλων του μεθ' ὧν συμπεριεπάτει ἐν Λελοφοῖς, ἔχει ἐν περιφράσει ὡς ἐξῆς: «... καὶ ἃς ἐξετάσωμεν (λέγει ὁ «*Θέων*») τὰ

ἀγάλματα τῶν δημιουργησάντων αὐτὰ γλυπτῶν. Διότι εἰς πολλὰ μὲν αὐτῶν ἐμφανίζονται οὗτοι ἔχοντες κομψὴν ἔμπνευσιν, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ δύνανται νὰ ὑπεκφεύγουν εἰς πάντα ἀπὸ τὸ ἄνοστον καὶ τὸ ἐξεζητημένον αὐτῆς. Ὅπως λοιπὸν ὁ κατασκευάσας τὸ ἄγαλμα τοῦ Ἐπόλλωνος μὲ πετεινάρι εἰς τὸ χέρι, πρὸς ὑποδήλωσιν τῆς ἐωθινῆς ὥρας καὶ τοῦ χρόνου τῆς ἐπακολουθούσης ἀνατολῆς. . . »

Ἡ περικοπὴ αὕτη, ἡ μόνη ὑφισταμένη πηγὴ, ἣτις ἀβιάστως δύναται νὰ ὀδηγήσῃ πρὸς τὴν λύσιν τοῦ μυστηρίου τῆς ταυτότητος τοῦ παριστανομένου ἀγάλματος, ἀλλὰ καὶ ἣτις παραδόξως καὶ ἀνεξηγήτως ἐν τούτοις εἶχεν ἔως τοῦδε διαφύγει τὴν προσοχὴν τῶν μελετητῶν, ἄγει νομίζομεν εἰς τὴν γνώμην ἢ μᾶλλον εἰπεῖν εἰς τὸ συμπέρασμα, καθ' ὃ ὁ καλλιτέχνης οὔτε Περσέα οὔτε Πάριδα οὔτε σφαιριστὴν ἐνεπνεύσθη νὰ παραστήσῃ, ἀλλὰ νὰ ἀλληγορήσῃ Ἐπόλλωνα, κρατοῦντα μάλιστα διὰ μὲν τῆς δεξιᾶς χειρὸς ἀλέκτορα διὰ δὲ τῆς ἀβιάστως κρεμαμένης ἀριστερᾶς του χειρὸς, τὴν μετ' ἄλλων εὐρημάτων ἀνεγκυσθεῖσαν λύραν, ἧς ἀνωτέρω ἐμνήσθημεν: ἡλίσκοι συγκρατικοὶ οἵτινες διεκρίνοντο σαφῶς ἐπὶ τε τῆς ῥάχεως τῆς λύρας καὶ ἐν τῇ παλάμῃ τῆς χειρὸς, προσμαρτυροῦν τοῦ ἐπιχειρήματός μας τὴν ἀληθοφάνειαν.

Ἐπιπροσθέτως νομίζομεν, ὅτι ἐλέγχεται τῶν σκέψεών μας ἡ ὀρθότης, καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι μόνον τοιοῦτοτρόπως δικαιολογεῖται ἀνατομικῶς τε καὶ φυσιολογικῶς ἢ ὅλως ἰδιάζουσα θέσις τῶν δακτύλων τῆς δεξιᾶς χειρὸς, οἵτινες δι' οὐδὲν ἄλλο κρατούμενον ἀντικείμενον δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ εἶχον τὴν ἦν παρουσιάζουν συσχετικὴν θέσιν, ἐκείνην δηλαδὴ ἣν εἰκονίζει ὁ Βαλέριος Στάης (op. cit. σελ. 61, 24) διὰ τζιγκοτυπίας προπλάσματος, ληφθέντος ἀπὸ τὴν δεξιὰν τοῦ ἀγάλματος χεῖρα. Πρὸς μεγαλειτέραν δὲ πειστικότητα ἐπειραματίσθημεν διὰ ζῶντος ἀλέκτορος, ὅστις ἐκάθητο ἐν ἀπολύτῳ ἀνέσει μεταξὺ τῶν δακτύλων μας οὗς διεθέσαμεν ὄν τρόπον ἡ τζιγκοτυπία τοῦ Στάη δεικνύει, τοῦθ' ὅπερ ἐπίσης καταδεικνύουν ἄλλωστε καὶ τὰ παρατιθέμενα ἀνωτέρω σχεδιαγράμματα, ἅτινα κατὰ τοὺς πειραματισμούς μας προχείρως ἐκ τοῦ φυσικοῦ ἐσχεδιογραφήσαμεν.

Ὡς εἰκός, ἐὰν αἱ ἀνωτέρω σκέψεις μας ἤθελον δικαιωθῆ, ἀλλάσσουν τότε, ἐπὶ τὸ ἀληθοφανέστερον ὅμως, καὶ αἱ παλαιότερον ἐξενεχθεῖσαι ἀλλότρια γνῶμαι, ἥτοι ὡς πρὸς τὸν ἀφετήριον τοῦ πλοίου λιμένα, τὴν αἰτίαν τοῦ καταποντισμοῦ, τὴν χρονολογίαν του, τὸ δρομολόγιον ὅπερ προϋτίθετο νὰ ἀκολουθήσῃ καὶ τὸν λιμένα τοῦ προορισμοῦ του, κ.α.δ. Τόσον αὐτά, ὅσον καὶ πᾶν ἄλλο ζήτημα σχετιζόμενον πρὸς τὸ γενικώτερον ζήτημα τοῦ καταποντισθέντος πλοίου δι' οὗ αἱ ἀρχαιότητες τῶν Ἀντικυθήρων μετεφέροντο, θὰ χρήζουν ἀπαραιτήτως ἀναπροσαρμογῆς. Ὅμως πάντα ταῦτα ἐκφεύγουν τό γε νῦν ἔχον τοῦ πλαισίου τῆς παρασκευῆς ἀνακοινώσεως.

R É S U M É

Nous lisons dans Plutarque («*Ἡθικά*» : «Περὶ τοῦ μὴ χρᾶν ἕμμετρα νῦν τὴν Πυθίαν» (C - 12) le passage suivant : « . . . Τὰ δὲ τῶν χειροτεχνῶν πάρεργα, παρέργως ἐξετάσωμεν. Ἐν πολλοῖς γάρ εἰσιν κομποί, τὸ δὲ ψυχρὸν οὐ πανταχοῦ καὶ περιέργον ὑπεκφεύγουσι. Ὡσπερ οὖν ὁ τὸν ἀλεκτρονόνα ποιήσας ἐπὶ χειρὸς τοῦ Ἀπόλλωνος, ἐωθινήν ὑπεδήλωσεν ὄραν καὶ τὸν χρόνον τῆς ἐπιούσης ἀνατολῆς . . . » .

Ce passage très significatif, jette une lumière sur le problème très controversé de l'identité de la belle statue en cuivre, connu sous le nom d'«*Ephèbe d'Anticythère*», :

Si on tient compte du texte précité, on est autorisé de conclure, que le chef d'œuvre représente Apollon avec un coq à la main.

C'est à cette conclusion que nous sommes arrêtés, après examen attentif de la main et des doigts de la statue : Au point de vue anatomique, la position particulière des doigts ne peut être comprise, que si on admet notre manière de voir.

Νίκου Βέη. — Τὰ χρονικά τῶν Ἀμπελακίων τῆς Θεσσαλίας.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΜΗ ΜΕΛΩΝ

ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΚΗ ΧΗΜΕΙΑ.—Παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν μεθόδων ἀναζήτησεως ἰχθῶν ἀλάτων κοκαΐνης, ὑπὸ Γ. Πανοπούλου καὶ Δ. Καψάσκη. Ἀνεκοινώθη ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Ἰωακείμογλου.

Γ ε ν ι κ ᾶ

Τὰ ἄλατα τῆς Κοκαΐνης, κυρίως δὲ τὸ ὑδροχλωρικὸν καὶ τὸ νιτρικὸν (σημεῖον τήξεως περίξ τῶν 183°), τὰ ὁποῖα χρησιμοποιοῦνται ἐν τῇ Φαρμακευτικῇ, εἶναι κρυσταλλικά, λίαν εὐδιάλυτα ἐν ὕδατι καὶ ἰσχυρῶς δρῶντα τοπικὰ ἀναισθητικά. Ἐκτὸς ὅμως τῆς μικρᾶς σχετικῶς χρήσεώς των, κυρίως ἐν τῇ Φαρμακευτικῇ, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Α' Παγκοσμίου πολέμου 1914-1918 ἡ χρῆσις αὐτῶν μεγάλως ἐπεξετάθη ὑπὸ τῶν τοξικομανῶν ὡς μέσον λήθης καὶ εὐχαρίστου διεγέρσεως, λόγῳ τῆς ἐπελθούσης δυστυχίας, τῶν οἰκονομικῶν καταστροφῶν καὶ τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν ἀναπήρων καὶ τραυματιῶν.

Ἐν Ἑλλάδι τὰ ἄλατα τῆς κοκαΐνης χρησιμοποιοῦνται ὑπὸ τῶν τοξικομανῶν πολὺ ὀλιγώτερον τῶν ἄλλων δηλητηρίων τῶν προκαλούντων τοξικομανίαν, ἤτοι τῆς ὑδροχλωρικῆς ἠρωΐνης, τῆς ὑδροχλωρικῆς μορφίνης, τοῦ χασίς, τοῦ ὀπίου κτλ.

Ἀπὸ τῆς κατοχῆς ὅμως καὶ ἐντεῦθεν φαίνεται, ὅτι ἡ χρησιμοποίησις τῆς κοκαΐνης ὑπὸ τῶν τοξικομανῶν ηὐξήθη. Ἐὰν θέλωμεν νὰ δώσωμεν ἐξήγησιν εἰς τοῦτο δὲν δυνάμεθα νὰ παρίδωμεν δύο γεγονότα ἔχοντα ἄμεσον σχέσιν: α) Τὴν κατὰ τὴν κατοχὴν λαθραίαν εἰσαγωγὴν εἰς εὐρεῖαν κλίμακα φαρμάκων προκαλούντων τοξικομανίαν ἐν οἷς καὶ ἡ κοκαΐνη ἐκ διαφόρων χωρῶν, κυρίως δὲ ἐκ Βουλγαρίας καὶ β) τὰς γενομένας διαρπαγὰς τῶν ἐν λόγῳ φαρμάκων ἐκ τῶν ἀποθηκῶν τοῦ Μονοπωλίου ναρκωτικῶν κατὰ τὸ κίνημα, καὶ τὴν λαθραίαν αὐτῶν διάθεσιν.

Ἐν Ἑλλάδι ἡ δίωξις τῶν λαθρεμπόρων ναρκωτικῶν ἔχει ἀνατεθῆ εἰς εἰδικὴν Ὑπηρεσίαν τῆς Γενικῆς Ἀσφαλείας. Ὑπὸ τῆς Ὑπηρεσίας ταύτης ἀποστέλλονται πρὸς χημικὴν ἐξέτασιν τὰ ἐκάστοτε ἀνακαλυπτόμενα τεκμήρια, τὰ ὅποια εἶναι συνήθως, ξηρία, φιαλίδια ἢ φύσιγγες. Ἐφ' ὅσον τὸ ποσὸν τοῦ ἀποστελλομένου δειγματος εἶναι ἐπαρκές, ἡ ἐξέτασις εἶναι ἀπολύτως εὐχερῆς, διὰ τῆς ἐφαρμογῆς εἰδικῶν ἀντιδράσεων ἃς κατωτέρω περιγράφομεν. Ὑπάρχουν ὅμως περιπτώσεις, ὅπου ἡ ἐξέτασις ἀποβαίνει λίαν δυσχερῆς καὶ πολλάκις ἀπολύτως ἀδύνατος λόγῳ τῶν ἀπειροελαχίστων ποσοτήτων ἀλάτων κοκαΐνης πού δυνατὸν νὰ ὑπάρχουν εἰς τὸ ἀποστελλόμενον ὑποπτον δεῖγμα ἢ ἀντικείμενον. Εἰδικαὶ τοιαῦται περιπτώσεις εἶναι:

1. Ὅταν ἀποστέλλεται π.χ. σὺριγξ κενὴ καὶ τίθεται τὸ ἐρώτημα, ἐὰν διὰ ταύτης ἐγένετο ἔννεσις ἀλάτων κοκαΐνης.

2. Εὐρίσκεται φύσιγγξ ἄνευ ἐξωτερικῆς ἐτικέτας κενὴ καὶ τίθεται τὸ ἐρώτημα, ἐὰν περιεῖχε διάλυμα ἀλατος κοκαΐνης.

3. Ἐὰν ἐνυπάρχον ἐλάχιστον ἐπίχρισμα εἰς ξηρίον προέροχεται ἐξ ἀλατος κοκαΐνης.

Εἶναι προφανῆς ἡ κεφαλαιώδης σημασία τοῦ θετικοῦ ἀποτελέσματος εἰς τὰς εἰδικὰς ταύτας περιπτώσεις ἐν τῇ Ἑγκληματολογικῇ Χημείᾳ διὰ τὴν δίωξιν τῶν ἐμπόρων ναρκωτικῶν καὶ τῶν ποιούντων χρῆσιν αὐτῶν.

Πειραματικὸν μέρος.

Αἱ συνήθως χρησιμοποιούμεναι μέθοδοι ἀνιχνεύσεως τῆς κοκαΐνης εἶναι, α) ἀντιδράσεις διὰ φυσικῶν μεθόδων, β) ἀντιδράσεις διὰ τοῦ σχηματισμοῦ ἰζημάτων, γ) ἀντιδράσεις χρωστικαὶ καὶ δ) ἀντιδράσεις διὰ τοῦ σχηματισμοῦ χαρακτηριστικῶν κρυστάλλων.

Ἐκ τῶν ὡς ἄνω ἀναφερομένων μεθόδων ἀνιχνεύσεως κυρίως αἱ χρωστικαὶ ἀντιδράσεις καὶ αἱ ἀντιδράσεις διὰ σχηματισμοῦ χαρακτηριστικῶν κρυστάλλων εἶναι αἱ πλέον εὐαίσθητοι καὶ ἐκείναι πού δύνανται νὰ χρησιμοποιηθῶν εἰς πε-

ριπτώσεις άνιχνεύσεως ελάχιστων ποσών. Οί E. Hucknall και G. E. Turfit άναγράφουσιν έν τή έσχάτως δημοσιευθείση έργασία των¹ σειράν άντιδράσεων διά τά τοπικά άναισθητικά παράγωγα τής ομάδος του βενζοϊκού έστερος έν οίς περιλαμβάνεται και ή κοκαΐνη. Αί προτεινόμεναι όμως μέθοδοι άνιχνεύσεως εις περιπτώσεις ένθα, ως άνωτέρω άναφέρομεν, ή άναζητουμένη κοκαΐνη εύρίσκεται εις ελάχιστα ίχνη, ως εις χρησιμοποιηθείσαν κενήν σύριγγα, εις εύρεθεισαν κενήν φύσιγγα ή εις χρησιμοποιηθέν ξηρίον, δυσκολώτατα παρέχουν ίκανοποιητικά άποτελέσματα.

Ειδικώς διά τās ως άνω τρεις περιπτώσεις έφηηρόσαμεν ιδίαν ειδικήν προπαρασκευαστικήν τεχνικήν και έξ όλων τών μεθόδων ως κατόπιν έχρησιμοποιήσαμεν διά τήν άνίχνευσιν τής κοκαΐνης, ή μέθοδος E. Rathenansikam² μās έδωκε τά πλέον ίκανοποιητικά άποτελέσματα.

Η τεχνική τής μεθόδου ταύτης δύναται νά εκτελεσθῆ ως κάτωθι :

α) *Εις σύριγγα κενήν.* Διά τής υπό εξέτασιν υπόπτου σύριγγος άναρροφώνται άνευ βελόνης τετράκις άνά τρεις σταγόνες πυκνού θειικού δξέος δι' ών εκπλύνεται καλώς ή έσωτερική επιφάνεια ταύτης. Αί εκάστοτε άναρροφώμεναι σταγόνες πυκνού θειικού δξέος άποχύνονται έντός δοκιμαστικού σωλήνος προστιθεμένου 0,1 γρμ. νιτρικού καλίου. Άναδεύομεν καλώς. Ο σωλήν ούτος τίθεται επί 10' λεπτά εις ζέον άτμόλουτρον κατόπιν δέ έξάγεται και ψύχεται και τó περιεχόμενον ρίπτεται μετά προσοχής έντός ποτηρίου περιέχοντος 20 κ.έκ. άπεσταγμένου ύδατος συνεχιζομένης τής ψύξεως. Τό όλον υγρόν φέρεται εις διαχωριστικήν χοάνην τών 50 κ.έ. και άφου προσθέσωμεν 20 κ.έκ. χλωροφορμίου, άναταράσσομεν καλώς και κατόπιν άποχύνομεν τήν στοιβάδα του χλωροφορμίου. Είτα καθιστῶμεν άλκαλικήν τήν ύδατινήν στοιβάδα δι' άμμωνίας, προσθέτομεν και αυθις χλωροφόρμιον και άναταράσσομεν καλώς επ' αρκετόν χρόνον. Παραλαμβάνομεν έντός μικρās κάψης τήν στοιβάδα του χλωροφορμίου και έξατμίζομεν επί άτμολούτρον. Τό ελάχιστον υπόλειμμα διαλύεται εις 1-2 κ.έκ. άκετόνης και προστίθενται 1-2 σταγόνες διαλύματος καυστικού νατρίου 10%.

Παρουσία κοκαΐνης παράγεται πορφυροϊώδης χροιά :

Η ευαισθησία τής άντιδράσεως έλεγχθείσα πιστοποιοι τά υπό του E. Rathenansikam άναφερόμενα όρια, ήτοι διά ποσότητα ούσίας 0,05 mg.

β) *Εις χρησιμοποιηθείσας φύσιγγας.* Μία ή πλείονες υπό εξέτασιν κεναι φύ-

¹ The Identification of Local anaesthetic drugs of the benzoic ester group., by E. Hucknall and G. E. Turfitt. (From the Metropolitan Police Laboratory, Journal of Pharmacology 1949).

² E. Rathenansikam, A colourtest for Cocaine. The Analyst, March 1950, σ. 169.

σιγγες τοποθετοῦνται εἰς ξηραντῆρα κενοῦ ἄνωθεν χλωριούχου ἄσβεστίου. Μετὰ 24ωρον ἀποξήρανσιν τοποθετοῦνται μεταξὺ δύο τεμαχίων διηθητικοῦ χάρτου καὶ δι' ἑλαφρᾶς κρούσεως θραύονται, τὰ δὲ τεμάχια μεταφέρονται ἐντὸς δοκιμαστικοῦ σωλήνος εἰς ὃν προστίθεται 1 κ.έκ. πυκνοῦ θεικοῦ ὀξέος καὶ 0,1 γρμ. νιτρικοῦ καλίου. Κατὰ τὰ λοιπὰ ἐνεργοῦμεν ὡς ἄνωτέρω.

γ) *Εἰς χρησιμοποιοθένητα ξηρία.* Ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ χάρτου εἶναι δυνατὸν νὰ εὐρίσκωνται ἐπικολημένα ἐλάχιστα ἕγνη κρυστάλλων κοκαΐνης. Ταῦτα παραλαμβάνονται διὰ τῆς προσορίψεως ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ χάρτου κυλινδρικοῦ τεμαχίου καθαρᾶς σκληρᾶς παρραφίνης. Εἶτα τὴν ἐπιφάνειαν τῆς παρραφίνης ἐκπλύνομεν μετὰ προσοχῆς διὰ σταγόνων πυκνοῦ θεικοῦ ὀξέος καὶ συλλέγομεν αὐτὰς ἐν μικρῷ καψιδίῳ ἐκ πορσελάνης. Τὸ ἐκ τῆς ἐκπλύσεως θεικὸν ὀξὺ τοῦ καψιδίου ρίπτομεν εἰς δοκιμαστικὸν σωλῆνα καὶ προσθέτομεν 0,1 γρμ. νιτρικοῦ καλίου καὶ κατὰ τὰ λοιπὰ ἐνεργοῦμεν ὡς ἄνωτέρω.

Σ Υ Μ Π Ι Ε Ρ Α Σ Μ Α

Ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς Ἑγκληματολογικῆς Χημείας διὰ τῆς προτεινομένης, ὡς ἄνω, ἡμετέρας τεχνικῆς, ἐν συνδυασμῷ μὲ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ὑπὸ τοῦ E. Rathenansikam μεθόδου ποιοτικῆς ἀνιχνεύσεως τῆς κοκαΐνης, ἐπιτυγχάνεται ἡ ἀνεύρεσις ταύτης εἰς ἀπειροελαχίστους ποσότητας.

Καθίσταται ἐμφανῆς ἡ κεφαλαιώδης σημασία τοῦ θετικοῦ ἀποτελέσματος ἐπὶ τῶν εἰδικῶν περιγραφεισῶν περιπτώσεων ἐν τῇ ἐγκληματολογικῇ ἐρευνῇ.

S U M M A R Y

A special preparatory technique for the discovery of infinitesimal quantities of cocaine salts in empty capsules, used syringes and powders is recommended.

Through the new technique, which is recommended by us, in conjunction with the application of the qualitative research of cocaine of Dr. E. Rathenansinkam, within the frame of the criminal chemistry, the discovery of cocaine in infinitesimal quantities is obtained.

The capital importance of the positive results of these special cases of the criminal investigation is obvious.

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 19^{ΗΣ} ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1951

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΑΡΙΔΑΚΗ

ΠΡΑΞΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΙΣ ΒΙΒΛΙΩΝ

Ὁ κ. **Μ. Γερουλάνος** καταθέτων τὸ βιβλίον τοῦ κ. Ἄ. Ἀσπιώτη: «*Ἡ ἀρρώστεια καὶ ἡ ψυχὴ*», Ἀθῆναι 1951, λέγει τὰ κάτωθι:

Ἔχω τὴν τιμὴν νὰ παρουσιάσω εἰς τὴν Ἀκαδημίαν βιβλίον ἐκδοθὲν τῇ ἐπιμελείᾳ τοῦ ψυχιάτρου Ἀρίστου Ἀσπιώτη, ἀναφερόμενον εἰς τὰς σχέσεις τῆς ψυχῆς πρὸς τὴν νόσον. Ἀποτελεῖται τοῦτο ἐκ 475 σελίδων εἰς ὄγδοον καὶ φέρει τὸν τίτλον «*Ἡ ἀρρώστεια καὶ ἡ ψυχὴ*». Ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ Ἰνστιτούτου Ἰατρικῆς ψυχολογίας καὶ Ψυχικῆς ὑγιεινῆς, τοῦ ὁποίου Ἰδρυτὴς καὶ διευθυντὴς εἶναι ὁ κύριος Ἀσπιώτης· περιέχει δὲ ἐργασίας ἡμετέρων καὶ ξένων ἐπιστημόνων ἀναφερομένας εἰς τὴν σύγχρονον ἐπιστημονικὴν ἔρευναν τοῦ ψυχικοῦ καὶ σωματικοῦ βίου τοῦ ἀνθρώπου.

Ὅταν γίνεται λόγος περὶ ψυχικῆς ὑγιεινῆς δὲν πρόκειται περὶ ὑγιεινῆς πρὸς πρόληψιν ψυχικῶν νόσων, ἀλλὰ περὶ ὑγιεινῆς πρὸς πρόληψιν νόσων αἰτινες καθ' ἡμέραν συναντῶνται, προσβάλλουσαι πάντα ἄνθρωπον, ὡς εἶναι αἱ χρονίου πορείας ὄλων τῶν ὀργάνων, ἀλλὰ καὶ ἄλλαι σοβαραὶ νόσοι, ὡς ἡ καρδιακὴ ἔμφραξις, ἡ ἀρτηριακὴ ὑπέρτασις, ἡ ἐγκεφαλικὴ αἱμορραγία καὶ ἄλλαι τοιαῦται, κατ' ἐξοχίην δὲ ἀναφέρεται ἡ ὑγιεινὴ αὕτη εἰς τὰς ψυχονευρωτικὰς διαταραχάς, τὰς λεγομένας *ψυχονευρώσεις*, αἰτινες ὑπὸ τὰς σημερινὰς περιστάσεις διαβιώσεως καὶ ἐλλείψεως πνευματικῆς καθοδηγήσεως, εἶναι πολὺ συχνότεραι παρ' ὅ,τι καὶ ὁ ἰατρὸς συνήθως ἀντιλαμβάνεται.

Πρὸς ἐξερεύνησιν καὶ τῶν ψυχικῶν αἰτίων τῶν νόσων τούτων καὶ πρόληψιν αὐτῶν ἰδρύθη τὸ Ἰνστιτούτον Ἰατρικῆς Ψυχολογίας καὶ Ψυχικῆς Ὑγιεινῆς, τὸ ὁποῖον ἀπὸ διαιτίας ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ διακεκριμένου ψυ-

χιάτρου Ἀρίστου Ἀσπιώτη εὐδοκίμως ἐργάζεται, ὅπως διὰ παρακολουθήσεως βραδυνῶν φροντιστηρίων καθοδηγοῦνται νεαρὰ ἄτομα ἀμφοτέρων τῶν φύλων εἰς ζητήματα ἀφορῶντα εἰς τὴν ψυχικὴν ὑγιεινὴν.

Εἰς τὸ πρόγραμμα τοῦ Ἰνστιτούτου περιλαμβάνεται καὶ ἡ ἔκδοσις μελετῶν διὰ τῶν ὁποίων προσανατολίζεται ὁ ἀναγνώστης εἰς τὰς νεωτέρας κατευθύνσεις τῆς Ἱατρικῆς, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν σημασίαν ἢ ὁποία σήμερον ἀποδίδεται εἰς τὴν συμμετοχὴν τοῦ ψυχικοῦ παράγοντος εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῆς ζωῆς ἐν γένει καὶ εἰδικώτερον εἰς τὴν αἰτιολογίαν, πορείαν καὶ ἔκβασιν τῆς νόσου.

Ὁ ἡδὴ ἐκδοθεὶς τόμος, «Ἡ ἀρρώστεια καὶ ἡ ψυχὴ», εἰσάγει τὸν ἀναγνώστην μεθοδικῶς εἰς τὴν κατανόησιν τῶν προβλημάτων τούτων. Διὰ μακρᾶς καὶ λίαν ἐμπεριστατωμένης εἰσαγωγῆς ὁ συγγραφεὺς ἀποδίδει τὰς σήμερον κρατούσας ἀντιλήψεις περὶ τῆς νόσου καὶ τῆς ἀπὸ τῆς ψυχικῆς σφαίρας αἰτιολογίας τούτων, ἢ ὁποία καθορίζεται ὑπὸ τῆς ιδιοσυστασίας τῶν ὀργάνων καὶ τῆς τελικῶς διαμορφουμένης ψυχοσωματικῆς καὶ πνευματικῆς προσωπικότητος τοῦ πάσχοντος. Ταύτην πρέπει ὁ ἰατρός ἐκάστοτε νὰ ἐξερευνήσῃ καὶ κατανοήσῃ πρὸς ἐπίτευξιν τῆς θεραπείας. Τοῦτο ὅμως δὲν εἶναι ἔργον εὐχερές. Ἀπαιτεῖται ἔντονος προσπάθεια τοῦ ἰατροῦ, καθοδηγουμένη ὄχι ἀπὸ τὴν ἀπλὴν ἐπιτέλεσιν ἐπαγγελματικοῦ καθήκοντος, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ αἶσθημα εἰλικρινοῦς ἀφοσιώσεως καὶ ἀγάπης πρὸς τὸν σωματικῶς καὶ ψυχικῶς νοσοῦντα. Τότε μόνον θὰ ἐπακολουθήσῃ ἢ τὴν ἴασιν ἐξασφαλίζουσα ψυχικὴ συνάντησις ἰατροῦ καὶ πάσχοντος πρὸς ἴασιν, ὄχι ἀπλῶς τοῦ σωματικοῦ πόνου, ἀλλὰ προκειμένου περὶ ψυχονευρικῶν καταστάσεων πρὸς ἀνάδυσιν ἀπὸ τῆς νόσου, ἐνὸς ἀνθρώπου ἀνανεωμένου, μὲ νέας σωματικὰς καὶ ψυχικὰς δυνάμεις καὶ προσανατολισμὸν γενικώτερον, ὅστις νὰ τοῦ ἐγγυᾶται μεγαλυτέραν ἢ ἕως τῶρα ἐπιτυχίαν εἰς τὴν ζωὴν». (Ἀσπιώτης).

Εἰς τὸ βιβλίον τοῦτο περιλαμβάνονται 24 μελέται ἡμετέρων καὶ ξένων Ἐπιστημόνων, αἱ ὁποῖαι καθοδηγοῦν καὶ διαφωτίζουν τὸν ἀναγνώστην εἰς τὰς νεωτέρας κατευθύνσεις, τὰς ὁποίας ἀκολουθεῖ σήμερον ἡ Ἐπιστήμη. Δώδεκα τῶν μελετῶν τούτων προσεφέρθησαν ὑπὸ ξένων διασήμων Ἐπιστημόνων εἰδικῶς, ὅπως συμπεριληφθῶν εἰς τὸν παρόντα τόμον. Τοιαῦτα εἶναι: μελέτη τοῦ γνωστοῦ Καθηγητοῦ τῆς παθολογίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Heidelberg R. Siebeck μὲ τίτλον. «Τὰ ὅρια τῆς ἐπιστήμης ἐν τῇ Ἱατρικῇ», μελέται ἐπίσης τῶν ψυχιάτρων, τοῦ παγκοσμίου φήμης Paul Tournier ἐν Γενεύῃ, Paul Platten ἐν Βέρνη, von Orelli ἐν Ζυρίχῃ, van Baalen ἐν Χάγη G. Lindeboom ἐν Amsterdam, Armand Vincent, ἰατροῦ παθολόγου καὶ τοῦ

χειρουργοῦ Jean Gosset ἐν Παρισίοις. Ἐπασαι αἱ διατριβαὶ αὐται πραγματευόονται ἐκάστη ἀπὸ ἄλλης ἀπόψεως τὸ τόσον ἐπίκαιρον θέμα: «Ἱατρικὴ τῆς προσωπικότητος». Φυγὴ εἰς τὸ νόσημα εἶναι ὁ τίτλος μελέτης τοῦ Ed. Grunewald τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Innsbruck, ἑτέρα δὲ τοῦ ἐν Παρισίοις βιολόγου Maurice Vernet πραγματεύεται τὸ θέμα «ὁ θάνατος» καὶ δευτέρα τοῦ R. Siebeck: «Ἡ ζωὴ, ἡ ἀσθένεια, ἡ ἀμαρτία καὶ ὁ θάνατος ἀπὸ ἱατρικῆς ἀπόψεως». Εἰς τὸ θέμα Συναίσθημα καὶ Φυματίωσις ἀναφέρεται μελέτη τῆς ἐν Νέα Ὑόρκη παθολόγου ἱατροῦ Beatrice Bishop Berle. Ἔπονται μελέται καὶ ἡμετέρων ἱατρῶν, τοῦ Δημ. Χαροκόπου, Γεωργίου Δαΐκου, Ἄθαν. Καραντάνη κ. ἄ.

Τὰ ἐν λόγῳ προβλήματα ἐγένοντο ἀπὸ τινων ἐτῶν ἀντικείμενον συζητήσεως εἰς διεθνῆ ἱατρικὰ συνέδρια, ἤτοι εἰς τρία ἀπὸ τοῦ 1945 - 50 συνελθόντα ἐν Γενεύῃ, ἔτερον ἐν Ρώμῃ καὶ ἐν Βαρκελώνῃ, καὶ ἀλλαχοῦ εἰς τοπικὰ συνέδρια. Τὰ συμπεράσματα τῶν διεθνῶν συνεδρίων ἀποδίδονται εἰς ἰδιαίτερον κεφάλαιον ὑπὸ τοῦ φυματιολόγου ἱατροῦ Δημ. Χαροκόπου, ὅστις παρεκολούθησε τὰ συνέδρια ταῦτα.

Ἐν τέλει παρατίθεται μακρὸν ἐρωτηματολόγιον ἐκ 402 ἐρωτήσεων ἀπευθυνομένων πρὸς τὸν ἐξεταζόμενον πάσχοντα, ἐκπονηθὲν ὑπὸ τοῦ ψυχιάτρου William Sadler, ἀναφερόμενον δὲ εἰς τὴν σωματικὴν, τὴν πνευματικὴν καὶ συναισθηματικὴν ζωὴν τοῦ ἐξεταζομένου πρὸς διευκρίνησιν καὶ κατανόησιν τῆς προσωπικότητος τοῦ πάσχοντος. Ἐκ τούτου καταφαίνεται πόσον δυσχερὲς καὶ ἐπίπονον εἶναι τὸ ἔργον τοῦτο.

Εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ κυρίου Ἄρ. Ἀσπιώτη ἐκπονηθὲν ἔργον δέον νὰ ἀποδοθῇ ὄλως ἰδιαίτερα σημασία. Διὰ τούτου κατατοπίζεται ὁ ἀναγνώστης, ὄχι μόνον ὁ ἱατρός, ἀλλὰ καὶ πᾶς διανοούμενος, εἰς τὴν συντέλεσιν μιᾶς κοσμογονίας, ἣτις δὲν ἀφορᾷ μόνον εἰς τὴν ἱατρικὴν ἐπιστήμην, ἀλλὰ καὶ τὴν γενικωτέραν ἐπιστήμην ἣτοι εἰς ὀλόκληρον τὸν Ἑλληνοευρωπαϊκὸν πολιτισμόν, ὅστις λαμβάνει διὰ τῆς συντελεσθείσης πνευματικῆς στροφῆς ἐν τῇ Ἐπιστήμῃ, νέας πνευματικὰς κατευθύνσεις, νέαν ἔνθερμον ζωὴν, μετὰ τὴν παγετώδη καὶ στεῖραν ὕλιστικὴν περίοδον τὴν ὁποῖαν ὑπερενίκησεν ὁ παρῶν αἰὼν. Τὸ βιβλίον τοῦτο θέλει ἀσκήσει ἀναμφιβόλως ἰσχυρὰν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ παρ' ἡμῖν ἐπιστημονικοῦ κόσμου, καθόσον καθορίζει τὴν κατευθυντήριον γραμμὴν, τὴν ὁποῖαν ἡ Ἱατρικὴ ὀφείλει ν' ἀκολουθήσῃ, τόσον ὡς πρὸς τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν νεαρῶν αὐτῆς γόνων, ὅσον καὶ διὰ τὴν στάσιν τοῦ ἱατροῦ ἀπέναντι τοῦ πάσχοντος, διὰ τὴν νέαν δὲ ταύτην κατεύθυνσιν ἀποτελεῖ τοῦτο σταθμὸν καὶ διὰ τὴν παρ' ἡμῖν ἐξέλιξιν τῆς Ἱατρικῆς.

ΦΥΤΟΠΑΘΟΛΟΓΙΑ. — Ἡ σχινοκαρπία τῆς ἐλαίας, ὑπὸ Κωνσταντίνου Ἰσαακίδου.

Ἰπὸ τὸ ὄνομα σχινοκαρπία εἶναι γνωστὴ ἀνωμαλία τῆς ἐλαίας, κατὰ τὴν ὁποίαν εἰς ἓνα βότρυν πάντες ἢ οἱ πλείστοι καρποὶ εἶναι μικροὶ ἔχοντες τὸ σχῆμα τῶν σχινοκόκκων, καρπῶν τῆς σχίνου, *Pistacia lentiscus*, οὐδεις δὲ ἢ πολὺ ὀλίγοι εἶναι κανονικαὶ ἐλαῖαι.

Ὁ Miguel Benlloch εἰς μελέτην τοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «Observaciones sobre algunas enfermedades del olivo» δημοσιευθεῖσαν τῷ 1942 εἰς τὸ *Boletin de Patologia Vegetal y Entomologia*. Vol. XI. Madrid, ἀναφέρει, ὅτι ὁ Sr. Paul ἀνεκοίνωσε τῷ 1901, ὅτι παρατήρησε καρποὺς ραχιτικούς καὶ ἡμβλωμένους κατὰ τὴν πρώτην ἀνάπτυξιν αὐτῶν εἰς κτῆμα τοῦ Huevar (Sevilla), παραθέτει δὲ δύο εἰκόνας κλάδων τῆς μεγαλοκάρπου ποικιλίας *cornicabra* τοῦ Orgaz (Toledo), ἡ ὁποία ἐνεφάνισε πολλὴν σχινοκαρπίαν τῷ 1941.

Κατὰ τὸν Benlloch ὁ σχηματισμὸς τῶν ἀνωμάλων τούτων καρπῶν φαίνεται ὀφειλόμενος εἰς τὴν ἐπὶ τῶν στυγματικῶν θηλῶν τοῦ ἄνθους ἐνέργειαν τοῦ φύχους ἐμποδίζοντος τὴν γονιμοποίησιν. Κατὰ τὸν αὐτόν, ἐπειδὴ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀνθήσεως αἱ ἡμέραι δὲν εἶναι ψυχραὶ καὶ ἡ ἐπικονίασις παρατείνεται ἐπὶ τινα χρόνον, ἐξηγεῖται πλήρως, ὅτι ἡ βλαπτικὴ ἐπίδρασις τοῦ φύχους ἐκτείνεται εἰς ὠρισμένον ἀριθμὸν ἀνθέων ποικίλοντα κατὰ τὰ ἔτη, τὸ κλίμα καὶ τὴν ποικιλίαν.

Ἡ σχινοκαρπία, ὡς εἶναι ἡμῖν γνωστὴ, περιεγράφη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ C. Campbell ὑπὸ τὸν τίτλον «Un caso di partenocarpia nell'olivo?» *Nuovo Giornale Botanico Italiano* Vol. XIX, 1912, pagg. 86-89 con 2 tavole.

Κατὰ τὴν περιγραφὴν εἰς ἐλαιῶνα, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχε παρατηρηθῆ εἰς μεγάλην κλίμακα ἡ ἄμβλωσις τοῦ γυναικείου τῶν ἀνθέων, ἡ ἄνθησις τῷ 1912 ἤρξατο κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ἰουνίου καὶ τὴν 6 τοῦ μηνὸς τούτου ὁμίχλη ἐνέκλεισεν ὅλον τὸν ἐλαιῶνα. Τὴν 7 Ἰουλίου ἐπὶ τῶν δένδρων διεκρίνοντο δύο εἶδη δρυπῶν, αἱ μὲν ὀλίγαι κανονικῶν διαστάσεων ἐγκλείουσαι ἔμβρυον, αἱ δὲ πλείσται πολὺ μικραὶ ἄνευ ἐμβρύου. Ἡ ἀνάπτυξις τῶν δρυπῶν ἔβαινε διαφόρως εἰς τὰς γονιμοποιηθείσας ἦτο κανονικὴ, εἰς τὰς ἀγονιμοποιητέους ἀνεπαίσθητος. Τινὲς τῶν τελευταίων ἔτεινον νὰ ἀξήθῳσι περισσότερον τῶν ἄλλων ἀγονιμοποιητῶν, διςτέλλοντο ὅμως τῶν γονιμοποιημένων, διότι ἦσαν μικρότεροι αὐτῶν, εἶχον σχῆμα σφαιρικὸν καὶ οὐχὶ τὸ κανονικὸν τῆς ποικιλίας, ἐλλειπτικόν. Πᾶσαι δὲ αἱ ἀγονιμοποιήτοι διετήρουν τὸν στῆλον μέχρι τῆς ὠριμάσεως. Τὸν Ὀκτώβριον ἤρξατο φαινομένη ἡ ὠρίμασις τῶν μὴ γονιμοποιημένων δρυπῶν, αἱ ὁποῖαι εἶχον ἀποκτήσει διάμετρον οὐχὶ μεγαλυτέραν τῶν 3

χιλιοστομέτρων, χρώμα υπέρυθρον και περιεχόμενον ελαιώδες. Ἐνῶ δὲ αἱ γονιμοποιημένοι φυτόηκαι ἦσαν μονόσπερμοι, αἱ μὴ γονιμοποιημένοι διετήρουν τοὺς δύο χώρους, εἰς τοὺς ὁποίους ἡ φύοθήκη ἦτο διηρημένη πρὸ τῆς γονιμοποιήσεως αὐτῆς καὶ οἱ χώροι ἐνεῖχον τὰ φάρια νεκρωμένα ὑπὸ μυρρῆν καστανῶν ἐλασματίων.

Ὁ Campbell δὲν ἐξηκρίβωσε, πῶς ἡ ὁμίχλη ἐπέδρασεν ἐπὶ τοῦ ἄνθους, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἀφ' ἑνὸς εὑρίσκει τὸ στίγμα καστανῶν τεθνεὸς καὶ τὸν στῆλον προσηλωμένον ἐπὶ τῆς φύοθήκης, ἀφ' ἑτέρου δὲ οὐδεμίαν παρετήρει ἀλλοίωσιν τῆς γύρεως ἐντὸς τῶν ἀνθῶν, συνήγαγεν ὅτι ἡ ἔλλειψις γονιμοποιήσεως εἰς τὸν μέγιστον ἀριθμὸν τῶν ἀνθῶν ὠφείλετο εἰς βλάβην, τὴν ὁποίαν ἡ ὁμίχλη ἐπέφερον ἐπὶ τοῦ στίγματος. Κατὰ τὸν Campbell θὰ ἦτο δυνατόν ἡ ἐπικονίασις νὰ ἔχῃ διεγερτικὴν ἐπίδρασιν καὶ νὰ προκαλῆ τὸ καθαρῶς φυτικὸν φαινόμενον, χωρὶς ἡ γονιμοποίησις νὰ λαμβάνῃ χώραν. Πάντως ἡ ἐπίδρασις τοῦ κλιματολογικοῦ παράγοντος εἰς τὴν γονιμοποίησιν καὶ τὸ δέσιμον τοῦ ἄνθους ἦτο σαφές.

Οἱ R. Pirotta καὶ D. De Pergela ἐν συνεχείᾳ τῶν παρατηρήσεων τοῦ Campbell ἐδημοσίευσαν ὑπὸ τὸν τίτλον «Partenocarpia nell' ulivo?» εἰς τὸ *Bullettino Società Botanica Italiana*, anno 1913, pagg. 122-124 ἐμβρυολογικὴν μελέτην περὶ τοῦ ἄνθους καὶ τοῦ καρποῦ τῆς ἐλαίας. Αἱ ἕως τότε ἔρευνοι ἐπέτρεπον εἰς τοὺς συγγραφεῖς νὰ ἀποδεχθῶσιν ὅτι πρόκειται πράγματι περὶ παρθενοκαρπίας.

Ὁ Lionello Petri ἀνέφερε τῷ 1915 εἰς τὸ βιβλίον του «Le malattie dell' olivo» τὴν σχινοκαρπίαν καὶ ἐθεώρησεν αὐτὴν τότε ὡς πιθανὸν ἀποτέλεσμα ἐλλείψεως γονιμοποιήσεως καὶ ἐρεθισμοῦ φυτικῆς φύσεως τῆς γύρεως ἐπὶ τῶν ἰστών τῆς φύοθήκης.

Ὁ αὐτὸς ἐρευνητὴς ἐδημοσίευσεν εἰς τὸ περιοδικὸν «L'Olivicoltore» N. 4e 5, 1928 ὑπὸ τὸν τίτλον «Formazione prevalente di frutti ipoplastici nell'olivo per causa parassitaria» μίαν περίπτωσιν σχινοκαρπίας ὀφειλομένης εἰς τὸν παρασιτισμὸν τῆς ἐλαίας ὑπὸ τοῦ Κοκκοειδοῦς *Lepidosaphes ulmi* (L.).

Εἰς ἐλαιῶνα πλησίον τοῦ Sanzara μὲ δένδρα τῆς ποιικιλίας *moraiolo*, ἡλικίας 7 ἢ 8 ἐτῶν ἀπὸ τῆς φυτευσέως των, λελιπασμένα καὶ ζωηρῶς ἀνεπτυγμένα ἡ σχινοκαρπία τῷ 1925 ἐνεφανίσθη ἐπὶ ἑνὸς δένδρου, τῷ 1926 ἐξετάθη ἐπὶ πολλῶν καὶ τῷ 1927 κατέκλυσε τὸν ἐλαιῶνα. Τούτου τὰ δένδρα ἔφερον ὀλίγας ἐλαίας κανονικὰς καὶ τὰς πλείστας ἐλαχίστων διαστάσεων.

Κατὰ τὸν Petri μία αἰτία, ἀφ' ἑνὸς ἐμποδίζει τὴν γονιμοποίησιν καὶ ἀφ' ἑτέρου διατηρεῖ προσηλωμένας τὰς φύοθήκας, προκαλεῖ τὸν σχηματισμὸν ἐλαιώδους μεσοκαρπίου καὶ ψευδοενοκαρπίου, ἀξάνει καὶ δίδει τὸ σφαιρικὸν σχῆμα εἰς τὰ σχινοκόκκα καὶ διατηρεῖ τὸν στῆλον καὶ τὸ στίγμα. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἐμφάνισις καὶ ἡ διάδοσις τῆς ἄνωμαλίας αὐτῆς συνέπεσεν αἰσθητῶς μετὰ τῆς ἐμφανίσεως καὶ τῆς δια-

δόσεως τοῦ παρασίτου *Κοκκοειδοῦς*, εἶναι πιθανὸν ὅτι ἡ αἰτία αὕτη δὲν συνίσταται εἰς συνθήκας φυσικὰς ἢ χημικὰς τοῦ περιβάλλοντος, ἀλλὰ ἔγκειται εἰς τὸν παρασιτισμὸν.

Ἐναφέρων δὲ ὁ Petri εἰς τὸ δημοσίευσμά του προγενεστέρας ἐργασίας του γράφει τὰ ἐπόμενα: Αἱ φθογήκαι, αἱ ὁποῖαι δὲν κατορθοῦσι νὰ γίνωσι καρποὶ οὐχὶ λόγῳ ἐσωτερικῆς τροφικῆς αἰτίας ἀλλὰ δι' ἔλλειψιν γονιμοποιήσεως, δύνανται νὰ ἀξάνωνται καὶ διατηρῶνται προσηλωμένοι ἐπὶ χρόνον κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον μακρὸν, ἀντιθέτως αἱ φθογήκαι, αἱ ὁποῖαι στεירוῦνται διὰ δυσμενεῖς συνθήκας θρέψεως τοῦ δένδρου, πίπτουσι πολὺ ταχέως μεθ' ὀλοκλήρου τῆς ταξιανθίας. Ὁ Petri καταλήγει διὰ τῶν ἐξῆς: Ἐὰν αἱ συνθήκαι βλαστήσεως τοῦ δένδρου συνιστῶσι τοὺς κυρίους παράγοντας, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐξαρτᾶται ἡ ἀΐξις τῶν φθογηκῶν μετὰ τὴν ἐπικονίασιν αὐτῶν, ἡ τελευταία αὕτη εἶναι ἀναγκαία, ἵνα οἱ καρποὶ σχηματισθῶσιν.

Ἡ Albina Messeri ἐδημοσίευσεν εἰς τὸ *Nuovo Giornale Botanico Italiano* N. S., vol. LIV n. 1-2, 1947 ὑπὸ τὸν τίτλον «*Osservazioni morfologiche sulle olive passerine*» παρατηρήσεις αὐτῆς ἐπὶ τῶν ἀνωμάλως μικρῶν δρυπῶν, τὰς ὁποῖας συνέλεξεν ἀπὸ τὸ αὐτὸ δένδρον τὴν 10 Σεπτεμβρίου 1940. Συνώψισε δὲ τὰς παρατηρήσεις αὐτῆς εἰς τὰ ἐπόμενα:

1. Πάντα τὰ διάφορα μέρη τῆς δρύπης παρίστανται, ὥστε νὰ συνάγεται ὅτι ἡ μορφολογία τοῦ καρποῦ ἐξελίσσεται ἀκολουθοῦσα τὰ κανονικὰ στάδια αὐτῆς.

2. Ἀντιθέτως ἡ μορφογένεσις τοῦ σπόρου ταράσσεται βαθέως. Τὰ τέσσαρα φάρια, χωρὶς νὰ ὑποστῶσι χαρακτηριστικὴν τινα ἀλλοίωσιν, εἶναι πάντα τῶν αὐτῶν διαστάσεων παρεγχυματικὰ εἰς πάντας τοὺς ἴστούς των καὶ δὲν ἐξακριβοῦνται τάσις πρὸς μονοσπερμίαν, ὡς ἀντιθέτως πραγματοποιεῖται εἰς τὰς κανονικὰς ἐλαίας.

3. Ἡ ἐπικονίασις συντελεῖται κανονικῶς, ὡς δεῖκνυται ἐκ τοῦ ὅτι τὰ στίγματα φέρουσιν ἀκόμη τὸν Σεπτέμβριον ἄφθονον γύριν ἐπὶ τῶν θηλῶν αὐτῶν. Ἀντιθέτως δὲν εἶναι δυνατόν νὰ καθορισθῇ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἐξετασθέντος ὕλικου, ἐὰν καὶ πόσοι κόκκοι γύρεως ἐκ τῶν παρατηρουμένων ἐβλάστησαν.

4. Δὲν κατέστη δυνατόν νὰ εὑρεθῇ ἔμβρυον, οὐδὲ ὑπόλειμμα ἐμβρύου εἰς τὴν κοιλότητα τοῦ θήλεος γαμετοφύτου.

Ὁ A. Morettini εἰς τὸ σύγγραμμά του «*Olivicoltura*» τοῦ 1950 γράφει ὅτι ἐκ τῶν παρατηρήσεων τῆς Messeri καθίσταται σαφές, ὅτι αἱ μικραὶ αὗται ἐλαίαι δέον νὰ θεωρηθῶσιν ὡς φθογήκαι ἐξωγκωμένοι, αἱ ὁποῖαι διατηροῦνται μέχρι τῆς συγκομιδῆς.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τοὺς φυσικοὺς καὶ χημικοὺς χαρακτηῆρας τοῦ ἀπὸ τὰ σχι- νόκοκκα ἐλαίου, ὁ Arcangelo Liso ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸ Ἐθνικὸν Ἐλαιοκομικὸν Συνέδριον τοῦ Bari τῷ 1949 τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀναλύσεως δύο δειγμάτων ἐλαίου,

τοῦ μὲν ἀπὸ κανονικῆς ἐλαίας, τοῦ δὲ ἀπὸ σχινόκοκκα, συνειλεγμένας τὰς μὲν καὶ τὰ δὲ κατὰ τὸν Νοέμβριον τοῦ 1949 ἀπὸ δύο δένδρα τῆς ποικιλίας coratina ἀδροκάρπου καὶ εἰς τὴν σχινοκαρπίαν ὑποκειμένης.

Τὰ σχινόκοκκα ἔδωκαν ὀλίγον περισσότερον ἔλαιον ἀπὸ ὅσον δίδουσιν αἱ κανονικαὶ ἐλαίαι. Τὸ ἐκ τῶν τελευταίων τούτων ἔλαιον εἶχε μεγαλύτεραν ὀξύτητα καὶ ἐλαφρὰν ἀπὸ εὐρώτος ὀσμὴν λόγῳ προσβολῆς τοῦ δάκου, ὁ ὁποῖος δὲν τίττει τὰ φά του εἰς τὰ σχινόκοκκα.

Εἰς τὰ ἀνωτέρω συνωφίσσαμεν τὰ ἐν Ἰσπανίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ περὶ τῆς σχινοκαρπίας καὶ τῆς προκαλούσης τὴν ἀνωμαλίαν ταύτην αἰτίας δημοσιευθέντα.

Ἐν τοῖς ἐπομένοις ἐκθέτομεν παρατηρήσεις, τὰς ὁποίας ἐνηργήσαμεν κατὰ τὰς ἐπανειλημμένας μεταβάσεις ἡμῶν εἰς τὴν Κύπρον, ἔνθα συνήθεις εἶναι αἱ εὐνοϊκαὶ διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς σχινοκαρπίας συνθήκαι. Πράγματι ἡ κατὰ τὸν Μάιον σχετικὴ ὑγρασία τοῦ ἀέρος, ἡ ὁποία συμβάλλει εἰς τὴν δημιουργίαν τῶν ἐξ ἀκτινοβολίας ὀμιχλῶν, εἰς τὴν Κύπρον καὶ ἰδίᾳ εἰς τὰς δενδροφύτους περιοχάς, εἶναι μεγάλη, ἀνωτέρα τῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐπικρατούσης.

Μετέβημεν εἰς τὴν Κύπρον τὸν Αὐγούστον τοῦ 1948 κληθέντες ὑπὸ τῆς ἐκεί Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Κύκκου, ἵνα ἐξετάσωμεν τὰς ἀσθενείας τῶν ἐλαιῶνων αὐτῆς. Κεκτηται δὲ ἡ Μοῆη περὶ τὰς 8.000 ἐλαιῶν εἰς τὰ Μετόχια Λευκωσίας, Ξηροποτάμου, Ἀρχαγγέλου καὶ εἰς ἄλλα μέρη.

Εἰς τὸν Ἠγούμενον τῆς Μονῆς Γεράσιμον ὀφείλεται ἡ ἑναρξίς τῆς ἐλαιοφυτείας τῇ 1892 καὶ ἡ ἔκτασις αὐτῆς τῇ συμβολῇ τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Γεωργίας Κύπρου Παναγιώτου Γενναδίου βραδύτερον. Ὁ μετὰ τὸν Γεράσιμον Ἠγούμενος Κλεόπας συνέχισε τὸ ἔργον τοῦ προκατόχου του καὶ ὁ νῦν Ἠγούμενος Χρυσόστομος διατηρεῖ τὴν παράδοσιν ἐκείνων διὰ τὴν καλλιέργειαν τῆς ἐλαίας.

Αἱ ἐλαίαι εἶναι πεφτυγεμένα κατὰ γραμμὰς ἀφισταμένας ἀλλήλων 100 πόδας καὶ ἐν αὐταῖς εἰς ἀπόστασιν 25 ποδῶν, διότι ἐκρίθη ὅτι τοιαῦται ἀποστάσεις θὰ ἐπέτρεπον τὴν μεταξὺ τῶν γραμμῶν ἀροτραίαν καλλιέργειαν.

Μετέβημεν εἰς Κύπρον ἐκ νέου τῇ 1949 καὶ τῇ 1950.

Κατὰ τὰς ἐκεῖ μεταβάσεις ἡμῶν εἶδομεν τοὺς καὶ παρ' ἡμῖν ἐχθροὺς τῆς ἐλαίας, τὸν δάκον, τὸν ρυγχίτην, τὸν πυρηνοτρήτην, τὸν φλοιοτρίτην, τὴν κλινοδίπλωσιν ἐκ τῶν ἐντόμων, τὸ κυκλοκόνιον ἐκ τῶν μυκήτων. Εἶδομεν πρὸς τούτοις λίαν διαδεδομένην καὶ μετὰ μεγάλης ἐντάσεως ἀνεπτυγμένην τὴν σχινοκαρπίαν τῆς ἐλαίας ὑπὸ διάφορα ὀνόματα γνωστὴν εἰς τὰς διαφόρους Περιφερείας εἰς τὰς ὁποίας ἀπαντᾷ.

Ὀνομάζεται δηλαδὴ ἀντζουλοθάριν ἐκ τοῦ ἀντζουλόθατος ἕνεκα τῆς ὁμοιότητος τῶν ἀνωμάλως μικρῶν ἐλαιῶν πρὸς τοὺς καρποὺς τοῦ βᾶτου τούτου, λλιοῦν

καί ἑλλιοδύν, τὰ ὅποια εἶναι ὑποκοριστικά τοῦ ἐλαία, κουτρούδιν κουτρουδοῦν καί κουτρουδάριν, τὰ ὅποια σημαίνουν τὸν καρπὸν τῆς καππάρεως, λελλέτσιν, λελλετσούν καί λελλετσούριν, τὰ ὅποια σημαίνουνσι χάντρας, μαντρααγγούριν, μαρτασούλιν καί μωρτασούλιν ἐκ τοῦ μάρτος ἢ μύρτος, τὰ ὅποια σημαίνουνσιν ὀμίχλην.

Εἰς τὸν ἐλαιῶνα τοῦ ἐν Λευκωσίᾳ Μετοχίου τῆς Ἰερᾶς Μονῆς τοῦ Κόκκου ἐνεργεῖται ἀροτραία καλλιέργεια ὑπὸ τὸ φύλλωμα τῶν εἰς μεγάλας ἀποστάσεις πεφυτευμένων ἐλαιῶν. Κατὰ τὴν τηρουμένην ἀμειψισπορὰν ἐναλλάσσονται οἱ κῶμοι, εἰς τοὺς ὁποίους δίδεται ἀνὰ ὀκτῶ ἔτη κόπρος αἰγοπροβάτων ἢ οἱ φασιόλοι, τὰ γεώμηλα λιπαινόμενα διὰ χημικοῦ λιπάσματος καί τὰ σιτηρά.

Οἱ ἄγροὶ τῶν κῶμων ἀρδεύονται τρίς ἢ τετράκις ἀπὸ τοῦ Ἰανουαρίου, ἡ δὲ τελευταία ἄρδευσις ἐνεργουμένη, ὅταν μεστῶνουν τὰ κουκιά, συμπίπτει μετὰ τῆς ἀνθῆσεως τῆς ἐλαίας. Οἱ ἄγροὶ τῶν καλοκαιρινῶν καλλιεργειῶν σησάμου, φασιόλων, γεωμήλων, βάμβακος, ἵνα παρασκευασθῶσι, κατακλύζονται ἐπίσης κατὰ τὴν ἀνθῆσιν τῆς ἐλαίας. Οἱ δὲ ἄγροὶ τῶν σιτηρῶν ἀρδεύονται ἅπαξ τὸν Μάρτιον, Ἀπρίλιον πρὸ τῆς ἀνθῆσεως τῆς ἐλαίας, τὴν κατάλληλον ὅμως διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ κυκλοκονίου ἐποχὴν.

ὑπὸ τοιοῦτον σύστημα καλλιεργείας τοῦ ἐλαιῶνος τοῦ Μετοχίου Λευκωσίας, κατ' Αὐγούστον, Σεπτέμβριον εἰς τμήματα αὐτοῦ αἱ ἐλαῖαι ἔχουσι τὴν κόμην εἰς στρώμα, τὸ ὅποιον σαφῶς ἐξικνεῖται εἰς ὕψος 2.50 ἕως 3 μέτρων μετὰ τὰ φύλλα πεπωκῶτα ἢ ἀπεξηραμμένα μετὰ τὰς χαρακτηριστικὰς κηλίδας *oecchio di pavone* τοῦ μύκητος *Cycloconium oleaginum* καί μετ' ὀλίγας ἐλαίας καί εἰς ἄλλα τμήματα αἱ ἐλαῖαι φέρουσιν ἄφθονα σχινόκοκκα. Εἰς πάντα δὲ τὰ τμήματα αἱ ἐλαῖαι ἔχουσι συχνὰ τοὺς βραχίονας ὑπὸ λειχῶν κεκαλυμμένους. Τῶν ἐλαιῶν, αἱ μετὰ τὴν μυκητολογικὴν προσβολὴν καί ἐστερημένην φύλλον τὴν κόμην, εἶναι εἰς ἄγροὺς φέροντας τὴν καλαμιὰν σιτηρῶν καί ἀρδευθέντας τὸν Μάρτιον, Ἀπρίλιον, αἱ δὲ μετὰ πολλὴν σχινοκαρπίαν εἶναι εἰς ἄγροὺς φέροντας τὴν καλαμιὰν κῶμων, ἀρδευθέντας δὲ τὸν Μάϊον τρεῖς ἢ τέσσαρας φορὰς, τὴν μίαν κατὰ τὴν ἀνθῆσιν τῶν ἐλαιῶν.

Ἡ τοιαύτη διάκρισις τῶν ἐλαιοδένδρων εἶναι σαφεστάτη καί κατὰ τὴν εἰς Κύπρον μετάβασιν ἡμῶν τῇ 1950 ἐβεβαιώσαμεν αὐτὴν διὰ πολλοστὴν φορὰν. Μίαν τῶν πρώτων ἡμερῶν τοῦ Αὐγούστου ἐπεσκεψθῆμεν τμήμα τοῦ ἐλαιῶνος τοῦ Μετοχίου Λευκωσίας, εἰς τὸ ὅποιον αἱ ἐλαῖαι εἶχον πολλὴν σχινοκαρπίαν καί εἶδομεν ὑπὸ τὰ δένδρα τὴν καλαμιὰν κῶμων. Ἐν συνεχείᾳ τοῦ τμήματος αὐτοῦ ἦτο ἄλλο, εἰς τὸ ὅποιον αἱ ἐλαῖαι δὲν εἶχον σχινοκαρπίαν καί ὑπ' αὐτὰς ἦτο καλαμιὰ σιτηροῦ, ἀλλὰ καί ἐκεῖ ὑπῆρχον ὀλίγαι μετὰ τὴν ἀνωμαλίαν. Αἱ ἐλαῖαι αὗται εὑρίσκοντο παρὰ τὸ τέρμα τοῦ αὐλάκος τοῦ ποτίσματος τῶν κῶμων, ἀπὸ τὸν ὅποιον ἐξεχύνετο τὸ νερὸ καί ἐπότιζε τὰς ὀλίγας εἰς τὴν καλαμιὰν σιτηροῦ μετὰ σχινοκαρπίαν ἐλαίας.

Περίπτωσιν ἐντόνου προσβολῆς σχινοκαρπίας συνηγήσαμεν εἰς τὸν ἐλαιῶνα τοῦ ἐν Ἐηροποτάμῳ Μετοχίου τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Κόκκου.

Ἐκεῖ εἶδομεν τὸν Αὐγούστον τοῦ 1948 συγκαλλιιεργούμενον μὲ τὴν ἐλαίαν ποτιστικὸν βάμβακα. Εἰς τοὺς πόδας τῶν ἐλαιῶν τῆς ἀκρᾶίας σειρᾶς ἔτρεχεν ὁ κεντρικὸς ἀλᾶξ τοῦ ποτίσματος, κατὰ μῆκος δὲ αὐτοῦ καὶ εἰς ἕκτασιν ἑνὸς ἢ δύο στρεμμάτων αἱ ἐλαίαι ἦσαν ὠραῖαι, ζωηραὶ μὲ μακροὺς θαλλοὺς, ἀλλὰ ἔφερον ὑπερβολικὴν σχινοκαρπίαν, ἐνῶ αἱ ἄλλα τοῦ ἐλαιῶνος ἔφερον μὲν ὀλιγώτερον καρπὸν, ἀλλὰ οὐχὶ σχινόκοκκα. Τὰ φυτὰ τοῦ βάμβακος ἦσαν γενικῶς καλὰ, τὰ δὲ εἰς τὴν ἕκτασιν ἐκείνην τοῦ ἑνὸς ἢ δύο στρεμμάτων εἶχον ὑπερβολικὴν βλάστησιν καὶ ἀνάπτυξιν μεγίστην, τὸ ὕψος ἀνδρὸς φθάνοντα.

Καὶ ἀμέσως μὲν ἐνηργήθη τὸ ἐπιθεδλημένον κορυφολόγημα τῶν βαμβακοφύτων, δὲν κατέστη ὅμως δυνατὸν νὰ ἐξασκρῖθῇ ἡ αἰτία τῆς εἰς τὴν ἕκτασιν τοῦ ἑνὸς ἢ δύο στρεμμάτων ὑπερβολικῆς ἀναπτύξεως τῆς σχινοκαρπίας τῶν ἐλαιῶν καὶ τῆς βλαστῆσεως τῶν βαμβακοφύτων. Πιθανὸν εἶναι ὅτι εἰς τὴν θέσιν ἐκείνην ἀφείθησαν λησμονηθέντες σάκκοι ἄζωτούχου λιπάσματος, τὸ περιεχόμενον τῶν ὁποίων παρεσύρθη ὑπὸ τοῦ νεροῦ τοῦ ποτίσματος.

Ἄλλην περίπτωσιν σχινοκαρπίας εἶδομεν εἰς τὴν περιφέρειαν Λάρνακα Λαπήθου τὴν 1 Σεπτεμβρίου 1948. Εἰς μικρὸν ἐλαιοστάσιον προυξένησεν ἡμῖν μεγάλην ἐντύπωσιν μία ὠραία ἐλαία, εἰς τὴν βᾶσιν τῆς ὁποίας διήρχετο ἀλᾶξ μετ' ὀλίγου ὕδατος διὰ τὸ πότισμα καὶ τῶν λοιπῶν ἐλαιῶν. Ἡ ἐλαία εἶχε τοὺς βλαστοὺς τοῦ ἔτους μακροὺς καὶ ὄλην τὴν κόμην θαλεράν, γλαυκὴν, ἀλλὰ τὴν καρποφορίαν μετρίαν μὲ πολλὴν σχινοκαρπίαν. Ὁ ἰδιοκτῆτης τοῦ ἐλαιοστασίου, διδάσκαλος τοῦ Λάρνακα Λαπήθου, ἐπληροφόρησεν ἡμᾶς, ὅτι ἐλίπανε τὰς ἐλαίας του τὸ προηγούμενον ἔτος 1947 διὰ κόπρου αἰγοπροβάτων καὶ ὅτι μόνη αἰτία τῆς διαφοράς τῆς μὲ πλουσίαν βλάστησιν καὶ πολλὴν σχινοκαρπίαν ἐλαίας ἀπὸ τὰς λοιπὰς εἶναι τὸ συνεχὲς πότισμα τῆς πρώτης.

Ὁ αὐτὸς διδάσκαλος εἶπεν ἡμῖν ὅτι ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως γνωρίζει ὅτι τὰ εἰς τοὺς κήπους περιβολίσια ἐλαιόδενδρα φέρουσι πάντοτε περισσοτέραν σχινοκαρπίαν ἀπὸ ἄλλα καὶ ὅτι ἐξ ἰδίων δοκιμῶν γνωρίζει ὅτι εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν τὸ αὐτὸ ἔτος τὰ ἀντζουλοθάριν δίδουσι περισσότερον ἔλαιον καὶ καλλιτέρας ποιότητος ἀπὸ ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον δίδουσι αἱ κανονικαὶ ἐλαίαι. Τούτου δὲ εὑρίσκει τὴν ἐξήγησιν εἰς τὴν μεταξὺ σαρκὸς καὶ πυρῆνος ἀναλογίαν, μεγαλύτεραν εἰς τὰ ἀντζουλοθάριν, ὡς καὶ εἰς τὴν μὴ ὑπὸ τοῦ δάκου προσβολὴν αὐτῶν. Συλλέγουσι δὲ ἐκεῖ τὰ σχινόκοκκα ἀποσπῶντες αὐτὰ διὰ τῶν δακτύλων ἰστάμενοι ἐπὶ τοῦ φυλλώματος καὶ ρίπτοντες αὐτὰ ἐπὶ συνδόνων.

Χαρακτηριστικὴν περίπτωσιν σχινοκαρπίας τῆς ἐλαίας παρατηρήσαμεν τὴν 9

Σεπτεμβρίου 1948 εις τὴν ἔδραν τῆς Ἱεράς Μονῆς τοῦ Κόκκου. Ἐκεῖ εις μίαν ἀπότομον κλιτὸν τοῦ ὄρους οἱ μοναχοὶ ἔχουσιν ἰσοπεδώσει στενὴν λωρίδα πλάτους 0.50 ἕως 2 μέτρων περιβάλλουσαν πτυχήν τῆς κλιτύος. Εἰς τὴν πεζούλαν αὐτὴν οἱ μοναχοὶ ἔχουσι φυτεύσει σειρὰν 16 ἐλαιῶν, εις τὴν πρώτην αὐτῶν, εὕρισκομένην εις τὸ πλατύτερον μέρος τῆς πεζούλας, ἔχουσι ρίψει ἄφθονον κόπρον αἰγοπροβάτων καὶ ἔχουσι ὀδηγήσει ἐλαχίστην ὑπάρχουσαν ποσότητα ὕδατος. Ἰπὸ τὸ φύλλωμα τῆς ἐλαίας καὶ εις μαῦρον ἐλαφρὸν χῶμα γέρων μοναχὸς ἐκαλλιέργει ὀλίγα κηπαία φυτά. Ἡ ἐλαία εἶχε πλουσίαν βλάστησιν, πολλὴν παραγωγὴν, ἀλλὰ πολλὴν σχινοκαρπίαν. Εἰς ἀπόστασιν 200 μέτρων ἀπὸ τῆς πρώτης ταύτης ἐλαίας καὶ ἐπὶ τῆς πεζούλας ἦσαν αἱ λοιπαὶ ξηρिकाί. Αὗται εἶχον μετρίαν παραγωγὴν, οὐδόλως δὲ σχινοκαρπίαν.

Νέαν περίπτωσιν σχινοκαρπίας συνηντήσαμεν τὴν 1 Αὐγούστου 1949 εις τὸ χωρίον Αὐγόρου τῆς ἐπαρχίας Ἀμμοχώστου. Μεμονωμένον ἐλαιοστάσιον ἐκ 30 ὠραίων 20 ἐτῶν ἡλικίας ἐλαιῶν εἶχε τὸ ἔτος ἐκεῖνο μεγάλην παραγωγὴν. Τρεῖς ἐλαίαι εις τὸ ἐν ἄκρον τοῦ ἐλαιοστασίου εὕρισκόμεναι εἶχον παραγωγὴν διπλάσιαν τῆς τῶν ἄλλων εἴκοσι καὶ ἑπτὰ, ἀλλὰ συγχρόνως εἶχον καὶ ἄφθονον σχινοκαρπίαν, διὰ τὴν θεραπείαν τῆς ὁποίας ὁ ἰδιοκτήτης ὑπέδειξεν ἡμῖν τὰ δένδρα του. Προσεβλέπετο ὅτι ἐκάστη τῶν εἴκοσι καὶ ἑπτὰ ἐλαιῶν θὰ παρήγε 30 ὀκάδας ἐλαιῶν, ἐκάστη δὲ τῶν τριῶν ἐλαιῶν θὰ παρήγεν 60 ὀκάδας καὶ ἐὰν ἀντὶ τῶν σχινοκόκκων εἶχε μόνον ἐλαίας, θὰ παρήγεν 120 ὀκάδας ἐλαιῶν.

Ὁ ἰδιοκτήτης κύριος Κυριάκος Παπαγεωργίου ἐξέθεσεν ἡμῖν ὅτι αἱ τρεῖς ἐλαίαι τῇ 1948 καὶ τὰ προηγούμενα ἔτη εἶχον μικρὰν παραγωγὴν καὶ διὰ τοῦτο τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1948, ὅτε ἐλίπανε διὰ κόπρου τὰς 30 ἐλαίας, ἔδωκε πολὺ περισσότεράν κόπρον εις τὰς τρεῖς ἐκείνας. Ἐπόμετε δὲ τὸ ἐλαιοστάσιον του ἐξέκτισ ἀπὸ τοῦ Ἰανουαρίου μέχρι τοῦ Μαρτίου 1949 διὰ τοῦ ἀπὸ ἰδιοκτητοῦ φρέατος διὰ ἀνεμομύλου ἀντλουμένου ὕδατος καὶ ἐτήρει τὸ νερὸ ἐπὶ σημαντικῶς μακρότερον χρόνον εις τὰς τρεῖς ἐλαίας, τῶν ὁποίων τὴν αὔξησιν τῆς παραγωγῆς ἐσκόπει. Ἦρκεσε δὲ ἡ πλουσία λίπανσις καὶ τὸ ἄφθονον πότισμα νὰ αὐξήσῃ ἀμέσως τὴν παραγωγὴν, ἀλλὰ νὰ αὐξήσῃ συγχρόνως καὶ τὴν σχινοκαρπίαν.

Εἰς τὸ αὐτὸ χωρίον Αὐγόρου ἔσχομεν τὴν εὐκαιρίαν περὶ τὰ τέλη Αὐγούστου 1950 νὰ ἴδωμεν ἄλλην περίπτωσιν σχινοκαρπίας.

Εἰς τὸ χαμηλότερον μέρος μικρᾶς λεκάνης ὑπάρχουσιν ἄμπελοι, ἐνῶ τὸ περιφερικὸν ὕψωμα καλλιεργείται διὰ σιτηρῶν. Ἐπὶ τῶν πρὸς τὰς ἀμπέλους πρανῶν καὶ ἐντὸς τῶν ἀμπέλων ὑπάρχει ἀριθμὸς ἐλαιῶν. Ὁ ἰδιοκτήτης τῆς εις τὸ χαμηλότερον μέρος ἀμπέλου, ἀδελφὸς τοῦ ἀνωτέρω Παπαγεωργίου κύριος Ἀναστάσιος, εὐχαρίστως βλέπει τὰ ἐκ τῶν πρανῶν ὄμβρια ὕδατα νὰ κατακλύζωσιν αὐτὴν καὶ νὰ ποτίζωσι τὰς ὀλίγας ἐκεῖ ἐλαίας του. Αἱ ἐλαίαι τῶν πρανῶν ζωηραί, ἀνεμιζόμεναι ἔφε-

~~Ἐν τούτοις κατ' ἐπανάληψιν συνητήσαμεν καὶ ἐνταῦθα τὴν σχινοκαρπίαν. Ἐν~~
 ρον μετρίαν παραγωγὴν, μία δὲ εἰς τὸ κέντρον τῆς λεκάνης μὲ πλουσίαν βλάστησιν
 εἶχεν ἀρκετὴν παραγωγὴν κανονικῶν ἐλαίων, ἀλλὰ πολλὰ σχινόκοκκα. Εἰς τὴν ἐλαίαν
 αὐτὴν ἐνηργήσαμεν τότε καὶ διὰ τοῦ ἰδιοκτῆτου βραδύτερον τὰς ἐπομένους παρατηρήσεις.

Ἡ ἐλαία τῷ 1950 παρήγαγεν 23 ὀκάδας κανονικῶν ἐλαίων καὶ 7 ὀκάδας
 σχινοκόκκων. Τῶν ἐλαίων 100 εἶχον βάρους 100 δραμίων καὶ τῶν σχινοκόκκων 100
 εἶχον βάρους 7.5 δραμίων, ἤτοι τὸ δένδρον παρήγαγεν 9.200 ἐλαίας καὶ 37.333
 σχινόκοκκα.

Ὁ παραγωγὸς ἀντιλαμβάνομενος ὅτι τὰ σχινόκοκκα εἶναι πολλαπλάσια τῶν
 κανονικῶν ἐλαίων, εἰς τὴν ἐν λόγῳ ἐλαίαν ὑπερτετραπλάσια, καὶ νομίζων, ὅτι τὰ σχι-
 νόκοκκα εἶναι ἐλαίαι, αἱ ὁποῖαι ἔνεκα ἀσθενείας ἔμειναν νάνοι, ὑπολογίζει, ὅτι ἐὰν
 δὲν ὑφίστατο ἡ ἀσθενεία, ἡ παραγωγή τοῦ δένδρου θὰ ἦτο ὑπερτετραπλάσια ἤτοι
 100 ὀκάδες ἀντὶ τῶν συγκομισθεισῶν μόνον 23 ὀκάδων.

Τὴν 6 Αὐγούστου 1949 εἶδομεν εἰς τὸ ὄχι μακρὰν τῆς Λευκωσίας χωρίον
 Τύμπου ἐλαιοστάσιον 100 δένδρων εἰς ἀγρὸν γόνιμον, οὐδόλως ὅμως συστηματοποιη-
 μένον. Τότε αἱ ἐλαίαι ἐποτίζοντο διὰ κατακλύσεως εἰς τὰς θέσεις, εἰς τὰς ὁποίας
 ἔφθανε τὸ ὕδωρ καὶ παρέμενον ξηρικοὶ εἰς τὰς λοιπὰς. Καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν
 σαφῆς ἦτο ἡ ἐπίδρασις τῆς ὑγρασίας τοῦ ἐδάφους ἐπὶ τῆς σχινοκαρπίας. Ἐφερον
 πολλὴν αἰ ποτιστικαί, ἐνῶ δὲν εἶχον αἱ ξηρικοὶ, αἱ ὁποῖαι καὶ πολὺν καρπὸν δὲν εἶχον.

Εἰς τὴν Κύπρον ἐπίσης ἠκούσαμεν διὰ τὴν ἐπομένην περίπτωσιν σχινοκαρπίας.

Τὸ χωρίον Λειβάδια τῆς ἐπαρχίας Λάρνακος συνίσταται ἀπὸ τρεῖς ἀρκετὰ ἀλ-
 λήλων ἀπέχοντας συνοικισμοὺς καὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν κήπους, εἰς τοὺς ὁποίους καλ-
 λιεργοῦνται πολλὰ ἐλαίαι. Τοὺς κήπους διατρέχει ὁ ποταμὸς τῆς Ἀραδίπου, χεί-
 μαρρος φέρων τὰ ὄμβρια ὕδατα, ἀφοῦ ταῦτα καθαρῶσι καὶ ἐκπλύνωσι τοὺς συνοι-
 κισμοὺς. Μετέβημεν τῷ 1950 εἰς τὸ χωρίον Λειβάδια, ὅπου προοδευτικοὶ παραγω-
 γοὶ ἐθεβαίωσαν ἡμᾶς ὅτι ὅταν τὸν χειμῶνα πίπτωσι πολλὰ βροχαὶ καὶ οἱ κήποι
 ποτίζονται ἐπαρκῶς, συμπέσωσι δὲ καὶ ὀμίχλαι κατὰ τὴν ἀνθῆσιν τῆς ἐλαίας, τότε
 τὸ μυρτοσόλιον εἶναι ἀφθονον καὶ προκαλεῖ, ὡς μᾶς ἔλεγον, μεγάλας ζημίας.

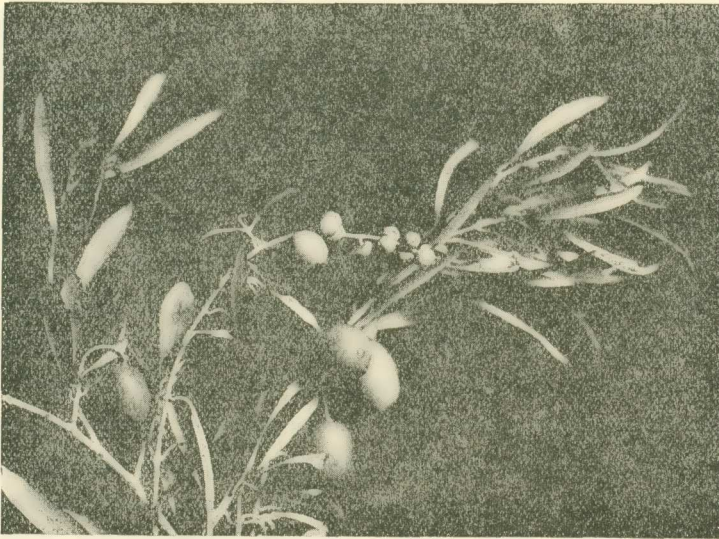
Καθ' ἃς πληροφορίας ἔδωκεν ἡμῖν ὁ Ἐπιθεωρητὴς τῆς Γεωργίας Κύπρου κύ-
 ριος Ἄνθιμος Πανάρετος, εἰς τὴν νῆσον ὑπάρχουσι 2.000.000 ἐλαίαι, τῶν ὁποίων
 ἡ ἐτησία εἰς ἐλαίον παραγωγή ἀνέρχεται εἰς 750.000 ὀκάδας. Τῶν ἐλαίων ἐτησίως
 4% ἤτοι 80.000 περίπου φέρουσι σχινοκαρπίαν καὶ ἐκ τούτων 2% ἤτοι 1.500 πε-
 ρίπου ἐλαίαι φέρουσι μόνον σχινόκοκκα.

Ἐν Ἑλλάδι ἡ ἐλαία κατέχει θέσεις μὲ κλίμα συνηθέστερον ἢ εἰς τὴν Κύπρον
 πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις αὐτῆς ἠρμοσμένον, ἤτοι παρὰ τὴν θάλασσαν καὶ ἐπὶ λόφων αὕτη
 ἀερίζεται καὶ δὲν καλύπτεται ὑπὸ ὀμίχλης ἰδίᾳ κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἀνθίσεως.

Ἐν τούτοις κατ' ἐπανάληψιν συνητήσαμεν καὶ ἐνταῦθα τὴν σχινοκαρπίαν. Ἐν-

θυμούμεθα, ὅτι παλαιὸς ἐλαιοκαλλιεργητὴς ἐν Παξοῖς προσέβλεπε μετὰ τὸ δέσιμον τῶν ἀνθέων τὴν ἀναμενομένην ἐσοθεῖαν τῶν ἐλαιῶν μειωμένην, διότι εἶχον τὸ ἔτος ἐκείνο πολλὴν σχινοκαρπίαν.

Τὴν 19 Σεπτεμβρίου 1950 εἶδομεν ἐκ τῶν εἰς τὴν θέσιν Λάκκος τῆς περιφερείας Χαρβάτι Ἀττικῆς ἐξήκοντα περίπου ἐλαιῶν, τὰς ὁποίας ὁ κύριος Χατζηνικολάου ἐφέκαζε διὰ dieldrin ἐναντίον τοῦ δάκου, μίαν ἐλαίαν ἀδροκάρπου ποικιλίας νὰ ἔχη σχινοκαρπίαν ἀπεικονιζομένην εἰς τὰς παρατιθεμένας κατωτέρω δύο φωτογραφίας δύο τῶν κλάδων αὐτῆς.

Δεῖγμα σχινοκαρπίας ἐλαίας εἰς τὴν θέσιν Λάκκος τῆς περιφερείας Χαρβάτι Ἀττικῆς τὴν 19 Σεπτεμβρίου 1950.

Τὰ τέλη Αὐγούστου 1949 ἀπηρθύναμεν ἐπιστολὴν πρὸς τοὺς διευθυντὰς τῶν Γεωργικῶν Ὑπηρεσιῶν τῶν ἐλαιοφόρων διαμερισμάτων τῆς Χώρας καὶ ἐζητήσαμεν νὰ παράσχωσιν ἡμῖν ἀπαντήσεις ἐπὶ ἐρωτημάτων μας ἀφορῶντων εἰς τὴν σχινοκαρπίαν τῆς ἐλαίας. Ἐκ τῶν ἀπαντήσεων, τὰς ὁποίας ἐλάβομεν, συνάγομεν τὰ ἐπόμενα :

Εἰς τὴν Εὐβοίαν αἱ ἐκ τῆς σχινοκαρπίας ζημίαι ἀνέρχονται εἰς 0.15 ἕως 0.40% καὶ εἰς ἐξαιρετικὰς περιπτώσεις δύνανται νὰ φθάσωσιν εἰς 1 ἕως 3%. Συχνότερα καὶ ἐντατικώτερα ἐμφανίζεται, ὅταν κατὰ τὴν ἀνθησιν τῆς ἐλαίας πίπτωσι πολλὰ βροχαὶ καὶ ὡς σπανίως συμβαίνει, αἱ ἐλαίαι ἀρδεύονται. Αὕτη παρατηρεῖται εἰς μεγαλύτερον βαθμὸν εἰς εὐρωστα δένδρα καὶ εἰς πλούσια ἐδάφη. Τὰ σχινοκόκκα διακρίνονται ἕνα μῆνα μετὰ τὴν γονιμοποίησιν τῶν ἀνθέων λόγῳ τοῦ σφαιρικοῦ σχήματος καὶ τῆς μὴ ἀναπτύξεως αὐτῶν.

Εἰς τοὺς Παξοὺς ἡ σχινοκαρπία ἀπαντᾷ τὰ τελευταία ἔτη, ὅτε ἡ ἐλαία ἐπεισοφορεῖ δὲν ὑπερβαίνει τὸ 1%. Ἀποδίδεται εἰς βροχερὸν καιρὸν καὶ μάλιστα ψύχος κατὰ τὴν περίοδον τῆς γονιμοποιήσεως τῶν ἀνθῶν· τοῦτο λέγει προσθευτικὸς ἐλαιοκτῆμων τῶν Παξῶν ὅτι παρατηρεῖται εἰς τὶς τραφιές.

Εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ Νομοῦ Λασηθίου ἡ σχινοκαρπία δὲν συνιστᾷ συνεχῶς κατ' ἔτος παρουσιαζομένην ἀνωμαλίαν· αὕτη ἐμφανίζεται σποραδικῶς καὶ εἰς ἐλαίας ἐχούσας ζωηρὰν βλάστησιν, φυομένας πλησίον κοπροσωρῶν ἢ ἐντὸς ἀρδευομένων κήπων. Λαμβάνει εὐρείαν ἔκτασιν καὶ ἀποκτᾷ οἰκονομικὴν σημασίαν ἔνεκα κυρίως δυσμενῶν καιρικῶν ὄρων κατὰ τὸ δέσιμον. Ὁ ὕγρὸς καιρὸς, οἱ νότιοι θερμοὶ

Δείγμα σχινοκαρπίας ἐξ ἑτέρου ἐλαιοδένδρου εἰς θέσιν Λάκκος Χαρβάτι Ἀττικῆς τὴν 19 Σεπτεμβρίου 1950.

ἄνεμοι, αἱ ἀσθενεῖς βροχαὶ ψεκᾶδων, ὅταν ἀκολουθῶνται ὑπὸ ἀπνοίας καὶ ὑψηλῆς θερμοκρασίας, ἐμποδίζουν τὴν γονιμοποίησιν καὶ εὐνοοῦσι τὴν σχινοκαρπίαν.

Ἡ σχινοκαρπία παρατηρεῖται περισσότερο εἰς βαρείας γαίας, εἰς ἀρδευομένας, πλουσίας εἰς ὀργανικὴν οὐσίαν, εἰς τὰς ὁποίας ἡ βλάστησις τῶν ἐλαίων εἶναι ζωηρά. Αἱ ἀρδεύσεις, ἡ ὑπερβολικὴ ἀζωτοῦχος λίπανσις, τὸ βραχὺ κλάδευμα ἐνισχύοντα τὴν βλάστησιν εὐνοοῦσι τὴν ἐμφάνισιν τῆς σχινοκαρπίας. Κατὰ πεπειραμένον καλλιεργητὴν, ὅταν τὴν ἀνοιξιν ἐλαφρὰν βροχὴν ἀκολουθήσῃ ἄπνοια, τὰ ἀνθὴ μαραίνονται καὶ ξηραίνονται. Τινὰ δὲ τῶν μὴ ξηραينوμένων σχινοκαρπίζουσι.

Εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ Νομοῦ Ρεθύμνης ἡ σχινοκαρπία τῆς ἐλαίας παρατηρεῖται εἰς ἐλάχιστον ποσοστὸν καὶ εἰς ἐξαιρετικὰς περιπτώσεις ἀνέρχεται εἰς 1 ἕως 3% τῆς παραγωγῆς.

Παρατηρείται κυρίως εἰς τὰς ἐλαίας τῶν κήπων. Κατὰ τὸν Διευθυντὴν τῆς Γεωργίας Ρεθύμνης εἰς τὴν περιφέρειαν ἐκείνην καλλιεργοῦνται αἱ ποικιλίαι χονδρολιά, *olea europaea v. media oblonga*, ἡ τσουνάτη, *v. mamilaris subminima* καὶ ἡ κορωνέικη, *v. microcarpa*. Κατὰ παρατηρήσεις ἡ σχινοκαρπία ἀπαντᾷ κυρίως εἰς τὴν χονδρολιάν καὶ σπανίως εἰς τὴν τσουνάτην καὶ τὴν κορωνέικην.

Ὁ αὐτὸς Διευθυντὴς δὲν ἀντελήφθη, ἐὰν ἡ ἀνωμαλία εἶναι διάφορος εἰς τὰ διάφορου συστάσεως ἐδάφη, ἀλλὰ παρατήρησεν ὅτι ἐμφανίζεται εἰς τὰς ἐντὸς κήπων ἐλαίας καὶ ἐξ αὐτοῦ συμπεραίνει ὅτι παρουσιάζεται μᾶλλον εἰς ἐδάφη διὰ κόπρου λιπαινόμενα καὶ εἰς ἀρδευόμενα. Ὡς πρὸς τὴν σύμπτωσιν τῶν κλιματολογικῶν παραγόντων παρατήρησεν ὅτι, ὅταν κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἀνθήσεως σημειωθῶσι βροχοπτώσεις, παρουσιάζεται περισσότερο τὸ φαινόμενον τῆς σχινοκαρπίας, ὀφειλόμενον πιθανῶς εἰς ἀτελῆ γονιμοποίησιν. Εἰς ἐλαίας, αἱ ὁποῖαι λόγῳ τῆς ἐντὸς κήπων θέσεως τῶν λιπαίνονται πλουσίως, παρουσιάζεται ἐντονώτερον ἡ σχινοκαρπία. Οἱ παραγωγοὶ τοῦ Νομοῦ Ρεθύμνης συλλέγουσι μετὰ τῶν κανονικῶν ἐλαιῶν τὰ σχινοκόκκα. Ταῦτα δὲν ἐγλείουσι κόρας τοῦ δάκου οὐδὲ κάμπας τοῦ πυρηνοτρήτου.

Παρ' ἡμῖν ὁ Ἄναγνωστόπουλος ἀπέδωκε τὴν σχινοκαρπίαν εἰς τὴν μὴ κανονικὴν θρέψιν τοῦ φυτοῦ, εἰς ἔλλειψιν δηλαδὴ ἀνοργάνων οὐσιῶν καὶ ἀζώτου καὶ πλεονασμὸν ὑδατανθράκων κατὰ τὴν στιγμήν τῆς γονιμοποιήσεως τῶν ἀνθέων.

Ἐξ ὧσων διὰ τὴν σχινοκαρπίαν συνεκεντρώσαμεν, ἐμελετήσαμεν καὶ ἰδίᾳ ἐξ ὧσων παρατηρήσαμεν, συνάγομεν ὅτι αὕτη εἶναι παρθενοκαρπία. Ὁ σχηματισμὸς τῶν σχινοκόκκων δὲν ἀπαιτεῖ τὴν γονιμοποίησιν τοῦ ἐμβρυώδους σάκκου ὑπὸ τῆς γυρικῆς προβολῆς, τὴν συγχώνευσιν τοῦ πυρήνος τῆς ὠσφαίρας μετὰ τοῦ ἐτέρου τῶν πυρήνων τῆς γυρικῆς προβολῆς, οὐδὲ εἶναι ἀποτέλεσμα φυτικῆς ἐνεργείας τῆς τελευταίας ἐπὶ τῆς ὠοθήκης. Ὁ σχηματισμὸς τῶν σχινοκόκκων ἐπιτελεῖται, ὅταν δύο ὄροι τοῦ περιβάλλοντος συμπέσωσιν.

Ὁ πρῶτος ὄρος εἶναι κλιματολογικὸς καὶ συνίσταται εἰς τὴν πτώσιν τῆς θερμοκρασίας ἢ εἰς τὴν πτώσιν ὀμίχλης κατὰ τὴν περίοδον τῆς γονιμοποιήσεως τῶν ἀνθέων. Τότε τὸ φῶχος βλάπτει τὸ ἐκ τῶν ὀργάνων τοῦ ἀνθους εὐπαθέστερον, τὸ στίγμα. Κατὰ τὴν περίοδον ἐκείνην πρῶται ὀμίχλαι ἐξ ἀκτινοβολίας, βροχαὶ ψεκᾶδων ἀκολουθοῦμεναι ὑπὸ ἀπνοίας καὶ ὑψηλῆς θερμοκρασίας προκαλοῦσι τὴν εἰς τὰς θηλάς τοῦ στίγματος καὶ τὸ καλύπτον αὐτάς σακχαροῦχον διάλυμα ἀνάπτυξιν μυκῆτων, συνεπεία τῆς ὁποίας ἡ γυρικὴ προβολὴ δὲν βλαστάνει καὶ ἡ γονιμοποίησις δὲν λαμβάνει χώραν.

Ἄλλὰ ἐὰν μόνον ὁ ὄρος οὗτος ὑφίσταται, τὰ ἄνθη ἢ οἱ μόλις διαμορφούμενοι καρποὶ μετὰ χρόνον κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον μακρὸν πίπτουσιν, ἐπέρχεται ἀνθόρροια ἢ καρπόρροια. Ἴνα δὲ αἱ ὠοθήκαι ἐξογκωθῶσι καὶ τὰ σχηματισθησόμενα σχινο-

κοκκα διατηρηθῶσι καὶ ὠριμάσῃσι θέον νὰ συνυπάρχη ὁ δεύτερος ὄρος.

Οὗτος εἶναι ἐδαφολογικὸς καὶ δὴ τροφικὸς. Συνίσταται εἰς τὸ πλούσιον εἰς ἀμέσως ὑπὸ τῆς ἐλαίας ἀφομοιῶσιμα στοιχεῖα καὶ εἰς τὸ νοτερόν τοῦ ἐδάφους. Ὁ δεύτερος οὗτος ὄρος ἀσκεῖ διεγερτικὴν ἐνέργειαν ἐπὶ τῶν ἰστῶν τῶν τοιχωμάτων τῆς ψοθήκης διὰ τὴν ἐκδήλωσιν τῶν ἐν αὐτοῖς ἐν δυνάμει ἐγκλεισμένων ἱκανοτήτων ἀναπτύξεως καὶ λειτουργίας.

Ἡ σχινοκαρπία ἐμφανίζεται ἀμέσως μετὰ λίπανσιν, συνεχιζομένη μετὰ μικροτέρας ἐντάσεως τὰ ἐπόμενα ἔτη. Εἶναι ἐπίσης αἱ ἀδρόκαρποι ποικιλίαι, ὡς ἡ χονδρολιά ἐν Ρεθύμνῃ, ἡ coratina ἐν Ἰταλίᾳ, ἡ cornicabra ἐν Ἰσπανίᾳ, αἱ μᾶλλον ἀπαιτητικαὶ εἰς γόνιμα καὶ ὀροσερὰ ἐδάφη, εἰς τὰς ὁποίας ἡ σχινοκαρπία ἰδιαίτερος παρουσιάζεται.

Γνωρίζοντες τὰς εὐνοϊκὰς πρὸς σχηματισμὸν τῶν σχινοκόκκων συνθήκας, δυνάμεθα εἰς ὠρισμένας τουλάχιστον περιπτώσεις νὰ ἀποτρέψωμεν ἢ νὰ περιορίσωμεν τὴν σχινοκαρπίαν τῆς ἐλαίας.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΜΗ ΜΕΛΩΝ

ΚΛΙΜΑΤΟΛΟΓΙΑ. — Συμβολὴ εἰς τὸ πρόβλημα τῆς ταξινομήσεως τῶν χειμερινῶν καὶ θερινῶν περιόδων*, ὑπὸ Δεων. Ν. Καραπιπέρη. Ἀνεκοινώθη ὑπὸ τοῦ κ. Ἰωάν. Τρικκαλινοῦ.

Διὰ τὸν καθορισμὸν τοῦ βαθμοῦ ψύχους τῶν χειμερινῶν περιόδων ἔχουν προταθῆ μέτροι τοῦδε διάφορα κριτήρια μεταξὺ τῶν ὁποίων τὰ σπουδαιότερα εἶναι: 1) τὰ ἀθροίσματα τῶν ἐλαχίστων θερμοκρασιῶν κατὰ τὰς ἡμέρας παγετοῦ ἐκάστης χειμερινῆς περιόδου¹, 2) τὰ ἀθροίσματα τῶν ἡμερῶν μερικοῦ παγετοῦ², 3) αἱ ἀποχαὶ τῆς μέσης θερμοκρασίας ἐκάστης χειμερινῆς περιόδου ἀπὸ τῆς μέσης αὐτῆς τιμῆς^{3,4}, 4) τὰ ἀθροίσματα τῶν μέσων ἡμερησίων τιμῶν τῆς θερμοκρασίας, ὅταν αὐταὶ εἶναι ὑπὸ τὸ 0°C⁵, 5) τὸ ἀθροῖσμα τῶν ἡμερῶν χιονοσκεποῦς ἐδάφους⁶ κ. ἄ.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω κριτηρίων τὰ ὑπ' ἀριθ. 1, 2, 4 καὶ 5, ἐκτὸς τοῦ ὅτι δὲν ἔχουν εἰ μὴ τοπικὴν μόνον σημασίαν⁷, δὲν καθορίζουν ἱκανοποιητικῶς τὸν βαθμὸν δριμύτητος τῶν χειμερινῶν περιόδων. Οὕτω τὰ ὑπ' ἀριθ. 1 καὶ 2 δὲν καθορίζουν ἐπακριβῶς τὸν βαθμὸν ψύχους μιᾶς περιόδου, δοθέντος ὅτι ἡ μέση θερμοκρασία μιᾶς ἡμέρας καθ' ἣν ἐσημειώθη μερικὸς μόνον παγετὸς εἶναι ἐνίοτε μεγαλύτερα μιᾶς ἄλλης καθ' ἣν δὲν ἐσημειώθη μὲν παγετὸς ἀλλ' ἡ θερμοκρασία καθ' ὅλην τὴν διάρκειάν της διετηρήθη χαμηλή.

* L. N. CARAPIPERIS: «Contribution à l'étude des périodes hivernales et estivales».

Ἐπίσης τὸ ὑπ' ἀριθ. 4 καθορίζει μὲν διὰ τοὺς τόπους εἰς οὓς τὸ φαινόμενον τοῦ ὀλικοῦ παγετοῦ δὲν εἶναι σπάνιον τὸν βαθμὸν τοῦ ψύχους, δὲν δίδει ὅμως ὡς καὶ τὸ ὑπ' ἀριθ. 1 τὴν διάρκειαν αὐτοῦ.

Ἐτι ὅμως περισσότερον ἀφιστάμεθα τῆς πραγματικότητος, ἐὰν λάβωμεν ὡς κριτήριον τὰς ἀποχὰς τῶν μέσων τιμῶν τῆς θερμοκρασίας τῶν διαφόρων χειμερινῶν περιόδων ἀπὸ τῆς μέσης αὐτῆς τιμῆς^{3,4}. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ἰσχυραὶ εἰσβολαὶ ψύχους ἀντισταθμίζονται πολλάκις ὑπὸ θερμοῶν τοιοῦτων μὲ ἀποτέλεσμα νὰ παρουσιάζωνται χειμεριναὶ περίοδοι καθ' ὅσες ἐσημειώθησαν μεγάλα πτώσεις θερμοκρασίας θερμότεραι ἄλλων κατὰ τὰς ὁποίας αἱ εἰσβολαὶ ψύχους δὲν ἦσαν τόσον ἔντονοι. Πλὴν ὅμως τούτου εἰς τὴν ἐν λόγῳ περίπτωσιν ὁ πρῶτος μὴν τοῦ χειμῶνος μετριάξει ἐνίοτε διὰ τῶν σχετικῶς ὑψηλῶν θερμοκρασιῶν του τὴν δριμύτητα τοῦ Ἰανουαρίου καὶ Φεβρουαρίου, εἰς τρόπον ὥστε ἡ μέση θερμοκρασία μιᾶς χειμερινῆς περιόδου νὰ μὴ ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν πραγματικότητα.

Τέλος, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ κριτήριον τὸ βασιζόμενον ἐπὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἡμερῶν τοῦ χιονοσκεποῦς ἐδάφους, ἐκτὸς ἄλλων μειονεκτημάτων τοῦτο ἔχει ἐντελῶς τοπικὴν σημασίαν.

Ἀλλὰ πλὴν τῶν ἀνωτέρω, ὅλα τὰ προαναφερθέντα κριτήρια βασίζονται μόνον εἰς τὴν θερμοκρασίαν τοῦ ἀέρος, ἐνῶ ἀπὸ βιοκλιματολογικῆς κυρίως ἀπόψεως πρὸς καθορισμὸν τοῦ ψύχους μιᾶς περιόδου, δέον, πλὴν τῆς θερμοκρασίας, νὰ ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν καὶ ἄλλα στοιχεῖα καὶ ἰδίως ὁ ἄνεμος, ὁ ὁποῖος, ὡς γνωστόν, ἀσκεῖ μεγάλην ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ βαθμοῦ ἀποψύξεως, ὡς ἐπίσης καὶ ἡ διάρκεια τοῦ ψύχους.

Μίαν τοιαύτην ταξινόμησιν τῶν χειμερινῶν περιόδων, βασιζομένην ἐπὶ τῆς θερμοκρασίας, ὅσον καὶ ἐπὶ τοῦ ἀνέμου καὶ τῆς διαρκείας τοῦ ψύχους, προτείνομεν ἐνταῦθα, διὰ τῆς εἰσαγωγῆς ἐνὸς ἀριθμοῦ ἀντιπροσωπευτικοῦ τοῦ βαθμοῦ ψύχους ἐκάστης χειμερινῆς περιόδου, τοῦ ὁποίου ἡ τιμὴ δίδεται ὑπὸ τοῦ τύπου

$$N = \frac{\eta \cdot \sum_1^{\eta} [(x_i - \psi) \cdot \sqrt{v_i}]}{100}$$

εἰς τὸν ὁποῖον ψ παριστᾷ τὴν μέσην τῶν ἐλαχίστων θερμοκρασιῶν τῶν χειμερινῶν περιόδων αἵτινες θὰ καλύπτουν τὴν περίοδον παρατηρήσεων ἐκάστου Σταθμοῦ, η τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν ἐκάστης χειμερινῆς περιόδου, αἱ ὁποῖαι παρουσιάζουν μέσην θερμοκρασίαν μικροτέραν τοῦ ψ , x_i τὴν μέσην θερμοκρασίαν

καὶ ν τὴν ἀντίστοιχον μέσην τιμὴν τῆς ἐντάσεως τοῦ ἀνέμου ἐκάστης τοιαύτης ἡμέρας ¹.

Ἐὰν N_m παριστᾷ τὴν μέσην τιμὴν τῶν ἀριθμῶν N τῶν ἀντιστοιχούντων εἰς τὰ διάφορα ἔτη τὰ καλύπτοντα τὴν περίοδον τῶν παρατηρήσεων ἐκάστου Σταθμοῦ, N_1, N_2 τοὺς ἀριθμοὺς τοὺς κατὰ 30% καὶ 10% μικροτέρους ἀντιστοίχως τοῦ N_m καὶ N_3, N_4 τοὺς κατὰ 10% καὶ 30% ἀντιστοίχως μεγαλυτέρους τῆς τιμῆς τοῦ N_m τότε αἱ διάφοροι χειμεριναὶ περίοδοι ἀναλόγως τοῦ ἀντιπροσωπευτικοῦ τῶν ἀριθμῶν N ταξινομοῦνται ὡς ἀκολούθως.

Ἐὰν $N < N_1$	αἱ	περίοδοι	θὰ	ὀνομάζονται	<i>Γλυκεῖαι</i>	
Ἐὰν $N \parallel N_1$	ἀλλὰ	$< N_2$	»	»	»	<i>Ἦλια</i>
» $N \parallel N_2$	»	N_3	»	»	»	<i>Κανονικαὶ</i>
» $N > N_3$	»	$\parallel N_4$	»	»	»	<i>Ψυχραὶ</i>
» $N > N_4$	»	»	»	»	»	<i>Παγεραὶ</i>

Κατὰ τὸν αὐτὸν περίπου τρόπον δυνάμεθα νὰ ταξινομήσωμεν καὶ τὰς θερινὰς περιόδους διὰ τῆς εἰσαγωγῆς ἑνὸς ἀριθμοῦ ἀντιπροσωπευτικοῦ τοῦ βαθμοῦ καύσωνος ἐκάστης θερινῆς περιόδου, τοῦ ὁποίου ἡ τιμὴ θὰ δίδεται ὑπὸ τοῦ τύπου

$$M = \frac{\eta \sum_1^{\eta} (x_i - \psi)}{100 \sqrt{\eta}}$$

ὅπου ψ παριστᾷ τὴν μέσην τῶν μεγίστων θερμοκρασιῶν τῆς θερινῆς περιόδου, η τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν ἐκάστης χειμερινῆς περιόδου, αἵτινες παρουσιάζουν μέσην θερμοκρασίαν μεγαλυτέραν τοῦ ψ καὶ χ τὴν μέσην θερμοκρασίαν καὶ ν τὴν ἀντίστοιχον μέσην τιμὴν τῆς ἐντάσεως τοῦ ἀνέμου ἐκάστης τοιαύτης ἡμέρας. Ἦτοι καὶ διὰ τὴν ταξινόμησιν τῶν θερινῶν περιόδων διὰ τὴν ὁποίαν πολλοὶ τρόποι ἔχουν προταθῆ ἕως τοῦδε ⁹, δέον νὰ βασιζώμεθα οὐ μόνον εἰς τὴν θερμοκρασίαν τοῦ ἀέρος ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῦ ἀνέμου ὅστις μετριάζει μεγάλως τὸν θερινὸν καύσωνα ὡς καὶ εἰς τὴν διάρκειαν τοῦ καύσωνος.

¹ Ἡ ἐνταση τοῦ ἀνέμου θὰ δίδεται εἰς μέτρα κατὰ δευτερόλεπτον, εἰς περίπτωσιν δὲ καθ' ἣν αὕτη θὰ εἶναι μικροτέρα τοῦ I μ. εἰς τὸν ἀνωτέρω τύπον ὡς τιμὴ τοῦ ν θὰ τίθεται τὸ I. Ἐπίσης, ἐὰν ἡ ἐνταση τοῦ ἀνέμου δίδεται εἰς βαθμίδας τῆς κλίμακος Baufort ὡς τιμὴ τοῦ ν θὰ τίθεται ἢ εἰς ἐκάστην βαθμίδα ἀντιστοιχοῦσα μέση τιμὴ τῶν ταχυτήτων εἰς μέτρα κατὰ δευτερόλεπτον. Τέλος ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν μέσην θερμοκρασίαν τῆς ἡμέρας, ἐλλείψει θερμογράφου, θὰ λαμβάνεται ὡς τοιαύτη ἢ προκύπτουσα τιμὴ ἐκ τοῦ τύπου (Μεγ + Ἐλαχ.): 2 ἢ ἐξ ἄλλων σχετικῶν τύπων.

Ἐὰν πάλιν M^m παριστᾷ τὴν μέσην τιμὴν τῶν ἀριθμῶν M , τῶν ἀντιστοιχούντων εἰς τὰ διάφορα ἔτη τῆς περιόδου τῶν παρατηρήσεων ἑνὸς Σταθμοῦ, M_1 , M_2 τοὺς ἀριθμοὺς τοὺς κατὰ 30% καὶ 10% μικροτέρους ἀντιστοίχως τῆς τιμῆς M_m καὶ M_3 , M_4 τοὺς κατὰ 10% καὶ 30% ἀντιστοίχως μεγαλυτέρους τοῦ M_m , τότε αἱ διάφοροι θεριναὶ περίοδοι ἀναλόγως τοῦ ἀντιπροσωπευτικοῦ αὐτῶν ἀριθμοῦ M ταξινομοῦνται ὡς ἀκολούθως.

Ἐὰν $M < M_1$	αἱ	περίοδοι	θὰ	ὀνομάζονται	<i>Λροσεραὶ</i>
Ἐὰν $M \parallel M_1$	ἀλλὰ $< M_2$	»	»	»	Ἦπια
» $M \parallel M_2$	» $< M_3$	»	»	»	<i>Κανονικαὶ</i>
» $M > M_3$	» $\parallel M_4$	»	»	»	<i>Θερμαὶ</i>
» $M > M_4$	»	»	»	»	<i>Κανσικαὶ</i>

Εἰς προσεχῆ ἀνακοίνωσιν ἡμῶν θὰ δώσωμεν ὡς παράδειγμα τὴν ταξινόμησιν τῶν χειμερινῶν περιόδων τῶν Ἀθηνῶν.

R É S U M É

Dans cette étude l'auteur propose d'abord une nouvelle classification des périodes hivernales, basée tantôt d'une manière sur la température de l'air, tantôt d'une autre sur la vitesse du vent et sur la durée du froid, par l'introduction d'un nombre représentatif du degré de froid de chaque période hivernale dont la valeur est donnée par la formule :

$$N = \frac{\eta \cdot \sum_1^{\eta} (\psi - x_i) \cdot \sqrt{v_i}}{100}$$

et où ψ représente la température minima moyenne des périodes hivernales, η le nombre des jours de chaque période hivernale qui indiquent une température moyenne inférieure à ψ , x_i la température moyenne et v_i la valeur moyenne correspondante à la vitesse du vent d'un de ces jours.

Ensuite l'auteur propose une nouvelle classification des périodes estivales par l'introduction d'un nombre représentatif du degré de chaleur de chaque période estivale dont la valeur est donnée par la formule :

$$M = \frac{\eta \cdot \sum_1^{\eta} (x_i - \psi)}{100 \cdot \sqrt{v_i}}$$

où ψ représente la température maxima moyenne des périodes estivales, η le nombre des jours de chaque période estivale qui représentent une température moyenne supérieure à celle de ψ et ξ la température moyenne et ν la valeur moyenne correspondante à la vitesse du vent d'un de ces jours.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. *Angot, A.* Sur une mode de classification des Hivers. «Ann. de la Soc. Met. de France. Paris 1913, p. 109 - 112.
2. *Livathinos, A.* Une methode de classification des hivers et de détermination du degré de froid des périodes hivernales. Ann de l'Obs. Nat. d'Athènes T. IX. 1929.
3. *Henry, A.* The criteria of cold winter. M. W. R. 1925 p 67 - 68.
4. *Aliverti, G.* Inverni freddi, rigidi, rigidissimi e inverni caldi, miti, mitissimi. Publ. dell' Inst. Nat. di Geof. N. 135 Rome 1948.
5. *Hellmann, G.* Über strenge Winter. Sitz-Ber. Akad. d. Wiss. Berlin 1917. S. 738 - 759.
6. *Gautier, R.* La neige à Genève. Arch des Sciences Phys. et Nat. Année 122. Genève 1918.
7. *Hann - Knoch.* Handbuch der Klimatologie. 1932
8. *Hellmann, G.* Über milde Winter. Sitz - Ber. Akad. d. Wiss. Berlin 1918 S. 213 - 220.
9. *Hellmann, G.* Über warme und kühle Sommer. Ένθ. άν. 1918. S. 891 - 907.

ΧΗΜΕΙΑ.— Αίτια τῶν χρωματικῶν ἀλλοιώσεων εἰς τὰς γραπτὰς στήλας τῆς Δημητριάδος, ὑπὸ Βασιλείου Γ. Ζήση*. Ἀνεκοινώθη ὑπὸ τοῦ κ. Α. Χ. Βουρνάζου.

Αἱ λεγόμεναι «γραπταὶ στήλαι τῆς Δημητριάδος» εἶναι ἐπιτύμβιοι μαρμάρειναι στήλαι φέρουσαι ἐγχρώμους παραστάσεις. Ἀνευρέθησαν ὑπὸ τοῦ ἀρχαιολόγου Ἀποστ. Ἀρβανιτοπούλου κατὰ τὸ 1908, παρὰ τὴν θέσιν «Ἄλυκαί» Βόλου ἔνθα ἔκειτο ἡ ἀρχαία Δημητριάς (217 - 168 π. Χ.), ἐναπόκεινται δὲ σήμερον εἰς τὸ Μουσεῖον τοῦ Βόλου.

Ἐνταῦθα τῇ ἑκταφῇ παρατηρήθη ὅτι τὰ χρώματα τῶν στηλῶν ὑφίσταντο ἀλ-

* **BASIL. G. ZISSIS, Causes des altérations observées sur les peintures des Stèles de Démétrias.**

λοιώσεις. Αὗται δύνανται νὰ χωρισθοῦν εἰς δύο σαφεῖς κατηγορίας: 1) Εἰς τὴν ὠχρίασιν τῶν βαφῶν καὶ 2) εἰς τὴν ἀποκόλλησιν αὐτῶν ἐκ τοῦ μαρμαρίνου φορέως τῶν.

Ὁχρίασις τῶν βαφῶν. Ἡ ἀλλοίωσις αὕτη παρατηρήθη ἀμέσως μετὰ τὴν ἐκταφὴν τῶν στηλῶν, ἔβαινε δὲ ἀξαναομένη μὲ ρυθμὸν μετρούμενον εἰς ἡμέρας. «Ἐπειθροῦν, γράφει ὁ Ἀρβανιτόπουλος, τὰς βαφὰς καθ' ἡμέραν λογιζόμενος τὴν ἔντασιν αὐτῶν¹. Αἱ φυλλασσόμεναι στήλαι ὑφίσταντο μικρὰς ἀλλοιώσεις αἰσθητὰς εἰς ἐμέ, ἰδίως δὲ αἱ κυαναὶ μεταβαλλόμεναι εἰς ὑποκυάνους καὶ περαιτέρω εἰς σχεδὸν τεφρώδεις. Ἔτι δὲ αἱ κρόκκιναὶ καὶ κίτριναὶ ὠχροῦμεναι ὁσημέραι».

Διερευνῶντες τὸ ἀπόσπασμα τοῦτο παρατηροῦμεν τὰ ἑξῆς:

1. — Αἱ ἐπερχόμεναι ἀλλοιώσεις δὲν ἦσαν μικραὶ, ὡς ἀναφέρεται, ἀλλὰ πολὺ μεγάλα. Ἐργαστηριακῶς διὰ νὰ διακρίνωμεν διαφορὰς ἀποχρώσεων χρησιμοποιοῦμεν τὸ χρωματόμετρον εἰς τὸ ὁποῖον ἔχομεν καὶ μέτρον συγκρίσεως. Ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν μέσων αὐτῶν, διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν, ἀπαιτεῖται πείρα καὶ ὀξυδέρκεια. Διὰ νὰ δύναιτο συνεπῶς εἰς ὀφθαλμὸς (καὶ μάλιστα ἀνείδικετος) νὰ ἀντιλαμβάνηται, δι' ἀπλοῦ ἀναλογισμοῦ, ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν σαφεῖς διαφορὰς ἀποχρώσεων καὶ μάλιστα ἄνευ οὐδενὸς μέτρον συγκρίσεως, σημαίνει ὅτι αἱ διαφοραὶ ἦσαν μεγάλα. Τόσον μάλιστα μεγάλα ὥστε νὰ ἀποκλείουν τὴν ἀποψιν τῆς ἐκ τῶν ἀτμοσφαιρικῶν παραγόντων ἀλλοιώσεως.

2. — Αἱ κυρίως ἀλλοιούμεναι βαφαὶ ἦσαν αἱ κυαναὶ καὶ αἱ κίτριναὶ, ὡς καὶ ἀποχρώσεις αὐτῶν εἰς τὰς ἐρυθρὰς βαφὰς δὲν παρατηρήθησαν αἰσθητὰ ἀλλοιώσεις.

Γενικῶς, αἱ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων χρησιμοποιούμεναι χρωστικαὶ², ἦσαν ἀργιλλιοπυριτικά ἐνώσεις μὲ προσμίξεις μεταλλοξειδίων. Ἡ χρωστικὴ τῶν κυανῶν βαφῶν, εἰς τὰς στήλας τῆς Δημητριάδος³, εἶναι λαζούλιθος (Lapis lazuli) (πυριτικὸν ἄλας Al καὶ Na μὲ προσμίξεις Na₂SO₄ καὶ Na₂S₂), αἱ δὲ κίτριναὶ, κρόκκιναὶ, κασταναὶ καὶ καστανέρυθροὶ βαφαὶ, εἶναι ὄχραι ἤτοι ἀργιλλιοπυριτικά γαῖαι μὲ προσμίξεις ὀξειδίων τοῦ Fe (αἱματίται καὶ ὕδραιματίται). Αἱ ἐρυθραὶ βαφαὶ ὀφείλονται εἰς χρῶσιν διὰ κινναβάρους (HgS).

Τὴν προσοχὴν ἡμῶν προσεῖλκυσαν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς δύο χαρακτηριστικὰ σημεῖα τῶν ἀλλοιώσεων. Πρῶτον τὸ γεγονός ὅτι μόναι αἱ χρωστικαὶ αἱ περιέχου-

¹ Ἀπ. Ἀρβανιτοπούλου. Γραφαὶ στήλαι Δημητριάδος, σελ. 127.

² Κορδέλλα, Χρωματολογία. *Blütnner*, Technologie und Terminologie der Gewerke und Künste. — *Perrot Chiriac*, Polychromie. Vol. VIII.

³ Ὁθ. Ρουσοπούλου, Εἰς Archiv für Geschichte der Naturwissenschaften und der Technik (τόμ. 4, 1913) — Ἀπ. Ἀρβανιτοπούλου, «Γραφαὶ Στήλαι Δημητριάδος», σελ. 127.

σαι εις τὸ μόριον αὐτῶν SiO_2 ὑφίσταντο ἀλλοιώσιν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς ἐλευθέρως πυριτικοῦ ὀξέος αἵτινες παρέμενον ἀναλλοίωτοι. Καὶ δευτέρον, ὁ ταχύτατος ρυθμὸς τῆς ἀλλοιώσεως, ἅμα τῇ ἐκταφῇ τῶν στηλῶν. Τὸ φαινόμενον τοῦτο, λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς σταθερότητος τῶν ἀνοργάνων χρωστικῶν, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἀτμοσφαιρικῶν παραγόντων καὶ τοῦ ἡλιακοῦ φωτός, ὡς ἐσφαλμένως κατ' ἀρχὰς ἀπεδόθη.

Ἐσκέφθημεν λοιπὸν μήπως ἡ ὠχρίασις τῶν χρωμάτων ὀφείλεται εἰς ἐπικάλυψιν αὐτῶν διὰ SiO_2 προερχομένου ἐκ διασπάσεως τῆς χρωστικῆς, λαβούσης ἤδη χώραν κατὰ τὴν μακροαίωνα παραμονὴν τῶν στηλῶν ἐντὸς τοῦ ἐδάφους.

Ἐπὶ τούτοις προέβημεν εἰς σειρὰν χημικῶν ἀναλύσεων ἐπὶ ἐκάστου χρώματος καὶ ἐπὶ τῶν διαφορῶν ἀποχρώσεων τοῦ αὐτοῦ χρώματος. Τὸ δεῖγμα διεπονείτο διὰ HCl , ὅποτε ἐὰν πράγματι ὑπῆρχε χαλαζιακὸν SiO_2 προερχόμενον ἐκ διασπάσεως, θὰ παρέμενεν ἀδιάλυτον, ἐνῶ τὸ SiO_2 τῆς ἀδιασπαστοῦ ἔτι χρωστικῆς καὶ τοῦ μαρμαροῦ θὰ προσεβάλλετο ὑπὸ τοῦ ὀξέος.

Ἀποτελέσματα ἀναλύσεων.

Ἐπὶ κίτρινον χρώματος.

Κίτρινον	($\text{SiO}_2 = 35,32\%$)
Ἐξοχρανθὲν κίτρινον	(» = 37,56%)

Ἐπὶ κυανοῦ χρώματος.

Κυανοῦν	($\text{SiO}_2 = 6,23\%$)
Ἐξοκυάνον	(» = 10,57%)
Ἐξοφροκυάνον	(» = 26,01%)

Ἐκ τῆς συγκριτικῆς μελέτης τῶν ἀνωτέρω ἀποτελεσμάτων παρατηροῦμεν ὅτι ἡ αὔξησις τοῦ πυριτικοῦ ὀξέος σχετίζεται κατ' εὐθὴν λόγον πρὸς τὴν αὔξησιν τοῦ βαθμοῦ τῆς ἀλλοιώσεως.

Κατόπιν τούτων ἐμορφώσαμεν τὴν κατωτέρω ἀλληλουχίαν τῶν φάσεων τῆς χρωματικῆς ἀλλοιώσεως τῶν βαφῶν.

Δεδομένου ὅτι αἱ χρωστικαὶ ὕλαι τῶν στηλῶν εἶναι ὄρυκταὶ πυριτικά ἐνώσεις, αὗται, παραμείνασαι ἐπὶ αἰῶνας ἐντὸς τοῦ ἐδάφους, ὑπέστησαν τὰς αὐτὰς ἀκριβῶς ἀλλοιώσεις, ἅς καὶ ὅλα τὰ ἐγκλείοντα εἰς τὸ μόριον αὐτῶν SiO_2 ὄρυκτα· ἦτοι διάσπασιν μερικὴν καὶ ἀποβολὴν SiO_2 . Τὸ φαινόμενον τοῦτο εἶναι συνηθέστατον καὶ γνωστὸν ὡς «Καολίνωσις». Τὸ SiO_2 ἀποβάλλεται ὑπὸ κολλοειδῆ καὶ κρυσταλλικὴν μορφήν. Καὶ ἐὰν μὲν εἰς τὸν χῶρον τῆς διασπάσεως ὑπάρχουν ὑπό-

γειαί ροαί υδάτων, τότε τὸ κολλοειδὲς SiO_2 παρασύρεται. Ἐὰν ὄχι, τότε παραμένον μεταπίπτει σὺν τῷ χρόνῳ εἰς τὴν χαλαζιακὴν μορφήν. Αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ φαινόμενον, συνέβη εἰς τὰς βαφὰς τῶν στηλῶν. Διὰ τῆς διασπάσεως ὅμως αὐτῆς, ἄλλαι μὲν τῶν βαφῶν ἐπικαλύπτονται ἀπλῶς διὰ SiO_2 ἄλλαι ὅμως καταστρέφονται. Αἱ κυαναὶ βαφαὶ δὲν ἐπικαλύπτονται μόνον διὰ SiO_2 , ἀλλὰ καταστρέφεται αὐτὸ τοῦτο τὸ χρῶμα των, διότι τὸ κυανοῦν χρῶμα τοῦ Λαζουλίθου ὀφείλεται εἰς τὴν ἐν τῷ μορίῳ του ὑπαρξίν κολλοειδοῦς S καὶ SiO_2 ¹. Πράγματι εἰς τὰς κυανὰς βαφὰς τῶν στηλῶν, αἱ ἔξ αὐτῶν τελείως διεσπασμένοι εἶναι καθαρῶς τεφραί, ἥτοι ἐπῆλθεν χρωματικὴ ἀλλαγὴ, ἀκριβῶς λόγῳ αὐτοῦ τοῦ αἰτίου. Αἱ κρόκκιναι καὶ κίτριναι βαφαί, τῶν ὁποίων τὸ χρῶμα ὀφείλεται ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ὑπαρξίν ὀξειδίων τοῦ σιδήρου αὗται ἀπλῶς ἐπικαλύπτονται ὑπὸ τοῦ SiO_2 .

Ἡ ἀλλοίωσις λοιπὸν αὐτὴ ἐγένετο, μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς παραμονῆς τῶν στηλῶν ἐντὸς τοῦ ἐδάφους. Μόλις αἱ στηλαὶ ἤλθον εἰς φῶς, αἱ ἐπικαλυφθεῖσαι ἤδη διὰ SiO_2 βαφαὶ εἶχον ποιάν τινα ζωηρότητα. Τοῦτο ὀφείλετο εἰς τὴν διαφάνειαν τοῦ πυριτικοῦ ἐπιστρώματος τὴν προερχομένην ἐκ τῆς ἀφθόνου ὑγρασίας τοῦ ἐδάφους, ἡ ὁποία εἶχε διαποτίσει τοὺς πόρους τοῦ ἀντικειμένου. Ἐξατμιζομένης ὅμως σὺν τῷ χρόνῳ τῆς ὑγρασίας, διεφάνη ἐναργῶς ἡ ἐπικαλυπτικὴ ἐνέργεια τοῦ SiO_2 . Οὕτω δυνάμεθα νὰ ἐξηγήσωμεν πλήρως τὴν ταχύτητα τῆς ὠχριάσεως τῶν βαφῶν², ἡ ὁποία ἄλλως δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἐξηγηθῇ.

Ἀποκόλλησις τῶν βαφῶν. Ἡ ἀλλοίωσις αὕτη συνίσταται εἰς τὴν διάρρηξιν τῆς ἐπιφανείας τῆς χρωστικῆς, ἀνακύρτωσιν καὶ ἀπόπτωσιν αὐτῆς ὑπὸ μορφήν παιπάλης. Αὕτη παρετηρήθη³ ἰδίως εἰς τὰ ἀκραῖα σημεῖα τῶν στηλῶν ἐπὶ τῶν ἀκρωτηρίων καὶ κοσμημάτων. Ἐπὶ τῆς κυρίως ἐξωγραφισμένης ἐπιφανείας δὲν παρετηρήθη. Ἐπίσης δὲν παρετηρήθη ἐπὶ τῶν ἐρυθρῶν καὶ πορφυρῶν βαφῶν. Ἡ ἀλλοίωσις αὕτη ὀφείλεται εἰς δύο αἰτίας :

1. - Τὸ ἐκ τῆς διασπάσεως τῆς χρωστικῆς προερχόμενον SiO_2 δὲν ἀπεβάλλετο προφανῶς μόνον κατ' ἐπιφάνειαν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς διαχωριστικῆς ἐπιφανείας χρώματος - μαρμάρου. Τοῦτο ἐπέφερε τὴν πρώτην διάσπασιν τῆς συνοχῆς τοῦ χρώματος μετὰ τοῦ μαρμαρίνου φορέως του. Διὰ τὸν λόγον αὐτόν, ἡ ἀλλοίωσις αὕτη δὲν παρετηρήθη, ὡς προαναφέρθη, εἰς τὰς πορφυρᾶς βαφὰς, καθ-

¹ Α. Χ. Βουρνάζου, Χημικὴ Τεχνολογία, Τ. 5, σελ. 88 κέ.

² (... αἱ βαφαὶ ὠχροῦντο ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν. ...) Ἄπ. Ἀρβανιτοπούλου, «Γραπταὶ στηλαὶ Δημητριάδος», σελ. 127.

³ Ἄπ. Ἀρβανιτοπούλου, «Γραπταὶ στηλαὶ Δημητριάδος», σελ. 127.

όσον αὐται εἶναι ἐλεύθεραι SiO_2 . Ἡ φάσις αὕτη τῆς ἀλλοιώσεως ἔλαβε χώραν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς παραμονῆς τῶν στηλῶν ἐντὸς τοῦ ἐδάφους.

2. - Ἡ σπουδαιότερα ὅμως φάσις ἔλαβε χώραν μετὰ τὴν ἐκταφὴν τῶν στηλῶν καὶ ὀφείλεται ἰδίως εἰς τὴν μὴ ἔγκαιρον ἔκπλυσιν αὐτῶν (αἱ στήλαι παρέμειναν ἐπὶ πέντε περίπου ἔτη κεκαλυμμένα ὑπὸ χρώματος, μὴ ὑποστᾶσαι οὐδεμίαν δι' ὕδατος πλύσιν).

Καθὼς ἀναφέρει ὁ Plenderleith¹ τὰ μάρμαρα παραμένοντα ἐντὸς τοῦ ἐδάφους, ἀπορροφοῦν ἐντὸς τῶν πόρων αὐτῶν ἄλατα ἐκ τοῦ ἐδάφους καὶ τῶν ὑδάτων τῆς περιοχῆς. Τοῦτο συνέβη καὶ εἰς τὰς στήλας τῆς Δημητριάδος. Τὰ ὕδατα τῆς περιοχῆς εἰς ἣν ἀνευρέθησαν αἱ στήλαι εἶναι λίαν σκληρά, περιέχουν δὲ μέγα ποσοστὸν MgSO_4 . Ὅτε αἱ στήλαι ἦλθον εἰς τὴν ἐπιφάνειαν οἱ πόροι τοῦ μαρμάρου ἦσαν διαπεποτισμένοι ὑπὸ τοῦ ἐν διαλύσει ἄλατος τούτου. Εἰς περιόδους ξηρασίας ἐλάμβανε χώραν κρυστάλλωσις τοῦ MgSO_4 . Εἰς περιόδους δὲ ὑγρασίας ἀναδιάλυσις αὐτοῦ. Ἡ συνεχὴς αὕτη ἀναδιάλυσις καὶ ἀνακρυστάλλωσις τοῦ ἄλατος ἀπετέλεσεν τὴν μηχανικὴν δύναμιν, ἣτις ἀπεκόλλησε τὰς βαφάς. Οὕτω δυνάμεθα νὰ ἐξηγήσωμεν καὶ τὸ φαινόμενον, καθ' ὃ ἡ ἀλλοίωσις αὕτη παρατηρεῖται ἰδίως εἰς τὰ ἀκραῖα σημεῖα τῶν στηλῶν. Διότι πράγματι εἰς τὰ σημεῖα αὐτὰ ἡ ἀπορροφητικὴ ἐπιφάνεια εἶναι μεγαλυτέρα, αἱ βαφαὶ εὐπρόσβλητοι ἐκ τριῶν πλευρῶν, τὸ ποσοστὸν τοῦ ἀπερροφημένου ὑδροσκοπικοῦ ἄλατος μεγαλύτερον, καὶ κατὰ συνέπειαν μεγαλυτέρα καὶ ἡ ἐξ αὐτοῦ ἐπερχομένη ἀλλοίωσις.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΩΝ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥΤΕ ΕΦΑΡΜΟΣΘΕΝΤΩΝ
ΜΕΣΩΝ ΣΥΝΤΗΡΗΣΕΩΣ ΤΩΝ ΣΤΗΛΩΝ

1. - Ἡ ὠχρίασις τῶν βαφῶν ὀφείλεται εἰς τὴν διὰ SiO_2 ἐπικάλυψιν αὐτῶν.
2. - Ἡ ὠχρίασις αὕτη θὰ ἦτο ἀσφαλῶς μεγαλυτέρα, ἐὰν λόγῳ τῶν ὑδάτων τῆς περιοχῆς, δὲν παρεσύρετο μέρος τοῦ ἐκ διασπάσεως προελθόντος κολοειδοῦς πυριτικοῦ ὀξεόσ.
3. - Ἡ κατ' ἀρχὰς ἐφαρμοσθεῖσα προστασία τῶν στηλῶν δι' ἐρυθρῶν ὑαλοπινάκων ἐγένετο ὅλως ἀβασανίστως καὶ κατὰ μίμησιν τῶν Πομπηϊανῶν τοιχογραφιῶν. Εἰς τὴν περίπτωσιν ὅμως ἐκείνην συνέτρεχον ἄλλοι λόγοι μὴ ὑπάρχοντες εἰς τὴν ἡμετέραν περίπτωσιν. Ὁρθῶς δὲ ἐγκατελείφθη ἡ μέθοδος αὕτη.
4. - Ἡ ἀλλοίωσις τῶν κυανῶν χρωμάτων δὲν εἶναι ἀπλῆ ἐπικάλυψις, ἀλλὰ καταστροφὴ αὐτοῦ τούτου τοῦ χρώματος. Συνεπῶς δὲν δυνάμεθα νὰ ἐπαναφέρωμεν τὸν ἀρχικὸν αὐτοῦ τόνον.

¹ Plenderleith, The preservation of antiquities.

5. - Διὰ τὰς κιτρίνας κροκίνας καὶ καστανὰς βαφάς, τῶν ὁποίων τὸ χρῶμα ἔχει ἀπλῶς ἐπικαλυφθῆ διὰ SiO_2 θὰ πρέπη νὰ ἀναζητηθῆ ἀσφαλῆς τρόπος τῆς ἀφαιρέσεως αὐτοῦ.

6. - Ἡ ἐφαρμοσθεῖσα ἐπικάλυψις τῶν βαφῶν διὰ κυτταροειδοῦς χρησιμεύει ἴσως εἰς τὴν προσωρινὴν ἀναστολὴν τῆς περαιτέρω διασπάσεως τῶν χρωστικῶν, ἐφ' ὅσον αὗται προφυλάσσονται ἀπὸ τῆς ἐπιδράσεως τῆς ὑγρασίας.

7. - Ἡ ἀποκόλλησις τῶν βαφῶν ἔσχεν ὡς ἀφορμὴν τὴν μὴ ἔγκαιρον ἀπαλλαγὴν αὐτῶν ἐκ τῶν διαλυτῶν ἀλάτων.

8. - Πρέπει νὰ ἐξετασθῆ κατὰ πόσον ἡ ἐφαρμοσθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ὁθ. Ρουσοπούλου πλύσις τῶν στηλῶν ἦτο ἐπαρκὴς διὰ τὴν ἀφαίρεσιν ὄλων τῶν ὕδατοδιαλυτῶν ἀλάτων, καθόσον οὗτος δὲν ἠρεῦνησεν, ὡς φαίνεται, τὰ τῶν αἰτίων τῆς ἀλλοιώσεως καὶ συνεπῶς δὲν ἐπέστησε τὴν προσοχὴν του ἐπὶ τοῦ σημείου αὐτοῦ.

R É S U M É

Les stèles de Démétrias sont des stèles funéraires en marbre, ornées de peintures.

Les couleurs, jaune, orangè et brun, sont dues à des Ogres. Les couleurs bleues proviennent du Lazurite, alors que les couleurs rouges et pourpres viennent du Cinabre.

Dès que les stèles furent déterrées on a remarqué que les couleurs se ternissaient et se décollaient de la surface du marbre.

Ternissement des couleurs. Cette sorte d'altération se produisait si rapidement qu'il nous était impossible de l'attribuer à des agents atmosphériques. Aussi, le fait que, seules, les couleurs contenant dans leur molécule du SiO_2 se ternissaient, alors que les couleurs exemptes de SiO_2 restaient inaltérées, attira dès le début notre attention.

Nous supposâmes alors que le ternissement des couleurs pouvait être attribué à une couche de silice qui masquait les peintures. Cette couche siliceuse pouvait provenir de la décomposition partielle de la matière colorante minérale elle-même, alors que les stèles étaient encore enterrées, étant donné que cette décomposition se produit sur tous les minéraux siliceux.

En effet par des essais analytiques nous avons constaté la présence de cristaux de quartz. Par le dosage du silice sur les différentes nuances de chaque couleur il résulta que la quantité de silice était en rapport direct avec le degré d'altération. L'éclat des couleurs remarqué au moment où les

stèles furent sorties de la terre était du à l'humidité du sol qui avait imprégné le marbre. L'évaporation qui suivit, montra nettement l'effet marquant de la couche siliceuse.

Décollement des couleurs. La seconde altération remarquée, concerne le décollement des peintures de leur support. Elle est due à deux causes :

1) Formation de cristaux siliceux provenant de la décomposition de la matière colorante non seulement à la surface des peintures mais aussi à la surface séparatrice couleur - marbre. Ceci explique le fait que sur les couleurs rouges, exemptes de silice, cette altération n'a pas été remarquée.

2) La seconde cause de cette altération est due à un phénomène cité par Plenderleith, d'après lequel les marbres étant restés enterrés pendant de longues années, absorbent dans leurs pores des sels provenant du sol et des eaux souterraines environnantes. Les sels absorbés par les stèles contiennent une grosse proportion du sel $MgSO_4$. Du fait que les stèles restèrent pendant cinq ans sans être lavées à l'eau, le $MgSO_4$ subissait alternativement une cristallisation puis une redissolution suivant les conditions de sécheresse ou d'humidité de l'ambiance. Cette variation constante de volume produisit la force mécanique qui décolla les peintures. Le décollement est plus marqué sur les bords des stèles, chose que l'on peut justifier par la surface absorbante plus grande, à ces points là.

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 17^{ης} ΜΑΪΟΥ 1951

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΑΡΙΔΑΚΗ

ΠΡΑΞΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

ΕΚΛΟΓΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΩΣ

Ὁ κ. **Ἐπ. Θωμόπουλος** ἐξελέγη Γραμματεὺς τῆς τάξεως τῶν Γραμμάτων καὶ τῶν Καλῶν Τεχνῶν διὰ τὴν ἀκολουθοῦσαν πενταετίαν ἀπὸ τῆς 27ης Μαρτίου 1951.

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ ΒΙΒΛΙΩΝ

Ὁ κ. **Κ. Ζέγγελης** παρουσιάζει τὸ βιβλίον τοῦ κ. Ν. Τσιρογιάννη: «*Χημεία ὀργανικῶν χρωμάτων*», ἔκδοσις 2α, Ἀθήναι 1950 διὰ τῶν κάτωθι:

Ἡ ἐκτενὴς αὐτῆ μονογραφία τοῦ κ. Τσιρογιάννη, τὴν ὁποίαν ἔχω τὴν τιμὴν νὰ παρουσιάσω εἰς τὴν Ἀκαδημίαν, ἐδημοσιεύθη εἰς δευτέραν ἔκδοσιν. Ἡ πρώτη ἐγένετο τὸ 1947.

Ἡ ταχεῖα ἐξάντλησις τῆς Α΄ ἐκδόσεως ἀποτελεῖ μαρτύριον τῆς σπουδαιότητος τὴν ὁποίαν ἐνέχει τὸ ἔργον διὰ τὴν Ἑλληνικὴν βιομηχανίαν.

Τὸ ἔργον εἶναι ἀφιερωμένον εἰς τοὺς ἀδελφοὺς Οἰκονομίδας, Σπήλιον καὶ Λεόντιον, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ πρῶτος διὰ διαθήκης κατέλιπε σημαντικὸν ποσὸν πρὸς σπουδὴν τῆς Χημείας ὑπὸ διαπρεπόντων νέων. Εἰς τοὺς ἀδελφοὺς Οἰκονομίδας ὀφείλεται κατὰ μέγιστον μέρος ἡ ἀνάπτυξις τῆς χημικῆς βιομηχανίας εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ὅταν μετὰ τὸ πέρας τῶν ἐν Ἑσπερίᾳ σπουδῶν μου ἐπέστρεψα ἐν ταῦθα, πλὴν τῶν ἀειμνήστων καθηγητῶν Χρηστομάννου καὶ Δαμβέργη, οἱ Ἕλληνες χημικοὶ ἐμετροῦντο εἰς τὰ δάκτυλα τῆς μιᾶς μόνον χειρὸς. Σήμερον τὰ μέλη μόνον τῆς *Χημικῆς ἐνώσεως τῶν Ἑλλήνων χημικῶν* ὑπερβαίνουν κατὰ διακόσια τὴν χιλιάδα.

Ἡ ἀνύπαρκτος τότε χημικὴ βιομηχανία τῆς Ἑλλάδος, ἵσταται σήμερον ὑπερήφανος, ἀνωτέρα ὡς πρὸς τὴν χημικὴν βιομηχανίαν πασῶν τῶν ἄλλων βαλκανικῶν χωρῶν.

Ἡ χημεία τῶν ὀργανικῶν χρωμάτων δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι εἶναι ὁ σπουδαιότερος τῶν κλάδων τῆς ἐφηρμοσμένης χημείας. Καὶ τοῦτο, διότι πλὴν τῆς συνθετικῆς παρασκευῆς νέων χρωμάτων πάσης ποικιλίας, εἰς τὰ χρωματουργεῖα ἀνεκαλύφθησαν καὶ παρεσκευάσθησαν πλείονα ὅσα νέα φάρμακα καὶ ἄλλα χρήσιμα εἰς τὴν ζωὴν προϊόντα.

Εἰς τὰ χρωματουργεῖα ἐπετεύχθη καὶ ἡ παρασκευὴ νέων ἐκρηκτικῶν ὑλῶν καὶ πολεμικῶν, ὅπως τὰ πολεμικὰ ἀέρια, τὰ ἀσφυξιογόνα, δακρυγόνα κ.τ.λ. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον κατὰ τοὺς δύο τελευταίους πολέμους τὰ χρωματουργεῖα ὑπῆρξαν ὁ στόχος τῶν ἀπὸ ἀέρος βομβαρδισμῶν.

Ἐν ἀρχῇ ὁ συγγραφεὺς περιγράφει τὰ φυτικὰ χρώματα, τὰ μόνα γνωστά καὶ εἰς τὴν ἀρχαιότητα, ὅπως ἐκ τῶν κιτρίνων ὁ κρόκος, κοινῶς σαφράνι, γνωστὸς εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Ὀμήρου, ὅστις ἀναφέρει τὴν κροκόπεπλον Ἡῶ, ἐρυθρὸς ὅπως τὸ ἐρυθρόδανον, κοινῶς ριζάρι, ἐπιστημονικῶς ἀλιζαρίνη, τὸ ὁποῖον ἰδιαίτερος ἐκαλλιεργεῖτο εἰς τὴν Τουρκίαν καὶ τὴν Ἀνατολίην. Δι' αὐτοῦ ἐβάφοντο κόκκινα τὰ ἐνδύματα καὶ τὰ φέσια Ἡ καλλιέργεια τοῦ ριζαρίου περιωρίσθη εὐθὺς ὡς ἐπετεύχθη τὸ 1868, ὑπὸ τῶν Γερμανῶν καθηγητῶν Bayer καὶ Liebermann ἡ πολὺ εὐθηνότερα κατασκευὴ αὐτοῦ τεχνητῶς. Ἄλλο γνωστότατον καὶ πολυτιμότερον φυσικὸν χρῶμα ὑπῆρξε κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἡ περίφημος πορφύρα, παραγομένη ἐκ κοχλιῶν τοῦ γένους *Murex brandaris*. Διὰ τοῦ χρώματος τούτου ἐβάφοντο οἱ μανδύαι τῶν μεγιστάνων, καρδιναλίων, βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων κλπ., ἦτο δὲ τοῦτο ἐξαιρετικῶς πολύτιμον χρῶμα καθ' ὅσον διὰ τὴν βαφήν ἐνὸς μανδύου ἐχρειάζοντο δέκα ἐξ χιλιάδες κογχυλίων. Σήμερον δὲν μεταβαίνομεν πλέον εἰς τὰς ἀνατολικὰς ἀκτὰς τῆς Μεσογείου καὶ τὸν κύριον λιμένα τῆς ἐμπορίας αὐτῆς, τὴν Τύρον, διὰ νὰ τὸ προμηθευθῶμεν. Τὸ παρασκευάζομεν συνθετικῶς ἐξ ἰνδικοῦ καὶ βρωμίου καὶ δὲν εἶναι ἀκριβότερον τῶν ἄλλων χρωμάτων. Τὸ ἰνδικόν, τὸ ὠραῖον τοῦτο κυανοῦν χρῶμα, ἦτο γνωστὸν παλαιότερα, μεταφερόμενον ἐξ Ἰνδιῶν. Καὶ τοῦτο παρασκευάζεται σήμερον συνθετικῶς διὰ χημικῆς ὁδοῦ.

Γνωστότερα χρώματα συνθετικά, καὶ εἰς μὴ χημικοὺς γνωστά, εἶναι τὰ χρώματα τῆς ἀνιλίνης, ἡ ὁποία λαμβάνεται ἀπὸ τὴν πίσσαν. Ἡ πίσσα, τὸ ἀκάθαρτον ὑπόλειμμα τῶν φωταεριοποιεῖων, ἀποτελεῖ διὰ τὸν χημικὸν τὸν πύλον τοῦ ταχυδακτυλουργοῦ, ἐκ τοῦ ὁποίου πλὴν ἄλλης ποικιλίας χρωμάτων

ἀνασύρει διὰ καταλλήλων μεθόδων κατὰ βούλησιν φάρμακα ἀντισηπτικά, ἀντιπυρετικά, ἀναισθητικά, φωτογραφικά, ἀρώματα κτλ.

Ἡ σπουδαιότης τῶν χρωματουργείων δὲν ἔγκειται μόνον εἰς τὴν παρασκευὴν νέων χρωμάτων εὐθηνῶν. Εἰς τὰ χρωματουργεῖα παρασκευάζονται συνθετικῶς, καὶ ἀνεκαλύφθησαν τὸ πρῶτον πολλὰ νέα φάρμακα, ἐπίσης δὲ καὶ οὐσίαι πολεμικαί.

Ἐξ ὅλων τούτων ἐμφαίνεται πόσον σπουδαία εἶναι διὰ πάντα χημικόν, καὶ ἰδίᾳ τὸν χημικὸν βιομήχανον, ἡ μελέτη τῆς χρωματουργίας, καὶ συνεπῶς πόσον εἶναι χρήσιμον διὰ τοὺς χημικοὺς τὸ σύγγραμμα τοῦτο τοῦ κ. Τσιρογιάννη, τὸ ὁποῖον εἶχον τὴν τιμὴν νὰ Σᾶς παρουσιάσω.

Ὁ κ. **Στυλ. Λυκούδης** παρουσιάζει τὸ βιβλίον τοῦ κ. Κ. Ἀλεξανδροῦ: «*Ἡ θαλασσία δύναμις εἰς τὴν ἀρχαίαν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος*», Ἀθῆναι 1950, καὶ λέγει τὰ ἑξῆς:

Ἐχω τὴν τιμὴν καὶ συναισθάνομαι τὸ καθῆκον, νὰ παρουσιάσω πρὸς τὴν Ἀκαδημίαν Ἀθηνῶν τὴν ὑπὸ τίτλον «Ἡ θαλασσία δύναμις εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος» νεωτάτην τῶν συγγραμμάτων τοῦ ναυάρχου κ. **Ἀλεξανδροῦ** (τόμος I, σελ. 472), ἐκδοθεῖσαν κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1950 ὑπὸ τῆς «Ἱστορικῆς Ὑπηρεσίας τοῦ Β. Ν.».

Διὰ ταύτης ἐπεδίωξε καὶ ἐπέτυχεν ὁ κ. **Ἀλεξανδρῆς** ὄχι μόνον ἀπλῆν τῶν ἱστορικῶν γεγονότων ἀναγραφὴν, ἀλλὰ καὶ τὴν κατὰ εὐπεπτον ἐπιτελικὸν τρόπον διερεύνησιν αὐτῶν, πρὸ πάντων δὲ τὴν ἔξαρσιν τοῦ μέρους τὸ ὁποῖον διεδραμάτισε «τὸ τῆς θαλάσσης κράτος» εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῶν ἱστορικῶν γεγονότων. Διότι, ὡς τονίζει ὁ συγγραφεὺς εἰς τὰ προλεγόμενά του, ἡ Ἱστορία τότε μόνον προσφέρει πρακτικὴν χρησιμότητα, ὅταν, ἐπεκτεινομένη πέραν τῆς ἀπλῆς παραθέσεως συμβάντων καὶ χρονολογιῶν, προβαίνει εἰς τὴν διασκόπησιν αὐτῶν, ἵνα διατυπώσῃ γενικὰς ἀρχὰς καὶ συμπεράσματα χρήσιμα διὰ τε τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον.

Θὰ ἠδύνατό τις ἴσως ν' ἀντείπῃ ὅτι τὸ θέμα, οὐτινος ἐπελήφθη ὁ ναύαρχος κ. **Ἀλεξανδρῆς**, ἔχει πλέον ἐξαντληθῆ, ἐφ' ὅσον ἡ ναυτικὴ μας ἀρχαία ἱστορία ἔχει κατ' ἐπανάληψιν ψιλοκοσκινισθῆ, περισσότερο πάσης ἄλλης οἰουδήποτε ἔθνους οἰασδήποτε ἐποχῆς. Ὅμως δὲν ἔχει οὕτω. Τὴν πρωτοτυπίαν τοῦ ἔργου ἀποτελεῖ, τὸ ὅτι τὸ πρῶτον ἤδη — ἐφ' ὅσον τοῦλάχιστον γνωρίζομεν — σύγχρονος ναυτικὸς Ἕλληνας, ἐπεχείρησε νὰ μελετήσῃ συνθετικῶς τὴν ναυτικὴν ἀρχαιοελληνικὴν ἱστορίαν, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ὅπου τὰ ὄρια τοῦ μύθου καὶ τῆς ἱστορίας συγχέονται, μέχρι τῆς Ρωμαϊκῆς κα-

τακτίσεως· δηλαδή να διερευνήση την επί της εξέλιξέως της επίδρασιν τῆς ναυτικῆς ἰσχύος ὑπὸ τὴν εὐρυτάτην της συνθετικὴν ἔννοιαν, τῆς συνεργασθείσης ἀλληλεπιδράσεως, τοῦ ἐμπορικοῦ ναυτικοῦ, τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ καὶ τῶν βάσεων των. Ἐν τῇ ἐπιτυχούσῃ προσπάθειά του ταύτη ἠκολούθησεν ὁ συγγραφεὺς τὰ κείμενα, τὰ ὁποῖα ἐχάραζαν διὰ τοιοῦτου εἶδους μελέτας οἱ δύο ἀφθαστοι τοῦ 2ου ἡμίσεος τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ναύαρχοι—ἱστοριοδίφαι, ὁ Γάλλος Jurien de la Graviere καὶ ὁ Ἀμερικανὸς A. Mahan.

Καὶ ἐν μὲν τῇ εἰσαγωγῇ τοῦ ἔργου ἀναπτύσσονται οἱ γεωφυσικοὶ καὶ οἱ δημογραφικοὶ λόγοι, οἱ ἐμπνεύσαντες εἰς τὸν Ἕλληνα τὴν πρώτην πρὸς τὴν θάλασσαν ροπὴν, ἣν οὗτος ἐν συνεχείᾳ διετήρησε διὰ μέσου τῶν αἰώνων τῆς Ἱστορίας του μέχρι τοῦ νῦν καὶ ἐπὶ τὸ μέλλον. Ἐπακολουθεῖ ἐν τῷ Α΄ κεφαλαίῳ ἡ ἱστορῆσις τῆς ἰδρύσεως καὶ τῆς ἀναπτύξεως τῶν ἐλληνίδων ἀποικιῶν καὶ τῆς ἐκ παραλλήλου χωρούσεως ὀργανώσεως τοῦ ναυτικοῦ τῶν ἐλληνικῶν ἀποικιῶν· ἅμα δὲ παρέχονται καὶ στοιχεῖα καὶ εἰδήσεις, ὡς πρὸς τὴν ἐξέλιξιν τῶν σκαφῶν, τοῦ ὀπλισμοῦ των, τοῦ τρόπου τοῦ ναυτίλλεσθαι καὶ τῆς ναυτικῆς τακτικῆς τῶν μέχρι τῶν Μηδικῶν πολέμων κωπήρων στόλων. Ἐν τῷ αὐτῷ κεφαλαίῳ παρέχονται πάντα τὰ ὑπὸ τῆς ἀρχαιολογίας συζητούμενα ὡς πρὸς τὴν τριήρη ζητήματα. ἅμα δὲ καὶ αἱ δύο ὡς πρὸς τὴν εἰρεσίαν τῶν τριήρων μεταξὺ τῶν ἀρχαιολόγων διιστάμεναι γινώμαι, τοῦ συγγραφέως θεωροῦντος ἀληθοφανεστέραν τὴν περὶ τῆς λοξῆς τάξεως τῶν ἐρετῶν ὡς πρὸς τὰς ὑπερκειμένας αὐτῶν σειρὰς εἰρεσίας.

Τὸ δεύτερον κεφάλαιον ἀφορᾷ εἰς τὸ πρωτεύον μέρος, τῆς εἰσφορᾶς τῆς ναυτικῆς δυνάμεως κατὰ τὸν δεύτερον Μηδικὸν πόλεμον, καὶ ἐξαίρει τοῦ Θεμιστοκλέους τὴν προσωπικότητα, τόσον ὡς θεμελιωτοῦ τῆς ναυτικῆς ἰσχύος τῶν Ἀθηναίων, ὅσον καὶ ὡς εἰσηγητοῦ τῆς ὀρθῆς ναυτικῆς στρατηγικῆς κατὰ τοῦ Περσικοῦ στόλου ἐν Σαλαμῖνι περὶ τῆς ἐνταῦθα δὲ ναυμαχίας ἐκτίθενται ἀμφότεραι αἱ περὶ αὐτῆς ἐπικρατοῦσαι γινώμαι καὶ ἐν συνεχείᾳ αἱ συνέπειά της. Ἐν δὲ τῷ 3ῳ κεφαλαίῳ, ἡ ὑπὸ τοῦ Θεμιστοκλέους θεμελιωσις τῆς ἡγεμονίας τῶν Ἀθηναίων, ἡ ὑπὸ τοῦ Ἀριστείδου ὀργανώσις της, ἡ παρὰ τοῦ Κίμωνος ἐπέκτασις της καὶ ἡ ἐπίστεψις τοῦ ὅλου ἔργου ἀπὸ τὸν Περικλῆ. Μὴ περιοριζόμενος ὁ συγγραφεὺς εἰς τὸ στρατηγικὸν καὶ πολεμικὸν μέρος ἐκτείνει τὴν ἔρευνάν του καὶ ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν βάσεων τῆς τεραστίας διὰ τὴν ἐποχὴν τῆς συμμαχικῆς ὀργανώσεως ἐκείνης, μμητὰς τῆς ὁποίας φέρει τὴν Βενετίαν καὶ τὴν Γένουαν κατὰ τὸν μεσαιῶνα, καὶ τὴν Βρεττανικὴν Κοινοπολιτείαν κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας.

Τὰ τρία ἐπόμενα κεφάλαια διαδέττει ὁ συγγραφεὺς διὰ τὸν Πελοπον-

νησιακόν πόλεμον, τὸν προέχοντα ναυτικόν χαρακτήρα του, τὰς ἐναμφειφθείσας δραματικὰς παλιντροπίας τῆς τύχης τῶν ναυτικῶν ὄπλων, ἐξετάζων αὐτὰς ἀπὸ στρατηγικῆς τακτικῆς ἀλλὰ καὶ γενικωτέρας πολιτικῆς ἀπόψεως. Οὕτω ἐξετάζει τὸ ὡς πρὸς τὴν ἔκρηξίν του μέρος τοῦ Περικλέους καὶ τὸ περιφημον πολεμικόν σχέδιόν του, ἀντικρούων ὡς πρὸς ταῦτα τὸν Beloch, καὶ θεωρῶν ὑπευθύνους τῆς ἥττης τῶν Ἀθηναίων τοὺς ἐγκαταλείψαντας τὸ σχέδιον τοῦ Περικλέους δημαγωγοὺς διαδόχους του. Ἐκ παραλλήλου καὶ λεπτομερῶς ἐξετάζονται ἐν τῷ κεφ. Ζ' καὶ εἰς τὰ ἐφεξῆς αἱ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἐπελθοῦσαι μεταβολαὶ εἰς τὴν ναυτικὴν πολεμικὴν τέχνην, καὶ τὰ ἀπότοκα τοῦ πολέμου τούτου συμβάντα ἴητοι ἡ βραχύβιος θαλασσοκρατία τῆς Σπάρτης, ἡ ἐπανάκτησίς της ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους, ἡ ἐφήμερος τοιαύτη τῶν Θηβῶν, ἡ ὑποταγὴ τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν Φίλιππον, καὶ ἡ ἐπίδρασις τῆς ἐλλείψεως ἰδίων στόλων ἐπὶ τοῦ πολεμικοῦ σχεδίου τοῦ Ἀλεξάνδρου. Εἰς τὴν ἔλλειψιν δὲ ταύτην ὀφείλεται, κατὰ τὸν συγγραφέα, ἡ σταθερῶς ἀσκηθεῖσα παρ' ἀμφοτέρων τοῦ Μακεδονικοῦ Ἑλληνισμοῦ βασιλέων πολιτικὴ ἐπιεικίαις καὶ κατευνασμοῦ ἔναντι τῶν Ἀθηναίων, διότι αὐταὶ διετήρουν τὴν ναυτικὴν τῶν ἰσχύν. Οἱ πόλεμοι τῶν Ἐπιγόνων ἐκτίθενται ἐν περιλήψει, οἷον εἰ ὡς ἄλλυσις γεγονότων μὲ ἀκράϊον συνδετικὸν κρίκον τὴν κατάκτησιν τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς ἀνατολικῆς λεκάνης τῆς Μεσογείου ὑπὸ τῆς Ρώμης, καὶ ἐν συνεχείᾳ τὴν μετατροπὴν τῆς Μεσογείου εἰς περικλειστον Ρωμαϊκὴν θάλασσαν.

Ὡς ἐπίλογος τοῦ ἔργου τοῦ κ. **Ἀλεξανδροῦ** ἔρχεται ὁ παραλληλισμὸς τῶν ὄσων μέχρι τοῦ σταθμοῦ τούτου τῆς Ἱστορίας ἀπέδειξε πρὸς τὰ ναυτικὰ γεγονότα κατὰ τὴν Βυζαντινὴν περίοδον καὶ τὸν Ἀγῶνα, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰ τῆς συγχρόνου περιόδου διὰ τὴν ἐπαγάγη ὁ συγγραφεὺς τὸ συμπέρασμα, καθ' ὃ ἡ ἐπίδρασις τῆς θαλασσίας δυνάμεως ἐπὶ τῆς Ἑθνικῆς μας Ἱστορίας δὲν ἀποτελεῖ παροδικὸν φαινόμενον συγκεκριμένης τινὸς ἐποχῆς, ἀλλὰ καθολικόν, μόνιμον καὶ ἀδιαπτῶτως συνεχές. Ὡς δὲ κατ' ἐπανάληψιν ὑποστηρίζει, ἡ νεωτέρα ἐξέλιξις τῶν πολεμικῶν μέσων, ἡ ἀνάπτυξις τῆς ἀεροπορίας ἰδίᾳ, πᾶν ἄλλο ἢ παρεμέρισαν, ὡς ἄχρηστα ἐφεξῆς, τὰ ἀπὸ τῆς ἀρχαίας ναυτικῆς Ἱστορίας μας διδάγματα· ἀντιθέτως, ὡς τονίζει, προσέδωκεν εἰς αὐτὰ νέαν ἐπικαιρότητα μὲ τὴν στενὴν ἀλληλοεξάρτησιν τῶν κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν ἐπιχειρήσεων, ὡς ὁ δεῦτερος παγκόσμιος πόλεμος πλέον ἢ ἅπαξ κατέδειξεν, ἀλλὰ καὶ ἡ ὁποία ἦτο (δι' ἄλλους βεβαίως λόγους, ὑπὸ τοῦ συγγραφέως ἀναπτυσσομένους) τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῶν πολέμων τῆς ἀρχαιότητος. «Τὸ ναυτικὸν ἐν τῷ μέλλοντι, πιθανώτατα, βοηθούσης πως καὶ τῆς τύχης, θέλει παραδόξως ἐπιστραφῆ πρὸς τὸ

ναυτικὸν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων» ἐπροφίτευε τῇ 1888 ὁ Jurien de la Graviere.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ ΜΕΛΟΥΣ

Κωνσταντίνου Ἀμάντου, «Βίος Ἰωάννου Βατάτση ὡς ἀγίου».

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΜΗ ΜΕΛΩΝ

ΦΥΣΙΚΟΧΗΜΕΙΑ. — **Φασικά διαγράμματα ὀξεικοῦ ὀξέος καὶ φυτικῶν ἐλαίων, ὑπὸ Ἐμμανουὴλ Βογιατζάκη.** Ἀνεκοινώθη ὑπὸ τοῦ κ. Ἐμμ. Ἐμμανουήλ.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι τὰ ἔλαια διαλύονται εὐκόλως εἰς διάφορα διαλυτικά ὡς ὁ αἰθέρ, τὸ χλωροφόρμιον, ὁ θειοῦχος ἄνθραξ, τὸ τριχλωραιθυλένιον, ὁ πετρελαϊκὸς αἰθέρ καὶ διάφορα ὀρυκτὰ ἔλαια. Ἐπίσης τὸ πλεῖστον τῶν ἐλαίων διαλύεται εἰς τὴν ἀπόλυτον ἀλκοόλην καὶ τὸ ὀξεικὸν ὀξύ, ἡ δὲ διαλυτότης εἶναι συνάρτησις τῆς θερμοκρασίας.

Ἐκ τῶν διαφόρων ὡς ἄνω διαλυτικῶν ἡ αἰθυλικὴ ἀλκοόλη καὶ τὸ ὀξεικὸν ὀξὺ παρουσιάζουν ἐνδιαφέρον διὰ τὸν χαρακτηρισμὸν τῶν ἐλαίων.

Ἡ κρίσιμος θερμοκρασία διαλύσεως εἰς τὴν ἀπόλυτον ἀλκοόλην ἀποτελεῖ τὸν γνωστὸν δείκτην Crismer. Ἡ μὲ τὸ ὀξεικὸν ὀξὺ κρίσιμος θερμοκρασία διαλύσεως ἀπέτελεσεν ἐπίσης ἀντικείμενον πολλῶν ἐργασιῶν, μετὰ τῶν ὁποίων ἀναφέρομεν τὴν ἀρχικὴν τοῦ Valenta¹. Οὗτος, ἀναλόγως τῆς κρίσιμου θερμοκρασίας διαλύσεως ἐλαίων καὶ ὀξεικοῦ ὀξέος, χωρίζει τὰ ἔλαια εἰς τρεῖς κατηγορίας.

1ον) Εἰς ἔλαια διαλυτὰ εἰς τὴν συνήθη θερμοκρασίαν.

2ον) Εἰς ἔλαια διαλυτὰ εἰς τὴν θερμοκρασίαν ζέσεως τοῦ ὀξεικοῦ ὀξέος.

3ον) Εἰς τὰ ἀδιάλυτα.

Ἄλλαι ἐπίσης ἐργασίαι ἔγιναν διὰ τὸν προσδιορισμὸν τῆς κρίσιμου θερμοκρασίας διαλύσεως διαφόρων ἐλαίων μετ' ἄλλων λιπαρῶν ὀξέων² ἢ μετ' ὀξεικοῦ ὀξέος διαφόρου εἰδικοῦ βάρους.

Ἄπασαι αἱ ἄνωτέρω ἐργασίαι καταλήγουν εἰς διάφορα ἀποτελέσματα· οὐδεμίαν ὅμως παρέχει συστηματικὰ φασικά διαγράμματα.

Τελευταίως ἔγιναν συστηματικαὶ ἔρευναι ἐπὶ τῆς διαλυτότητος τῶν λιπαρῶν ὀξέων εἰς διάφορα διαλυτικά ὑπὸ τῶν A. W. Ralston καὶ G. W. Hoerr³, ὑπὸ

¹ Valenta, *Dinglars*, Pol. Journ., 252 (1884), 256.

² Grimme *Seifensiederztg.*, 46 (1919), 358, 379.

³ A. W. Ralston and G. W. Hoerr, *J. Org. Chem.* 7 (1942), 546.

ἄλλων δὲ ἐρευνητῶν καθωρίσθησαν τὰ φασικά διαγράμματα τῆς ἰσοπροπανόλης¹ καὶ τῆς αἰθανόλης² μὲ διάφορα ἔλαια δι' ἀπ' εὐθείας ἐπιδράσεως ἐπὶ τῶν σπῶρων μὲ σκοπὸν τὴν βιομηχανικὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν ἀποτελεσμάτων. Τὰ πλεονεκτήματα τῶν μεθόδων τούτων ἔγκεινται εἰς τὴν μερικὴν ἀποφυγὴν τῆς ἀποστάξεως καὶ συνεπῶς ἢ θεωρητικῶς ἀπαιτουμένη ἐνέργεια εἶναι πολὺ κατωτέρα τῆς δι' ἐκχυλίσεως καὶ ἀποστάξεως ἀπαιτουμένης. Ἡ βελτίωσις ἐπίσης τοῦ χρώματος τῶν λαμβανομένων προϊόντων, ὅπως καὶ ἡ δυνατότης τῆς καλυτέρας καὶ εὐκολωτέρας παραλαβῆς τῶν ὑποπροϊόντων, ὡς στερινῶν, σαπωνινῶν κλπ. βαρύνουν σημαντικῶς ἐπὶ τῆς δυνατότητος τῆς βιομηχανικῆς ἐκμεταλλεύσεως.

Σκοπὸς τῆς ἐργασίας αὐτῆς εἶναι: 1) Νὰ μελετήσῃ συστηματικῶς τὴν διαλυτότητα τοῦ ἐλαιελαίου εἰς διαφόρους θερμοκρασίας μὲ ὀξεικὸν ὀξὺ διαφόρου ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν εἰς καθαρὸν ὀξὺ περιεκτικότητος. 2) Τὴν ἐπίδρασιν τῆς ὀξύτητος τοῦ ἐλαιελαίου ἐπὶ τῶν ἀποτελεσμάτων. 3) Ἐὰν τὸ ζεῦγος ὀξεικὸν ὀξὺ — ἐλαιέλαιον παρουσιάζῃ πιθανότητα πρακτικῆς ἐφαρμογῆς διὰ τὸν καθαρισμὸν μιᾶς κατηγορίας ἑλληνικῶν ἐλαίων, τῶν γνωστῶν ὡς μουργελαίων.

Μέθοδος ἐργασίας

Λαμβάνομεν πάντοτε μίαν σταθερὰν ποσότητα ἐλαίου καὶ εἰς ταύτην προσθέτομεν καθωρισμένας ποσότητας ἀπὸ τὸ ὠρισμένης περιεκτικότητος διάλυμα ὀξεικοῦ ὀξέος καὶ παρατηροῦμεν τὴν θερμοκρασίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπέρχεται ἡ τελεία διάλυσις καὶ ἡ ἐμφάνισις ἐπομένως διαυγοῦς διαλύματος ἢ ἡ ἐμφάνισις θολώματος κατὰ τὴν ψῦξιν. Δέον ν' ἀποφεύγηται ὑπερβολικὴ ψῦξις καὶ ἀναθέρμανσις, ὅπως ἐπίσης ἡ διασπορὰ τῆς φάσεως τοῦ ὀξεικοῦ ὀξέος ἐντὸς τῆς ἐλαιούχου φάσεως δέον νὰ εἶναι ὡς οἶόν τε μεγαλύτερα, διότι ἄλλως τ' ἀποτελέσματα ἀλλοιοῦνται. Ἴνα ἀποφευχθῇ ἡ ἐπίδρασις τοῦ παράγοντος τῆς ὀξύτητος, ὁ ὁποῖος καθ' ὅλους τοὺς ἀσχοληθέντας ἐρευνητὰς ἔχει ἀποφασιστικὴν ἐπίδρασιν, ἐλάβομεν κατ' ἀρχὰς ἐξουδετερωμένον καὶ ἐξευγενισμένον ἐλαιέλαιον. Προσετέθη ὅμως καὶ ἐλαϊκὸν ὀξὺ εἰς τὸ ἐξευγενισμένον ἔλαιον καὶ ἔγιναν νέοι προσδιορισμοί.

¹ W. D. Harris, F. F. Bishop, C. M. Lyman and R. Hetpert, J.A.O.C., 24 (1947), 371.

² A. C. Beckel, P. A. Felter, A. K. Smith, J. A. O. C., 25 (1948) 11.

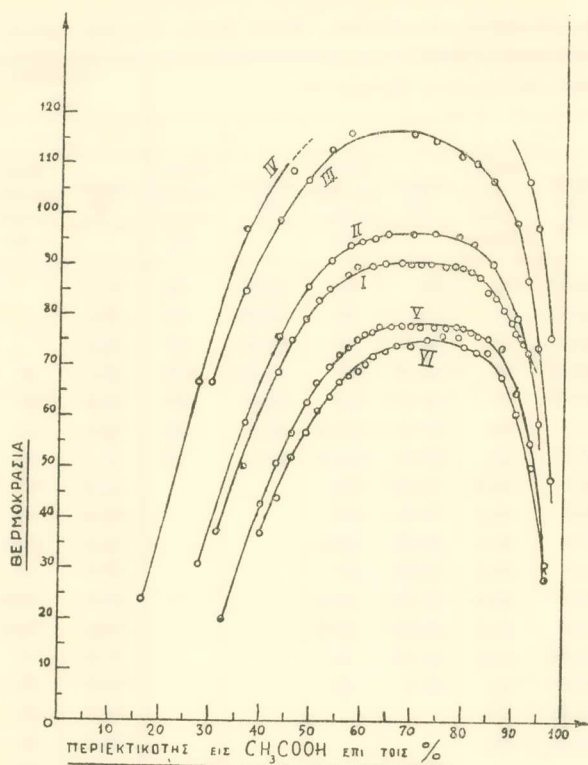
Δεδομένα ἐπὶ τῆς διαλυτότητος

Ἐξευγενισμένον ἐλαιέλαιον. - Κατὰ βάρους ἐπὶ τοῖς ἑκατόν.

Καθαρόν ἐξευγενισμένον ὀξύτητος 0.3								Προσθήκη ἐλαϊκοῦ ὀξέος			
								1 %		2 %	
1		2		3		4		5		6	
ὀξεικὸν ὀξύ 99.50%	Κρίσι-μος θερ-μοκρα-σία	ὀξεικὸν ὀξύ 99 0/0	Κρίσι-μος θερμο-κρασία	ὀξεικὸν ὀξύ 98.5 0/0	Κρίσι-μος θερ-μοκρα-σία	ὀξεικὸν ὀξύ 97.5 0/0	Κρίσι-μος θερ-μοκρα-σία	ὀξεικὸν ὀξύ 99.5 0/0	Κρίσι-μος θερ-μοκρα-σία	ὀξεικὸν ὀξύ 99.5 0/0	Κρίσι-μος θερ-μοκρα-σία
31.2	37.5	27.93	31	30	67	16.51	24	27.6		27.6	
36.4	50.5	36.74	59	36.72	85	27.63	67	32.3		32.3	
43.3	69.0	43.52	76	43.51	99	36.81	97	36.9		36.4	
46.2	75.5	49.13	86	49.12	107	45.89	109	40.1	43	40.1	37
48.8	79.5	53.72	91	53.70	113	92.91	107	43.3	51	43.3	44
51.2	83.0	57.5	94	57.47	116.5	95.1	98	46.2	57	46.2	52
53.4	85.5	59.7	95	69.91	116.5	97.5	76	49.1	63	49.1	57
57.1	88.5	62.5	95.5	74.29	115			51.2	67	51.2	61
58.8	90	64.9	96.5	79.31	112			53.4	70	53.4	64
60.4	90	69.9	96.5	82.32	110.5			55.4	72.5	55.4	67
61.9	90	74.3	96.5	85.81	107			57.2	74	57.2	68
63.2	90	79.3	96.0	90.72	98.5			58.9	75.5	58.9	69
64.4	90.5	82.3	94.5	92.85	87.5			60.4	76.5	60.4	70.5
66.7	90.5	85.78	90.5	95.12	74			61.9	77	61.9	72
67.7	90.5	90.71	80	97.5	48			63.2	78	63.3	72.5
69.6	90.5	92.80	73					64.5	78	64.5	73
71.3	90.5	95.12	59					65.7	78	65.7	73
73.5	90.5							66.7	78	66.7	74
74.8	90.5							67.7	78	67.8	73.5
76.3	90							69.6	78	69.6	74
77.5	90							71.3	78	72.1	74.5
78.4	90							72.8	78	72.8	75.5
79.2	90							73.5	78	73.5	76
80	89.7							74.1	78	74.8	76
80.7	89.5							75.3	78	75.3	76
81.4	89							76.4	78	75.8	76
82.4	88.5							77.5	78	77.8	75.5
83.4	88							77.8	78	78.9	76
85	85							78.5	78	80.3	74
86.5	84							80	78	82.5	73
88	81.5							81.4	77	84.9	73
89.5	79							82.4	77	87.6	68
90.5	77							82.7	76	90.4	60.5
91.3	76							84.9	75.9	93.4	50
92	75							87.6	74	96.6	31
93	73							90.4	65		
								93.4	55		
								96.6	28		

* Δ. Δ. ἔξεταζομένου ἐλαίου εἰς τὴν θερμοκρασίαν 23°2. 1.46799.

Διαγράμματα διαλυτότητος ὄξεικου ὀξέος καὶ ἐλαιελαίου.

I	Όξεικόν ὀξύ	99.5%	ἔξευγενισμένον	ἐλαιέλαιον	
II	»	99%	»	»	
III	»	98.5%	»	»	
IV	»	97.5%	»	»	
V	»	99.5%	»	»	+ 1% ἐλαϊκόν ὀξύ
VI	»	99.5%	»	»	+ 2% » »

Ἔρευνα τῶν ἀποτελεσμάτων

Τὰ δεδομένα μᾶς παρέχουν τὴν διαλυτότητα τοῦ ἐλαίου εἰς τέσσαρα διαφόρου περιεκτικότητος διαλύματα ὄξεικου ὀξέος μετὰ τὰς ἀντιστοίχους κρίσιμους θερμοκρασίας διὰ τὸ καθαρὸν ἔξευγενισμένον ἔλαιον, ὅπως καὶ παρουσία ἐλαϊκοῦ ὀξέος.

Αἱ μορφαὶ τῶν καμπυλῶν παρουσιάζουν τὸ κλασσικὸν παράδειγμα δύο ὑγρῶν μετὰ περιορισμένην ἀμοιβαίαν διαλυτότητα μετὰ δύο ὑγρὰς φάσεις. Τὸ σύστημα εὐρίσκεται ἐν ἰσορροπία εἰς πᾶσαν θερμοκρασίαν καὶ πίεσιν (μεταξὺ ὀρισμένων ὀρίων). Συνεπῶς, δοθείσης τῆς θερμοκρασίας καὶ τῆς πίεσεως, ἡ σύνθε-

σις τῶν φάσεων εἶναι καθωρισμένη. Ἐφ' ὅσον δὲ δὲν θεωρήσωμεν τὴν ἀέριον φάσιν, ἢ πίεσις δὲν θὰ ἔχη παρὰ μικρὰν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ φαινομένου. Τὸ διμεταβλητὸν τοῦ συστήματος ἔγκειται συνεπῶς εἰς τὴν ὑπαρξιν διπλῆς καμπύλης διαλυτότητος, συνδέουσης τὴν σύνθεσιν τῶν δύο φάσεων μὲ τὴν θερμοκρασίαν.

Ἐξετάζοντες τὰ διαγράμματα τῶν διαλυτοτήτων παρατηροῦμεν τὰ ἑξῆς.

Τὰ δύο σκέλη τῶν καμπυλῶν I, II, III, IV, V καὶ VI, ἀπομακρυνόμενα κατ' ἀρχάς, πλησιάζουν ἐφ' ὅσον ἡ θερμοκρασία ἀνέρχεται καὶ ἐνοῖνται εἰς ἓν σημεῖον· ἔστω τοῦτο P, τὸ ὁποῖον διὰ μὲν τὴν ὑπ' ἀριθμ. 1 εἶναι 90.5, διὰ τὴν II 96.5 διὰ τὴν III ἀκόμη ὑψηλότερον κ.ο.κ. μέχρις οὗτου φθάνομεν εἰς τὸ σ. ζ. τοῦ ὀξεικοῦ ὀξέος. Ἐμφαίνεται οὕτως ἡ μεγάλη ἐπίδρασις ἐλαχίστων ποσοτήτων ὕδατος εἰς τὰ κρίσιμα σημεῖα μείξεως. Ἐκ παραλλήλου ἡ ἐπίδρασις τῆς ὀξύτητος, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῶν καμπυλῶν V καὶ VI, καταβιβάζει τὸ κρίσιμον σημεῖον.

Ἐξήγησις τῶν ἀποτελεσμάτων

Εἶναι γνωστὸν¹ ὅτι ὑπάρχουν σπουδαῖα διαφορὰ εἰς τὴν συμπεριφορὰν τῶν λιπαρῶν ὀξέων καὶ τῶν γλυκεριδίων εἰς τὰ ὀργανικὰ διαλυτικά. Αὗται δύνανται ν' ἀποδοθοῦν εἰς τὴν διαφορὰν πολικότητος τῶν μορίων τῶν ὀξέων καὶ τῶν γλυκεριδίων.

Οὕτως ἐνῶ τὰ λιπαρὰ ὀξέα, τὰ ὁποῖα περιέχουν τὴν ἐλευθέρην πολικὴν ὁμάδα COOH, εἶναι εἰς χαμηλὰς θερμοκρασίας περισσότερον διαλυτὰ εἰς πολικὰ διαλυτικά παρὰ εἰς μὴ πολικὰ διαλυτικά, εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν γλυκεριδίων συμβαίνει ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετον.

Ἐπίσης ἀπὸ τὰς ἐργασίας τῶν Dr. Jones καὶ S. Amstell² προκύπτει ὅτι ἡ παρουσία μικρῶν ποσοτήτων ὕδατος μεταβάλλει τὸ κρίσιμον σημεῖον μείξεως ὑγρῶν μὲ μικρὰν ἀμοιβαίαν διαλυτότητα κατὰ τρόπον, ὁ ὁποῖος μᾶς παρέχει τὴν δυνατότητα ν' ἀνιχνεύσωμεν τὴν παρουσίαν τούτου, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον παρουσιάζει ἐνδιαφέρον εἰς πολλὰς ἐπιστημονικὰς ἐρεῦνας.

Ἐχοντες ὑπ' ὄψιν τὰ δεδομένα τῶν ἡμετέρων ἐρευνῶν, παρατηροῦμεν ὅτι εἰς τὸ ζεῦγος ὀξεικὸν ὀξύ—ἐλαιέλαιον παρουσιάζεται τὸ αὐτὸ φαινόμενον, τὸ ὁποῖον παρουσιάζεται εἰς τὸ ζεῦγος μεθυλικὴ ἀλκοόλη—κυκλοεξάνιον, τὸ μελετηθὲν ὑπὸ τῶν Jones καὶ Amstell. Ἐλαχίστη ποσότης ὕδατος μεταβάλλει τὸ κρίσιμον σημεῖον μείξεως κατὰ τρόπον, ὁ ὁποῖος δύναται νὰ ἀποτελέσῃ μέθοδον ἐλέγχου τῆς παρουσίας μικρῶν ποσοτήτων ὕδατος οὐ μόνον εἰς τὸ ὀξεικὸν ὀξύ, ἀλλὰ

¹ *Alton Bailey*, Industrial oil and Fat products, p. 75, (1945).

² *Dr Jones S. Amstell* (J, I, 1930, 1316).

καὶ εἰς τὸ ἔλαιον. Αὐτὸ δὲ ἀποτελεῖ καὶ τὴν μίαν αἰτίαν τῶν διαφορῶν, αἱ ὁποῖαι παρουσιάζονται εἰς τὰ ἀποτελέσματα προηγουμένων ἐρευνητῶν. Ἡ ἄλλη αἰτία εἶναι ἡ ἐπίδρασις τῆς ὀξύτητος. Γενικῶς δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἰσχύει ὁ νόμος Bancroft¹, καθ' ὃν ἡ ἀμοιβαία διαλυτότης ἐλαττοῦται εἰς σύστημα ὑγρῶν μὲ μικρὰν ἀμοιβαίαν διαλυτότητα τῇ προσθήκῃ σώματος διαλυτοῦ εἰς ἓν μόνον τῶν συνθετικῶν.

Πιθανότης πρακτικῆς ἐφαρμογῆς

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰ ὡς ἄνω ἀποτελέσματα ἐσκέφθημεν περὶ τῆς πιθανότητος τῆς πρακτικῆς αὐτῶν χρησιμοποίησεως διὰ τὸν καθορισμὸν μιᾶς κατηγορίας Ἑλληνικῶν ἐλαιελαίων, τῆς γνωστῆς ὡς μουργελαίων. Ταῦτα κυκλοφοροῦν εἰς μεγάλας σχετικῶς ποσότητας, τόσον λόγῳ τοῦ εἴδους τοῦ ἐλαιοκάρπου καὶ τοῦ συναπαγομένου τρόπου συγκεντρώσεώς του, ὅσον καὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐκθλίψεώς του εἰς Κρήτην.

Ταῦτα εἶναι τὰ ὑπολείμματα τῶν ἐλαίων ἀπὸ τὰ δοχεῖα ἐναποθηκεύσεως αὐτῶν εἰς διάφορα παραγωγικὰ κέντρα.

Κατὰ γενομένης ἀναλύσεως τὰ ὄρια κυμαίνονται ἀπὸ 50—90% ἔλαιον, αἱ δὲ ξέναί ὕλαι, κυρίως σάρξ ἐλαιοκάρπου, ἀπὸ 3—12%. Τὸ ὑπόλοιπον ἀποτελεῖ τὴν ὑγρασίαν. Τὸ ὅλον δὲ ἀποτελεῖ μίαν ρευστὴν ὑπομελανὴν μᾶζαν ἀπὸ τὴν ὁποίαν εἶναι δυσκολώτατον ν' ἀποχωρισθῇ τὸ ἔλαιον. Μία ποσότης δύναται νὰ ληφθῇ εἴτε διὰ φυγοκεντρήσεως εἴτε διὰ μακρᾶς παραμονῆς ἐν ἡρεμίᾳ καὶ μεταγίσεως τοῦ ἀποχωριζομένου ἐλαίου. Μετὰ τινὰς ὅμως ἀπολήψεις ἢ ἰσορροπία ἐλαίου, ὕδατος καὶ ξένων ὑλῶν παραμένει σχεδὸν σταθερά. Τὰ ὡς ἄνω ἔλαια, τόσον λόγῳ τῆς μακρᾶς εἰς τὰ δοχεῖα παραμονῆς των, ὅσον καὶ λόγῳ τῆς παρουσίας σημαντικῆς ποσότητος φυράματος, ἔχουν συνήθως μεγαλυτέραν ὀξύτητα μετὰ τινὰ χρόνον ἀπὸ τὸ ἔλαιον ἀπὸ τὸ ὁποῖον προῆλθον· βαίνει δὲ αὕτη συνεχῶς αὐξανόμενη. Συνηγήσαμεν τοιαῦτα ἔλαια 30 ὀξύτητος εἰς ἐλαϊκὸν ὀξύ.

Συνήθως χρησιμοποιοῦνται ταῦτα εἰς τὴν σαπωνοποιεῖαν, ὅπου ἐν ἀναμείξει μετ' ἄλλων ἐλαίων ἢ αὐτούσια ὑφίστανται σαπωνοποίησιν. Τινὰ ἐπίσης εἴτε ἐξουδετεροῦνται λαμβανομένου τοῦ ἐπιπλέοντος ἐξουδετερωμένου ἐλαίου διὰ ἐξευγενισμόν εἴτε ὑφίστανται καθαρισμὸν διὰ θεϊκοῦ ὀξέος καὶ εἶτα σαπωνοποιοῦνται.

Ὁ λαμβανόμενος ὅμως σάπων καὶ εἰς τὰς δύο περιπτώσεις εἶναι ὑπόλευκος καὶ μικροτέρας ἐμπορικῆς ἀξίας ἀπὸ τὸν λαμβανόμενον ἐκ καθαρῶν ἐλαίων. Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰ ἀνωτέρω προσεπαθήσαμεν νὰ καθορίσωμεν κρίσιμα σημεῖα μείξεως ὀξεικοῦ ὀξέος καὶ τῶν ὡς ἄνω ἐλαίων. Ἐξ ἀρχῆς ὅμως ἦτο προ-

¹ Bancroft, Proc. Amer. Acad. t. XXX, (1894 - 1895).

φανές ότι τὸ τοιοῦτον ἦτο δύσκολον νὰ καθορισθῆ. Ἐφ' ὅσον ὅμως μᾶς ἐνδιαφέρει κυρίως ὁ ἀποχωρισμὸς τῆς ἐλαιούχου φάσεως, παρηκολουθήσαμεν μόνον τοῦτο. Οὕτως εἰς μουργέλαιον περιεκτικότητος 54% εἰς ἔλαιον καὶ 8,6 εἰς ξένας ὕλας καὶ ὀξύτητος 25°, διὰ προσθήκης τοῦ ἡμίσεος ποσοῦ ἐπὶ τοῦ λαμβανομένου ἐλαίου ὀξεικοῦ ὀξέος, ἐπετύχομεν τὸν ἀποχωρισμὸν τοῦ ἐλαίου κατόπιν θερμάνσεως μέχρι 90°. Φαίνεται ὅμως, καὶ εἶναι εὐνόητον τοῦτο, ὅτι ἡ ποσότης αὕτη θὰ ποικίλλῃ διὰ κάθε ἔλαιον καὶ συνεπῶς, δεδομένης τῆς μεγάλης ποικιλίας τῶν ἐλαίων αὐτῶν, δέον ἐκάστοτε νὰ καθορίζωνται οἱ ποσοτικοὶ ὅροι τοῦ διαχωρισμοῦ.

Κατ' ἀρχὴν ὅμως ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς μεθόδου αὐτῆς ὁ χωρισμὸς τῆς ἐλαιούχου φάσεως, ὅλων τῶν ξένων ὑλῶν παραμενουσῶν εἰς τὴν κατωτέραν φάσιν τοῦ ὀξεικοῦ ὀξέος. Μία ποσότης ὅμως ὀξεικοῦ ὀξέος θὰ παραμῆνῃ ἐν διαλύσει εἰς τὴν ἐλαιοῦχον φάσιν καὶ συνεπῶς ἐπιβάλλεται ὁ χωρισμὸς εἴτε δι' ἀραιώσεως δι' ὕδατος εἴτε δι' ἀποστάξεως ὑπὸ κενόν.

Σ Υ Μ Π Ε Ρ Α Σ Μ Α

Ἐμελετήθη τὸ σύστημα ὀξεικοῦ ὀξέος ἐλαιελαίου μὲ διαφόρου περιεκτικότητος ὀξεικὸν ὀξύ. Παρέχονται τὰ φασικὰ διαγράμματα τούτων καὶ δεικνύεται ἡ μεγάλη ἐπίδρασις ἐλαχίστων ποσῶν ὕδατος εἰς τὸ κρίσιμον σημεῖον μείξεως αὐτῶν εἰς διαφόρους θερμοκρασίας, ὅπως καὶ ἡ ἐπίδρασις τῆς ὀξύτητος. Παρέχεται μία πιθανὴ ἐξήγησις αὐτῶν. Δίδεται ἡ πιθανότης τοῦ καθαρισμοῦ μιᾶς κατηγορίας ἑλληνικῶν ἐλαίων (μουργελαίων).

CONCLUSION

On étudie le système acide acétique huile d'olive et l'on construit les diagrammes des phases.

On constate la grande influence de la présence de minimes quantités d'eau sur le déplacement du point critique de miscibilité ainsi que celle de l'acidité.

On propose une application plausible des résultats obtenus et leur application à la purification d'une certaine catégorie de résidus d'huiles grecques (connues sous le nom Mourgelaia).

ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΑ. — **Onomatologie Anthropologique*** par J. G. Koumaris.

Ἀνεκρινώθη ὑπὸ τοῦ κ. Χαρ. Χαριτωνίδου.

Dans le Congrès Anthropologique qui s'est tenu au Portugal (1930), j'avais déjà attiré l'attention sur diverses fautes linguistiques concernant l'Étymologie et l'Onomatologie anthropologiques¹. Bien qu'ayant reconnu les difficultés, voire les désavantages même des changements de termes déjà établis, je protestais contre cette légèreté qui procède trop souvent à la formation des mots nouveaux, incorrects; je voulais comme Grec attirer l'attention des collègues étrangers. Les expressions qui peuvent amener à des malentendus, devraient, en tous cas, être changées. J'ai donné les raisons pour les quelles il faut préférer *la langue Grecque* dans la construction de la plupart des termes scientifiques; et montré que l'habitude *d'unir dans le même terme les deux langues, Grecque et Latine est tout à fait incorrecte*. Je me permettrai de renvoyer encore une fois à ce travail très didactique. Une vraie somme étymologique y est incluse.

Dans une autre étude² j'ai surtout tâché d'indiquer, les fautes de nomenclature, à propos de la classification des «Primates». J'ai montré la grande confusion qui existe dans l'usage des mots: "*Simiae, Pitheciae, Homo, Anthropos*„, etc., ainsi que l'irrecevabilité de l'usage des terminaisons grecques: "*-idae, -oidea*„, etc. C'est sûrement un des terrains les plus intéressants de notre thème. Dernièrement, à l'occasion d'une critique de l'intéressante étude du Maître, qu'est le Prof. S. Sergi³, j'ai cru de mon devoir de revenir encore une fois sur ce sujet. J'y ai été obligé, à la lecture de la classification des «Hominidés» proposée par cet auteur. J'adressais là-dessus une très courte lettre à la Direction de «L'Anthropologie», pour y exprimer mon étonnement, que celle-ci a bien voulu publier⁴, certaine de soulever l'intérêt des lecteurs.

* Travail présenté à l'Académie d'Athènes, séance du 17. Mai 1951 (en Français) par le prof. Ch. Charitonides, membre de l'Académie.

¹ J. Koumaris: Einiges zur anthropologischen Nomenklatur «XVe Congrès Intern. d'Anthr. et d'Archéol. Préhist. etc. Portugal», 1930.

² J. Koumaris: Zur Primateneinteilung. Zeits. f. Rassenkunde», 1936, 3, H. 2.

³ S. Sergi: Il cranio del secondo Paleantropo di Saccopastore. Paleontografia italiana, 1948, 42, 2.

⁴ Nomenclature anthropologique et étymologie — L'Anthropologie, 1950, 54, 5-6 p. 558.

J'ai touché encore la même question dans d'autres de mes travaux à certaines occasions¹.

Si le problème de la nomenclature (Onomatologie) intéresse et intéressera toujours les milieux scientifiques, dans leur désir d'utiliser les meilleurs termes, les plus clairs et caractéristiques, il devient capital quand il s'agit d'une science nouvelle et en voie de formation. Et pour la «Science de l'Homme», il faut vraiment déplorer le peu d'attention qu'on y a apporté. Sans doute, cela tient-il à ce qu'on n'a jamais pu, ou voulu, consulter les personnes les plus compétentes, surtout lorsqu'il fallait faire usage de langues étrangères, soit, du latin, du grec. Il en est résulté des confusions inattendues et d'autant plus regrettables; qu'il devient tôt ou tard, difficile, voire quelquefois peu souhaitable, de se débarrasser des termes incorrects. L'Anthropologie se trouve ainsi encombrée d'expressions contradictoires et mal construites.

H. Vallois a attiré dernièrement notre attention², sur la confusion regrettable que la polyonymie a entraînée pour la systématisation des "*Homini-dae*„ en particulier.

Mais, on la rencontre encore un peu partout dans d'autres chapitres de notre science. Divers savants, à maintes reprises, se sont occupés de nouveau de ce thème. Prendre part à la discussion de ce problème si vaste, sans une étude préalable et approfondie des communications très documentées, déjà publiées, peut paraître audacieux.

Je m'y suis pourtant maintenant engagé et ce serait presque une fuite que de renoncer à éclaircir ces choses. J'ai l'espoir que les objections d'un Grec pourront contribuer à aider les distingués collègues des autres pays. Et le thème en vaut vraiment la peine. L'accueil encourageant fait à ma dernière intervention, le lourd devoir qui pèse toujours sur les épaules des héritiers d'une langue ancienne, mais parlée jusqu'à nos jours, l'espoir de pouvoir aider, de quelque manière, à créer au moins un ordre dans ces vieilles questions, vraiment «protohistoriques», enfin, l'affluence incessante en ces derniers temps, de termes nouveaux et mal construits, surtout pour les synonymes employés pour nos trouvailles fossiles, m'obligent de revenir une fois encore sur ces questions de nomenclature. Je n'épuiserai ce thème immense.

¹ J. Koumaris: Les traits «pseudomongoloïdes» (dits mongoliques) etc. C. R. de l'Académie d'Athènes t. 20 N° - 5 - 1943.

² L'Anthropologie; T. 54, 1 - 2, p. 122, 1950.

Mon but n'est que d'indiquer seulement, par quelques exemples précis et en signalant des termes incorrects les plus frappants, l'importance d'un problème que je voudrais mettre au point encore une fois. Je ne mentionnerai que les termes qui sont parmi les plus adoptés et restent et resteront inébranlables. Ils montrent la paradoxale facilité avec laquelle nous acceptons n'importe quelle construction qu'elle se présente bien ou mal, et plus souvent mal que bien.

Il n'est pas sans intérêt d'aller ainsi pêcher dans cette mer large, tout au hasard, quelques perles petites ou grosses, dont, les hommes de science qui vivent loin de l'ombre du Parthénon, ne soupçonnent pas l'existence.

*
* *

Rien que pour montrer aux grands cercles internationaux, les inconvénients d'une nomenclature erronée, je commencerai par un exemple, qui n'intéresse vraiment que nous seuls, les Grecs, ou tout au plus les visiteurs de notre Capitale. Mieux que tout autre, il indiquera l'attention qu'on doit attacher à un sujet d'apparence secondaire.

Tout le monde connaît les classiques et anciens termes, "*Ethnologie*„, "*Ethnographie*„ etc. Nous n'avons pas à discuter ici de leur signification et à chercher si nous devons y inclure toute «l'Anthropologie psychique», ou non, etc. Mais, sauf à Athènes, tout le monde a sûrement oublié la faute de base: que cette science n'étudie et ne décrit pas des «Ἔθνη», mais surtout des groupes primitifs etc. Pour les Grecs, ceci a conduit à un autre malentendu encore. Vers le milieu du dernier siècle et sous l'enthousiasme de la récente libération de la Grèce (1821), quelques hommes d'Etat ont songé à organiser une Société et un Musée, pour rassembler ce qui avait contribué à la gloire de la Nouvelle Grèce, essentiellement les souvenirs de la longue guerre de l'Indépendance.

Sans remarquer qu'il ne s'agit pas là, d'une science (=λόγος), sans faire attention à ce que le titre avait déjà été utilisé internationalement pour autre chose, ils ont donné à cette institution patriotique, le nom de "*Société Historique et Ethnologique*„, et appelé le Musée: "*Musée Ethnologique*„. On pourrait comparer notre musée au «Palais des Invalides» à Paris, au «Zeughaus» de Berlin etc. «L'Éthnologie» (étude des peuples) n'a rien à y faire; il s'agit d'un peuple seulement, d'un seul Ethnos.

Il y a déjà une trentaine d'années, j'ai jeté un cri d'alarme. J'ai pro-

fité depuis, de chaque occasion pour expliquer par la presse ou autrement, cette erreur qui fait qu'Athènes a deux Musées «Ethnologiques», celui là, et les quelques collections du Musée d'Anthropologie de l'Université, qui sont le vrai «Musée Ethnologique». Le titre que j'avais proposé fut enfin accepté il y a quelques années, par ordre ministériel: "*Musée National*„ (Ἐθνικὸν=de la Nation). Pourtant, non seulement tout le monde parle encore d'un «M. Ethnologique», mais la presse souvent continue à le mentionner. Bien des années passeront avant que cette erreur soit oubliée. Et elle est double, nous venons de le voir. La première faute est due à la science internationale qui a choisi le mot «ἔθνος» pour l'étude des peuples sauvages. La seconde vient des patriotes fondateurs grecs qui ont ignoré cette signification internationale d'un terme déjà en usage et que l'on ne peut plus changer. Il s'y ajoute que le mot «λόγος» n'a rien à faire avec des souvenirs de guerre ni avec la gloire d'un pays.

Je veux mentionner encore une erreur personnelle qui montre à quel point l'accoutumance exerce sur nous son action. Dans ma lettre à «L'Anthropologie», j'avais fait usage du mot «Terminologie», expression hybride, peu conforme à nos principes. Le mot juste est "*Onomatologie*„ (ou "*Horologie*„, «ὄρος»=terme, mais qui donnerait lieu à malentendus).

Le terme "*Etymologie*„ que M. Vallois a mis en titre de la note, est une expression ancienne et correcte (ἔτυμον=la première racine d'un mot), un terme qui complète la Nomenclature. Etymologie et Onomatologie (nomenclature), vont ensemble.

Si nous abordons maintenant notre thèse principale, il faut insister d'abord sur la confusion qui règne dans le petit «royaume pithéco-anthropidien». Et la question se complique tous les jours par l'accumulation de nouveaux termes, qui cherchent à ordonner les singes et les hommes; *Homo* et *Simia*, *Anthropos* et *Pithecus* se mêlent, dans les tableaux de classification des Primates, dans ceux de descendance etc. Et on fabrique sans cesse de nouveaux dérivés, jouant avec des «terminaisons» paradoxales, pour essayer de désigner par chacune, une chose différente.

Les termes "*Anthropoïdes*» et "*Anthropomorphes*„ ont la même signification; ils désignent pourtant, autre chose dans la nomenclature internationale, quelquefois même, on appelle "*Anthropomorphe*„, l'homme; et «pithécoïde», le singe!

Il va cependant de soi qu'un homme ne peut être «anthropoïde», ou

logiques et logiques. Le zoologue allemand H. Peters, m'a répondu¹, que «le nom indique l'objet, non pas la conception que le nomenclateur a de l'objet»; et «qu'il ne faut pas prendre au tragique le fait de mettre les formes humaines dans la classe «Simiae». Le mot «Simiae» signifie littéralement, «singes»; mais comme nom d'unité de classification, ce n'est plus qu'un «numéro-distinctif» pour le groupe «Catarrhini».

Il est vraiment impossible d'accepter de telles règles en zoologie systématique.

J'ai, à cette occasion, proposé pour les trois stades fondamentaux de l'évolution des «Hominides», (*Anthropides*), de garder les termes les plus simples "*Proanthropos*," et "*Protanthropos*," de Haeckel, avec leur signification, et d'y ajouter celui de "*Téléoanthropos*," (τέλεος, ou τέλειος=achevé), pour «l'homo sapiens». H. Peters dans ses deux longues critiques m'a accusé d'introduire des termes nouveaux et qui pèchent même contre les règles de la nomenclature (stabilité etc.). Nous avons eu à ce sujet une courte discussion²⁻³. On sait pourtant que la fabrication de mots continue et pas seulement de ma part.

C'est pour empêcher celle-ci que je me suis élevé, dans ma dernière publication contre les nouveaux termes de S. Sergi (*Protoanthrope*=Sinanthrope, Pithécanthrope, H. Heidelbergensis; *Paléanthrope*=Neandertalien etc; *Phanéranthrope*=H. Sapiens). Je répète, qu'il est tout à fait inacceptable de caractériser un être «préhominién», comme "*Protanthropos*," du moment que celui-ci n'est pas encore «πρωτός», et pas non plus «άνθρωπος», sensu strictu; il est "*Proanthropos*,"; un stade que nous n'inclurons que conventionnellement dans les «Anthropides» sensu latu, et cela pour d'autres raisons, comme nous venons de le dire. Comme si cependant cela ne suffisait pas, Bonarelli⁴ y ajoute même les «Australopithèques», c'est à dire de vrais «Anthropoïdes», des singes.

J'ai exprimé aussi ma surprise, pour le nouveau terme "*Phanéranthropos*," terme incompréhensible même pour un Grec.

J'ajoute aujourd'hui mon étonnement pour la classification de Källin⁵.

¹ H. B. Peters. Ergänzendes zur Primateneinteilung. «Zeits. f. Rassenk. 1936, 3. 3.

² J. Kumaris. Noch ein Wort etc. Zeits, f. Rassenkunde, 1936. 3. 3.

³ H. B. Peters. Zur Einteilung etc. Z. f. R. 1936. 4. 1.

⁴ v. L'Anthropologie, T. 54, 1-2, p. 122, 1950.

⁵ v. L'Anthropologie, T. 54, 1-2, p. 122, 1950.

Cet auteur admet deux types dans les «Hominides»: «Pithécanthropus» et «Homo». Mais il divise ensuite l'«Homo», en «Protanthropos» et en ... «Homo», (ce malheureux «Homo Sapiens»), créant là un nouveau malentendu.

Ce beau terme, classique «*Homo sapiens*», s'il était justifié du temps de C. Linné, en contraste avec «l'homo sylvestris» peut être, ne signifie cependant plus rien de nos jours; il conduit plutôt à confusion. Il a été traduit par des Grecs, dans son sens propre: «homme sage», c'est-à-dire «homme savant»=(σοφός), qualification dont nous savons qu'elle n'est pas toujours méritée. J'ai traduit ce terme latin par: «ἔμφρων» (=sensé, logique). Le terme «Téléoanthropos» mettrait fin à ces discussions.

Je repète enfin, pour en terminer avec ce point, mes objections contre le mot déjà ancien «*Homo alalus*». Il s'agit d'êtres dépourvus du langage articulé; ce ne sont donc pas des Hommes, même si nous les plaçons parmi les «Anthropides». Le mot juste serait «*Proanthropos alalus*» (non «Pré homo alalus», expression latinogrecque).

Mais il y a d'autres tendances encore, qui, au lieu de soulager le bagage scientifique, le surchargent en compliquant la question. Bonarelli (créateur du terme «*Paléanthrope*» pour la mandibule d'Heidelberg), se basant sur les lois de priorité, propose pour les «Hominides», les trois divisions: «*Australopithecinae, Pithecanthropinae et Homininae*» avec plusieurs sous-types. «Cette classification présente des parties très discutables», écrit H. Vallois; Mais il n'y a pas que le fait que des Anthropoïdes» (*Australopithecinae*) y soient rangés comme Hominides etc. Nous trouvons incorrectes les terminaisons «-inae», cela d'autant plus que p. ex. le terme «*Homininae*» indique autre chose que le terme «*Hominidae*». Nous trouvons pêle-mêle des noms hybrides, ayant chacun une autre signification, plus ou moins différente.

On n'a qu'à lire seulement les termes utilisés par les spécialistes pour comprendre les difficultés, que cette *polyonymie* accumule toujours dans notre science, au lieu de simplifier définitivement la nomenclature. Peu importe qu'on préfère le latin au grec. On souhaiterait, de toute façon, l'apparition d'un «*répertoire onomatologique*», à la manière de celui publié récemment par R. Khérumian pour les points craniométriques; mais avec, en plus, indication des appellations correspondantes dans les principales langues, comme la demandait H. Vallois¹. Qu'on me permette, en tout cas, d'en rester, au moins

¹ L'Anthropologie, 1950, 54, 3-4, p. 313.

pour les trois grands types, à mes termes simples, soit le «*Proanthropos*, *Protoanthropos*, *Téléoanthropos*».

J'abuserais de la patience du lecteur, si je rappelais, que cette question avec les mots «Homo», «Anthropos» etc, n'est pas d'ailleurs nouvelle; elle date de longtemps. J'avoue n'avoir jamais compris pourquoi p.ex. (et je laisse de côté tant d'autres exagérations) le savant que fut Fiorentino Ameghino» faisait une distinction entre «homo» et «anthropos». Je me demande pourquoi il jouait avec les mots en appelant «Proto-, Di-, Tri-, Tetraprothomo» ses types fossiles et non «*Protanthropos*, *Diprotanthropos*, *Tripotanthropos*, *Tetraprotanthropos*». Il avait pourtant distingué, à côté de son «Homunculus», un autre genre «Anthropops» (ὄψις = physionomie).

Je me rappelle aussi, d'autres vieux termes comme p.ex. «*Homosimius*», «*Anthropopithèque*», «*Pithécanthrope*», mots justes tous les trois et ayant exactement la même signification. Pourtant, non seulement chacun d'eux désigne une autre chose, mais ils ont changé de sens avec les progrès de notre science.

Pour en finir avec cet ensemble de faits, je citerai encore un terme tout récent: «*Telanthropus*»¹. Qu'a-t-on voulu désigner avec ce mot? Que signifie-t-il? Nous lisons, qu'il s'agit là d'une nouvelle trouvaille, «d'une mandibule presque entière de taille plus petite... trouvée dans une poche de la brèche à Australopithèque... Elle serait, paraît-il, de type *néanderthaloïde* (*Telanthropus capensis* Broom et Robinson)». Qu'a-t-on voulu désigner par cette première syllabe «*tel*»? S'il s'agit du terme grec «τέλειος, ou τέλειος», la synthèse n'est pas faite d'après les règles grammaticales. Mais en outre (ce qui est encore pire), comment peut être complet, achevé (= τέλειος) un «Néanderthaloïde», ou comme je préfère, un «Protanthropos», c'est à dire un homme qui, par définition, n'est pas encore achevé et en voie de développement phylétique? Et en fin de compte, il y a, comme nous l'avons vu, une quinzaine d'années qu'un «*Téléoanthropos*» a vu la lumière et a soulevé des contradictions.

Il se pourrait certes que «*tel*» ait une autre origine que je ne connais pas; qu'il vienne de l'arabe peut-être, où «*tel*» signifie «colline». Je serais bien curieux en tout cas de savoir ce que pourrait signifier ce préfixe. Devant ces aventures de la nomenclature, je ne puis m'empêcher de

¹ L'Anthropologie, 1950, T. 54, 5-6, p. 549.

comparer ce qui arrive à l'«*Homo*» et à l'«*Anthropos*», à ce qui est arrivé à notre vieille «*Démocratie*» et à sa contre-partie, la «*République*», termes identiques et pourtant d'une signification différente, ce qui est incompréhensible, au moins pour un Grec.

Pour en revenir à notre sujet, nous rappelons la faute fondamentale et si commune, des termes «*Négroïdes*», «*Mongoloïdes*» etc. au lieu des «*Négrides*» «*Mongolides*». L'ensemble des Négritos (et Négrilles), des Nègres, des Mélanésiens, ne sont pas des «*Négroïdes*» (J. Deniker), mais des «*Négrides*» (Montandon). Il y a d'autres races, qui ressemblent aux Nègres, aux Négrides; ce sont elles qui sont les «*Negroïdes*». Nous avons de même, des «*Mongols*» ou «*Mongolides*» d'une part; des «*Mongoloïdes*» d'autre part.

Je dois encore éclaircir un point qui paraît inconciliable avec les principes étymologiques que nous soutenons. Le mot exact pour les Nègres serait le beau terme «*αἰθίοψ*» (*αἶθω* et *ὄψ*) «*Ethioides*» etc. qu'emploie Blumenbach. Mais dès l'antiquité la plus reculée (Hésiode, Homère, puis Hérodote etc.) le mot «*αἰθίοψ*» désignait les Noirs (*αἰθίοπα* *σμήχειν* = délaiver le Noir), mais aussi et surtout les peuples de la Nubie et l'Abyssinie. Aujourd'hui, «*Éthiopie*» est l'ensemble des contrées du Haut-Nil (Noirs du Kordofan) et des populations d'Abyssinie. Ce mot ne répond à aucune idée ethnique déterminée» (Cf. Dict. Anthropol). Il ne peut en tous cas, embrasser l'ensemble des Noirs, comme il le faisait dans les dictionnaires du siècle passé.

Pour éviter les malentendus, j'ai été alors obligé d'accepter et d'introduire dans notre langue, dans les Encyclopédies Grecques modernes et mes publications scientifiques, le terme étranger «*νέγρος*».

Les mots «*μέλας*» et «*μαῦρος*», ne peuvent non plus remplacer «*αἰθίοψ*», car dès la plus haute antiquité ils ont pris eux aussi une signification différente, parfois vague, comme dans les termes «*mélanodermes*», «*melanchroes*», parfois plus déterminée, dans les termes «*Mélanésiens*», *Mauri* etc.

J'irai encore plus loin, ne fût ce que pour montrer, par un exemple, la précision que l'éthymologie exige; Nous avons des termes connus dès l'aurore de l'anthropologie et qui, quoique corrects, voire extrêmement corrects, ne sont pourtant pas exempts de malentendus. Je veux signaler les mots «*Eocène*», *Eolithes*, *Eomorphe*, *Eoanthropos*, *Eopithecus*», avec tant d'autres analogues en Paléontologie générale: *Eohippus*, *Eopteris* etc. Personne ne doute de la perfection de leur synthèse. Et nous lisons dans les diction-

naires que leur première partie est le mot attique «ἔως» (= aurore). Pourtant, étant donné que le mot le plus commun pour l'aurore est le terme homérique «ἠώς», on se demande s'il ne serait pas préférable d'utiliser celui-ci. Aucun grec ne se servirait d'«ἔως». Il nous suffirait d'«ἠώς», que tout le monde comprend.

Mais il y a encore une autre raison ; que le mot «ἔως», dans la langue courante, voire dans l'antique, signifie aussi et surtout, «jusque». Et le malentendu se complique encore, à cause de cette règle bien connue, que le grec «η» devient en latin «e». Il est alors plus juste de penser, que le premier nomenclateur a simplement traduit l'«ἠώς», par «Eo-»; et n'a pas du tout songé à l'«ἔως». Ceci pour la raison très simple, qu'il n'a pas écrit «Heo-», comme il aurait dû le faire, puisque «ἔως» porte un esprit rude. Il voulait éviter peut-être d'y mêler le... démon «eosphorique» signifiant : «de lucifer», mais aussi : «satanique» et les eolithes pourraient l'être ! En tout cas, nous Grecs, en restons à «Ἡώκαινον», «Ἡώλιθοι» etc.

Relativement au changement de «η», en «e», je rappellerai le terme «*Théromorphe*». Il ne provient pourtant pas de «θήρα» (= chasse), mais de «θήρ, ou θηρίον» (bête féroce;) il devrait être écrit «*Thériomorphe*», ou plus justement encore, «*Thiriomorphe*» (v. Trogonthérium etc.).

Puisque nous parlons de la Préhistoire (plus exactement *Prohistoire*), je répète qu'il serait souhaitable (même pour les Allemands) d'accepter mes termes : «*Paläopaläolithique*», «*Mesopaläolithique*» et «*Neopaläolithique*», juste comme on écrit déjà «*Epipaläolithique*», et d'éviter les termes mixtes germano-grecs (Altpaläolithicum etc.). De même, au lieu de «Lower-, Middle-, Upperpalacolithic» etc., il faut dire «*Proto-*», «*Meso-*» et «*Hysteropalaolithic*» (ὕστερος = postérieur), termes qu'utilise notre Archéologie pour les périodes Mycéniennes etc.

Enfin les mots grecolatins «*Aénéolithique*», ou «*Enéolithique*»; doivent être remplacés par celui, seul correct, de «*Lithocalcique*» (ou *Chalcolithique*), et le tout, bien entendu, ne doit désigner qu'une seule époque.

Mais il existe encore d'autres mots plus modernes et parfois aussi inattendus, que l'usage international a déjà imposés, alors qu'ils n'en sont pas moins discutables. Je commencerai par une expression qui pourrait être correcte, et pourtant ne l'est pas. Peut être a-t-on protesté au début contre ce terme équivoque; on l'a laissé pourtant devenir classique. J'y reviens donc. Il s'agit des «*Australopithèques*». Employé pour la première fois par Dart

(1924), pour désigner un crâne d'enfant à caractères chimpazoïde et gorilloïde, découvert à Taungs (Kimberley) en l'Afrique du Sud, dans une couche tertiaire, le terme «*Australopithecus africanus*», a comme composante initiale, non le mot «Αὐστραλία», comme on pourrait le supposer, mais le mot latin «australis» (= du Sud). Hybride dans ce cas, il ne s'éclaircit qu'en partie par l'épithète «africanus», qui n'écarte un malentendu inévitable. Il est certain que l'appellation «*Australopithèques*» a été appliquée depuis, à une foule de documents paléontologiques de l'Afrique «australe» et a pris un sens collectif. Mais les confusions auxquelles peut prêter ce terme équivoque sont bien connues. Les objections qui ont été parfois soulevées, faibles d'ailleurs, sont oubliées. Non seulement le terme a survécu, mais on le trouve encore «très logique» (Weinert¹).

Si nous laissons de côté le fait qu'il est latino-grec, y a-t-il quelque doute que celui qui l'entend puisse jamais penser à autre chose, qu'à un singe de l'Australie? J'ai fait l'expérience plusieurs fois, même devant des philologues. On ne peut vraiment exiger que ceux qui sont mis en sa présence pensent aussitôt au latin. La preuve de l'ambiguïté de sa signification se voit déjà du fait que même Weinert y ajoute «l'africanus» et qui plus est, «Südafrika», en parenthèse. Et la question se complique encore si on se rappelle qu'il y a des «australomorphes» Aurignaciens en Afrique du Sud (cape flats race), et un «Homo Australensis» en Amérique etc.!

Serait-il possible maintenant d'abandonner ce mot? Le terme correcte existe. «*Notioafricanopithèque*», (νότιος = du Sud), ou simplement «*Notiopithèque*» [de même qu'il y a «l'*Hespéropithèque*» (ἑσπέρα = soir et Occident), la trouvaille démentie du Nebraska Amérique, de H. Cook]; ou enfin «*Africanopithèque*», si ce terme n'était déjà utilisé. En tout cas, l'expression «*Australopithecus Africanus*», ne peut indiquer qu'un singe étranger, un singe de l'Australie, que Dart aurait différencié par son «africanus», comme on dirait p.ex. «*Cebus Africanus*», etc. Un autre sens ne peut guère se concevoir. Contrairement à ce que pensent certains (Weinert) je trouve plus correct p.ex. le terme «*Dryopithécus*» de Lartet, quoiqu'il ne signifie rien. On a nommé ce Singe ainsi, parcequ'il gissait au milieu de troncs carbonisés, attribués à des chênes (= δρῦς, -ός), mais il n'est pas sûr du tout que les Dryopithèques du Pliocène vivaient encore sur les arbres. Le mot pourtant,

¹ Menschen der Vorzeit, 1930.

n'entraîne pas de malentendus ; il signifie, ce qu'on a voulu qu'il signifie.

Il serait en effet bien compliqué d'aller supposer que le premier synthétique, vienne de « Δρυάς, -άδος » (=une nymphe, ou une plante) etc. ce qui ne changerait d'ailleurs rien. J'en dirais de même pour « l'*Oreopithecus* », vu la signification si vague de son premier composant.

J'ajouterai que le terme « *Australimorphe* », identique à « l'Australoïde », doit être écrit « *Australomorphe* », il ne s'agit pas d'une ressemblance avec l' « Αὐστράλια » mais avec l' « Αὐστράλος » ! Nous avons déjà les « Australomorphes Aurignaciens », qui comme nous venons de voir, indiquent pourquoi l'intervention du latin « australis » ne peut en aucun cas être acceptée. On pourrait avoir les mêmes hésitations pour tant d'autres termes p.ex. « l'*homo australasicus spelaeus* » etc.

Tout à fait superflu, par contre, est, l'hybride « *Australiform* (le terme juste serait : australo-), pour, compléter « l'Australomorphe », et qui a cependant exactement la même acception que ce dernier (forme = μορφή), comme il arrive souvent !

Je me rappelle encore les termes « *Austroasiates* », « *Austromélanésiens* », « *Austronésiens* », etc. Les mots justes sont : « *Australo-* » etc. On évite ainsi les malentendus avec l'Autriche, *Austria*.

Si nous changeons de scène, retournant encore une fois aux beaux temps du passé, nous trouvons les « *Lissanthropos* » et les « *Ulanthropos* » de Haeckel ; termes très corrects et construits avec les mots homériques « λισσός » et « οὐλος ». Mais un « homme-lisse » ne signifie rien si je ne me trompe ; non plus qu'un « homme-ondulé ». Qui plus est, le terme « *Lissanthropos* », risque de faire penser, ou à une trouvaille de Lissa (île de l'Adriatique), ou à un homme... enragé (λύσσα = rage) ; comme le mot « *Ulanthropos* », à quelque uhlan ! D'ailleurs, même pour la chevelure, il serait préférable de substituer au mot « *Lissotrichie*, quoique très exacte, celui de « *Leiotrichie*, (de Saint Vincent), qui fait appel à « λείος » que tout le monde comprend et laisser de côté l'ancien grec « λισσός » ; même chose avec l'« ἔως » comme nous venons de voir. De même, aux « *Lissencéphales* », de Richard Owen, nous aurions préféré le terme simple « *Leienocéphales* », (le contraire du « *Gyrenocéphales* »), et oublier en tout cas son « *Lyencéphales* », qui ne veut rien dire.

Un autre terme de Haeckel « *Lophocome* », est tombé en désuétude ; correct grammaticalement, il serait plus clair s'il était écrit « *Lophiocome* », car il n'est pas question d'une chevelure en forme de colline (= λόφος), mais en

forme de houpes de cheveux, en crête, en «grains de poivre», ce qui peut se traduire aussi «λόφος», mais le mot commun est «λοφίον».

Le même terme «*Lophocome*», nous le trouvons encore appliqué par G. Sergi à la forme de la tête ou du crâne, lorsqu'il y a une carène, un soulèvement sagittal. Ce que signifie dans cette expression, la seconde partie «-come» (λόμη=chevelure) est vraiment incopréhensible. Il ne s'agit pas d'un type en colline mais d'un «culmen cunéiforme» sagittal. Nous pourrions appeler cette variation de la tête, fréquente chez des Esquimaux, les Australiens, les Sudaméricains etc., «*Tropidocranie*» et «*Tropidocéphalie*» (τρόπις-ιδος=quille, carène); À un très fort degré, c'est la «*Scaphocéphalie*». Mais, il y a aussi une vraie «*Scapho-oxycéphalie*», qui pourrait être exprimée par «*Lophocéphalie*». Nous préférons l'ancien terme «*Pyrgocephalie*» (πύργος = tour); c'est le «Turmschädel» de la langue allemande.

Les Allemands écrivent souvent «*Ericomos*», au lieu du mot correct «*Eriocomos*» (ἔριον, -ίου = laine), de Haeckel. On doit éviter, cette orthographe, car il ne s'agit pas de «ἐρί-», particule inséparable, qui donne de l'emphase à la seconde composante, soit, ici, «quelqu'un qui a une très belle chevelure». (Nous disons: ἐρίτιμος = très honoré etc.). Le terme correct «*Eriocomos*» est celui qu'on trouve dans les ouvrages français.

L'homo «*fanotrichus*» glaucops brachycephalus, de Stolhywo, est incompréhensible; peut-être s'agit-il de «φαινός, φανός» (= clair)?

Au lieu du «*Longinymphismus*» (l'allongement des petites lèvres, les «nymphes» des organes génitaux de la femme Hottentotte), le mot juste est «*Makronymphisme*» (ou mégalonymphisme).

Au lieu de *Longitypus*, (pour les types somatiques), il faut dire: «*Makrotypus*» ou «*Dolichotypus*» etc.

Les termes «*Macro-*, et *Brachysomie*» sont souvent donnés, dans les différentes classifications, comme identiques à «*Giganto-*, et *Nanosomie*». Il serait souhaitable qu'on se contente pour les variations normales, des mots. «*Makro-*, *Metrio-*, *Brachysomie*», (rsp. *Hypsi-*, *Megalo-*, *Dolicho-*, ou *Micro-*), réservant les mots «*Gigantosomie*» et «*Nanosomie*» pour les cas pathologiques. Les mots géant et nain expriment en effet des états morbides.

Il s'agit là, en tout cas, du corps entier, de la taille. Pour le tronc considéré seul (avec ou sans tête), nous avons déjà proposé les termes «*Macro-*, ou *Mégolocorme*», «*Metriocorme*», «*Brachy*, ou *Microcorme*» (κορμός=tronc). On éviterait ainsi ces périphrases qu'on trouve trop souvent: «*tronc brachy-*

dolichomorphe» etc. Un homme peut-être macrosome, ou encore gigantosome, et pourtant brachycorme; et au contraire, brachysome, ou même nanosome et pourtant macrocorme.

Il y a longtemps, que nous avons proposé¹ des nominations parallèles pour la tête; soit «*Micro-, Métrio-, Mégalocephalie*» et «*Nano-, Giganto-cephalie*»; pour les capacités craniennes, normales ou pathologiques. Nous garderons naturellement les mêmes préfixes pour le crâne et pour l'encéphale (-*crânie*; -*encéphalie*). Nous pourrions alors dire sans rougir, qu'Anatole France p.ex. était microcéphale. Mais cela entraînerait le changement de titres des étiquettes des Musées Dupuytren et autres!

Au lieu du terme «*Mixovariation*», à propos de l'hérédité, on doit écrire «*Mixopoikilie*» (ποιιλία = variation).

Je propose le terme «*Vrachographie*» (βράχος = rocher), pour l'ensemble des images, peintures, gravures et sculptures exécutées sur les parois des grottes, ou des abris, ou sur de simples rochers. J'attire à cette occasion, l'attention sur le mot «*Pictographie*», qui devait laisser la place à «*Iconographie*» (εἰκὼν = pictura). Ici, on utilise parfois le bon terme (R. Vaufrey).

Il est malheureusement, trop tard pour demander le remplacement du «b», par le «v», dans tous les cas, où il s'agit d'un mot grec, p.ex. «*Vrachycéphalie*», «*Viochémie*» etc. Je ne discute pas le problème de savoir si les anciens prononçaient ou non le «b» un peu dur.

Sans entrer dans les détails, je voudrais aussi indiquer que les différentes expressions de Baron: «*Anamorphose*», «*Héterométrie*» (identique à l'«*Allometrie*»), «*Alloïdisme*» etc. pour les animaux, ou les hommes, ont, quoique correctes du point de vue grammatical des significations si curieuses et si inattendues, qu'elles rappellent les termes «*Anaphylaxie*» «*Allergie*» etc. On connaît leurs aventures. Même le dictionnaire en main, il est impossible de deviner ce que le nomenclateur a voulu indiquer dans sa fantaisie, si bien que nous sommes obligés de les expliquer, quand nous voulons que les étudiants Grecs les comprennent.

Au lieu du «*Matriarcat*», je préférerais le juste «*Mitriarchie*» (mater = μήτηρ); tandis que le «pater» du «*Patriarchie*», est pareil à «πατήρ» (πατριὰ etc.).

Le beau terme «*Kyphanthropos*» de Pycraft, n'est pas à l'abri de ma-

¹ Soc. Hellén. d'Anthropologie, 1928. in Revue Anthropologique 1931, 1-3.

lentendus, attribué par lui à l'Homme de Broken-Hill. Cet homme n'était pas (bossu=κυφός), signification principale de ce terme (kyphoscoliose etc.), mais seulement à demi-droit, incliné. Les quadrupèdes ne sont pas bossus. Je préférerais le mot «*Kyptanthropos*» (κύπτω = incliner).

Le mot «*Améranthropoïdes*» (platyrrhiniens), n'est pas juste; non plus, que celui d'«*Amérindiens*». Il faut dire: «*Amérikanthropoïdes*», «*América-noïndiens*». Ils ne sont pas amers, mais américains.

Il me sera permis d'appeler encore une fois l'attention sur les variations du visage et de l'oeil, dites «*mongoliques*», comme sur les dystrophies: «*Mongolian imbecillity*» (Idiotie mongolienne), «*éthiopisme*», «*pygméisme*» etc. et sur la «*tache mongolique*». Lorsque il s'agit de variations apparaissant sur des personnes qui n'ont aucune relation avec les races mongoles, ou mongoloïdes, il serait juste de faire usage de l'expression «*pseudo-mongoloïde*» etc.

Nous finirons par les autochtones de l'autre hémisphère. La science a fait son possible pour supprimer (tant dans l'ensemble que pour n'importe quel groupe), les anciens «*Erythrodermes*», ou «*Peaux-rouges*». Aucune peuplade du Nouveau-Monde n'a en effet la peau rouge.

Pourtant, au lieu de faire la même chose pour les «*Indiens*» (une autre grande erreur), elle fait tout son possible pour les conserver. Et personne ne doute que les «*Indiens*» de Cristoph Colomb ne soient de vrais Indiens. Tous nos livres parlent des «*Indiens d'Amérique*»; comment voulons-nous, que le public s'aperçoive de quelque chose? Une génération suffirait pourtant pour les faire oublier, comme nous l'avons vu, pour tant d'autres appellations incorrectes. Mais, les «*improprement appelés Indiens*» (J. Deniker¹), non seulement restent toujours «*Indiens*», mais deviennent des «*Indianides*» (v. Eickstedt²) en Allemagne, et des «*Amerindians*», en Angleterre, (terme pas plus irréprochable). Il suffirait de faire usage des mots: «*Palaeoaméricains*», pour tous les indigènes et «*Néoaméricains*, pour les immigrés venus de l'Ancien-Monde.

*
* *

Il nous serait facile de multiplier les exemples pour montrer l'anarchie qui règne vraiment dans tous les domaines de notre grande science. Mais,

¹ J. Deniker, «Les races etc.», 1926.

² I. c.

c'est là une tâche spéciale, qui devrait occuper en collaboration plusieurs savants de différentes branches. Ces lignes ne s'appliquent qu'à une petite récolte fait au hasard ; elles ne prétendent pas à une étude systématique. Je n'ai pas même fait allusion aux fameuses «règles» (qu'on ne respecte d'ailleurs pas), de l'Onomatologie scientifique et de la classification, règles qui ne m'enthousiasment pas. J'ai seulement voulu démontrer qu'il y a beaucoup de travail à faire et que celui-ci en vaut la peine.

Et maintenant, pour ce qui regarde le passé et les termes depuis longtemps sanctifiés, ou patinés par le temps, comme disent les préhistoriens, l'opinion commune est de les laisser intacts ; il est impossible d'espérer un balayage radical ; il semble d'ailleurs que l'on en soit généralement satisfait. Quoique très difficile, le problème n'est pourtant pas complètement insoluble. Comme on l'a fait remarquer¹, sa solution «se trouve entre les mains de chaque auteur et de chaque éditeur. Si ceux-ci se décidaient à soustraire tous les termes incorrects et à les remplacer par ceux qui sont justes, les premiers disparaîtraient vite, non seulement des nos livres, mais encore de nos esprits». Mais, il ne s'agit pas que du passé ; c'est pour préserver l'avenir surtout que nous sommes revenus une fois de plus sur ce sujet si intéressant.

¹ O. Lubarsch, Virchow's Archiv. Bd. 232, 1921.

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 19^{ΗΣ} ΜΑΪΟΥ 1951

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΑΡΙΔΑΚΗ

ΠΡΑΞΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ κ. Μ. ΓΕΡΟΥΛΑΝΟΥ

Εἰς τὴν ἑκτακτὸν ταύτην συνεδρίαν τῆς Ἀκαδημίας ὁ ἀκαδημαῖκος κ. **Μ. Γερουλᾶνος** ἀνέπτυξε τὸ θέμα: «*Ὁρια λαϊκῆς ἐπιγνώσεως*».

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 26^{ΗΣ} ΜΑΪΟΥ 1951

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΑΡΙΔΑΚΗ

ΠΡΑΞΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ κ. ΣΠΥΡ. ΔΟΝΤΑ

Εἰς τὴν ἑκτακτον ταύτην συνεδρίαν τῆς Ἀκαδημίας ὁ Ἀκαδημαϊκὸς κ. **Σπ. Δοντᾶς** ὠμίλησεν ἔχων ὡς θέμα: «*Τὰ ἐλλείματα τῆς διατροφῆς τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ*».

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 31^{ΗΣ} ΜΑΪΟΥ 1951

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΑΡΙΔΑΚΗ

ΠΡΑΞΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

ΕΚΛΟΓΗ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ

Κατόπιν μυστικής ψηφοφορίας εξελέγη τακτικόν μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν ἐν τῇ τάξει τῶν Γραμμάτων καὶ τῶν Καλῶν Τεχνῶν πρὸς πλήρωσιν τῆς ἔδρας τῆς Ἱστορίας (Βυζαντινὸς πολιτισμὸς) ὁ κ. **Φαίδων Κουκουλές**, συγκεντρώσας τὴν ὑπὸ τοῦ ὀργανισμοῦ τῆς Ἀκαδημίας προβλεπομένην πλειοψηφίαν.

ΚΑΤΑΘΕΣΙΣ ΦΑΚΕΛΩΝ

Γίνεται δεκτὴ ἡ κατάθεσις εἰς τὸ Ἀρχεῖον τῆς Ἀκαδημίας τῶν ὑποβληθέντων κλειστῶν φακέλων ὑπὸ τῶν κ. Σ. Κουρουποῦ καὶ Μ. Τσαπαρῆ.

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΙΣ ΒΙΒΛΙΩΝ

Ὁ κ. **Κ. Ἄμαντος** εἰσηγήθη περὶ τῆς ἐν Βιέννῃ ἐκδιδομένης νέας Βυζαντινῆς Ἐπετηρίδος.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ ΜΗ ΜΕΛΟΥΣ

ΠΑΘΟΛΟΓΙΑ. — **General Statement on the "Teleelectrocardiograph",** from *A. Kanatsoulis**. Ἀνεκοινώθη ὑπὸ τοῦ κ. Σπ. Δοντᾶ¹.

Taking into consideration the actual possibilities of the Wireless, it is easy to understand how simple is the reception of an electrocardiographic message at a distance, when a proper apparatus is used. Naturally, such apparatuses must be specially built so as to obtain precision and stability and to avoid completely parasites, indispensable condition for the reception of a clear, distinct and exact teleelectrocardiographic message.

Besides, it is essential that these apparatuses be in direct and continual connection, on one hand, with the physician who is at the patient's bedside, and on the other hand, with the physician receiving the teleelectrocardiographic message.

The teleelectrocardiograph consists of three principal apparatuses:

1. - **Apparatus A.** It is the broadcasting apparatus, close to the patient and broadcasting the electrocardiogram.
2. - **Apparatus B.** It is the receiver placed at the reception post of the electrocardiogram.
3. - **Apparatus C.** It is the electrocardiograph, connected with apparatus B and recording the electrocardiographic message received by the latter.

These 3 apparatuses work with town electrical current. It is also possible to build such apparatuses with accumulators or even with dry accumulators. In this case, however, it would be impossible to avoid the disadvantages occurring with the latter and besides, the transport is difficult and the cost of dry accumulators—if such must be used—is rather great.

General disposition

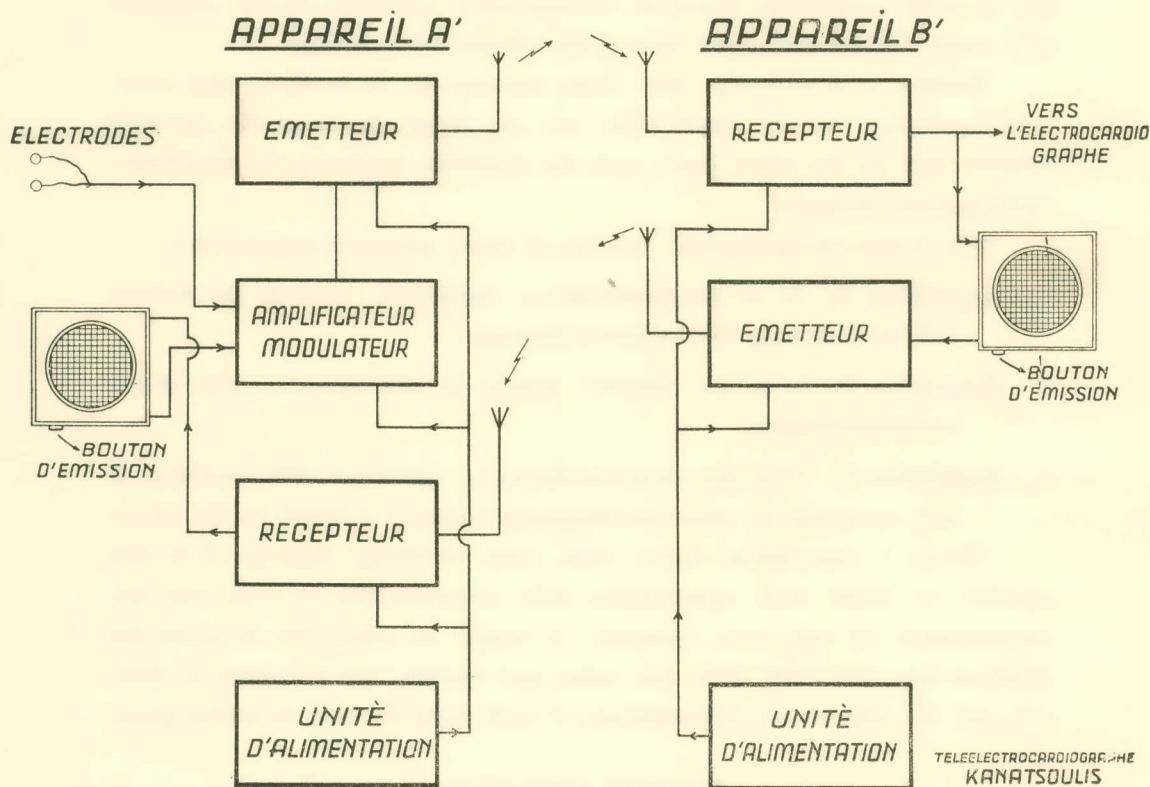
1. - Apparatus A consists of:

- a) *A. Broadcasting post*, working on the frequency of 48 Mc or 6m 25 wave rate.

* **A. ΚΑΝΑΤΣΟΥΛΗΣ:** Ἐπίδειξις λήψεως ἠλεκτροκαρδιογραφημάτων ἐκ μεγάλων ἀποστάσεων.

¹ Μετὰ σχετικὴν εἰσήγησιν ὑπὸ τοῦ κ. Σπ. Δοντᾶ περὶ τοῦ θέματος τῆς ἀνακοινώσεως ὁ ἀνακοινῶν ἰατρός κ. Ἄ. Κανατσούλης προέβη εἰς ἐκτέλεσιν πειραμάτων λήψεως ἠλεκτροκαρδιογραφημάτων ἐκ μεγάλης ἀποστάσεως.

- b) *An Amplifier modulator*, which will amplify, on one hand the cardiac current derived from the electrodes and, on the other hand, the treating Doctor's voice transmitted to the consulted physician.
- c) *A Receiver*, receiving the messages sent off by the Doctor of apparatus B to the Doctor who is near the sick person.
- d) *A broadcasting and reception Antenna*.
- e) *A supplying Unit*, which supplies the above apparatuses with the proper tensions.

2. - Apparatus B consists of:

- a) *A Receiver*, working at the frequency of 48 Mc and receiving the signals broadcasted by the broadcasting post of apparatus A.
- b) *A Broadcasting post*, broadcasting the messages of the Doctor of apparatus B, that is to say, of the consulted Doctor to the treating Doctor, which messages are received by the receiver of apparatus A.
- c) *A Broadcasting and Reception Antenna*.

d) *A Supplying Unit*, supplying these apparatuses with the required tensions.

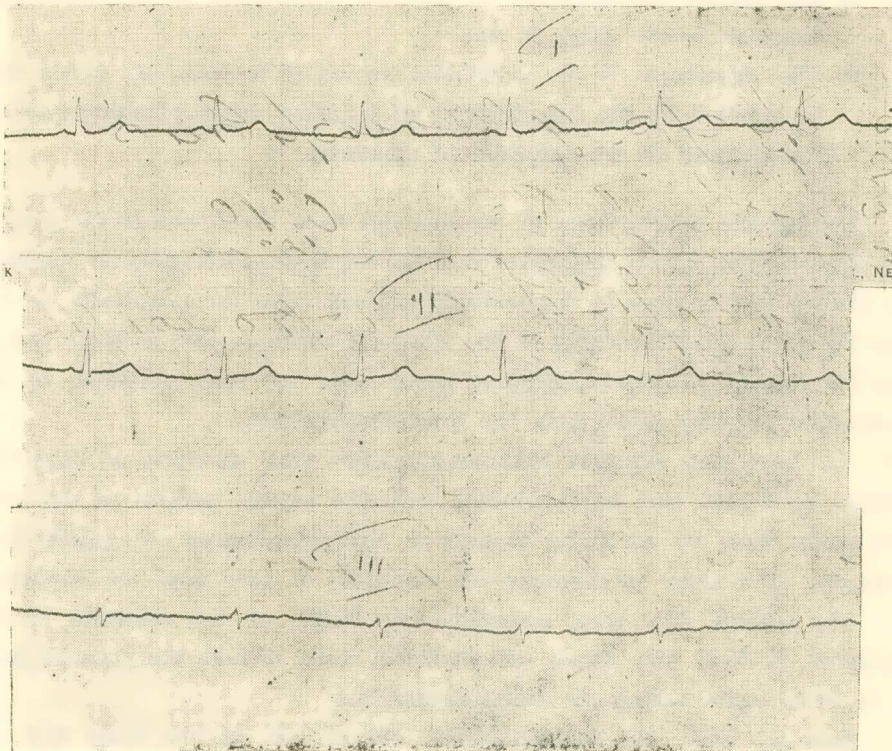
We are now building a new type of teleelectrocardiograph which consists of only two principal apparatuses:

Apparatus A which will be the broadcasting post, broadcasting the electrocardiogram and apparatus B which will be the Receiver as well as the Inscibar.

The here below diagram gives a general idea of this apparatus:

General characteristics and handling

The different parts of these apparatuses which play an active rôle in

The teléelectrocardiogram taken at the Academy of Athens.

the broadcasting and the reception of the electrocardiographic message, are naturally the broadcasting post and the amplifier of Apparatus A and the receiver of apparatus B. For this reason, their circuits have been calculated

without the least concession which could harm the stability, the precision or the reproduction of the electrocardiographic message.

The broadcasting post and the receiver must work with an absolute stability of frequency: the latter is determined by special quartz crystals. This disposition spares the obligation for the manipulators to tune the synchronisation, which would have caused a slight deviation.

Frequency has been chosen big for the reason that in this region, the disturbance occasioned by the parasites of the atmosphere is negligible. In other respects, at this frequency, a short antenna is largely sufficient for the efficacious radiation of the potential of the broadcasting apparatus A.

For the standardisation, two control manipulations are required:

- a) The control manipulation as for the adjustment of the electrocardiograph before using it, and
- b) The adjustment of the sensibility switch of the receiver, which will be effected by the broadcasting of a special signal of adjustment at the opening of the amplifier of apparatus A.

During the broadcasting of the message from the broadcasting post A and the reception by the apparatus B of the teleelectrocardiographic message, the Doctor who is close to the cardiograph will have the possibility to discuss about the good recording of the teleelectrocardiographic message and to stop the recording when a sufficient meter band has been obtained. In the meanwhile, he must press upon the broadcasting knob.

We have thus obtained electrocardiograms from distance, as clear and distinct as if they had been obtained with the patient present in the Doctor's study. Now we are going to take an electrocardiogram of a patient who is staying in a house of Athens a few hundreds of yards from the Academy.

The patient has been connected by means of the electrodes to the apparatus A. Near him stands his physician ready to take the message from us so as to begin taking the electrocardiogram.

Now we have all the derivations and we will let him know that we are satisfied and that we are going to close the connection. Here is the teleelectrocardiogram from long distance. I wish you all to see it.

Our broadcasting apparatus is of small intensity as we needed it for demonstration only and naturally we can't obtain a very long distance New York for instance. But now that I proved that distance is no longer an

impediment and that every man suffering from heart disease can call and consult a specialist of his own, now I say this apparatus needs to be undertaken by a big society so as to accomplish its predestination, in a word, construction on a big scale, with strong broadcasting apparatus able to take and send messages all over the world.

Π Ε Ρ Ι Λ Η Ψ Ξ

Διὰ τοῦ νέου τούτου μηχανήματος τοῦ τηλεηλεκτροκαρδιογράφου ἐξουδετεροῦται ἡ ἀπόστασις καὶ ἐπιτυγχάνεται ἡ λήψις ἡλεκτροκαρδιογραφημάτων ἀσθενῶν εὐρισκομένων εἰς μακρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ ἱατροῦ.

Ὁ τηλεηλεκτροκαρδιογράφος οὗτος ἀποτελεῖται ἀπὸ τρεῖς κυρίως συσκευάς: 1) Συσκευὴν Α ἡ ὁποία εὐρίσκεται πλησίον τοῦ ἀσθενοῦς καὶ ἐκπέμπει τὸ ἡλεκτροκαρδιογράφημα. 2) Συσκευὴν Β ἡ ὁποία εὐρίσκεται εἰς τὸν τόπον λήψεως τοῦ ἡλεκτροκαρδιογραφήματος καὶ 3) Κοινὸν ἡλεκτροκαρδιογράφον ἐργαζόμενον ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῆς συσκευῆς Β' καὶ καταγράφοντα τὸ ὑπ' αὐτῆς λαμβανόμενον ἡλεκτροκαρδιογράφημα.

Ἡ συσκευὴ Α ἀποτελεῖται α') ἀπὸ πομπὸν λειτουργοῦντα εἰς τὴν συχνότητα 48 μεγακύκλων ἢ εἰς μῆκος κύματος 6,25 μέτρων, β') ἀπὸ ἐνισχυτὴν διαμορφωτὴν, ὁ ὁποῖος ἐνισχύει τὴν τάσιν, ἡ ὁποία ἀπάγεται ἐκάστοτε διὰ τῶν ἡλεκτροδίων ἀπὸ τὸν ἀσθενῆ ἢ τὴν ὀμιλίαν τοῦ πλησίον τοῦ πάσχοντος ἱατροῦ πρὸς τὸν εἰς τὴν συσκευὴν Β εὐρισκόμενον ἱατρὸν καὶ διαμορφώνει τὸν πομπόν, γ') δέκτην λαμβάνοντα τὰ ὑπὸ τῆς συσκευῆς Β πεμπόμενα μηνύματα τοῦ παρ' αὐτὴν εὐρισκόμενου ἱατροῦ πρὸς τὸν πλησίον τοῦ ἀσθενοῦς ἱατρὸν, δ') κεραίαν ἐκπομπῆς καὶ λήψεως, ε') μονάδα τροφοδοτήσεως τροφοδοτοῦσαν τὰς ἀνωτέρω συσκευάς διὰ τῶν καταλλήλων τάσεων.

Ἡ δευτέρα συσκευὴ ἀποτελεῖται καὶ αὐτὴ ἀπὸ δέκτην λειτουργοῦντα εἰς τὴν συχνότητα 48 μεγακύκλων καὶ δεχόμενον τὰ σήματα τοῦ πομποῦ τῆς συσκευῆς Α, πομπόν, κεραίαν ἐκπομπῆς καὶ λήψεως καὶ μονάδα τροφοδοτήσεως.

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 18^{ης} ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1951

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΑΡΙΔΑΚΗ

ΠΡΑΞΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

ΘΑΝΑΤΟΙ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΩΝ

Ὁ Πρόεδρος ἀγγέλλων τοὺς ἐπισυμβάντας θανάτους α') τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως τῆς Ἀκαδημίας *Γεωργίου Π. Οἰκονόμου*, β') *Στυλιανοῦ Σεφεριάδη*, καὶ γ') τοῦ ἀντεπιστέλλοντος μέλους *Paul Koschaker*, ὁμιλεῖ, ὡς κατωτέρω περὶ τῆς δράσεως τοῦ Γ. Οἰκονόμου ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ καὶ τῶν ὑπηρεσιῶν τὰς ὁποίας οὗτος προσέφερεν εἰς τὸ Ἰδρυμα καὶ ἐξαίρει τὴν φυσιογνωμίαν τοῦ ἐκλιπόντος ἐπιστήμονος καὶ ἐπιφανοῦς μέλους τῆς Ἀκαδημίας. Ἐν συνεχείᾳ δὲ ὁμιλεῖ περὶ τοῦ ἐπιστημονικοῦ ἔργου τῶν Στυλ. Σεφεριάδη καὶ P. Koschaker.

Ἐπαναλαμβάνομεν τὰς ἐργασίας μας, κύριοι συνάδελφοι, μετὰ τὰς θερινὰς διακοπὰς, χωρὶς νὰ ἔχωμεν ἐν μέσῳ ἡμῶν τὴν χαρακτηριστικὴν μορφήν τοῦ *Γεωργίου Οἰκονόμου*. Ὁ θάνατός του, πρόωρος καὶ ἀπροσδόκητος, μᾶς ἐλύπησεν ὅλους βαθύτατα. Ἐκλαύσαμεν τὸν ἄνθρωπον, ἐκλαύσαμεν τὸν συνάδελφον καὶ τὸν φίλον, ἡ δὲ Ἀκαδημία ἐθρήνησε τὸν Γενικὸν αὐτῆς Γραμματέα.

Ἡ κἀθοδός του ἐκ τῶν ἀρκαδικῶν ὁρέων διεκρίνετο ἀμέσως εἰς τὰ ἔντονα χαρακτηριστικά, ἐνῶ εἰς τοὺς τρόπους του ἐνεφανίζετο ἀμέσως ὁ εὐγενὴς καὶ ὁ gentleman.

Ἀπὸ τοῦ 1934 διατελῶν Γενικὸς Γραμματεὺς τῆς Ἀκαδημίας συνεδέθη τόσον στενωῶς μετὰ τὴν ζωὴν της, ὥστε δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ συλλάβωμεν τὴν ἐννοίαν τῆς Ἀκαδημίας χωρὶς τὴν φυσιογνωμίαν τοῦ Γεωργίου Οἰκονόμου. Τὸ ἀξίωμα τοῦτο τοῦ ἐπήγαινεν κατ' ἐξοχὴν ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος εἶχεν ὅλας τὰς ιδιότητας διὰ νὰ ἀνταποκριθῇ εἰς τὰς ἐκ τοῦ ἀξιώματος ὑποχρεώσεις. Ἐνεκα τούτου ἀκριβῶς, ἡ ἐκτέλεσις τῶν μετὰ τὸ ἀξίωμα τοῦτο συνδεομένων καθηκόντων, ἀπε-

τέλεσε, κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, τὴν ἀποκλειστικὴν σχεδὸν ἀσχολίαν του. Ἐξεπλήρου δὲ ταῦτα, οὐχὶ ἀπλῶς μὲ εὐσυνειδησίαν, ἀλλὰ καὶ μὲ ἀγάπην. Πρὸς μὲν τοὺς συναδέλφους οὐδέποτε ἀπέλειπε τὸ μεϊδιάμα, πρὸς δὲ τὸ ὑπαλληλικὸν προσωπικὸν δὲν ἐνεφανίζετο ὁ ψυχρὸς προϋστάμενος, ἀλλὰ ὁ στοργικὸς καὶ ἐπικηρὸς πατήρ.

Τὸ ἐφόδιον τῆς γλωσσομαθείας κατέδειξεν ὁ Γεώργιος Οἰκονόμος, ὅτι εἶναι ἀπαραίτητον ὄχι μόνον διὰ τὰ ἐξυπηρετῆται ἡ Ἀκαδημία εἰς τὰς μετὰ τῶν ἀλλοδαπῶν ἐπιστημονικῶν σωματείων σχέσεις, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν κοινωνικὴν, τὴν «κοσμικὴν» ἂν θέλετε, ἐμφάνισιν τῆς Ἀκαδημίας.

Αἱ ἐκθέσεις περὶ τῶν πεπραγμένων τῆς Ἀκαδημίας, συντασσόμεναι ὑπὸ τοῦ ἰδίου, ἀριστοτεχνήματα εἰς μορφήν καὶ πλούσια εἰς οὐσίαν, μᾶς εἶναι τόσον νωπαί, ὅπως τὰς ἠκούομεν νὰ τὰς ἀναγινώσκῃ κατὰ τὰς πανηγυρικὰς συνεδριάσεις, ὥστε περιττεύει καὶ ἐκ μέρους μου χαρακτηρισμὸς αὐτῶν. Τοῦτο μόνον θέλω νὰ σημειώσω ὅτι αἱ ἐκθέσεις αὗται ἀποτελοῦν τὴν καλυτέραν ἀπόδειξιν περὶ τῆς ἀξίας ἣν ἔχει διὰ τὸν ἄνθρωπον ἡ κλασσικὴ παιδεία.

Κατὰ τοὺς ἀπαισίους χρόνους τῆς κατοχῆς, τοῦ Κράτους μόνον *de jure* ὑφιστασθέντος, οἱ κατὰ διαφόρους τρόπους ταλαιπωρούμενοι ἄθροοι ἀνήρχοντο τὰς κλίμακας τῆς Ἀκαδημίας, ἄλλοι μὲν διὰ τὰ ἐκθέσουν τὰς ἀνθαιρεσίας τῶν ἀρχῶν κατοχῆς, ἄλλοι δὲ μόνον καὶ μόνον διὰ τὰ ἀντλήσουν παρηγορίαν καὶ ἐγκαρτέρησιν. Καὶ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο κατεδείχθη ἡ ἀξία τοῦ Οἰκονόμου, ὡς Γενικοῦ Γραμματέως, παραστατοῦντος τοὺς ἐπὶ κατοχῆς Προέδρους. Τί ἠδύνατο νὰ πράξῃ ἡ Ἀκαδημία κατὰ τῆς βίας; Οὐδέν. Καὶ ἐν τούτοις ὁ Οἰκονόμος καὶ οἱ ἐπὶ κατοχῆς Πρόεδροι, τοὺς ἐξ ὅλων τῶν κοινωνικῶν στρωμάτων προσερχομένους ἐξώπλιζον μὲ τὸ ἰσχυρότερον ὄπλον οἷον εἶναι ἡ ἰδέα τοῦ δικαίου καὶ ἡ πίστις ἐπὶ τὴν τελικὴν αὐτοῦ ἐπικράτησιν.

Ἡ ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ δρᾶσις τοῦ Γεωργίου Οἰκονόμου, ὡς Γενικοῦ Γραμματέως, προβάλλεται ἄνευ διακοπῆς ἀπὸ τοῦ 1934, ἤτοι εἰς τὰ τρία τέταρτα τῆς μέχρι τοῦδε ζωῆς τοῦ νεαροῦ ἡμῶν Ἰδρύματος. Συναισθανόμενος τὸ μέγεθος τῆς εἰς αὐτὸν ἀνατιθεμένης καὶ συνεχῶς ἀνανεουμένης ἐντολῆς, ἐξεπλήρωνεν εὐσυνειδήτως τὰ καθήκοντά του ἐργαζόμενος μὲ ζῆλον ἀμείωτον, χειριζόμενος μετὰ περισκέψεως τὰς ὑποθέσεις τῆς Ἀκαδημίας, δεικνύων τὴν χαρακτηριστικὴν ἐκείνην προσήνειαν καὶ πραότητα πρὸς συναδέλφους καὶ ὑφισταμένους, τῶν ὁποίων οὐδένα οὐδέποτε ἐλύπησε.

Τὴν στοργὴν καὶ τὴν ἀφοσίωσιν τὴν ὁποίαν ἔδειξε πρὸς τὴν Ἀκαδημίαν ζῶν, ἠθέλησεν ὁ Γεώργιος Οἰκονόμος νὰ *διαιωσίῃ* καὶ μετὰ θάνατον διὰ τῆς διαθήκης του, διὰ τῆς ὁποίας καταλείπει ὀλόκληρον τὴν περιουσίαν του εἰς τὴν

Ἀκαδημίαν. Μετ' ὀλίγον ἐν τῇ ἰδιαιτέρᾳ συνεδρίᾳ τῆς ἐσπέρας ταύτης ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν κατὰ πρότασιν τῆς Συγκλήτου μέλλει ν' ἀνακηρύξῃ τὸν Γεώργιον Οἰκονόμον εὐεργέτην αὐτῆς. Ἄλλ' ἐπιθυμῶ καὶ κατὰ τὴν δημοσίαν ταύτην συνεδρίαν νὰ διακηρύξω ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης ὅτι ἡ πρὸς τὸν Γεώργιον Οἰκονόμον εὐγνωμοσύνη τῆς Ἀκαδημίας διὰ τε τὰς ἐν ζωῇ ὑπηρεσίας του καὶ τὰς μετὰ θάνατον δωρεὰς πρὸς αὐτὴν δὲν θὰ ἀναγραφῆ μόνον εἰς τὰς δέλτους, ἀλλὰ θὰ χαραχθῆ ἀνεξάλειπτος εἰς τὴν καρδίαν αὐτῆς, ὅπως καὶ ἡ μνήμη αὐτοῦ θὰ μείνῃ εἰς τὴν Ἀκαδημίαν προσφιλῆς καὶ αἰωνία.

Ὁ θάνατος ἐπληξε τὴν Ἀκαδημίαν καὶ εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ **Στυλιανοῦ Σεφεριάδου**. Γεννηθεὶς οὗτος εἰς τὴν Σμύρνην καὶ ἐκεῖ λαβὼν τὴν ἐγκύκλιον παιδείαν μετέβη κατόπιν εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ ἐσπούδασε νομικὰ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Αἰξ, γενόμενος εἶτα docteur τῆς ἐν Παρισίοις Νομικῆς Σχολῆς ὑποστηρίξας thèse θέμα ἔχουσαν τὴν περίφημον ἔριδα περὶ τὴν ἔννοιαν ἣν ἔχει ἡ ἐν ἄρθρῳ 1135 τοῦ Code Civil διάταξις καθ' ἣν L'obligation sans cause . . . ne peut avoir aucun effet.

Ἐπανελθὼν εἰς τὴν Σμύρνην ἐδικηγόρησεν ἐνώπιον τῶν ἐκεῖ Προξενικῶν Δικαστηρίων. Καλλιεργῶν συνάμα τὴν ἐπιστήμην, συνέγραψεν ἀξιολόγους πραγματείας, ὅπως ἡ περὶ χρηματιστηριακῶν παιγνίων ἀπὸ ἀπόψεως ἰδιωτικοῦ διεθνοῦς δικαίου, ἡ περὶ boycottage, ὡς καὶ ἡ ἐκτενὴς μελέτη περὶ τοῦ Régime immobilière en Turquie, au point de vue de droit international.

Τὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν ἐξηκολούθησε καὶ μετὰ τὴν ἐγκατάστασίν του εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐπεξεργασθεὶς ἐπίκαιρα θέματα οἷα ὑπῆρξαν τὸ κατὰ τοὺς βαλκανικοὺς πολέμους λειτουργήσαν Δικαστήριον Λειῶν (συλοδικεῖον κατὰ τὸν ὑπ' αὐτοῦ δημιουργηθέντα ὅρον), ὡς καὶ τὸ ὄξυ τότε καὶ φλέγον ζήτημα τὸ προκύψαν ἐκ τῆς συλλήψεως ὑπὸ τῆς Entente τῶν ἐν Ἑλλάδι Προξένων τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Γερμανίας.

Τὸ 1919 ἐξελέγη Ἑκτακτος καὶ τὸ 1920 διωρίσθη Τακτικὸς καθηγητὴς τοῦ Δημοσίου Διεθνοῦς Δικαίου εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν. Εἰς τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ ἀφιερῶθη μὲ ἀφοσίωσιν. Καρπὸς τῆς διδασκαλίας ταύτης ὑπῆρξαν δύο ὀγκῶδεις τόμοι ὑπὸ τὸν μετριόφρονα τίτλον «Μαθήματα δημοσίου διεθνοῦς δικαίου», οἵτινες ἐκδοθέντες εἰς πρώτην ἔκδοσιν τὸ 1928 καὶ εἰς δευτέραν τὸ 1937, ἀποτελοῦν σημαντικὴν συμβολὴν εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἐπιστήμην τοῦ διεθνοῦς δικαίου.

Ὁ Σεφεριάδης ἐδίδαξε καὶ εἰς τὴν ἐν Χάγῃ, οὕτω λεγομένην, Ἀκαδημίαν τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου. Λαμβάνων ἀφορμὴν ἐκ τῆς προσφάτου συμβάσεως περὶ

ἀνταλλαγῆς τῶν ἑλληνοτουρκικῶν πληθυσμῶν, τῆς ὁποίας ἦτο καὶ ἐκεῖνος θῦμα, διεπραγματεύθη ἐνώπιον τοῦ ἐν Χάγη Διεθνoῦς ἀκροατηρίου τὸ θέμα τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν μετὰ δεξιotechνίας παρακολουθήσας αὐτὸ ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων μέχρι τῶν ἡμερῶν μας. Εἰς τὴν αὐτὴν ἐν Χάγη Ἀκαδημίαν τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου ἐδίδαξε Γενικὰς Ἀρχὰς τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου τῆς εἰρήνης ὡς καὶ τὸ ζήτημα. ἐὰν ὑποκείμενα τῶν κανόνων τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου παραλλήλως πρὸς τὰς Πολιτείας εἶναι καὶ οἱ ἰδιῶται.

Ἐκ τῶν λοιπῶν ἐργασιῶν τοῦ Σεφεριάδου πρέπει νὰ ἐξαρθοῦν: 1) Ἡ ἐν ἔτει 1906 δημοσιευθεῖσα μελέτη περὶ τοῦ ἐπωνύμου ἀρχοντος τῶν Ἀρχαίων Ἀθηνῶν. 2) Ἡ μελέτη περὶ τοῦ πῶς τίθεται ἀπὸ τῆς ἀπόψεως διεθνoῦς δικαίου τὸ ζήτημα ἐπαναπατριμοῦ τῶν εἰς τὸ Βρετανικὸν Μουσεῖον Ἑλγινείων μαρμάρων, ἀνακοινωθεῖσα εἰς τὴν ἐν Παρισίοις Académie des Sciences morales et politiques. 3) Ἡ μελέτη περὶ οὐδετερότητος κατὰ τὸ Ἀρχαῖον Ἑλληνικὸν δίκαιον ἀναπτυχθεῖσα εἰς μαθήματα δοθέντα εἰς τὴν ἐν Παρισίοις Νομικὴν Σχολήν. 4) Ἡ μελέτη περὶ τῆς μεταξὺ Ἰουστινιανοῦ καὶ Περσίας συναφθείσης συνθήκης παροπλισμοῦ, ἀνακοινωθεῖσα τὸ 1937 εἰς τὴν ἡμετέραν Ἀκαδημίαν καὶ 5) ἡ μελέτη περὶ διεθνoῦς ἐθίμου.

Τὸ Institut de droit international ἐδέχθη αὐτὸν ὡς ἑταῖρον καὶ εἶτα ὡς τακτικὸν μέλος.

Ὁ Σεφεριάδης δὲν ἦτο μόνον ὁ ξηρὸς ἐπιστήμων· ὑπῆρξε καὶ ὁ δροσερὸς ποιητής. Εἰς τὴν ἰδιοσυγκρασίαν του, ποία διάθεσις ἦτο ἡ ἰσχυροτέρα, ἡ ἐπιστημονικὴ ἢ ἡ καλλιτεχνικὴ δὲν δύναμαι νὰ γνωρίζω. Μετέφρασεν ἀρχαιότερον ποιήματα τοῦ Βύρωνος, ἡ δὲ τελευταία συλλογὴ ποιημάτων ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀπὸ τὸ συρτάρι μου» ἀποδίδει ὅλην τὴν νοσταλγίαν του πρὸς τὰς ἀκτὰς τῆς Ἰωνίας τὰς ὁποίας κατεδικάσθη νὰ μὴ ἐπανίδῃ.

Καὶ δὲν ἐπανεῖδε μὲν τὴν Ἰωνίαν, ἡ Μοῖρα ὅμως τοῦ ἐπεφύλαξε τὴν τύχην νὰ κλείσῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς εὐρισκόμενος εἰς τὴν χώραν ὅπου ἐσπούδασεν, ὅπου ἐπέρασε τὴν νεότητά του, καὶ ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐπῆρε τὴν λεπτότητα καὶ τὴν χάριν, αἱ ὁποῖαι τὸν διέκριναν εἰς τὰς καθημερινὰς συναναστροφάς του.

Τὸν *Παῦλον Koschaker*, μέλος τῆς Ἀκαδημίας ἀντεπιστέλλον, κατέλαβεν ὁ θάνατος αἰφνιδίως, εἰς τὴν Βασιλείαν τῆς Ἑλβετίας, ὅπου μετέβη διὰ νὰ διδάξῃ μετὰ πρόσκλησιν τοῦ ἐκεῖ Πανεπιστημίου.

Ἐγεννήθη τὸ 1879 εἰς τὸ Klagenfurt τῆς Αὐστρίας. Ἐσπούδασεν Μαθηματικὰ καὶ εἶτα Νομικὰ εἰς τὰ Πανεπιστήμια τοῦ Graz καὶ τῆς Λειψίας μαθητεύσας παρὰ τῷ Λουδοβίκῳ Mitteis. Διετέλεσε καθηγητὴς εἰς τὰ Πανε-

πιστήμια τοῦ Innsbruck, τῆς Πράγας, τῆς Φραγκφούρτης καὶ τῆς Λειψίας.

Ἐξ ἧς διωρίσθη καθηγητὴς εἰς τὸ γερμανικὸν Πανεπιστήμιον τῆς Πράγας ἐπεδόθη εἰς τὴν ἔρευναν τοῦ ἑλληνικοῦ δικαίου, ἰδίᾳ ὅπως τοῦτο ἀπεκαλύπτετο ἐκ τῶν παπύρων. Ἐρευνῶν τὸ ἑλληνικὸν δίκαιον ἐπέισθη καὶ περὶ τῆς ἀξίας ἣν ἔχει διὰ τὴν γνῶσιν αὐτοῦ ὡς καὶ τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου, ἡ ἔρευνα τοῦ δικαίου τῶν ἀνατολικῶν λαῶν καὶ ἰδίᾳ ἡ ἔρευνα τοῦ βαβυλωνιακοῦ καὶ ἀσσυριακοῦ δικαίου. Τὸ ἔργον του *Babylonisch-assyrisches Bürgschaftsrecht*, δημοσιευθὲν κατὰ σύμπτωσιν συγχρόνως μὲ τὰ περὶ τοῦ αὐτοῦ θεσμοῦ ἔργα τοῦ Ἰωσήφ Partsch καὶ Δημητρίου Παππούλια, ἀποδεικνύει ὅτι, ὅπως εἰς τὸ ἀρχαῖον ἑλληνικόν, οὕτω καὶ εἰς τὸ βαβυλωνιακὸν δίκαιον, ἡ ἐνοχὴ ἀποτελεῖτο ἐκ δύο στοιχείων τοῦ *χρέους* καὶ τοῦ *δεσμοῦ*, *debitum* καὶ *obligatio*, ὅτι δὲ πρὸς ἐδραῖωσιν τῆς *obligatio* παρείχοντο ἐγγυηταί, ἡ μορφή τῆς δεσμεύσεως τῶν ὁποίων ἀπέτελεσε τὴν πρώτην ἐμφάνισιν τοῦ θεσμοῦ τῆς ἐγγύης, τῆς ἐγγυήσεως. Τοιοῦτοτρόπως ὅ,τι εἶπεν ὁ Gierke ὅτι κρατεῖ εἰς τὸ ἀρχαῖον γερμανικὸν δίκαιον, ἐπαληθεύεται ὅτι κρατεῖ καὶ εἰς τὰ ἀνατολικά δίκαια. Μέχρι τοῦ 1922 διὰ σειρᾶς ὄλης μονογραφιῶν ἐρευνᾷ τοὺς θεσμοὺς τοῦ βαβυλωνιακοῦ καὶ τοῦ ἀσσυριακοῦ δικαίου, χωρὶς ὅμως νὰ παραμελῇ ὁ Koschaker τὸ ρωμαϊκὸν καὶ τὸ ἑλληνικὸν δίκαιον.

Θιασώτης κατ' ἀρχὰς τῆς παρεμβληματικῆς μεθόδου, γίνεται κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους συντηρητικὸς, ἀντιληφθεὶς ὅτι ἡ κατὰ τὴν μέθοδον ταύτην κριτικὴ τῶν ἰουστινιανείων κειμένων, δυνατὸν νὰ τέρπη τὸν ἐρευνητὴν, ἀλλὰ δὲν εἶναι καὶ ἡ προωθοῦσα τὴν διάγνωσιν περὶ τοῦ τι παρέλαβεν ἄθικτον καὶ τι ἔθιξεν ὁ Ἰουστινιανός. Ἀντιλαμβάνεται συγχρόνως ὅτι ἡ σημειουμένη ἔντονος ἀποστροφή πρὸς τὴν ἔρευναν τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι αἱ πηγαὶ αὐτοῦ ἐξετάζονται αὐταὶ καθ' ἑαυτάς, καὶ οὐχὶ ἐν συναρτήσει πρὸς τὸ ζωντανόν, τὸ σύγχρονον δίκαιον. Καὶ διὰ νὰ ὑπερνηκηθῇ ἡ κρίσις ἣν διήρχετο καὶ διέρχεται ἡ ἐπιστήμη τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου, μία μέθοδος ὑπάρχει κατὰ τὸν Koschaker, ἡ ἱστορικὴ ἐξέλιξις τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου νὰ διδάσκεται κατὰ φορὰν ἀντίστροφον ἐκείνης, ἣτις ἐκράτει καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ κρατῇ. Ἀντὶ δηλ., ὅπως πράττει ἡ κρατοῦσα μέθοδος, νὰ ἐρευνῶμεν ἢ καὶ νὰ ἀναπτύσσωμεν ἀπὸ τῆς ἕδρας τοὺς θεσμοὺς τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου ἀρχόμενοι ἀπὸ τῆς πρώτης τῶν ἐμφανίσεως καὶ καταλήγοντες εἰς τὴν σημερινὴν τῶν διαμόρφωσιν, πρέπει νὰ πράττωμεν τὸ ἀντίθετον, νὰ ἐρευνῶμεν δεδομένον θεσμόν, ὅπως ἐμφανίζεται εἰς τὴν σύγχρονον ζωὴν καὶ χειραγωγῶντες τὸν ἀναγνώστην ἢ τὸν ἀκροατὴν νὰ τὸν φέρωμεν πρὸς τὰ ὀπίσω εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους καθ' οὓς τὸ πρῶτον ἐνεφανίσθη ὁ θεσμός. Πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι ἡ μέθοδος αὕτη, ἀνεξαορτήτως τοῦ Koschaker, διεισιπώθη καὶ ἀπὸ τὸν

βέλγον Appleton. Ἐφαρμογὴν τῆς μεθόδου ἐπεχείρησεν ὁ Koschaker εἰς τὴν ἐν ἔτει 1940 ἰταλιστὶ δημοσιευθεῖσαν μελέτην *L'alienazione della cosa legata*. Ὁ δ' ἔχων τὴν τιμὴν νὰ ὀμιλῇ, ἐφήρμοσεν τὴν μέθοδον ταύτην, ὅταν κατὰ τὰ ἔτη 1932-1939 ἀναπληρῶν τὸν ἀείμνηστον καθηγητὴν Παπούλιαν, ἐδίδασκεν ἱστορίαν καὶ εἰσηγήσεις τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου καὶ πρέπει νὰ ὁμολογήσω ὅτι ὁ πρωτοετῆς φοιτητὴς καλύτερον ἀντιλαμβάνεται θεσμὸν τινα, ἐὰν ἢ ἀνάπτυξις γίνῃ ἐκ τοῦ συγχρόνου δικαίου ἀναδρομικῶς πρὸς τὸ καθαρὸν ρωμαϊκὸν δίκαιον.

Ἄλλ' ἐνῶ τοιαῦτα διδάσκει καὶ ἐφαρμόζει ὁ Koschaker διὰ τὸ ρωμαϊκὸν δίκαιον, δὲν λησμονεῖ ὅτι μεταξὺ ρωμαϊκοῦ καὶ τῶν ἀνατολικῶν δικαίων μεσο-λαβεῖ τὸ ἑλληνικὸν δίκαιον, τὸ ὁποῖον εἴτε ἐπιδραῖ ἀμέσως ἐπὶ τοῦ ρωμαϊκοῦ εἴτε ἀποτελεῖ τὴν δίοδον διὰ τῆς ὁποίας θεσμοὶ τῶν ἀνατολικῶν δικαίων ἀνακαθαθαμένοι καὶ μὲ ἑλληνικὴν σφραγίδα εἰσέρχονται εἰς τὸ ρωμαϊκὸν δίκαιον. Εἰς κλασσικὴν μονογραφίαν τοῦ *Über einige griechische Rechtsurkunden aus den östlichen Randgebieten des Hellenismus*, ἀνακοινωθεῖσαν εἰς τὴν Σαξωνικὴν Ἀκαδημίαν τὸ 1931, ἀποδεικνύει ὅτι εἰς τὴν Ἀνατολήν, μετὰ τὴν κατάκτησιν ὑπὸ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου θεσμοὶ ἑλληνικοὶ ἀφ' ἑνὸς καὶ θεσμοὶ ἀνατολικοὶ ἀφ' ἑτέρου ἐπροχώρουν μὲν παραλλήλως ἐξελισσόμενοι, ἀλλ' ἢ ἐπαφὴ τῶν δικαίων ἑλληνικοῦ καὶ ἀνατολικοῦ συνείηεν ὥστε τὸ ἑλληνικὸν δίκαιον ν' ἀπορροφήσῃ τὸν παράλληλον ἀνατολικὸν θεσμὸν καὶ νὰ τὸν διαμορφώσῃ συμφώνως πρὸς τὸν τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι, τὸν εἰς αὐτὸ τὸ ἑλληνικὸν δίκαιον ἰδιάζοντα. Τοῦ οὕτω διαμορφωθέντος ἐνιαίου ἑλληνοανατολικοῦ δικαίου δὲν ἠδυνήθη νὰ διασπάσῃ τὴν συνοχὴν ὁ ρωμαῖος κυρίαρχος. Ἀπ' ἐναντίας τὸ δίκαιον τοῦτο διέβρωσε τὸ ρωμαϊκὸν μέχρι σημείου, ὥστε εἰς τὰ ἰουστινιάνεια κείμενα μετὰ κόπου νὰ διακρίνεται τὸ καθαρὸν ρωμαϊκὸν δίκαιον, ἐνῶ ἐτέρωθεν θεσμοὶ τοῦ ἑλληνοανατολικοῦ δικαίου ὅχι μόνον διειρηθήσαν ἀκόμη καὶ μετὰ τὴν ἰουστινιάνειον κωδικοποίησιν, ἀλλὰ καὶ ἐπιζοῦν μέχρι σήμερον. Ἡ συμβολὴ αὕτη τοῦ Koschaker ἦνοιξε νέαν προοπτικὴν εἰς τὴν ἔρευναν τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου.

Ὁ Koschaker δὲν ἦτο μόνον ὁ μέγας ἐπιστήμων, ἦτο ἔτι ὁ μὲ ἐδραίας πεπονηθεὶς ἄνθρωπος μὴ διστάζων νὰ τὰς ὑποστηρίξῃ καὶ ἔναντι παντὸς ἰσχυροῦ. Μετακληθεὶς εἰς τὸ Βερολῖνον, ὡς διάδοχος τοῦ Ἐρνέστου Rabel, ἐκδιωχθέντος ὑπὸ τῶν Χιτλερικῶν, ἀντετάχθη μετὰ σθένους εἰς τὰς μεθόδους τοῦ ναζιστικοῦ καθεστώτος. Οἱ ναζισταὶ κατήργησαν τὴν διδασκαλίαν τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου λέγοντες ὅτι τοῦτο εἶναι δημιούργημα σημιτῶν καταφυγόντων εἰς τὴν Ρώμην ἐκ τῶν Ἀνατολικῶν Ἐπαρχιῶν τοῦ ρωμαϊκοῦ Κράτους καὶ ὡς τοιοῦτο ἀποτελεῖ παράγοντα τῆς παγκοσμίου ὀλισθητικῆς τάξεως (*der materialistischen Weltordnung*) καθὰ λέγεται αὐτολεξεῖ εἰς τὸ πρόγραμμα τοῦ ναζιστικοῦ κόμματος.

Ὁ Koschaker εἰς τὴν μελέτην του: «Ἡ κρίσις τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου καὶ ἡ ἐπιστήμη τοῦ δικαίου» ἐκαυτηρίασε μὲ παρορησίαν τὰς ἀντιλήψεις ταύτας, λέγων εἰς τὸν πρόλογον ὅτι ἀμύνεται τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου, διότι ἀπετέλεσε καὶ ἀποτελεῖ ἓνα τῶν σπουδαιοτέρων παραγόντων τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ. Καὶ δὲν ἐτόλμησαν μὲν νὰ θίξουν τὸν διδάσκαλον. Τοῦ ὑπέδειξαν ὅμως ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ Βερολίνον. Πράγματι ἀπεσύρθη εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Γοττίνης. Ἐκεῖ συνέγραψε τὸ τελευταῖον του βιβλίον «Ἡ Εὐρώπη καὶ τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον», τὸ ὁποῖον, κατὰ τὴν γνώμην μου, ἀποτελεῖ ἓνα ἀπὸ τὰ καλύτερα εὐαγγέλια τῆς Εὐρωπαϊκῆς ἐνότητος καὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς ἰδέας.

Καταληφθεὶς ὑπὸ τοῦ ὀρίου τῆς ἡλικίας, ἀπεσύρθη εἰς τὴν ἐξοχὴν του ἔξω τοῦ Μονάχου. Ἐκεῖ τὸν εὗρον οἱ τοῦρκοι καὶ τὸν ἐκάλεσαν νὰ διδάξῃ εἰς τὴν Ἄγκυραν. Ἐπὶ διετίαν ἐδίδασκεν εἰς τὸ κέντρον τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἀκριβῶς ἐκεῖ ὅπου, κατὰ τὴν θεωρίαν του, τὸ ἑλληνικὸν δίκαιον μεταδίδον *Seine Denkformen* εἰς τὰ ἀνατολικά δίκαια, τὰ ἀνεχώνευε καὶ τὰ ἀπερρόφα.

Ἀγωνισθεὶς ὑπὲρ τῆς Εὐρωπαϊκῆς ἰδέας, ἐπέπρωτο ν' ἀποθάνῃ εἰς τὸ Κέντρον τῆς Εὐρώπης ὄραματιζόμενος εὐρωπαϊκὴν νεολαίαν ἐνθουσιωδῶς ἐρευνῶσαν τὸ ἑλληνικὸν καὶ τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον.

ΚΛΗΡΟΔΟΤΗΜΑΤΑ

Ὁ *Γενικὸς Γραμματεὺς* ἀνακοινοῖ ὅτι ἡ Σύγκλητος ἀπεδέχθη τὴν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν ἐπαχθεῖσαν κληρονομίαν τοῦ *Γεωργίου Π. Οἰκονόμου* καὶ ἐν συνεχείᾳ ἀναγινώσκει τὸ κείμενον τῆς διαθήκης.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ ΠΡΟΣΕΔΡΟΥ ΜΕΛΟΥΣ

ΙΑΤΡΙΚΗ. — Ἡ κατὰ τοῦ βιολογικοῦ πολέμου ἄμυνα, ὑπὸ *Ἐμμαν. Μανουσάκη* *.

Εἰσαγωγή.

Ὑπάρχουν τρεῖς μορφαὶ Βιολογικοῦ πολέμου, ἡ ἄμεσος, ἡ ἔμμεσος καὶ ἡ τοῦ ἔξ ὑπαιτιότητος ἡμῶν αὐτῶν προερχομένου.

Ἡ πρώτη συνίσταται εἰς τὴν δι' οἰοδήποτε μέσον ἀπροκάλυπτον μικροβιολογικὴν ἐπίθεσιν.

* **EMM. MANOUSSAKIS: La defense contre la guerre biologique.**

Ὡς πρὸς τὴν μορφήν ὅμως τοῦ ἐμμέσου βιολογικοῦ πολέμου αἱ μέθοδοι εἶναι πολλαὶ καὶ ποικίλαι, ἦτοι :

1) Καθήλωσις τοῦ ἀντιπάλου εἰς μiasματικὸν χῶρον, ὥστε νὰ καταστραφῇ ἐκ τῶν ἐπιδημιῶν.

2) Ἐπιβολὴ εἰς τὸν ἠττημένον ἀντίπαλον ἀθλίων ὄρων διαίτης καὶ στερῆσεων ὑγειονομικῆς προστασίας, ὥστε νὰ καταστῇ οὗτος ἀφεύκτως λεία τῶν νοσογόνων παραγόντων.

3) Διαρπαγὴ τῶν μέσων προφυλάξεως ἢ ἀδιαφορία τοῦ νικητοῦ νὰ παρῶσχη τὰ μέσα ταῦτα, ὥστε ν' ἀποδεκατισθῇ οὕτω ὁ ἠττημένος ὑπὸ τῶν ἐπιδημιῶν καὶ καταστραφῇ ἢ γεωργικὴ παραγωγὴ του ἀπὸ ἀσθενείας τῶν φυτειῶν.

4) Ἀμέλεια τοῦ νικητοῦ νὰ ἀνασυγκροτήσῃ τὴν ὑγειονομικὴν ὀργάνωσιν τοῦ ἠττηθέντος, ὥστε ἐκ ταύτης νὰ προκύψουν συμφοραὶ εἰς τὸν ἠττημένον.

5) Κατασχέσεις τῶν ὑγειονομικῶν ἐγκαταστάσεων τῆς ἠττηθείσης χώρας, διὰ νὰ ἐπακολουθήσῃ ἡ ἀπελπισία καὶ ἡ συμφορὰ εἰς τὸν ἠττηθέντα.

Ἡ τρίτη τέλος μορφή τοῦ Βιολογικοῦ πολέμου εἶναι ἐκείνη διὰ τῆς ὁποίας προκαλοῦνται βιολογικῆς προελεύσεως συμφοραὶ ἐνὸς ἐμπολέμου, ὀφειλόμεναι οὐχὶ εἰς ἐνεργείας τοῦ ἐχθροῦ, ἀλλὰ εἰς ἰδικὰς του πράξεις καὶ παραλείψεις.

Ο ΕΜΜΕΣΟΣ ΒΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΑΝΑΠΟΦΕΥΚΤΟΝ ΑΥΤΟΥ

Ὁ ἀένας Βιολογικὸς πόλεμος ἐν τῇ φύσει. Ποία ἡ θέσις τοῦ ἀνθρώπου. Συνεργοὶ καὶ ἀνταγωνισταὶ του μεταξὺ τῶν μικροβίων. Ἡ ὑπεροχὴ τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν πάλην κατὰ τῶν μικροβίων

Τὸν ἔμμεσον βιολογικὸν πόλεμον κινδυνεύουν νὰ τὸν ἀσκήσουν καὶ νὰ τὸν ὑποστοῦν ὅλα τὰ Κράτη, ὅσον καὶ ἂν εἶναι πολιτισμένα.

Ἦδη κατὰ τὸν φυσιολογικὸν ἐν εἰρήνῃ βίον τῆς ἀνθρωπότητος ἐκτυλίσσεται πρὸ ἡμῶν ἀένας βιολογικὴ διαπάλη μεταξὺ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς πληθύος τῶν μικροβίων, τῶν περιστοιχιζόντων αὐτόν.

Ὁ μικροκοσμικὸς κόσμος τὸν ὁποῖον φέρει ἕκαστος ζῶν ὄργανισμὸς μεθ' ἑαυτοῦ ἐντὸς τῶν ἐπικοινωνούντων μὲ τὸν ἔξω κόσμον κοιλοτήτων του, βοηθεῖ τὴν ζωὴν εἰς τὴν διατήρησίν της κατὰ παντοίους τρόπους, ἄνευ δὲ τῆς συνεργείας αὐτῆς ἡ ζωὴ εἶναι ἀδύνατος.

Ὁ ἀρχέγονος ἐξ ἄλλου φυσικὸς «μηχανισμὸς» ἀμύνης τοῦ ἀνθρώπου ἐξεταζόμενος ὡς ἰδιαίτερος φυσικὸς δυναμισμὸς ἀντιδραστικότητος τοῦ εἴδους, ἀποβαίνει σὺν τῇ παρόδῳ τοῦ χρόνου συνεχῶς ἀποτελεσματικώτερος (ἄθροιστικὴ κληρονομικὴ καταβολή).

Συντελούσης τέλος τῆς ἐμπειρίας καὶ τῆς προόδου ἐν τῇ ἐπιστήμῃ, δι' ὧν συνεχῶς βελτιοῦται ἡ ὑγιεινὴ τοῦ βίου καὶ ἡ ὅλη προφυλακτικὴ ἀπὸ τῶν νόσων ὀργάνωσις, καθίσταται ὁ ἄνθρωπος ὀλονὲν ἰσχυρότερος εἰς τὴν πάλην του κατὰ τῶν μικροβίων.

Δύναται μάλιστα νὰ λεχθῆ ἀπεριφράστως, ὅτι κατὰ τοὺς σημερινοὺς χρόνους τοῦλάχιστον, εἰς τὰ πολιτισμένα Κράτη, ὁ ἄνθρωπος ζῆ ἥσυχος καὶ ἀπηλλαγμένος τοῦ ἐφιάλτου τῶν ἐπιδημιῶν.

*Διατὶ ὁ πόλεμος ἀφαιρεῖ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον τὴν ὑπεροχὴν
εἰς τὴν πάλην του κατὰ τῶν μικροβίων*

Πάντα τὰ θαυμαστά καὶ ὑπὸ ὀμαλὰς συνθήκας ἀποτελεσματικὰ ὄπλα τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τῶν μικροβίων, τὰ καθιστοῦν οἱ πόλεμοι ἀλυσιτελεῖ.

Πρῶτον, διότι δημιουργοῦν ἀνωμάλους, συνθήκας ζωῆς, αἵτινες ὑποβιβάζουν τὸν φυσικὸν δυναμισμὸν ἀντιδραστικότητος καὶ ἀμύνης τῶν ὀργανισμῶν.

Δεύτερον, διότι ἐπαυξάνουν τὰς εὐνοϊκὰς συνθήκας πολλαπλασιασμοῦ καὶ παθογόνου ἐνεργείας τῶν μικροβίων.

Τρίτον, διότι διαταράσσουν ἢ καταστρέφουν τὰ τεχνητὰ μέσα προστασίας τῶν κοινωνιῶν καὶ ἀποδιοργανώνουν τὴν ὑγειονομικὴν των ὀργάνωσιν. Καθ' ὅσον μάλιστα προάγονται τὰ μέσα τοῦ πολέμου κατὰ τοσοῦτον ἐκτίθενται εἰς φθορὰς αἱ ἐγκαταστάσεις καὶ τὰ ἄλλα παντοειδῆ μέσα ὑγειονομικῆς προστασίας.

Ἐὰν εἰς τὴν παρατηρουμένην αὔξησιν τῆς καταστρεπτικῆς δυνάμεως τῶν νέων ὀπλων προστεθῆ καὶ ἡ τακτικὴ τῶν ἄνευ οὐδεμιᾶς διακρίσεως στόχων καὶ ἐντελῶς τυφλῶν βομβαρδισμῶν, θὰ ἀντιληφθῆ πᾶς τις, ὅποια εἶναι ἡ ἔκτασις τῶν κινδύνων εἰς οὓς εἶναι ἐκτεθειμένη ἡ προστατευτικὴ ὑγειονομικὴ ὀργάνωσις τῶν πόλεων.

Πλὴν ὅμως τῶν κινδύνων τῆς καταστροφῆς αἱ νέαι αὗται πολεμικαὶ μέθοδοι θὰ δημιουργήσουν καὶ παντοίας εὐνοϊκὰς συνθήκας: πρῶτον διὰ τὴν χαλάρωσιν τῶν μέτρων προφυλάξεως καὶ ἐξουδετερώσεως τῶν ἐνδημικῶν ἐστιῶν· δεύτερον διὰ τὴν ἀκόλυτον ἀνάπτυξιν καὶ διασπορὰν τῶν λοιμογόνων παραγόντων ἐν γένει καὶ τρίτον διὰ τὴν εὐκόλον καὶ ἀθρόαν γένεσιν νόσων καὶ ταχεῖαν αὐτῶν διάδοσιν. Ἡ ἀθρόα ἐξ ἄλλου μετακίνησις πληθυσμῶν καὶ ἡ διασπορὰ αὐτῶν θὰ συντελοῦν εἰς τὴν εὐρειαὶν καὶ εἰς μακρυνὰς ἀποστάσεις διάδοσιν τῶν ἐπιδημικῶν ἐστιῶν.

*Ἔστιν ὅτε ὁ πόλεμος μετατρέπεται εἰς βδελυρὰν ἐνεργεῖαν
ἐμμέσου μικροβιολογικοῦ πολέμου.*

Ἦδη ἡ τυφλὴ χρῆσις τῶν νέων ὄπλων ἀποτελεῖ ἐν ἐπιγνώσει ἄσκησιν ἐμμέσου βιολογικοῦ πολέμου. Ὑπάρχουν ὅμως πολεμικαὶ ἐνεργεῖαι καθ' ἃς ἡ δολιότης εἶναι ἔτι μᾶλλον πρόδηλος καὶ ἰσοδυναμεῖ μὲ ἔγκλημα ἐκ προμελέτης, ἀλλὰ περὶ αὐτῶν δὲν θὰ γίνῃ ἐνταῦθα λόγος.

*Διατὶ ὁ ἐκ προμελέτης ἔμμεσος βιολογικὸς πόλεμος εἶναι πλέον
ἐπικίνδυνος τοῦ ἀμέσου.*

Ὁ ἐμπόλεμος ἐκεῖνος ὅστις θὰ ἐπιδιώξῃ νὰ ἐξαπολύσῃ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ νέφη ἢ βροχὴν μικροβίων ἢ οἰανδήποτε ἄλλην ἄμεσον καὶ ἀπροκάλυπτον μικροβιακὴν ἐπίθεσιν θὰ προσκόψῃ εἰς παντοῖα ἐμπόδια.

Ἐν ἐκ τούτων εἶναι ἡ ἀστάθεια τῆς παθογόνου δυνάμεως τῶν μικροβίων. Ἐνεκεν τούτου ὁ,τιδήποτε καὶ ἂν ἀποτολήσῃ εἰς ἐμπόλεμος κατὰ τὰς περιόδους ἐπιδημιολογικῆς ἠρεμίας διὰ νὰ διαδώσῃ μικροβία εἰς μίαν χώραν, ἐξαπολύων ἀπροκάλυπτον καὶ ἄμεσον μικροβιολογικὴν ἐπίθεσιν, θὰ ἀποβῆ ἐπὶ ματαίῳ.

Δὲν συμβαίνει ὅμως δυστυχῶς τὸ ἴδιον κατὰ τὴν ἔμμεσον βιολογικὴν ἐπίθεσιν· ἐὰν εἷς ἐμπόλεμος ἔχῃ καλὴν κατασκοπεῖαν εἰς τὴν ἐχθρικὴν χώραν καὶ παρακολουθῆ καλῶς τὴν ἐπιδημιολογικὴν τῆς ἐξέλιξιν, τότε δύναται οὗτος νὰ ἐπωφεληθῆ τῶν παροδικῶν περιστάσεων καθ' ἃς βεβαιοῦται ὅτι οἱ ἐπιπολάζοντες ἐν τῇ χώρᾳ νοσογόνοι παράγοντες ἐκδηλώνουν φυσικῶς τάσιν ἐπιδημικότητος καὶ νὰ ἐξαπολύσῃ τότε τὰς ἐνεργείας τοῦ μικροβιολογικοῦ πολέμου, ὑποβοηθῶν οὕτω τὴν ἐξάπλωσιν καὶ τὸ φθοροποιὸν ἔργον τῶν ἐπιδημούντων ἤδη εἰς τὴν χώραν τοῦ ἐχθροῦ μικροβίων καὶ ἐφαρμόζων διαφόρους μεθόδους ἐμμέσου βιολογικοῦ πολέμου.

**ΕΜΜΕΣΟΣ ΒΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΙ ΒΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΕΩΣ ΔΕΙΝΑ
ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ ΜΗ ΟΦΕΙΛΟΜΕΝΑ ΕΙΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΤΟΥ ΕΧΘΡΟΥ ΑΛΛΑ ΕΙΣ
ΣΦΑΛΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΜΕΛΕΙΑΣ ΗΜΩΝ ΑΥΤΩΝ**

Ἴδια σφάλματα εἰς τὰ ὁποῖα ὀφείλονται βιολογικῆς προελεύσεως συμφοραὶ εἷς τινα χώραν εἶναι:

1) Ἡ μὴ ἴδρυσις ἐγκαίρως κεντρικῆς διευθύνσεως συλλογῆς τῶν ὑγειονομικῶν δεδομένων καὶ καταρτίσεως τῶν σχεδίων ὑγειονομικῆς προπαρασκευῆς καὶ ἐπιστρατεύσεως.

2) Ἡ ἀπρονοησία καὶ αἱ προχειρότητες ὑγειονομικῆς πολιτικῆς. Ἡ ἄγνοια

τοῦ δόγματος ὅτι εἶναι ἀλληλένδετος ἡ ὑγειονομικὴ ὀργάνωσις τοῦ ἀμάχου πληθυσμοῦ πρὸς τὴν ὑγειονομικὴν ὀργάνωσιν τοῦ στρατοῦ ἐπιχειρήσεων.

3) Ἡ περιφρόνησις τῆς ἀρχῆς ὅτι εἶναι συνδεδεμένη ἡ ὑγεία τοῦ στρατοῦ μὲ τὴν ὑγειονομικὴν κατάστασιν τῶν καταλαμβανομένων ἐδαφῶν.

4) Ὅλαι αἱ παραβλέψεις κατὰ τὴν ὑγειονομικὴν προπαρασκευήν, ὅλαι αἱ ἀπρονοήσαι ἐπὶ ζητημάτων ἀφορώντων εἰς τὰ ἀποθέματα τῶν ἐφοδίων, τὴν ὑγειονομικὴν ἐκπαίδευσιν, τὴν ἐπιστράτευσιν καὶ τὴν ἀντίστασιν ἐπὶ κατοχῆς, ὀδηγοῦν ἀφεύκτως εἰς ὑγειονομικὴν ἥτταν.

5) Ἡ παραγνώρισις τῆς σημασίας τῆς ὑγειονομικῆς αὐταρκειᾶς εἰς ὄρους καὶ ἐμβόλια φάρμακα καὶ λοιπὰ εἶδη προφυλάξεως τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τῆς γεωργικῆς καὶ ἄλλης παραγωγῆς του. Διὰ τὴν χώραν μας τὸ σοβαρώτατον τοῦτο ζήτημα ἔχει ὅλως ἰδιάζουσαν καὶ ἐξαιρετον σημασίαν.

Ο ΑΠΡΟΚΑΛΥΠΤΟΣ ΒΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Ἀπροκάλυπτος ἀλλὰ προσχηματικὸς βιολογικὸς πόλεμος.

Εἶδη τοῦ τοιοῦτου πολέμου εἶναι :

1) Οἱ πειραματισμοὶ ἐπὶ αἰχμαλώτων καὶ ὀμήρων χάριν τῆς ἐπιστήμης.

2) Τὰ ἐγκλήματα ἐν ὀνόματι τοῦ καθήκοντος ὑποταγῆς εἰς τὴν πολιτικὴν τοῦ Κράτους, παραβιάζομένων τῶν αἰώνιων ἠθικῶν νόμων καὶ ἰατρικῶν παραδόσεων.

3) Ἐνέργειαι τινες βδελυραὶ ὡς αἱ διαπραχθεῖσαι παρὰ τινῶν Γερμανῶν τῆς Χιτλερικῆς ἐποχῆς.

Τὸ ἀπαραβίαστον τῆς ἀξίας τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς καὶ προσωπικότητος, ἄγραφον καὶ ἀτίδιον Δόγμα ἰατρικῆς συνειδήσεως, δέον ν' ἀντιτάσσεται κατὰ πάσης προτροπῆς ἢ Κρατικῆς παραγγελίας δι' ἐκτέλεσιν μιᾶς οἵασδήποτε ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐνεργειῶν, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν ἐν τῇ οὐσίᾳ ἐγκλήματα πολέμου.

Διὰ νὰ προλαμβάνωνται ἀσφαλέστερον τὰ ὡς ἄνω ἐγκλήματα πολέμου, εἶναι ἀνάγκη, ὅπως ὁ Διεθνῆς Ἔρ. Σταυρὸς ὑποκαθιστᾷ τὰ ἠττημένα Κράτη εἰς τὸ πεδίον τῆς Ὑγειονομικῆς μερίμνης.

Ὁ ἀπροκάλυπτος βιολογικὸς πόλεμος ὡς ὄπλον κρίσεως ἐνὸς πολέμου.

Αἱ εὐθῦναι διὰ τὰ μέσα πολέμου. Ποίας ὑποδοχῆς καὶ ποίου ἐνδιαφέροντος ἔτυχεν εἰς τὸ παρελθὸν ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων ἢ ἰδέα τῆς χρησιμοποίησεως τοῦ βακτηριολογικοῦ ὄπλου.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι διὰ τὴν ἐφαρμοσθῆ μίᾳ νέᾳ μέθοδος πολέμου προα-
παιτοῦνται πλεῖστα ὅσα, ἥτοι:

Πρῶτον πρέπει ν' ἀποφασίση ἡ Κυβέρνησις.

Δεύτερον ἀπαιτεῖται νὰ συγκεντρωθοῦν οἱ στρατιωτικοὶ ἐκείνοι καὶ πολιτι-
κοὶ ἐμπειρογνώμονες, οἱ ὅποιοι θὰ ἀποτελέσουν τὸν ἐγκέφαλον, ὅστις θὰ κατευ-
θύνῃ καὶ θὰ ἐπιβάλλῃ τὰς μελέτας καὶ τὰς δοκιμὰς, χάρις εἰς τὰς ὁποίας θὰ
ἀξιοποιῆται πολεμικῶς καὶ θὰ λαμβάνῃ ἐφαρμοσίμους μορφὴν ἢ συντελουμένη
ἐπιστημονικὴ πρόοδος πρὸς τὴν ἀποφασισθεῖσαν κατεύθυνσιν ἐνεργείας τοῦ
πολέμου.

Τρίτον ἀπαιτεῖται νὰ δημιουργηθοῦν ἢ νὰ προσαρμοσθοῦν αἱ ἀπαραίτητοι
ἐγκαταστάσεις καὶ αἱ παντοειδεῖς πηγαὶ προσπορισμοῦ τῶν ἀναγκαίων διὰ τὴν
κατὰ μάζας παραγωγὴν ὄπλων.

Τέταρτον χρειάζεται νὰ ἐμπνευσθῆ καὶ ἀναπτυχθῆ μεταξὺ ὄλων τῶν κρίκων
τῆς Κρατικῆς ὀργανώσεως ἢ σταθερὰ πίστις αὐτῶν εἰς τὸν ἀποφασισθέντα τρό-
πον διεξαγωγῆς τοῦ πολέμου καὶ τὴν ἀποτελεσματικότητά του.

Αἱ διάφοροι λοιπὸν μικταὶ ἐκ πολιτικῶν, στρατιωτικῶν καὶ ἐπιστημόνων
ἐπιτροπαί, αἱ συσταθεῖσαι εἰς ἐκάστην χώραν τῶν Συμμάχων διὰ τὴν προπαρα-
σκευὴν καὶ πρόκρισιν τῶν νέων μέσων πολέμου, ἐλαχίστην ἔδωκαν ὠθησιν εἰς τὰς
μελέτας τοῦ βιολογικοῦ πολέμου καὶ ἐλάχιστα σχετικῶς κονδύλια διετέθησαν πρὸς
τὴν κατεύθυνσιν αὐτήν.

Ἐγνώσθη ἐπίσης ὅτι αἱ ἀρμόδιαι Ἀκαδημαῖαι, τῶν ὁποίων ἐζητήθη ἡ γνώμη
ψυχρότατα ἐξήτασαν τὸ ζήτημα καὶ ἠρκέσθησαν εἰς ἐπιφυλακτικὰς καὶ ἀκάκους
συμβουλάς.

Ὅσον ἀφορᾷ τέλος τοὺς ἐνδιαφερομένους ἐπιστήμονας ἰατρούς, φαρμακο-
ποιούς, φυσιολόγους, χημικούς, κλπ. οὗτοι συνετῶς πρᾶττοντες ἀπέσχον νὰ βυ-
θισθοῦν εἰς τοιοῦτου εἴδους ἐρεῦνας.

*Εἰς τὸ ν' ἀποφευχθῆ κατὰ τὸ παρελθὸν ὁ Μικροβιολογικὸς πόλεμος συνε-
τέλεσαν :*

1) Οἱ ἀνθρωπιστικοὶ καὶ ἠθικοὶ φραγμοί.

2) Αἱ ἀμφιβολίαι διὰ τὴν ἀποτελεσματικότητά τοῦ βακτηριολογικοῦ ὄπλου.
Τὸ εὐμετάβλητον τῶν μικροβίων, ἡ δυσκολία ἐπιτυχίας εὐνοϊκῶν κλιματολογικῶν
καὶ ἄλλων ὄρων.

3) Ὁ ὑπολογισμὸς τῶν δυνατοτήτων Βιολογικῆς ἀμύνης τοῦ ἀντιπάλου καὶ
οἱ φόβοι ἀντιποίνων.

4) Αἱ δυσκολίαι λόγῳ τῆς ἐξαορτήσεως τοῦ βακτηριολογικοῦ πολέμου ἀπὸ
τὴν κυριαρχίαν τοῦ ἀέρος καὶ τὴν ἀπόλυτον ὑπεροχὴν εἰς μέσα κατασκοπείας.

5) Οί ενδόμυχοι φόβοι ὅτι τὰ μέσα μικροβιολογικῆς προσβολῆς εἶναι ἀμφίστομος μάχαιρα.

Ὁ Βιολογικὸς πόλεμος ὡς ἐπικουρικὸν μέσον κρίσεως ἀγῶνος.

Διατὶ εἶναι ὑποχρεωτικὴ ἡ μελέτη τῆς ἀμύνης ἀπὸ τὸν μικροβιολογικὸν πόλεμον παρὰ τὴν προβληματικὴν του χοῆσιν ὡς μέσου κρίσεως πολέμου.

Θὰ ἦτο σφάλμα ν' ἀμεληθῆ ἡ ἐξέτασις τοῦ βιολογικοῦ πολέμου. Πρῶτον διότι τὸ πρόσφατον βδελυρὸν παράδειγμα ἐνίων ἰατρῶν Γερμανῶν δύναται νὰ ἐπαναληφθῆ.

Δεύτερον διότι ἕμμεσος βιολογικὸς πόλεμος, ὁ ὁποῖος εἶναι ἐξ ἴσου ἀνθρωποκτόνος μὲ τὸν ἄμεσον, ἔλαβε χώραν εἰς τὸ παρελθὸν καὶ συνεπῶς θὰ ἐπαναληφθῆ καὶ εἰς τὸ μέλλον.

Τρίτον διότι ὑπάρχουν πιθανότητες χρησιμοποίησεως τοῦ μικροβιολογικοῦ πολέμου εἰς περιορισμένους σκοπούς.

Ἐπάρχει ἐξ ἄλλου βιολογικὸς πόλεμος τὸν ὁποῖον θὰ ἠδύνατο εἰς ἐμπόλεμος νὰ χρησιμοποιήσῃ, ἐκμεταλλεόμενος τὴν ἠθικὴν δι' αὐτοῦ πίεσιν.

Ἐπάρχει ἐπίσης καὶ ὁ βιολογικὸς πόλεμος, τὸν ὁποῖον θὰ ἠδύνατο νὰ ἀποκαλέσῃ τις «φιλανθρωπικόν», ἐννοοῦμεν δὲ μὲ τοῦτον τὴν χοῆσιν βιολογικῶν μέσων, τὰ ὁποῖα δὲν προκαλοῦν εἰς τὸν ἐχθρὸν νόσον ἐπικίνδυνον, ἀλλὰ ἀπλῆν τινα καὶ παροδικὴν ἀσθένειαν, ἣτις ὅμως, διασπειρομένη εἰς τὴν κατάλληλον ὥραν, συνεπάγεται στρατιωτικὰ πλεονεκτήματα σοβαρὰ.

Ἐπάρχει τέλος καὶ ὁ μικροβιολογικὸς πόλεμος, ὅστις θεωρεῖται ὡς ἀναγκαῖον κακὸν καὶ βέλτιστον, ὡς μὴ χειρὸν, ἦτοι ἡ χρησιμοποίησις τοῦ ὄπλου τούτου, ὡς ἐπικουρικοῦ ὄπλου καταστροφῆς εἰδικῶν πολεμικῶν ἐργοστασίων τοῦ ἀντιπάλου, ἢ διὰ τὴν ἐξολόθρευσιν εἰδικῶν ἐπιτελείων, στρατιωτικῶν ἢ ἐπιστημονικῶν, ἐκ τῆς ἐργασίας τῶν ὁποίων προκύπτουν ἔκτακτα πλεονεκτήματα διὰ τὸν ἀντίπαλον ἢ ἀνυπόφοροι καταστροφαι εἰς τὴν ἰδικὴν του παράταξιν καὶ τὰ παραγωγικὰ του κέντρα.

ΒΙΟΛΟΓΙΚΗ ΑΜΥΝΑ

Ἡ βιολογικὴ ἀμυνα ἐκάστης χώρας ἔχει καθαρῶς ἐθνικὴν μορφήν.

Τὸ ζήτημα τῆς βιολογικῆς ἀμύνης δὲν εἶναι «σύστημά τι ἐπιστημονικόν» δυνάμενον νὰ συλληφθῆ ὡς ἰδέα, νὰ καταστροφθῆ ὡς σχέδιον καὶ νὰ ὀλοκληρωθῆ εἰς ὀργάνωσιν, ἐκπαίδευσιν καὶ μέσα, ἔξω τῶν γεωγραφικῶν ὀρίων ἐκάστης χώρας καὶ νὰ εἰσαχθῆ ἕτοιμον πρὸς χοῆσιν.

Ἡ βιολογικὴ ἄμυνα «δὲν ἐξάγεται», διότι ἔχει καθαρῶς ἐθνικὴν μορφήν καὶ ἰσχύν. Ἐκάστη χώρα ἀντιμετωπίζει πράγματι τοὺς ἰδικούς της πιθανοὺς ἐχθρούς· ἐξ ἄλλου εἶναι τελείως διάφορος ἀπὸ χώρας εἰς χώραν ὁ ὄριζων τῶν δυνατῶν ἐφαρμογῶν βιολογικοῦ πολέμου καὶ γενικῶς αἱ συνθῆκαι ἀποτελεσματικότητος. Ἐκάστη χώρα κινδυνεύει εἰς διάφορον βαθμὸν καὶ κατὰ διάφορον τρόπον ἀπὸ ἐκάστην ἐκ τῶν πολλῶν μορφῶν τοῦ βιολογικοῦ πολέμου.

Εἰς ἐκάστην χώραν ἐπιπολάζουν μετ' ἰδιαιτέρας ἐντάσεως ὠρισμένα νοσήματα, οἱ δὲ κλιματολογικοὶ ὅροι καὶ αἱ συνθῆκαι ἐν γένει τῆς διαβιώσεως τοῦ πληθυσμοῦ ἐκθέτουν ἕκαστον Κράτος εἰς ἰδιαιτέρους κινδύνους ἐπιδημιῶν καὶ ἐνδημιῶν.

Ἡ γεωργικὴ καὶ κτηνοτροφικὴ ἐπίδοσις ἐκάστης χώρας καὶ αἱ συνθῆκαι ὑπὸ τὰς ὁποίας καλλιεργεῖται ἡ γῆ, διαφέρουν πολὺ, δι' ὃ καὶ ἕκαστον Κράτος ἔχει τὰ ἰδικὰ του προβλήματα τῆς ἐξασφαλίσεως τῆς παραγωγῆς καὶ ἀντιμετωπίζει ἰδιαιτέρας ἀνάγκας.

*Τὰ πλέον ἐνδιαφέροντα προβλήματα τὴν ἐθνικὴν
ἡμῶν βιολογικὴν ἄμυναν.*

1) Ἡ γεωγραφικὴ θέσις τῆς χώρας κειμένης εἰς τὸ σταυροδρόμιον τῆς παγκοσμίου ἐπεκτάσεως τῶν πανωλικῶν ἐπιδημιῶν (εὐλογιάς-πανώλους-χολέρας) ὧν ἡ κοίτη εἶναι ἡ Ἄσια

2) Τὰ προβλήματα τὰ ἀπορρέοντα ἀπὸ τὸ ἐπίπεδον τῆς ὑγειονομικῆς ὀργανώσεως τῆς χώρας, ἥτις ὡς νεαρὰ ἔχει ὑγειονομικὴν συγκρότησιν μὲ πολλὰς ἀτελείας.

3) Παράγοντες συμφυεῖς μὲ τὸ ἀσθενὲς δυναμικόν μας εἰς ὑγειονομικὴν παραγωγήν.

4) Παράγοντες συμφυεῖς μὲ τὰς ἐλλείψεις τῆς ἐνεργητικῆς προφυλάξεως (προφυλακτικοὶ ἐμβολιασμοί).

5) Οἱ κίνδυνοι ἐκ τῆς ἐλονοσίας καὶ τῶν νόσων, τῶν μεταδιδομένων δι' ἐντόμων καὶ παρασίτων.

6) Οἱ κίνδυνοι ἐκ τῆς ἐλλείψεως ἐπαρκοῦς δικτύου μικροβιολογικῶν ἐργαστηρίων ἐν τῇ χώρᾳ.

7) Ἡ μὴ ἐναρμόνισις τοῦ σχεδίου βιολογικῆς ἀμύνης καὶ τῆς λειτουργίας τῆς ὑγειονομικῆς ὑπηρεσίας ἐν πολέμῳ βάσει τοῦ δόγματος τῆς «Καθολικότητος» εἰς τὴν ὑγειονομικὴν ἐν γένει ὀργάνωσιν τῆς χώρας προκειμένου περὶ συγχρόνων πολέμων.

Ὁρισμένα ἀσθενῆ σημεῖα τῆς ὀμαδικῆς προφυλάξεως παρ' ἡμῖν, ἦτοι:
 α') *Τῆς ὑδρεύσεως.* β') *Τῆς ὑγιεινῆς τοῦ γάλακτος.* γ') *Τῆς ὑγιεινῆς τῶν βιομηχανιῶν καὶ καταστημάτων τροφίμων γενικῆς χρήσεως.*

Κατὰ τὸν πόλεμον διαταράσσεται ὀπωσδήποτε ἡ φυσιολογικὴ λειτουργία τῆς παραγωγῆς, τῆς συναλλαγῆς καὶ τῆς κινήσεως γενικῶς τῶν ἀγαθῶν.

Εἰς τὴν χώραν μας αἱ βιομηχανίαι εἶναι δυστυχῶς ἀνεπαρκεῖς καὶ ἡ ἐπεξεργασία, ἡ συντήρησις καὶ ὁ χειρισμὸς γενικῶς τῶν τροφίμων γίνεται κατὰ τὸ πλεῖστον δι' ἐμπειρικῶν μεθόδων.

Καθ' ὅλας τὰς ἐπεξεργασίας καὶ συντηρήσεις τροφίμων λαμβάνουν χώραν πολὺπλοκα φαινόμενα μικροβιακοῦ συνδυασμοῦ καὶ μικροβιακῆς διαδοχῆς καὶ ἀνταγωνισμοῦ, ἀναλόγως δὲ τῆς μικροβιακῆς χλωρίδος, ἥτις ἐπεμβαίνει καθ' ἐκάστην ἐπεξεργασίαν καὶ συντήρησιν, τὸ τελικὸν προϊόν ἔχει ἄλλοτε ἄλλην θρεπτικὴν σύστασιν καὶ ἀξίαν, ἄλλο ἄρωμα καὶ ἄλλην ἐπίδρασιν εἰς τὸν ὄργανισμόν, εὐχάριστον ἢ μή, ἀγαθὴν ἢ ἐπιβλαβῆ.

Εἰς ὅσας μὲν χώρας ἔχει συστηματοποιηθῆ ἡ βιομηχανία παρασκευῆς συντηρημένων τροφίμων, εἶναι εἰς θέσιν ἡ ἐπιστήμη νὰ παρακολουθήσῃ μικροβιολογικῶς τὰς διαφόρους φάσεις ἐπεξεργασίας καὶ ζυμώσεως.

Παρ' ἡμῖν ὅμως ἐκάστη περιοχὴ ἢ καὶ ἕκαστος παραγωγὸς ἀκόμη, ἐργάζεται ὑπὸ διαφόρους συνθήκας. Ἀκριβῶς ὅμως, διότι τὰ πράγματα ἔχουν οὕτω, ἡ ἐπίβλεψις τῆς κινήσεως τῶν τροφίμων, ἔδει νὰ εἶναι περισσότερον ἀγρυπνος.

Τρεῖς εἶναι οἱ τομεῖς, εἰς τοὺς ὁποίους κατ' ἀπόλυτον προτεραιότητα ὀφείλει νὰ στρέψῃ τὴν προσοχὴν αὐτῆς ἡ κεντρικὴ ὑπηρεσία ἐπιβλέψεως τῆς κινήσεως τῶν τροφίμων. Ὁ τομεὺς τοῦ γάλακτος καὶ τῆς τυροκομίας, ὁ τῆς ἀλλαντοποιίας καὶ ὁ τῶν ἀλισμάτων.

Ἡ βιολογικὴ ἄμυνα καὶ οἱ φυσικοχημικοὶ παράγοντες νόσων.

Ἡ παθητικὴ ἀεράμυνα.

Σοβαρώτατον θέμα τῆς Ὑγειονομικῆς ἡγεσίας σχέσιν ἔχον μὲ τὴν βιολογικὴν μέριμναν ὑπὸ εὐρὸν πνεῦμα εἶναι ἡ πρόβλεψις διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς προστασίας τοῦ στρατοῦ ἐκστρατείας καὶ τοῦ πληθυσμοῦ ὑπὸ ὄρισμένας βλαβερὰς συνθήκας διεξαγωγῆς τοῦ ἀγῶνος, ὅπως τὸ ὑπερβολικὸν ψῦχος, ἡ ὑπερβολικὴ σκοτεινότης τῆς ἀτμοσφαιρας, τὰ ὑπερβολικὰ ὕψη, ἡ μεγάλη ἀτμοσφαιρικὴ πίεσις, ἡ δηλητηριώδης ἀτμόσφαιρα κτλ.

*Λόγοι σπουδῆς τῆς Βιολογικῆς ἀμύνης ὑπὸ τὸ πρῖσμα
τῆς Ὑγειονομολογίας καὶ Κοινωνικῆς Ιατρικῆς.*

Τὸ ζήτημα τοῦτο τὸ ἐτοποθετήσαμεν εἰς τὸ πλαίσιον τῆς βιολογικῆς προστασίας ἀπὸ τοὺς ἐπιβλαβεῖς μικροοργανισμούς, οἵτινες ὑπάρχουν εἰς κάθε χώραν καὶ ὄχι ἀπὸ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἐνδέχεται νὰ μᾶς διασπαροῦν εἰς ἀθρόαν ποσότητα ἔξωθεν.

Ὁ λόγος ἢ μᾶλλον οἱ λόγοι διὰ τοὺς ὁποίους ἐγένετο τοῦτο εἶναι οἱ ἑξῆς:

Πρῶτον διότι πρέπει νὰ γίνῃ κοινὴ συνείδησις ὅτι διὰ νὰ ὑποστῇ τις συμφορὰς ἐν πολέμῳ, δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑποστῇ προσβολὴν μικροβίων.

Τὰ ἐπιτοπίως εὐρισκόμενα εἶναι ὑπεραρκετὰ, ἀρκεῖ νὰ μὴν ὑπάρχῃ ὑγειονομικὴ ὑπηρεσία κατάλληλος καὶ ἀνάλογος, ἵνα θέτῃ φραγμούς εἰς τοὺς συνήθεις τρόπους διασπορᾶς αὐτῶν.

Δεύτερον πρέπει νὰ κατανοηθῇ παρὰ πάντων ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ παρ' οἴουδῆποτε ἀντιπάλου βιολογικὸς πόλεμος μὲ ἄλλα μικρόβια, εἰμὴ μὲ ἐκεῖνα ἔναντι τῶν ὁποίων εἶναι εὐπαθὴς ὁ ἄνθρωπος, τὰ ζῶα ἢ τὰ φυτὰ καὶ τὰ προϊόντα των.

Τρίτον δέον νὰ εἶναι γνωστὸν ὅτι μὲ οἴουδῆποτε μικρόβιον καὶ ἂν διεξαχθῇ ὁ πόλεμος δὲν ὑπάρχει ἄλλη δυνατότης προσβολῆς τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὴν φυσικὴν τοιαύτην.

Τούτων οὕτως ἐχόντων δὲν ἐπιτρέπεται εἰς πολιτισμένον Κράτος νὰ γίνῃ τοῦτο θῦμα μικροβιολογικοῦ πολέμου.

Ἴνα ἀποφασίσῃ πράγματι ὁ ἀντίπαλος νὰ κάμῃ χρῆσιν βιολογικοῦ πολέμου πρέπει νὰ γνωρίζῃ ὅτι τὸ θῦμά του δὲν εἶναι εἰς θέσιν, οὔτε νὰ γνωρίζῃ ποῖα εἶναι τὰ εὐπαθῆ του σημεία, οὔτε νὰ ἐπιβλέπῃ καὶ νὰ ἐξουδετερώσῃ τοὺς συνήθεις καὶ φυσικοὺς τρόπους, μὲ τοὺς ὁποίους δυνατόν νὰ προσβληθῇ, οὔτε νὰ ἀντιληφθῇ καὶ νὰ προσδιορίσῃ μὲ ποῖα μικρόβια πολεμεῖται.

Ὅταν τὸ Κράτος δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ πράττῃ τὰ ἀνωτέρω, τότε ἔχει μεγάλας εὐθύναι. Διὰ νὰ λείψουν συνεπῶς αἱ περιτταὶ συμφοραὶ τῶν πολέμων καὶ αἱ μεγάλαι εὐθύναι, διὰ τὴν ἀπόκρουσιν αὐτῶν ὀφείλει ἕκαστον Κράτος πρὸ παντὸς ἄλλου νὰ ἔχῃ ὑγειονομικὴν ὑπηρεσίαν ὀργανωμένην κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ εἶναι αὕτη ἱκανή:

1) Νὰ παρασκευάζῃ ὅλα τὰ ἀναγκαιοῦντα εἰς τὸν στρατὸν καὶ τὸν λαὸν βιολογικὰ καὶ ἀντιβιοτικὰ εἶδη, τοὺς πολεμικοὺς ὄρρους καὶ τὰ ἐμβόλια.

2) Νὰ ἐπιλύῃ πᾶν ζήτημα πολεμικῆς συνθήκης ἀνωμάλου καὶ ἐπιβλαβοῦς, ἐπιδρώσης βιολογικῶς ἐπὶ τοῦ ὀργανισμοῦ.

3) Νὰ ἔχη τὰ μέσα καὶ τὰς γνώσεις, ἵνα διατηρῆ ἐν ἀσφαλείᾳ τὰ ἐφόδια τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ Κράτους.

4) Νὰ διατηρῆ πλήρες δίκτυον ἐπιτηρήσεως καὶ ἐξασφαλίσεως τῆς ὑγείας τοῦ προσωπικοῦ, βιολογικῆς ἀσφαλείας τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς ἐπαρκείας ἀποθεμάτων καὶ ἀπολυμαντικῶν μέσων τῶν φυτειῶν καὶ τῆς κτηνοτροφίας.

Κράτος τὸ ὁποῖον δύναται νὰ προνοῆ περὶ πάντων τούτων, οὐ μόνον δὲν παρέχει ἔδαφος ἐφαρμογῆς μικροβιολογικοῦ πολέμου, ἀλλὰ καὶ ἐὰν παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν ὑποστῆ τοιοῦτον, θὰ εἶναι ἀπολύτως ἱκανόν, οὐ μόνον νὰ μελετήσῃ, νὰ προσδιορίσῃ καὶ νὰ ἐξουδετερώσῃ τὸν πόλεμον τοῦτον ὑπὸ οἰανδήποτε μορφῆν, ἔμμεσον ἢ ἄμεσον, ἀλλὰ καὶ θὰ ἐμπνέῃ πάντοτε τὸν φόβον εἰς τὸν ἐχθρὸν

ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΗ ΤΗΣ ΒΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΑΜΥΝΗΣ

Συγκρότησις καὶ ἀποστολαὶ τῶν ὑπηρεσιῶν τῆς Βιολογικῆς ἀμύνης.

Κεντρικὴ ἐπιτροπὴ Ὑγειονομικῶν προβλέψεων καὶ σχεδίων. Συγκρότησις.

Αὕτη θὰ ὀργανωθῆ τῇ συμπράξει στρατιωτικῶν καὶ ἐπιστημόνων ἐκ τῶν ἀρμοδίων κρατικῶν ὑπηρεσιῶν Δημοσίας Ὑγείας—Κοινωνικῆς Ἱατρικῆς, ὑγειονομικῆς ἐκπαιδεύσεως — ὑγειονομικῆς παραγωγῆς — ὑγειονομικῶν σωματείων Ἐρ. Σταυροῦ — Βιομηχανίας — Ἐμπορίου — Γεωργίας—Συγκοινωνιῶν κτλ. Κλιμάκιον ταύτης δέον νὰ λειτουργῆ εἰς τὴν Στρατιάν.

Τρόπος ἀσκήσεως τῶν καθηκόντων τῆς Κεντρικῆς ἐπιτροπῆς.

Ἡ Κεντρικὴ ἐπιτροπὴ θὰ εἶναι συμβουλευτικὸν ὄργανον τοῦ Ἀρχιστρατήγου, τῆς Κυβερνήσεως καὶ τῶν ἀρμοδίων ὑπηρεσιῶν. Κατανέμει τὰ μέλη της εἰς ἀποστολάς διὰ τὴν κατάρτισιν τῶν ἀναγκαίων σχεδίων ἐρευνῶν, διὰ τὴν ὀργανώσιν ὑπηρεσιῶν καὶ διὰ τὴν ἐποπτείαν αὐτῶν. Συζητεῖ καὶ ἀποφασίζει ἐπὶ τῶν εἰσηγήσεων τῶν μελῶν της καὶ ὑποδεικνύει εἰς τὰς διαφόρους ἀρχάς τὰς συγκεκριμένας λύσεις ἐπὶ ἐκάστου ζητήματος, προκαλοῦσα διὰ τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Ἐθνικῆς Ἀμύνης τὰς ἀναλόγους διαταγὰς τῶν Ὑπουργείων.

Σκοποὶ τῆς Κεντρικῆς ἐπιτροπῆς Βιολογικῆς ἀμύνης.

Ἡ Ἐπιτροπὴ ὡς ὄργανον ὑγειονομικῶν ἐπαληθεύσεων.

Ἡ Ἐπιτροπὴ εἶναι κεντρικὸν ὄργανον ἐπαληθεύσεως. Ὅθεν μελετᾷ καὶ ἐπαληθεύει, ἐὰν τὰ διάφορα ὑγειονομικὰ σχέδια τοῦ Κράτους κατεστρώθησαν ὅπως πρέπει καὶ ἐὰν αἱ ὑπηρεσίαι Δημοσίας Ὑγείας εὐρίσκωνται καλῶς προπαρασκευασμένα ἐν σχέσει μὲ τὴν ἀποστολὴν των ἦτοι :

α') Ἐξακριβώνει, ἐὰν τὸ ὑγειονομικὸν σχέδιον τοῦ στρατοῦ ἐπιχειρήσεων καθηρτίσθη μὲ βάσιν τὸ Δόγμα τῆς καθολικότητος τῆς ὑγειονομικῆς ὀργανώσεως τοῦ Κράτους ἐν πολέμῳ.

β') Ἐὰν ἔγινεν ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τῆς ὅλης ὑγειονομικῆς προπαρασκευῆς τοῦ Κράτους καὶ δὴ ἀπὸ ἀπόψεως ἐκπαιδεύσεως, ἐφοδιασμοῦ καὶ ὑγειονομικῆς παραγωγῆς ὅ,τι πρέπει, ὥστε νὰ γίνῃ ἡ ἐκμετάλλευσις τῶν πόρων τῆς χώρας εἰς τὸν μέγιστον βαθμὸν καὶ εὐστοχώτερον τρόπον καὶ ἡ ἀνανέωσις μὲ τὸν γοργότερον ρυθμὸν.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν μελέτην καὶ ἐπαλήθευσιν τῆς ἀριότητος τῶν ὑγειονομικῶν σχεδίων ἐπὶ τῆς περιπτώσεως νίκης καὶ κατοχῆς ξένου ἐδάφους ἢ ἐπὶ ἥττης καὶ ἀγῶνος ἀντιστάσεως, ὀφείλει ἡ Ἐπιτροπὴ νὰ διέπεται σταθερῶς καὶ ἐπιμόνως ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ μείνῃ ἄθικτος ὁ στρατός, διαβιῶν εἰς χῶρον ἀνθυγιεινὸν καὶ ἐν μέσῳ πληθυσμοῦ νοσοῦντος.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰ ὑγειονομικὰ σχέδια ἐπὶ ἥττης, κατοχῆς τῆς χώρας καὶ ἀγῶνος ἀντιστάσεως, θὰ ἐξακριβοῦνται, ἐὰν τὸ σχέδιον προέβλεψε νὰ ἔχουν μορφωθῆ οἱ μυστικοὶ ὑγειονομικοὶ πυρῆνες, νὰ ἔχουν σχηματισθῆ αἱ μυστικαὶ ἀποθηκεύσεις καὶ ἀποθέσεις ὑγειονομικῶν ἐφοδίων καὶ οἱ ὑπεύθυνοι τῆς ὑγειονομικῆς ἀντιστάσεως νὰ ἔχουν κλιμακωθῆ καὶ ὀργανωθῆ καὶ νὰ διαθέτουν πληρῆς σχέδιον συνεννοήσεως, συνεργασίας, συντονισμοῦ καὶ ἀνεφοδιασμοῦ.

Ἡ Ἐπιτροπὴ ὡς ὄργανον καταστρώσεως τῶν κυρίων σχεδίων Βιολογικῆς ἀμύνης.

Θὰ ὑπομνήσωμεν κατὰ σειρὰν σπουδαιότητος, ποῖα ζητήματα κυρίως θὰ προσέξῃ ἡ Ἐπιτροπὴ καὶ ποῖος θὰ εἶναι ὁ σκελετὸς τῶν ἀντιστοίχων σχεδίων κατὰ τομεῖς.

Α') *Στρατιωτικὸς τομεὺς.* Τὸν στρατὸν ἐκστρατείας καὶ τὸ Κράτος γενικῶς ἐν ἐπιστρατεύσει ἐνδιαφέρουν κατ' ἀρχὴν τὰ μέσα καὶ ἡ ὀργάνωσις, μὲ τὰ ὁποῖα ἐγκαίρως καὶ ἀσφαλῶς θὰ καθορισθῆ, θὰ ἐντοπισθῆ, καὶ θὰ ἐξουδετερωθῆ πᾶσα βιολογικὴ ἀφορμὴ, ἀπειλοῦσα τὴν ὑγείαν, εἴτε φυσικῶς παρουσιάζεται αὕτη, εἴτε ἀπορρέει ἐκ δολίας ἐνεργείας τοῦ ἐχθροῦ.

Ἰδιαιτέρως θὰ ἐνδιαφεροθῆ ἡ Ἐπιτροπὴ διὰ τὰς μαχομένας δυνάμεις καὶ διὰ τοὺς στόχους ζωτικῆς σημασίας.

Β') *Τομεὺς τῆς Δημοσίας ὑγείας.* Τὴν Κεντρικὴν ἐπιτροπὴν Βιολογικῆς ἀμύνης δέον νὰ ἀπασχολήσῃ μετὰ τὸ στρατιωτικὸν ζήτημα ὁ τομεὺς Δημοσίας ὑγείας, ἥτοι:

Ἡ ἔγκαιρος καὶ ἀσφαλὴς ἀνακάλυψις παντὸς λοιμογόνου παράγοντος καὶ ἡ ἀπόσβεσις πάσης ἐστίας αὐτῶν, ὅπως καὶ εἰς τὸν στρατόν.

Ἡ προκατοχύρωσις τοῦ πληθυσμοῦ καὶ διὰ γενικῶν ἐμβολιασμῶν.

Ἡ ἐξασφάλισις τῆς χώρας ἀπὸ τὰς ἐπιδημίας καὶ ἐνδημίας.

Ἡ ἄγρυπνος ἐπιτήρησις τῶν μέσων ὁμαδικῆς διαδόσεως τῶν νόσων.

Αἱ ἰδιαιτέρας συνθῆκαι τοῦ πολέμου ἐπιβάλλουν ἀπλοποιήσεις καὶ ἀναπροσαρμογὰς. Πράγματι μέρος τοῦ κανονικοῦ ὑγειονομικοῦ προσωπικοῦ θὰ ἐπιστρατευθῆ.

Κατὰ τὸν πόλεμον ἐξ ἄλλου γίνονται μετακινήσεις πληθυσμοῦ· αἱ ἐνέργειαι τοῦ ἐχθροῦ εἰς τὰ μετόπισθεν θὰ παρεμποδίζουσιν ἢ θὰ ἀπαγορεύουσιν τὴν ἀφιξίν ἐπικουρίας ἐκ τῶν γειτονικῶν περιοχῶν.

Τέλος λαμβάνουν χώραν ὠρισμένα: καταστροφαί, ἔχουσαι ὑγειονομικὸν ἀντίκτυπον πολὺ σοβαρόν.

Τὰ σχέδια συνεπῶς πρέπει μετ' ἐπιμελείας νὰ προβλέπουσιν λύσεις διὰ παρόμοια ἐνδεχόμενα.

Ἔτερον σοβαρὸν ζήτημα εὐθύνης τῆς Κεντρικῆς ἐπιτροπῆς εἰς τὸν τομέα τῆς Δημοσίας ὑγείας εἶναι ἡ ὀργάνωσις ὑγειονολογικῆς ἐπιβλέψεως τῆς παραγωγῆς, ἀποθηκεύσεως, ἐπεξεργασίας καὶ συντηρήσεως ἐφοδίων καὶ τροφίμων, ἡ ἐξασφάλισις ἐπαρκῶν ἀποθεμάτων εἰς ἀπολυμαντικὰ φάρμακα ἐντομοκτονίας, εἰς σπυδαῖα ὑγειονομικὰ ἐφόδια, μὴ παραγόμενα ἐνταῦθα καὶ ἡ προώθησις τῆς ἐγκωρίου παραγωγῆς εἰς τὸ μέγιστον δυνατὸν ὅριον.

Γ') *Τομεὺς τῆς βιομηχανίας.* Δύο εἶναι οἱ σκοποὶ περὶ τοὺς ὁποίους δέον νὰ στρέφωσιν τὰ σχέδια ὑγειονομικῆς ἀμύνης εἰς τὸν βιομηχανικὸν τομέα.

α') Νὰ προστατευθῆ πάση θυσίᾳ ἡ ἐθνικὴ βιομηχανία, ἥτις ἔχει ζωτικὴν σημασίαν διὰ τὴν διεξαγωγὴν τοῦ πολέμου καὶ δὴ ἀπὸ τὸν ἐνδεχόμενον τῆς ἀπεξαρθρώσεως λόγῳ ἐπιστρατεύσεως ἀναντικαταστάτων τεχνικῶν, τῆς δολιοφθορᾶς τῆς παραγωγῆς ἐκείνης, εἰς ἣν στηρίζεται ἡ προστασία ἢ ἡ προφύλαξις τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τῶν γεωργικηνοτροφικῶν προϊόντων, ἥτις κινεῖ ἰδρύματα Δημοσίας ὑγείας ἢ ἐγκαταστάσεις Δημοσίας ὑγιεινῆς καὶ τέλος τῆς δολίας ἐνεργείας τοῦ ἐχθροῦ κατὰ τοῦ προσωπικοῦ διὰ βιολογικῶν μέσων.

β') Ὁ δεύτερος σκοπὸς εἶναι νὰ προσανατολισθῆ ἡ βιομηχανία, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν μεθόδων ἐργασίας καὶ ἀσφαλοῦς ἀποδόσεως, ἃς δέον νὰ χρησιμοποιηθῆ, καθὼς καὶ τῶν κατευθύνσεων πρὸς ἃς δέον κυρίως νὰ στραφῆ ἡ προσπάθειά της.

Δ') *Τομεὺς τῆς Γεωργικηνοτροφικῆς.* Τὰ σχέδια εἰς τὸν τομέα τοῦτον πρέπει νὰ προβλέπουσιν:

α') Ἐξασφάλισιν καλοῦ δικτύου ἐπιστημονικῆς παρατηρήσεως ἀνὰ τὴν χώραν.

β') Ἐξασφάλισιν ἀποθεμάτων ἀπολυμαντικῶν.

γ') Ἐκκαθάρισιν τῶν ζωτικῶν χώρων καὶ ὑπηρεσιῶν γεωργίας καὶ κτηνοτροφίας ἀπὸ πᾶν ὑποπιον πρόσωπον.

Ὅδηγίαι θὰ προσανατολίζουν πρὸ παντὸς διὰ τὴν λήψιν μέτρων ἐπαρτυπήσεως ἐπὶ τῶν ζωτικῶν σημείων (κλεισωρίαι, πηγαὶ ἀρδεύσεως, γεωργικαὶ σχολαί, Κρατικὰ φυτώρια, σπόροι, ἐγκαταστάσεις συγκεντρώσεως κλπ.).

Ε') *Τομεὲς τῶν συγκοινωνιῶν καὶ μεταφορῶν.* Τὰ μέσα συγκοινωνίας καὶ μεταφορῶν θὰ ἀποσπᾶσιν τὸ ἰδιαιτέρον ἐνδιαφέρον τῆς Ἐπιτροπῆς.

Τὰ σχέδια θὰ προβλέπουν εἰδικῶς εἰς τὴν ἐφαρμογὴν ὄλων τῶν μέτρων ἐκείνων, δι' ὧν θὰ ἀνακαλύπτονται οἱ φυσικοὶ λοιμογόνοι παράγοντες, οἱ ὅποιοι ἐπὶ τὴν συγκέντρωσιν τῶν ἐπιστράτων εὐρίσκουν πάντοτε καταλλήλους συνθήκας, νὰ διαδοθοῦν εἰς πλείστας ὅσας μεγάλας μονάδας.

Κατὰ τὴν περιόδον αὐτὴν ἐνδεχομένη δολία ἐνέργεια τοῦ ἐχθροῦ διὰ πρακτόρων καὶ δολιοφθορέων πρέπει νὰ τύχη ἰδιαιτέρας προσοχῆς, ἰδίᾳ ὡς πρὸς τὴν προστασίαν τῶν ἐπιτασσομένων κτηνῶν. Μετὰ τὴν περιόδον ἐπιστρατεύσεως τὰ σχέδια θὰ προβλέπουν ἰδιαιτέρως διὰ τὰ μέσα θαλασσίας μεταφορᾶς ἐκ μακρυσμένων χωρῶν ἐφοδιασμοῦ καὶ κατὰ τὸν πλοῦν ἢ κατὰ τὴν ἐκφόρτωσιν καὶ τὴν ἀποθήκευσιν, ὡς καὶ διὰ τὰ μέσα συγκοινωνιῶν ἐκ τῶν κυρίων γραμμῶν ἀνεφοδιασμοῦ τοῦ μετώπου τῶν γενικῶν ἐφεδρειῶν.

Τὰ καθήκοντα ἐρεύνης τῆς Κεντρικῆς ἐπιτροπῆς Βιολογικῆς ἀμύνης.

Τὸ Κράτος διαθέτει ἀρμόδια ἐργαστήρια εἰς τὰ Πανεπιστήμια κτλ., ἅτινα καλῶς κατευθυνόμενα δύνανται νὰ ἀνταποκριθοῦν εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς ὑπηρεσίας Βιολογικῆς ἀμύνης συμπληρούμενα ἐν ἀνάγκῃ δεόντως.

Εἰς τὰ ἐργαστήρια ταῦτα θὰ γίνωνται:

Αἰ ἐρευνᾶν προαγωγῆς τῆς ἐπιστημονικῆς παραγωγῆς εἰς εἶδη πάσης φύσεως θεραπείας καὶ προφυλάξεως.

Αἰ ἐρευνᾶν προαγωγῆς τῶν προβλημάτων συντηρήσεως τροφίμων καὶ προστασίας φυτῶν, ζώων κτλ.

Αἰ ἐρευνᾶν ἅς ἐπιβάλλουν αἰ τυχὸν ἐκδηλούμεναι ἐνέργειαι τοῦ ἐχθροῦ.

Αἰ ἀναγνωριστικαὶ ἐρευνᾶν πάσης φύσεως, αἰ ὅποια προβλέπονται ἀπὸ τὰ σχέδια Βιολογικῆς ἀμύνης.

Τὸ συντονιστικὸν ὄργανον ὄλων τούτων τῶν ἐργαστηρίων δεόν νὰ εἶναι ἐν ὄρα πολέμου τὸ Κέντρον Ἐρευνῶν Στρατοῦ, ὡς προσηρμοσμένον πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον.

Τὰ καθήκοντα ἐποπτείας τῆς Ἐπιτροπῆς βιολογικῆς ἀμύνης.

Τὴν ἐποπτείαν ταύτην θ' ἀσκῆ, ἀναλόγως τῆς ὑπηρεσίας, διὰ τῶν μελῶν τῆς ἐκείνων, τὰ ὁποῖα καὶ ἐν εἰρηνικῇ περιόδῳ εἶναι ἐπιφορτισμένα μὲ τὴν ἀσκήσιν ὁμοίων καθηκόντων.

Ἡ ἐποπτεία αὕτη εἶναι μὲν βεβαίως πάντοτε ἐπιστημονικοῦ χαρακτῆρος, ἀλλὰ κατὰ κανόνα τὸ ἔργον ἐποπτείας ἔχει καὶ στρατιωτικὸν χαρακτῆρα.

Πρέπει ἐξ ἄλλου νὰ διευκρινηθῆ ὅτι τὸ κράτος, ὡς εἶναι εὐνόητον, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὀργανώσῃ ἐν πολέμῳ καθαρῶς στρατιωτικὰς ὑπηρεσίας βιολογικῆς ἀμύνης, εἰμὴ μόνον εἰς τὴν ζώνην ἐπιχειρήσεων. Ὅλαι αἱ λοιπαὶ ὑπηρεσίαι βιολογικῆς ἀμύνης θὰ ὀργανωθοῦν κατ' ἀνάγκην ἀπὸ τὰς ὑπηρεσίας ἐκείνας συγκοινωνιῶν, δημοσίας υἰγείας, ἐκπαιδεύσεως, γεωργίας καὶ παραγωγῆς γενικῶς κλπ., αἱ ὁποῖαι λειτουργοῦν καὶ ἐν εἰρήνῃ. Αἱ ὑπηρεσίαι αὗται, ὡς εἶναι εὐνόητον, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ μετατραποῦν πλήρως εἰς στρατιωτικὰς ὑπηρεσίας, ἀλλὰ διὰ νὰ λειτουργοῦν, ὡς ἐπιβάλλει ἀδήρητος ἀνάγκη, κατὰ στρατιωτικὸν τρόπον, πρέπει νὰ ληφθοῦν ὠρισμένα μέτρα.

Οὕτω τὸ γενικὸν σχέδιον δεόν νὰ προβλέπη π. χ., ὅπως ἐπιστρατεῦη μὲ τοὺς ἀναλόγους βαθμοὺς τοὺς ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ὑπηρεσιῶν τούτων.

Ἡ διάρθρωσις τῶν ὑπηρεσιῶν καὶ γενικῶς ὁ ρυθμὸς λειτουργίας αὐτῶν θὰ ἀναπροσαρμοσθῆ πρὸς τὰς πολεμικὰς συνθήκας.

Τὸ ἔργον ἀναπροσαρμογῆς ἐπιστημονικῆς καὶ τεχνικῆς ἐποπτείας θὰ ἀσκήσεται ἀπὸ τοὺς φυσικοὺς ἐν εἰρήνῃ προϋσταμένους των, ἀσκοῦντας ὅμως πλέον οὐχὶ πολιτικὴν, ἀλλὰ στρατιωτικὴν διοίκησιν, ὅτε καὶ μόνον θὰ ἐπιβληθῆ ἡ πειθαρχία ἐργασίας καὶ ἡ συνοχὴ τῶν ὑπηρεσιῶν.

Θέσις καὶ ἐξάρτησις τῆς Κεντρικῆς ἐπιτροπῆς Βιολογικῆς ἀμύνης.

Εἶναι φανερόν ὅτι ἐπὶ κεφαλῆς τῆς Ἐπιτροπῆς Βιολογικῆς ἀμύνης δεόν νὰ τεθῆ ἀνώτατος ἀξιοματικὸς τοῦ Ἐπιτελείου Ἐθνικῆς Ἀμύνης, ἀνήκων εἰς τὸν Ὑγειονομικὸν κλάδον καὶ ὅτι ἡ Ἐπιτροπὴ αὕτη, ὡς συμβουλευτικὸν ὄργανον τοῦ Ἀρχιστρατήγου καὶ δι' αὐτοῦ τῆς Κυβερνήσεως, πρέπει νὰ ὀργανωθῆ μερίμνη τοῦ Ἐπιτελείου του.

Τὸ Κρατικὸν δίκτυον ἐργαστηρίων ἐπαγρυπνήσεων καὶ διαπιστώσεων.

Ἀποστολὴ αὐτῶν.

Ἡ κυρία ἀποστολὴ τοῦ δικτύου ἐργαστηρίων εἶναι νὰ ἐπαγρυπνοῦν καὶ νὰ ἐκτελοῦν διαπιστώσεις, θὰ ἐκτελοῦν δηλαδὴ ἀναγνωρίσεις μικροβιολογικὰς ἀπὸ

άπλην πρόνοιαν, ἢ τοιαύτας, ἀναλαμβανομένας, ὅταν ἐκδηλωθῆ ἤδη ὑποπτόν τι φαινόμενον ἢ κροῦσμα νόσου.

Ὁργάνωσις, διάταξις καὶ διοικήσις αὐτῶν.

Τὸ δίκτυον ἐργαστηρίων πρέπει νὰ ὀργανωθῆ μὲ βάσιν τὴν ἐν τῷ αὐτῷ χώρῳ καὶ μὲ τὴν αὐτὴν ἐγκατάστασιν ἐξυπηρέτησιν ὅλων τῶν ἀναγκῶν τῆς Βιολογικῆς ἀμύνης, ἀρμοδιότητος ἀπάντων τῶν Ὑπουργείων διὰ λόγους ἀπλοποιήσεως, διοικήσεως καὶ ἐποπτείας, ἀλλὰ καὶ διότι εἶναι στοιχειωδῶς ἀπαραίτητα εἰς τὸ Κράτος καὶ ἐν εἰρήνῃ, ἵνα ἀσκῆ τὴν πρόνοιάν του.

Ἐκτελεστικὰ ὄργανα καὶ Ὑπηρεσίαι Βιολογικῆς ἀμύνης.

Ταῦτα συγκροτοῦνται εἰς συνεργεῖα εἴτε συλλογῆς ὑλικῶν πρὸς ἐξέτασιν, εἴτε εἰς συνεργεῖα ἀπολυμάνσεων καὶ προφυλάξεως.

Τὸ προσωπικόν των πρέπει νὰ ἐπιλέγεται, ὡς προοριζόμενον δι' ἐμπιστευτικὰς ἀποστολάς ἀσφαλείας, ἀλλὰ καὶ διότι χρειάζεται νὰ κατέχῃ εἰδικὰς γνώσεις. Ἡ ὑπηρεσία ἐπιβάλλεται νὰ χρησιμοποιῆ τὸ διατιθέμενον ἤδη ἐν εἰρήνῃ προσωπικόν. Μὲ μικρὰν μετεκπαίδευσιν θὰ ἐπιτευχθῆ ἱκανοποιητικὸν ἐπίπεδον ἐνημερώσεως τῶν συνεργείων εἰς τὰς ἀποστολάς των.

Ἄπλῶς θὰ προσανατολισθοῦν τὰ συνεργεῖα ἀρμοδιότητος γεωργίας καὶ ὑγιεινῆς εἰς τὰ ζητήματα τοῦ Βιολογικοῦ πολέμου. Τὸ πολὺ νὰ χρειασθῆ νὰ ἐκπαιδευθοῦν συστηματικῶς ὠρισμένα ἀπολύτως ἐξειδικευμένα ὄργανα, εἴτε διὰ νὰ χρησιμοποιηθοῦν ὡς προϊστάμενοι τῶν συνεργείων ἀπολυμάνσεων ἢ καθάρσεων εἴτε τέλος ὡς παρασκευασταί.

Ἡ ἐπιστράτευσις τῶν ἀρμοδίων ὀργάνων καὶ ἡ διάθεσις τούτων εἰς ἄλλας στρατιωτικὰς μονάδας πρέπει νὰ ἀποφευχθῆ· προτιμότερον εἶναι νὰ δημιουργηθοῦν δυσχέρειαι τινες εἰς μονάδας ὅπλων, ἀπὸ τοῦ νὰ παροραθῆ καὶ ἀστοχῆσῃ ἡ λειτουργία τῆς ὀργανώσεως Βιολογικῆς ἀμύνης, ἔνεκα εὐαρίθμων ἐπιστημόνων καὶ ἐξειδικευμένων τεχνικῶν.

Ἡ ὀργάνωσις τῆς Βιολογικῆς ἀμύνης εἰς τὸ κλιμάκιον τῶν Μ. Μονάδων.

Πρὸ παντὸς ἄλλου πᾶσα μεγάλη στρατιωτικὴ μονὰς ἔχει νὰ μεριμνήσῃ διὰ τὴν ὀργάνωσιν ἀρίστης ὑπηρεσίας ἐπαγρυπνήσεως, καθὼς ἐπίσης καὶ διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν καλῶν ὀργάνων εἰς τὰ προβλήματα τοῦ βιολογικοῦ πολέμου.

Βάσις τῆς ἐπαγρυπνήσεως εἶναι ἡ καλὴ ἐργαστηριακὴ ἐγκατάστασις εἰς τὸ Κλιμάκιον τοῦ Σ. Στρατοῦ. Τοιαύτην ὅμως εἰδικὴν ἐγκατάστασιν δὲν προβλέπει σήμερον ἡ σύνθεσις· αὕτη ὅμως εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαία.

Τὰ πλέον εϋθικτα σημεῖα εἰς τὴν ζώνην μεγάλης Μονάδος ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τῆς Βιολογικῆς ἀμύνης εἶναι τὰ ἑξῆς :

α') Τὰ πόσιμα ὕδατα.

β') Τὰ ἀρτοποιεῖα τῶν Μεγάλων Μονάδων καὶ γενικῶς τὰ ἐφοδιαστικά ὄργανα, κεντρικά ψυγεῖα, μεγάλα ἀποθῆκαι καὶ τυχὸν ἐν τῇ ζώνῃ της ἐργοστάσια ἐπεξεργασίας τροφίμων.

γ') Τὰ ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ ἐγκαταλειπόμενα ἐφόδια (νομὴ καὶ οἱ λαχανόκηποι, οἱ ὀπωρῶνες καὶ αἱ ἀποθῆκαι ἱματισμοῦ, τὰ ποτιστήρια κτηνῶν κτλ.).

δ') Ὅλως ἰδιαιτέρα προσοχὴ δέον νὰ καταβάλλεται διὰ τὴν προστασίαν τῶν ἐπιτελείων Μ. Μ. καὶ γενικῶς ὄλων τῶν σπουδαίων ἐκείνων προσώπων, ἐκ τῆς συμβουλῆς τῶν ὁποίων ἐξαρτᾶται ἡ διεξαγωγὴ τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ τοῦ πολέμου.

ε') Σημεῖον χρῆζον ἐξαιρετικῆς προσοχῆς εἶναι τὰ ἐκκενούμενα μεγάλα καταλύματα στρατιωτικῶν μονάδων.

ς') Αἱ ἀγέλαι Μ. Μονάδων καὶ οἱ Λόχοι μεταφορῶν ἐφοδίων.

ζ') Λίαν ἐνδιαφέρον ζήτημα εἶναι ἡ κωνωπολογικὴ ἔρευνα καὶ τὸ ζήτημα τῶν μυιῶν, τῆς φθείρας καὶ τοῦ ψύλλου καὶ ὁ περιοδικὸς ἔλεγχος τῶν συνήθων τούτων ξενιστῶν ἢ διαβιβαστῶν.

Ἐπαντα τὰ ὄργανα τὰ ὁποῖα ἡ Μ. Μονὰς θὰ χρησιμοποιῆ εἰς τοὺς ἄνω τομεῖς προληπτικῆς ἐρεύνης, πρέπει νὰ ἐπιλέγωνται μὲ μεγάλην προσοχὴν ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς εἰρήνης καὶ νὰ προεκπαιδεύωνται ἐπιμελῶς.

Ὁργανικῶς τὰ κλιμάκια ταῦτα πρέπει νὰ ἀνήκουν εἰς τὰ τμήματα ὑγιεινῆς Μεραρχιῶν καὶ εἰς τὸ Γραφεῖον Ὑγειονομικοῦ συμβούλου Σ. Στρατοῦ.

η') Ἡ περιφρούρησις τῶν ζωτικῶν κέντρων πολεμικῆς παραγωγῆς καὶ τῶν μεγάλων ἀστικῶν κέντρων δέον νὰ ἀνατίθεται εἰς ἰδιαιτέρα κλιμάκια, ἀσκοῦντα συνεχῆ ἀγρυπνον ἐπίβλεψιν.

R É S U M É

La guerre biologique telle qu'on se la représente communément ne peut être utilisée comme méthode susceptible de provoquer par elle-même la solution d'un conflit. L'auteur donne les raisons d'ordre morale, scientifique et militaire.

Sont ensuite étudiées les possibilités de l'utilisation de l'arme biologique contre des objectifs particuliers et précis.

Dans cet ordre d'idées chaque Etat présente une vulnérabilité propre et spéciale a lui qui est inhérente :

1. A sa situation géographique.

2. À son état sanitaire général.
3. À son organisation économique et sociale.
4. et à son importance militaire dans une coalition des belligérents.

Les secteurs vulnérables des agglomérations urbaines ou agricoles, des forces armées, de la production industrielle ou agricole, des transports et des communications, des administrations et des milieux dirigeants et scientifiques sont très attentivement examinés.

Un plan de défense nationale contre la menace biologique est ensuite proposé. L'originalité et l'importance de ce plan réside au fait qu'il vise la protection de l'état en temps de guerre, tout en restant dans la voie des réalisations prophylactiques indispensables aux populations, même en temps de paix : Le progrès sanitaire étant pour l'auteur la défense la plus sûre.

Ce plan prévoit :

- a) Un comité central de recherches scientifiques, de documentation, de surveillance et de coordination des services intéressés.
- b) La création dans chaque région d'un centre de défense biologiques et bactériologiques et un service spécial de détection.

Un fait nouveau d'importance internationale de premier ordre est mis en relief par l'auteur ; Il consiste à la thèse qu'il soutient, d'après laquelle la guerre par elle-même et de la façon qu'elle est faite par tous les belligérents, contient des actes qui sont sans qu'on s'en rende compte des attaques biologiques authentiques, quoique involontaires, indirectes et insoupçonnées. De même chaque Etat qui est lancé dans une guerre moderne peut provoquer contre soi-même une guerre biologique dans beaucoup des circonstances, sans en soupçonner le moins du monde cette triste équivoque.

En cas de défaite et d'occupation ennemie l'auteur propose la mesure internationale de l'envoi par le comité International de la Croix Rouge d'une commission administrative destinée à prendre en charge la responsabilité de faire respecter l'organisme sanitaire de l'état vaincu et occupé et s'opposer aux réquisitions et saisies illicites et autres forfaits des armées d'occupation à l'égard des services sanitaires des régions occupées.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ ΜΗ ΜΕΛΟΥΣ

ΙΣΤΟΡΙΑ. — Νέαι πηγαὶ τοῦ Χρονικοῦ τῆς Μονεμβασίας, ὑπὸ Ἐπαμεινώδα Χρυσανθοπούλου. Ἀνεκοινώθη ὑπὸ τοῦ κ. Σωκρ. Κουγέα.

Μὲ τὴν διερεύνησιν τῶν πηγῶν τοῦ συντόμου χρονικοῦ περὶ τῶν συμβάντων τῆς Πελοποννήσου κατὰ τὸν μεσαίωνα, τοῦ γνωστοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «Περὶ κτίσεως Μονεμβασίας» ὁ ὁποῖος ἔχει κακῶς ἀποδοθῆ εἰς αὐτό, ἠσχολήθησαν συστηματικῶς οἱ δύο μελετηταί του Λάμπρος καὶ Βέης. Ὁ πρῶτος ἐξήτασεν εἰδικῶς τὸ πρῶτον μέρος τοῦ χρονικοῦ καὶ ὑπέδειξεν ὄρισμένα χωρία τοῦ Εὐαγγρίου, τοῦ Θεοφυλάκτου τοῦ Σιμοκάττη καὶ τοῦ Θεοφάνους, τὰ ὅποια αὐτούσια σχεδὸν περιλαμβάνονται εἰς τὸ χρονικόν, ὡσαύτως δὲ συνεσχέτισε τὴν πληροφορίαν τοῦ χρονικοῦ περὶ ἐγκαταστάσεως τῶν Ἀβάρων εἰς Δορύστολον πρὸς ὄρισμένον χωρίον τοῦ ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου ἱστορικοῦ Γενεσίου περὶ ἐγκαταστάσεως Βουλγάρων ἐν αὐτῇ τῇ πόλει. Περὶ τῆς πηγῆς ὄρισμένων ἄλλων χωρίων τοῦ πρώτου μέρους τοῦ χρονικοῦ ὁ Λάμπρος δηλώνει ἄγνοιαν, σημειῶντων τὰ ἐξῆς:

«Ἄλλὰ καὶ ἄλλας τινὰς μικρὰς προσθήκας τοῦ χειρογράφου δὲν εὗρισκομεν παρὰ τοῖς γνωστοῖς Βυζαντινοῖς συγγραφεῦσι· τοιαῦται δὲ εἶναι ἢ ἐν σελίδι 100 «καὶ τὰ περὶ αὐτὴν ἀφειδῶς ληϊζόμενοι», τὰ μεταξὺ τῶν χωρίων τοῦ Θεοφυλάκτου καὶ Θεοφάνους ἐν σελίδι 102 «ἦλθεν δὲ καὶ μέχρι τῶν τοῦ Βυζαντίου προαστείων τὰ πάντα ληϊζόμενος» καὶ τὰ «ὀλίγοι δὲ τινες αὐτῶν τὸν πορθμὸν τῆς Ἀβύδου διαβάντες καὶ τὰ τῆς Ἀσίας χωρία ληϊσάμενοι αὐθις ἀνέστρεψαν». (Σπ. Λάμπρου, Ἱστορικὰ Μελετήματα, σελ. 113).

Δικαιολογημένως δὲν ἠδυνήθη ὁ Λάμπρος νὰ ἀνεύρη τὰ ὡς ἄνω χωρία εἰς τὰ περὶ τῶν Ἀβάρων σχετικὰ ἀποσπάσματα τῶν Βυζαντινῶν συγγραφέων· τὰ δύο τελευταῖα ἐκ τῶν παρατιθεμένων ἀνωτέρω χωρίων, ἀποτελοῦν, ὡς ἐξηκρίβωσα, κατὰ λέξιν σχεδὸν παράθεσιν χωρίων τοῦ Προκοπίου ἐκ τοῦ παρατιθεμένου ἐν συνεχείᾳ ἀποσπάσμάτος του, τὸ ὁποῖον ὀμιλεῖ διὰ τὰς ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ ἐπιδρομὰς τῶν Οὐννων, πολὺ προγενεστέρας τῆς ἐμφανίσεως τῶν Ἀβάρων καὶ τῶν ἐναντίον τοῦ Βυζαντίου ἐχθροπραξιῶν αὐτῶν. Ἄξιον ἀπορίας παραμένει, πῶς ὁ συμπλητῆς τῆς ἰβηρικῆς παραλλαγῆς τοῦ χρονικοῦ μετέθεσε τὰς ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ κατὰ τὸ 540 λαβούσας χώραν οὐννικὰς ἐπιδρομὰς, τεσσαράκοντα πέντε ὅλα ἔτη ἀργότερον, ἐπὶ Μαυρικίου καὶ πῶς ἐταῦτισε τοὺς Οὐννους μὲ τοὺς Ἀβάρους. Φαίνεται πιθανὸν ὅτι ὁ χαρακτηρισμὸς τῶν Ἀβάρων ὡς οὐννικοῦ λαοῦ, χαρακτηρισμὸς προερχόμενος ἐκ τοῦ Θεοφάνους καὶ περιλαμβανόμενος καὶ εἰς τὸ κείμενον τοῦ χρονικοῦ, κατέστησε δυνατὴν τὴν σύγχυσιν. Πάντως μὲ τὴν

διαπίστωσιν ταύτην ἔχομεν ὀφθαλμοφανῆ ἀπόδειξιν τοῦ ἐπιπολαίου τρόπου μὲ τὸν ὁποῖον εἰργάσθη ὁ συμπιλητῆς καὶ τὴν ἔλλειψιν προπαρασκευῆς καὶ σύγχυ- σιν, ἂν μὴ ἠθελημένην πρόθεσιν ἱστορικῆς πλαστογραφίας, ἡ ὁποία τὸν χαρακτη- ρίζει καὶ ἡ ὁποία παρατηρεῖται καὶ εἰς τὰς περὶ τῆς Πελοποννήσου εἰδήσεις του, τὰς ὁποίας ὅμως παρέλαβεν ἄλλοθεν, ὡς θὰ ἴδωμεν.

Τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ἀπόσπασμα τοῦ Προκοπίου ἔχει ὡς ἑξῆς: «*Μέγα μὲν εὐθύς στράτευμα οὐννικόν, διαβάντες ποταμὸν Ἰστρον, ξυμπάση Εὐρώπῃ ἐπέσκη- ψαν, γεγονὸς μὲν πολλάκις ἤδη, τσαυτα δὲ τὸ πλῆθος κακὰ ἢ τοιαῦτα τὸ μέ- γεθος οὐκ ἐνεγκὸν πάποτε τοῖς ταύτῃ ἀνθρώποις. Ἐκ κόλπου γὰρ τοῦ Ἰονίου οἱ βάρβαροι οὗτοι ἅπαντα ἐφεξῆς ἐλήσαντο μέχρι ἐς τὰ Βυζαντίου προάστεια, καὶ φρούρια μὲν δύο καὶ τριάκοντα ἐν Ἰλλυριοῖς εἶλον, πόλιν δὲ τὴν Κασσάν- δρειαν κατεστρέψαντο βία (ἦν οἱ παλαιοὶ Ποτίδαιαν ἐκάλουν, ὅσα γε ἡμᾶς εἰδέ- ναι) οὗ τειχομαχῆσαντες πρότερον καὶ τὰ τε χρήματα ἔχοντες αἰχμαλώτων τε μυ- ριάδας δύο καὶ δέκα ἀπαγόμενοι ἐπ' οἴκου ἅπαντες ἀνεχώρησαν, οὐδενός σφισιν ἐναντιώματος ἀπαντήσαντες, χρόνῳ δὲ τῷ ὑστέρω πολλάκις ἐνταῦθα γενόμενοι ἀνήκεστα ἐς Ρωμαίους δεινὰ ἔδρασαν· οἱ δὲ καὶ ἐν Χερρονήσῳ τειχομαχῆσαντες, βιασάμενοι τε τοὺς ἐκ τοῦ τείχους ἀμυνομένους καὶ διὰ τοῦ τῆς θαλάσσης ῥο- θίου τὸν περίβολον ὑπερβάντες, ὅς πρὸς κόλπῳ τῷ μέλανι καλουμένῳ ἐστίν. Οὕτω τε ἐντὸς τῶν μακρῶν τειχῶν γεγεννημένοι καὶ τοῖς ἐν Χερρονήσῳ Ρωμαί- οισ ἀπροσδοκῆτως ἐπιπεσόντες, ἔκτεινάν τε πολλοὺς καὶ ἠνδραπόδισαν σχεδὸν ἅπαντας. Ὀλίγοι δὲ τινες καὶ διαβάντες τὸν μεταξὺ Σηστοῦ καὶ Ἀβύδου πορ- θμόν, ληϊσάμενοί τε τὰ ἐπὶ τῆς Ἀσίας χωρία καὶ αὐθις ἐς Χερρόνησον ἀναστρέ- ψαντες ξὺν τῷ ἄλλῳ στρατῷ καὶ πάσῃ τῇ λείᾳ ἐπ' οἴκου ἀπεκομίσθησαν. Ἐν ἑτέρῳ τε εἰσβολῇ τούς τε Ἰλλυριοὺς καὶ Θεσσαλοὺς ληϊσάμενοι τειχομαχεῖν μὲν ἐνεχείρησαν ἐν Θερμοπύλαις, τῶν δὲ ἐν τοῖς τείχεσι φρουρῶν καρτερώτατα ἀμυ- νομένων, διερευνόμενοι τὰς περιόδους παρὰ δόξαν τὴν ἀτραπὸν εὖρον ἢ φέρει εἰς τὸ ὄρος ὃ ταύτῃ ἀνέχει. Οὕτω τε σχεδὸν ἅπαντας Ἑλλήνας, πλὴν Πελοπον- νησίων, διεργασάμενοι ἀπεχώρησαν».* (Προκόπιος, ἔκδ. Βόννης, 1ος τόμος, σελ. 167, 168).

Ἐν συσχετίσει πρὸς τὸ ἀνωτέρω ἀπόσπασμα τοῦ Προκοπίου δεόν νὰ λη- φθῆ ὑπ' ὄψιν προσέτι καὶ ἀπόσπασμα ἐκ τῶν Ἀνεκδότων του: «*Ἰλλυριοὺς δὲ καὶ Θράκην ὄλην, εἴη δ' ἂν ἐκ κόλπου τοῦ Ἰονίου μέχρι ἐς τὰ Βυζαντίου προ- άστεια, ἐν τοῖς Ἑλλάς τε καὶ Χερρονησιωτῶν ἡ χώρα ἐστίν, Οὐννοι τε καὶ Σκλα- βηνοὶ καὶ Ἄνται σχεδὸν τι ἀνὰ πᾶν καταθέοντες ἔτος, ἐξ οὗ Ἰουστινιανὸς παρέ- λαβε τὴν Ρωμαίων ἀρχήν, ἀνήκεστα ἔργα εἰργάσαντο τοὺς ταύτῃ ἀνθρώπους».* (Προκόπιος, ἔκδ. Βόννης, 3ος τόμος, σελ. 108).

Ἄξιον σημειώσεως εἶναι ὅτι καὶ ἡ φράσις «ἐν ἑτέρῳ τε εἰσβολῇ» τὴν ὁποίαν συνητήσαμεν εἰς τὸ πρῶτον παρατεθὲν ἀνωτέρω ἀπόσπασμα τοῦ Προκοπίου ἀπαντᾷ ὡσαύτως καὶ εἰς τὸ χρονικὸν καὶ συγκεκριμένως εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ δευτέρου μέρους του ἔνθα γίνεται λόγος περὶ τῆς ἐπὶ Μαυρικίου ὑποτιθεμένης βαρβαρικῆς ἐπιδρομῆς εἰς Πελοπόννησον.

Ὁ Προκόπιος πάντως καθορίζει ὅτι οἱ Οὐννοι ἐν τῇ «ἐτέρῳ εἰσβολῇ» ἐδήωσαν «σχεδὸν ἅπαντας Ἑλληνας πλὴν Πελοποννησίων». Τὸ σχετικὸν ἀπόσπασμα τοῦ χρονικοῦ ἔχει ὡς ἑξῆς: «Ἐν ἑτέρῳ δὲ εἰσβολῇ ἐχειρώσατο πᾶσαν τὴν Θεσσαλίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα πᾶσαν τὴν τε παλαιὰν Ἡπειρον καὶ Ἀττικὴν καὶ Εὐβοίαν. Οἱ δὲ καὶ ἐν Πελοποννήσῳ ἐφορμήσαντες πολέμῳ ταύτην εἶλον . . . » (Στ. Κυριακίδου, «Οἱ Σλάβοι ἐν Πελοποννήσῳ, σελ. 45, στήλη α'. ἰβηρικτὴ παραλλαγή).

Πρὸς τὸ χωρίον τοῦτο θὰ ἦτο δυνατόν ὡσαύτως νὰ συσχετισθῇ ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ δευτέρου βιβλίου Θαυμάτων τοῦ Ἁγίου Δημητρίου πραγματευόμενον περὶ σλαβικῆς ἐπιδρομῆς εἰς Ἑλλάδα: «Ἐγένετο τοίνυν, ὡς εἴρηται, ἐπὶ τῆς τοῦ ἐν ὁσίᾳ μνήμῃ ἐπισκοπῆς Ἰωάννου, τὸ τῶν Σκλαβίνων ἐπαρθῆναι ἔθνος, πλῆθος ἄπειρον συναχθὲν ἀπὸ τε τῶν Δρογουβιτῶν, Σαγουδατῶν, Βελεγεζητῶν, Βαΐουνητῶν, Βερζητῶν καὶ λοιπῶν ἔθνῶν πρῶτως ἐφευρόντων ἐξ ἑνὸς ξύλου γλυπτὰς νῆας κατασκευᾶσαι κατὰ θάλασσαν ὀπλισμένους καὶ πᾶσαν τὴν Θετταλίαν καὶ τὰς περὶ αὐτὴν νήσους καὶ τῆς Ἑλλάδος ἔτι μὲν καὶ τὰς Κυκλάδας νήσους καὶ τὴν Ἀχαΐαν πᾶσαν, τὴν τε Ἡπειρον καὶ τὸ πλεῖστον τοῦ Ἰλλυρικοῦ καὶ μέρος τῆς Ἀσίας ἐκπορθῆσαι καὶ ἀοικήτους . . . πλείστας πόλεις καὶ ἐπαρχίας ποιῆσαι . . . (Migne, Patrologia Graeca, τόμ. 116, στ. 1325).

Εἶναι προφανὲς ὅτι αἱ φράσεις «Πᾶσαν τὴν Θεσσαλίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα πᾶσαν» τοῦ χρονικοῦ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι ἄσχετοι πρὸς τὰς φράσεις «πᾶσαν τὴν Θετταλίαν . . . καὶ τὴν Ἀχαΐαν πᾶσαν» τοῦ βιβλίου Θαυμάτων καὶ μάλιστα ἐν συσχετίσει πρὸς «τὴν Ἑλλάδα πᾶσαν» τοῦ γνωστοῦ χωρίου τοῦ Εὐαγγερίου, τὸν ὁποῖον μάλιστα ἀναφέρει καὶ τὸ χρονικὸν ὡς μίαν ἐκ τῶν πηγῶν του. Τὰ περὶ Ἑλλάδος πάσης καὶ παλαιᾶς Ἡπείρου καὶ Ἀττικῆς καὶ Εὐβοίας καὶ Πελοποννήσου ἀναφερόμενα δυνατόν ὡσαύτως νὰ ἀποτελοῦν ἀνάπτυξιν τῆς φράσεως «καὶ τὴν Ἀχαΐαν πᾶσαν» τοῦ βιβλίου θαυμάτων. Ἡ εἰδησις τέλος τοῦ τελευταίου τούτου περὶ ἐκπορθήσεως μέρους τῆς Ἀσίας, δύναται νὰ μᾶς δώσῃ ἴσως τὸν μίτον τῆς ὑπὸ τοῦ χρονικοῦ γενομένης συσχετίσεως πρὸς τὴν ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ οὐννικὴν ἐπιδρομὴν, διὰ τὴν ὁποίαν ἀναφέρει ὡς εἶδομεν ὁ Προκόπιος ὅτι ἐπεξετάθη καὶ εἰς τμημα τῆς ἀσιατικῆς παραλίας τοῦ Ἑλλησπόντου. Ὁ συμπληρητὴς τῆς ἰβηρικῆς παραλλαγῆς τοῦ Χρονικοῦ παρασυρθεὶς ἔνδεχομένως ἐκ τῆς μνημο-

νευομένης εἰς ἀμφοτέρως τὰς ἐπιδρομὰς δηώσεως μέρους τῆς Ἀσίας ἐταύτισεν αὐτὰς καὶ ἐτοποθέτησεν ἐπὶ Μαυρικίου παραπλανηθεὶς ἴσως ἐκ τῆς σειρᾶς τῆς διηγήσεως.

Πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ βιβλίου *Θαυμάτων μνημονευομένην* σλαβικὴν ταύτην ἐπιδρομὴν ἢ ὁποία ἐπεκτείνεται καὶ κατὰ θάλασσαν μέχρι τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου, θὰ ἦτο δυνατόν νὰ συσχετισθῇ χωρίον τοῦ σύρου χρονογράφου Θωμᾶ τοῦ ἐξ Ἑμέσσης περὶ σλαβικῆς ἐπιδρομῆς εἰς τὰς νήσους καὶ τὴν Κρήτην. Πρόκειται προφανῶς περὶ τῆς ἰδίας ἐπιδρομῆς. Τὸ χωρίον τοῦτο κατὰ λατινικὴν μετάφρασιν ἔχει ὡς ἑξῆς: «Anno 934 (A. D. 623) Slavi Cretam ceterasque insulas invasere». (*Land, Anecdota Syriaca*, τόμος 1ος, σελ. 115).

Πρόκειται περὶ ἐπιδρομῆς λαβούσης χώραν πιθανῶς ἐπὶ Ἡρακλείου — τὸ ἔτος 934 κατὰ τὴν χρονολογίαν τῶν Σελευκιδῶν ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ἔτος 622-623 μ. Χ., 13ον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Ἡρακλείου — ἢ ὁποία δὲν συνεπάγεται ὅμως κατ' ἀνάγκην καὶ τὴν εἰς Ἑλλάδα ἐγκατάστασιν τῶν ἐπιδρομέων, ἐφ' ὅσον εἰς τὸ πρῶτον τῶν ὡς ἄνω ἀποσπασμάτων γίνεται λόγος περὶ αἰοικήτων πόλεων καὶ ἐπαρχιῶν. Δυνατὸν ἐκ παρερμηνείας τῆς εἰδήσεως ταύτης τοῦ βιβλίου *Θαυμάτων*, ἢ ὁποία λόγῳ τῆς ἀσαφείας τοῦ κειμένου συσχετίσθη ἴσως μὲ τὰς ἐπὶ Μαυρικίου ἐπιδρομὰς, τὰς ὁποίας ἀκολουθεῖ εἰς τὴν σειρὰν τῆς διηγήσεως, νὰ ἐπλάσθη καὶ ὁ μῦθος τῆς ἐπὶ διακόσια δεκαοκτὼ ἔτη βαρβαρικῆς κατοχῆς, ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ Μαυρικίου μέχρι Νικηφόρου τοῦ Α'. Ἐνδεχόμενον ὡσαύτως νὰ προέκυψεν ἢ σύγχυσις καὶ ἐκ παρερμηνείας ἄλλης τινὸς εἰδήσεως περὶ ἀβαρικῆς ἢ σλαβικῆς ἐπιδρομῆς εἰς Πελοπόννησον ἐπὶ Μαυρικίου, ἀναλόγου πρὸς τὴν πληροφορίαν τοῦ σύρου Πατριάρχου Μιχαὴλ περὶ λαφυραγωγίας τῆς Κορίνθου ὑπὸ τῶν Σλάβων ἐπὶ τοῦ ὡς ἄνω αὐτοκράτορος. Πιθανὸν τέλος νὰ προέκυψεν ἢ σύγχυσις καὶ ἐκ παρερμηνείας τοῦ γνωστοῦ χωρίου τοῦ Εὐαγρίου, ὡς εἶχεν ὑποθέσει ἤδη ἀπὸ τοῦ 1858 ὁ Κωνσταντῖνος Παπαρηγόπουλος (*Ἱστορικαὶ Πραγματεῖαι*, ἐν Ἀθήναις 1838). Πάντως ἢ ἑξ ἱστορικῆς συγχύσεως προκύψασα εἰδησις περὶ τῆς πολυετοῦς βαρβαρικῆς κατοχῆς δὲν δύναται νὰ καταλογισθῇ εἰς βῆρος τοῦ συμπληροῦ τῆς ἰβηρικῆς παραλλαγῆς τοῦ χρονικοῦ — τῆς καὶ ἀρχαιότερας — ἀλλ' εἰς βῆρος τοῦ ὑποτιθεμένου συντάκτου τῆς ἀρχικῆς κοινῆς πηγῆς τῆς παραλλαγῆς ταύτης καὶ τοῦ ὑπὸ Σ. Κουγέα δημοσιευθέντος κατὰ τὸ 1912 σχολείου τοῦ ἐπισκόπου Καισαρείας Ἀρέθου, συγγενοῦς κατὰ τὸ περιεχόμενον καὶ τὴν διατύπωσιν πρὸς τὸ δεύτερον μέρος τοῦ χρονικοῦ. Εἰκάζεται ὅτι ὁ συντάκτης τῆς κοινῆς ταύτης πηγῆς — πιθανὸν ὑπομνήματος ἢ ἀναφορᾶς — Μητροπολίτης Πατρῶν ἐπὶ Λέοντος ΣΤ' ἠθέλησε νὰ δικαιολογήσῃ διὰ τοῦ ἐγγράφου του τούτου τὴν εἰς Μητρόπολιν προαγωγὴν τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς του, κατὰ τὴν ἐξέτασιν

τοῦ αἰδεσίμου τῶν διαφόρων θρόνων, τὴν λαβοῦσαν χώραν ἐπὶ τοῦ ὡς ἄνω αὐτοκράτορος. Τὴν ὑπαρξίν ἀναλόγου ὑπομνήματος ὑπέθεσεν ἤδη ἀπὸ τοῦ 1888 ὁ Στ. Θωμόπουλος (Ἱστορία τῶν Πατρῶν, σελ. 232), παρεδέχθησαν δὲ οἱ Βέης («Ὁ ἐλκόμενος Χριστὸς τῆς Μονεμβασίας» εἰς Byz.-Neugrich. Jahrbücher, 1933, σελ. 208) καὶ Κυριακίδης («Οἱ Σλάβοι ἐν Πελοποννήσῳ, σελ. 51»). Ὁ ὅλος μῦθος περὶ τῶν συμβάντων τῆς Πελοποννήσου, ὡς συνεπλέχθη τελικῶς ὑπὸ τὴν ἐμφανιζομένην εἰς τὴν ἰβηριτικὴν παραλλαγὴν τοῦ χρονικοῦ μορφῆν, προέκυψε πιθανῶς κατόπιν πολλαπλῆς διαδοχικῆς ἐπεξεργασίας, εἰς τὸ βάθος τῆς ὁποίας κρύπτονται καὶ προφορικαὶ παραδόσεις τοῦ Πελοποννησιακοῦ λαοῦ, ὡς ὑπέδειξαν οἱ Βέης (ἐνθ' ἄνωτέρω) καὶ Ζακυθινὸς («Οἱ Σλάβοι ἐν Ἑλλάδι, σελ. 37-43»).

Ἐν συμπεράσματι δέον νὰ ἀποκρουσθῆ ἡ ἄποψις περὶ ἀπολύτου ἱστορικῆς ἀκριβείας τῶν εἰδήσεων τοῦ χρονικοῦ καὶ μάλιστα τῆς πληροφορίας περὶ τῆς ἐπὶ διακόσια δεκαοκτῶ ἔτη βαρβαρικῆς κατοχῆς, ἄποψις τὴν ὁποίαν ὑπεστήριξε πρὸ τινῶν ἐτῶν ὁ ἑλληνοαμερικανὸς καθηγητὴς Πέτρος Χαράνης (Βυζαντινὰ-Μεταβυζαντινά, 1946, σελ. 75 - 92 καὶ προσφάτως εἰς Byzantinoslavica τῆς Πράγας, X, 2, σελ. 254 - 259, 1949, καθὼς καὶ εἰς Dumbarton Oaks Paper, τόμ. 5, 1950, σελ. 139 - 166 ὅπου δημοσιεύεται εἰδικὴ μελέτη περὶ τοῦ χρονικοῦ τῆς Μονεμβασίας) καὶ νὰ ἐξετασθῆ μόνον τὸ ἐνδεχόμενον ἐπὶ μέρους ἀκριβείας ὠρισμένων ἐκ τῶν εἰδήσεων αὐτῶν καὶ ἰδίως τῶν σχετικῶν μὲ τὴν ἐπὶ Νικηφόρου τοῦ Α' ἦταν τῶν Σλάβων καὶ τὴν εἰς Πελοπόννησον ἐπιστροφὴν τῶν φυγαδευθέντων παλαιῶν κατοίκων αὐτῆς,

Ὁ ὡς ἄνω καθηγητὴς εἰς τὴν μελέτην του τὴν δημοσιευθεῖσαν εἰς τὰ Byzantinoslavica προσκομίζει εἰς ὑποστήριξιν τῆς ἐκτεθείσης ἄνωτέρω ἀπόψεώς του, τὰ ἀποτελέσματα ἀνασκαφῶν γενομένων πρὸ ἐτῶν εἰς Κόρινθον καθ' ὅς ἀνευρέθησαν τάφοι περιέχοντες εὐρήματα ὅμοια πρὸς ἀνάλογα τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης καὶ χρονολογούμενα ἀπὸ τοῦ 7ου αἰῶνος, (βλέπε Davidson ἐν Hesperia, τόμ. 6, 1937, σελ. 227-240), καθὼς ἐπίσης καὶ τὸ παρατηρηθὲν κενὸν εἰς τὰ νομισματικὰ εὐρήματα τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς τῆς περιοχῆς Κορίνθου ἀπὸ τῆς ἀνόδου τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου (668) μέχρι τῆς ἀνόδου τοῦ Νικηφόρου τοῦ Α' (802). Ἄμφοτερά τὰ προσκομιζόμενα στοιχεῖα δὲν ἐπιβεβαιοῦν τὴν ἄποψιν περὶ τῆς ἐπὶ διακόσια δεκαοκτῶ ἔτη βαρβαρικῆς κατοχῆς ἀπὸ τοῦ Μαυρικίου μέχρι τοῦ Νικηφόρου. Τὰ εὐρήματα τῆς Κορίνθου ἀναγόμενα εἰς τὸν 7ον αἰῶνα — ἐὰν ἡ χρονολόγησις εἶναι ὀρθή — δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συσχετισθοῦν πρὸς ἐπιδρομὴν τοῦ βου, τὴν ὑποτιθεμένην ὅτι ἔλαβε χώραν ἐπὶ Μαυρικίου. Θὰ ἦτο συμφωνότερον πρὸς τὰ πράγματα, ἐὰν ἤθελον συσχετισθῆ πρὸς

ἐπιδρομήν τινα ἐπὶ Ἡρακλείου, συμβῆσαν πρὸ τοῦ 626, ὅτε ἀπεχώρησαν ὀριστικῶς οἱ Ἄβαραοὶ ἐκ τῆς Ἀνατολῆς. Ὡσαύτως τὸ σημειούμενον κενὸν εἰς τὰ νομισματικὰ εὐρήματα μεταξὺ 668 καὶ 802 δὲν συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς διακοπῆς τῆς Βυζαντινῆς κυριαρχίας ἐπὶ τῆς Πελοποννήσου ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Μαυρικίου. Πάντως καὶ ἐὰν ἤθελε τυχὸν γίνεαι δεκτὴ ἡ ἐπὶ Μαυρικίου ἐπιδρομὴ—ἀσχέτως πρὸς οἰανδήποτε συνάφειαν πρὸς τὰ εὐρήματα τῶν ἀνασκαφῶν—δὲν συνεπάγεται αὕτη κατ' ἀνάγκην καὶ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν ἐπιδρομέων. Ἀπλαῖ ληστρικαὶ ἐπιχειρήσεις εἶναι σύνηθες φαινόμενον καὶ ἐπαναλαμβάνονται πολλάκις πρὸ τῆς ὀριστικῆς ἐγκαθιδρύσεως τῶν βαρβάρων ἐπὶ ὠρισμένου ἐδάφους. (Βλέπε Ἰωάννου Β. Παπαδοπούλου «Ἡ Κρήτη ὑπὸ τοὺς Σαρακηνοὺς» σελ. 36, 37, ὅπου ἀναφέρονται ἀραβικαὶ ἐναντίον τῆς Κρήτης ἐπιδρομαὶ κατὰ τὰ ἔτη 657, 674 καὶ 723, πρὸ τῆς ὀριστικῆς ἐκεῖ ἐγκαταστάσεώς των κατὰ τὸ 824). Δυνατὸν νὰ ἔχωνται ἀκριβείας ἡ ἐπὶ Μαυρικίου ἐπιδρομὴ καὶ ἡ ἐπὶ Νικηφόρου Α' ἥτις τῶν Σλάβων, ἀσφαλῶς ὅμως εἶναι ἀνθαίρετος ὁ μεταξὺ τῶν δύο ἀνεξαρτήτων τούτων γεγονότων σύνδεσμος, ἐκ τοῦ ὁποίου προέκυψε πιθανῶς ἡ εἶδησις περὶ τῆς ἐπὶ διακόσια δεκαοκτὼ ἔτη βαρβαρικῆς κατοχῆς. Ἡ εἰς Πελοπόννησον μεμαρτυρημένη ὑπαρξις τῶν Σλάβων προϋποθέτει βεβαίως ἐπιδρομὴν τινα ἢ ἐνδεχομένως εἰρηνικὸν ἐποικισμόν, ἢ ἀθροδὸς των ὅμως πρέπει νὰ συνέβη μετὰ τὴν ὑποτιθεμένην ἐπὶ Μαυρικίου ἐπιδρομὴν. Ἡ ἀπὸ τοῦ Ἡρακλείου ἀρξαμένη συστηματικὴ ἐγκατάστασις τῶν Σλάβων εἰς τὴν Βαλκανικὴν, ἀποτελεῖ χρονικὸν ὄριον, πρὸ τοῦ ὁποίου δὲν εἶναι δυνατὸν πάντως νὰ τεθῇ ἡ εἰς Πελοπόννησον ἐγκατάστασις των.

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 27^{ΗΣ} ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1951

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΑΡΙΔΑΚΗ

ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΕΠΕΤΕΙΩΣ ΤΗΣ 28^{ΗΣ} ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1940

Ἐπουσιάζοντος τοῦ προέδρου κ. *Γ. Μαριδάκη* εἰς τὴν ἀλλοδαπήν, προήδρευσε τῆς συνεδρίας ὁ ἀντιπρόεδρος κ. *Ἐμμ. Ἐμμανουήλ*.

Ἡ Ἀκαδημία συνήλθεν εἰς πανηγυρικὴν συνεδρίαν ἐπὶ τῇ ἐθνικῇ ἐπετείῳ τῆς 28^{ης} Ὀκτωβρίου 1940. Εἰς αὐτὴν προσκληθέντες παρέστησαν ὁ Μακ. Ἀρχ. Ἀθηνῶν κ. Σπυρίδων, οἱ Μητροπολίται Ὑδρας καὶ Νευροκοπίου, ὁ πρόεδρος τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας κ. Σ. Σολιώτης, ὁ πρόεδρος τοῦ Ἀρείου Πάγου κ. Δ. Κιουσόπουλος, ὁ πρόεδρος τοῦ Νομικοῦ Συμβουλίου τοῦ Κράτους κ. Κ. Δημητρακάκης, ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ἐπιτελείου Ἐθνικῆς Ἀμύνης κ. Γρηγορόπουλος, ὁ ὑποναύαρχος κ. Κώνστας, ὁ ἀντιπρόεδρος τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου κ. Ἀ. Νταῆς, οἱ Πρυτάνεις καὶ πολλοὶ τῶν Καθηγητῶν τῶν Ἀνωτάτων Ἐκπαιδευτικῶν Ἰδρυμάτων ὡς καὶ ἄλλοι προσκεκλημένοι.

Κατόπιν τῆς κατωτέρω εἰσηγήσεως τοῦ κ. Ἐμμ. Ἐμμανουήλ, ἐδόθη ἀκολουθῶς ὁ λόγος εἰς τὸν ἀκαδημαϊκὸν κ. *Χ. Χαριτωνίδην*, ὅστις ὠμίλησεν ἔχων ὡς θέμα: «*Ἐπιτάφιος εἰς τοὺς ἐν τῇ Βορείῳ Ἠπείρῳ καὶ Μακεδονίᾳ πεσόντας*».

ΕΙΣΗΓΗΣΙΣ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ Κ^{ος} ΕΜΜ. ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ

Τὴν ἡμέραν αὐτὴν καθ' ἣν ἡ ἀπαράμιλλος ἱστορία τῆς Ἑλλάδος προσέθεσεν εἰς τὰς δέλτους τῆς ἐν ἀκόμῃ ἡρωϊκὸν ΟΧΙ, θὰ πανηγυρίξῃ ἐσαεὶ τὸ ἀνάτατον τοῦτο πνευματικὸν καθίδρυμα τῆς πατρίδος μας.

Ἡ 28^η Ὀκτωβρίου 1940 ἀποτελεῖ ἡρωϊκὸν σταθμὸν τῆς νεωτέρας ἐλληνικῆς ἱστορίας· τότε τὸ ἔθνος σύσσωμον ἀπήντησε κατὰ τρόπον ἀντάξιον τῶν ἱστορικῶν του παραδόσεων εἰς τὴν ἀπαίτησιν τοῦ ἐχθροῦ περὶ παραδόσεως εἰς αὐτὸν τμημάτων τῆς χώρας διὰ τοῦ γνωστοῦ ΟΧΙ. Ἡ ἡμέρα αὐτὴ δὲν ἐσημείωσεν ἀπλῶς εἰς τὸν ροῦν τοῦ χρόνου ἐν ἀπὸ τὰ τόσα ἐν-

δοξα συμβάντα τῆς ἱστορίας τῆς πατρίδος μας, ἀλλ' ὑπῆρξε κάτι σημαντικώτερον· ἐγένετο αὐτὴ σύμβολον τοῦ τραγικοῦ μεγαλείου τῆς ἑλληνικῆς ψυχῆς, ἡ ὁποία πάντοτε ἐπροτίμησε τὸν θάνατον ἀπὸ τὴν ἀτίμωσιν καὶ τὴν δουλείαν.

Ἐπίβουλος κατὰ τοῦ ἔθνους ἡμῶν ἐχθρός, μὴ ἀντέχων εἰς τὴν ὑπὸ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου ἐπιδιώξιν τῆς πραγματοποιήσεως τῶν σχεδίων του πρὸς ὑποδούλωσιν τῆς ἡμετέρας πατρίδος, ἐνήργησεν ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς νυκτὸς καὶ ἐζήτησε προτοῦ ἀνατείλει ἡ ἡμέρα τῆς 28 Ὀκτωβρίου 1940 τὴν παράδοσιν εἰς αὐτὸν τοῦ πατρίου ἐδάφους. Τότε μία δρᾶξ ἀνθρώπων ὠρθώθη ἐνώπιον σιδηροφράκτων λεγεῶνων. Ἡ ἑλληνικὴ ἀντίστασις ἀποτελεσματικὴ ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς καὶ ἐπιτυχοῦσα ν' ἀνατρέψῃ τὸν εἰσβολέα ἐκείθεν τῶν συνόρων, δὲν ἐπροστάτευσε μόνον τοὺς πατρίους βωμοὺς καὶ ἐστίας, ἀλλ' ἔσχε προσέτι καὶ γενικωτέραν ἀπήχησιν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἐλευθέρων λαῶν, διότι ἡ νίκη τῶν ἑλληνικῶν ὄπλων ἀνεπτέρωσε τὸ φρόνημα πάντων τῶν ἀντιμετωπιζόντων τότε μὲ δέος τὰς στρατιωτικὰς δυνάμεις τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Ἰταλίας καὶ ἐνέπνευσε τὴν ἐλπίδα καὶ ἐστερέωσε τὴν πίστιν ἐπὶ τὴν ἑλληνικὴν νίκην.

Ἡ Ἑλλάς πρώτη διὰ τοῦ ὑπερόχου τούτου κατορθώματος ἀπέδειξεν εἰς τοὺς συνησπισμένους συμμάχους ὅτι ὁ Ἄξων δὲν ἦτο ἄτρωτος, ἐπιτυχοῦσα νὰ καταφέρῃ κατ' αὐτοῦ τὸ πρῶτον πλήγμα.

Τὸ θαῦμα ὅμως τοῦτο κατορθώθη, διότι τὸ Ἔθνος σύμπαν εὐρέθη τότε ὁμόβουλον καὶ ὁμονοοῦν καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἔτοιμον εἰς τὴν ὑπερτάτην θυσίαν, νὰ προκινδυνεύσῃ διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς πατρίδος καὶ τὴν προάσπιν τῶν ἀνθρώπινων ἐλευθεριῶν.

Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν ἐορτάζει σήμερον τὴν ἐπέτειον τῆς ἱστορικῆς ἡμέρας τῆς 28 Ὀκτωβρίου 1940 καὶ προβάλλει αὐτὴν ὡς καύχημα καὶ ὡς παράδειγμα. Τιμῶμεν κατ' αὐτὴν ὄλους ὅσους ἠγωνίσθησαν, τοὺς φανεροὺς καὶ τοὺς ἀφανεῖς ἥρωας καὶ δοξάζομεν τὴν μνήμην τῶν ἡρωϊκῶν μας νεκρῶν.

Τὰ παιδιὰ τοῦ Ὀκτωβρίου 1940 εἶναι τὰ ἴδια ποῦ ἠγωνίσθησαν διὰ τὴν ἐλευθερίαν καὶ εἰς τὸ Βίτσι καὶ εἰς τὸν Γράμμον καὶ τὸ ἔπος ὄλων αὐτῶν θὰ ὑμνήσῃ ὁ συνάδελφος κ. Χαριτωνίδης, ὅστις ἔχει τὸν λόγον.

Ε Π Ι Τ Α Φ Ι Ο Σ

ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΕΝ ΤΗ ΒΟΡΕΙΩ ΗΠΕΙΡΩ ΚΑΙ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΠΕΣΣΟΝΤΑΣ

Λόγος κατὰ τὴν Πρανηγυρικὴν Συνεδρίαν τῆς 27 Ὀκτωβρίου 1951

ΧΑΡ. ΧΑΡΙΤΩΝΙΔΟΥ

Δικαίως εἰς τὰς ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς Ἑλλάδος πανηγύρεις ἔταξαν καὶ τὴν εἰκοστὴν ὀγδόην Ὀκτωβρίου. Εἶναι ἡ ἡμέρα, καθ' ἣν ὁ πετροποίκιλος ἰταλογενὴς στρατὸς εἰσέβαλεν εἰς τὸ πάτριον ἡμῶν ἔδαφος, εἶναι ἡ ἡμέρα, καθ' ἣν οἱ μελανοχίτωνες τοῦ Μουσολίνι, ζηλώσαντος δόξαν Ψευδοξέρξου, εἰσώρμησαν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γῆν· εἶναι ἡ ἡμέρα, καθ' ἣν οἱ λύκοι τῆς Τοσκάνης ὠρούμενοι νυκτερινοὶ ἐπάτησαν τὸ Ἑλληνικὸν χῶμα κατασιχύνοντες τὸ ὄνομα τοῦ Γαριβάλδη, οὗ οἱ εὐγενεῖς ἀπόγονοι ἔχυσαν τὸ αἷμά των ἀγωνιζόμενοι ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος. Εἶναι ἡ ἡμέρα, καθ' ἣν οἱ Ἕλληνες ὄρθρου βαθέος ἀκούουσι τὰς σειρῆνας νὰ καταγγέλλωσι τὴν ἄφιξιν τοῦ περωτοῦ στόλου τῶν Λατίνων καὶ αἰφνιδίως μόλις ἀφυπνισθέντες ἀκούομεν τὸν πάταγον τῶν βομβῶν. Θέλουσιν εὐθύς ἐξ ἀρχῆς νὰ τρομοκρατήσωσι, νὰ ἐνσπείρωσι τὸ πανικὸν δέος. Μάτην οἱ γενναῖοι συνέλαβον τοῦτο ἐν τῇ διανοίᾳ. Ὁ μέγας Πᾶν¹ πάλαι παλαίτατα, ὅτε ἄλλος τύραννος, ὁ μέγας τῆς Περσίδος βασιλεὺς, εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἵνα ὑποδουλώσῃ καὶ ἐξανδραποδίσῃ αὐτήν, τὸν ἡμεροδρόμον Φειδιππίδην, δραμόντα, ὅπως καλέσῃ τὴν Σπάρτην πρὸς βοήθειαν, συνήντησε περὶ τὸ Παρθένιον ὄρος ὑπὲρ τὴν Τεγέαν καὶ εἶπεν ν' ἀπαγγείλῃ εἰς τοὺς Ἀθηναίους ὅτι θὰ μεταβῆ εἰς τὸν Μαραθῶνα, ἵνα συμμαχήσῃ μετ' αὐτῶν. Μόνον χίλιοι Πλαταιεῖς, πᾶσα δηλονότι ἡ δύναμις, ἦν ἡ μικρὰ ὑπὸ τὸν Κιθαιρῶνα πόλις ἠδύνατο νὰ παρατάξῃ καὶ δέκα περίπου χιλιάδες Ἀθηναῖοι νικῶσι τὸν πολυάριθμον στρατὸν τῶν Περσῶν, οἵτινες πανικόβλητοι τρέπονται πρὸς τὰ πλοῖα, ὅπως σωθῶσιν. Περίλαμπρον ἴσταται τρόπαιον, καὶ μνήμονες οἱ εὐσεβεῖς Ἀθηναῖοι τῆς συμμαχίας τοῦ θεοῦ ἰδρύνουσιν ὑπὸ τὴν Ἀκρόπολιν τὸ σπηλαιῶδες ἱερὸν² τοῦ Πανός, ὁ δὲ Σιμωνίδης ποιεῖ θαυμάσια ἐπιγράμματα, ὧν ἐν ὑπομνησκεί τὴν συμμαχίαν τοῦ θεοῦ :

*τὸν τραγόπουν ἐμὲ Πᾶνα τὸν Ἀρκάδα τὸν κατὰ Μήδων,
τὸν μετ' Ἀθηναίων στήσατο Μιλτιάδης*

Ὁ μέγας Πᾶν σύμμαχος ἀθέατος ζῆ ὑπὸ τὴν Ἀκρόπολιν, καὶ ὁσάκις τὸ Ἑλληνικὸν κινδυνεύει, μνήμων τῆς ἱερᾶς συμμαχίας συστρατεύεται μετὰ τῶν Ἑλλήνων. Καὶ τῇ 28 Ὀκτωβρίου, ὡς ἤκουσε τοὺς κροτοθορούβους τῶν Ἰταλῶν,

¹ Ἡρόδ. ζ', 105.

² Λουκιαν. Θ. Διαλ. 22,3.

καταλείπει ὁ τραγόπους θεὸς τὸ σπήλαιον, τρέχει, πηδᾶ, ἀναρριχᾶται ταχὺς εἰς τοὺς ἀποκρήμινους τῆς Πίνδου βράχους, ἐνσπείρει τὸ Πανικὸν δέος εἰς τοὺς gloriosos milites τοῦ κραυγασίδου Duce, τοῦ καταβοῶντος ἐκάστοτε τὴν ὑφήλιον ἀπὸ τοῦ Παλάτσο Βενέτσια.

Ἄλλὰ τίς μαινὰς Σίβυλλα ἐξώθησε τὸν μέγαν τῆς Ἰταλίας ἄρχοντα, ὅπως ἐκπληρώσῃ τὰ χιμαιρικὰ τῆς φυλῆς του ὄνειρα; Πάντως οὐχὶ ἡ Ῥωμαία ἐκείνη Σίβυλλα, ἡ συμβουλεύσασα τὸν υἱὸν τοῦ Ἄγκίσου καὶ τῆς Ἀφροδίτης, τὸν ἐθνάρχην τῶν Ῥωμαίων. Οὐχὶ ἡ Ῥωμαία ἐκείνη Σίβυλλα, ἀλλ' Ἑλληνὶς θεότης ἢ πρέσβα Διὸς θυγάτηρ Ἄττη¹ ταράσσει καὶ συγχέει τὰς φρένας τοῦ δεσπότη τῆς Ἰταλίας.

*Ὅταν γὰρ ὀργὴ δαιμόνων βλάβητι νινά,
τοῦτ' αὐτὸ πρῶτον, ἐξαφαιρεῖται φρενῶν,
τὸν νοῦν τὸν ἐσθλόν, εἰς δὲ τὴν χεῖρῳ τρέπει
γνώμην, ἔν' εἰδῆ μηδὲν ὧν ἐξαμαρτάνει¹.*

Ναί, ἡ Ἄττη ἐτύφλωσεν αὐτόν, διότι οὐχὶ ῥοδίνῃ θὰ ἦτο ἡ θέσις τῆς Ἑλλάδος μετὰ τὸν πόλεμον, συμμαχοῦσης τῆς Ἰταλίας μετὰ τῶν ἠνωμένων ἐθνῶν — λέγω ὅ,τι αἰσθάνομαι — Καὶ ποῖα ἦσαν τὰ ὄνειρα τοῦ δεσπότη τῆς Ἰταλίας; Τὰ παλαιὰ πεπωμένα, Πᾶσα Ἑλλάς Μουσολίνι ὑπήκοος, Ἡ Ἑλλάς Ῥωμαϊκὴ ἐπαρχία (provincia Achaia), ἡ δὲ καθ' ἡμᾶς θάλασσα, ἡ Μεσόγειος², postrium mare. Ταῦτα διενόηθη ὁ Ψευδοξέρξης ἠγούμενος πολυπληθοῦς στρατοῦ καὶ στόλου κατὰ θάλασάν τε καὶ ἀέρα. Τὸν ἄνθρωπον οὐκ εἶα καθεῦδειν τὰ τοῦ Χίτλερ τρόπαια, στρατεύων δ' ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα ὠνειροπολεῖτο εὔωνα Χιτλερικά ἀνδραγαθήματα. Ἄλλ' ἠγνόει ὅτι τυραννῶν δὲν κατώρθωσε νὰ σφυρηλατήσῃ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ὑπηκόων του ἀνδρείαν καὶ θάρρος, ἠγνόει ὅτι δὲν ὠδήγει εἰς τὸ πεδῖον τῶν πεπωμένων του cives Romanos, πολίτας Ῥωμαίους, ἀλλὰ Νεφελοκοκκυγίας πολίτας.

Πλὴν τὰ ὄνειρά του ὅπωςδήποτε ζητεῖ νὰ ἐκπληρωθῶσι καὶ δικαίως καὶ ἀδίκως. Ἐπρεπε λοιπὸν πάσῃ τέχνῃ καὶ μηχανῇ νὰ δικαιολογήσῃ τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου. Ἄλλὰ δὲν ἦτο εὔκολον. Ἡ μικρὰ Ἑλλάς τῶν ἐπτὰ ἑκατομμυρίων

¹ Παρὰ Λυκούργῳ κατὰ Λεωκρ. § 92.

² Ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων δὲν ἐλέγετο ἡ Μεσόγειος θάλασσα (Mediterraneum mare) ἀλλ' ἤδε ἡ θάλασσα (Ἡρόδ. Α'. 1. 185. Ἀππιαν. Προοιμ. 1), ἡ παρ' ἡμῶν θάλασσα (Πλάτ. Φαίδ. σ. 113 Α), ἡ καθ' ἡμᾶς θάλασσα (Πολύβ. Α', 3, 9 καὶ ἀλλαχοῦ. Διοδ. Σικελ. Δ', 18,5) ἢ ἔσω ἢ ἐντὸς θάλασσα (mare internum). Ψευδαριστ π. Κόσμ. 3. Πολύβ. Γ', 29,2 Διοδ. Σικελ. Δ', 18,5). Ἀντιτίθεται δὲ πρὸς τὴν ἐντὸς καὶ καθ' ἡμᾶς θάλασσαν ἢ ἔξω ἢ ἐκτὸς θάλασσα.

οὐδεμίαν ἀφορμὴν παρεῖχεν εἰς τοὺς 45 ἑκατομμύρια Ἴταλους. Καὶ τότε αἶρεται ἡ ἀυλαία τοῦ Αἰσωπείου μύθου Ἐλύκος καὶ ἄρνιον, ὃν καὶ ἀναγινώσκω, διότι ἴσως ἀπὸ τῶν μαθητικῶν σας βάρθρων μέχρι σήμερον θὰ ἔχετε λησμονήσει αὐτόν.

Ἐλύκος ἄρνα εὐρὼν πεπλανημένον, οὐκ ἀφήρπασε χειρὶ δυνατωτάτῃ ἀλλ' ἠθέλησε μετ' εὐλόγου αἰτίας τοῦτον φαγεῖν. Εἶπε δὲ πρὸς αὐτόν τοιαῦτα· ἔπερσι σὺ πολλὰ καθύβρισάς με. Ὁ δὲ πρὸς αὐτὸν θρηνηδῶν ἀνεβόα· ἔγωγ' οὐκ ἐν τούτῳ γεγένημαι τῷ χρόνῳ. Καὶ ὁ λύκος εἶπε πρὸς αὐτόν· τὴν ἄρουράν μου νέμη. Ὁ δὲ ἔφη· ἄκμὴν τροφὴν οὐκ εἶδον. Πάλιν ὁ λύκος· ἔκ τῆς πηγῆς μου πίσεις. Ὁ δὲ οὐπω πέπωκα ὕδωρ' προσεῖπεν αὐτῷ· τῆς γὰρ μητρὸς μου τὸ γάλα ἢ τροφή μου καὶ τὸ πόμα μου. Ὁ δὲ συλλαβὼν καὶ φαγὼν τοῦτον εἶπεν· ἀλλ' ἐγὼ τέως ἄδειπνος οὐ μενῶ, εἰ καὶ σὺ ἀφορμὴν ἐμὴν πᾶσαν λύεις.

Ποικίλας ἀληθῶς ἀφορμὰς λυκείους ἐπενόει ἐκάστοτε ἡ Ἴταλικὴ δικτατωρία, ἀλλὰ δὲν κατεβρόχθισε τὸ ἄρνιον, τὴν μικρὰν Ἑλλάδα. Ἐφηρμόσθη ἡ ἀρχαία παροιμία Ἐλύκος ἔχανεν ἤτοι ἔμεινε μὲ ἀνοικτὸ τὸ στόμα. Ποίαν πρῶτην καὶ ποίαν ὑστάτην τῶν ἀφορμῶν νὰ καταλέξωμεν; Ἄλλ' ὀφείλομεν νὰ πράξωμεν τοῦτο γεύματος χάριν.

Τὸ χαλκίον Stephani ἀνακοινοῖ· Ὁ Ἀλβανικὸς πληθυσμὸς ὁ ὑποτεταγμένος εἰς τὴν Ἑλλάδα εὐρίσκεται ὑπὸ τὴν βαθεῖαν ἐντύπωσιν τρομεροῦ πολιτικοῦ ἐγκλήματος διαπραχθέντος εἰς τὴν ἑλληνοαλβανικὴν μεθόριον. Ὁ μέγας Ἀλβανὸς πατριώτης Νταοῦτ Χότζα γεννηθεὶς εἰς τὴν ἀλύτρωτον περιοχὴν τῆς Τσαμουριάς ἐδολοφονήθη ἀγριῶς ἐπὶ ἀλβανικοῦ ἐδάφους πλησίον τῶν συνόρων. Τὸ σῶμά του εὐρέθη ἀκέφαλον. Ἐγνώσθη βραδύτερον ὅτι οἱ δολοφόνοι ἦσαν Ἑλληνας πράκτορες, οἵτινες παραλαβόντες μεθ' ἑαυτῶν τὴν ἀποκοπεῖσαν κεφαλὴν παρέδωκαν εἰς τὰς ἑλληνικὰς ἀρχάς, αἵτινες ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν εἶχον ἐπικηρούξει τὸν Ἀλβανὸν πατριώτην. Ὁ δὲ λυκοφόρος ἡμερήσιος ἰταλικὸς τύπος ὤργιασεν, ὡς Τυρρηρικὴ σάλπιγξ διεσάλπισε πανταχοῦ μὲ τὴν φωνηεντόμεστον ἰταλικὴν γλῶσσαν τὸ ἐγκλημα τῆς Ἑλλάδος, τὸν φόνον τοῦ μεγάλου πατριώτου Νταοῦτ Χότζα.

Ἄλλὰ ποῖός τις ἦτο αὐτὸς ὁ μέγας πατριώτης, ὁ ἀπαθαντισθεὶς ὑπὸ τῆς ἰταλικῆς δικτατωρίας; Ὁ μέγας οὔτος πατριώτης ἦτο κοινὸς ἐγκληματίας, οἱ δὲ φονεῖς ἦσαν Ἀλβανοὶ καὶ οὐχὶ Ἑλληνας, ὁ δὲ φόνος ἐγένετο πρὸ εικοσαετίας. Κοινὸς λοιπὸν ἐγκληματίας ὁ Νταοῦτ Χότζα, ὁ *civis Romanus*, ὑπὲρ οὗ ἀκούεται τὸ *veto* τῆς νέας Ῥώμης, ἥτις ζητεῖ ἱκανοποίησιν.

Ἐποδεικνύουσιν οἱ Ἴταλοὶ συνεργασίαν τῶν δύο χωρῶν, ὃ ἔστι μεθερμηνεύμενον πολιτικὴν ὑποταγὴν τῶν Ἀθηναίων. Διαρρηδὴν ἀποκρούει ταύτην ἡ

Κυβέρνησις, ἰσχυρῶς διαβεβαιουμένη ὅτι θὰ τηρήσῃ οὐδετερότητα πρὸς τοὺς ἐμπολέμους. Ἐπακολουθεῖ τὸ ἀνοσιώτατον, ἀνιερώτατον, ἀνανδρότατον ἀνοσιούργημα τῶν Ἰταλῶν.

Εἶναι ἡ 15ῃ Αὐγούστου, ἡ ἑορτὴ τῆς Μεγαλόχαρης Τήνου. Πανταχόθεν τῆς Ἑλλάδος πλήθος εὐσεβῶν προσκυνητῶν συρρέει. Μετὰ τῶν προσκυνητῶν συναποπλέει καὶ ἡ Ἑλλη σημαιοστόλιστος προσκυνήτρια τῆς Μεγαλόχαρης. Ὑπενθυμίζει τὴν Θεωρίδα τῶν Ἀθηναίων, ἣτις ἐπέμπετο κατ' ἔτος πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος. Ἦτο παλαιὰ τῶν Ἀθηναίων εὐχὴ εἰς ἀνάμνησιν τῆς ὑπὸ τοῦ Θεσέως σωτηρίας τῶν δις ἑπτὰ ἐκείνων νέων, οἵτινες ἐπέλλοντο ὡς φόρος εἰς τὸν Μινώταυρον. Μέχρι τῆς ἐκ τῆς Δήλου ἐπανόδου τοῦ πλοίου οὐδεμία θανατικὴ ποινὴ ἐξετελεῖτο. Ἀλλὰ καθ' ἦν ὥραν ἡ παραλιακὴ ὁδὸς ἦτο κατάμεστος προσκυνητῶν, ὅπως παρακολουθήσωσι τὴν λιτανεῖαν, ἡ Ἑλλη τορπιλλίζεται. Τίνες οἱ ἀνόσιοι ἐργάται τοῦ στυγεροῦ ἐγκλήματος; Τίνες ἠφάνισαν ὑπούλως τὸ ὠραῖόν μας πλοῖον; Τίνες ἄλλοι ἢ οἱ δεξιοὶ χειρισταὶ τοῦ σιλέτου; Τίνες ἄλλοι ἢ οἱ σκηνοθετήσαντες τόσας καὶ τόσας σκευωρίας καὶ μηχανορραφίας; Καὶ ἐνθυμοῦμαι τοὺς λόγους τοῦ Ταιπε ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ τῆς τέχνης ἐν Ἰταλίᾳ. «Οἱ ἄνθρωποι οὗτοι εἶναι πεπαιδευμένοι, εὐφραδεῖς, εὐγενεῖς, ἀλλὰ δολοφόνοι κακοῦργοι καὶ φονεῖς Διαπράττουσιν ἔργα ἀγρίων, καὶ σκέπτονται ὡς ἄνθρωποι πολιτισμένοι· εἶναι λύκοι νοήμονες». Οὗτοι οἱ ἀπόγονοι τοῦ Καίσαρος Βοργίου συνέλαβον καὶ ἐκύησαν τὸν ἀνόσιον τορπιλισμόν. Τίς τότε, εἰς οὗ τὰς φλέβας ῥέει αἷμα ἑλληνικὸν διὰ τὴν ἀνίερρον καὶ ἀνανδρον ταύτην προᾶξιν τῶν Ἰταλῶν δὲν ἠσθάνθη τὸ αἷσθημα τῆς ἐκδικήσεως; Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης ἡ ἑλληνικὴ ψυχὴ γιγαντοῦται, πληροῦται πολεμικοῦ μένου, λησμονεῖ πολιτικὰς διαμάχας, γίνεται εἷς ἄνθρωπος, θέλει νὰ ἐκδικήσῃ τὰ ἱερὰ καὶ τὰ ὄσια του, εἶναι ἔτοιμος νὰ λάβῃ τὸ ὄπλον, ἔχει τὴν χεῖρα ὑπὸ τὴν σκανδάλην, περιμένει τὸ κέλευσμα τῆς πατρίδος καταπνίγων τὸν πόνον του. Καὶ ἐτάφη ἐκεῖ εἰς τὰ ἱερὰ τῆς Μεγαλόχαρης ὕδατα ἡ Ἑλλη· πέντε ἔτη ὑπὸ τὰ ὕδατα! Ἀλλ' ἀνέστη καὶ ὑπερήφανος σημαιοστόλιστος κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Μεγαλόχαρης καταπλέει εἰς τὴν Τήνον, ἵνα ἀποτίσῃ τὰ ἀναστάσιμα καὶ ὀρκισθῇ ὅτι οὐδέποτε ἐχθρὸς θὰ τολμήσῃ νὰ πλήξῃ αὐτὴν ἰταλιστὶ καὶ ἀνάνδρως, καὶ θὰ ἐπαναφέρῃ τὰς εὐλογημένας ἐκεῖνας ἡμέρας τῆς δόξης τῆς ναυμαχίας τῆς Ἑλλης.

Καταπνίγομεν τὸν πόνον μας, ἀλλ' ὁσημέραι ὑπεξάπτεται ἡ ὀργὴ τῶν Ἑλλήνων. Τὸ ῥωμαϊκὸν ἐργαστήριον ἀκαταπόνητον νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐργάζεται, ῥάπτει καὶ ὑφαίνει παντοίους δόλους καὶ ἐπιβουλὰς, δολοπλοκεῖ, μηχανορραφεῖ, ἀκατανόμαστος πληθωρισμὸς συκοφαντιῶν, τόσος ὅσος καὶ τῶν χαρτονομισμάτων τῆς ἐπονειδίστου κατοχῆς τῶν δύο ἀσπόνδων συνεταίρων.

Νέος ληστοδιάδοχος πατριώτης μετ' ἀμύμονα Νταουτ Χότζα ἐκθάπτεται, ὁ Σεφκὲτ Ὅσμὰν Τακά, ὅτι δῆθεν ἐδολοφονήθη διὰ τὴν ἐθνικὴν του δρᾶσιν ὑπὸ Ἑλλήνων, καὶ ἐν ἐπιμέτρῳ . . . ἐβιάσθη ἡ κόρη τοῦ Μεχμέτ Γιακοῦπ ὑπὸ ἐλληνικῆς ληστοσυμμορίας. Καὶ τίς ἦτο ὁ δολοφονηθεὶς μέγας φιλόπατρις καὶ ἐθνικὸς ἀνὴρ ἀκούων εἰς τὸ ὄνομα Σεφκὲτ Ὅσμὰν Τακά, ὑπὲρ οὗ ἀκούομεν τὸ veto τῆς νέας Ῥώμης; Ὁ Τακά ἀνῆκεν εἰς οἰκογένειαν φρενοβλαβῶν, προκειμένου δὲ νὰ εἰσαχθῆ εἰς τὸ φρενοκομεῖον Κερκύρας ἠττοκτόνησεν, ὅπερ ἐνόρως ἐμαρτύρησεν ἡ χήρα σύζυγός του καὶ οἱ συγγενεῖς του. Ἡ δὲ Ὀθωμανὶς παρθένος, ἡ Vestalis virgo, ἡ Ἐστιὰς παρθένος, ἧς τῆς παρθενίας τὴν τιμὴν ἀπῆτει ἡ Ῥώμη; Ἡ κόρη τοῦ Μεχμέτ Γιακοῦπ κατείχετο ὑπὸ ψυχοπαθολογικοῦ ἐρωτισμοῦ, διῆγε βίον ἐκλυτον. Ὁ Μεχμέτ Γιακοῦπ τίμιος Ἀλβανὸς τὴν ἀτιμίαν τῆς θυγατρὸς οὐδαμῶς ὑπομείνας ἐφόνευσεν αὐτὴν καὶ σφῆξει τὴν τιμὴν τῆς οἰκογενείας του. Ὁ Ἀλβανὸς γίνεται ἀληθινὸς civis Romanus. Ὑπενθυμίζει τὸν πατέρα τῆς Βιργίνιας Βιργίνιον, ὅστις ἀρπάσας ἔκ τινος κρεοπωλίου μάχαιραν κατέσφαξε τὴν θυγατέρα του πρὸ τῶν ὀμμάτων τοῦ πλήθους, ἵνα σώσῃ αὐτὴν ἀπὸ τῆς ἀκολασίας τοῦ Ἀππίου Κλαυδίου. Ἡ νέα Ῥώμη τοῦναντίον ζητεῖ ἱκανοποίησιν ὑπὲρ τῆς ἀτιμίας.

Ὁ πόλεμος εἶναι ἐγγύς. Ὁ δεσπότης τῆς Ἰταλίας συγκαλεῖ τοὺς ἐπιτελεῖς του καὶ ζητεῖ πληροφορίας προβάλλων διάφορα ἐρωτήματα. Ἐρωτᾷ τὸν ἀντιβασιλέα τῆς Ἀλβανίας· πῶς εἶναι ἐν Ἑλλάδι τὰ πνεύματα; Φαίνεται ὅτι οἱ Ἕλληνες ἔχουσι χάσει τὸ ἠθικόν των. Ὁ δὲ Πρέσκα, ὅστις ἦτο εἷς τῶν ἱκανωτάτων στρατηγῶν καὶ ἐκδότης τοῦ ἔργου "Ἀστραπιαῖος πόλεμος" καὶ εἶχεν ἀναλάβει νὰ ἐφαρμόσῃ τὴν θεωρίαν του εἰς τὴν κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐκστρατείαν, βεβαιοῖ: Τὸ ἠθικόν τῶν στρατευμάτων μας εἶναι ὑπέροχον. Τὰ μόνα κρούσματα ἀπειθαρχίας, τὰ ὁποῖα συνήνητσα εἶναι ἡ ἀσυγκράτητος ἐπιθυμία τῶν ἀξιωματικῶν φλεγομένων ὑπὸ τοῦ πόθου νὰ πολεμήσουν. Εἰς δὲ τὴν ἐρώτησιν τοῦ Μουσολίνι· Πόσας δυνάμεις διαθέτετε; ἀπαντᾷ. Ἐβδομήκοντα χιλιάδας ἐκτὸς τῶν ταγματῶν εἰδικότητων. Ἐχομεν ν' ἀντιμετωπίσωμεν 30 χιλ. Ἐχομεν δηλαδὴ ὑπεροχὴν 2:1. Ὡς πρὸς τὰ τεχνικὰ μέσα τάνκς καὶ ἀμυντικὰ ἔργα τοῦ ἐχθροῦ; Δὲν ἀνησυχῶ, ἀπαντᾷ ὁ Πρέσκα, ἀνησυχῶ μόνον διὰ μίαν ἐνδεχομένην ἀεροπορικὴν βοήθειαν τῶν Ἀγγλων πρὸς τοὺς Ἕλληνας. Δι' ἐμὲ ἡ ἐλληνικὴ ἀεροπορία εἶναι ἀνύπαρκτος.

Πάντα τὰ βλεπόμενα δι' ὠπλισμένου καὶ ἀόπλου ὀφθαλμοῦ ἐξήτασαν, ἠρεύνησαν, διεξωνήσαν μετ' ἀκριβείας. Ἄλλ' ἐν μόνον μὴ βλεπόμενον δὲν ἔλαβον ὑπ' ὄψιν, τὴν ἐκ κληρονομίας γενναίαν ἐλληνικὴν ψυχὴν, καὶ ἀναμιμνήσκομαι τὸν διάλογον τοῦ μεγάλου βασιλέως τῶν Περσῶν μετὰ τοῦ Δημαράτου. Εἶχεν

ἀπαριθμηθῆ ὁ Περσικὸς στρατός, Μῆδοι, Ἀσσύριοι Βάκτροι, παύω νὰ κατονομάζω αὐτόν, εἶναι ποικίλος, πλεῖστος· εἶχεν ἤδη ἀπαριθμηθῆ καὶ ὁ μέγας ναυτικὸς στρατός. Ὁ Ξέρξης ἱκανοποιημένος, βέβαιος ὅτι οὐδεὶς θὰ δυνηθῆ ν' ἀντιστῆ πρὸς τὰς μυριάδους δυνάμεις του ἠθέληεν ὡς ἐκ περισσοῦ νὰ λάβῃ ἐπίσημον βεβαίωσιν. Ἐκάλεσε λοιπὸν τὸν Δημάρατον. Ἐπιθυμῶ, λέγει, νὰ σ' ἐρωτήσω Δημάρατε. Σὺ εἶσαι Ἕλλην καὶ ἐκ πόλεως οὔτε ἐλαχίστης οὔτε ἀσθενεστάτης. Εἰπέ μοι θὰ δυνηθῶσιν οἱ Ἕλληνες νὰ προβάλῳσιν ἀντίστασιν, νὰ ὑψώσωσι χεῖρας ἐναντίας κατ' ἐμοῦ; Καὶ ὁ Δημάρατος. Θέλεις, ὦ βασιλεῦ, τὴν ἀλήθειαν καὶ οὐχὶ νὰ ὀμιλήσω λόγους εὐχαρίστους. Τότε θὰ ὀμιλήσω οὐχὶ περὶ πάντων τῶν Ἑλλήνων ἀλλὰ περὶ μόνων τῶν Λακεδαιμονίων. Οὔτοι θὰ ἐναντιωθῶσι καὶ ἐὰν οἱ ἄλλοι πάντες σκέπτονται, ὅπως σύ. Μὴ ἐρωτήσης πόσοι εἶναι, καὶ χίλιοι ἂν εἶναι θὰ πολεμήσωσι καὶ ὀλιγώτεροι τῶν χιλίων, ἢ καὶ περισσότεροι. Ἐγέλασεν ὁ Ξέρξης. Τί λέγεις, Δημάρατε, χίλιοι ἄνδρες θὰ πολεμήσωσιν ἐναντίον τοσαύτης στρατιᾶς; Ἐὰν ἕκαστος ἐκείνων εἶναι ἀντάξιός δέκα τῆς στρατιᾶς μου, τότε βεβαίως ὁ λόγος σου εἶναι ὀρθός. Ἐγὼ αὐτὸς δὲν ἰσχυρίζομαι ὅτι εἶμαι ἱκανὸς νὰ μάχωμαι οὔτε πρὸς δέκα ἄνδρας οὔτε πρὸς δύο, οὐδ' ἠθέλον μονομαχήσει, ἀλλ' ἐὰν εἶναι ἀνάγκη ἢ μέγας τις ἀγὼν παροτρύνει πρὸς τοῦτο, μετὰ μεγίστης εὐχαριστήσεως ἠθέλον πολεμήσει πρὸς ἕνα τούτων τῶν ἀνδρῶν, οὔτινες λέγουσιν ὅτι ἕκαστος εἶναι ἀντάξιός τριῶν Ἑλλήνων. Ἴδου ἡ ἱστορία μετὰ δύο χιλιάδας καὶ τριακόσια ἔτη ἐπαναλαμβάνεται. Τεσσαράκοντα καὶ πλέον ἑκατομμύρια Ἴταλῶν ἐναντίον ἑπτὰ ἑκατομμυρίων Ἑλλήνων.

Ἰαύουσι πλέον τὰ προσχήματα καὶ ἡ ζήτησις τῶν ψευδαφορμῶν. Ὁ λύκος ἠνοιξε τὸ στόμα καὶ ἐτοιμάζεται νὰ καταβροχθίσῃ τὸ ἀρνίον. Μετὰ τὰ ἄρρητα ἐκεῖνα δεῖπνα ἐν τῇ Ἰταλικῇ πρεσβείᾳ ὀρθρου βαθέος ὁ πρεσβευτὴς ἐνδυσθεὶς τὴν λυκοφόρον στολὴν σπεύδει νὰ ζητήσῃ τὸ ἀρνίον καὶ νὰ ἐγχειρίσῃ τὸ κυνικὸν ἐκεῖνο πιττάκιον τοῦ κυρίου του. Ἀλλὰ καθ' ἣν ὥραν ἐγχειρίζει τοῦτο ἀπατᾷ, δολιεύεται, ὁ Ἰταλικὸς στρατὸς πανέτοιμος, ἀνοπλὸς συμφώνως πρὸς τὸ σχέδιον τοῦ ἀστραπιαίου πολέμου τοῦ Πράσκα βαδίζει πρὸς τὴν Πίνδον τὴν ἐπτασφράγιστον ταύτην πύλην καὶ διὰ τὴν Ἀλβανίαν καὶ διὰ τὴν Ἑλλάδα.

Ὁ κυβερνήτης τῆς χώρας μαντεύεται τὸ περιεχόμενον, ἀναγινώσκει τυπικῶς, παρατηρεῖ αὐτὸν ὀλόκληρον καὶ λέγει. Ὡστε πόλεμος! Ἦνοιξε τὴν θύραν καὶ ὁ λύκος ἐξῆλθεν ἄνευ ἀρνίου, λύκος χανών.

Ἡ ἄρρησις ἐκείνη ἀστραπιαίως ἀνηχεῖ πανταχοῦ. Δὲν καταπνίγεται ἡ φωνὴ ὡς μέχρι τοῦδε, 'οὐδ' ἔτι γλώσσα βροτοῖσιν ἐν φυλακαῖς· λέλυται γὰρ λαὸς ἐλεύθερα βάξιν'. Μυριστόμομον ἀναζῆ εἰς τὰ χεῖλη πάντων τῶν Ἑλλήνων τὸ 'Μολὼν λαβέ'. Σπεύδουσιν εἰς τὴν φωνὴν τῆς πατρίδος πάντες ἄδοντες θού-

ρια ἐμβατήρια. Νῦν ἔργω ἐπιστρατεύεται ἡ Ἑλλάς, βαδίζουσιν οἱ Ἕλληνες σφίγγοντες τοὺς ὀδόντας, ὅπως ἐκδιώξωσι τὸν ἀρπακτῆρα λύκον, ὅστις ἤδη ἠκονημένους ἔχων τοὺς ὀδόντας εἰσέρχεται ἢ προσπαθεῖ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ πάτριον ἔδαφος. Ἄλλὰ καὶ οἱ φύλακες τῶν συνόρων ἀγρυπνοῦσι μὲ τὰς μικρὰς τῶν δυνάμεις, ἔτοιμοι κατὰ κεραίαν νὰ ἐκτελέσωσι τὸ σχέδιον τοῦ ἐπιτελείου, κοιμῶνται ἐνδεδυμένοι. Ἀνακοινοῦται εἰς ἀπάσας τὰς μονάδας ἡ ἡμερησία διαταγὴ τῆς μεραρχίας «Ἀμυνθῆτε μετὰ λύσσης κατὰ τοῦ ὑπούλου καὶ ἀνάνδρου ἐπιδρομῆως, ὅστις θέλει νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ ἱερὸν τῆς πατρίδος μας ἔδαφος», ὁ δὲ στρατηγὸς Κατσιμητρός ἀπαντᾷ «δύναμαι νὰ διαβεβαιώσω ὑπευθύνως τὸν κύριον ἀρχηγὸν τοῦ γενικοῦ ἐπιτελείου ὅτι «δὲν θὰ περάσουν οἱ Ἴταλοὶ ἀπὸ τὸ Καλπάκι». Οἱ προκεχωρηκότες Ἴταλοὶ ἀναχαιτίζονται, ἡ αἱματωμένη Γκραμπάλα ἀνακαταλαμβάνεται, καταλαμβάνεται ὁ Προφήτης Ἡλίας, μεγάλη θυσία προσφέρεται ὑπὲρ τῆς πατρίδος· ὁ ἠρωϊκὸς ὑπολοχαγὸς Ἀλέξ. Διαῖκος πίπτει μαχόμενος, πίπτει νεκρὸς ὁ διμοιρίτης ἔφεδρος ἀνθυπασπιστῆς Ντάσκας, ὁ γενναῖος συνταγματάρχης Δαβάκης τραυματίζεται, προσπαθεῖ νὰ κρατηθῆ ὄρθιος, ἀλλὰ ταλαντεύεται, ὁ συνάδελφός του Σπυρόπουλος κρατεῖ αὐτὸν εἰς τὰς χεῖράς του, τρέχουσιν οἱ στρατιῶται καὶ σπένδοντες δάκρυα θεορᾶ μεταφέρουσιν αὐτόν. Ἀναλαμβάνει ὁ ταγματάρχης Καραβίας, διατάσσει ἐπίθεσιν ἐφ' ὄπλου λόγην καὶ οἱ Ἴταλοὶ τρέπονται εἰς φυγὴν. Διὰ τῆς λόγης ἐξεδίωξαν τοὺς Ἴταλοὺς οἱ Ἕλληνες πολλαχόθεν πολλάκις. Τὴν λόγην ἀπεκάλεσαν οἱ Ἴταλοὶ ὄπλον βάρβαρον. Ἄλλὰ δὲν εἶναι ὄπλον βάρβαρον, εἶναι ὄπλον ἑλληνικόν. Διὰ τῆς λόγης ἀντιμετωπίζει τις τὸν ἐχθρὸν στήθος πρὸς στήθος, ἡ λογχομαχία οὐχὶ δειλίαν ἀλλ' ἀνδρείαν μὴ νύει, ἐλέγχει θάρρος καὶ τολμηρίαν, οὐχὶ λιποψυχίαν, διὰ τῆς λόγης ἀτενίζει τις καρτερικῶς ζῶντα τὸν θάνατον. Ἡ λόγη εἶναι ὁ ἔλεγχος τῆς δειλῆς καὶ ἀνδρείας ψυχῆς. Ἐν τῇ λόγῃ ἀναστῆ τὸ ἐρώτημα τοῦ Αἰσχυλείου χοροῦ ἐν τῇ ἀθανάτῳ ἐκείνῃ τραγωδίᾳ, ἐν ἣ ἀπαθανατίζεται ἢ ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίᾳ. Θέλει ὁ χόρος νὰ μάθῃ, ποῖοι ἐνίκησαν οἱ Πέρσαι ἢ οἱ Ἕλληνες; Ἀκούσατε τὸ Αἰσχυλείου ἀρχίον ἐρώτημα «πότερον τόξου δῦμα τὸ νικῶν ἢ δορυκράνου λόγης ἰσχύς κεκράτηκεν;» ἦτοι τὸ τόξον νικᾷ, οἱ Πέρσαι, ἢ ἡ ἐν τῇ κορυφῇ τοῦ δόρατος λόγη; , οἱ Ἕλληνες; Ἀθάνατον ἑλληνικὸν ὄπλον! Καὶ τώρα θαυματουργεῖς εἰς χεῖρας ἑλληνικὰς ἐναντίον βαρβάρων ἐκεῖ ἐν Κορέᾳ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας. Ἡ λόγη, ὧ εὐγενεῖς Ἴταλοί, δὲν εἶναι ὄπλον βάρβαρον, ἐν αὐτῇ οὐδεμία ὑπουλότης ἐγκρύπτεται. Ἐὰν δ' ἠτένιζον τὸ γαταγάνι τοῦ Ἀναγνωσταρᾶ, δύνασθε νὰ φαντασθῆτε πῶς θὰ ἐχαρακτηρίζετο. Ναί, τὸ γαταγάνι τοῦ Ἀναγνωσταρᾶ, ὅπερ τὴν ἐπὶ πεντακόσια ἔτη στενάζουσιν Ἑλλάδα ὑπὸ τὸν ζυγὸν ὠμοτάτου τυράννου ἠλευθέρωσε. Ἄν εἶναι ὄπλον βάρβαρον, ὧ κάκιστοι γείτονες. Ὁ Ὑπερίτης

γενναίοί μου Ἴταλοί εἶναι ὄπλον βάρβαρον, ἀπάνθρωπον, κακοῦργον. Ὁ Ὑπερίτης! Ἐρρίπτετε αὐτὸν ἀπὸ τῶν ἀεροπλοίων σας ὡς μάννα, σαρδανίως γελῶντες καὶ ἀνακαγχάζοντες, κατὰ τῶν ἀφελῶς καὶ ἀμερίμως εἰς τὸν οὐρανὸν προσβλεπόντων Αἰθιοπίων, ὅπως μηδέποτε ἄλλοτε ἴδωσι τὸ γλυκὺ τοῦ ἡλίου φῶς, ἀλλ' ἐν σκότει δοῦλοι δουλεύωσι δούλια ἔργα. Τοῦτο εἶναι ἔργον βάρβαρον, Σκυθικόν· οἱ Σκύθαι ἔπραττον τοῦτο κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ πατρὸς τῆς ἱστορίας, ὃ ἡμερωταῖ τῶν βαρβάρων Ἴταλοί. Ἀφ' οὗ ἡμερώσατε, ἐξεπολιτίσατε ἐκτυφλοῦντες τοὺς Αἰθίοπας, τοὺς ὄντως ἀμύμονας, μεθ' ὧν, ὡς λέγει ὁ βασιλεὺς τῶν ποιητῶν, ὁ Ζεὺς ἀκολουθούμενος ὑπὸ τῶν ἄλλων θεῶν καὶ θεαινῶν συνεδείπνει ἐπὶ δώδεκα ἡμέρας, ἤλθετε καὶ εἰς αὐτὴν τὴν κατοικίαν τῶν θεῶν, εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὴν μεγάλην τῆς ἐλευθερίας διδάσκαλον ὡς ἔξανδραποδισταὶ καὶ καταποντισταί, οὐχὶ δὲ ὡς προσκνηταί, ἵνα ἀποτίσητε τὰ διδασκάλια τῆς ἐλευθερίας καὶ φόρον εὐγνωμοσύνης, διότι διδαχθέντες τὰ ἀγαθὰ τῆς ἐλευθερίας ἐξεδιώξατε τοὺς τυραννικοὺς δεσπότας σας καὶ ἡ Ἰταλία κατέστη ἐλευθερον ἠνωμένον βασίλειον. Ἦλθετε ἀλλ' ἀνεχαιτίσθητε, ἐπετέθητε ἀλλ' ἀπεκρούσθητε, ἠναγκάσθητε θύσσοι νὰ τάξητε, νὰ δείξητε τὰ τυφλὰ τοῦ σώματος καὶ ἄοπλα καὶ ἄχειρα καὶ φεύγοντες κατενωτίσθητε ἱκανὰς πληγὰς μνήμης ἔνεκα.

Ἄλλ' εἴσθε ἄπειροι τὸ πλῆθος ἀνασυγκροτεῖσθε, παρατάσσετε ἄπειρα ἄρματα μάχης καὶ ἄφθονον πυροβολικόν. Ὅλος ὁ χαλύβδινος οὗτος ὄπλισμός κινεῖται νὰ κατέλθῃ εἰς τὰ θρυλικά Ἰωάννινα. Κεραυνοβόλος δρᾶσις τοῦ ἀντιαρματικοῦ συγκροτήματος ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν γενναίων ἀξιωματικῶν ἄρχεται. Θύελλα πυρὸς καὶ σιδήρου ἐνσκήπτει ἐπὶ τῶν ἁρμάτων. Καπνὸς καὶ φλόγες ἐπακολουθοῦσι τὰς ἐκρήξεις τῶν δβίδων. Τὰ ἄρματα μάχης ἄλλα συντρίβονται καὶ ἄλλα καίονται, τὸ δὲ περικτὸν τρέπεται εἰς φυγὴν. Οἱ ἄνδρες ἀναπηδῶσιν ἀπὸ τῶν χαρακωμάτων καὶ βλέπουσι τὸν σιδηρόφρακτον ἐχθρὸν φεύγοντα ὀϊμωγὴ τε καὶ εὐχολὴ πέλεν ἀνδρῶν ὀλλύντων τε καὶ ὀλλυμένων. Ποτίζεται πάλιν ἡ Ἡπειρωτικὴ γῆ μὲ ἀφθονον αἶμα ἑλληνικόν.

Ποίαν μάχην πρώτην, ποίαν δευτέραν ἢ ὑστάτην νὰ ἐξυμνήσω; Τὴν μάχην τῆς Σαμαρίας ἢ τὴν μάχην τοῦ Σμόλικα καὶ τοῦ Διστράτου ἢ τὴν μάχην τῆς Κονίτσης; Τίνας ἡγέτας πρώτους νὰ ἐγκωμιάσω; τὸν Κατσιμῆτρον, τὸν Δημάρατον, τὸν Πιτσίκαν καὶ τὸν Γεωργούλην, τὸν Κόκκινον, τὸν Νομικόν, τὸν Σπηλιοτόπουλον ἢ τὸν Παπαδόπουλον; τὸν Γκερλιώτην ἢ τὸν Στανωτᾶν; τὸν Βραχνόν, τὸν Κετσέαν ἢ τὸν Καραβίαν; τὸν Ἀντωνόπουλον ἢ τὸν Παπασταθόπουλον; τὸν Χρυσοχόον, τὸν Μπεγέτην, τὸν Μαυρογιάννην ἢ τὸν Κωστάκη; ἢ τὸν γενναῖον ταγματάρχην Ἰσραηλίτην Φριτζῆν Μαρδοχαῖον; Ἀθάνατον, ὃ ἥρωες, θὰ ἀναγραφῆ τὸ ὄνομά σας εἰς τὰς δέλτους τῆς ἱστορίας. Ἀλλὰ καὶ κατὰ

θάλασσαν ὁ ἑλληνικὸς στόλος θαυματουργεῖ προξενῶν καταστροφὰς εἰς τὰς νηοπομπὰς τοῦ ἐχθροῦ. Τίνα πρῶτον ἢ δεύτερον νὰ ἐξάρω; τὸν Ἰατριδην, τὸν Χατζηκωνσταντῆν, τὸν Ῥώταν, τὸν Οἰκονόμου, τὸν Κώνσταν, τὸν Καββαδῖαν τοὺς ἀδελφοὺς Ζέπους; Ἐπραξαν ἄξια τῶν Σαλαμινομάχων, ἄξια τοῦ Μισοῦλη καὶ τοῦ Κανάρη. Ἐν τοῖς πρώτοις εἰς τὸν πίνακα τῶν συντελεστῶν τῆς νίκης ἴσταιται ὁ Ἀλέξανδρος Παπάγος.

Ἐὸ ἀστραπιαῖος πόλεμος τοῦ Πράσκα ἐματαιώθη, ἀπέτυχεν. Ὁ Μουσολῖνι τῇ 18ῃ Νοεμβρίου ὁμιλεῖ πρὸς τὰς φασιστικὰς ἱεραρχίας ἐν Ῥώμῃ, καταλύει τὸν Πράσκαν καὶ στέφει ἀρχιστρατήγον τὸν στρατηγὸν Σοντού, ὅστις μάτην προσπαθεῖ ν' ἀφαιρέσῃ τὴν πρωτοβουλίαν εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις ἀπὸ τοῦ ἀρχιστρατήγου τῶν Ἑλλήνων. Ἦδη προπαρασκευάζεται ἡ μάχη τῆς Κορυτσᾶς, ὅπου ἦτο τὸ Ἰταλικὸν στρατηγεῖον. Τέσσαρες μεραρχίαι, τέσσαρα τάγματα μελανοχιτώνων, πυροβολαρχίαι βαρέος πυροβολικοῦ ὑπερασπίζουσι τὴν Κορυτσάν. Ἐπὶ ἑννέα ἡμέρας μάχονται οἱ στρατιῶταί μας καὶ παρὰ τὴν ἰσχυρὰν ἀντίστασιν καὶ τὴν βροχὴν τῶν βομβῶν ὑπὸ τῆς ἐχθρικῆς ἀεροπορίας ἤσαν οἱ Ἕλληνες νίκην περιλάμπρον. Οἱ Ἕλληνες εἰσέρχονται εἰς τὴν πόλιν. Ἡ ἑλληνικὴ χαρὰ εἶναι ἀπεριγράπτος. Ὁ Βασιλεὺς ἀπευθύνει διάγγελμα πρὸς τὰς ἐνόπλους δυνάμεις, ὁ ἀρχιστρατήγος συγχαίρει τοὺς νικητάς, ὁ κυβερνήτης τῆς χώρας ὁμιλεῖ πρὸς τὸν ἑλληνικὸν λαὸν ἐπὶ τῇ λαμπρᾷ νίκῃ ὑπαινισσόμενος καὶ τὸν Μουσολῖνι, ὅστις εἶχεν ἐξαγγεῖλει ὅτι 'θὰ σπάσῃ τὰ πλευρὰ τῶν Ἑλλήνων'. Ἄλλ' ἡ μεγάλη γλῶσσα κεραινοῦται. Ἀλησμόνητοι ἡμέραι χαρᾶς. Κατελάβομεν τὴν Κορυτσάν. Τετράκις, ὦ Πανέλληνες, εἰσήλθομεν εἰς τὴν Κορυτσάν καὶ ἐξήλθομεν, ἀπῆλθομεν ὅθεν ἤλθομεν. Οὕτως οἱ ἰσχυροὶ διανέμουσι τὰ δῶρα τῆς δικαιοσύνης. Ὁ ἰταλικὸς κόθορνος ἐπεφύλασσε δι' ἑαυτὸν ἐν καιρῷ τὴν μερίδα, προπαρασκευάζετο νὰ καταβροχθίσῃ τὴν περιοχὴν οὐ μόνον κατὰ ξηρὰν ἀλλὰ καὶ κατὰ θάλασσαν. Εἶναι τὸ ἔτος 1923. Εἶχεν ἐπέλθει ἡ συμφορὰ τῶν συμφορῶν, ἡ Ἑλλὰς ἦτο συντετριμμένη, ὁ ἀκμαῖος ἑλληνισμὸς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐκριζωθεὶς πλάνης ἄστεγος ἐζήτει ἄσυλον, πολλοὶ καὶ ἐν τῷ ὑπαίθρῳ ἐκοιμῶντο. Αἶ, τότε οἱ γενναῖοι Ἰταλοὶ μικρὸν ἀφορμίδιον εὐρόντες ἐκστρατεύουσι, καταπλέει ὑπερμεγέθης στόλος καὶ καταλαμβάνει τὴν ὠραίαν Κέρκυραν, καὶ ἐν ἐπιμέτρῳ ἐξέρχεται ἡ μουσικὴ τῶν πλοίων, ὅπως κατακηλήσῃ τὰ πεπαιδευμένα εἰς τὴν μουσικὴν τῶν Κερκυραίων ὄντα. Μάτην, κατεκλήθησαν τὸ κενόν. Οὐδεὶς Κερκυραῖος ἐξῆλθε τῆς οἰκίας του. Ἐκλείσαν θύρας καὶ παράθυρα, αὐτοκατάκλειστοι ἔμειναν ἐντός. Naί, οἱ Ἕλληνες, μουσικώτατοί μου Ἰταλοί, εἶναι εἰθισμένοι νὰ φράττωσι τὰ ὄντα εἰς τὰς Σειρήνας, ἔχουσι μέγαν διδάσκαλον τὸν Λαερτιάδην Ὀδυσσεά, ὃν ναυαγὸν ἐγνώρισαν οἱ Φαίακες, οἱ νῦν Κερκυραῖοι, εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ βασιλέως των

Ἄλκινδου. Ἦτο ἀναγκαία ἡ παρέκβασις μου αὕτη, ἔπρεπε νὰ βεβαιωθῆτε ὅτι ἡ νῦν Ἱταλικὴ ἐπιβουλὴ παλαιάτατα παρεσκευάζεται.

Δὲν θέλω νὰ αἰσθανθῶ ὅτι ἀπηυδῆσατε ἀκούοντες τὰ ἡρωϊκὰ τῶν μαχητῶν μας κατορθώματα, ἤλθομεν, ὅπως ἀναμνησθῶμεν ταῦτα καὶ ἀντλήσωμεν θάρρος, ἤλθομεν, ὅπως χαλυβδώσωμεν τὰς ψυχὰς μας διὰ νεώτερα ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀνδραγαθήματα, ἤλθομεν, ὅπως ἐνωτισθῶμεν τοὺς ἀλησμονήτους ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγῶνας τῶν ἡρώων μας, εἰς οὓς ὀφείλομεν τὸν ἐλεύθερον ἀέρα, ὃν ἀναπνέομεν σήμερον καὶ τὴν θαλπωρὴν μας. Λησμονοῦνται αἱ μάχαι τοῦ Τεπελένι, τῆς Βίγλας καὶ τῆς Ντούσκας, τῶν Ἀγίων Σαράντα, τοῦ Δελβίνου καὶ τοῦ Ἀργυροκάστρου, τοῦ Κοῦτσι καὶ τῶν νέων Θερμοπυλῶν, τῆς Κλεισούρας; Ἦτῶνται καὶ πάλιν ἠτῶνται οἱ ἀνοπλοι Ἱταλοί, δεικνύουσι τὰ νῶτα φεύγοντες οἱ ἀρπακτῆρες λύκοι, οἱ δ' ἡρώες μας ὀπισθεν διώκοντες.

Ἀληθινοὶ ἄθλοι Ἡρώηλοι. Οἱ Ἡρώες μας κατὰ τὸν Ὅμηρον «πολλὰ δ' ἄναντα κάταντα πρόναντα δόχμιά τ' ἔρχονται, ὀρέων δυσβάτων ὕψη, βράχους κρημνώδεις, χαράδρας, λόχμας, ἐν ᾧ ἡ χιονοθύελλα καὶ τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως μαίνονται, ἡ δ' ἀγρυπνία καὶ ὁ κάματος καταπονεῖ αὐτούς. Βαδίζουσι διὰ χιόνος, κοιμῶνται νήστες ἐπὶ τῆς χιόνος, καὶ ἐπέρχονται τὰ δεινὰ τῆς παγοπληξίας, καὶ τῆς παγοπληξίας. Καὶ βλέπομεν σήμερον τοὺς ἡρώας μας μνημεῖα ζῶντα τῆς νίκης περιπατοῦντας ὡς περιπατοῦσι . . . μὲ τὰ δεκανίκια.

Ὡς δ' ὁ πάλαι Εὐρέξης μαθὼν τὴν δεινὴν τοῦ στόλου του συμφορὰν κατὰ τὸν Αἰσχύλον «ἀνώμωξεν κακῶν ὀρῶν βάθος» οὕτω καὶ ὁ Ψευδοξέρξης Μουσολίνι μαθὼν τὰς ἀλλεπαλλήλους ἤττας ἀνοιμώζει, ἀνοδύρεται ἀλλὰ κρύπτει τὸν πόνον του, ὀμιλεῖ πρὸς τὸν Ἱταλικὸν λαόν, ἀλλὰ δὲν μεγαλορρημονεῖ, δὲν ἀπειλεῖ ὅτι θὰ σπάσῃ τὰ πλευρὰ τῶν Ἑλλήνων, ὡς ἄλλοτε, εὐφημεῖ, φοβεῖται τὸν Καπιτωλῖνον Δία, ὅστις κολαστὴς τῶν ὑπερκόμπων ὑπάρχει. Ἐκτελεῖ ἱερὸν καθήκον, πλέκει τὸ ἐγκώμιον τῶν πεσόντων νεκρῶν ἐν τῷ πεδίῳ τῆς μάχης, τῆς λεγεῶνος Ἰσουλίας καὶ θραίνει αὐτούς μὲ τὰ ἄνθη τῆς ἀνοίξεως λέγων παρηγορητικῶς «ἡ ἀνοιξις εἶναι ἰδική μας ἐποχὴ, Ἱταλική, ὅλα θὰ μᾶς ἔλθουν ῥόδινα». Ἦδη μετὰ τὸν φθινοπωρινὸν Πράσκα καταλύεται καὶ ὁ χειμερινὸς Σοντοῦ καὶ ἔρχεται ὁ ἔαρινός, ὁ ἀνοιξιάτικος Καμπαρέλλο.

Ἐπὶ δέκα καὶ τέσσαρας ἡμέρας μάχονται οἱ Ἕλληνες πρὸς ὑπεράριθμον στρατόν, πυροβολικὸν καὶ ἀεροπορίαν. Εἶναι ἀδύνατον νὰ παραστήσωμεν τὴν γενναϊότητα τῶν ἡμετέρων, πανταχόθεν ἀπωθοῦσιν, ἀποκρούουσιν αὐτούς καὶ ὧ γενναῖοι :

*Μὲ τὴν λόγχη σας μόνο
 μὲ τὴν λόγχη σας καὶ μὲ τὴν ψυχὴ σας
 γυμνὲς καὶ τὲς δύο,
 ὠρμήσατε χέρι μὲ χέρι πιασμένοι
 ἔς τὸν ὑπέροτατο ἀντροίκιο χορὸ σας
 γὰ τὴν ἔφοδο τοῦ Ὑψους.*

Καταλαμβάνεται τὸ ὕψωμα 931 καὶ ὑψοῦται ἡ κυανόλευκος. Δὲν ἀναβαί-
 νουσι οἱ περοποίκιοι, ὅπως ἀλαλάξωσι νίκη, ἀλλὰ περοροουῖσι καὶ οἱ στρα-
 τηγοὶ των μαδηγένειοι ἀποχωροῦσιν, ἵνα ἀναγγείλωσιν εἰς τὸν Duce τὸ τέλος
 τῆς ἑαρινῆς ἐπιθέσεως. “Ἡ ἀνοιξὶς εἶναι ἐποχὴ Ἑλληνική”.

Καλὰ καὶ ἔνδοξα ταῦτα, ὧ ἀθάνατοι τῆς Ἀλβανίας ἤρωες. Ἀναπαύθητε
 εἰς τὰς νικητηρίους δάφνας σας, κλείσατε τὰ βεβαρημένα ὑπὸ τῆς ἀγρουπνίας βλέ-
 φαρά σας, διότι νέα κλαγγὴ ὄπλων ἀκούεται. Κατέρχονται οἱ Γερμανοί, δευτέρα
 αὕτη αὐτοκρατορία κατὰ τῆς μικρᾶς Ἑλλάδος. Τί κακὸν παθόντες, ὧ Τεῦτονες,
 ἐκστρατεύετε κατ’ αὐτῆς; Ἡ Ἑλλὰς σχεδὸν εἶναι Γερμανικὴ ἐπαρχία, ἡ ἐμπο-
 ρικὴ ἀγορὰ κατάμεστος ἐμπορικῶν γερμανικῶν προϊόντων, ἡ ἐκπαίδευσίς μας
 κατὰ Γερμανικὸν σύστημα. Οἱ ἀρχαιολογικοὶ μας τόποι ἀφειδῶς παρέχονται εἰς
 τοὺς σοφοὺς ἀρχαιολόγους χάριν τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιστήμης, αἱ Μυκῆναι, ὁ
 Ὀρχομενός, ἡ Ὀλυμπία ὀπόθεν πρὸ ὀλίγου ἀνημμένη ἡ δᾶς ἔφθασεν εἰς τὸ
 Βερολίνον, ἡ Λευκάς, ὁ Κεραμεικός, τὸ κάλλιστον προάστιον, ὅπου ἦτο τὸ δη-
 μόσιον σῆμα, ἐν ᾧ ἔθαπτον τοὺς ἐν τῷ πολέμῳ πεσόντας καὶ ῥήτωρ ἐπῆνει τὴν
 ἀρετὴν αὐτῶν. Οἱ Ἕλληνες σπουδασταὶ κατέκλυζον τὰ Γερμανικὰ πανεπιστήμια
 καὶ ἐπανήρχοντο συναποκομίζοντες οὐ μόνον τὰ Γερμανικὰ φῶτα ἀλλὰ καὶ τὴν
 ἀπαραίτητον σύντροφον νιφάδες νυμφῶν Γερμανίδων ἤλθον εἰς τὴν Ἑλλάδα,
 ὥσει μὴ εἴχομεν ἀπείρους θερμίδας νυμφῶν Ἑλληνίδων. Ὁ δ’ Ἕλλην χωρικὸς
 ἐθεώρει τὸν ἐπισκέπτην Γερμανὸν ἄνθρωπον σοφόν, ἐφιλοξένει αὐτὸν παρέχων
 τὰ πατροπαράδοτα ξένια καὶ τὸν ἐσκέπαζε μὲ τὰ ὠνειροπολημένα προικιά τῆς
 κόρης του, προικιά τοῦ ἀργαλειοῦ ὠραιόπλουμα καὶ χρυσοκεντημένα, τραγουδη-
 μένα ἀπὸ τὴν ἰδίαν μὲ τὸν ῥυθμὸν τῆς σαΐτας. Ἐγὼ αὐτὸς φοιτητὴς ὦν ἐνθυ-
 μοῦμαι ἀκόμη πῶς διετέθη ψυχικῶς. Εἶχον ἀνά χειρας τὴν τετράτομον ἔκδοσιν
 τοῦ Ἡροδότου τὴν ἐπεξεργασθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Creuzer καὶ Baehr, ἧς ἡ πρώτη
 ἔκδοσις ἐγένετο κατὰ τὸ 1830 μικρὸν μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος.
 Πόσον συνεκινήθη, δάκρυα ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν μου ἀνέβλυσαν, ὅτε ἀνέγνωσα
 τὴν ἀφιέρωσιν τῶν δύο Γερμανῶν ἔκδοτῶν. Ἀκούσατε αὐτὴν:

*Τοῖς Ἑλλησιν ἀπελευθερωθεῖσιν
τὴν
τῆς παλαιᾶς ἐλευθερώσεως ἱστορίαν
ἀνέθηκαν
οἱ ἐκδιδόντες!*

Τοὺς ἀπελευθερωθέντας λοιπὸν Ἑλληνας ἀπὸ ζυγοῦ, ὅφ' ὃν ἐστέναζον ἐπὶ πεντακόσια ἔτη ἔρχονται τῶρα νὰ ὑποδουλώσωσιν οἱ Γερμανοί, τοὺς Ἑλληνας παρ' οἷς δύο βωμοὶ εἶναι ἀείζωοι, ὁ βωμὸς τοῦ ξενίου Διὸς καὶ ὁ βωμὸς τοῦ Ἑλέου, τῆς φιλανθρωπίας. Ἐνθυμεῖσθε τὰ μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Ἰταλίας. Κατὰ λόγους ἤγοντο οἱ Ἰταλοί, ἠκολούθει εἰς καὶ μόνος Γερμανὸς σύρων ὀπισθὲν τοῦ τὸν μολοσσὸν κύνα του. Οἱ Ἕλληνες ἔβλεπον ἀπὸ τῆς πεζοφόρου τὸ θέαμα τοῦτο. Οὐδεὶς ἐπέχειρεν, οὐδεὶς ἀνεκάγχασεν, ἐλησμόνησε τὰ δεινὰ του, ἔβλεπε μόνον τὸν ἄνθρωπον, τὸν συνάνθρωπόν του καὶ παρῆιεν ὅτι ἀνθρωπίνως ἠδύνατο. Τοιαύτη ἡ εὐγένεια τῆς ψυχῆς τοῦ Ἑλλήνος. Κατὰ τοιοῦτου λοιπὸν εὐγενοῦς ἔθνοιο ἐπισκίπτει ἡ Γερμανικὴ λαΐλαψ συμμαχήσασα πρῶτον κατὰ τὸν χαρακτηρισμὸν τῶν Βυζαντινῶν χρονολογῶν μὲ τὸ ἀνοσιώτατον καὶ κακουργότατον ξανθὸν γένος τῶν Ῥώσ, οὗ τὰς ἐπιδρομὰς εἶχον δοκιμάσει οἱ Βυζαντινοί. Ποῦ εἶσαι, μεγάλε πατριάρχα Φώτιε¹, νὰ ἐκφωνήσης καὶ τρίτην ὁμιλίαν εἰς τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Ῥώσ;

Τίς ἡ χαλεπὴ αὕτη καὶ βαρεῖα πληγὴ καὶ ὀργή; πόθεν ἡμῖν ὁ ὑπερβόρειος καὶ φοβερὸς ἐπέσκηψε κεραυνός; πόθεν ἡ βαρβαρικὴ αὕτη καὶ πυκνὴ καὶ ἀθρόα κατερράγη θάλασσα; Ταῦτα καὶ ἄλλα ἔβροντοφώνει τότε ὁ πατριάρχης Φώτιος. Καὶ ἤδη ἐπισκίπτει ἡ Χιτλερικὴ λαΐλαψ διὰ τῆς Βουλγαρίας συγκατάγουσα καὶ τοὺς δῖς, τρεῖς καὶ τετράκις ἔμπρηστὰς τῆς Ἑλλάδος Βουλγάρους, τοὺς φρονεῖς καὶ τοὺς κακούργους. Δραματικοὶ ἀγῶνες διεξάγονται, ἀντίστανται τὰ ὄχυρά ὑπερανθρώπως καὶ μάλιστα τὸ ὄχυρόν Ἐχίνος, ἐξ οὗ διὰ τῆς λόγχης ἠναγκάσθησαν ν' ἀποχωρήσωσι καταλιπόντες διακοσίους νεκρούς. Εἰς ἄλλα ὄχυρά ῥίπτουσιν οἱ Γερμανοὶ βενζίνην, ἵνα προκαλέσωσι ἀποπνικτικὴν ἀτμόσφαιραν. Φαντάζεσθε τὴν ἀγωνίαν τῶν πολεμιστῶν μας, οἵτινες πολλάκις ἐξῆνθον καὶ ἐξεδίωξαν τοὺς ἐχθροὺς διὰ τῆς λόγχης. Ἄλλ' ἡ περαιτέρω ἀντίστασις δὲν ἦτο ἐφικτὴ, καὶ συνεφωνήθη ἔντιμος συνθηκολόγησις. Ῥαγδαίως οἱ Γερμανοὶ προχωροῦσι, βοηθοῦσι τοὺς δῖς καὶ πολλάκις ἠττημένους συμμαχοὺς των καὶ εἰσβάλλουσιν ἀμφοτέροι οἱ διεξευγμένοι σύμμαχοι, ἀλλ' ἠνωμένοι μόνον εἰς τὰ ταμεῖα τῆς τραπέζης τῆς Ἑλλάδος. Τί ζητοῦσι; 'Ζωτικὸν χῶρον' καὶ νὰ ἐπιβάλωσι

¹ Αἱ εἰς τὸν ἔφοδον τῶν Ῥώσ δύο ὁμιλίαι τοῦ Φωτίου εἶναι κατακεχωρισμέναι ἐν τῷ Δεξικῷ τοῦ Ἀνδρέου Λοπαδιώτου ὑπὸ τοῦ Ναυκκ ἐν Lexicum Vindobonensis, σελ. 202 κέ.

Ἐάν τάξιν τῶν πραγμάτων ἦτοι τὴν δουλείαν, ἑγεωργεῖν τοὺς Ἑλληνας, γράμματα δὲ μὴ μανθάνειν μηδὲ μουσικὴν. Οἱ Ἑλληνες ἐκτημόροι γεωργοὶ προσφέροντες εἰς τοὺς αὐθέντας τῶν τὰ προϊόντά των.

Αἱ λέξεις μετέβαλον σημασίαν καὶ ὡς λέγει ὁ Θουκυδίδης «καὶ τὴν εἰωθυῖαν ἀξίωσιν τῶν ὀνομάτων ἐς τὰ ἔργα ἀντήλλαξαν τῇ δικαιοσίᾳ» ἦτοι τὴν καθιερωμένην σημασίαν τῶν λέξεων διὰ τὰ πράγματα μετήρμοσαν κατὰ τὸ δοκοῦν, κατὰ τὴν αὐθαίρετον κρίσιν των. Νέα τάξις τῶν πραγμάτων ἦτοι οἱ ἀσθενέστεροι νὰ δουλεύωσιν εἰς τοὺς ἰσχυροτέρους. Ἐφαρμόζουσιν ὅτι εἶπεν ὁ Γαλάτης Βρέννος πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ἑληλατεῖτε καὶ κατασκάπτετε τὰς πόλεις τῷ πρεσβυτάτῳ τῶν νόμων ἀκολουθοῦντες, ὅς τὰ κρείττονα τὰ τῶν ἡττόνων δίδωσιν ἀρχόμενος ἀπὸ τοῦ θεοῦ καὶ τελευτῶν εἰς τὰ θηρία· καὶ γὰρ τούτοις ἐκ φύσεως ἔνεστι τὸ ζητεῖν πλέον ἔχειν τὰ κρείττονα τῶν ὑποδεεστέρων». Τὸν θηριώδη νόμον ἠκολούθησαν οἱ διεξυγμένοι, οἱ ὀξύμοροι σύμμαχοι. Ἄλλ' ἐν ἐλησμόνησαν τὸν ὀφθαλμὸν τῆς δίκης, εἰς ὃν πάντοτε ἔχω πίστιν. Ποῦ εἶναι ὁ Duce; Αἰκισθεῖς καὶ βασιανισθεῖς ἀνεκρεμάσθη μετὰ τῆς ἐταιρίδος του, ὁ δ' ἕτερος, ὁ Χίτλερ ὑπῆρξε τὸ ἐπιτελεύτιον τοῦ βίου ψαλμοῦ τοῦ προφητᾶνακτος «εἶδον τὸν ἀσεβῆ ὑπερυσούμενον καὶ ἐπαιρόμενον ὡς τὰς κέδρους τοῦ Λιβάνου καὶ παρῆλθον καὶ ἰδοὺ οὐκ ἦν καὶ ἐζήτησα αὐτόν, καὶ οὐκ εὗρέθη ὁ τόπος αὐτοῦ». Μάτην οἱ Ῥῶς ζητοῦσι τὰ λείψανά του. Ἄλλὰ μένει ὁ ἐν ταῖς στέπαις γεννηθεὶς τύραννος, εἰς ὃν πάντα τὰ μυστικοπαθῆ δαιμόνια ἐπεδαψίλευσαν πᾶσαν κακίαν. Ἄλλὰ νομίζω ὅτι ἐνωτίζομαι τὰ θεῖα τοῦ πατριάρχου Φωτίου¹ τὰ ῥήματα «ἀνέβησαν μὲν ἤδη πολλοὶ ἐπὶ τὸ δένδρον τοῦτο, ὃ καλούμενόν ἐστι τυραννίς, κατέβη δὲ οὐδεὶς πάλιν, ἀλλὰ καταπίπτουσιν ἅπαντες».

Ἄλλ' ἄς ἀφήσωμεν τοὺς κακοὺς κειμένους ὅπου κεῖνται καὶ κυλιόμενους ἐν τῇ κακίᾳ. Μὲ καλοῦσιν οἱ ἐνδοξοὶ νεκροὶ μας. Ἐνδοξοὶ μαχηταὶ τῆς Βορείου Ἡπείρου ἐπὶ ἕξι μῆνας ἠγωνίσθητε ὑπερασπίζοντες τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος. Δὲν ἐνικήθητε, ἀπηύδησαν τὰ ἀνδρεῖα σώματά σας, δὲν ἠττήθητε, ἐνικήσατε, διότι εἰς τὰς ψυχὰς σας ἐνεκλείετε τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος. Ἀθάνατοι τῆς ἐλευθερίας ἀγωνισαὶ εἴσθε ὁ ἀμάραντος τῆς πατρίδος στέφανος. Τὰ κατορθώματά σας μόνον πρὸς τὰ ἀθάνατα ἀθλήματα τῶν ἀγωνισθέντων ἐν Μαραθῶνι καὶ Πλαταιαῖς, ἐν Σαλαμῖνι καὶ παρὰ τὸ Ἄρτεμισιον δύνανται νὰ παραβληθῶσιν.

Ταῦτα οἱ ἀρχαῖοι ἡμῶν πρόγονοι ἐν πανηγυρικοῖς καὶ ἐπιταφίαις καὶ ἀλλαχοῦ ἐπῆνον, ἐθαύμαζον καὶ συχνάκις ἐπεκαλοῦντο, ὃ δὲ Δημοσθένης ἀγορεύων, ὡς λέγει ὁ λεπτεπίλεπτος τῆς ἀρχαιότητος αἰσθητικὸς Λογγῖνος, ἐν τῷ περὶ τοῦ στεφάνου λόγῳ οἰονεὶ φοιβόληπτος γενόμενος ὄρκον ἐξεφώνησεν ἐπ'

¹ Ἐπιστ. σ. 521 Βαλέτα.

ὄνόματι τῶν ἀριστέων τῆς Ἑλλάδος «ἀλλ' οὐκ ἔστιν ὅπως ἡμάρτετε, ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τὸν ὑπὲρ τῆς ἀπάντων ἐλευθερίας καὶ σωτηρίας κίνδυνον ἀράμενοι, μὰ τοὺς Μαραθῶνι προκινδυνεύσαντας τῶν προγόνων καὶ τοὺς ἐν Πλαταιαῖς παραταξαμένους καὶ τοὺς ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχήσαντας καὶ τοὺς ἐπ' Ἀρτεμισίῳ καὶ πολλοὺς ἑτέρους τοὺς ἐν τοῖς δημοσίοις μνήμασι κειμένους ἀγαθοὺς ἄνδρας, οὓς ἅπαντας ὁμοίως ἢ πόλις τῆς αὐτῆς ἀξιώσασα τιμῆς ἔθαψεν». Τοιαύτην ὁμοίαν περικοπὴν πρέπει νὰ περιέχῃ ὁ ὄρκος τοῦ σημερινοῦ στρατιώτου ὀρκιζομένου «μὰ τοὺς ἐν τῇ Βορείῳ Ἡπείρῳ καὶ Μακεδονίᾳ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγωνισθέντας ἀδελφούς μου».

Πρέπει δὲ νὰ εὐρεθῇ λογοτέχνης ἄξιος τοῦ ὀνόματος ἐν Μούσαις καὶ Χάρισι τεθραμμένος, ὅστις εἰς τὰ ἐν τῇ Βορείῳ Ἡπείρῳ ἀθλήματα νὰ ἀπομάξῃ τὴν ψυχὴν σας, ὅπως ἐμψυχώσῃ τὴν νέαν γενεὰν καὶ ἐνσταλάξῃ τὸ ἀντιφάρμακον τοῦ ἰοῦ, ὅστις ἐπὶ τῆς κατηραμένης κατοχῆς ἐμόλυνε τὰς ἀπαλὰς καὶ ἀνυπόπτους ψυχὰς τῶν νέων. Εἶναι μεγάλη ἡ δολιοφθορὰ τῶν ψυχῶν καὶ ἀπαιτεῖται ἔξαγνισμός, καθαρμός τῶν ψυχῶν. Πρέπει νὰ θερμάνωμεν τὰς ψυχρὰς καὶ παγερὰς τῶν νέων μας ψυχὰς, ὅπερ δὲν εἶναι εὐκόλον, διότι ὁ ἐκ τῶν στεπῶν μετακομισθεὶς πολυφάρμακος καὶ πολυβότανος ἰὸς εἶναι ὑπνοποῖός καὶ ὄνειροποῖός, ἔχει πολλὰς ἴγυγας καὶ πολλὰ θέλγητρα καὶ φίλτρα, ἔχει τὴν δύναμιν τοῦ Ὀμηρικοῦ λωτοῦ, τοῦ μελιθοῦς αὐτοῦ καρποῦ, ὃν ὅσοι τῶν ἐταίρων τοῦ Ὀδυσσεύς ἔφαγον δὲν ἐσκέπτοντο νόστον, ἐπιστροφὴν εἰς τὴν πατρίδα. Ὁ διδασκόμενος σήμερον τὸν Κρίτωνα τοῦ ἀθανάτου Πλάτωνος, τὸ μικρὸν τοῦτο διαλογικὸν δραματίον, ἀμφιβάλῃ ἢ μᾶλλον δὲν πιστεύω ὅτι αἰσθάνεται τὰ ῥίγη ἐκεῖνα τοῦ παλαιοῦ μαθητοῦ, καὶ μάλιστα ἐν τῇ σκηνῇ ἐκείνῃ, ἐν ἣ ἔμφανίζεται αἰφνιδίως ὁ χορὸς τῶν Νόμων, ἵνα ἀνασκευάσῃ ἀριστοτεχνικῶς τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ Κρίτωνος. Μεγάλη καὶ ἱερὰ ἡ ἀποστολὴ σήμερον τοῦ διδασκάλου, ἀλλ' ἔξ ἴσου μεγίστη καὶ ἡ προσοχὴ τῆς πολιτείας εἰς τὴν ἀνασυγκρότησιν τῆς παιδείας, ὥστε αἱ ψυχὰι τῶν νέων μας νὰ μὴ ὄνειροπολῶσι στέππας, ἀλλὰ πατρίδα Ἑλλάδα, ὃ δ' ἀποδημῶν νοῦς τῶν ποθήσῃ νόστον εἰς τὴν πατρίδα, ἧς οὐδὲν τιμιώτερον.

Σεῖς δὲ πατέρες, μητέρες, ἀδελφοὶ καὶ τέκνα τῶν ἀποθανόντων νὰ εἰσθε ὑπερήφανοι ὅτι ὑπῆρξατε γονεῖς τοιούτων τέκνων, ἀδελφοὶ τοιούτων ἀδελφῶν, τέκνα τοιούτων πατέρων· χαλαρώσατε τὴν λύπην σας· τὰ πένθη οὔτε διὰ λόγον οὔτε διὰ νόμον κοιμίζονται. Νὰ ἐνθυμῆσθε ὄχι μόνον τὸν θάνατον, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀρετὴν των.

Θὰ ἔλθῃ δὲ ἡμέρα, θαρρεῖτε, θὰ ἔλθῃ ἡμέρα, καθ' ἣν θὰ ἀναβῶμεν ὅλοι ὁμοῦ τὸ ὕψωμα 731, ἵνα ἐγείρωμεν μνημεῖον, ἐφ' οὗ θὰ στήσωμεν λέοντα χαλκοῦν, σιωπηλὸν μαρτύριον τῆς ἀλκῆς τῶν προμάχων τῆς ἐλευθερίας.

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 15^{ης} ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1951

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΑΡΙΔΑΚΗ

ΠΡΑΞΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

Τὸν πρόεδρον κ. *Γεώργιον Μαριδάκην* ἀπουσιάζοντα εἰς τὴν ἀλλοδαπήν ἀντικατέστησεν ὁ ἀντιπρόεδρος κ. *Ἐμμανουήλ Ἐμμανουήλ*.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ ΜΕΛΟΥΣ

Ἡ αὐτοβιογραφία τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἱατροῦ *Δημητρίου Στ. Σταματιάδου* (1810 — 1889) ἠνεκοινώθη ὑπὸ τοῦ κ. Σπυρ. Δοντᾶ.

Ἐχω τὴν τιμὴν νὰ παραδώσω εἰς τὴν Ἀκαδημίαν αὐτόγραφον βιογραφικὸν σημεῖωμα τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἱατροῦ *Δημητρίου Στ. Σταματιάδου* (1810—1889), Σαμίου τὴν καταγωγὴν καὶ πατρὸς τῆς εὐεργέτιδος τῆς Ἀκαδημίας Οὐρανίας Κωνσταντινίδου.

Τὸ αὐτόγραφον ἐδωρήθη ὑπὸ ἀπογόνου του εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῆς Ἀκαδημίας. Τοῦτο φέρων τὴν ἐπιγραφὴν «*Κυριώτεροι ἀναμνήσεις περὶ τοῦ βιωτικοῦ μου σταδίου καὶ τῆς οἰκογενείας*», ἀποτελεῖται ἐξ 9 φύλλον ἑκαστοῦ κοινῶ χάρτου 16 × 20 καὶ εἶναι πλείστου ἐνδιαφέροντος, τόσον διὰ τὰς αὐτοβιογραφικὰς σημειώσεις διακεκριμένου Ἑλλήνου ἐπιστήμονος τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ὅσον καὶ διὰ τὰς παρεχομένας πληροφορίας περὶ γεγονότων καὶ ἱστορικῶν προσώπων τῶν χρόνων τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως.

Ἄλλ' ὅλως ἔξαιρετικὸν διαφέρον δι' ὃ κυρίως γίνεται ἡ σημερινὴ ἀνακοίνωσις ἔχει ἡ λεπτομερὴς καὶ ζωηρὰ περιγραφὴ σοβαρᾶς ἐγχειρήσεως, τὴν ὁποίαν ὑπέστη ὁ *Σταματιάδης* εἰς ἡλικίαν 8 ἐτῶν ὑπὸ δύο πρακτικῶν περιουσιολογῶν, οἵτινες ἄνευ νουκλώσεως καὶ ἀντισηψίας, ἀγνώστων ἄλλως τε κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἐξετέλεσαν ἐπ' αὐτοῦ ἐπιτυχῶς *περινεϊκὴν κυστοτομίαν* διὰ

μεθόδου ιπποκρατικής, ὅπως τὴν χαρακτηρίζει ἐν τῷ χειρογράφῳ του, ἀφαιρέσαντες ἐκ τῆς οὐροδόχου κύστεως δύο εὐμεγέθεις λίθους.

Σημειωτέον ὅτι οἱ δύο οὗτοι ἰατροχειρουργοί, πατὴρ καὶ υἱός, κατήγοντο ἐξ Ἰωαννίνων, πατρίδος τῶν περιφημοτέρων πρακτικῶν ἰατρῶν τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, οἵτινες, πλὴν τῶν θεραπευτικῶν συμβουλῶν καὶ τῶν ἐκτελουμένων ὑπ' αὐτῶν ἐγχειρήσεων, παρείχον εἰς τοὺς πελάτας των καὶ τὰ φάρμακα, ἀποτελούμενα συνήθως ἀπὸ ἀποκρύφους φυτικὰς οὐσίας, ἀπλᾶς ἢ ὑπὸ μορφὴν διαφόρων σκευασμάτων, τὰ ὁποῖα ἐφύλαττον ἐντὸς *κόμβων* μεγάλου μαντηλίου. Ἐκ τούτου, προφανῶς οἱ Ἰωαννῖται πρακτικοὶ ἰατροὶ ὠνομάσθησαν *κομπογιαννῖται* ἕκτοτε δὲ μὲ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀποκαλοῦνται ὄχι μόνον οἱ πρακτικοὶ ἰατροχειρουργοί, ἀλλὰ καὶ οἱ ἀγύρται καὶ οἱ ἀνεπιστήμονες.

Τὸ χειρόγραφον τοῦ Σταματιάδου ἔχει ὡς ἑξῆς κατ' ἀκριβῆ ἀντιγραφὴν:

**Κυριώτεραι ἀναμνήσεις περὶ τοῦ βιωτικοῦ μου σταδίου
καὶ τῆς οἰκογενείας.**

Ἐν ἔτει 1810, Μαρτίου 17ῆ, ἡμέρα Πέμπτη τῆς ἐβδομάδος, ἐγεννήθην εἰς Ἄνω Βαθύ, χωμόπολιν τῆς νήσου Σάμου, ὑπὸ γονέων εὐσεβῶν Σταματίου καὶ Μαρίας. Ἐξ ἐτῶν ἡλικίας περίπου γενόμενος ἔπαθον λιθίαισιν τῆς κύστεως. Ἐντὸς δύο ἐτῶν ηὔξησαν τόσον οἱ πόνοι εἰς τὴν διούρησιν ἐκάστοτε, ὥστε ἡ ζωὴ κατήντησεν ἀνυπόφορος εἰς ἐμὲ αὐτὸν καὶ ὀχληροτάτη εἰς τοὺς περὶ ἐμέ. Δι' ὃ προσεκάλεσαν οἱ γονεῖς μου ἐξ Ἐφέσου, πατέρα καὶ υἱόν, δύο πρακτικούς ἐκ τῶν περιουσιῶν ἰατροχειρουργῶν Ἰωαννιτῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, Πανατζήδης ὀνομαζομένους, ὅπως μὲ θεραπεύσουν. Ἐξετάσαντές με οὗτοι ἀπεφάνθησαν ὅτι εἶχον λίθον εἰς τὴν κύστιν καὶ ὑπεσχέθησαν νὰ μὲ θεραπεύσωσι διὰ τῆς κυστοτομίας, ἂν προηγουμένως ὁ πατήρ μου συγκατετίθετο νὰ τοὺς ἐξασφαλίσῃ ἐγγράφως διὰ συμβολαίου ὅτι θὰ ἦσαν ἀκαταδίωκτοι ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ἡ ἐγχείρησις ἤθελεν ἀποβῆθαι θανατηφόρος. Ἐπὶ τῆσδε συνθήκῃ γενομένου τοῦ ἐγγράφου προῶτον, καθ' ὅλους τοὺς τύπους, τότε ἐγένετο ἡ ἐγχείρησις.

Τὰ χειρουργικὰ ἐργαλεῖα τῶν ἦσαν ὀλίγα, καὶ ἡ μέθοδος τῆς ἐγχειρήσεως Ἰπποκρατική. Ἡ σιμῆλη τῶν ὁμοίαζε κοινὸν ξυράφιον, ἐκτὸς δὲ ταύτης, μετὰ τὴν ἐντομὴν τοῦ περινεύου, πρὸς ἐξαγωγὴν τῆς λίθου ἀπὸ τῆς κύστιν, μετεχειρίζοντο ἕτερον ἐργαλεῖον ἔχον λαβίδα εἰς τὸ ἓν ἄκρον καὶ ἀγκύλην, ἀρπάγην εἰς τὸ ἄλλο. Καίτοι ὀκταετῆς τὴν ἡλικίαν, ὅτε ὑπέστην ταύτην τὴν ἐγχείρησιν, ἐνθυμοῦμαι κάλλιστα πάσας τὰς λεπτομερείας τῆς. Ὅτι δηλ. τὴν προτετραίαν μ' ἐπότισαν καθαρτικόν τι ποτόν καὶ μοι ἐπέβαλον νηστείαν. Πρὸ δὲ τῆς ἐγχειρήσεως ὀλίγας ὥρας παρηγγέλθην νὰ κρατήσω τὸ οὖρον διὰ νὰ εὐρίσκηται πλήρης ἡ

κύστις κατά την στιγμήν εκείνην. Ὅποτε μ' ἐκάθισαν ἐπὶ τῶν γονάτων ρωμάλιου ἀνδρός, ὅστις μ' ἐνηγκαλίσθη περιβαλὼν τὰ ἐπὶ τοῦ στήθους μου ὀκλάζοντα γόνατά μου διὰ τῶν βραχιόνων του, τὰ δὲ σκέλη μου ἐκράτουν ὅσον ἔνεστιν ἀνοικτὰ πρὸς διευκόλυνσιν τοῦ χειρουργοῦ, ἐνῶ ἐξ ἑκατέρων τῶν μερῶν ἕτεροι βοηθοὶ μὲ στιβαρὰς χεῖρας ἐβάσταζον ἀκίνητον τὴν κεφαλὴν καὶ τοὺς βραχιονάς μου. Εἶτα εἰσαγαγὼν ὁ χειρουργὸς τὸν λιχανὸν τῆς ἀριστερᾶς του χειρὸς δάκτυλον εἰς τὴν ἕδραν ἐπέεζεν ἐξ ὀπισθεν τὴν ἐν τῇ οὐροδόχῳ κύστει λίθον, ἐνῶ διὰ τοῦ γρόνθου τῆς δεξιᾶς ὠθῶν βιαίως τὸ ὑπογάστριόν μου ἐξηνάγκασεν ἀκουσίως μου τὸ ἐν τῇ κύστει ἀπὸ τινων ὠρῶν συρρεῦσαν οὖρον νὰ ἐκκενωθῇ ὀρμητικῶς κατὰ τοῦ στήθους του. Τῆς κύστεως οὕτω πως κενωθείσης, τότε ἐνέπηξε τὴν σμήλην του ἀριστερόθεν τῆς μεσαίας γραμμῆς, παραπλαγίως τοῦ περινεύου, ὠθήσας αὐτήν, ἕως οὗ προσέκρουσεν εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ ἀριστεροῦ λιχανοῦ πιεζομένην λίθον, κατὰ τοῦ περινεύου, εἶτα χαμηλώσας τὴν κοπιτερὰν ἀκμὴν τῆς σμήλης, καὶ ἀποσύρων αὐτὴν ἐξωτερικῶς πρὸς τὰ κάτω ἐμήκυνε τὴν τομὴν κατὰ τρεῖς περίπου δακτύλους. Ἐπομένως λαβὼν ἀνὰ χεῖρας τὴν ἀγκυλωτὴν ἀρπάγην, ἧς ἐμνήσθην, ἐξήγαγε λίθον, ἔχουσαν μέγεθος καρδίου, καὶ νομίσας ὅτι δὲν ἔμεινεν ἄλλο τι πλέον ἐντὸς τῆς κύστεως διέταξε νὰ μ' ἀφήσωσιν ἐλεύθερον νὰ βαδίσω πρὸς τὴν κλίνην μου, ἀλλὰ μόλις διεσκέλισα τρία βήματα ἔπεσεν ἄλλη μία λίθος τοῦ αὐτοῦ μεγέθους καὶ σχήματος ἀπὸ τὸ εἰσέτι αἰμάσσον τραῦμα. Ὅτε κατεκλίνθην ἐπὶ τῆς στρωμνῆς ὁ χειρουργὸς ἐπέθηκεν εἰς τὴν πληγὴν τὸ ἀσπαιῖρον πτώμα ἡμισχίστου ὄρνιθίου, καλῶς ραντισμένον μὲ βαλσαμῶδες βάμμα τοῦ Δωρονίκου¹, ἀφοῦ προηγουμένως ἀφήρесе τὰ ἐντόσθια τοῦ πτηνοῦ. Τὸ κατάπλασμα τοῦτο ἀφέθη ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας δεδεμένον ἐπὶ τοῦ τραύματος, καθ' ὃν καιρὸν τὰ οὔρα, ἀντὶ τῆς φυσικῆς ὁδοῦ ἔρρεον διὰ τοῦ τραύματος, καὶ μοὶ ἐπροξένουν δριμυτάτους πόνους. Ἀκολούθως ὁ ἐπίδεσμος ἐγίνετο διὰ κηραλοιφῆς μόνον καὶ ἐντὸς μιᾶς ἐβδομάδος ἰάθη ὀλοσχερῶς ἡ τομὴ. Τὰ δὲ οὔρα ἐξήρχοντο διὰ πρώτην φορὰν ὕστερον ἀπὸ δύο ἔτη, κρουνηδόν, ἄνευ ἄλγους, διὰ τῆς φυσικῆς ὁδοῦ.

Ἡ τόσῳ σύντομος ὄσφ καὶ ἐντελής θεραπεία μου ἀπὸ μακροχρονίου βασάνου παρεκίνησε πάντας τοὺς ἐν τῇ πατρίδι μου τότε ὁμοιοπαθεῖς νὰ καταφύγωσιν εἰς τοὺς Πανατζῆδες, ἐγὼ δέ, ὡς πρωτομάρτυρος, εἶχον τὸ προνόμιον νὰ παρευρεθῶ πολλάκις εἰς τὰς ἐγχειρήσεις των, ἵνα ἐνθαρρύνωνται οἱ χειρουργοῦ-

¹ Tinctura Doronicum ἢ arnicae, Βάμμα Δωρονίκου ἢ ἀρνίκης, ἐν τῇ Θεραπευτικῇ τοῦ παρελθόντος αἰῶνος. Κατ' Ἀφεντούλην εἰς ἐξωτερικὰ ἐπιθέματα πρὸς φλεγμονάς, καύματα καὶ μώλωπας.

μενοι. Εἶναι ἀληθές ὅτι διὰ τῆς ἀπλῆς ταύτης χειρουργικῆς μεθόδου των ἐκάστοτε, ἄνευ καθητήρων καὶ τῶν λοιπῶν βοηθητικῶν ἐργαλείων ἐν χρήσει νῦν διὰ τὴν κυστοτομίαν, ἐκεῖνοι ἐπετύγχανον ἀείποτε.

Ἐκτὸς τοῦ τυχαίου τούτου νοσήματος διεβίωσα μέχρι τῆς σήμερον ὑγιᾶς καθ' ὅτι ἐπροικίσθην μὲ εὖρωστον ὄργανισμόν φυσικῶς ὑπὸ ὑγιῶν γονέων καὶ ἔζησα νηφαλίως ἄνευ νεανικῶν καταχρήσεων οὐδ' ἐπικτήτων νοσημάτων, ἀλλ' ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ μου μόνον, ὡς βοηθὸς ἰατρὸς ἐσωτερικὸς (interne) ἐν τῷ Δημοτικῷ νοσοκομείῳ τῆς Νέας Ὑόρκης (Bellevue) τῷ 1836, σπουδαστὴς ἔτι ὢν τῆς ἰατρικῆς, προσεβλήθην ὑπὸ τύφου καὶ διέτρεξα μέγαν κίνδυνον, ἀποκτήσας αὐτὸν ἀπὸ τοὺς ἐν τῷ καταστήματι νοσηλευμένους τυφικοὺς ἄνω τῶν τριακοσίων. Καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1870 ἔπαθον πλευροπνευμονίαν, ὥστε ἡ κατάστασις μου ἐπὶ δύο περιήπου μῆνας ἦτον ἀμφίβορος, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ὑπερίσχυσε ἡ καλή μου κρᾶσις, χάρις εἰς τὴν περιποίησιν συναδέλφων, καὶ τὴν οἰκιακὴν περίθαλψιν. Πρὸ τριῶν ἢ τεσσάρων περιήπου ἐτῶν, ὑπερβὰς τὴν ὁδὸν τοῦ ἑβδομηκοστοῦ ἔτους, ἐπῆλθε μοι βαθμηδὸν βαρηκοΐα, ἔνεκα χρονίου κατάρρου τοῦ φάρυγγος καὶ περὶ τὰς σάλπιγγας τοῦ Εὐσταχίου, συνοδευομένη ὑπὸ ἐνοχλητικῶν βόμβων τῶν ὠτων. Ἐφρόντισα νὰ συμβουλευθῶ τοὺς εἰδικοὺς τῆς ἡμετέρας πόλεως ἰατρούς, οἵτινες μεθ' ὅλας τὰς προσπάθειάς, ὅπως ἀποσοβήσωσιν τὴν κώφωσίν μου, ἀπέτυχον. Ὄθεν ἀπεφάσισα κατὰ Μάιον τοῦ 1882 ἔτους νὰ μεταβῶ εἰς τὴν Ἑσπερίαν Εὐρώπην, ἵνα συμβουλευθῶ τοὺς κορυφαίους τῶν ὀτοϊατρῶν, διὰ νὰ μὴν μὲ τύπτῃ ἡ συνείδησις ὅτι παρέβλεψα τὰ βοηθήματα τῆς νεωτέρας ἐπιστήμης ἐπὶ ἑλαττώματος σπουδαίου δι' ἰατρόν, ἔχοντα ἀνάγκην, ὅσον ἔνεστιν, εὐαισθητῶν ἀκουστικῶν ὀργάνων, πρὸς διάγνωσιν στηθικῶν νοσημάτων, καὶ διὰ νὰ ἀκούῃ εὐχερῶς ἐμπιστευτικὰς ἐξομολογήσεις ἀρρώστων, οἵτινες δὲν εὐαρεστοῦνται ν' ἀπαγγέλλωσι μεγαλοφώνως τὰ ἀπόκρυφα πάθη των. Ἀλλ' οὔτε τῶν Παρισίων καὶ τῆς Βιέννης οἱ ἰατροὶ δὲν ἴσχυσαν ἀτυχῶς νὰ μὲ ἀνακουφίσωσι, πεισθέντες ὅτι ἔνεκα τῆς ἡλικίας οἰαδὴποτε θεραπευτικὰ μέσα εἰσὶν ἀναφελῆ. Ἀλλ' ὅμως οὐτ' ἐγὼ δὲν δυσφορῶ δι' αὐτό, οὔτε παραξενεύομαι, συναισθανόμενος ὅτι ἀποτίνω ἀναλγήτως ἕνα φόρον τοῦ γήρατος, ἐνῶ ἄλλοι ὁμίληκές μου ὑφίστανται δεινότερα κακά. Καίτοι δὲ στερούμενος τῆς ἡδονῆς τοῦ συμμερίζεσθαι εὐχερῶς ὡς πρὶν τῆς συνομιλίας δύο ἢ καὶ περισσοτέρων ἀτόμων διαλεγομένων εἰς τόνους φωνῆς συνήθως διὰ ὑγιῆ ὄτα, παρηγοροῦμαι τοῦλάχιστον ὅτι ἀκούω καὶ καλῶς συνεννοοῦμαι μετὰ τοῦ ἐνὸς ἐνώπιόν μου λαλοῦντος, ἢ καὶ μεθ' ἄλλων διαφόρων, ὅταν εὐαρεστώνται νὰ ὑψώσωσιν ὀπωσοῦν τὸν τόνον τῆς φωνῆς των. Τελευταίως ὅμως, ἴσως ἐπειδὴ ἐβελτιώθη ἡ γενικὴ ὑγεία τοῦ σώματός μου καὶ διὰ τῆς χρήσεως μικροφώνου ἀκουστικοῦ ὄργανου, νέας ἐφευρέσεως ἐνὸς Ἀμερικανοῦ, αἰσθάνομαι

σπουδαίαν βελτίωσιν εἰς τὴν ἀκοήν, ὅπερ καὶ ἄλλοι συλλαλοῦντες συνήθως μετ' ἐμοῦ ἐπαρατήρησαν.

Τοῦ δὲ διανοητικοῦ καὶ ἠθικοῦ βιωτικοῦ μου σταδίου ἡ ἐξιστόρησις εἶναι ὡς ἑξῆς :

Ἐκ τρυφερᾶς ἡλικίας οἱ γονεῖς μου, καὶ ἰδίως ἡ μήτηρ μου ἐνέπνευσαν κλίσιν καὶ προσέφερον τὰς εὐκολίας διὰ τὰ γράμματα. Δεκαπενταετῆς τὴν ἡλικίαν ἀνεγίνωσκον καὶ ἐνόουν τοὺς Ἑλληνας κλασικοὺς συγγραφεῖς. Πεντάκις διῆλθον τὰ ὑπὸ τοῦ Κοραῆ ἐκδοθέντα Αἰθιοπικὰ τοῦ Ἡλιοδώρου, ἀνακαλύπτων ἐκάστοτε νέας χάριτας τῆς γλώσσης, τῆς φράσεως, καὶ τῶν ἰδεῶν τοῦ ἀμιμήτου ἐκείνου μυθιστορήματος. Ἐπίσης μ' ἔτερεπεν ἡ ἀνάγνωσις τῶν παραλλήλων βίων τοῦ Πλουτάρχου, βοηθούμενον εἰς πολλὰ ἐκ τῶν σοφῶν σημειώσεων καὶ προλεγομένων τοῦ ἀειμνήστου Κοραῆ. Μέχρι τοῦ 1825 ἔτους ἐδιδάχθη ἐν Σάμῳ τὴν ἑλληνικὴν, ὀλίγα μαθηματικά, ἀριθμητικὴν δὴλον ὅτι, Ἄλγεβραν καὶ Γεωμετρίαν τοῦ Κούμα, ὑπὸ τοῦ ἱερομονάχου Ἰγνατίου, διδασκάλου ἐν τῷ λιμένι Βαθῆος, ἦτοι ἐν Κάτῳ Βαθεῖ. Ἐκ τοῦ 1826 ἐπὶ δύο ἔτη διέτριβον εἰς Σῦρον παρὰ τῷ ἐκεῖσε ἐμπορευομένῳ πρωτοτόκῳ ἀδελφῷ μου Ἰωάννῃ, καὶ ἐσπούδαζον πλησίον τοῦ ἀρχιμανδριτοῦ Ἀνθίμου Γαζῆ, τοῦ Λεξικογράφου, πρόσφυγος κἀκείνου Θεσσαλομαγνησίας, διότι ἔσχεν ἐνεργὸν μέρος ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Ἐπανάστασει πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς ἰδιαίτης πατρίδος του. Παρ' αὐτῷ ὠφελήθη ἰδίως ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῶν πολυτίμων λειψάνων τῆς ἄλλοτε λαμπρᾶς βιβλιοθήκης του σχετικῶς πρὸς τὴν σπάνιν βιβλίων ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Τὸ φθινόπωρον τοῦ 1827 ἔτους μοὶ ἐγένετο ἐν Σύρῳ ἡ πρότασις, ἂν θέλω δι' ἐξόδον μου νὰ μεταβῶ εἰς τὴν Βόρειον Ἀμερικὴν, ἔνθα φιλέλλην τις κύριος, ἀναδέχεται τὴν δαπάνην τῆς διατηρήσεώς μου ἐν Γυμνασίῳ ἐπὶ τετραετίαν, ὁ κ. Κάρολος Σίγουρνου ἐν Hartford, πρωτεύουσῃ τοῦ Κράτους Κοννέκτικουτ. Ὁ δὲ προτείνας μοι ταῦτα κ. Woodroff, σεβάσμιος ἀνὴρ, εἶχεν ἔλθει εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο, ἵνα διανείμῃ ἐνδύματα καὶ τρόφιμα, σιελλόμενα ὑπὸ φιλινθρώπων Ἀμερικανῶν εἰς χιλιάδας πειναλέων καὶ γυμνητευσῶν οἰκογενειῶν προσφύγων ἀπὸ Πελοπόννησον εἰς Στερεὰν Ἑλλάδα, εἰς Αἴγινα καὶ ἄλλας νήσους. Βασισόμενος εἰς τοὺς λόγους τοῦ πρεσβύτου ἐκείνου, καὶ περιπλέον εἰς τὰς εὐνοϊκὰς παραστάσεις τοῦ πρὸ καιροῦ γνωστοῦ μοι Γερμανοῦ ἱεραποστόλου ἐν Σύρῳ κ. Κόρκ, ἔπεισα τοὺς ἀδελφούς μου νὰ μ' ἐφοδιάσωσι τὰ πρὸς τὸ ταξιδίον μου χρήματα, ἔφερον δὲ μετ' ἐμοῦ συστατικὰς ἐπιστολάς καὶ μεταβὰς εἰς Σμύρνην ἐπέβην εἰς Ἀμερικανικὸν ἱστιοφόρον πλοῖον καὶ ἀναχωρήσας ἐκεῖθεν περὶ τὰ μέσα Ὀκτωβρίου, ἀφίχθη ἐν τῇ 1ῃ Ἰανουαρίου 1828 εἰς Βόστον τῆς Ἀμερικῆς, πρωτεύουσας τοῦ Κράτους Massachusetts, κἀκεῖθεν μετέβην εἰς Hart-

ford, ἔνθα διέμεινα ἐπὶ τετραετίαν ξενιζόμενος ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ κ. Σίγουρνεϋ, καὶ φοιτῶν τακτικῶς εἰς τὸ πλησίον ἐκεῖ ἰδρυμένον Γυμνάσιον Washington ἀκολούθως δὲ Trinity μετονομασθέν. Διανύσας δὲ τὸ στάδιον τῶν φιλολογικῶν σπουδῶν καὶ λαβὼν πτυχίον δοκίμου, ἦτοι προλύτου, μετέβην ἀκολούθως εἰς γειτνιαζουσαν τινα κωμόπολιν, κατὰ συμβουλήν τῶν φίλων μου, Cheshire καλουμένην, καὶ ἐδίδασκον εἰς τὸ ἐν αὐτῇ Γυμνάσιον τὴν Ἑλληνικὴν ἐπὶ ἓν ἔτος. Κατὰ τὸ 1833 ἀπῆλθον εἰς Νέαν Ὑόρκ, καὶ παρέδιδον ἐπὶ τρεῖς περίπου ὥρας καθ' ἑκάστην μαθήματα εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν κατὰ τὴν προφορὰν τῶν ζώντων Ἑλλήνων καὶ οὐχὶ ὡς βαρβαρίζοντες ξένοι καθηγηταί, ἐλάμβανον ἄνω τῶν 200 ταλλήρων κατὰ μῆνα εἰς ἀμοιβήν, ὥστε δι' αὐτοῦ τοῦ μέσου ἐπήρουν ν' ἀποκτήσω τὰ δίδακτρα τῶν καθηγητῶν τῆς ἰατρικῆς Σχολῆς (College of Physicians and Surgeons), ἔνθα ἐσπούδαζον ταύτην τὴν ἐπιστήμην, καθ' ἣς ὥρας δὲν ἐνησχολούμην εἰς παραδόσεις τῆς Ἑλληνικῆς, καὶ δι' ἀγορὰν βιβλίων ἰατρικῶν καὶ πτωμάτων διὰ τὴν ἀνατομίαν καὶ διὰ πάσας τὰς προσωπικὰς μου ἀναγκαίας δαπάνας. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι, ἵνα ἀκροῶμαι τακτικῶς καθ' ἑκάστην μαθήματα ἰατρικῆς, κρατῶ σημειώσεις, μελετῶ ἐπ' αὐτῶν, καὶ ἀφοσιῶ ὥρας τινάς, ὡς προεῖρηται, εἰς παραδόσιν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης πρὸς πορισμὸν τῶν ἐξόδων μου, ὄφελον ν' ἀσχολῶμαι τακτικῶς καὶ ἐνδελεχῶς ὑποχωρῶν μόνον εἰς τὴν ἀνάγκην τοῦ ὕπνου. Ὡστε διασκεδάσεις θεατρικαὶ καὶ ἄλλα παντοειδῆ τερπνὰ νυκτερινὰ καὶ τῆς ἡμέρας θεάματα, ἅτινα ἀπελάμβανον οἱ περὶ ἐμὲ νέοι σπουδασταὶ πρὸς ἀναψυχὴν, δι' ἐμὲ ἦσαν ἀπηγορευμένοι καρποί. Καθ' ὅτι ἐσκεπτόμην ὅτι θὰ ἐκινδύνεον νὰ παρεκκλίνω τοῦ ἀρχικοῦ σκοποῦ τοῦ μακρονοῦ ταξειδίου μου εἰς τὸν Νέον Κόσμον, ἄν, ἄνευ πόρου τινὸς αὐτοσυντηρήσεως ἀλλαχόθεν, ἐξοδεύω πολύτιμον καιρὸν καὶ χρήματα ἀναγκαιοῦντα διὰ τὴν σπουδὴν καὶ ἐπάνοδόν μου εἰς τὴν Ἀνατολήν. Δι' ὅ, ὅτε ἀνεχώρησα ἀπὸ Νέαν Ὑόρκ, μετὰ τὰς δαπάνας τῆς συντηρήσεως καὶ ἰατρικῶν σπουδῶν μου ἐπὶ ἑξαετίαν, καὶ ἀφοῦ ἐπλήρωσα τὸν ναῦλον καὶ λοιπά μου ἔξοδα, ἔφερον μετ' ἐμοῦ συναλλαγματικὴν ἐπὶ τῶν Παρισίων ἄνω τῶν χιλίων ταλλήρων, ποσὸν ἐπαρκέσαν μοι ἕως ὅτου ἀπεκατέστην ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἤρχιζον νὰ σχηματίζω τακτικὴν βιοποριστικὴν πελατεῖαν. Πρὶν διεκπερατώσω τὰς ἰατρικὰς μου σπουδὰς καὶ λάβω τὸ δίπλωμά μου ἐκατόρθωσα νὰ εἰσαχθῶ ὡς βοηθὸς (intern) ἐν τῷ μεγάλῳ Δημοτικῷ νοσοκομείῳ τῆς πόλεως Νέας Ὑόρκ (Belle Vue) πρὸς κλινικὴν γύμνασιν ἐν τῇ Ἰατρικῇ. Αὐτόθι διέμεινα ἐν ἡμισυ ἔτος περίπου, ὅπου καὶ ἐπαθον τύφον, ὡς προεῖπον. Ἐκτὸς τῶν ἰθαγενῶν ἀρρώστων, εἶχομεν ἀείποτε 200 ἢ 300 προερχομένους ἔξ Εὐρώπης. Ἐν ἔτει 1838, δηλ. δέκα ἔτη μετὰ τὴν ἐν Ἀμερικῇ ἀφίξίν μου, ἔλαβον τὸ πτυχίον Διδάκτορος τῆς Ἰατρικῆς καὶ ἐγγραφεὶς ἐγκαίρως πολίτης

τῆς Ἀμερικανικῆς Δημοκρατείας, ἐφωδιάσθην μὲ ἀμερικανικὸν διαβατήριον πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς μου ἐκεῖθεν. Κατὰ Μάϊον τοῦ αὐτοῦ ἔτους τυχὼν κατὰ συγκυρίαν τοῦ πρώτου διαπλεύσαντος τὸν Ἀτλαντικὸν ἀτμοπλοίου (Cliddok) ἐπιστρέφοντας εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ἐπέβην αὐτοῦ, καὶ ἐντὸς δεκαεπτὰ ἡμερῶν ἀφίχθημεν εἰς Φαλμουθ τῆς Ἀγγλίας λιμένα, τὴν δὲ ἐπαύριον διὰ τοῦ ποταμοῦ Ταμέσεως εἰς Λονδῖνον. Αὐτόθι διέμεινα περὶ τὰς δύο ἐβδομάδας ἐπισκεπτόμενος τὰ μᾶλλον ἀξιοθέατα τῆς πόλεως ταύτης. Εἶτα διαβάς τὸν πορθμὸν ἀπῆλθον διὰ τοῦ Calais εἰς Παρισίους, ἐπὶ ταχυδρομικῆς ἀμάξης, καὶ διέμεινα περὶ τὰς τρεῖς ἐβδομάδας ἐπισκεπτόμενος τ' ἀξιολογώτερα ἀντικείμενα τῆς Γαλλικῆς πρωτευούσης. Ἀκολούθως δι' ἀμάξης πάλιν ταχυδρομικῆς, μετὰ τριήμερον σύντονον πορείαν κατέβην εἰς Μασσαλίαν καθ' ὅτι δὲν ὑπῆρχον τότε αἱ ἀτμοκίνητοι ἐπὶ σιδηροδρόμων, ὡς τὰς εὔρον τὸ 1882, διανύουσαι τὸ μεταξὺ διάστημα ἐντὸς μιᾶς νυκτός. Ἐκ Μασσαλίας διὰ πλοίου ἱστιοφόρου Ἑλληνικοῦ ἦλθον εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐπισκεφθεὶς πρῶτον τὴν μητέρα μου ἐν Σάμφ.

Ἀπὸ τὸ 1838, λοιπόν, ἐγκατεστάθην εἰς Κωνσταντινούπολιν μετερχόμενος τὸ τοῦ ἱατροῦ ἐπάγγελμα. Ἐν ἔτει 1844 ἐνυμφεύθην τὴν Κλεοπάτραν θυγατέρα τοῦ Θεοδώρου Βουρουκλᾶ καὶ Ἱερώνυμης συζύγου του, Χίων, καὶ τῷ 1846 ἐδημοσίευσα Ἑλληνιστὶ τὴν Φιλοσοφίαν τῆς Φυσικῆς Ἱστορίας.

Ἐκ τῶν πέντε τέκνων, ἅτινα ὁ Θεὸς ἐχαρίσατο εἰς τὸ συνοικέσιον ἡμῶν, ἡ πρωτότοκος Μαριγῶ ὑπανδρεύθη τὸν κ. Ζαμφίρ Πετρέσκου ἀπὸ Καλαράσιον, παραδουνάβιον τῆς Ρουμανίας τῇ 7/19 Ἀπριλίου 1868, καὶ ἔκτοτε συνέζησαν ἐν Βλαχίᾳ, ὄντες ἄτεκνοι. Ἡ Εὐανθία συνεζεύχθη τὸν κ. Νικόλαον Φωτιάδην 17/29 Ἰουλίου 1873 καὶ ἀπέκτησαν ἄχρι τοῦδε ἑπτὰ τέκνα: Δημήτριον, Αἰκατερίνην, Ἑλένην, Στέφανον, Ἀλέξανδρον, Κωνσταντῖνον καὶ Κλεοπάτραν.

Ἡ Οὐρανία ὑπανδρεύθη τῇ 19/1 Μαΐου 1879 ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τῆς Αἰγύπτου τὸν κ. Ἀλέξανδρον Κωνσταντινίδην ἀπὸ Θεσσαλονίκης καταγόμενον, καὶ ἐγέννησε 15/27 Μαρτίου 1880 τὸν Μενέλαον ὀνομασθέντα υἱόν. Ἡ δὲ Ἰουλία ἐν ἔτει 1888 24 Ἰανουαρίου ὑπανδρεύθη μετὰ τοῦ κ. Νικολάου Φ. Γεωργιάδου ἀπὸ Θειταλομαγνησίας καταγομένου, καὶ τῇ 29 Μαρτίου 1889 ἐγέννησε τὸν πρωτότοκον υἱόν της Φίλιππον. Ὁ μονογενὴς καὶ δευτερότοκος υἱὸς ἐκ τῶν τεσσάρων μνησθεισῶν θυγατέρων μου Θεόδωρος μετέρχεται τὸ ἐμπόριον ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Αἰγύπτου. Ἡ προσφιλὴς σύντροφός μου ἐπὶ 44 ἔτη πολὺκλαυστος καὶ ἀείμνηστος Κλεοπάτρα ἀπεβίωσε τῇ 8/20 Νοεμβρίου 1888 καὶ ἐτάφη εἰς τὸ ἐν Σισλῇ Νεκροταφεῖον τῆς Ὁρθοδόξου Κοινότητος ἐν τάφῳ ὑπ' ἀριθ. 12919 τοῦ ἐβδόμου Τμήματος, ὃν ἐνοικίασα διὰ τριάκοντα (30) ἔτη προπληρώσας Λ. Ὄθωμανικὰς 15.80/100. Ἡ κηδεία καὶ ἐνταφιασμὸς ἐγένετο τῇ 9/21 Νοεμβρίου ἡμέρα

Τετάρτη τῆς ἐβδομάδος. Γαῖαν ἔχοι ἐλαφράν :

Γενάρου τῆς οἰκογενείας Σταματιάδων ἦν ὁ Χατζῆ Κωνσταντῆς Δήμος· ἀφίκετο πρὸ διακοσίων περίπου ἔτων εἰς τὴν νῆσον Σάμον, ἔνθα ἀγόρασεν ἱκανὴν ἔκτασιν γαιῶν εἰς Μεσόκαμπον καὶ τὰς ὑπερκειμένας αὐτῷ πλευρὰς τῶν βουνῶν, οὔσας πλήρεις ἐλαιοδένδρων ἐν ἀγρία καταστάσει. Διεβίωσε καλλιερῶν καὶ ἐπιτηρῶν τὰ αὐτόθι κτήματά του. Ἐπίσης καὶ ὁ πάππος μου Χατζῆ Μανώλης Δήμου, ὡς καὶ ὁ πατήρ μου, υἱὸς αὐτοῦ Σταμάτης ἢ Διακοσταμάτης ἐπονομασθεῖς, διότι ἦτο ἀκόχος γραφῆς καὶ ἀναγνώσεως γραμμμάτων καὶ ἔψαλλεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν.

Ὁ πρωτότοκος τῶν τεσσάρων αὐτοῦ υἱῶν, ἀδελφός μου Ἰωάννης, ἔπειτα ἠγόρασε τὴν ἀπέναντι τῆς Σάμου κειμένην ἀρχαίαν Μυκάλην, ἣν συνώκισε μὲ οἰκογενείας τινὰς γεωργῶν Σαμίων διὰ νὰ καλλιερῶσι τὰς χώρας. Ὁ δὲ Δευτερότοκος Νικόλαος, γαιοκτήμων ἐπίσης, διεβίωσεν ἐν Σάμῳ.

Κωνσταντῖνος ὁ τριτογενὴς ἐσπούδασεν ἐν Ἰταλίᾳ τὴν νομικὴν καὶ διετέλεσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη Καθηγητῆς τῆς Γαλλικῆς γλώσσης εἰς τὰ Γυμνάσια τῆς Ἑλλάδος. Εἶχεν οὗτος σύνταξιν Ἀγωνιστοῦ ὑπὲρ ἀπελευθερώσεως τοῦ Ἑθνους ἀγῶνος κατὰ τὰ 1821 καὶ ἐξῆς ἔτη· ἀπεβίωσε δὲ ἐν Σύρῳ τῇ 16/28 Μαρτίου 1888, ὥστε ὁ γράφων τάδε Δημήτριος, ὁ νεώτερος τῶν ἀδελφῶν Σταματιάδων εἶναι ὁ τελευταῖος ἐπιζῶν ἐκ τῶν ἀνιόντων συγγενῶν τῆς οἰκογενείας.

«Ἐπὶ δὲ κάμοι Κῆρες ἐφιστῶσι θανάτιο»

ἐντέλλομαι πανύστατον χάριν παρὰ τῶν προσφιλῶν μοι τέκνων, ἵν' ἀντὶ πένθους καὶ κηδείας πολυτελοῦς χαράξωσιν ἐπὶ λιτῆς πλακῆς ἐπιταφίου τάδε :

*Ἐπιτύμβιον πλάκα τήνδε Ἱερὰν
εἰς Μνήμην
Δημητρίου Σταματιάδου Ἱατροῦ
ἀπ' Ἀνω Βαθέος τῆς νήσου Σάμου ὀρμωμένου
καὶ
Κλεοπάτρας συζύγου αὐτοῦ, Χίας
Πεντὰς εὐσεβοῦντων τέκνων
γονεῦσιν ἀποικομένοις ἐνέθηκεν
ἐν ἔτει Σωτηρείῳ μνηρὸς
(ἡμερομηνία ἔστω ἢ τοῦ τελευταίου ἀποβιώσαντος).
Ζωὴν τὴν μέλλουσαν προσδοκῶν
ἐκ Βαθέων ἐκέκραξά Σοι.
Μνήσθητι Σῶτερ τῶν ἰκειῶν,*

*Πίστεως ἄγκυρα γὰρ ἡμῖν
 Θεῖος ἦν λόγος ὁ μαρτυρῶν
 Ὅτι ζήσονται οἱ νεκροί, καὶ
 Ἐπὶ Κύριον πεποιθότες
 Ἐνδαιμονήσουσιν ἔσαί.*

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ ΠΡΟΣΕΔΡΟΥ ΜΕΛΟΥΣ

ΙΑΤΡΙΚΗ.— Περὶ τῆς ὑγειονομικῆς προπαρασκευῆς καὶ ὀργανώσεως τῆς χώρας. Νέαι κατευθύνσεις, ὑπὸ Ἑμμ. Μανουσάκη*.

Εἰς ὅλους τοὺς πολεμικοὺς τομεῖς, ἀλλὰ περισσότερον εἰς τὸν ὑγειονομικὸν ἢ ἔλλειψις στρατηγικῶν προβλέψεων ἐπάγεται αἰφνιδιασμοὺς καὶ συμφορὰς.

Ὑπενθυμίζομεν τὰς ἐκατόμβας τοῦ Ἑλληνοϊταλικοῦ πολέμου λόγῳ τῶν κρουοπαγημάτων. Κατ' αὐτὸν φυσικοὶ καὶ ἀνθρώπινοι παράγοντες συνετέλεσαν τότε, ὥστε νὰ μὴ διασωθοῦν ὅσοι ἔπρεπε ἐκ τῶν βαρέως τραυματιῶν τῶν σπλάγχων, νὰ ἐπιδεινωθῇ ἡ θέσις τῶν λοιπῶν καὶ νὰ ἔχουν σήμερον πολλοὶ ἐξ αὐτῶν μεγάλας ἀναπηρίας. Κάτι τὸ ὁποῖον δὲν ἔχει εἰσέτι τονισθῆ ἑπαρκῶς, εἶναι ὅτι τὸ ἔπος τῆς βορείου Ἠπείρου δὲν ἐγράφη ἄνευ δεινῶν μαρτυριῶν καὶ συμφορῶν.

Τὰ αὐτὰ ἀτυχήματα ἐπανελήφθησαν καὶ κατὰ τὸν ἀντισυμμοριακὸν πόλεμον. Μέχρι τοῦ τρίτου ἔτους αὐτοῦ ἡ κατωτέρα θνησιμότης εἰς τὰ πολὺν βαρέα τραύματα ἦτο 15 %, καὶ ἡ ἀνωτέρα 47 %, ἐνῶ κατὰ τοὺς τελευταίους μῆνας κατωρθώθη νὰ μειωθῇ αὕτη μεταξὺ 1 % καὶ 8 %.

Αἰφνιδιασμοὺς ἐν τῇ ὑγειονομικῇ στρατηγικῇ δὲν ὑπέστημεν μόνον ἡμεῖς.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου ἡ Ἑγεία τῶν Γάλλων, εὐρεθεῖσα πρὸ ἑνὸς τεραστίου μετώπου συνεχῶς ἐν κινήσει εὐρισκομένου, συνεχώρησεν ὅλον τὸν ὄγκον τῶν τραυματιῶν εἰς τὴν νότιον Γαλλίαν. Τοῦτο εἶχεν ὡς συνέπειαν βαρείας ἀπωλείας εἰς νεκροὺς, ἀναπήρους καὶ ἄλλους, παθόντας δυσιάτους διαπυήσεις. Κατὰ τὸν πόλεμον χαρακωμάτων ἀνέκυψαν ἄλλα δξύτατα καὶ ἐπικίνδυνα προβλήματα, μεταξὺ τῶν ὁποίων πρῶτιστον ἦτο ἡ ἀπειλὴ διαλύσεως τοῦ Γαλλικοῦ Στρατοῦ ὑπὸ ἐπιδημιῶν.

Ὁ Γαλλικὸς στρατὸς ἐσώθη τότε χάρις εἰς τὸ σχέδιον ἐμβολιασμῶν τοῦ ἀειμνήστου διδασκάλου ἡμῶν H. Vincent καὶ διὰ νὰ χρησιμοποιήσωμεν τοὺς

* M. MANOUSSAKIS : Plan de l'organisation sanitaire Nationale. Directives nouvelles.

λόγους τοῦ στρατάρχου Φόξ, ὑπὸ τὸν θόλον τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν, «ἡ Γαλλία, ἀφοῦ ἐκέρδισε τὴν μάχην τοῦ τυφοειδοῦς, ἠδυνήθη οὕτω νὰ ἀντιστῇ ἐπιτυχῶς καὶ νὰ κερδίσῃ βραδύτερον καὶ τὴν νίκην».

Εὐγνωμονοῦσα εἰτίμησεν τὸν Στρατηγὸν Ἰατρὸν καὶ Ἀκαδημαϊκόν, μὲ τὸ ἴδιον Στρατιωτικὸν μετάλλιον, δι' οὗ τιμᾶ τοὺς Στρατάρχας τῆς νικητάς, ἵνα ὑποδηλωθῇ οὕτως ὅτι διὰ τὸ Γαλλικὸν ἔθνος ἡ νίκη τοῦ Ἰατροῦ εἶναι τῆς αὐτῆς ἀξίας πρὸς τὰς νίκας τῶν Στρατηλατῶν.

Ἄλλ' οἱ αἰφνιδιασμοὶ καὶ αἱ συμφοραὶ τοῦ πολέμου ἐκείνου εἶναι μηδέν, ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ ἑκατομφόνια τῶν καταστρεπτικῶν βομβαρδισμῶν τοῦ δευτέρου πολέμου. Εἶναι πράγματι δραματικὴ ἡ σειρὰ τῶν ἀπωλειῶν τοῦ Πολωνικοῦ, Ρωσικοῦ καὶ Γερμανικοῦ στρατοῦ εἰς τοὺς ἀποκοπέντας θυλάκους, κατὰ τοὺς εἰς μέγα βάθος ὑποχωρητικοὺς ἐλιγμοὺς κατὰ τοὺς ἀγῶνας ἐκμηδενισμοῦ κυκλωθεισῶν στρατιῶν, κατὰ τὴν μάχην τῆς Πολωνίας, κατὰ τὴν μάχην τῆς Γαλλίας καὶ ἀλλαχοῦ.

Ἀναλογιζόμεθα μὲ φρίκην τὸ πρωτοφανὲς δρᾶμα τοῦ Ἰαπωνικοῦ στρατοῦ, ὅστις, συμφώνως πρὸς τὴν ἐπίσημον ἔκθεσιν τοῦ στρατηγοῦ Marshal, εἶχεν ἓνα ἑκατομμύριον διακοσίας χιλιάδας νεκρούς, ἐνῶ ὡς τραυματῆαι ἀνάπηροι ἀναφέρονται μόνον διακόσαιο τεσσαράκοντα χιλιάδες.

Εἷς μέλλων πόλεμος θὰ γίνῃ ἔτι καταστρεπτικώτερος. Καὶ ἐνώπιόν μας θὰ τεθοῦν ἔτι δεινότερα προβλήματα ἀπωλειῶν. Θὰ ἐπιδράσουν δὲ ταῦτα βαθύτερον καὶ εἰς ἀνυπολογίστως μεγίστην κλίμακα, οὐ μόνον ἐπὶ τῶν ἐνόπλων δυνάμεων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῦ ἐν γένει «πολεμικοῦ δυναμικοῦ τῆς χώρας καὶ τῆς Ἐθνικῆς ζωῆς, καὶ δὴ τόσον, ὥστε νὰ θέσουν εἰς κίνδυνον αὐτὰ καὶ μόνον τὴν ἔκβασιν τοῦ πολέμου ἀναλόγως τοῦ τρόπου ἀντιμετωπίσεώς των.

Ἐν ἓκ τῶν προβλημάτων τούτων εἶναι τὸ ἀγωνιώδες ἐρώτημα, τοῦ πῶς ἕκαστον ἔθνος θὰ παρασκευάσῃ τὰς ὑγειονομικὰς δυνάμεις αὐτοῦ, πρὸς ἀντιμετώπισιν τόσων κινδύνων, καὶ πῶς θὰ μετατρέψῃ τὴν ἐν εἰρήνῃ ὑγειονομικὴν ὀργάνωσιν τοῦ Κράτους διὰ τὰς ἐν πολέμῳ ἀνάγκας, καὶ κυρίως, πῶς θὰ ρυθμίσῃ τὴν λειτουργίαν αὐτῆς ἐπ' ὠφελείᾳ οὐ μόνον τῶν ἐνόπλων δυνάμεων, ἀλλὰ καὶ τοῦ λοιποῦ πληθυσμοῦ.

Μὲ τὴν προοπτικὴν ταύτην βλέπομεν ἀνακύπτοντα τὰ μέγιστα τῶν προβλημάτων, ὅπως :

α') Τῶν νέων προσανατολισμῶν εἰς τὴν πανεπιστημιακὴν ἐκπαίδευσιν πρὸς μὲν ὀφρῶσιν πληθῶρας χειρουργῶν καὶ ἄλλων εἰδικῶν.

β') Τὰ ζητήματα τῆς καταλλήλου ὀργανώσεως τῶν ὑπηρεσιῶν ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ τίθενται αὐταὶ ἄνευ χρονοτριβῶν εἰς τὴν ἐμπόλεμον λειτουργίαν.

γ') Τὰ ζητήματα κατανομῆς τῶν πόρων, μὲ βάσιν τὴν ἐξασφάλισιν αὐταρκειᾶς εἰς ὅλα τὰ διαμερίσματα.

δ') Τὸ μέγιστον, τέλος, θέμα τῶν σχετικῶν πρὸς τ' ἀνωτέρω σχεδίων ἐνεργείας καθὼς καὶ ἐπὶ ἄλλων γενικῶν προβλημάτων, ὅπως λ. χ. τῆς αἱμοδοσίας, τῆς ὑγειονομικῆς ἀντιστάσεως ἐπὶ ἀτυχοῦς ἀγῶνος, τῆς βιολογικῆς ἀμύνης ἐκ τοῦ βακτηριολογικοῦ πολέμου.

Ἐκ τῆς ἀπλῆς καὶ μόνον ἀπαριθμήσεως ταύτης καταφαίνεται, ὅτι τὴν σήμερον ἡ Στρατηγικὴ θεώρησις τοῦ πολέμου ἀπὸ ὑγειονομικῆς σκοπιᾶς εἶναι ἀπαραίτητον συστατικὸν τῶν ἐπιστημονικῶν καὶ λοιπῶν ἐνοχλήσεων τῆς πολεμικῆς Ἑγεσίας. Ἡ ὑγειονομικὴ θεωρία δὲν εἶναι ἀπλῶς καὶ μόνον ἐν ἐπιτυχῆς συμπλήρωμα τῆς γενικῆς στρατηγικῆς, ἀλλ' ἐν ἐκ τῶν τριῶν βασικῶν δομικῶν στοιχείων αὐτῆς.

—Ἐπιχειρήσεις,

—Ἐφοδιασμοί,

—Ἑγεία,

Ταῦτα εἶναι τὰ τρία ἰσότιμα καὶ ἰσοσκελῆ ἐρίσματα πάσης εὐσταθούσης Στρατηγικῆς.

Ἦδη μετὰ τὸν πρῶτον Παγκόσμιον πόλεμον ἡ ἀντίληψις αὕτη κατέκτησεν ἔδαφος, ἡ ὁποία ἐνισχύθη πολὺ μὲ τὴν πείραν τοῦ τελευταίου πολέμου.

Ἐπενθυμίζεται σχετικῶς ὅτι, ἂν εἰς ὅλας τὰς χώρας καὶ εἰδικῶς εἰς τὴν Ἀγγλίαν, τὸ ὑγειονομικὸν θέμα ἐθεωρήθη ἤδη κατὰ τὸν λήξαντα πόλεμον τόσον σοβαρόν, ὥστε αὐτὸς οὗτος ὁ Πρωθυπουργὸς νὰ ἐπιλαμβάνεται αὐτοῦ προσωπικῶς, πόσον μᾶλλον ἡμεῖς, οἱ ὁποῖοι δὲν διαθέτομεν τοὺς πόρους τῶν Εὐρωπαϊκῶν, πρέπει νὰ ἀναλογισθῶμεν τὴν ἐπιταγὴν τῆς περὶ τούτου εἰδικῆς φροντίδος.

Τὸ δύσκολον πρόβλημα δὲν εἶναι ἡ ἀπλῆ ὀργάνωσις τῆς ὑγειονομικῆς ὑπηρεσίας τῶν Ἐνόπλων δυνάμεων. Ἡ μεγάλη δυσκολία ἐγκεῖται εἰς τὴν ἐπιτυχίαν αὐτῆς ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς Ἐθνικῆς ὀργανώσεως.

Τὸ μέτωπον, λόγῳ τῆς ρευστότητος τῶν συνθηκῶν, ἀπαιτεῖ ὑγειονομικὴν ὑπηρεσίαν μικροῦ ὄγκου καὶ μεγάλης ὑγειονομικῆς τέχνης. Τὸ ἐσωτερικὸν εἶναι ἀπηλλαγμένον μὲν τῆς ρευστότητος ταύτης, ἀλλὰ παρουσιάζει ἕκτασιν, διὸ καὶ ἡ ὑγειονομικὴ αὐτοῦ ὀργάνωσις θέτει ὀξὺ τὸ πρόβλημα καλύψεως πολλῶν ἀναγκῶν καὶ περιθάλψεως ἀθρόων τραυματιῶν. Οὐ μόνον δὲ τοῦτο, ἀλλὰ θὰ ἔχωμεν μᾶζαν παρουσιαζομένην ἀπροβλέπτως. Εὐλόγως θὰ ἰλιγγιᾷ πᾶς τις πρὸ τῆς οὕτως ἀνακυπτούσης εὐθύνης.

Ἐνώπιον ταύτης εὐρισκόμενα ὅλα τὰ Κράτη ἀναζητοῦν ἐν ἀγωνίᾳ νέον

σχέδιον υγειονομικῆς ὀργανώσεως, διὰ νὰ καλυφθοῦν ἀπὸ τὴν τεραστίαν ταύτην ἀπειλήν.

Ἔχομεν τὴν τιμὴν νὰ ἐκθέσωμεν ἐνώπιον ὑμῶν, τίνι τρόπῳ ἀντιμετωπίζομεν τὸ πρόβλημα τοῦτο.

Ἐν πρώτοις ἐσκέφθημεν, τίνι τρόπῳ θὰ κατορθωθῆ, ὥστε νὰ μὴ παρουσιάσωμεν υγειονομικὴν λείαν πολέμου εἰς τὸν ἀντίπαλον, διότι, ὡς γνωστόν, τὸ υγειονομικὸν δυναμικὸν δὲν πρέπει νὰ φθείρεται, ὡς ὄν δυσαναπλήρωτον. Καὶ δεύτερον ἐθέσαμεν ὡς προοπτικὴν νὰ μὴ παραβῶμεν τὰς ἀνθρωπιστικὰς μας ὑποχρεώσεις καὶ ἔναντι τῶν πολεμίων ἀκόμη.

Εἰς τὴν πρακτικὴν μας λύσιν ἐθέσαμεν ὡς σκοπὸν τὸ γεγονός ὅτι, ἐνῶ ἄλλα Ἕθνη διαθέτουν σοβαρὰς ὑπηρεσίας Κρατικὰς, Δημοτικὰς καὶ Φιλανθρωπικὰς, ἡμεῖς εἴμεθα πτωχοί. Ἀνεζητήσαμεν λοιπὸν τὸν τρόπον νὰ καταστήσωμεν τὰς ἀσθενεῖς μας ταύτας υγειονομικὰς δυνάμεις ὅσον τὸ δυνατόν ἰσχυροτέρας καὶ νὰ ὀργανώσωμεν νέας, ἐκεῖ ὅπου δὲν ὑπάρχουν τοιαῦται.

Ἐπεζητήσαμεν τέλος ἓνα τύπον σχεδίου, ὅπερ νὰ καλύπτῃ τὴν χώραν καὶ τὸν Στρατὸν ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς τοῦ πολέμου. Ποιούμεθα ἐκκλησίαν εἰς εὐγενῆ πρὸς τοῦτο ἀμίλλαν μεταξὺ ἐπιστημόνων, Ἐπιτελείων, Ὄργανώσεων καὶ Κρατικῶν Ὑπηρεσιῶν.

Ἐν τῇ τοιαύτῃ ἀναζητήσῃ τῶν καλλιτέρων πρὸς τοῦτο λύσεων, ὅπως τὰ πάντα καταστοῦν ἔτοιμα ἀπὸ τοῦδε, ὥστε ἡ ἐπιστράτευσις νὰ μὴ ἔχῃ μετὰ ταῦτα εἰ μὴ νὰ ἐπιφέρῃ ἐλαχίστας συμπληρώσεις καὶ δὴ μόνον ὡς πρὸς τὴν κάλυψιν τῶν Ἐνόπλων δυνάμεων καὶ τινων εὐαρίθμων στόχων, μᾶς ἀπασχολεῖ συνεχῶς τὸ πρωταρχικὸν τοῦτο πρόβλημα τῆς ἀπὸ τῶν πρώτων στιγμῶν τοῦ πολέμου ἀποτελεσματικότητος τοῦ Σχεδίου ἀμύνης.

Ὅλον τὸν κόσμον ἔχει ἀναστατώσει ὁ θεμελιώδης οὗτος ὄρος, διότι ὅλοι προαισθάνονται ὅτι αἱ ὄραι αὐταὶ εἶναι αἱ πλέον κρίσιμοι δι' ὅλα τὰ Ἕθνη.

Τὸ Σχέδιον τὸ ὁποῖον ἔχομεν τὴν τιμὴν νὰ προτείνωμεν ἀποβλέπει ἀκριβῶς εἰς τοῦτο. Κατ' αὐτὸ ἡ υγειονομικὴ ὀργάνωσις εἶναι ἐνιαία καὶ στηρίζεται εἰς δύο σκέλη:

Α'. *Εἰς τὴν τακτικὴν υγειονομικὴν διάταξιν τῶν Ἐνόπλων δυνάμεων.*

Β'. *Εἰς τὴν γεωγραφικὴν υγειονομικὴν διάταξιν γενικῶς τῆς χώρας.*

Ἀφοῦ σύνολον τὸ Ἕθνος διεξάγει τὸν πόλεμον, τὸ υγειονομικὸν Σχέδιον πρέπει νὰ προστατεύῃ, ὄχι μόνον τὸ ὄργανον τοῦ πολέμου, τὰς Ἐνόπλους δηλαδή δυνάμεις, ἀλλὰ καὶ σύμπαντα τὸν ὀργανισμόν τοῦ Ἕθνους.

Ὅθεν ἐπιτακτικῇ Ἐθνικῇ ἀνάγκῃ ἐπιβάλλει, νὰ δοθῆ ἡ μεγαλυτέρα δυνατὴ ἀνάπτυξις πρὸ παντός καὶ κυρίως εἰς τὰς ὑπηρεσίας Ἐρυθροῦ Σιανροῦ, τὰ Δη-

μοτικά, Κρατικά, και λοιπὰ ἰδρύματα. Συνιστώμεν νὰ στρέφη τὸ Κράτος συνεχῶς καὶ μὲ ἀδιάκοπον προσοχὴν τὸ βλέμμα πρὸς βορρᾶν, ἕως ὅτου ὅλαι αἱ ἐπαρχιακαὶ πόλεις, ὅλα τὰ σπουδαῖα βιομηχανικά, ἀγροτικά καὶ ἐργατικά κέντρα, ὅλοι οἱ ὀργανισμοὶ καὶ ὀργανώσεις συμπληρώσουν, βοηθούμενοι καταλλήλως, τὰς χειρουργικὰς τῶν ἰδία ἐγκαταστάσεις καὶ ὀργανωθῶν, ὥστε νὰ λειτουργοῦν ἀπὸ τοῦδε ὑπὸ τὰς κατευθύνσεις καὶ τὰς γενικὰς ὁδηγίας τῆς Ἑθνικῆς κινητοποιήσεως. Τοῦτο ἐννοοῦμεν ὡς γεωγραφικὴν κάλυψιν, τοῦτο δὲ καὶ ἀποτελεῖ τὸ πρῶτον οὐσιῶδες καὶ νέον γνῶρισμα τοῦ σχεδίου ἡμῶν.

Εἶναι εὐτύχημα ὅτι ἡ κεντρικὴ αὕτη γραμμὴ τοῦ σχεδίου μας συμπίπτει ἀπολύτως μὲ τὴν σταθερὰν ἐπιδίωξιν τῆς Πολιτικῆς ἡγεσίας τῆς χώρας, ἵνα ἐξασφάλισῃ μίαν ἡμέραν εἰς ὅλον τὸν λαὸν τῆς ὑπαίθρου, ἐν ἰσοτιμίᾳ στοργῆς, οὐσιαστικὴν ὑγειονομικὴν περίθαλψιν. Ὅθεν τὸ σχέδιον ἡμῶν προβλέπει δι' ἐν μέγιστον ἠθικὸν ζήτημα, δι' ἐν ζήτημα ἐν εἰρήνῃ ζωτικῆς σημασίας παρ' ὅλον ὅτι ἀποβλέπει τοῦτο εἰδικῶς νὰ προστατεύσῃ τὸν λαὸν ἀπὸ τὰ δεινὰ τοῦ πολέμου. Τὸ τοιοῦτον πρέπει νὰ μᾶς ἐνθαρρύνῃ πολὺ.

Ὅ,τι προτείνομεν θὰ ἀπαιτήσῃ θυσίας, ἀλλὰ τοῦτο ἀποτελεῖ δι' ἡμᾶς ἀνάγκην, ἀφοῦ οἱ ἐχθροὶ τῆς ἐλευθερίας γνωρίζουν καλῶς ὅτι διὰ νὰ καταλυθῇ αὕτη ἐν τῷ κόσμῳ πρέπει πρῶτον νὰ ὑποδουλωθῇ ἡ Ἑλλὰς ὡς πνεῦμα καὶ ὡς χώρα. Συνεπῶς, ἐὰν ἄλλοι τινὲς δὲν ἔχουν ἀνάγκην νὰ ἀναγνωρίσουν, ὡς θεμελιώδη στρατηγικὸν παράγοντα, τὴν ἐξασφάλισιν ὑγειονομικῆς περιθάλψεως εἰς τὸ σύνολον τοῦ λαοῦ, ὅμως ἡμεῖς, οἱ κατοικοῦντες τὴν ἱερὰν ταύτην γωνίαν τῆς γῆς, ὀφείλομεν νὰ θέσωμεν αὐτὴν εἰς τὸ θεμέλιον τῆς πολεμικῆς μας σκέψεως.

Εἰσερχόμενοι ὅμως εἰς τὸν ὑποδεικνύμενον δρόμον, τὸν ὁποῖον καὶ μακρὰν ἀπειλῆς πολέμου θὰ ἠκολούθει ὀπωσδήποτε τὸ Κράτος, ἐν τῇ προσπαθείᾳ νὰ ἐξασφάλισῃ τὴν ὑγειονομικὴν περίθαλψιν εἰς τὸν λαόν, ἐπιβάλλεται νὰ ἔχωμεν πρακτικὸν πνεῦμα.

Ὁ συλλογισμὸς μας ἔχει ὡς ἐξῆς: Ἐν εἰρήνῃ χρειάζεται κυρίως νὰ διαθέτωμεν εἰς ἕκαστον Νομὸν μίαν συγχρονισμένην χειρουργικὴν μέριμναν καὶ Βιολογικὴν προστασίαν. Ὅθεν αὐτὸ τοῦτο ἀκριβῶς χρειάζεται καὶ ἐὰν γίνῃ πόλεμος. Προτείνομεν λοιπὸν νὰ ἀρχίσωμεν ἀπὸ τὸ σημεῖον τοῦτο, ἐπισπεύδοντες τὴν ἄμεσον ὀργάνωσιν τῶν χειρουργείων τοῦ Κράτους, ὥστε νὰ τελοῦν ταῦτα ἐν ἐπιφυλακῇ ἀπὸ τοῦδε¹. Εἰς δεύτερον χρόνον θὰ μεριμνήσωμεν διὰ τὴν εὐρυτέραν ἀνάπτυξιν αὐτῶν καὶ τὴν ἀπόκτησιν ἐφεδρείας.

¹ Βλέπε ἀνακοίνωσιν ἡμῶν 18 Ὀκτωβρίου, ὡς πρὸς τὴν ὀργάνωσιν ἐργαστηρίων, κατὰ μεγάλα Κρατικά διαμερίσματα (Θράκη - Μακεδονία - Ἠπειρος κτλ.).

Ἡ βίασις εἶναι νὰ τὰ ἀποκτήσωμεν πρῶτον, νὰ τὰ ἐπανδρώσωμεν καὶ νὰ τὰ ὀργανώσωμεν ἀπὸ τοῦδε ἔφ' ὅλων τῶν πιθανῶν ἐνεργειῶν ἀναπτύξεως, κλιμακώσεως ἀλλὰ καὶ ἐπανόδου αὐτῶν εἰς εἰρηνικὴν σύνθεσιν.

Ἐὰν δὲν δυνηθῶμεν ἢ δὲν προφθάσωμεν νὰ συμπληρώσωμεν τὴν χειρουργικὴν μας κάλυψιν, τότε ἐκεῖ τοῦλάχιστον ὅπου διαθέτομεν τοιαύτην πολιτικὴν ἢ στρατιωτικὴν, δημοσίαν ἢ ἰδιωτικὴν, ἔστω καὶ ἀτελεῖ, *δφείλομεν νὰ τὴν σεβασθῶμεν ἀπολύτως καὶ τοῦτο ἀποτελεῖ τὸν δεύτερον καὶ οὐσιώδη χαρακτῆρα τοῦ σχεδίου μας.* Ἀλλοίμονον, ἐὰν τὴν διαταράξωμεν ἢ τὴν ἀπογυμνώσωμεν, χρησιμοποιῶντες τὰ ἐν χρήσει σχήματα ἐπιστρατεύσεως. Αὐτὸ θὰ εἶναι αὐτόχρομα ὑγειονομικὴ αὐτοχειρία καὶ τοῦτο, διότι κατὰ τὴν πλέον κρίσιμον περίοδον ἑνὸς πολέμου, ἦτοι τὴν περίοδον τῆς γενικῆς ἐπιστρατεύσεως καὶ συγκεντρώσεως τῶν Ἐθνικῶν δυνάμεων, ἡ ὑγειονομικὴ μας μηχανὴ θὰ λειτουργῇ μὲ πλεῖστα κενά, ἕως ὅτου δὲ εἰσέλθῃ τὸ ἐπιστρατευόμενον προσωπικὸν εἰς τὸν ἀγῶνα, *θὰ χάσωμεν ἴσως τὸ πᾶν.* Προτείνομεν δηλαδὴ ἐνιαίαν Ὑγειον. ὀργάνωσιν τοῦ ἐσωτερικοῦ μὴ ὑποκειμένην εἰς ἐπιστρατευτικὰ ἀναμοχλεύσεις.

Ὁ Ἐρρυθρὸς Σταυρὸς προσφέρει ἀκριβῶς ἐν πολέμῳ πολυτιμοτάτας ὑπηρεσίας, διότι δὲν θίγονται τὰ ἰδρύματά του, ἅτινα λειτουργοῦντα καλῶς, ὡς ἔχουν ἐν εἰρήνῃ, τίθενται ἀμέσως εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Στρατοῦ χωρὶς χρονοτριβὰς καὶ ἀτόπους ἀναπροσαρμογὰς. Ἐκτὸς τούτου συντρέχει τὴν χώραν ὁ Ἐρρυθρὸς Σταυρὸς καὶ διὰ νέων ἀρτιωτῶν Νοσοκομείων, τὰ ὁποῖα συγκροτεῖ μόνος καὶ ἐλευθέρως, χωρὶς νὰ διαταράξῃ τὰ ὑπάρχοντα, καὶ τοῦτο, διότι ὢν πλήρως ἐνήμερος τῶν πόρων του καὶ γνωρίζων καλῶς πρόσωπα καὶ πράγματα, πράττει ὅ,τι πρέπει νὰ γίνῃ κατὰ τὴν συγκρότησιν ὑγειονομικῶν ὑπηρεσιῶν. Τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἀποτελεσματικότητά ταύτην καὶ τῶν ἄλλων ἰδρυμάτων δὲν πρέπει νὰ στραγγαλίσωμεν δι' ἐπιστρατευτικῶν ἀναπροσαρμογῶν καὶ ἀναχωνεύσεων, ἐν ἐπιλόγῳ διὰ τῆς λεγομένης στρατικοποιήσεως.

Εἰς τὴν γεωγραφικὴν κάλυψιν, ἣν διαθέτομεν ἀπὸ τοῦδε, καὶ ἐκείνην, ἣν θὰ προφθάσωμεν ν' ἀναπτύξωμεν *δφείλομεν νὰ δώσωμεν ἐνιαίαν*, ὡς ἐλέχθη, *ἀποστολὴν, μίαν καὶ τελείαν, τὴν κάλυψιν τῶν ἀναγκῶν εἰς ἕκαστον διαμέρισμα, ἀδιακρίτως, ἐὰν αἱ ἀνάγκαι αὗται ἀφοροῦν εἰς τὰς ἐνόπλους δυνάμεις ἢ εἰς τὸν ἄμαχον πληθυσμόν. Καὶ οὗτος εἶναι ὁ τρίτος βασικὸς χαρακτῆρ τοῦ σχεδίου μας.*

Ἐνοποιοῦντες ὅλας τὰς ὑπηρεσίας ἀπὸ ἀπόψεως σκοποῦ (ἀποστολῆς), θὰ ἔχωμεν εἰς ἕκαστον χῶρον μίαν καὶ μόνην ὑπηρεσίαν ὑπεύθυνον, ἐν καὶ μόνον σύστημα λειτουργίας, ἕνα σκοπὸν καὶ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ὑψηλοῦ τούτου σκοποῦ ὁλόκληρον σχεδὸν τὸ ὑγειονομικὸν σῶμα, μὲ τὴν φυσικὴν του ἐπιστημονικὴν πειθαρχίαν, ἱεραρχίαν καὶ ψυχικὴν ἐπαφήν. Οὕτω θὰ διαθέτωμεν ὑπηρεσίας

λειτουργούσας ὑπὸ τοὺς πλέον εὐνοϊκοὺς ὄρους, ὑψηλοῦ φρονήματος καὶ ἀποτελεσματικῆς ἀποδόσεως. Οὕτω εὐρισκόμεθα συνεπεῖς καὶ πρὸς τὸν γενικὸν στρατηγικὸν κανόνα τῆς οἰκονομίας δυνάμεων, ὅστις, αὐτὸς καὶ μόνον, θὰ μᾶς ἐπιτρέψῃ νὰ καλύψωμέν πως τὴν χώραν καὶ εἰς τὸ σύνολον αὐτῆς.

Ἄλλὰ δὲν εἶναι μόνον τοῦτο. Ἐκ τῆς διατάξεως ταύτης θὰ προκύβουν τρία ἐπὶ πλέον μεγάλης Ἐθνικῆς σημασίας διὰ τὴν χώραν ὀφέλη, ἧτοι :

α') Καλύπτομεν τὰς ἐπαρχίας ἀπὸ τὰ δεινὰ τοῦ πολέμου μὲ ἴσην στοργήν, ἐνῶ συγχρόνως βαδίζομεν εἰς τὸν δρόμον τῆς ἐκπληρώσεως τοῦ εἰρηνικοῦ προγράμματος Κρατικῆς μερίμνης.

β') Δὲν παρουσιάζομεν εἰς τὸν ἐχθρὸν ὑγειονομικὰς δυνάμεις ὡς λείαν πολέμου καὶ γ') ἐὰν προσωρινῶς ἀτυχήσωμεν, ἔχομεν ἐλπίδας νὰ ἐπανεύρωμεν, μετὰ τὴν τελικὴν νίκην, τὸν ὑπὸ κατοχὴν περιελθόντα πληθυσμόν, διότι δὲν θὰ μείνη μόνος καὶ ἄνευ ἰδρυμάτων περιθάψεως εἰς τὸ ἔλεος τοῦ ἐχθροῦ.

Ἐὰν πράγματι ἐπιζητήσωμεν νὰ καλυφθῶμεν ἐν πολέμῳ, στηριζόμενοι κυρίως εἰς τὴν οὕτω ὀργανωθεῖσαν πολιτικὴν χειρουργικὴν διάταξιν, θὰ ἔχωμεν τὸ μέγιστον πλεονέκτημα, ὅτι μὲ τὴν πρώτην κανονίαν θὰ δυνάμεθα νὰ συνδέσωμεν τὴν χειρουργικὴν αὐτὴν ὀργάνωσιν μὲ τὸν στρατόν, χρησιμοποιοῦντες εἰς τὰς κυρίας ἀρθρώσεις τοῦ συνδέσμου τοὺς φυσικοὺς Διευθυντὰς τῶν ἰδρυμάτων, ἐπιστρατεύοντες αὐτούς. Ἄνὰ πᾶσαν ἄλλιν στιγμὴν ἐπὶ ὑποχωρήσεως, δυνάμεθα νὰ τὴν ἀποσυνδέσωμεν. Γνωρίζομεν ὅλοι ὀπόσῃν τεραστίαν σημασίαν κέκτηται τὸ πλεονέκτημα τοῦτο εἰς συγχρόνους πολέμους μὲ τὴν ἄμπωτιν καὶ παλίρροισιν τῶν ἐπιχειρήσεων. Ἡ στρατοποίησις τῶν πολιτικῶν ὑγειονομικῶν ἰδρυμάτων δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἐπεκτείνεται περισσότερον, διότι ἀχρηστεύει αὐτὰ ἔστω καὶ μερικῶς. Μόνον οὕτω ὑπάρχει ταυτοχρόνως τρόπος νὰ διατηροῦν τὰ ἰδρύματα νοσηλείας νομίμως τὴν πολιτικὴν αὐτῶν ιδιότητα καὶ νὰ ἐμπίπτουν αὐτομάτως εἰς τὴν προστασίαν τῶν διεθνῶν νομίμων. Οὕτω δὲν λεηλατοῦνται ὡς λεία πολέμου, ἐπανευρισκόμενα, ὅταν ἡ τύχη τῶν ὄπλων μᾶς εὐνοήσῃ ἐκ νέου.

Καὶ τώρα, ἀφοῦ συνεπληρώσαμεν τὸν σκελετὸν τοῦ Σχεδίου μας, ὀφείλομεν μίαν ἀποσαφήνισιν ὡς πρὸς τὴν προοπτικὴν μας διὰ τὰς καθαρῶς ἐκστρατευτικὰς ὑγειονομικὰς δυνάμεις. Ἡ γραμμὴ μας εἶναι ν' ἀποφύγωμεν πάσῃ θυσίᾳ ὑπέρβασιν ὀρίων τινῶν, περιοριζόμενοι εἰς τὴν ἀδυστηρῶς ἀναγκαίαν δύναμιν, διὰ τὴν συμπλήρωσιν τῆς πολιτικῆς ὀργανώσεως ἐπὶ ἐκτάκτων ἀπωλειῶν. Θὰ προσέξωμεν ἰδίᾳ, τὸν εὐστοχὸν προσανατολισμόν, τὰς εὐχερείας κλιμακώσεως καὶ συγκεντρώσεως καὶ τὴν ὑποκατάστασιν αὐτῶν διὰ δυνάμεων Ἐρυθροῦ Σταυροῦ, ὥστε νὰ μὴν αἰχμαλωτίζωνται.

Ἐχομεν δοκιμάσει κατὰ τὸν συμμοριακὸν πόλεμον μίαν ὀργάνωσιν, ἥν

ονομάζομεν «*πυρηνικήν*» και ἤτις μᾶς ἔδωκε λαμπρὰ ἀποτελέσματα. Περὶ αὐτῆς ὠμιλήσαμεν ἤδη εἰς πρόδρομον ἀνακοίνωσίν μας και θὰ ἐπανέλθωμεν ἀλλαχοῦ ἐπ' αὐτῆς, καθόσον ἐπειγόμεθα ἤδη νὰ καταλήξωμεν μὲ μίαν ἐνδιαφέρουσαν πρόβλεψιν, τὴν ἑξῆς :

Ἐὰν μία χώρα ἀποστῇ ἀπὸ τὸν κανόνα, ὃν προτεινομεν δηλ. τῆς ἐνιαίας γεωγραφικῆς διατάξεως και ἀποβλέψει, ὅπως προβλέπουν τὰ παλαιὰ Σχέδια, εἰς τὴν ὀργάνωσιν χωριστῆς ὑγειονομικῆς διατάξεως διὰ τὸν ἄμαχον πληθυσμὸν και χωριστῆς διὰ τὰς Ἐνόπλους δυνάμεις θὰ συμβοῦν τὰ ἑξῆς, ἅτινα ἔχομεν σταθμίσει καλῶς και ἐπανειλημμένως.

Πρῶτον, θὰ διακινδυνεύσῃ νὰ τὴν εὔρη ὁ πόλεμος ἀπροετοίμαστον και μὲ πλήρη ἀδυναμίαν σχηματισμοῦ ἐφεδρείας.

Δεύτερον, ἐπὶ ἀτυχίας και ὑποχωρήσεως θὰ εὔρεθῇ ἡ χώρα πρὸ μεγίστων δυσχερειῶν ἀνασυγκροτήσεως τῶν καταλαμβανομένων ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ Νοσοκομείων, ἰδίᾳ ἐὰν στερεῖται ἀναλόγου Ἐθνικῆς βιομηχανίας, ὅπως ἡμεῖς.

Και τέλος θὰ ὑποστῇ ὅλας τὰς συνεπείας τῆς συγκεντρώσεως, καθηλώσεως και ἀπομονώσεως τῶν μέσων, ἐπ' ὠφελείᾳ μόνον τοῦ ἐχθροῦ.

Περὶ ἐνιαίας Ἀνωτάτης Ὑγειονομικῆς ἡγεσίας

Ὅλιγα τινὰ θὰ λεχθοῦν διὰ τὸ Δόγμα τῆς ἐνότητος και εἰς τὴν Ἡγεσίαν. Θὰ εἴμεθα πολὺ σύντομοι, διότι τὸ ζήτημα ἔχει ὠριμάσει.

Κατὰ τὸν δεύτερον παγκόσμιον πόλεμον ἀνέκυψεν ἡ ἀνάγκη τοῦ δείγματος τούτου και ἀνεγνωρίσθη πρῶτον, ὅτι ἡ κεντρικὴ ὑγειονομικὴ εὐθύνη ἦτο εἰς τὸ ἔπακρον πολυσύνθετος και ἐκ τῶν μεγίστων.

Πρῶτον, διότι ὁ κύκλος τοῦ ἐνδιαφέροντός της ἐστρέφετο περὶ τὰς ὑγειονομικὰς ἐπιχειρήσεις ὑπὸ ἐντελῶς δυσκόλους περιστάσεις και δεύτερον, διότι περιέκλειε και ἐνδιεφέρετο αὕτη διὰ :

- α) Τὴν Ὀργάνωσιν τῶν Πανεπιστημιακῶν σπουδῶν.
- β) Τὴν κατεύθυνσιν εἰς τὰς Ἱατρικὰς εἰδικότητας.
- γ) Τὴν Νοσοκομειακὴν και ἐν γένει ὑγειονομικὴν ὀργάνωσιν τῆς χώρας.
- δ) Τὴν ἐθνικὴν τέλος βιομηχανίαν φαρμάκων.

Ὅθεν ἀρχικῶς ἡ κεντρικὴ αὕτη ὑπηρεσία ἐπλαισιώθη μὲ ἓνα Συμβούλιον γνωμοδοτήσεων διὰ ν' ἀντιμετωπίζονται ἀρμοδίως ὅλαι αἱ εὐθῦναι και εἰς δευτέρον τι στάδιον τὸ Συμβούλιον τοῦτο ἀπέβη συντονιστικόν. Εἰς τὸ στάδιον τοῦτο εὐρίσκειται σήμερον και ἡ παρ' ἡμῖν κρατοῦσα ἄποψις.

Ἀντιπαρερχόμεθα τὰς ἀτελείας τοῦ παρωχημένου πλέον σταδίου τούτου

καὶ σπεύδομεν νὰ ἐκθέσωμεν δι' ὀλίγων, πῶς ἐννοοῦμεν καὶ πῶς διαγράφεται ἡ εὐθύνη τῆς κεντρικῆς ταύτης ὑπηρεσίας κατόπιν τῶν ἐν τῷ μεταξὺ ἐξελίξεων καὶ τῆς σχετικῆς κριτικῆς. Καὶ ἐν πρώτοις πρέπει αὕτη νὰ γνωρίζῃ νὰ ἐξερευνᾷ τὸν πολεμικὸν ὀρίζοντα ὄχι μὲ γενικὸν ἀλλὰ μὲ αὐστηρῶς ὑγειονομικὸν βλέμμα, διότι τότε μόνον θὰ διακρίνῃ τὰ προβάλλοντα ὑγειονομικὰ προβλήματα.

Δεύτερον, πρέπει νὰ ἔχῃ αὕτη σαφῆ γνώσιν τῶν ὑγειονομικῶν προβλημάτων τῶν πεδίων μαχῶν τοῦ ἐθνικοῦ γεωγραφικοῦ χώρου καὶ τοῦ πληθυσμοῦ καὶ νὰ εἶναι ἐνήμερος τῆς ὅλης ὑγειονομικῆς ὁργανώσεως τῆς χώρας ἐπὶ τῆς τεχνικῆς πλευρᾶς ὡς καὶ τῶν δυνατοτήτων ἀποδόσεως αὐτῆς εἰς τὸν ἐν γένει ὑγιον. τομέα. Μόνον ἐν γνώσει τῶν βασικῶν τούτων προϋποθέσεων θὰ δύναται νὰ συλλαμβάνῃ καὶ νὰ συγκρατῇ καὶ τὸ τρίτον καὶ σπουδαιότερον μέρος τῆς εὐθύνης της ἥτοι νὰ δίδῃ αὕτη πλεον τὴν μορφήν καὶ τὸ εἶδος, ὅπερ ἀπαιτοῦν αἱ περιστάσεις, εἰς τὴν ἐν γένει ὑγειονομικὴν ὁργάνωσιν τῆς χώρας.

Εἰς τὸ ἔργον της τοῦτο δέον νὰ ἐπιδίδεται ἀπερίσπαστος ἀπὸ ἄλλας εὐθύνας, διότι ἄλλως ὑπάρχει κίνδυνος νὰ βλέπῃ τὰ πράγματα ὑπὸ τὸ πρίσμα καὶ τῶν μερικῶν της εὐθυνῶν.

Ἐκ τούτων καταφαίνεται ὅτι τὸ ἔργον τῆς Κεντρικῆς καὶ Ἀνωτάτης Ὑγειονομικῆς Ὑπηρεσίας εἶναι ἔργον οὐχὶ διοικήσεως ἀλλὰ τέχνης καὶ ἐπιστήμης συνάμα· ἐπιβάλλεται συνεπῶς ἡ ὑπηρεσία αὕτη νὰ εἶναι ἐν πρώτοις ὑγειονομική, δεύτερον τελείως ἀνεξάρτητος καὶ ὑπεύθυνος, καὶ τρίτον πρέπει νὰ ἔχῃ τὴν θέσιν της εἰς τὸ Ἐπιτελεῖον Ἐθνικῆς Ἀμύνης, διότι μόνον ἐκεῖθεν δικαιουταί τις νὰ ἐποπτεύῃ καθολικῶς καὶ νὰ εἰσηγῆται πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν.

*Ἦτο ἴσως μακροσκελὴς ἡ ἔκθεσις αὕτη, ἀπεσκόπει ὅμως νὰ καταλήξῃ εἰς τὴν ἐπισήμανσιν τῆς σπουδαιότητος τῆς Ὑγειονομικῆς στρατηγικῆς.

Θὰ ἦτο ἀρκετὴ μία μόνον φράσις διὰ νὰ ἐπιτευχθῇ τὸ ἴδιον πρᾶγμα. Θὰ ἦρκει ν' ἀναφερθῇ μόνον ἡ ὑπόμνησις, ἣν ἔκαμεν ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου ὁ σεβαστὸς Καθηγητὴς καὶ Ἀκαδημαϊκὸς Κοσ. Ἀρ. Κούζης, τοῦ ἀρχαίου νόμου τῆς Σπάρτης, καθ' ὃν συσκήνιος τοῦ βασιλέως στρατηγοῦντος ἦτο μόνον ὁ ἰατρός. Θὰ ἠδυνάμην νὰ σᾶς ἀναφέρω ἀκόμη τὴν σύγχρονον ἡμῶν μαρτυρίαν, τὴν ἐν εἴδει ὑποθήκης δοθεῖσαν ἀπὸ τὸν στρατάρχην Κυωτέ. Κληθεὶς κάποτε ὁ ἐπιφανὴς οὗτος ἀνὴρ νὰ προεδρεύσῃ τῶν ἐργασιῶν τοῦ Ἐθνικοῦ Συνδέσμου τῶν Γάλλων χειρουργῶν εἶπε τὰ ἑξῆς εἰς τὸν ἐναρκτήριον λόγον του. «Εἰς τὴν ἀρχὴν μὲ ἐξένισεν ἡ τιμὴ, πού μοῦ ἐκάματε νὰ προεδρεύσω, στρατιωτικὸς ἐγώ, τῶν ἐργασιῶν ἐπιφανῶν θεραπόντων τῆς τέχνης τοῦ Ἀσκληπιοῦ. Πρὸς στιγμὴν ἐφαντάσθην, ὅτι μὲ ἐνεθυμήθητε, διότι συμπαθῶ τὴν ὑψηλὴν σας τέχνην καὶ ἔχω λόγους εἰς τοῦτο, διότι ἀπὸ φυσικὴν ἀδεξιότητα στραβοκαταπίνω ἄλλοτε κανένα

ψαροκόκκαλο κι' άλλοτε καμμιὰ σπασμένην κνήμην λαγοῦ καὶ ἔτσι σᾶς προσέφερα τρεῖς φορές τὴν ἱκανοποίησιν νὰ μὲ σώσετε ἀπὸ ἀσφυξίαν.

Δὲν ἐβράδυνα ὅμως ν' ἀνακαλύψω τὸν πραγματικὸν λόγον.

Εἶμαι στρατιώτης καὶ συναισθάνομαι βαθύτατα ὅτι, ἐὰν κατώρθωσα νὰ προσθέσω εἰς τὸ ἀποικιακὸν διάδημα τῆς Γαλλίας τὸ μαργαριτάρι τῆς εἰρηνεύσεως τοῦ Μαρόκου, αὐτὸ τὸ ὀφείλω εἰς τοὺς ἰατρούς.

Γνωρίζω, τί σημαίνει ἡ λέξις αὐτὴ διὰ τὴν ἀποικιακὴν στρατηγικήν.

Διέκρινα καὶ ἐξετίμησα καλῶς τὴν σημασίαν τοῦ Ἰατροῦ εἰς ἀγῶνας τῶν Εὐρωπαϊῶν εἰς τὴν ἄξενον Ἀφρικανικὴν ἔρημον. Καὶ αἰσθάνομαι ἰδιαιτέρως, ὅτι τὴν πρωτόγονην ἔχθραν, τὸ ἄγριον μῖσος καὶ τὴν σκληρὴν καρδίαν τοῦ Μαροκινοῦ μόνον μὲ τὸν Ἰατρὸν ὑπῆρχε τρόπος νὰ τὴν πλησιάσω καὶ νὰ τὴν μαλακώσω. Δι' αὐτὸ πιστεύω ὅτι, ἐὰν ἐπέτυχον εἰς τὸ ἔργον μου ὡς εἰρηνοποιός, τὸ κατώρθωσα κυρίως χάρις εἰς τὸν ἰατρόν.

Θὰ ἠδυνάμην ἀκόμη, νὰ ἐπικαλεσθῶ τὴν γνώμην μιᾶς ἄλλης δόξης τῶν πολέμων εἰς τὴν Ἀφρικανικὴν ἔρημον, τοῦ στρατάρχου Μονγκόμερου.

Εἰς τὴν ἐκθεσίαν του περὶ τῶν στρατιωτικῶν ἐπιχειρήσεων εἰς τὸ Εὐρωπαϊκὸν θέατρον πολέμου ὁ Στρατάρχης λέγει ὅτι ἐὰν αἱ στρατιαὶ τῶν συμμαχῶν ἐρρίπτοντο εἰς τὴν σημερινὴν μάχην μὲ ὑψηλὸν φρόνημα, καὶ ἐὰν τὸ ἠθικὸν ἔμεινεν ἀκμαῖον εἰς τὸ ἐσωτερικόν, τοῦτο τὸ ὀφείλομεν καὶ εἰς τὸ ὅτι οἱ μαχηταὶ μας ἐγνωρίζον ὅτι χάρις εἰς τὴν ὑγειονομικὴν μας προπαρασκευήν, ἀπὸ τοὺς 16 ἄνδρας, ποὺ ἔπιπτον ὑπὸ τὰ βλήματα τοῦ πολέμου οἱ 15 θὰ ἐσώζοντο ὀπωσδήποτε.

Ἡ Ὑγειονομικὴ στρατηγικὴ εἶναι βαρυσήμαντος. Τὸ ἀποδεικνύει ἡ ἄλλυσις αὕτη τῶν ἀπόψεων τῶν Στραταρχῶν διὰ μέσου τῶν αἰώνων. Ἡ ἱστορία αὕτη καθιερώνει καὶ τὸ στρατηγικὸν δόγμα. Δὲν ἀπομένει παρὰ νὰ ἀναβιώσῃ τοῦτο εἰς τὰς ἡμέρας μας, τοῦλάχιστον παρ' ἡμῖν, διότι οἱ καιροὶ οὐ μενετοί.

R É S U M É

Ce plan prévoit une couverture territoriale et le service de santé de campagne. L'organisation de la couverture territoriale s'inspire des principes suivants:

- 1) Être prête dès le temps de paix.
- 2) Rentrer en fonction dès le premier signal d'alarme en se complétant par des éléments mobilisés sur place (caractère essentiel).
- 3) De suffir aux besoins de chaque département même si le jeu des renforts ne peut pas jouer temporairement (indépendance).

4) D'être composé surtout d'Hopitaux Municipaux, Croix Rouge etc. D'être organisé a un service unique quoique composé d'éléments disparats (cohésion, ordre, coordination).

5) De fonctionner aussi bien au profit de la population civile et des armées (économie des forces).

6) De pouvoir être rallié aux armées après simple avis et reprendre aussi facilement son caractère civil (garantie contre les aléas de la guerre des mouvements).

7) De prévoir des éléments mobiles autonomes et spécialisés propres à être lancés provisoirement comme renforts, soit au profit des armées, soit au secours d'autres départements et revenir ensuite a leur point de départ (facilités manœuvrières).

8) De prévoir des éléments propres a fonctionner sous abri souterrain.

9) De posséder son plan de dispersion de déplacement dans les environs, de repli d'évacuation, de fonte sur place, d'augmenter en acordeon et de se fractionner anfin en groupes autonomes.

10) De fonctionner sous les directives générales d'un commandement regional.

11) D'être desservi d'un centre regional d'approvisionnement possédant un dépôt de personnel et des moyens de transports autonomes.

En ce qui concerne l'organisation du service des santé de campagne.

Son plan prévoit des petites unités de véritables équipes ambulantes, possédant une autonomie poussé à l'extrême.

Cette organisation rend les unités très maniables, interchangeables et aptes de manœuvrer et a s'installer a tout terrain, a désservir toutes les formes de combat moderne et toutes les combinaisons des forces armées sans, aucune difficulté a suivre celles-ci, a tous leurs mouvements de manœuvre. Ces unites sont orientées de façon à pouvoir être utilisées, soit d'une manière isolée et en dispersion, soit sous forme de groupe, suivant les nécessités des opérations. Elles opèrent dans les champs de bataille, accostés aux divisions combattantes, comme des sangsues. Leur Base d'attache est toujours une grosse formation sanitaire fixe, ou mobile d'armée ou du territoire, suivant le cas et c'est a cette base d'attache qu'elles reviennent, une fois leur but tactique achevé.

Leur reconstitution matérielle morale et physique et leur instruction tactique et technique en profitent d'autant. Elles sont en effet formées

uniquement de personnel spécialisé, constitue en équipes (admission, transfusion, stérilisation, salle d'opération; soins médicaux etc) possédant chacune son matériel standardisé en collection et emballé a part. Un parc sanitaire d'armée ou une base si on veut est prévue pour renforcer ces unités en personnel et en matériel commun en cas de besoin. Le plan sanitaire de campagne prévoit une large exploitation des installations sanitaires fixes du territoire auprès desquelles recherchent toujours à travailler les unités de campagne et auxquelles elles confient leurs blessés, en cas d'avance ou de repli.

Les lacunes possibles de ce réseau sanitaire du champ de bataille sont comblées par des unités de campagne. En cas d'avance les unités se relèvent en saut de mouton; en cas de repli elles sacrifient une ou plusieurs des équipes de soins médicaux qui prennent en charge tous les blessés non transportables du champ de bataille, mais les autres équipes et spécialement les équipes chirurgicales et leurs satellites (anesthésie, reanimation, transfusion etc.) suivent les troupes dans leur repli et sont immédiatement reconstituées par leur base.

A l'arrière mais assez près du front fonctionne une formation spécialisée, qui reçoit tout le courant des évacuations, assure le triage, fait les opérations nécessaires et canalise les blessés dans les hôpitaux du territoire.

Cette unité est également divisible, autonome et interchangeable; aussi est elle susceptible de fonctionner comme un accordéon grâce a un jeu de renforts appelés des bases. Elle constitue elle même une base avancée des ravitaillements (collections d'unités avancées, sang conservé, matériel de chirurgie etc). Le plan prévoit que tout ce système de forces sanitaires soit organisé instruit et préparé dès le temps de paix et utilisé en temps de guerre, commandé par les propres chefs de chaque service de santé (armée de terre, marine, air, santé publique, croix rouge etc) sous les directives générales, d'un organisme central du Service de Santé national secondé d'un comité consultif constitué par des représentants autousés de tous les services de santé. Le commandant supérieur est unique; il est sous les ordres directs du Chef de l'état major général de la défense nationale. Il est chargé de prévoir et de proposer sous sa responsabilité toutes les mesures et toutes les directives générales de l'organisation, de préparation, d'instruction en temps de paix et de fonctionne-

ment en temps de guerre. il surveille et coordonne le fonctionnement au cours de la guerre sous couvert du généralissime. Vu les nécessités d'une guerre moderne le plan prévoit un profond remaniement des études médicales. Le but vise est la formation, du grand nombre de chirurgiens et des spécialistes d'anesthésie et de réanimation transfusion qui sont nécessaires.

Le plan prévoit l'orientation chirurgicale de l'instruction dans l'école du service de santé création de chaires de chirurgie de guerre aux facultés, la dichotomie des grandes cliniques chirurgicales, afin de créer plus d'unités d'instruction, l'augmentation de la durée des stages dans les services de chirurgie etc.

Le plan prévoit aussi un remaniement dans l'instruction des officiers du corps du service de santé des forces armées au profit de leur perfectionnement en chirurgie en tactique et en stratégie sanitaire.

Enfin pour la croix-rouge il prévoit l'organisation des formations destinées à des missions de caractère plus nettement international et humanitaire.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΜΗ ΜΕΛΩΝ

ΑΣΤΡΟΝΟΜΙΑ.— **Sur une relation entre les valeurs moyennes mensuelles de la radiation Solaire observée à 12 stations de l'hémisphère Nord, par M. Jean Xanthakis.** Ἀνεκοινώθη ὑπὸ τοῦ κ. Ἰωάνν. Τριγκαλινοῦ.

Si nous appelons T_i , $i = 1, 2, \dots, 6$ les températures moyennes mensuelles de l'air pendant les mois Janvier-Juin et T_{13-i} , $i = 1, 2, \dots, 6$ celles des mois Décembre - Juillet, on a¹:

$$(1) \quad \frac{T_{13-i}}{T_i} = \frac{P}{1 - e \cdot \cos(L_i - W)}, \quad i = 1, 2, \dots, 6$$

C'est-à-dire, «le rapport $R_i = T_{13-i} / T_i$ des températures moyennes mensuelles de l'air est égal au rayon vecteur d'une ellipse dont l'orientation et l'excentricité changent d'un lieu à l'autre,,.

Cette relation empirique a été vérifiée² à 180 stations de l'hémisphère Nord et à 40 stations de l'hémisphère Sud des zones tempérées.

¹ Jean Xanthakis, «Sur les températures moyennes mensuelles de l'air», Athènes, 1943.

² John Xanthakis, «Relation between the mean monthly air temperatures in the

Nous allons indiquer maintenant qu'une relation analogue existe entre les valeurs moyennes mensuelles de la radiation solaire observée à 12 différentes stations de l'hémisphère Nord.

Soient, en effet, S_i , $i=1, 2, \dots, 6$ les valeurs moyennes mensuelles de la radiation solaire pour les mois Janvier — Juin et S_{13-i} , $i=1, 2, \dots, 6$ celles des mois Decembre — Juillet. Les données des observations sur la radiation solaire à 12 stations de l'hémisphère Nord (Table I) montrent que :

$$(2) \quad \frac{S_i}{S_{13-i}} = \frac{P'}{1-e' \cos(L_i - W')}, \quad i=1, 2, \dots, 6$$

Où L_i , $i=1, 2, \dots, 6$ représente la longitude du Soleil pour le milieu de chaque mois Janvier — Juin et P' , e' et W' trois constantes.

On constate donc que le rapport $r_i = \frac{S_i}{S_{13-i}}$ des valeurs moyennes mensuelles de la radiation solaire aux 12 stations considérées est représenté par une relation analogue à la relation (1), qui représente le rapport $R_i = \frac{T_{13-i}}{T_i}$ des températures moyennes mensuelles. Par conséquent, *le rapport r_i des valeurs moyennes mensuelles de la radiation solaire aux 12 stations considérées est égal aussi au rayon vecteur d'une ellipse dont l'orientation et l'excentricité changent d'un lieu à l'autre.*

Données numériques

La table I donne les valeurs de la radiation solaire observée à Paris (Parc Sain-Maur), Locarno-Monti, Zurigo, Davos et à Washington. Les valeurs de la radiation à Washington ont été extraites de la courbe 5 (Radiation with average sky) publiée par M. I. Hand¹.

La table II donne les valeurs moyennes mensuelles de la radiation Solaire + Ciel à 8 stations de l'U.S.A., (lignes I, II, ... XII). Ces valeurs ont été extraites des valeurs moyennes hebdomadaires publiées par M. I. Hand que nous reproduisons ici².

Les tables I_A et II_A donnent les valeurs numériques des constantes

temperates Zones». Thessaloniki University, Press and Bul. of the American Met. Soc. Vol. 29, N° 10, 1948, pp. 550 - 552.

¹ Monthly Weather Review, t 65, 1937, p. 419.

² Nous avons tenu compte ici les stations dont l'intervalle des observations est plus grand de 5 ans.

P', e' et W' (colonne 1) calculées par une methode d'approximations successives. La colonne 2 de ces tables donne les valeurs observées du rapport $r_i = \frac{S_i}{S_{13-i}}$ $i=1, 2, \dots, 6$ et la colonne 3 les valeurs calculées de ce rapport à l'aide de l'équation (2).

La fig. 1 donne la distribution des differences O - C (colonne 4) entre les valeurs observées et calculées du rapport r_i . On constate que les 85% de ces differences sont comprises entre - 0.020 et + 0.020, ce qui est très satisfaisant, surtout si l'on tient compte que les intervalles des observations à la majorité des stations considerées sont inferieurs à 10 ans.

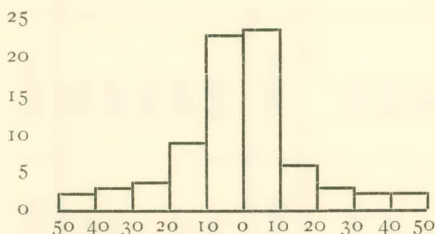

Fig. 1. - (unité 0.001).

Enfin, on doit noter qu'il y a un désaccord notable entre $(r_i)_{ob}$ et $(r_i)_{cal}$ aux stations de Lincoln (pour $i=4$), Madison (pour $i=2$) et Fairbanks (pour $i=1$). Il faut également noter que les valeurs moyennes extraites du tableau 2 de M. I. Hand pour la radiation solaire + Ciel à Chicago et Twin Falls ne verifient pas la relation (2).

La justification théorique des relations (1) et (2) sera l'objet d'une étude particulière.

ΠΕΡΙΛΗΨΙΣ

Ἐστῶσαν S_i αἱ μέσαι μηνιαῖαι τιμαὶ τῆς ἡλιακῆς ἀκτινοβολίας διὰ τοὺς μῆνας Ἰανουάριον—Ἰούνιον καὶ S_{13-i} , $i=1, 2, \dots, 6$ διὰ τοὺς μῆνας Δεκέμβριον—Νοέμβριον . . . Ἰούλιον.

Αἱ σχετικαὶ παρατηρήσεις εἰς 12 σταθμοὺς τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου (ἴδε πίνακα I) δεικνύουν ὅτι :

$$\frac{S_i}{S_{13-i}} = \frac{P'}{1 - \epsilon \cos(L_i - W)}$$

$$i = 1, 2, \dots, 6$$

Ὅπου L_i , $i = 1, 2, \dots, 6$ παριστᾷ τὸ μῆκος τοῦ Ἡλίου διὰ τὸ ἀντιστοιχοῦν εἰς τὸ μέσον ἐκάστου τῶν μηνῶν Ἰανουαρίου—Ἰουνίου καὶ P' ε' W' τρεῖς σταθεράς, τῶν ὁποίων αἱ ἀριθμητικαὶ τιμαὶ προσδιορίζονται διὰ διαδοχικῶν προσεγγίσεων.

Ἐπανευρίσκωμεν οὕτω διὰ τοὺς θεωρηθέντας 12 σταθμοὺς μίαν σχέσιν ἀνάλογον ἐκείνης, τὴν ὁποίαν εὗρομεν ἤδη διὰ τὰς μέσας μηνιαίας θερμοκρασίας τοῦ ἀέρος εἰς τὰς εὐκράτους ζώνας. Ἦτοι, ὁ λόγος $r_i = \frac{S_i}{S_{13-i}}$, $i = 1, 2, \dots, 6$ τῶν μέσων μηνιαίων τιμῶν τῆς ἡλιακῆς ἀκτινοβολίας παρίσταται διὰ τῆς ἐπιβατικῆς ἀκτῖνος μιᾶς ἐλλείψεως, τῆς ὁποίας ὁ προσανατολισμὸς καὶ ἡ ἐκκεντρότης μεταβάλλονται ἀπὸ τόπου εἰς τόπον.

Ἡ θεωρητικὴ δικαιολογία τῶν ἐμπειρικῶν τούτων σχέσεων θὰ δοθῇ εἰς προσεχῆ ἀνακοίνωσίν μας.

TABLE I.

a) <i>Radiation Solaire au Pare Sain-Maur, près Paris a midi pour très beau temps. Cal. gr/min - cm² (1925 - 1929)</i>												
	Jan.	Fev.	Mars	Avril	Mai	Juin	Juil.	Août	Sept.	Oct.	Nov.	Dec.
Pare Sain - Maur:	1,15	1,28	1,38	1,42	1,43	1,41	1,39	1,36	1,31	1,27	1,22	1,15
b) <i>Somma giornaliera media della radiazione globale nei giorni senza nubi à Locarno-Monti, Zurigo è Davos, cal/cm².</i>												
	Jan.	Fev.	Mars	Avril	Mai	Juin	Juil.	Août	Sept.	Oct.	Nov.	Dec.
Locarno - Monti: H = 380 m	1,98	302	434	562	665	709	681	589	466	335	227	167
Zurigo: H = 493 m	162	259	414	563	668	706	691	591	463	307	190	132
Davos: H = 1590 m	175	287	452	633	745	768	733	627	467	337	213	157
c) <i>Radiation with average sky at Washington D. C. (courbe 5)</i>												
	Jan.	Fev.	Mars	Avril	Mai	Juin	Juil.	Août	Sept.	Oct.	Nov.	Dec.
Washington:	167,5	242,5	338,0	420,0	478,0	499,0	489,0	448,0	376,0	292,0	208,6	149,0

a) *M. Piery*, «Traité de Climatologie médical» t. 1, p. 165 (Tableau II).

b) *J. C. Thans*, «La radiazione del Sole + Cielo», Geofisica pura e applicata, Milano, Vol XIV (1949) Fase 1-2.

c) *Irving. F. Hand*, «Review of United States Weather Bureau Solar radiation investigation», Monthly Weather Review t. 65, 1937 p. 419.

TABLE II.

Weekly means of daily totals of Solar and sky radiation on a horizontal Surface, gr/cal. per square centimeter; stations are in order of increasing latitude

(L. F. Hand: Monthly Weather Review t, 65, 1937 p. 432. Table 2)

D A T E	Miami 6 ans	La Jolia 6 ans	Fresno 8 ans	Washington 22 ans	New. York 12 ans	Lincoln 20 ans	Madison 26 ans	Fairbanks 6 ans
4 Janvier	295	245	148	153	103	175	129	8
11 »	300	254	163	152	108	185	134	10
18 »	275	239	189	163	113	196	156	15
25 »	332	260	208	180	154	226	185	26
(31) »	—	—	—	—	—	—	—	—
I. Valeur moyenne ...	300.5	249.5	177.0	162.0	119.5	195.5	151.0	14.7
1 Fevrier	351	—	216	204	149	224	188	36
8 »	351	265	248	213	161	262	207	49
15 »	349	274	294	232	168	272	225	70
22 »	374	314	340	261	200	298	254	104
(28) »	—	(333)*	(376)*	—	—	—	—	—
II. Valeur moyenne ...	356.2	296.5	294.8	228.0	169.5	264.0	218.5	64.8
1 Mars	364	336	382	289	242	342	280	144
8 »	376	333	403	309	263	358	299	153
15 »	421	348	422	326	271	377	313	193
22 »	477	375	455	333	286	395	318	172
29 »	466	414	484	346	267	407	350	279
III. Valeur moyenne ...	420.8	361.5	429.5	325.0	265.8	375.8	312.0	188.2

* Valeurs prises par interpolation.

T A B L E II (Suite).

D A T E	Miami	La Jolia	Fresno	Washington	New York	Lincoln	Madison	Fairbanks
5 Avril	471	423	511	371	329	413	372	334
12 »	482	440	577	393	316	435	400	380
19 »	470	446	589	425	364	447	399	398
26 »	478	453	573	450	411	450	439	392
(30) »	—	—	(603)*	—	—	—	—	—
IV. Valeur moyenne . .	475,2	440,5	570,6	401,8	355,0	436,3	402,5	376,0
3 Mai	525	462	626	456	389	475	438	401
10 »	534	472	642	447	389	—	444	417
17 »	—	—	667	471	420	523	482	444
24 »	497	498	676	507	446	557	492	442
31 »	472	472	676	524	461	520	497	432
V. Valeur moyenne . .	507,0	476,0	657,4	481,0	421,0	519,0	470,6	427,2
(1) Juin	(502)*	—	—	—	(455)*	—	—	—
7 »	576	434	648	495	428	550	510	469
14 »	481	434	701	498	435	546	507	502
21 »	459	485	721	494	434	576	523	499
28 »	515	503	728	531	450	603	532	474
VI. Valeur moyenne . .	506,6	464,0	699,5	504,8	440,4	568,7	518,0	486,0

T A B L E I I (Suite)

D A T E	Miami	La Jolie	Fresno	Washington	New York	Lincoln	Madison	Fairbanks
5 Juillet	515	432	704	513	454	589	529	446
12 »	522	432	698	496	454	586	535	482
19 »	513	453	687	484	426	583	519	411
26 »	531	439	664	488	425	555	509	434
VII. Valeur moyenne	520,0	439,0	688,2	495,2	439,7	578,3	523,0	443,2
2 Août	496	428	659	472	424	515	466	335
9 »	516	397	628	441	375	496	456	317
16 »	465	402	619	436	363	490	441	298
23 »	492	403	587	417	328	484	441	281
30 »	474	392	568	418	351	443	403	247
VIII. Valeur moyenne	488,6	404,4	612,2	436,3	368,2	485,6	441,4	295,6
(1) Septembre	—	(383)*	—	—	—	—	—	—
6 »	437	361	570	383	314	459	374	187
13 »	424	329	545	366	313	427	335	215
20 »	433	328	494	366	299	421	344	147
27 »	407	331	465	352	278	374	292	123
IX. Valeur moyenne	426,2	346,4	518,5	366,7	301,0	420,3	336,0	193,0

T A B L E II (Suite)

D A T E	Miami	La Jolia	Fresno	Washington	New York	Lincoln	Madison	Fairbanks
4 Octobre	406	317	434	336	—	337	276	109
11 »	368	285	405	307	266	306	242	72
18 »	355	290	371	283	214	300	217	63
25 »	368	287	368	267	194	278	205	53
(31) »	—	—	(331)*	(249)*	(171)*	—	—	—
X. Valeur moyenne ...	374,2	294,7	381,8	288,4	211,5	305,2	235,0	74,2
1 Novembre	345	269	316	246	174	238	183	38
8 »	337	269	307	225	148	243	164	30
15 »	342	265	245	196	127	207	143	27
22 »	328	263	242	189	126	206	129	18
29 »	289	259	221	164	109	185	124	14
XI. Valeur moyenne ...	328,2	265,0	266,2	204	136,8	215,8	148,6	25,4
6 Decembre	304	254	191	159	102	172	116	7
13 »	308	252	179	136	101	166	113	5
20 »	280	249	149	145	97	178	120	6
27 »	283	236	138	149	115	174	123	5
XII. Valeur moyenne	293,8	247,8	164,3	147,2	103,8	172,5	118,0	5,8

T A B L E I A

Station - Valeurs des constantes	$[r_i]_{ob}$	$[r_i]_{cal}$	dif. o - c	Station - Valeurs des constantes	$[r_i]_{op}$	$[r_i]_{cal}$	dif. o - c
Paris	1,000	1,002	- .002	Davos	1,115	1,115	.. 000
(Pare Sain-Maur)	1,049	1,053	- 4	$p' = 1,036$	1,347	1,302	+ 45
$p' = 0,9785$	1,087	1,082	+ 5	$e' = 0,245$	1,341	1,370	- 29
$e' = 0,100$	1,084	1,084	0	$w' = 0^\circ$	1,355	1,331	+ 24
$w' = + 11^\circ$	1,052	1,056	- 4		1,188	1,208	- 20
	1,014	1,009	+ 6		1,048	1,063	- 15
Locarno - Monti	1,186	1,221	- .035	Washington	1,124	1,131	- .007
$p' = 1,0770$	1,330	1,289	+ 41	$p' = 1,0500$	1,163	1,159	+ 4
$e' = 0,170$	1,296	1,289	+ 7	$e' = 0,095$	1,158	1,153	+ 5
$w' = - 20^\circ$	1,206	1,223	- 17	$w' = - 25^\circ$	1,117	1,118	- 1
	1,129	1,129	0		1,067	1,069	- 2
	1,041	1,035	+ 6		1,020	1,018	+ 2
Zurigo	1,227	1,244	- .017				
$p' = 1,0710$	1,363	1,329	+ 34				
$e' = 0,200$	1,349	1,328	+ 21				
$w' = - 20^\circ$	1,216	1,247	- 31				
	1,130	1,132	- 2				
	1,022	1,022	0				

TABLE II^A

Station - Valeurs des constantes	$[r_i]_{ob}$	$[r_i]_{cal}$	dif. o - c	Station - Valeurs des constantes	$[r_i]_{ob}$	$[r_i]_{cal}$	dif. o - c
Miami	1,023	1,028	- . 005	New York	1,151	1,151	-.000
$p' = 0,9604$	1,085	1,100	- 15	$p' = 1,0220$	1,239	1,240	- 1
$e' = 0,150$	1,125	1,110	+ 15	$e' = 0,190$	1,257	1,259	- 2
$w' = -2^\circ$	1,115	1,108	+ 7	$w' = -12^\circ$	1,179	1,204	- 25
	1,038	1,047	- 9		1,143	1,106	+ 37
	0,974	0,970	+ 4		1,001	1,008	- 7
La Jolia	1,007	1,005	+ . 002	Lincoln	1,133	1,139	-.006
$p' = 0,9672$	1,119	1,138	- 19	$p' = 1,0025$	1,223	1,222	+ 1
$e' = 0,230$	1,230	1,230	0	$e' = 0,190$	1,232	1,234	- 2
$w' = +15^\circ$	1,271	1,251	+ 20	$w' = -15^\circ$	[1,038]	—	—
	1,177	1,179	- 2		1,069	1,073	- 4
	1,057	1,057	0		0,983	0,973	+ 10
Fresno	1,077	1,072	+ . 005	Madison	1,280	1,284	- 004
$p' = 1,0222$	1,106	1,111	- 5	$p' = 1,0550$	1,466	[1,350]	—
$e' = 0,090$	1,127	1,123	+ 4	$e' = 0,220$	1,328	1,319	+ 9
$w' = -7^\circ$	1,105	1,106	- 1	$w' = -30^\circ$	1,198	1,206	- 8
	1,071	1,068	+ 3		1,066	1,078	- 12
	1,016	1,020	- 4		0,972	0,959	- 13
Washington	1,101	1,087	+ .0014	Fairbanks	2,535	(2,019)	—
$p' = 1,0352$	1,118	1,125	- 7	$p' = 1,2626$	2,554	2,565	- 011
$e' = 0,090$	1,127	1,137	- 10	$e' = 0,520$	2,537	2,518	+ 19
$w' = -7^\circ$	1,118	1,121	- 3	$w' = -22^\circ$	1,950	1,952	- 2
	1,101	0,082	+ 19		1,445	1,441	+ 4
	1,019	1,033	- 14		1,097	1,103	- 6

ΜΕΤΕΩΡΟΛΟΓΙΑ. — Περὶ τοῦ φαινομένου τῆς ὀμίχλης ἐξ ἐξατμίσεως ἢ φαινομένου τοῦ «ἀρκτικού θαλασσίου καπνοῦ» εἰς ἑλληνικὰς θαλάσσας, ὑπὸ Στεφάνου Παπαγιαννάκη. Ἀνεκοινώθη ὑπὸ τοῦ κ. Ἰωάνν. Τρικκαλινοῦ.

Ὁ χειμὼν τοῦ 1948-1949 ὑπῆρξεν ὁμολογουμένως δορυμὸς χειμῶν διὰ τὴν Ἑλλάδα, χαρακτηριζόμενος ὄχι μόνον ὑπὸ μεγάλης συχνότητος χαμηλῶν θερμοκρασιῶν ἀλλὰ καὶ ὑπὸ προώρου ἐνάρξεως αὐτοῦ κατὰ τὸ φθινόπωρον.

Τὸ πρῶτον ἄξιον λόγου κῆμα ψύχους ἐσημειώθη ἀπὸ τῆς 24ης μέχρι τῆς 27ης Νοεμβρίου, ὅτε ἐσημειώθησαν καὶ αἱ πρῶται χιόνες τοῦ χειμῶνος εἰς πολλοὺς χαμηλοὺς σταθμοὺς τῆς Ἑλλάδος.

Μεταξὺ ἄλλων φαινομένων συνήθων ἐν Ἑλλάδι ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας, κατὰ τὴν ἐν λόγῳ περίοδον ἐσημειώθη παρὰ τὰς ἀκτὰς τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος καὶ τὸ φαινόμενον τῆς ὀμίχλης ἐξ ἐξατμίσεως (steam fog) ἢ τὸ φαινόμενον τοῦ «ἀρκτικοῦ θαλασσίου καπνοῦ» (arctic sea smoke).

Ὡς ὑποδηλοῖ ὁ Ἀγγλικὸς ὄρος arctic sea smoke, τὸ φαινόμενον τοῦτο εἶναι κατ' ἐξοχὴν φαινόμενον τῶν ἀρκτικῶν θαλασσῶν, συνίσταται δὲ ἐν γένει εἰς παραγωγὴν ἐκ μιᾶς ὑδατίνης ἐπιφανείας ὁρατῶν ὑδρατμῶν, οἱ ὅποιοι ὑπὸ ὠρισμένης συνθήκας σχηματίζουσιν ὀμίχλην ἐμμένουσαν ὑπὲρ τὴν ὑδατίνην ἐπιφάνειαν.

Αἱ συνθήκαι ὑπὸ τὰς ὁποίας λαμβάνει χώραν τὸ φαινόμενον εἶναι ἀνάλογοι πρὸς ἐκεῖνας τοῦ φαινομένου τῶν ἀναδυομένων ἀτμῶν ἐκ θερμαινόμενου λέβητος, συνίστανται δὲ εἰς ὑψηλὴν θερμοκρασίαν Θ τῆς ὑδατίνης ἐπιφανείας σχετικῶς πρὸς τὴν θερμοκρασίαν θ τοῦ ὑπερκειμένου ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος ($\Theta > \theta$). Ὑπὸ τὰς συνθήκας ταύτας ἢ μεγίστη τάσις E' τῶν ἀτμῶν τῆς ὑδατίνης ἐπιφανείας εἶναι σημαντικῶς ἀνωτέρα τῆς τάσεως ϵ τῶν ἀτμῶν τῶν περιεχομένων κατὰ τινα στιγμὴν εἰς τὸν ἀέρα, ὡς καὶ τῆς μεγίστης τάσεως ἀτμῶν E τῆς ἀντιστοιχούσης εἰς τὴν θερμοκρασίαν θ τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος ($E' > E > \epsilon$).

Ἡ ἰσορροπία τῶν δύο φάσεων τοῦ ὕδατος εἶναι κατὰ συνέπειαν ἀδύνατος καὶ ἡ ὑγρὰ μετατρέπεται συνεχῶς εἰς τὴν ἀέριον φάσιν μὲ ταχύτητα ἀνάλογον πρὸς τὴν διαφορὰν $E' - \epsilon$ (ἢ $E' - E$). Οἱ εἰσερχόμενοι ὅμως ἐντὸς τοῦ ὑπερκειμένου ἀέρος ὑδρατμοὶ ὑγροποιοῦνται πρὸς ὑδροσταγονίδια συνιστῶντα τοὺς ὁρατοὺς ἀτμοὺς ἢ τὴν ὀμίχλην.

Συνθῆκαι ὡς αἱ ἀνωτέρω περιγραφεῖσαι, εἶναι συνήθεις εἰς τὰς ἀρκτικὰς θαλάσσας ὅπου μία θαλασσία ἐπιφάνεια μὴ καλυπτομένη ὑπὸ πάγων εὐρίσκεται ἐνίοτε ὑπὸ θερμοκρασίαν ἀνωτέραν ἐκείνης τοῦ ὑπερκειμένου ἀέρος κατὰ 20°C

καὶ πλέον. Εἰς τὰ μέσα γεωγραφικὰ πλάτη τὸ φαινόμενον τῆς ὀμίχλης ἐξ ἑξατιμίσεως δὲν εἶναι σπάνιον ὑπεράνω λιμνῶν καὶ ποταμῶν· εἰς τὰς θαλάσσας ὁμως τῶν μέσων πλατῶν, μόνον μεμονωμένα ἑξαιρετικαὶ περιπτώσεις ἀναφέρονται ὑπὸ τινων συγγραφέων, ἐὰν ἑξαίρεσωμεν τὴν Βαλτικὴν θάλασσαν ὅπου ὀμίχλαι ἐξ ἑξατιμίσεως δὲν εἶναι ἀσυνήθεις.

Εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν εἰδικώτερον, πλὴν τῆς περιπτώσεως τοῦ Νοεμβρίου 1948, τὸ φαινόμενον παρατηρήθη εἰς τὸν Σαρωνικὸν ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Κ. Μαλτέζου τὴν 29 Νοεμβρίου 1915. Ἡ παρατήρησις αὕτη ὡς ἐδόθη ἡμῖν παρὰ τοῦ ἀειμνήστου Ἀκαδημαϊκοῦ, ἔχει ὡς ἀκολούθως:

«**29η Νοεμβρίου 1915**¹: Καθ' ὅλην τὴν νύκτα καὶ τὴν πρωτὴν σήμερον ἐχινόιζεν ἐν Ἀθήναις καὶ Πειραιεῖ, τὰ δὲ βουνὰ ἐκαλύφθησαν ἕως κάτω μὲ χιόνας· ἔπνεεν ἄνεμος ΒΑ ἀσθενής, κατὰ τινὰς δὲ στιγμὰς ἰσχυρός. Ἡ θάλασσα εὐρίσκετο ἐν βρασμῷ, δηλ. οἱ ἀτμοὶ ἐξήρχοντο ἐκ τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς καὶ εἰς πολὺ μικρὸν ὕψος μετετρέποντο εἰς ὀμίχλην· ἐνόμιζέ τις ὅτι ἐκάπνιζεν ἢ ἔβραζεν ἡ θάλασσα, τῆς ὁποίας ἡ θερμοκρασία ἦτο πολὺ ἀνωτέρα τῆς τῆς ἀτμοσφαιρας. Τὰ σταγονίδια τῆς ὀμίχλης παρεσύροντο ὑπὸ τοῦ ἀνέμου. Μακρὰν δὲ εἰς τὸ βάθος παρὰ τὴν Αἴγινα ὁμοίαζεν ἡ χαμηλὴ αὕτη ὀμίχλη μὲ τὰς λευκὰς προεξοχὰς τοῦ ἡλίου εἰς βάθος βαθέος κυανοῦ (μελανοκυανοῦ) χρώματος».

Καὶ ἐκ πληροφοριῶν τοῦ ἡμερησίου τύπου προκύπτει ὅτι κατὰ τὴν 29 Νοεμβρίου 1915 ἐπεκράτει εἰς Σαρωνικὸν ὀμίχλη, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον σημαίνει ὅτι ἡ ἑξατίμισις ἦτο τόσον ταχεῖα, ὥστε νὰ σημειῖται συγκέντρωσις ὑδροσταγονιδίων συνιστῶντων πραγματικὴν ὀμίχλην ἐξ ἑξατιμίσεως.

Εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Νοεμβρίου 1948 τὰ φαινόμενα ἦσαν ὀλιγώτερον ἔντονα ἐκείνων τῆς προηγουμένης περιπτώσεως, τοῦλάχιστον εἰς τὸν Σαρωνικόν.

Τὸ φαινόμενον παρατηρήθη ὑπὸ πληρωμάτων ἀεροπλάνων παρὰ τὰς ἀκτὰς τῆς Β. Εὐβοίας καὶ παρὰ τὰς Β. Σποράδας νήσους, ὅπου ἀπὸ τῶν ἀπογευματινῶν ὥρῶν τῆς 25 Νοεμβρίου 1948 ἐφαίνοντο στήλαι ἀτμῶν ἀναδύμεναι ἐκ τῆς θαλάσσης, ὡς ἐὰν ἡ θάλασσα «ἔβραζε». Κατὰ τὴν πρωτὴν τῆς 26 Νοεμβρίου τὸ φαινόμενον ἐξεδηλώθη καὶ εἰς τὸν Σαρωνικόν, ὁ ὁποῖος παρατηρούμενος παρ' ἡμῶν ἐκ τοῦ ἀερολιμένος Ἑλληνικοῦ παρεῖχε τὴν ἐντύπωσιν παμμεγέθους λέβητος ἀναδίδοντος ἀτμοὺς κατὰ θέσεις. Ὁ πνέων ἰσχυρὸς ΒΑ ἄνεμος ἐν τούτοις, ἠμπόδιζε τὴν συγκέντρωσιν τῶν ἀτμῶν, οὕτως ὥστε εἰς τὸν Σαρωνικόν ἡ ὄρατότης δὲν ἐμειοῦτο αἰσθητῶς. Μόνον εἰς τὴν βορείαν περιοχὴν τοῦ Β. Εὐ-

¹ Γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον.

βοϊκοῦ κόλπου προσέλαβε τὸ φαινόμενον τὴν μορφὴν πυκνῆς ομίχλης, δυσχεραίνουσης τὴν πτῆσιν τῶν ἀεροπλάνων πρὸς Λάρισα καὶ Βόλον. Εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην ἡ παραγομένη ἐκ τῆς ἐξατμίσεως ομίχλη ἠνοῦτο μετὰ τῶν νεφῶν, τῶν ὁποίων ἡ βᾶσις ἦτο λίαν χαμηλή.

Δυστυχῶς δὲν ὑπάρχουσι παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς θερμοκρασίας τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης διὰ νὰ δυνάμεθα νὰ ἐρευνήσωμεν τὰς ἀκριβεῖς συνθήκας ὑπὸ τὰς ὁποίας ἐσημειώθη τὸ σπάνιον τοῦτο διὰ τὴν λεκάνην τῆς Μεσογείου φαινόμενον. Τὸ μόνον τὸ ὁποῖον δυνάμεθα μετὰ βεβαιότητος νὰ εἴπωμεν εἶναι ὅτι τὸ φαινόμενον ἔλαβε χώραν ὑπὸ θερμοκρασίαν θαλάσσης πολὺ ἀνωτέρω ἐκείνης τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος. Καὶ εἰς τὰς δύο ἀνωτέρω περιπτώσεις τὸ σημειωθὲν φαινόμενον τοῦ ἀρχτικοῦ θαλασσοῦ καπνοῦ συνοδεύεται ὑπὸ ἀποτόμου μεγάλης πτώσεως τῆς θερμοκρασίας τοῦ ἀέρος, ἥτις ἐπηκολούθησε μίαν περίοδον σχετικῶς ὑψηλῶν θερμοκρασιῶν. Ὡς εἶναι φυσικὸν ἡ ἀπότομος πτώσις τῆς θερμοκρασίας τοῦ ἀέρος δὲν συνοδεύεται ὑπὸ ἀναλόγου ἀμέσου πτώσεως τῆς θερμοκρασίας τῆς θαλασίας ἐπιφανείας, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν ἀποκατάστασιν μεγάλης διαφορᾶς θερμοκρασίας θαλάσσης καὶ ἀέρος. Τὸ γεγονός ὅτι τὸ φαινόμενον ἐσημειώθη εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις πρὸς τὸ τέλος Νοεμβρίου, δὲν εἶναι τυχαῖον· ἐξ ἄλλου ἡ κατὰ τὰ λοιπὰ ὁμοιότης τῶν συνθηκῶν εἰς τὰς δύο περιπτώσεις, καταφαίνεται ἐκ τῶν ἐπομένων στοιχείων τοῦ Μετεωρολογικοῦ Σταθμοῦ τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀστεροσκοπεῖου Ἀθηνῶν :

Περίπτωσης 1915.

1) Μέση θερμοκρασία 1-27 Νοεμβρίου	16,2° C
2) Μέση θερμοκρασία 28-30 Νοεμβρίου	3,3° C
3) Μέση 24ωρος θερμομετρικὴ μεταβολὴ ἀπὸ 28 πρὸς 29 Νοεμβρίου	-4,6° C
4) Ἐλαχίστη θερμοκρασία 08ω 28 Νοεμβρ. ἕως 08ω 30 Νοεμβρίου..	-1,0° C
5) Ἐπικρατῶν ἄνεμος 29 Νοεμβρίου	BA
6) Μέση ἡμερησία σχετικὴ ὑγρασία τῆς 29 Νοεμβρίου.....	92
7) Καιρὸς: Χιονόπτωσης ἰσχυρὰ	
8) Ἀπὸ 27-30 Νοεμβρίου ἡ μέση ἡμερ. βαρομετρικὴ πίεσις ἀνερχομένη σταθερῶς σημειοῦ ἄνοδον	19,1 mm.

Περίπτωσης 1948.

1) Μέση θερμοκρασία 1-24 Νοεμβρίου	11,9° C
2) Μέση θερμοκρασία 25-27 Νοεμβρίου.....	2,3° C
3) Μέση 24ωρος θερμομετρικὴ μεταβολὴ ἀπὸ 25 πρὸς 26 Νοεμβρίου	-2,0° C

- 4) Ἐλαχίστη θερμοκρασία 08ω 25 Νοεμ. ἕως 08ω 26 Νοεμβρίου. - 1,1° C
 5) Ἐπικρατῶν ἄνεμος 26 Νοεμβρίου BA
 6) Μέση ἡμερησία σχετικὴ ὑγρασία τῆς 26 Νοεμβρίου 72
 7) Καιρὸς: χιονόπτωσης ἀσθενῆς
 8) Ἐπὶ 24 ἕως 27 Νοεμβρίου ἡ μέση ἡμερ. βαρομετρικὴ πίεσις ση-
 μειοῦ ἄνοδος 7,7 mm.

Ἐπὶ ἀπόψεως Δυναμικῆς εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ 1948 τὸ φαινόμενον ἔλαβε χώραν κατὰ τὴν ἐπέκτασιν πρὸς νότον σφηνὸς ὑψηλῶν πιέσεων κατὰ μῆκος τῆς Βαλκανικῆς, ἔκ τινος ἀντικυκλῶνος, ἔχοντος τὸ κέντρον τοῦ εἰς Κεντρικὴν Εὐρώπην. Ἡ τοιαύτη ἐπέκτασις τοῦ σφηνὸς ὑψηλῶν πιέσεων πρὸς νότον συνωδεύετο καὶ ὑπὸ καλῶς ὀργανωμένου ψυχροῦ μετώπου, τὸ ὁποῖον ἐκινήθη ἐκ Κεντρικῆς Εὐρώπης μέχρι τῆς Μεσογείου.

Διὰ τὴν περίπτωσιν τοῦ 1915 δὲν ὑπάρχουσι διαθέσιμοι συνοπτικοὶ χάρται· ἡ παραβολὴ ἐν τούτοις τῶν συνθηκῶν ὑπὸ τὰς ὁποίας ἔλαβε χώραν τὸ φαινόμενον εἰς τὰς δύο περιπτώσεις, πείθει ἀπολύτως ὅτι καὶ κατὰ τὸ 1915 εἴχομεν ἐπέκτασιν μέχρι τῆς Ἑλλάδος ἀντικυκλῶνος, ἔχοντος τὸ κέντρον τοῦ βορειότερον καὶ ὅτι ἐξ ἄλλου εἴχομεν εἰσβολὴν ψυχρῶν μαζῶν μετὰ ψυχροῦ μετώπου.

Παρὰ τὸ γεγονός ὅτι τὸ φαινόμενον εἶναι ἐξαιρετικῶς σπάνιον ἐν τῇ Μεσογείῳ, ὁ Ἀριστοτέλης φαίνεται ὅτι ἐγνώριζε καλῶς περὶ τούτου, ὡς συνάγεται ἐκ τοῦ κάτωθι χωρίου τῶν «Μετεωρολογικῶν» (Α, 10).

«Γίνεται δ' ἡ δρόσος πανταχοῦ νοτίοις οὐ βορείοις, πλὴν ἐν τῷ Πόντῳ, ἐκεῖ δὲ τοῦναντίον βορείοις μὲν γὰρ γίνεται, νοτίοις δ' οὐ γίνεται· αἴτιον δ' ὁμοίως ὥσπερ ὅτι εὐδίας μὲν γίνεται, χειμῶνος δ' οὐ· ὁ μὲν γὰρ νότος εὐδίαν ποιεῖ, ὁ δὲ βορέας χειμῶνα· ψυχρὸς γὰρ, ὥστ' ἐκ τοῦ χειμῶνος τῆς ἀναθυμιάσεως σβέννυσι τὴν θερμότητα. Ἐν δὲ τῷ Πόντῳ ὁ μὲν νότος οὐχ οὕτως ποιεῖ εὐδίαν, ὥστε γίνεσθαι ἀτμίδα, ὁ δὲ βορέας διὰ τὴν ψυχρότητα ἀντιπεριούσας τὸ θερμὸν ἀθροίζει, ὥστε πλεῖον ἀτμίζειν μᾶλλον. Πολλάκις δὲ τοῦτο καὶ ἐν τοῖς ἕξω τόποις ἰδεῖν γενόμενόν ἐστιν· ἀτμίζειν γὰρ τὰ φρέατα βορείοις μᾶλλον ἢ νοτίοις· ἀλλὰ τὰ μὲν βόρεια σβέννυσι πρὶν συστήναί τι πλῆθος, ἐν δὲ τοῖς νοτίοις ἔαται ἀθροίζεσθαι ἢ ἀναθυμιάσις».

R É S U M É

Pendant une brusque vague de froid, survenue en Grèce du 24 au 27 Novembre 1948, on a observé dans la mer auprès de cotes orientales de la Grèce, le phénomène de brouillard d'évaporation; il s'agit d'un phénomène

très fréquent dans les mers arctiques, bien connu sous le nom de «arctic sea smoke».

Le phénomène a été observé le 25 Novembre 1948 auprès de l'île Eubée du Nord et des Sporades Septentrionales et aussi de bonne heure le matin du 26 Novembre 1948, dans le golfe de Saronique; la mer, regardée alors de l'aerodrome de Hellenikon, donnait l'apparence d'une gigantesque marmite bouillante.

Le même phénomène a été observé aussi dans le golfe de Saronique par le professeur C. Maltezos le 29 Novembre 1915, avec une intensité bien plus remarquable. Probablement, le grand philosophe grecque Aristote, connaissait aussi ce phénomène si rare dans la mer de la Méditerranée.

Les conditions atmosphériques générales, montrent que la cause du phénomène était une température de la surface de la mer considérablement plus grande que celle de l'air superposé.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. *Berry-Bollay-Beers*, Handbook of Meteorology. New York-London, 1945.
2. *Byers*, General Meteorology. New York-London, 1944.
3. *Chromow S.*, Einführung in die synoptische Wetteranalyse, Deutsch, bearbeitet von Dr. G. Swoboda. Wien 1942.
4. *Hann-Sürring*, Lehrbuch der Meteorologie, 5. Aufl. Leipzig, 1943.
5. *Hewson-Longley*, Meteorology, Theoretical and applied. London 1944.
6. *Mariopoulos E.*, Bibliographie du climat de la Grèce depuis le siècle passé jusqu'à nos jours. Annales de l'Observatoire Nat. d'Athènes, Tome XII. Athènes 1934.
7. *Petterssen S.*, Weather analysis and forecasting, New York-London, 1940.
8. *Sverdrup H.*, Oceanography for Meteorologists. London 1945.
9. *Hydrograph. Depart. Admiralty*, Admiralty Weather manual, 1938, London, 1941.
10. *Air Ministry M. O.*, Weather in Mediterranean, I, II, III. London.
11. *Αιγινήτης Α.*, Το Κλίμα τῆς Ἑλλάδος. Ἀθῆναι 1907-1908.
12. *Κυριαζόπουλος Β.*, Το Κλίμα τῆς Ἑλληνικῆς Κεντρ. Μακεδονίας. Ἀθῆναι, 1939.
13. *Μαριολόπουλος Η.*, Ἡ ἐπίδρασις τῶν θαλασσίων ρευμάτων ἐπὶ τοῦ κλίματος τῆς Ἑλλάδος. Ἀθῆναι 1936.
14. *Μαριολόπουλος Η.*, Το κλίμα τῆς Ἑλλάδος. Ἀθῆναι, 1938.

ΦΥΤΟΛΟΓΙΑ. — Ἡ Καταγωγή τῆς ἐλαίας, ὑπὸ Πάνου Θ. Ἀναγνωστοπούλου*. Ἀνεκοινώθη ὑπὸ τοῦ κ. Βάσου Κριμπαῖ.

Ἡ μελέτη ἱστορικῶν γεγονότων ὀδηγεῖ εἰς συμπεράσματα ἐπὶ μιᾷ ἐκδηλώσεως συγχρόνου, ἢ ὅποια ἔχει σχέσιν μὲ τὸ παρελθόν. Τὰ συμπεράσματα ταῦτα ἔχουν σημασίαν θεωρητικὴν καὶ πρακτικὴν, πολλάκις δὲ καὶ διδακτικὴν. Ἐνα τοιοῦτον ἱστορικὸν γεγονός ἀποτελεῖ καὶ ἡ καλλιέργεια τῆς ἐλαίας ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερον.

Ἡ μελέτη τοῦ γεγονότος τούτου θὰ ἐντοπίσῃ τὴν ἀρχικὴν ἐμφάνισιν τῆς ἐλαίας καὶ θὰ διαφωτίσῃ ἐπὶ ζητημάτων ὡς τὸ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ περιβάλλοντος ἐπὶ τῆς ἐξελίξεως, τῆς ἐπικρατήσεως, τῆς καλλιέργειας καὶ τῆς ἀξίας τῆς ἐλαίας καὶ τῆς διαδόσεως ὠρισμένων ποικιλιῶν, αἱ ὅποια ἐξακολουθοῦν νὰ καλλιεργοῦνται σήμερον.

Ἡ ἔρευνά μας ἐπὶ τῆς ἱστορίας τῆς ἐλαίας μᾶς ὠδήγησεν εἰς τὸ γνωστὸν συμπέρασμα ὅτι ἡ καλλιεργουμένη σήμερον ἐλαία πατρίδα ἔχει τὴν Μεσόγειον. Ὑπάρχει βεβαίως ἡ παράδοσις περὶ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς ἐλαίας ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους ἐκ τῆς περιφερείας τοῦ Δουνάβεως καὶ τῆς φυτευσέως της εἰς τὴν ἀρχαίαν Ὀλυμπίαν ὡς κοτίνου (ἀγριελαίας).

Διὰ κοτίνου, μᾶς λέγουν τὰ ἀρχαῖα κείμενα, ἐστεφανοῦντο ὅλοι οἱ νικηταὶ εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας (700 π. χ. περίπου). Τοῦτο ὅμως, ἂν εἶναι ἀληθές ὡς πληροφορία, σημαίνει ὅτι τὸ κλίμα εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Δουνάβεως ὑπῆρξε κάποτε μεσογειακόν· ὅμως νομίζομεν ὅτι ἡ παράδοσις δηλοῖ μᾶλλον ὅτι ἡ ἐλαία ἐν Ἑλλάδι εἶναι τόσον ἀρχαία ὅσον καὶ ἡ προέλευσις τῶν κατοίκων της ἐκ τοῦ μέσου Δουνάβεως.

Εἰς λιγνιτοφόρα κοιτάσματα τῆς Κύμης τῆς Εὐβοίας, ἐν Ἑλλάδι, εὐρέθησαν ἀπολιθώματα φύλλων ἐλαίας. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἡ πρώτη ἐμφάνισις τῆς ἐλαίας ἐγένετο ὑπὸ τὴν μορφήν τῆς ἀγριελαίας. Ἡ μορφή αὕτη διαδίδεται εὐκόλως διὰ τῶν πτηνῶν, ὅπως εἶναι ἡ σίχλα (κίχλη) κ.ἄ.

Παρ' ὅλην ὅμως τὴν ἀξίαν τῆς οὕτω προϋπάξεως τῆς ἀγριελαίας, ἡ ἐλαία δὲν θὰ εἶχε σοβαρὰν σημασίαν ὡς παραγωγικὸν δένδρον, εἰὰν δὲν ἐνεφανίζετο ὑπὸ τὴν μορφήν τῆς ἡμέρου ἐλαίας· τῆς ἐλαίας, τῆς ὁποίας οἱ καρποὶ εἶναι δυνατὸν νὰ χρησιμοποιηθοῦν διὰ φαγητὸν καὶ πρὸς ἐξαγωγήν ἐλαίου. Διὰ τοῦτο σημασίαν ἔχει νὰ μάθωμεν ποῦ ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον ἡ ἡμέρος ἐλαία καὶ ποίας

* PANOS ANAGNOSTOPOULOS, *The History and the Origin of the Olive tree.*

οικονομικῆς ὑποδοχῆς καὶ ἐξελίξεως ἔτυχεν αὕτη ἐκεῖ, δεχόμενοι ὅτι ἡ ἀγριελαία προϋπῆρξε κάθε πολιτισμοῦ.

Ἱστορικοί τινες μᾶς λέγουν ὅτι ἡ καλλιέργεια τῆς ἡμέρου ἐλαίας ἤρχισεν ἀπὸ τὸ Δέλτα τοῦ Νείλου καὶ ἐκεῖθεν μετεφέρθη αὕτη εἰς τὴν Κρήτην. Δεδομένου ὅμως ὅτι κάθε καλλιέργεια ἀρχίζει ἐκεῖ ὅπου τὸ περιβάλλον εἶναι δι' αὐτὴν εὐνοϊκὸν καὶ προηγήθη τῆς καλλιεργείας τῆς ἰθαγενῆς εἶδος ἐν ἀγρία καταστάσει, ἡ ἀποψις τῆς πρώτης καλλιεργείας τῆς ἐλαίας ἐν Αἰγύπτῳ δὲν στηρίζεται ἐπὶ τοιούτων γεγονότων. Διότι δὲν ὑπάρχουν, οὔτε ὑπῆρξαν ἀγριελαίαι ἐν Αἰγύπτῳ, δικαιολογοῦσαι τὸν πρωταρχικὸν ἔξευγενισμόν των δι' ἀποδοτικῶν ποικιλιῶν ἢ τὴν δημιουργίαν ἡμέρου ποικιλίας καὶ τὴν εὐδοκίμησιν τῆς ἐλαίας.

Ἐξ ἄλλου, ὅταν μία καλλιέργεια διαδοθῆ εἰς μίαν περιφέρειαν, λόγῳ εὐνοίας τοῦ περιβάλλοντος, ἡ εὐνοια αὕτη δὲν θὰ διακοπῆ ἐπὶ περιόδου 4-5.000 ἐτῶν, ἵνα σχεδὸν ἀγνοεῖται, ὡς συμβαίνει σήμερον ἐν Αἰγύπτῳ.

Δὲν θὰ εἶναι συνεπῶς ὀρθότερον νὰ γίνῃ παραδεκτὸν ὅτι ἡ ἐλαία εἰσήχθη εἰς τὴν Αἴγυπτον καθ' ἡμᾶς ἐκ Κρήτης, κατ' ἄλλους ἐκ Παλαιστίνης καὶ ὅτι καλλιεργηθεῖσα ἐκεῖ δὲν ἠδδοκίμησε καὶ ὅτι τὸ ἔλαιον καὶ οἱ καρποὶ τῆς ἐλαίας εἰσήγοντο ἐκ Κρήτης, ὡς τοῦτο φαίνεται ἀπὸ παραστατικὰς εἰκόνας μινωϊκῆς ἐποχῆς (δακτυλιόλιθος Μίνως, ἄλλαι σφραγίδες); Ἐπίσης, πληροφορία Αἰγυπτιακαὶ (1500 π. Χ) περὶ εἰσαγωγῆς τῶν προϊόντων τῆς ἐλαίας ἐκ Κρήτης;

Ἄν εἶχεν εὐδοκιμήσει ἡ ἐλαία εἰς περιβάλλοντά τινα τῆς Αἰγύπτου, τότε θὰ συνεχίζετο ἡ καλλιέργεια αὕτη καὶ ἀγριελαίαι θὰ ἐφύοντο τῆδε κακεῖσε, πράγμα τὸ ὁποῖον δὲν συμβαίνει σήμερον, παρ' ὅλην τὴν ὑδατικὴν ἐπάρκειαν ποῦ ἐξασφαλίζουν τὰ ἀρδευτικὰ ἔργα τοῦ Νείλου διὰ μίαν τοιαύτην εὐδοκίμησιν. Τοῦναντίον, σήμερον καλύπτονται δι' ἀγριελαιῶν καὶ ἔξευγενισμένων ἐλαιοδένδρων ὄλαι αἱ ἡμιτροπικαὶ καὶ ξηρικαὶ ἀκταὶ τῆς Μεσογείου, πλὴν τῆς Αἰγύπτου, καὶ εἰς βάθος ἀρκετῶν χιλιόμετρων ἀπὸ τῆς παραλίας, ὡς καὶ εἰς ὑψόμετρον ἐν τῇ ζώνῃ ταύτῃ μέχρι 1000 μέτρων.

Θὰ πρέπει, συνεπῶς, ἀποκλειομένης τῆς πατρότητος τῆς καταγωγῆς τῆς ἐλαίας ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου, ν' ἀναζητηθῆ ἕτερον σημεῖον τῆς Μεσογείου ὅπου ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον ἡ καλλιεργούμενη ἐλαία.

Εἰς τοῦτο θὰ μᾶς βοηθήσουν τὰ ἀρχαιολογικὰ εὐρήματα, ἡ γραπτὴ ἱστορικὴ παράδοσις καὶ ἡ σημερινὴ ἐλαιοκομικὴ κατάστασις τοῦ γεωγραφικοῦ τούτου σημείου.

Ἡ ἀρχαιολογικὴ σκαπάνη ἔφερεν εἰς φῶς πολύτιμα κειμήλια ἀποδεικνύοντα ὅτι ἡ ἐλαία ἐκαλλιεργεῖτο ἐν Κρήτῃ ἀπὸ τῆς προμινωϊκῆς ἐποχῆς· μᾶλλον ὅμως χάνεται ἡ ἐποχὴ τῆς ἐνάφξεως τῆς καλλιεργείας τῆς εἰς τὰ βᾶθη τῶν αἰώνων,

ἀφοῦ ὁ Κρητικὸς πολιτισμὸς ἄρχεται ὡς αὐτόχθων πολιτισμὸς πρὸ τῆς τρίτης π. Χ. χιλιετηρίδος.

Οὕτω εὐρήματα τῆς μινωϊκῆς ἢ μεσομινωϊκῆς ἐποχῆς (1500-1750 π. Χ.) δεικνύουσι ὅτι ἡ ἐλαία ἐθεωρεῖτο καὶ ἐλατρεύετο ὡς ἱερὸν δένδρον ἀπὸ τῆς νεολιθικῆς ἐποχῆς. Δεδομένον ὅτι περὶ τῆς τριαύτης καλλιιεργείας καὶ ἀρχαιοτάτης προελεύσεως (ἐπέκεινα τῶν 3.500 π. Χ. ἐτῶν) τῆς ἐλαίας ὑπάρχουν πάμπολλα στοιχεῖα, ὡς π.χ. τὰ ἑξῆς:

1) Εἰς τὴν βορείαν εἴσοδον τοῦ ἀνακτόρου τῆς Κνωσοῦ (εἰκ. 1η — φωτογραφία Καθηγητοῦ Παν. Θ. Ἀναγνωστοπούλου) ὑπάρχει παρὰστασις ἀνάγλυφος ἐφορμῶντος ταύρου πρὸ τοῦ ἱεροῦ δένδρου τῆς ἐλαίας — εἰκ. 1 —, ζωγραφισμένων τῶν φύλλων διὰ τριῶν χρωμάτων: πρασίνου τῆς ἄνω ἐπιφανείας, ἀνοικτοῦ πρασίνου τῆς κάτω καὶ ἐρυθροῦ τῶν ξηρῶν φύλλων. Ταῦρος ἐφορμῶν μὲ τὴν ἱερὰν ἐλαίαν εἰς τὰ πλάγια, εὐρέθῃ ἐπίσης εἰς τὰς ἐπηρρασθείσας ὑπὸ τοῦ Κρητικοῦ πολιτισμοῦ Μυκήνας.

2) Ἐπὶ λιθίνης σαροκοφάγου τῆς Ἁγίας Τριάδος (Κρήτης) χρονολογουμένης ἀπὸ 1400 π.Χ. περίπου, εἰκονίζεται — εἰκ. 2 — θάλλουσα ἱερὰ ἐλαία ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ περιβόλου περιπεφραγμένου διὰ ἱερῶν κεράτων.

Πρὸ αὐτῆς τελεῖται σπονδή, καθ' ἣν προσφέρονται ζῶα (ταῦρος καὶ δύο αἴγες) καὶ κίνιστρον μετὰ καρπῶν (εἰκ. 2). Πρὸ τοῦ νεκροῦ δὲ εἶναι τοποθετημένος ὄρθιος κλάδος ἐλαίας (εἰκ. 2).

3) Παρὰστασις ἱεροῦ χοροῦ — εἰκ. 3 — εἰς μικρογραφικὰς τοιχογραφίας ἐν τῷ ἀνακτόρῳ τῆς Κνωσοῦ (Κρήτη) χρονολογουμένη ἀπὸ τῆς Μεσομινωϊκῆς III ἕως ὑστερομινωϊκῆς I ἐποχῆς (1600 π. Χ. περίπου). Ὁ χορὸς τελεῖται ἐντὸς ἄλλους ἕξ ἐλαίων ἡμέρων· δεῖγμα τοῦτο τῆς μεγίστης διαδόσεως τῆς ἐλαίας καὶ τῆς ἐκτιμῆσεώς της ὡς ἱεροῦ δένδρου.

4) Πίθιοι διαφόρων μεγεθῶν εὐρεθέντες εἰς τὰς ἀποθήκας τοῦ ἀνακτόρου τῆς Κνωσοῦ, ὑπολογισθείσης χωρητικότητος 77.700 λίτρων ἢ 16.800 γαλλονίων ἐλαίου, δεικνύουσι τὴν μεγίστην οἰκονομικὴν σημασίαν, ἣν εἶχεν ἡ καλλιέργεια τῆς ἐλαίας διὰ τὴν Κρήτην κατὰ τὸν 16 π.Χ. αἰῶνα.

5) Πίθιοι (15ου αἰῶνος) μεγάλης χωρητικότητος, εὐρεθέντες εἰς τὰ ἀνάκτορα τῶν Μαλλίων (Κρήτης) δεικνύουσι τὴν σημασίαν πὸν εἶχε τὸ ἔλαιον διὰ τὴν περιφέρειαν.

6) Πίθιοι τοῦ ἀνακτόρου ρυθμοῦ Κνωσοῦ (1450-1400 π.Χ.) διακεκοσμημένοι δι' ἱερῶν διπλῶν πελέκων καὶ κλάδων καὶ ἀστεροειδῶν ἀνθέων ἐλαίας (εἰκ. 7γ καὶ 15).

7) Κύπελλα, ἐφ' ὧν εἶναι ζωγραφισμένη ἐλαία ἐν ἀνθήσει (εἰκ. 5α) καὶ

ὕβριδισμός(;) ἐλαίας μετὰ κρίνου (εἰκ. 58).

8) Δοχεῖον ἀνακτόρου Κνωσσοῦ διακεκοσμημένον μὲ ἀνθοῦσαν ἐλαίαν.

9) Ἐγχρωμος τοιχογραφία ἐν Κνωσσῷ ἐμφανίζουσα κλάδον ἐλαίας ἐν ἀνθήσει καὶ ἄνθη ἀστεροειδοῦς μορφῆς (εἰκ. 4α).

10) Ζωγραφισμένοι κλαδίσκοι ἐλαίας ἐπὶ ἀμφορέως.

11) Διπλοῦς πέλεκυς διακεκοσμημένος διὰ κλαδίσκων ἐλαίας (Ἀλκοχώριον Κρήτης (εἰκ. 6α).

12) Κλάδοι ἐλαίας ἐν τοιχογραφίᾳ Κνωσσοῦ φυσιοκρατικοῦ ρυθμοῦ (6β). Ἐπίσης ἔτεροι ἐν ἀνθήσει (εἰκ. 5γ).

13) Δίσκοι Φαιστοῦ (1650-1600 π. Χ.) ἱερογλυφικῆς σπειροειδοῦς συλλαβικῆς γραφῆς, θρησκευτικοῦ περιεχομένου. Ἐν τῇ γραφῇ ταύτῃ ἡ ἐλαία λαμβάνει μέρος διὰ συμβόλων (α) παριστάνοντος, καθ' ἡμᾶς, σταφυλὴν καρπῶν ἐλαίας, β) διασταυρουμένης χιαστὶ φυλλοφόρου κλαδίσκου ἐλαίας καὶ γ) ἀστεροειδὲς ἄνθος ἐλαίας.

14) Ὁ δακτυλιόλιθος τοῦ Μίνωος (εἰκ. 7α) παριστᾷ τὴν λατρευομένην τότε Θεάν (Παλλάδα) καθημένην ἐπὶ ἀκτῆς καὶ ἀτενίζουσαν τρικυμιώδη θάλασσαν ἐν ἧ εὐρίσκεται πλοῖον μὲ τὴν Θεάν καὶ μινωϊκούς βωμούς (μὲ τὰ ἱερὰ κέρατα) καὶ ἱερὸν δένδρον (ἐλαίας), ἐξ οὗ γυμνὴ γυναῖκα ἀποσπᾷ προϊόντα ἐλαίας τὰ ὅποια προσφέρει εἰς τὴν Θεάν. Εἰς τὴν ἀντίπεραν ὄχθην, ἑτέρα γυνὴ κρατεῖται ἐξ ἑτέρου ἱεροῦ δένδρου (ἐλαίας), ἣ κόπτει βλαστοὺς πρὸς πολλαπλασιασμόν. Ἡ ἀντίπεραν ὄχθη εἶναι ἐκ τῶν χωρῶν εἰς ἃς διεδόθη ἡ ἐλαία ἐκ τῆς Κρήτης διὰ τῆς θαλάσσης, ἀφοῦ ἡ Κρήτη ἦτο θαλασσοκράτειρα. (Κυκλάδες νῆσοι, Αἴγυπτος, Ἑλλάς).

15) Χρυσοῦς δακτυλιόλιθος ἐν Μόχλω (Κρήτης) παριστάνει πλοῖον ἐξαγωγῆς ἐν ᾧ εὐρίσκεται ἡ Θεὰ μετὰ τοῦ ἱεροῦ δένδρου τῆς ἐλαίας (εἰκ. 7β).

16) Ὁ τοῖχος τῆς αἰθούσης τοῦ θρόνου τοῦ Μίνωος εἶναι ζωγραφισμένος μὲ τοὺς ἱεροὺς γῦπας καὶ κλάδους ἐλαίας.

17) Εἰς πολύχρωμα ἀγγεῖα διακεκοσμημένα μὲ διπλοῦς πελέκεις, κερασφόρους κεφαλὰς βοῶς καὶ ἀνθισμένους κλάδους ἐλαίας (εἰκ. 7γ καὶ 15 μὲ κλάδους ἐλαίας), ἐφυλάσσετο ἀρωματισμένον ἔλαιον (18 αἰῶνος π.Χ.).

18) Ἐχρησιμοποιοῦντο διὰ τὰς θυσίας σπονδικὰ δοχεῖα ὑγρῶν, ὅπως ἐλαίου, ἐκ στεατίτου παριστάνοντος κεφαλὴν ταύρου ἑξαισίας τέχνης (Ἀνάκτορον Κνωσσοῦ, 15ου αἰῶνος).

19) Ἡ πολιτοποίησις τῶν καρπῶν ἐγένετο πιθανώτατα εἰς πέτρινα ἰγδία (εἰκ. 12) εὐρεθέντα ἐπὶ τῶν ἑρειπίων τοῦ ἀρχαίου χωρίου Γουρνιὰ Κρήτης (Φωτογραφία Π. Θ. Ἀναγνωστοπούλου).

20) Ληνός (εἰκ. 13) εὐρεθεὶς ἐν Κνωσσῶ, ἐν ᾧ ἐθραύοντο αἱ ἐλαῖαι διὰ τῶν ποδῶν ἢ τυπάδος (Φωτογραφία Καθηγητοῦ Π. Θ. Ἀναγνωστοπούλου).

21) Ὑπολήνιον (εἰκ. 8) πῆλινον εὐρεθὲν ἐν τῇ περιφερείᾳ τῶν ἀνασκαφῶν ἀνακτόρου Μαλλίων (Κρήτης) καὶ χρησιμοποιούμενον, καθ' ἡμετέραν γνωμάτευσιν, πρὸς καθαρισμὸν τοῦ ἐλαίου ἀπὸ τὰ φυτικά ὑγρὰ (ἀμόργην). (Σχεδιάγραμμα ἐπιμελεία Καθηγητοῦ Π. Θ. Ἀναγνωστοπούλου).

Μετὰ τοῦ ὑπολήνιου τούτου εὐρέθη καὶ ἀβαθὲς κυκλικὸν πῆλινον δοχεῖον τοῦ τύπου τοῦ ληνοῦ (εἰκ. 13). Τοῦτο θὰ ἐδέχετο τὸ μείγμα ἐλαίου καὶ ἀμόργης μετὰ πίεσιν διὰ χειρῶν τῆς εὐρισκομένης ἐντὸς σάκκου ζύμης τῶν καρπῶν τῆς ἐλαίας. Ἡ ἐκροὴ τῶν ὑγρῶν ἐγένετο ὡς καὶ εἰς τὸ ὑπολήνιον ἀρ. 8.

22) Τράπεζαι λίθιναι πιεστηρίων καὶ ἀποχετεύσεως ἐν τῷ κυρίῳ ἀνακτόρῳ Κνωσσοῦ καὶ ἐν τῷ ἐλαιουργεῖῳ τοῦ μικροῦ ἀνακτόρου τῆς Κνωσσοῦ.

23) Οἱ εὐρεθέντες ἐν τοῖς ἀνακτόροις τῆς Κνωσσοῦ ἀπηνθρακωμένοι καρποὶ καὶ πυρῆνες ἐλαίας (εἰκ. 9α,) φανερώνουν ὅτι ἐχρησιμοποιοῦντο οἱ καρποὶ τῆς ἐλαίας καὶ πρὸς βρῶσιν. Τοιοῦτοι καρποὶ εὐρέθησαν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς 3500-2000 π. Χ. εἰς οἰκήματα καὶ σπήλαια ποιμένων καὶ γεωργῶν τῆς Κρήτης. Ἐκ τῶν εὐρημάτων τούτων προσδιορίζομεν ὅτι ἡ ποικιλία αὕτη δὲν καλλιεργεῖται σήμερον ἐν Κρήτῃ, ἀλλ' ἐν Πελοποννήσῳ ὑπὸ τὸ ὄνομα «Μυρτολιά» (Σχεδιάγραμμα ἐποπτεία Καθηγητοῦ Π. Θ. Ἀναγνωστοπούλου (εἰκ. 9β, Β, Γ' καὶ Γ').

24) Ἡ ἐλαία ἀπαντᾷ ἐπὶ χρυσῶν ποτηρίων τοῦ Βαφείου τῆς Πελοποννήσου (1500 π.Χ.) μεταφερθέντων προφανῶς ἐκ Κρήτης, ὡς ἐπίσης καὶ ἐπὶ σπονδικῶν ἀργυρῶν δοχείων τῶν Μυκηναίων.

25) Εἰς Μόχλον τῆς Ἀνατολικῆς Κρήτης εὐρέθησαν χρυσᾶ κοσμήματα παριστάνοντα φύλλα ἐλαίας. (Πρωτομινωϊκὴ ἐποχὴ 2500 π. Χ. περίπου).

26) Ἐπὶ σφραγίδων ἀπαντᾷ ἡ παράστασις φύλλων ἐλαίας ἐν συνδυασμῷ μὲ παράστασιν πλοίου, φανερώουσα τὴν ἐξαγωγήν ἐλαίου καὶ ἐλαιῶν ἐκ Κρήτης, ὡς ἐπίσης καὶ ἡ ἀπόσπασις κλώνων ἐκ τῆς ἱεράς ἐλαίας πρὸς φύτευσιν (εἰκ. 7α καὶ 7β).

27) Αἰγυπτιακὸν κείμενον εὐρεθὲν εἰς τὸν τάφον τοῦ Ἀμενεμεῆβ (1500 π. Χ.) ὁμιλεῖ περὶ τῆς εἰσαγωγῆς ἐκ Κρήτης εἰς Αἴγυπτον ὁμοῦ μετ' ἄλλων γεωργικῶν κλπ. προϊόντων (οἴνου κλπ.) ἐλαίου.

28) Ὁ φωτισμὸς γενικῶς, εἰδικῶς δὲ τοῦ παμμεγίστου (1200 δωμάτια) ἀνακτόρου τῆς Κνωσσοῦ διὰ λύχνων ἐλαίου δεικνύει ὅτι ἡ παραγωγή ἐλαίου ἐν Κρήτῃ ἦτο μεγάλη, ὅπως καὶ σήμερον. Τοῦτο δεικνύει καὶ ἡ ποικιλία λύχνων ἐκ πορφυρίτου καὶ ἄλλων λίθων ποὺ ἐχρησιμοποιοῦντο εἰς τὰ συμπόσια τῶν ἀνακτόρων τῆς Κνωσσοῦ. Ἡ χρῆσις τοῦ ἐλαίου πρὸς φωτισμὸν ἀνάγεται εἰς ἐπο-

χὴν 3.000 π.Χ. ἑτῶν καὶ ἐπέκεινα, ὡς μαρτυροῦσιν εὐρεθέντες πῆλινοι λύχνοι τῆς πρωτομινωϊκῆς ἐποχῆς.

29) Ὁ κλάδος τῆς ἐλαίας ἀποτελεῖ σημεῖον τῆς ἱερογλυφικῆς καὶ γραμμικῆς γραφῆς, ὅπως φαίνεται ἐπὶ πινακίδων, αἵτινες ἀπετέλουν τὸ λογιστικὸν ἄρχεῖον τοῦ Ἀνακτόρου τῆς Κνωσοῦ, ὅπου συνδυάζεται καὶ μὲ τὸ σῆμα τοῦ ἐπόπου τῶν ἀπεράντων βασιλικῶν ἀποθηκῶν (εἰκ. 4δ, β).

Ἐκ τῶν στοιχείων τούτων καὶ ἄλλων ἔτι συνάγεται ὅτι:

1) Ἡ ὕπαρξις μὲν ἀγριελαιῶν ἐν τῇ Κρῆτῃ προϋπῆρξε κάθε πολιτισμοῦ, ἡ δημιουργία δὲ καὶ ἡ καλλιέργεια τῶν ἡμέρων ἐλαιῶν ἤρχισεν ἀπὸ τῆς παλαιολιθικῆς καὶ νεολιθικῆς ἐποχῆς, ἥτοι ἐπέκεινα τῆς ἐποχῆς 3500-3000 π. Χ.

2) Ἡ Κρῆτη, κυριαρχοῦσα τῶν θαλασσῶν, εὐρίσκετο εἰς στενὴν ἐπαφὴν μετὰ τῶν συγχρόνων πολιτισμῶν τῆς Αἰγύπτου, τῆς Ἀσσυρίας, τοῦ Οὗρ, τῆς Χαλδαίας καὶ τῶν Χιτιτιῶν. Ἀνεπτύχθη δὲ ἐπικοινωνία στενωτέρα μετὰ τῶν Κυκλάδων νήσων καὶ τῆς Αἰγύπτου.

Οὕτω συνάγεται ὅτι ἡ καλλιέργεια τῆς ἡμέρου ἐλαίας ἤρχισεν ἀπὸ τὴν Κρῆτην. Ἐξ αὐτῆς ἐξήχθη καὶ διεδόθη κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν Αἴγυπτον (2000 π.Χ.) ὅπου δὲν ἠὺδοκίμησεν, εἶτα εἰς τὰς νήσους, τὴν Μ. Ἀσίαν, τὴν Παλαιστίνην καὶ τὴν ἠπειρωτικὴν Ἑλλάδα (1800 π.Χ.) Ἡ εἰσαγωγή τῆς καλλιέργειας τῆς ἡμέρου ἐλαίας εἰς τὴν ἠπειρωτικὴν Ἑλλάδα, βρῖθουσαν αὐτοφυῶν ἀγριελαιῶν ἀπὸ ἀμνημονεύτων χρόνων, εἶναι συνυφασμένη μὲ τὸν μῦθον τῆς διενέξεως τῆς Θεᾶς τῆς σοφίας Ἀθηνᾶς, μετὰ τοῦ Θεοῦ τῆς θαλάσσης Ποσειδῶνος, ἐπὶ τοῦ τίς ἐκ τῶν δύο θὰ κατέκτα οἰκονομικῶς τὴν Ἀττικὴν, ἥτοι θὰ ἔδιδεν τὰ μέσα διαβιώσεως εἰς τοὺς κατοίκους τῆς ξηρᾶς αὐτῆς περιοχῆς. Ἡ Ἀθηνᾶ ἐπρότεινε τὴν ξηροφυτικὴν ἐλαίαν, ὁ δὲ Ποσειδῶν τὴν ναυτιλίαν. Τὴν διαφορὰν τῶν ἔλυσε τὸ Συμβούλιον τῶν Θεῶν, ἥτοι τὸ σύνολον τῶν φυσικῶν νόμων (ἡ οἰκολογία, τὸ κλίμα, αἱ φυσικαὶ καὶ οἰκονομικαὶ συνθῆκαι), δικαίωσαν τὴν Ἀθηνᾶν (ἀνθρωπίνην νοημοσύνην), ἡ ὁποία, ἐνεφανίσθη στεφανωμένη μὲ κλάδον ἐλαίας. Τότε, λέγει ὁ μῦθος, ὁ Ποσειδῶν θυμωθεὶς ἐκτύπησε διὰ τῆς τριαίνης του σημεῖον ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως, τὴν ὁποίαν ἔκαμεν ὕφαλον καὶ ἀπεσύρθη. Παρὰ τὸ σημεῖον δὲ ἐκεῖνο ἐφύτευσεν ἡ Ἀθηνᾶ ἐλαίαν (εἰκ. 10).

Ἐκεῖ ἰδρύθη ὑπὸ τοῦ ἀνατραφέντος ὑπὸ τῆς Ἀθηνᾶς ἐν τῷ ἱερῷ της ἐν Ἀθήναις Ἀττικοῦ ἥρωος καὶ υἱοῦ τῆς Γῆς Ἐρεχθέως, τὸ Ἐρέχθειον, εἰς τὸ ὁποῖον ἱερὸν ἐλατρεῦετο ἡ Ἀθηνᾶ πολὺς (προστατεύουσα τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν). Εἰς τὸν ναὸν αὐτὸν τοῦ Ἐρεχθέως ὑπῆρχε τὸ ἀρχαιότατον ξόανον τῆς Θεᾶς, κατεσκευασμένον ἐκ ξύλου ἐλαίας. Πρὸ τοῦ ἀγάλματος τούτου, τὸ ὁποῖον ἐπιστεύετο ὅτι εἶχε πέσει ἐξ οὐρανοῦ (ἔδρασίωσις τῆς πίστεως τοῦ αὐτοφυοῦς τῆς

ἐλαίας), ἔκαιεν ἄσβεστος λύχνος ἐλαίου (μακροβιότης ἐλαίας), τοῦ ἐλαίου ἀνανεουμένου ἀπαξ τοῦ ἔτους. Ὁ λύχνος οὗτος ἦτο χρυσοῦν τεχνούργημα τοῦ περιφήμου καλλιτέχνου Καλλιμάχου. Ἐπὶ τοῦ παλαιοτάτου ναοῦ τοῦ Ἑρεχθῆως ἠγέρθη βραδύτερον ἰωνικὸν ἱερὸν (εἰκ. 10β).

Ἐκ τῆς ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος καὶ δὴ ἐξ Ἀθηνῶν, ἡ ἐλαία διεδόθη εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ λοιπὴν Ἑλλάδα, ἦτοι Εὐβοίαν, Στερεὰν Ἑλλάδα, Πελοπόννησον καὶ νήσους (Δῆλον, Σάμον, Λέσβον, Ἰονίους κλπ.). Κατὰ τὴν κλασσικὴν δὲ ἐποχὴν ἐφύοντο ἐλαίαι ἐν ἀφθονίᾳ εἰς τὸ λεκανοπέδιον τῆς Ἀττικῆς, ἰδιαιτέρως δὲ εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Πλάτωνος. Ὑπάρχει δὲ ἀκόμη ἐπὶ τῆς ἱερᾶς ὁδοῦ ἀντιπρόσωπος τῶν δένδρων τούτων (εἰκ. 14 – φωτογραφία Καθηγητοῦ Π. Θ. Ἀναγνωστοπούλου), ἦτοι ἐλαία ἀποτελουμένη ἐκ ποικιλιῶν καλλιεργουμένων τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὡς καὶ σήμερον, ἦτοι «Θρουμπολιά» (εἰκ. 14α) καὶ «Κολυμπάδα» (14β), κατὰ ἡμέτερον προσδιορισμόν.

Ἐκ τῆς Ἑλλάδος μετεφέρθη ἡ ἐλαία ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἀποίκων εἰς Μασσαλίαν, Σικελίαν, Ἰταλίαν, ἐκεῖθεν δὲ εἰς Ἰσπανίαν καὶ εἰς ὅλην τὴν Δύσιν.

Οἱ Ἀραβες ἐβόηθησαν εἰς τὴν διάδοσιν τῆς ἐλαίας κατὰ τὰς κατακτήσεις των εἰς τὴν Νότιον καὶ Δυτικὴν Εὐρώπην. Εἰς τὸν χάρτην (εἰκ. 11) φαίνεται ἡ προέλευσις καὶ διάδοσις τῆς ἐλαίας ἐν τῇ Μεσογείῳ. Κατὰ τὰς τελευταίας ἑκατονταετηρίδας ἡ ἐλαία μετεφέρθη ἐξ Εὐρώπης (Ἰσπανίας κλπ.) εἰς Βόρειον Ἀμερικὴν (Καλλιφορνίαν), Νότιον Ἀμερικὴν καὶ Αὐστραλίαν.

Ἐνα ἄλλο ἀκόμη δεῖγμα τῆς ἑλληνικῆς καταγωγῆς τῆς ἐλαίας εἶναι καὶ ἡ Ἑλληνικὴ αὐτῆς ὀνομασία «Ἐλαία» ἢ «Ἐλάα», ἡ ὁποία ἔγινε λατινιστὶ «Oleo» ἀγγλιστὶ «Olive» καὶ γαλλιστὶ «Olivier».

Εἰς τὸν παρατιθέμενον χάρτην (εἰκ. 11) φαίνεται ὅτι ἡ ἐλαία εἶναι ξηροφυτικὸν δένδρον, εὐδοκιμεῖ εἰς κλίμα ὑποτροπικὸν καὶ ἐπὶ ἐκτάσεων περιλαμβανομένων μεταξὺ τῶν 32° καὶ 45° βορείου καὶ νοτίου πλάτους. (Μεσόγειος, Β. Ἀμερικὴ, Ν. Ἀμερικὴ, Ν. Ἀφρικὴ, Αὐστραλία).

Ἡ Αἴγυπτος εὐρισκομένη εἰς τὰ σύνορα τῆς νοτίου μεσογειακῆς ζώνης εὐδοκιμήσεως τῆς ἐλαίας καὶ ἔχουσα τροπικὸν κλίμα, δὲν εὐνοεῖ ὠρισμένας βλαστικὰς φάσεις τῆς ἐλαίας (ἀνθησιν, βλάστησιν πυρήνων – ὡς ἡμέτεραι ἐργασίαι ἀπέδειξαν), ὥστε τὸ κλίμα της νὰ μὴ παρέχεται εὐνοϊκὸν διὰ τὸ δένδρον τοῦτο. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον δὲν ἦτο δυνατὸν ἡ Αἴγυπτος νὰ συνέβαλεν εἰς τὴν διάδοσιν τῆς ἐλαίας εἰ μὴ ἐμμέσως, διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τῶν προϊόντων τῆς ἐλαίας (ἐλαίου καὶ ἐλαιῶν φαγητοῦ) κατ' ἀρχὰς ἐκ Κρήτης, σήμερον δὲ ἐξ ὅλων τῶν μεσογειακῶν χωρῶν, τῶν θεραπευουσῶν τὸ δένδρον τῆς Σοφίας (Ἀθηνᾶς) καὶ τῆς Εἰρήνης.

Fig. 1. Parthenon, Parthenon, Athens.
 Bull leaping over the decorative border. Athens.
 (From the collection of the British Museum.)

Fig. 1.

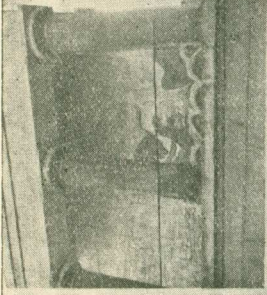

Fig. 1a.

Fig. 2. Frieze Panel on the Parthenon, Athens, with design in parts completed.

Fig. 2.

Fig. 2a.

Fig. 3.

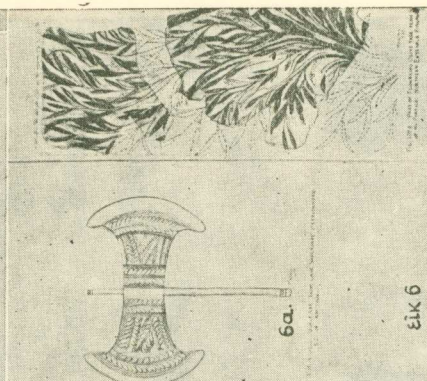

Fig. 3a.

Fig. 4a.

Fig. 4a. Parthenon, Athens. Tree with many leaves.

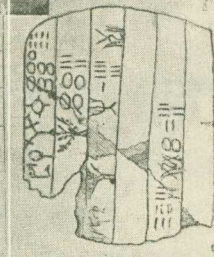

Fig. 4b.

Fig. 4b. Parthenon, Athens. Vase with decorative pattern.

Fig. 4c.

Fig. 4c. Parthenon, Athens. Decorative border.

Fig. 4d.

Fig. 4d. Parthenon, Athens. Decorative border.

Fig. 4e.

Fig. 4e. Parthenon, Athens. Decorative border.

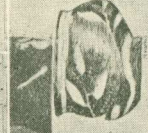

Fig. 5a.

Fig. 5a. Parthenon, Athens. Decorative border.

Fig. 5b.

Fig. 5b. Parthenon, Athens. Decorative border.

Fig. 5c.

Fig. 5c. Parthenon, Athens. Decorative border.

Fig. 5d.

Fig. 5d. Parthenon, Athens. Decorative border.

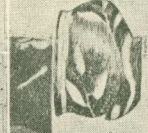

Fig. 5e.

Fig. 5e. Parthenon, Athens. Decorative border.

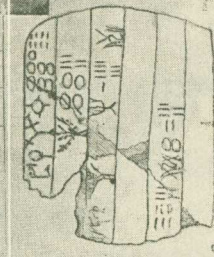

Fig. 6.

Fig. 6. Parthenon, Athens. Decorative border.

Fig. 6a.

Fig. 6a. Parthenon, Athens. Decorative border.

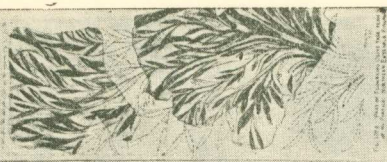

Fig. 6b.

Fig. 6b. Parthenon, Athens. Decorative border.

Fig. 6c.

Fig. 6c. Parthenon, Athens. Decorative border.

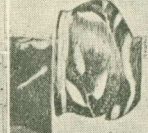

Fig. 6d.

Fig. 6d. Parthenon, Athens. Decorative border.

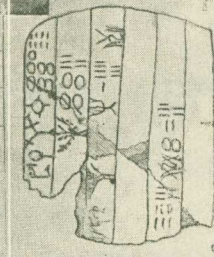

Fig. 6e.

Fig. 6e. Parthenon, Athens. Decorative border.

Fig. 6f.

Fig. 6f. Parthenon, Athens. Decorative border.

Fig. 6g.

Fig. 6g. Parthenon, Athens. Decorative border.

Fig. 6h.

Fig. 6h. Parthenon, Athens. Decorative border.

Fig. 6i.

Fig. 6i. Parthenon, Athens. Decorative border.

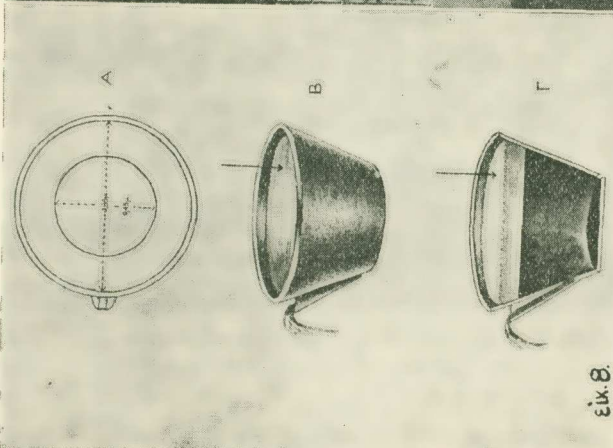
Fig. 6j.

Fig. 6j. Parthenon, Athens. Decorative border.

Fig. 6k.

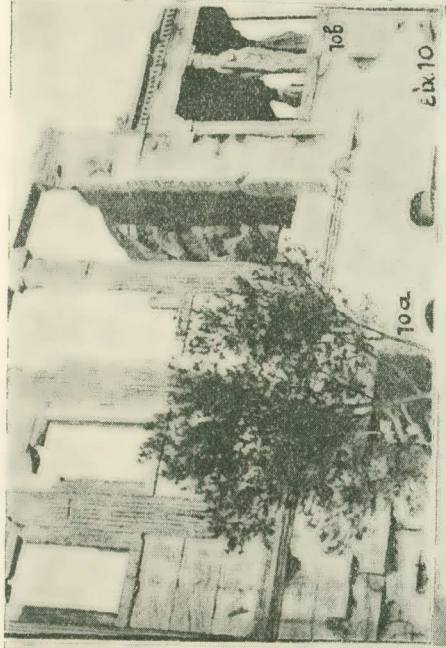
Fig. 6k. Parthenon, Athens. Decorative border.

είκ. 8

είκ. 18

10α

10β

είκ. 10

7α

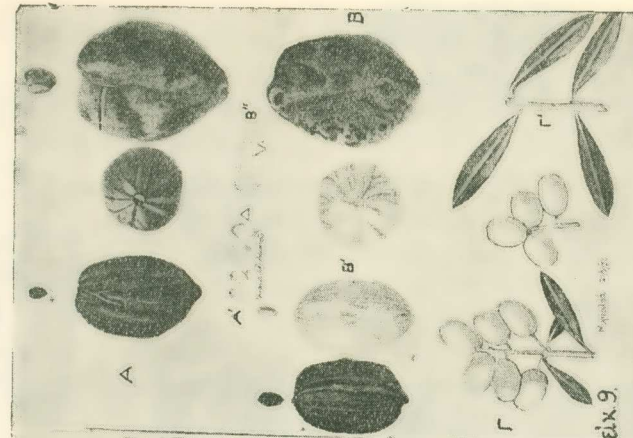
Fig. 101. Attic black-figure vase, 4th century, (London, E. 117)

7β

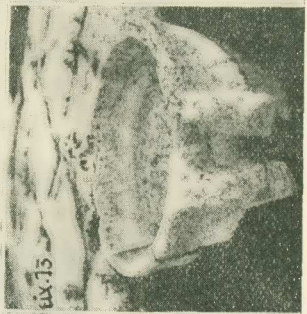

7γ

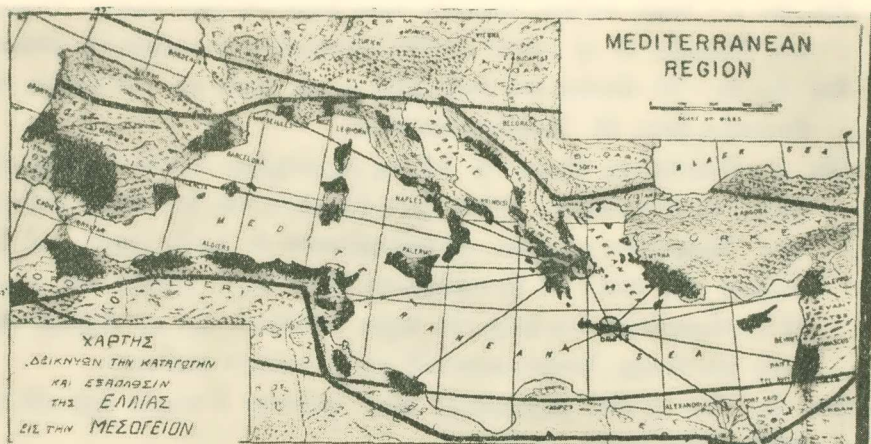
είκ. 7

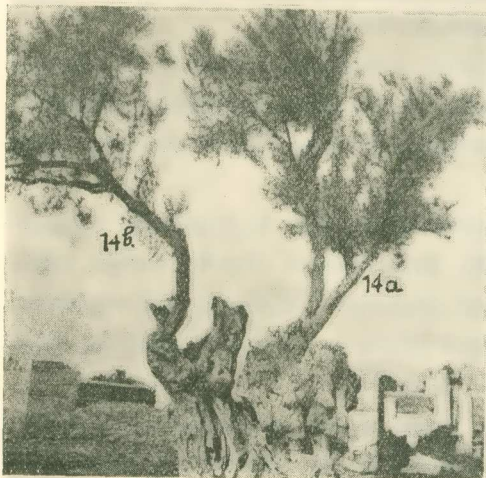
είκ. 9

είκ. 15

Εικ. 11.

Εικ. 14.

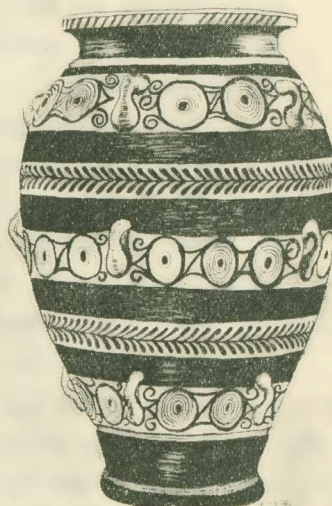

FIG. 15. "FISH-TAIL" JAR WITH FISH-TAIL HANDLES, NORTHEAST MISSISSIPPI, MISSISSIPPI

Εικ. 15.

ΠΙΝΑΞ ΕΙΚΟΝΩΝ

1. *Εικ. ἀρ. 1.* - Ἱερός ταῦρος ἐφορμῶν κατὰ ἱεροῦ δένδρου ἐλαίας. Τοιχογραφία ἐγχρωμος ἐν τῇ βορείᾳ εἰσόδῳ τοῦ μεγάλου ἀνακτόρου τῆς Κνωσσοῦ.
2. *Εικ. ἀρ. 1α.* - Ἡ εἴσοδος τοῦ ἀνακτόρου μὲ τὴν ἐλαίαν καὶ τὸν ταῦρον. (φωτογραφία Παν. Θ. Ἀναγνωστοπούλου).
3. *Εικ. 2.* - Παράστασις θυσίας ἐπὶ λιθίνης σαροκοφάγου Ἁγίας Τριάδος (Κρήτης) ἐνθα ἀπεικονίζεται θυσία ζώων (εἷς βοῦς καὶ δύο αἴγες) καὶ φρούτων. Ἐμπροσθεν φαίνεται περιτετοιχισμένον δι' ἱερῶν κεράτων τὸ ἱερὸν δένδρον τῆς ἐλαίας ἐξ ἧς προέρχεται τὸ δι' ἱερὸν πτηνὸν τοῦ οὐρανοῦ (ὁ ἀγγελιοφόρος), ἵνα δείξῃ τὴν ἱερὰν προέλευσιν καὶ τὴν ἀρχαίαν ἐμφάνισιν τῆς ἐλαίας. Νεαρὸς μουσικὸς παίζει διπλοῦν φλάουτον.
4. *Εικ. 2α.* - Ἐν τῇ ἰδίᾳ σαροκοφάγῳ, ὅπου φαίνεται ὁ νεκρὸς πρὸ τοῦ ἱεροῦ δένδρου τῆς ἐλαίας.
5. *Εικ. 3.* - Ὑπαίθριος ἱερὰ τελετὴ ὑπὸ εὐμεγέθεις ἐλαίας. Πιθανὸν ὁ χορὸς τῆς Ἀριάδνης. Τοιχογραφία ἀνακτόρου Κνωσσοῦ.
6. *Εικ. 4, 4α.* - Βλαστὸς ἐλαίας μὲ σταφυλὰς ἀνθοφόρων ὀφθαλμῶν. 4γ. - Ἀνθοφόροι βλαστοὶ καὶ ἀστεροειδῆ ἄνθη. Ζωγραφικὴ ἀνακτόρων Κνωσσοῦ.
4β. - Ἱερογλυφικὴ γραφή, παριστάνουσα ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐκ τῶν ἄνω σειρῶν καὶ δένδρον ἐλαίας.
4δ. - Ὅργανα ἐλαίας χρησιμοποιούμενα εἰς τὴν ἱερογλυφικὴν γραφήν.
4ε. - Σφραγὶς τάξεως ἱερογλυφικῆς, παριστάνουσα ἄνωθεν πλοῖον, μέρος ἐλαιοδένδρου πρὸς παράστασιν τοῦ ἐξαγωγικοῦ ἐμπορίου τῶν προϊόντων τῆς ἐλαίας καὶ διάδοσιν τοῦ δένδρου τούτου ἐν τῇ Κρῆτῃ πρὸς τὰς ἄλλας χώρας τῆς Μεσογείου. Εὔρημα ἐκ Κνωσσοῦ.
7. *Εικ. ἀρ. 5.* - Κύπελλα εὐρεθέντα ἐν Κνωσσῷ καὶ παριστάνοντα βλαστοὺς ἐλαίας ἐν ἀνθήσει (5α) καὶ ὑβριδισμόν (!) τῶν ἀνθέων τῆς ἐλαίας μετὰ τῶν ἀνθέων κρίνου (5β). Ὁ βλαστὸς εὐρίσκεται ἐν ἀνθήσει.
8. *Εικ. ἀρ. 6.* - Διπλοῦς πέλεκυς (6α) διακεκοσμημένος μὲ φυλλοφόρους κλαδίσκους ἐλαίας (Ἀρκαλοχώριον - Κνωσσοῦ).
6β. - Κλαδίσκος ἐλαίας ἐν ἀνθήσει (ἐν τοιχογραφίᾳ Κνωσσοῦ).
9. *Εικ. 7.* - Δακτυλιόλιθος Μίνως, παριστάνων τὴν Θεάν (ἀριστερὰ) καθημένην ἐπὶ ἀκτῆς καὶ ἀντικρύζουσαν τρικυμῶσαν θάλασσαν, ἐν ἣ κλυδωνίζεται μινωϊκὸν πλοῖον μὲ βωμὸν φέροντα τὰ ἱερὰ κέρατα. Εἰς τὸ μέσον, γυμνὴ γυνὴ συλλέγουσα προϊόντα ἐλαίας (ἐλαιον), τὰ ὅποια προσφέρει εἰς τὴν Θεάν. Εἰς τὴν ἀντίπεραν ὄχθην, ἑτέρα γυνὴ κρατεῖται ἐπιδεικτικῶς

ἐξ ἐλαίας, ἀποσπῶσα πιθανῶς ὕλικόν πολλαπλασιασμοῦ τοῦ δένδρου.

7β. - Χρυσοῦς δακτυλιόλιθος ἐν Μόχλω τῆς Κρήτης, παριστάνων πλοῖον ἐν ᾧ εὐρίσκεται ἡ Θεὰ μετὰ τοῦ ἱεροῦ δένδρου.

7γ. - Μικρὸς πίθος ἐλαίου διακεκοσμημένος μετὰ ἀνθοφόρους κλάδους ἐλαίας, διπλοῦς πελέκεις καὶ κερασφόρους κεφαλὰς βοῶν.

10. *Εἰκ. ἀρ. 8.* - Πήλινον ὑπολήνιον ἐλαιουργείου, εὐρεθὲν εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ τοῦ ἀνακτόρου τῶν Μαλλίων. Τοῦτο ἐχρησίμευε, καθ' ἡμᾶς, διὰ τὸν διαχωρισμὸν τοῦ ἐλαίου ἀπὸ τῶν φυτικῶν ὑγρῶν (ἀμόργης). (Σχεδιάγραμμα καὶ φωτογράφισις φροντίδι Παν. Θ. Ἀναγνωστοπούλου).
11. *Εἰκ. 9, 9Α καὶ 9Α'.* - Ἀπηνθηρακωμένοι καρποὶ καὶ πυρῆνες ἐλαίας, εὐρεθέντες εἰς τὰ ἀνάκτορα τῆς Κνωσοῦ. Οὗτοι ἀνήκουσι κατὰ προσδιορισμὸν Παν. Θ. Ἀναγνωστοπούλου, εἰς τὴν ποικιλίαν «Μυρολιὰ» (9B, 9B', 9Γ καὶ 9Γ') καλλιευρουμένην σήμερον ἐν Πελοποννήσῳ.
12. *Εἰκ. ἀρ. 10, 10α.* - Ἐλαία φυομένη σήμερον εἰς τὸ σημεῖον ὅπου ἐφύτευσε ταύτην ἡ Ἀθηναῖα (1800 π.Χ.).
10β. - Τὸ Ἐρέχθειον.
13. *Εἰκ. ἀρ. 11.* - Χάρτης μεσογειακός, σχεδιασθεὶς ὑπὸ τοῦ Καθηγητοῦ Παν. Θ. Ἀναγνωστοπούλου. Ἐν αὐτῷ φαίνεται ἡ Κρήτη ὡς πρῶτον κέντρον καλλιευργείας τῆς ἐλαίας, μετὰ δευτέρον κέντρον τὰς Ἀθήνας. Ἐκ τῆς Ἑλλάδος διεδόθη εἰς ὅλην τὴν Μεσόγειον καὶ ἐκεῖθεν εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Καλλιευρεῖται δὲ σήμερον ἐπιτυχῶς μετὰ τῶν παραλλήλων 32° καὶ 45° ἀμφοτέρων τῶν ἡμισφαιρίων. Πλὴν τῶν δύο παραλλήλων ἀπεικονίζονται καὶ τὰ ὄρια τῆς καλλιευργείας ἢ πιθανῆς καλλιευργείας τῆς ἐλαίας.
14. *Εἰκ. ἀρ. 12.* - Ἰγδίον πολτοποιήσεως τῶν ἐλαίων πρὸς ἐξαγωγήν τοῦ ἐλαίου. Φωτογραφία ἐξ ἐρειπίων Γουρνιῶν (Λασηθίου Κρήτης). - Φωτογράφησις Καθηγητοῦ Παν. Θ. Ἀναγνωστοπούλου.
15. *Εἰκ. ἀρ. 13.* - Ληνὸς ἐν ᾧ ἐθραύοντο αἱ ἐλαῖαι καὶ ἐπιέζετο διὰ τῶν ποδῶν ὁ πολτὸς τῶν ἐλαίων (Κνωσσός) - Φωτογράφησις Καθηγητοῦ Παν. Θ. Ἀναγνωστοπούλου.
16. *Εἰκ. ἀρ. 14.* - Ἡ ἐλαία τοῦ Πλάτωνος ἐν τῇ Ἱερᾷ Ὀδῷ Ἀθηνῶν (περιοχὴ Ἀκαδημίας Πλάτωνος).
14α. - «Θρουμπολιὰ».
14β. - «Κολυμπάδα» - Φωτογράφησις καὶ προσδιορισμὸς Καθηγητοῦ Παν. Θ. Ἀναγνωστοπούλου.
17. *Εἰκ. ἀρ. 15.* - Μικρὸς πίθος ἐλαίου διακεκοσμημένος μετὰ δύο σειρὰς φυλλοφόρων βλαστῶν ἐλαίας (Κνωσσός).

S U M M A R Y

The author found that the existence of wild trees for thousands of years in a place discloses that such a place must be the original one from which the cultivated olive tree was originated by natural evolution.

Many authors write that the cultivated olive tree comes from the Delta of Nile in Egypt, from where it was introduced to the island of Crete. This is not true, according the author, because wild olive trees were not found in the past 5-4.000 years in Egypt to give by evolution cultivated trees as owed to be.

The author finds that the archaeological findings prove that the cultivated olive oil tree originated in Crete and that from Crete the olive oil was exported to Egypt, as says a writing of 1500 b. C found in an Egyptian grave.

Consequently, the origin of the olive tree from Egypt must be excluded for climatic unadaptability and be localized in places favored by the environment. Such a place is the Greek island of Crete.

The archaeological spade unveiled the mystery of the origin of the olive tree and proved that Crete was the mediterranean spot where it was originated. From these finding and other informations it was found that:

1. The wild olive trees existed in Crete since immemorial eras and before any civilization; that the cultivated olive tree originated there before the palaeolithic era and was cultivation 3.500-3.000 b. C.

2. Crete being the sovereign of the seas, was in communication with the synchronous civilizations of Egypt, Assyria, Urh, Chaldaeae, the Greek islands of Cyclades etc. From Crete was exported to Egypt (2.000 b. C.), where it did not succeed, to other islands, to Asia Minor, to Palaestine and to the Continental Greece (1.800 b. C.), where it was planted by Minerva on the Acropolis. From Athens the olive tree was spread to the whole Greece and from there by Greek colonists to Marseille, Sicily, Italy, Spain and to the whole west. The Arabs contributed a great deal to the spreading of the olive tree to the southern and westean Europe. In the last centuries it was moved toward California, S. America and Australia.

The name «Olea», «Olive» and «Olivier» is another proof of the grecian origin of the Olive tree, as coming from the Greek word «Ἐλαία» or «Ἐλάα» (Elaea or Elaa).

From the map it is drawn that the olive tree is axerophytic plant, thriving to a subtropical climate between the 32° and 45° northern and southern latitude (Mediterranea, N. America, S. America, S. Africa, Australia).

Egypt, is found in the mediterranea boundary of success of the olive tree, and having a tropical climate (20° latitude) is not offering favorable environment for certain growths of the tree (flowering, sprouting of the kernels), as other of our works have proved. For these reasons Egypt did not contribute but for the distribution or importation of the products of the olive tree (olive oil, table olives), at the beginning from Crete, and now from all the Mediterranean Countries, where is cultivated the tree of Minerva and Peace. 17 figures in the three Tables show what the archeological spade brought to light that Crete was the original place of cultivation and distribution of the Olive tree.

ΓΕΩΛΟΓΙΑ.—Συμβολή εις τὴν γεωλογίαν τῆς νήσου Γυάρου, ὑπὸ Π. Ψαριανοῦ καὶ Σ. Χαράλαμπάκη. Ἀνεκοινώθη ὑπὸ τοῦ κ. Μαξίμου Μητροπούλου.

ΜΕΡΟΣ Α΄.

Γ Ε Ω Γ Ρ Α Φ Ι Α

Ἡ νῆσος Γυάρος ἢ κοινῶς Γιούρα, κεῖται ἐν τῷ μέσῳ τῶν νήσων Ἀνδρου, Τήνου, Σύρου, Κέας καὶ Κύθνου. Τὸ μέγεθός της εἶναι μικρὸν 22,8 τετρ. χιλιόμε. κατὰ τὸν A. Philippson, 17 τετρ. χιλιόμε. κατὰ Wisotzki καὶ ἔχει σχῆμα ἄσυμμετρου ὀρθογωνίου τριγώνου.

Εἰς τὸ ΝΑ. ἄκρον τῆς νήσου ἀποσπᾶται μικρὰ ἐπιμήκης νῆσος, ἡ ὁποία ὀνομάζεται Γλαρονῆσι. Τὸ ὄνομα τοῦτο ἀσφαλῶς θὰ ὀφείλεται εἰς τὴν πληθώραν τῶν γλάρων, οἱ ὅποιοι ἀναπαύονται ἐπ' αὐτῆς. Εἰς τὸ ΒΑ. ἄκρον ὑπάρχει ἄλλη νησίς μικροτέρα τοῦ Γλαρονησίου μὲ τὸ ὄνομα Φοῦη. Νοτίως τῆς Γυάρου καὶ πολὺ πλησίον τῆς ἀκτῆς προεξέχει βράχος ἐν εἴδει νησίδος μὲ τὸ ὄνομα Ποντικονῆσι ἢ Πρασονῆσι.

Τὸ μεγαλύτερον ὕψος τῆς νήσου Γυάρου κατὰ τὰς μετρήσεις τῆς τεχνικῆς ὑπηρεσίας τοῦ Ὑπουργείου Δικαιοσύνης εἶναι 490 μ., τοῦτο δὲ ἐπιστοποιήθη σχετικῶς καὶ ὑφ' ἡμῶν διὰ τοῦ βαρομέτρου. Ἡ νῆσος εἶναι ὄρεινὴ καὶ δύσβατος καὶ διατέμνεται ὑπὸ μεγάλων καὶ βαθέων χαραδρῶν δυσαναλόγων πρὸς τὸ μέγεθός της. Οὐδαμοῦ δὲ ταύτης ὑπάρχει ἔστω καὶ μικρὰ ἐπίπεδος κοιλάς. Αἱ

ἀκταί της εἶναι ἀπότομοι, ἰδίως δὲ εἰς τὴν νοτίαν πλευρὰν τῆς νήσου καὶ μόνον εἰς τὸ Α μέρος τὰ στρώματα πίπτουν ὁμαλῶς πρὸ τὴν θάλασσαν καὶ σχηματίζουν μικροὺς ὄρμους καταλλήλους διὰ νὰ ἐλλιμενισθοῦν πλοῖα μικρᾶς χωρητικότητος. Ὁ Philippson ἀναφέρει, ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς νήσου κατὰ τὸ 1896 ἀνῆρχοντο εἰς 18, ὁ ἀριθμὸς δὲ αὐτὸς κατὰ πληροφορίας τῶν ἰδίων τῶν κατοίκων παραμένει ὁ ἴδιος καὶ σήμερον. Οὗτοι ὅμως δὲν δύνανται νὰ χαρακτηρισθοῦν ὡς μόνιμοι κάτοικοι τῆς νήσου, δεδομένου ὅτι τὸν περισσότερον χρόνον διέρχονται ἐπὶ τῆς Σύρου, ἰδίως δὲ κατὰ τὸν χειμῶνα. Αἱ ἀσχολίαι τῶν εἶναι κυρίως κτηνοτροφικαὶ καὶ πλεόν τῶν 2500 προβάτων διετρέφοντο μέχρι τινὸς ἐπὶ τῆς νήσου. Ὀλίγα γεωργικὰ προϊόντα παρήγεν ἡ νῆσος διὰ τῆς καλλιέργειας τῶν περὶ τὸν ὄρμον περιοχῶν, ἔνθα ἡ κλίσις τοῦ ἐδάφους εἶναι ὁμαλωτέρα. Ἐπὶ τούτων ἔχουν κατασκευασθῆ ἀναβαθμίδες, αἵτινες συγκρατοῦν τὰ προϊόντα τῆς ἀποσάθρωσσεως καὶ ἐπιτρέπουσιν οὕτω μικρὰν καλλιέργειαν σίτου καὶ ἰδίως κριθῆς. Ἡ ἀφθονία τοῦ θυμαριοῦ ἐπὶ τῆς νήσου εἶχεν ἐπιτρέψει καὶ τὴν ἀνάπτυξιν μικρᾶς μελισσοκομίας, ἡ ὁποία σήμερον πρέπει νὰ τύχη τῆς δεοῦσης προσοχῆς ἐκ μέρους τῆς ὑπηρεσίας τῶν φυλακῶν.

Ἐπὶ Ρωμαίων ἡ Γύαρος κατωκεῖτο ὑπὸ ἀλιέων, οἵτινες ἠσχολοῦντο σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ μὲ τὴν ἀλιεῖαν τοῦ γαστεροπόδου *Purpura* (Πορφύρας), ἐξ ἧς ἐλαμβάνετο παρὰ τῶν ἀρχαίων ἐρυθρὰ χρωστικὴ οὐσία. Παραδόξως ὅμως ἡμεῖς οὐδένα ἀντιπρόσωπον τοῦ γαστεροπόδου *Purpura* ἀνεύρομεν ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῆς νήσου. Ἄνευρέθησαν ἀκόμη καὶ ἴδια τῆς νήσου χαλκᾶ νομίσματα μὲ διαφόρους παραστάσεις καὶ μὲ τὴν ἐπιγραφὴν «Γυαρίων».

Ἡ χλωρίς τῆς νήσου ἀποτελεῖται ἀπὸ σκληρόφυλλα ἀείφυλλα, πλατύφυλλα καὶ διάφορα ξηροφυτικὰ φρύγανα, ἅτινα συνήθως ἀπαντῶσιν εἰς τὴν κατωτέραν καὶ θερμοτέραν περιοχὴν τῆς Παραμεσογείου. Τοιαῦτα φυτὰ τὰ ὁποῖα συνελέξαμεν κατὰ μῆνα Ἰούλιον καὶ τὰ ὁποῖα εἶχε τὴν καλωσύνην νὰ προσδιορίσῃ ὁ Καθηγητὴς τῆς Συστηματικῆς Βοτανικῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν κ. Χ. Διαπούλης, εἶναι τὰ ἑξῆς:

- Urginea maritima* (Κρεμμύδα)
- Cichorium spinosum* (Ἄλιφός)
- Calycotome villosa* (Ἀσπάλαθος)
- Prunus spinosa* (Τσαπουρνιά)
- Nerium oleander* (Πικροδάφνη)
- Juniperus phoenicea* (Κέντρος)
- Pistacia terebinthus* (Κοκκορεβιθιά)

Thymus capitatus (Θυμάρι)
Helichrysum siculum (Ἀμάραντος)
Asparagus aphyllus (Σπαράγγι)
Inula viscosa (Ψύλιθρο)
Ballota acetabulosa (Λυχναραάκι)
Rhagadiolus stellatus
Brisa media
Adropis distans
Allium chamaespathum
Olea europaea var *oleaster* (Ἀγριλιά)
Olea europaea (Ἐλαία)
Ficus carica (Συκῆ)

Ἐπίσης πολλαχοῦ συνηγῆθη ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ὁ λειχὴν *Cetraria islandica*. Κυρίως ὅμως ἐπὶ τῆς νήσου ἀφθονεῖ τὸ θυμάρι καὶ ὁ ἀλιφός, ἐνῶ τὰ καλλιερ- γήσιμα φυτὰ ἔλαία, συκῆ καὶ ἄμπελος σπανίζουσιν. Ἐπὶ τῶν χαραδρῶν ἔνθα ὑπάρ- χουν συνήθως μικρὰ πηγαὶ φύεται ἐν σχετικῇ ἀφθονίᾳ καὶ ἡ πικροδάφνη. Περὶ αὐτῆς ὁμιλεῖ καὶ ὁ Fiedler, ὅστις ἐν συνεχείᾳ ἀναφέρει τὰ εἶδη φυτῶν *Pistacea lentiscus* καὶ *Juniperus oxycedrus*. Ὁ ζωϊκὸς κόσμος ἀντιπροσωπεύεται ἐνταῦθα πλὴν τῶν οἰκοσίτων ζώων καὶ ἀπὸ ὀλίγας ἑξαγωγισθείσας αἰγας, αἵτινες ζοῦν εἰς τὰς πλέον ἀπροσίτους περιοχὰς τῆς νήσου. Αὗται ἀνήκουν εἰς τὸ εἶδος *Capra hircus* μὲ γνωρίσματα τῆς τεταρτογενοῦς *C. Prisca*. Ἐκ τῶν ἔρπετων οἱ ὄφεις μᾶλλον σπανίζουσιν, ἐνῶ αἱ σαῦραι εὐρίσκονται εἰς καταπλήσσοσαν ἀφθονίαν. Ἐπίσης ἐν ἀφθονίᾳ ζοῦν ἐπὶ τῆς νήσου καὶ οἱ σκορπιοὶ (*Euscorpius*). Τὰς ἀγριοπεριστερὰς τὰς ὁποίας ἀναφέρει ὁ Fiedler τὰς εἶδομεν καὶ ἡμεῖς εἰς τὰς ἀπροσίτους καὶ ἀποτόμους ἀκτὰς τῆς νήσου. Κατὰ τὰς ἐν ὑπαίθρῳ ἐργασίας μας συνελέξαμεν καὶ μερικὰ ἄτομα χερσαίων γαστεροπόδων, ὁ προσδιορισμὸς τῶν ὁποίων ἐγένετο ὄχι μόνον ἐπὶ τῇ βάσει βιβλιογραφίας ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ πλουσίου συγ- κριτικοῦ ὕλικου τοῦ Ζωολογικοῦ Ἐργαστηρίου. Τὰ εἶδη ταῦτα εἶναι τὰ ἀκόλουθα :

Helix (*Pentalaenia*) *vermiculata* MÜLLER
Helix (*Cressa*) *giurica* CRÜP.
Buliminus (*Stenogyra*) *decollatus* L.
Buliminus *monticula* ROTH
Clausilia caerulea FER.

Ἐπίσης ἐκ τῶν ἀκτῶν τῆς νήσου συνελέξαμεν τοὺς κάτωθι θαλασσίους ἀντιπροσώπους :

I. ΚΑΡΚΙΝΟΕΙΔΗ

Balanus sp.

II. ΓΑΣΤΕΡΟΠΟΔΑ

Haliotis lamellosa L.K.

Trochus tumidus MONTAGU

Gibbula (Tumulus) umbilicaris L.

Gibbula (Phorcus) richardi PAYR.

Gibbula (Phorcus) richardi PAYR. var. major B. D. D.

Gibbula ardens v. SALIS

Monodonta (Osilinus) turbinata BORN

Patella caerulea L.

Natica millepunctata L.

Bittium reticulatum DA COSTA

Cerithium vulgatum BRUG.

Cerithium rupestre RISSO

Cassis undulata GMELIN

Columbella rustica L.

Pisania maculosa L.K.

Nassa mutabilis L. var. minor MONTEROSATO

Nassa (Hima) incrassata MÜLLER

Murex (Phyllonotus) trunculus L.

Conus (Chelyconus) mediterraneus BRUG.

Bulla striata BRUG.

III. ΕΛΑΣΜΑΤΟΒΡΑΓΧΙΑ

Arca (Barbatia) barbata L.

Arca (Fossularca) lactea L.

Pinna nobilis L.

Pecten jacobaeus L.

Spondylus gaederopus L.

ΜΕΡΟΣ Β΄.

Γ Ε Ω Λ Ο Γ Ι Α

Ἡ περιοχὴ τοῦ Αἰγαίου ἀποτελοῦσα τὸν συνδετικὸν κρίκον μεταξὺ Εὐρώ-
πης καὶ Ἀσίας προεκάλεσε καὶ προκαλεῖ ἀκόμη τὸ ἐνδιαφέρον πολλῶν ἐρευνη-

τῶν. Ἡ γεωλογικὴ ὁμωσ ἔρευνα ὑπὸ τὴν εὐρύτεραν τῆς λέξεως σημασίαν καὶ ἡ λύσις πολλῶν προβλημάτων δὲν ἔχουσι συντελεσθῆ πλήρως. Εἰδικῶς διὰ τὴν νῆσον Γύαρον ἔγραψαν μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου οἱ Boblaye et Th. Virlet (1833), L. Ross (1840), G. Fiedler (1841), C. Bursian (1868 - 1872) καὶ A. Philippson (1901). Οὐδεὶς ὁμωσ ἐκ τῶν ὡς ἄνω συγγραφέων μᾶς ἔδωκε λεπτομερῆ γεωλογικὴν διάρθρωσιν τῆς νήσου.

Ἡ νῆσος Γύαρος ἀνήκει στρωματογραφικῶς εἰς τὴν Ἀττικοκυκλαδικὴν μᾶζαν, ἣτις περιλαμβάνει τὰς κρυσταλλοσχιστώδεις ἐκτάσεις τῆς Ἀττικῆς, τῆς Ν. Εὐβοίας καὶ τὰ κρυσταλλοσχιστώδη τῶν Κυκλάδων μετὰ τοῦ μικροῦ ἀνατολικοῦ ἄκρου τῆς Ὑδρας.

Περὶ τῆς ἡλικίας τῶν πετρωμάτων τῆς Ἀττικοκυκλαδικῆς μάζης ὑπάρχει μεγάλη ἀσυμφωνία μετὰ τῶν συγγραφέων· συνέβη μάλιστα, ὥστε ὁ ἴδιος συγγραφεὺς νὰ μεταβάλλῃ κατὰ καιροὺς ἀντιλήψεις. Παραθέτομεν ἐνταῦθα κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν τὰς ἐκάστοτε διατυπωθείσας γνώμας.

Οἱ P. Boblaye et Th. Virlet (1833), G. Fiedler (1841), καὶ J. Russegger (1841), ἔχαρακτήρισαν τὰ κρυσταλλοσχιστώδη πετρώματα τοῦ Αἰγαίου ὡς ἀρχαῖκά. Ὁ M. Sauvage (1846) ἐθεώρησε τοὺς μεταμορφωμένους σχιστολίθους τῆς Ἀττικῆς, ὡς μεταμορφωμένας διαπλάσεις τοῦ Ἰουρασικοῦ καὶ Κρητιδικοῦ. Κατόπιν ὁ J. Russegger (1847) ἐδέχθη ἐνιαίαν ἡλικίαν τῶν μεταμορφωμένων σχιστολίθων καὶ τοῦ Ἰταλικοῦ Macigno (= φλύσχου).

Ὁ A. Gaudry (1862) παρέβαλε τοὺς σερπεντινιόχους σχιστολίθους τῆς Ἀττικῆς πρὸς τοὺς λαμπυρίζοντας σχιστολίθους τῶν Ἀλπεων.

Ὁ A. Κορδέλλας (1870 - 1878) ἀνεῦρε κατόπιν εἰς τοὺς ἀσβεστολίθους τοῦ Λαυρίου τῆς Ἀττικῆς κρινοειδῆ, εἰς τὰ ὁποῖα ἀπέδωσε σιλουριακὴν ἡλικίαν.

Ὁ Th. Fuchs (1871) ἐθεώρησε τὰ κρυσταλλοσχιστώδη τῆς Ἀττικῆς, ὡς μεταμορφωμένον Macigno (= φλύσχην).

Οἱ M. Neumayr, A. Bittner καὶ E. Teller (1880) ἔχαρακτήρισαν τὰ κρυσταλλοσχιστώδη ὡς Κρητιδικά. Ἐναντίον τῆς ἀντιλήψεως ταύτης ἐτάχθησαν οἱ Bücking (1881) καὶ R. Nasse (1882), ἐν τούτοις ὁμωσ ἐν κοράλλιον ἀνευρεθὲν ὑπὸ τοῦ Bücking εἰς τὸ κατώτερον μάρμαρον τοῦ Ὑμητιοῦ παρουσιάζει κατὰ τὸν Steimman (1890) τελείως μεσοζωϊκὸν τύπον. Ὁ A. Philippson (1892) χαρακτηρίζει τὰς κρυσταλλοσχιστώδεις διαπλάσεις τῶν Κυκλάδων ὡς ἀρχαῖκάς. Ὁ R. Lepsius (1893) κατέληξεν εἰς τὴν ἀντίληψιν, ὅτι τὰ κρυσταλλοσχιστώδη πετρώματα τῆς Ἀττικῆς δέον νὰ καταταχθοῦν εἰς τὸ σύστημα τῶν μαρμαρυγιακῶν σχιστολίθων τοῦ Ἀζωϊκοῦ, ἐνῶ τὰς ἐλαφρότερον μεταμορφωμένας ἀποθέσεις τὰς κατέταξεν εἰς τὸ Κρητιδικόν.

Ὁ L. Cayeux (1902) διεπίστωσε, στηριζόμενος εἰς παλαιοντολογικὰ εὐρήματα, ὅτι τὰ μεταμορφωμένα πετρώματα τῆς Δ. Κρήτης εἶναι τριαδικῆς ἡλικίας. Τὴν ἰδίαν ἡλικίαν δέχεται ὁ συγγραφεὺς καὶ διὰ τὰ μάρμαρα καὶ δολομίτας τοῦ Ἐπικουκλαδικοῦ μεταμορφωσιγενοῦς.

Ὁ J. Déprat (1903 - 1904) δέχεται ὅτι τὰ κρυσταλλοσχιστώδη πετρώματα τῆς Ν. καὶ Β. Εὐβοίας τὰ χαρακτηρισθέντα ὑπ' αὐτοῦ ὡς ἰσότιμα, εἶναι ἀρχαϊκῆς καὶ παλαιοζωϊκῆς ἡλικίας.

Ὁ Σ. Παπαβασιλείου (1909) ἐπαναλαμβάνει διὰ τὴν ἡλικίαν τοῦ κρυσταλλοσχιστώδους τῆς Νάξου τὰς ἰδίας ἀπόψεις τοῦ Déprat ἃς οὗτος ἐδημοσίευσεν διὰ τὴν Εὐβοίαν.

Οἱ Déperet καὶ Νέγρης (1911) ἐθεώρησαν συγχρόνως τὸ κρυσταλλοσχιστώδες τῆς μεγαλύτερας περιοχῆς τῶν Ἀθηνῶν ὡς τριαδικὸν καὶ τὸ παρωμοίασαν πρὸς τοὺς «λαμπυρίζοντας σχιστολίθους» τῶν Ἀλπεων.

Ὁ Κ. Κτενᾶς (1922) ἐθεώρησε τὸ κρυσταλλοσχιστώδες τοῦ Αἰγαίου, ὡς προδεβονιακὸν καὶ μάλιστα ὡς «Algonkien en primaire ancien en partie». Διαίρει δὲ οὗτος τὰ πετρώματα τῆς Ἐπικουκλαδικῆς μάζης εἰς τρεῖς σειράς, ὡς ἀκολούθως:

Μεταμορφωμένον σύστημα Μ 1.

Περιλαμβάνει τὴν ἀρχαιότεραν σειρὰν (Ἀλγκόγιον καὶ ἐν μέρει Ἀρχαϊκόν;) μὲ γενεσίους μαρμαρυγιακοὺς σχιστολίθους καὶ μάρμαρα (Ἰκαρία, Ψαρά, Λυδοκαρική μᾶζα, Μ. Ἀσία).

Μεταμορφωμένον σύστημα Μ 2.

Συνίσταται ἀπὸ μαρμαρυγιακοὺς σχιστολίθους φυλλώδεις γενεσίους, σερικιτικοὺς σχιστολίθους, ἐκλογίτας καὶ σιπολινιομένον μάρμαρον. (Ἀττική, Κέα, Ἄνδρος, Ἰκαρία, Σάμος κλπ.).

Μεταμορφωμένον σύστημα Μ 3.

Συμμετέχουν ἐν μέρει καὶ ἡμιμεταμορφωμένα πετρώματα. Χαλαζίται εἰς σερικίτας ἢ χλωρίτας, μελανίζοντες σχιστολίθοι, φυλλίται μὲ παρεμβολὰς ἄσβεστολίθων καὶ μαρμάρων σιπολινιομένων κλπ. (Λέσβος, Δονοῦσαι, Ψαρά, Ἀντίψαρα, δυτικὴ Μ. Ἀσία κλπ.).

Ὁ L. Kober (1929) διήρесе τὸ κρυσταλλοσχιστώδες τῆς Ἀττικῆς εἰς δύο σειράς, ἧτοι τὴν ἰσχυρῶς μεταμορφωμένην «κατωτέραν ἀττικὴν σειρὰν» ἀποτελούμενην ἐκ μικροῦ μέρους ἐκ Νεοπαλαιοζωϊκοῦ καὶ κυρίως ἐκ Τριαδικοῦ καὶ

Κρητιδικῷ καὶ τὴν ὀλιγωτέραν μεταμορφωμένην «ἀνωτέραν ἄττικὴν σειρὰν» ἀποτελουμένην ἀπὸ Μεσοζωϊκόν.

Ὁ Ἰ. Τριγκαλινὸς (1936) ἐξέφρασε τὴν γνώμην, ἐπειδὴ εἰς μεγάλα μέρη τῆς Αἰγηίδος, τελείως μεταμορφωμένοι σχιστόλιθοι καλύπτονται ἀσυμφώνως ὑπὸ ὀλίγον ἢ ὄχι μεταμορφωμένου Δεβονίου καὶ Λιθανθορακοφόρου, εἶναι λίαν πιθανόν, καὶ τὸ κρυσταλλοσχιστώδες τῆς Ἀττικῆς νὰ εἶναι προδεβονιακῆς ἡλικίας. Προσέτι δὲ ὅτι τὰ μάρμαρα τῆς Ἀττικῆς διακρίνονται πετρογραφικῶς σημαντικὰ ἀπὸ τοὺς ἀπολιθωματοφόρους ἀσβεστολίθους τῆς Πάρνηθος καὶ δὲν δύνανται νὰ συγκριθῶσι μὲ τὸ μεταμορφωμένον μεσοζωϊκὸν τῆς Κρήτης.

Κατὰ τὸν W. Paekelman (1939) τὸ κρυσταλλοσχιστώδες τῶν Κυκλάδων καὶ τῆς Καρικῆς - Λυδικῆς μάζης, ἀποτελεῖ τὸ ὑπόβαθρον τοῦ Παλαιοζωϊκοῦ.

Ὁ C. Renz (1940) συμφωνεῖ μὲ τὰς ἀπόψεις τοῦ Cayeux.

Τέλος ὁ Sindowski (1944) δέχεται διὰ τὴν Ἀττικοκυκλαδικὴν μάζαν προκαμβρικήν ἕως προδεβονιακὴν ἡλικίαν.

Ὁ Ἰ. Τριγκαλινὸς (1950) εἰς πρόσφατον μελέτην του δέχεται προσιλουριακὴν ἡλικίαν.

Περὶ τῆς ἡλικίας τῶν πετρωμάτων τῆς νήσου Γυάρου εἶναι δύσκολον νὰ ἀποφανθῶμεν, διότι οὐδὲν παλαιοντολογικὸν κριτήριον ὑπάρχει πρὸς τοῦτο. Προσκέιμενοι ὅμως πρὸς τὰς ἀπόψεις τοῦ Καθηγητοῦ Τριγκαλινοῦ δεχόμεθα, ὅτι ταῦτα εἶναι προσιλουριακῆς ἡλικίας.

Τὰ πετρώματα τῆς νήσου Γυάρου εἶναι κυρίως τριῶν εἰδῶν : 1) Μαρμαρυγιακοὶ σχιστόλιθοι, 2) μάρμαρα, 3) χαλαζῖται.

Α'. Μαρμαρυγιακοὶ σχιστόλιθοι.

Οἱ μαρμαρυγιακοὶ σχιστόλιθοι ἔχουν καθολικὴν ἐμφάνισιν ἐπὶ τῆς νήσου καὶ εἶναι τὸ κυριαρχοῦν πέτρωμα αὐτῆς. Τὸ χρῶμα των ποικίλλει ἀπὸ χρώματος ἐλαφρῶς φαιοῦ ἐνίοτε τεφροπρασίνου ἢ κιτρινωποῦ. Εἰς τοὺς βαθυτέρους ὅμως ὀρίζοντας δεσπόζει τὸ σκοτεινὸν φαιὸν χρῶμα. Ἡ ἀντοχὴ παρουσιάζεται ἐπίσης διάφορος. Ἄλλοτε εἶναι σχεδὸν ἀποσαθρωμένοι, ἄλλοτε δὲ τελείως συμπαγεῖς. Μικροσκοπικὴ καὶ χημικὴ ἐξέταση τῶν μαρμαρυγιακῶν σχιστόλιθων ἔδωσε τὰ ἀκόλουθα ἀποτελέσματα :

Ὑπὸ τὸ μικροσκόπιον διακρίνονται ἐν μεγίστη ἀφθονίᾳ κόκκοι τῶν οὐσιωδεστέρων ὀρυκτῶν τοῦ πετρώματος ἐκ χαλαζίου καὶ ἀσβεστίτου καὶ κατὰ πολὺ ὀλιγώτερον σερικίτου (συχνὰ ὑποπρασίνου) καὶ λοιπῶν δευτερευόντων συστατικῶν. Ἀξιοσημεῖωτος εἶναι ἡ σχετικῶς συχνὴ παρουσία μικρῶν κρυστάλλων σιδηροπυρίτου ἐντὸς τοῦ πετρώματος. Ἡ διάταξις τῶν συστατικῶν - ὀρυκτῶν κατὰ ται-

νίας είναι σαφής και ή σχιστότης τοῦ πετρώματος πλήρης με καταφανῆ ἐνίστε τα ἀποτελέσματα τῆς δυναμικῆς δράσεως. Οἱ κόκκοι τοῦ χαλαζίου εἶναι μικροὶ καὶ στρογγύλοι, ἄλλοτε συναθροισζόμενοι κατὰ τόπους καὶ ἄλλοτε διεσπαρμένοι μεταξὺ τῶν κρυστάλλων τοῦ ἀσβεστίτου καὶ ἀκόμη ἐντὸς αὐτῶν. Οἱ κόκκοι τοῦ ἀσβεστίτου εἶναι κατὰ πολὺ μεγαλύτεροι τῶν κόκκων τοῦ χαλαζίου με ἀκανόνιστον ἐπίσης τὴν περιφέρειαν αὐτῶν. Κατὰ κανόνα οἱ κρύσταλλοι τοῦ ἀσβεστίτου εἶναι πολύδυμοι με πλῆθος ταινιῶν πολυδυμίας. Ὁ χαλαζίας ποσοτικῶς ὑπερτερεῖ ἀπὸ τὸν ἀσβεστίτην. Ὁ σερικίτης ὀλίγον ὑποπράσινος, δὲν εὐρίσκεται ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν εἰς ὅλας τὰς διαστρώσεις τοῦ πετρώματος καὶ γενικῶς αἱ διάφοροι διαστρώσεις τοῦ πετρώματος παρουσιάζουν ἐκάστη ἐξ αὐτῶν ὑπεροχὴν, ἄλλοτε εἰς χαλαζίαν, ἄλλοτε εἰς ἀσβεστίτην μὲν πλήρη ἀπουσίαν ἐνίστε τοῦ τοῦ σερικίτου. Ἄλλοτε παρατηροῦνται μικροὶ κρύσταλλοι χλωρίτου, κλινοχλώρου ἢ πεννίνου κατὰ περιπτώσεις. Ἐπίσης σπανίως λείψανα κρυστάλλων βιοτίτου, καθὼς καὶ ἀσήμαντοι κρύσταλλοι ἐκ ζιρκονίου, ἀπατίτου καὶ σφηνός. Εἰς τὰς διαστρώσεις τοῦ σερικίτου παρατηρεῖται συχνὰ καὶ λεπτὴ μέλαινα ἀνθρακοῦχος οὐσία.

Ἡ πετροχημικὴ ἐξέτασις τῶν σχιστολίθων συμφωνεῖ εἰς τὰς γενικὰς γραμμάς πρὸς τὴν μικροσκοπικὴν ἐξέτασιν, μολοντί ὡς ἐξετέθη προηγουμένως εἶναι δυνατὸν ἢ σύστασις ἀπὸ δείγματος εἰς δεῖγμα νὰ διαφέρῃ λόγῳ τῆς διαφορετικότητος τῆς κατανομῆς τῶν οὐσιωδῶν συστατικῶν. Οὕτω κατόπιν χημικῆς ἀναλύσεως ἀντιπροσωπευτικοῦ δείγματος τοῦ πετρώματος ἐξήχθησαν τὰ εἰς τὸν πίνακα Β ἀριθ. III μοριακὰ μεγέθη κατὰ Niggli. Τὰ $al=3$ καὶ $alk=5$ ἐκπροσωποῦν τὸν μοσχοβίτην (σερικίτην). Ἡ μικρὰ τιμὴ τοῦ $fm=9$ ἐξημενεύεται διὰ τῆς ἀπουσίας σιδηρομαγνησιούχων μαύρων ὀρυκτῶν ἐντὸς τοῦ πετρώματος. Αὕτη ὀφείλεται εἰς τὸν σιδηροπυρίτην κυρίως, ἀρκετὰ ὀξειδωμένον εἰς τὸ πέτρωμα. Ἐφ' ἐτέρου ἔχομεν ὑψηλὴν τιμὴν τοῦ $c=83$ καὶ τοῦ $CO^2=63$ ἀντιστοιχούντων εἰς τὸν ἀσβεστίτην ($CaCO^3$ 31% περίπου).

Β'. Μάρμαρα.

Τὰ μάρμαρα χρώματος φαιοῦ συμμετέχουν πολὺ ὀλιγώτερον καὶ οὐχὶ ὑπὸ μορφὴν μεγάλων ἐνδιαστρώσεων ἀλλὰ ὑπὸ μορφὴν κυρίως φακῶν ποικιλλομένου μεγέθους βαρελίου ἕως πυγμῆς. Οἱ φακοὶ οὗτοι εἶναι ἀνεξάρτητοι ἀλλήλων καὶ δὲν ἔχουν οὐδένα σύνδεσμον μεταξὺ των. Τὸ μεγαλύτερον τέμαχος μαρμάρου παρατηρήσαμεν εἰς τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τῆς νήσου, τὸ ὁποῖον σημειοῦμεν ἐπὶ τοῦ χάρτου. Ὁ ὄγκος τούτου κατὰ προχείρους ὑπολογισμούς μας πρέπει νὰ εἶναι 3000 μ³. Ἐπίσης δεύτερος ὄγκος πολὺ μικρότερος τοῦ πρώτου συναντᾶται

εἰς τὸ δυτικὸν ἄκρον τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς νήσου, σημειούμενος καὶ οὗτος ἐπὶ τοῦ χάρτου. Τὰ τεμάχια ταῦτα εἶναι μοναδικὰ καὶ τὰ μεγαλύτερα τὰ ὁποῖα δύναται τις νὰ ἀνεύρη ἐπὶ τῆς Γυάρου.

Γ'. Χ α λ α ζ ῖ τ α ι .

Οἱ χαλαζῖται εὐρίσκονται καὶ οὗτοι ὑπὸ μορφὴν φακῶν ἐντὸς τῶν σχιστολίθων καὶ ἐνίοτε ὑπὸ μορφὴν μικρῶν ἐνδιαστρώσεων ἐναλλασσομένων μετὰ σχιστολίθων. Τὸ πάχος τῶν ἐνδιαστρώσεων τούτων ποικίλλει ἀπὸ ὀλίγα ἑκατοστὰ καὶ φθάνει τὸ πάχος μικρῶν φυλλαρίων. Ἐντὸς τοῦ χαλαζίου εὐρίσκονται σπανίως καὶ ἕχνη σιδηροῦ, τὰ ὁποῖα ἀναφέρει καὶ ὁ Fiedler, οὐδαμοῦ ὅμως τῆς νήσου ὑπάρχουν σιδηροῦχα μεταλλεύματα διὰ τὰ ὁποῖα ὠμίλουν οἱ ἀρχαῖοι. Κατὰ τὸν Fiedler μᾶλλον ἔχει ἐπέλθει σύγχυσις μετὰ τῆς Γυάρου καὶ τῶν Γιούρων τῶν Σποράδων ἐνθα, ὡς λέγει ὁ Fiedler, παρατηρήθησαν μεταλλεύματα σιδήρου, ἅτινα ὅμως δὲν ἠδυνήθη νὰ μελετήσῃ, διότι τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ περιοχὴ τῶν Σποράδων ἔγεμε πειρατῶν.

Πλὴν τῶν ὡς ἄνω ἀναφερομένων πετρωμάτων παρατηρήθησαν εἰς μεμονωμένα σημεῖα τῆς νήσου καὶ τινὰ ἄλλα μεταμορφωμένα τοιαῦτα, τὰ ὁποῖα ὅμως συμμετέχουν ὅλως ἀσημάντως εἰς τὴν πετρογραφικὴν σύστασιν αὐτῆς. Προκειμένου ὅμως νὰ ἔχωμεν μίαν πλήρη εἰκόνα τῆς πετρολογικῆς συστάσεως τῆς Γυάρου, παραθέτομεν ἐνταῦθα τὴν πετρολογικὴν περιγραφὴν τούτων.

Τὰ περὶ οὗ ὁ λόγος πετρώματα εἶναι τὰ ἑξῆς: 1) Γνεύσιος μοσχοβιτικός. 2) Ἀμφιβολιτικός (κεροστιλιβικός) καὶ ἐπιδοτικός σχιστόλιθος μὲ ἀστρίους. 3) Ἐκλογίτης μὲ γλαυκοφανῆ ἕως γλαυκοφανιτικός ἐκλογίτης.

α'. Γνεύσιος μοσχοβιτικός.

Τὸ πέτρωμα μακροσκοπικῶς ἔχει χρῶμα λευκότεφρον μὲ λευκὰ μικρὰ στίγματα καὶ λάμποντα φυλλίδια μοσχοβίτου. Σχιστότης τελεία. Μικροσκοπικῶς διακρίνονται ὡς κύρια συστατικὰ χαλαζίας, ἄστριος, μοσχοβίτης, ὡς δευτερεύοντα δὲ βιοτίτης εἰς ὑπόλοιπα, μαγνητίτης, ἀπατίτης, σιδηροπυρίτης κ. ἄ. Ἴσως ὁ τυπικὸς γνευσιακός. Οἱ ἄστροι εἶναι εἰς μεγάλην ἀναλογίαν εἰς κρυσταλλικοὺς κόκκους ἀπλοῦς καὶ ὄχι διδύμους. Ἐκ τοῦ γενικοῦ προσδιορισμοῦ αὐτῶν φαίνεται, ὅτι τὸ πλεῖστον ἔξ αὐτῶν ἀνήκει εἰς τὸν ἀλβίτην. Ὁ μοσχοβίτης εἰς κανονικὰ ἐπιμήκη λέπια κατὰ στρώσεις. Ἀξιοσημείωτον εἶναι, ὅτι παρὰ τὸν μοσχοβίτην εἰς πλεῖστα σημεῖα διακρίνονται λείψανα καὶ ὑπόλοιπα παλαιότερων κρυστάλλων βιοτίτου, τὰ ὁποῖα ὑπέστησαν προφανῶς δευτερογενῆ ἑξαλλοίωσιν καὶ μετασχηματισμὸν πρὸς μοσχοβίτην, σερικίτην καὶ εἰς ἄλλα μικροκρυσταλλικὰ καὶ ὑποκρυσταλλικὰ σκοτεινόχροα ὄρυκτά. Ὁ βιοτίτης δὲν παρουσιάζει χλωριτίωσιν.

β'. 'Αμφιβολιτικός (κεροσίλβικός) και επίδοτιτικός σχιστόλιθος.

Σχιστοφυές πέτρωμα σκοτεινού πρασίνου χρώματος ἐντὸς τοῦ ὁποίου κατὰ τόπους λάμπουν μικροὶ κύβοι σιδηροπυρίτου· ἐπίσης λεπτὰ φλεβίδια καὶ διαστρώσεις ἐξ ἄσβεστίτου. Τὰ συστατικὰ ὄρυκτὰ τοῦ πετρώματος εἶναι κατὰ πρῶτον λόγον κεροσίλβη πρασίνη καὶ ἐπίδοτον, κατὰ δεύτερον δὲ χαλαζίας, ἄστριος, ἰδίως ὀλίγος ἀλβίτης, σφήν, σιδηροπυρίτης. Ἡ διάταξις τῶν ὄρυκτῶν αὐτῶν εἶναι κατὰ λεπτὰς διαστρώσεις.

Ἡ κεροσίλβη ἀποτελεῖ τὸ πλεῖστον τῆς μάζης τοῦ πετρώματος, ἔχει δὲ τὸ τυπικὸν πράσινον χροῶμα, ἐλαφρῶς κυανίζουσα ἐνίοτε. Ὁ ἄσβεστίτης φαίνεται μεταγενέστερος καὶ κανονικῶς δὲν ἀποτελεῖ συστατικὸν τοῦ πετρώματος· ἐν τούτοις εἶναι δυνατὸν νὰ σχηματίζη συγκεντρώσεις κατὰ τόπους καὶ διὰ τοῦτο περιελήφθη εἰς τὸ ἀποτέλεσμα τῆς χημικῆς ἀναλύσεως. Ἰδιαιτέραν ἐντύπωσιν προκαλεῖ ἡ ἀφθονία τοῦ ἐπουσιώδους ὄρυκτοῦ τιτανίτου (σφηνός) εἰς μικροὺς σχοῦς, ἀλλ' ἄρκετὰ κανονικοὺς κρυστάλλους, συνοδεύοντας τὰς διαστρώσεις τῆς κεροσίλβης καὶ ἐπίδοτου. Ἡ τόση ἀφθονία σφηνός εἶναι μᾶλλον ἀσυνήθης, ἀλλὰ δὲν εἶναι σταθερὰ ἐντὸς τοῦ ὑπὸ ἐξέτασιν πετρώματος καὶ διὰ τοῦτο εἰς τὸν χημισμόν ἢ τιμὴ τοῦ t_i δὲν ὑπερβαίνει τὰ συνήθη ὄρια. Ὁ χημισμὸς αὐτὸς (πίναξ Β' ἀριθ. 1) συμφωνεῖ πλήρως πρὸς τὴν ὄρυκτολογικὴν ἐξέτασιν. Ἡ ἰσχυρὰ τιμὴ τοῦ $fm = 35$ καὶ $c = 35$ ὀφείλεται ἀκριβῶς εἰς τὴν ὑψηλὴν περιεκτικότητα τοῦ πετρώματος εἰς κεροσίλβην καὶ ἐπίδοτον. Τὸ ὀλίγον $alk = 9$ ἀντιστοιχεῖ εἰς τὴν μετρίαν περιεκτικότητα εἰς ἄστριον καὶ μάλιστα εἰς τὸν νατριοῦχον ἀλβίτην ($k = 0,2$). Ἐπίσης ἐντὸς τοῦ παρασκευάσματος διακρίνονται σπάνια κρυσταλλίδια βιοτίτου ἠλλοιωμένα.

γ'. Ἐκλογίτης μὲ γλαυκοφανῆ ἕως γλαυκοφανιτικός ἐκλογίτης.

Πέτρωμα συμπαγὲς βαρὸν (εἶδ. βάρ. 3, 4), τεφροπρασίνου χρώματος μὲ στίλβοντα σημεῖα καὶ μικρὰ ἐρυθρὰ στίγματα. Ὑπὸ τὸ μικροσκόπιον τὰ ὄρυκτὰ τοῦ πετρώματος εἶναι κατὰ πρῶτον λόγον ἀγίτης καὶ γρανάτης, κατὰ δεύτερον δὲ χαλαζίας, γλαυκοφανῆς καὶ μοσχοβίτης· εἰς ἐντελῶς ἐπουσιώδη ποσότητα εἶναι ἄστριοι καὶ τινε δευτερεύοντα ὄρυκτὰ, ὅπως σφήν, κλινόχλωρον κλπ. Οἱ αὐγίται ἀποτελοῦν τὸ πλεῖστον τοῦ πετρώματος εἰς μικροὺς ἀλλ' ἄρκετὰ καλῶς διαμορφωμένους κρυστάλλους. Ἡ κατασβεστικὴ γωνία αὐτῶν ($c : ng$) εἶναι ἄρκετὰ ἰσχυρὰ μέχρι 50° ἐνίοτε καὶ πλέον. Ἡ διπλοθλαστικότης μᾶλλον μικροτέρα τῆς κανονικῆς. Τὸ πλεῖστον τῶν κρυστάλλων ἐμφανίζει ἀτελῆ ἀλλὰ σαφῶς ζωνώδη κατασκευήν. Οἱ γρανάται ἐμφανίζονται ὡς κρύσταλλοι ροδίζοντες ἢ ὑπότεφροι ἄνευ ὀπτικῶν ἀνωμαλιῶν, ἀλλὰ μὲ ἀφθονα ἐγκλείσματα ἐντὸς αὐτῶν. Γλαυκοφανῆς καὶ

μοσχοβίτης εις καλῶς διαμορφωμένους ἀλλὰ μικροὺς κρυστάλλους. Σχιστολιθική διάταξις καὶ μικροσκοπικὴ κατάκλασις δὲν διακρίνονται ἐντὸς τοῦ παρασκευάσματος, ὅπως καὶ ἐντὸς τοῦ δείγματος τούτου τοῦ πετρώματος. Ἐκ τῆς μικροσκοπικῆς ἐξετάσεως φαίνεται μᾶλλον πιθανόν, ὅτι ὁ γλαυκοφανῆς καὶ ὁ μοσχοβίτης εἶναι ὄρυκτὰ σχετικῶς νεώτερα ἔναντι τοῦ αὐγίτου καὶ γρανάτου. Ὁ χημισμὸς αὐτοῦ (Πίν. Β' ἀριθ. II) δεικνύει τὴν ὑψηλὴν τιμὴν τοῦ $al = 29$ καὶ $fm = 33$, λόγῳ τοῦ αὐγίτου· ἐπίσης τὴν ὑψηλὴν τιμὴν τοῦ $alk = 24$, λόγῳ τοῦ ἀλκαλιούχου χαρακίτηρος τοῦ πετρώματος, ὡς ἐκ τοῦ νατριούχου ὄρυκτοῦ ἰδίως γλαυκοφανοῦς.

Τὸ πέτρωμα τοῦτο εἶναι ἰδιαίτερος ἐνδιαφέρων. Ἡ ἐξήγησις ὅτι τοῦτο εἶναι μεταμορφωμένον βασικὸν ἐκρηξιγενὲς παλαιότερον λ.χ. γάββρος, δὲν εἶναι εὐχερῆς, διότι ὁ ἄφθονος αὐγίτης τοῦ πετρώματος δὲν ὑπενθυμίζει τὸν διαλλαγῆ ἢ τὸν ἐκρηξιγενῆ αὐγίτην, ὅπως συμβαίνει εἰς τοὺς γνωστοὺς μεταμορφωμένους γάββρους τῆς Σύρου καὶ ἄλλων ἐκ τῶν Κυκλάδων. Ὁ αὐγίτης οὗτος ἔχει μᾶλλον μεταμορφωσιγενῆ προέλευσιν, ὅπως δεικνύει ὁ τύπος αὐτοῦ. Ἀλλὰ τοιοῦτοι αὐγίται ἀπαντοῦν κατὰ κανόνα εἴτε εἰς πετρώματα τῆς ζώνης μεταμορφώσεως ἐξ ἐπαφῆς πέριξ ἐκρηξιγενοῦς μάζης, εἴτε εἰς κατωτέρους ὀρίζοντας μεταμορφώσεως. Ὡς πρὸς δὲ τὴν παρουσίαν οὗ γλαυκοφανοῦς ἐν αὐτῷ, ὡς ἐξετέθη ἤδη ἡ κατάστασις, φαίνεται συμφωνοῦσα πρὸς ὠρισμένας διατυπωθείσας ἀντιλήψεις περὶ γλαυκοφανῶν εἰς μεταμορφωμένας διαπλάσεις τῶν Κυκλάδων καὶ γενικώτερον. Πάντως δὲν ἐπιτρέπεται ἡ διατύπωσις περισσοτέρων συμπερασμάτων, διότι τὸ θέμα τοῦτο πρέπει νὰ τύχη ἐιδικῆς πετρολογικῆς μελέτης.

Π Ι Ν Α Ξ Α'.

Χημική ανάλυσις* πετρωμάτων τῆς νήσου Γυάρου.

	1	2	3	4
H ₂ O ⁻	0.20	0.22	0.21	0.19
H ₂ O ⁺	—	—	4.40	0.41
CO ₂	2.60	—	13.60	—
SiO ₂	55.61	59.00	51.80	97.02
TiO ₂	1.00	0.73	0.15	—
Fe ₂ O ₃	3.85	5.10	1.05	0.38
FeO	7.25	4.35	0.35	0.10
Al ₂ O ₃	12.10	15.90	3.74	0.18
MnO	0.09	0.01	0.05	—
CaO	11.40	4.30	22.36	0.84
MgO	2.10	1.98	0.82	0.35
K ₂ O	1.01	1.00	0.88	0.12
Na ₂ O	2.54	7.20	0.53	0.41
P ₂ O ₅	0.25	0.21	0.06	—

1) Ἀμφιβολιτικός (κεροσιλιβικός) καὶ ἐπιδοτιτικός σχιστόλιθος με ἀστρίους.

2) Ἐκλογίτης με γλαυκοφανῆ ἕως γλαυκοφανιτικός ἐκλογίτης.

3) Μαρμαρυγιακός σχιστόλιθος.

4) Μοσχοβιτικός σχιστόλιθος.

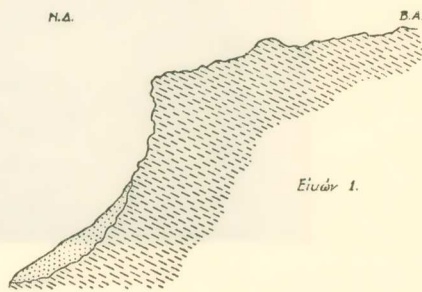
Π Ι Ν Α Ξ Β'.

Μοριακὰ μεγέθη (Molekularwerte) κατὰ Niggli.

	si	al	fm	c	alk	mg	k	c/fm	ti	p	co ₂
I	161	21	35	35	9	0.3	0.2	1	2	0.3	10
II	184	29	33	14	24	0.3	0.1	0.4	2	0.3	—
III	175	3	9	83	5	0.5	0.5	9	2	—	63

* Ἡ χημικὴ ἀνάλυσις ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Χημικοῦ κ. Θ. Μουραμπᾶ, ἡ δὲ μικροσκοπικὴ καὶ χημικὴ ἔρευνα ὑπὸ τοῦ Ὑφηγητοῦ τῆς Ὄρυκτολογίας καὶ Πετρολογίας κ. Γ. Μαρίνου.

Ἐκ τῶν ἰζηματογενῶν πετρωμάτων παρατηρήσαμεν εἰς τὴν Ν πλευρὰν τῆς νήσου πρὸς τὸ Γλαρονῆσι καὶ εἰς ὕψος 15 μ., μικρὸν ψαμμιτικὸν ἐπίστρωμα (Εἰκ. 1) ὀφειλόμενον εἰς τὴν διαβρωτικὴν ἐνέργειαν τῶν κυμάτων. Τοῦτο ἐρευνηθὲν διὰ τοῦ στερεοσκοπίου στερεῖται παντὸς ἴχνους ἀπολιθώματος. Τὸ πάχος τοῦ ψαμμίτου πλησίον τῆς θαλάσσης εἶναι περίπου 2 μ., ἐφ' ὅσον δὲ ἀνέροχεται ἐκλεπύνεται καὶ μηδενίζεται εἰς τὰ 15 μ. Ἐπίσης ἡ συνεκτικότης του βαίνει μειωμένη πρὸς τὰ ὑψηλότερα μέρη. Τὸ χρῶμα τούτου μέχρι ὕψους 15 μ. ἐκ τῆς ἐπιφανείας εἶναι μέλαν, ἀπὸ τοῦ ὕψους δὲ τούτου γίνεται κιτρινωπόν. Ὁ μέλας ψαμμίτης παρουσιάζεται περισσότερον κυφελώδης τοῦ κιτρινωποῦ.

Ἰσορίθμητο ψαμμιτιυῆς ἐπίστρώσεως ἐπὶ τῶν σχιστολίθων.

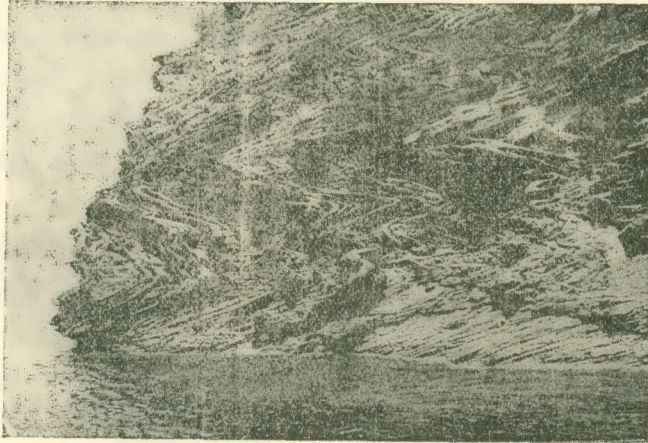
Ἐπίσης πέραν τοῦ πρώτου ὄρμου, καθὼς καὶ κάτωθεν τοῦ P_1 ρήγματος (βλ. χάρτην) συναντῶνται μικραὶ ἐπιστρώσεις ἀσβεστολίθου λατυποπαγοῦς, ἡ δημιουργία τοῦ ὁποίου ὀφείλεται εἰς τὴν ἀποσάθρωσιν τῶν σχιστολίθων καὶ μαρμάρων. Αἱ ὀλοκαινικαὶ προσχώσεις ἐλάχιστα καὶ αὐταὶ συμμετέχουν καὶ παρατηροῦνται κυρίως ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν ὄρμων τῆς νήσου. Εἰς τὸ μέσον περίπου τῆς Ν πλευρᾶς καὶ εἰς ὕψος 10 μ. καὶ πλέον ἀπὸ τῆς θαλάσσης κρέμανται ὠραῖοι τραβερτίνοι δίκην σταλακτιτῶν.

Οἱ μαρμαρυγιακοὶ σχιστόλιθοι ἐν τῷ συνόλῳ τῶν ἔχουν στρώσιν κανονικὴν καὶ μόνον πρὸς τὴν Β καὶ ἐν μέρει εἰς τὴν ΒΑ πλευρὰν παρουσιάζονται ἰσχυρῶς πτυχωμένοι (Εἰκ. 2) καὶ εἰς τινα μάλιστα σημεῖα ἀναδιπλοῦνται.

Αἱ πτυχαὶ αὐταὶ καθίστανται ἐκ τοῦ μακρόθεν καταφανεῖς συνεπεῖα τῆς παρουσίας χαλαζιακοῦ ὕλικου.

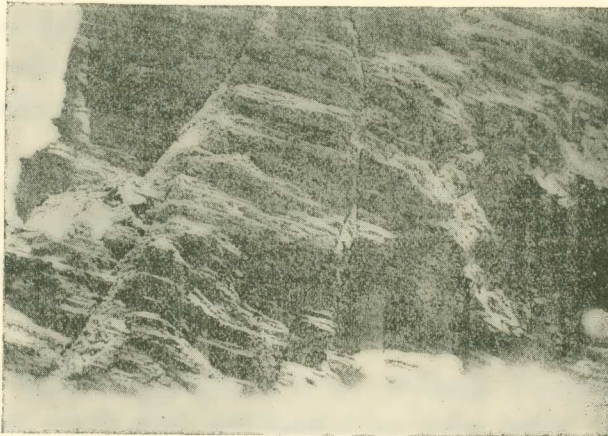
Οἱ μαρμαρυγιακοὶ σχιστόλιθοι ἔχουν γενικῶς κλίσιν $20^\circ-25^\circ$ ABA καὶ διεύθυνσιν BBA. Ἡ κλίσις αὕτη καὶ ἡ διεύθυνσις ἐκτὸς ὀλίγων ἐξαιρέσεων εἶναι σχεδὸν σταθερὰ εἰς ὀλόκληρον τὴν νῆσον. Μίαν τῶν ἐξαιρέσεων τούτων ἀναφέρομεν τὴν εἰς τὸ Β ἡμισυ τοῦ δυτικοῦ ἀκρωτηρίου περιοχὴν, ἔνθα λόγῳ τοπικῶν πολλαπλῶν ρηγμάτων παρατηροῦνται διάφοροι κλίσεις καὶ παρατάξεις. Ἐπιφανειακῶς ἡ ρηθεῖσα περιοχὴ εἶναι κατάσπαρτος ἐξ ὀγκωδῶν κροκαλῶν σχιστολιθικῆς πετρολογικῆς συστάσεως.

Κατὰ τὸν Α. Philipsson ματαίως θὰ ἀνέζητούσαμεν μία γενικὴν ἐπικρατοῦσαν διεύθυνσιν στρώσεως εἰς τὰ κρυσταλλοσχιτώδη πετρώματα τῶν Κυκλάδων.

Εἰκὼν 2.

Οἱ σχιστόλιθοι φέρουν πλῆθος μικρῶν ρηγμάτων (Εἰκ. 3), ἅτινα ὀφείλονται εἰς τὰς ἐκάστοτε πτυχώσεις.

Εἰκὼν 3.

Τὰ ρήγματα ἅτινα φθάνουν μέχρι τῆς θαλάσσης σχηματίζουν εἰς τὰ ὄρια αὐτῆς σπήλαια σημαντικοῦ βάθους. Τὸ φαινόμενον τοῦτο παρατηρεῖται κυρίως εἰς τὴν Β πλευρὰν τῆς νήσου (Εἰκ. 4). Πλὴν τῶν μικρῶν ρηγμάτων ὑπάρχουν καὶ μεγαλύτερα εἰς ὕψος πηδήματος, κυμαινόμενον ἀπὸ ἑκατοστὰ ἕως 6 μ. Τοιαῦτα ρήγματα σημειοῦμεν ἐπὶ τοῦ χάρτου εἰς τὰς ἀκολουθοῦσας περιοχάς: Νοτίως τῆς νήσου καὶ ΝΑ τοῦ ὑψομέτρου 177 ἔχομεν τρία ρήγματα ($P_1P_2P_3$) ἐκ τῶν

Τὸ πάχος τῶν μαρμαρυγιακῶν σχιστολίθων καὶ τῶν ἐν αὐτῷ μαρμάρων καὶ χαλαζιτῶν πρέπει νὰ ὑπερβαίῃ τὰ 200 μ. Τὰ πετρώματα τῆς νήσου Γυάρου τὰ κατατάσσομεν εἰς τὸ σύστημα M_2 τοῦ Κτενᾶ.

Ἡ ὅλη νήσος ἀποτελεῖ τὸ ἐν σκέλος ἀντικλίνου, τοῦ ὁποίου τὸ ἕτερον τμήμα διαρραγὲν κατεβυθίσθη.

ΜΕΡΟΣ Γ'.

ΥΔΡΟΓΕΩΛΟΓΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ἐκ τῆς πετρολογικῆς ἐξετάσεως τῆς νήσου προκύπτει, ὅτι οἱ σχιστολίθοι ἔχουν καθολικὴν ἐμφάνισιν, τὰ δὲ ἄλλα πετρώματα ἐλάχιστα συμμετέχουν εἰς τὴν δομὴν τῆς.

Τὰ μάρμαρα, ὅπως καὶ ἐν τοῖς προηγουμένοις ἐξετέθη, δὲν παρουσιάζονται μὲ μεγάλας ἐνδιαστρώσεις, ἀλλὰ κυρίως ὑπὸ μορφὴν φακῶν ποικιλομένου μεγέθους βαρελίου ἕως πυγμῆς. Οἱ φακοὶ οὗτοι ἐγκλείονται ἐντὸς τῶν σχιστολίθων οὐδεμίαν συνοχὴν ἔχοντες μεταξύ των. Ἐπομένως ὑδροφόρα στρώματα τὰ ὁποῖα θὰ ἀνέμενέ τις ἐκ τῆς παρουσίας τῶν μαρμάρων ἐλλείπουν. Ἡ καθολικὴ λοιπὸν ἐξάπλωσις τῶν σχιστολίθων ἐπὶ τῆς νήσου ἔχει ἄμεσον καὶ δυσμενῆ ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ὑγρασίας αὐτῆς. Εἰς τὰς δυσμενεῖς συνθήκας τῆς ὑδρογεωλογικῆς κατασκευῆς τῆς νήσου δέον νὰ προστεθῇ καὶ ἡ μικρὰ ἀσφαλῶς βροχομετρικὴ στάθμη. Βροχομετρικαὶ μετρήσεις δὲν ἔχουν γίνεαι ἐπὶ τῆς νήσου Γυάρου, ὑποθέτομεν ὅμως ταύτην ἐκ τῶν παρατηρήσεων εἰς τὰς γειτονικὰς νήσους Ἄνδρον καὶ Σῦρον. Ἐνταῦθα παραθέτομεν πίνακα τῆς βροχομετρικῆς στάθμης 30 ἐτῶν τῶν νήσων Ἄνδρου καὶ Σύρου, καθὼς ἐπίσης καὶ τῶν νήσων Ζακύνθου καὶ Κεφαλληνίας, αἱ ὁποῖαι εὐρίσκονται εἰς τὸ ἴδιον σχεδὸν γεωγραφικὸν πλάτος. Ἐκ τοῦ πίνακος τούτου ἐμφαίνεται ἡ διαφορὰ τῶν ὑδάτων τὰ ὁποῖα δέχονται αἱ Ἰόνιοι νῆσοι ἔναντι τῶν Κυκλάδων.

Έτος	Ζάκυνθος	Αργοστόλιον	Άνδρος	Σύνολο
1911	1806.9	542.5	663.2	616.2
1912	1777.4	643.6	417.2	330.4
1913	1006.0	561.0	765.0	614.2
1914	1503.5	940.2	659.4	419.3
1915	1511.9	942.4	637.6	314.3
1916	895.7	729.1	399.0	179.0
1917	1381.5	963.5	631.6	632.7
1918	973.2	961.0	827.5	551.5
1919	1063.3	1322.5	751.1	686.6
1920	1574.7	1439.0	654.2	539.0
1921	1203.7	1909.0	584.5	411.2
1922	795.9	908.0	648.5	561.8
1923	1339.7	1062.9	674.5	465.7
1924	900.6	673.0	857.4	432.8
1925	735.1	636.4	495.3	317.7
1926	757.0	582.1	599.5	502.6
1927	893.0	1187.3	556.2	488.7
1928	1554.5	1090.8	686.1	611.7
1929	1145.7	820.5	663.1	459.8
1930	1030.7	907.6	600.1	479.6
1931	1435.5	972.1	831.4	564.2
1932	918.3	795.3	505.9	329.1
1933	1269.5	874.7	547.4	362.5
1934	968.4	821.9	711.8	508.9
1935	1215.0	893.8	645.7	487.4
1936	769.5	721.5	677.7	507.8
1937	1154.4	899.0	673.7	547.3
1938	820.2	735.3	731.6	547.3
1939	942.6	908.6	482.7	572.1
1940	1238.3	851.2	783.7	476.4
Μέσος όρος	1152.73	883.19	645.42	483.82

λάχιστον 15 μ. εκατέρωθεν. Ἡ διεύθυνσις τῶν στοῶν πρέπει νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν ἰδίαν διεύθυνσιν τῶν στρωμάτων, ὥστε νὰ συναντήσουν ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερα ρήγματα.

3) Πρέπει ὑπερθεῖν τῶν φρεάτων ἐπὶ τῶν χαραδρῶν νὰ γίνῃ σειρὰ φραγμάτων πρὸς συγκράτησιν ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέρων ὑετίων ὑδάτων, τὰ ὁποῖα νὰ δίδουν οὕτω μεγαλυτέραν τροφοδοσίαν εἰς ὑπογείους ροάς. Ἐπίσης ἀπαραίτητος κρίνεται ἡ δημιουργία βλαστήσεως εἰς τοὺς ὑπερθεῖν τῶν ὄρμων χώρους καὶ εἰ δυνατόν εἰς ὀλόκληρον τὴν νῆσον διὰ τοὺς αὐτοὺς λόγους.

Παρ' ὅλα ταῦτα ὅμως ἔχομεν τὴν γνώμην, ὅτι τὸ ὕδωρ τῶν φρεάτων δὲν θὰ εἶναι ἱκανὸν νὰ ἐπαρκέσῃ διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν φυλακῶν, ἰδίως μάλιστα κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας, διότι ἂν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν μας ὅτι σήμερον παρ' ὅλους τοὺς περιορισμοὺς ἕκαστος κάτοικος τῶν Ἀθηνῶν χρειάζεται 40—50 λίτρα ὕδατος καὶ δεχθῶμεν διὰ τοὺς καταδίκους τὸ ἥμισυ τῆς ρηθείσης καταναλώσεως, τότε διὰ τοὺς 7.500 καταδίκους τῆς νήσου χρειάζεται περίπου 150μ³ ἡμερησίως.

Ἡ ποσότης τῶν 20 λίτρων ἦν δεχόμεθα διὰ κάθε καταδίκον δὲν εἶναι πλουσία, διότι καὶ ὁ M. Förster (*Taschenbuch für Bauingenieure*, Berlin, 1914), δέχεται διὰ τοὺς στρατῶνας τὸ ποσὸν τῶν 20 λίτρων διὰ κάθε στρατιώτην ἄνευ ἐννοεῖται λουτροῦ. Ἀντιστρόφως ἡ ποσότης τοῦ ὕδατος τῶν 9 φρεάτων τῆς νήσου καὶ ἂν ἀκόμη ἐκτελεσθοῦν τὰ ὑποδειχθέντα ἔργα δὲν θὰ ἀνέλθῃ πέραν τῶν 45μ³ κατὰ 24ῶρον, ἧτοι 5μ³ κατὰ μέσον ὄρον ἐκάστου φρεάτος. Ὅθεν ἡ ἔλλειψις τοῦ ὕδατος θὰ εἶναι ἀναπόφευκτος καὶ πρὸς θεραπείαν τούτου προτείνομεν ἢ τὴν κατασκευὴν μεγάλου φράγματος εἰς τὸν 4ον ὄρμον διὰ τὴν δημιουργίαν τεχνικῆς λίμνης ἢ τὴν ἐλάττωσιν τῶν καταδίκων εἰς τὸ $\frac{1}{3}$ τοῦ σημερινοῦ ἀριθμοῦ.

Ἐὰν δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιτευχθῇ ἓν ἐκ τῶν δύο, τότε ἀσφαλῶς θὰ ὑποχρεωθῇ ἡ νῆσος νὰ συμπληρώσῃ τὰς ὑδρευσιακὰς τῆς ἀνάγκας διὰ μεταφορὰς ὕδατος ἐξ ἄλλων περιοχῶν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. *Bittner, A.* Der geologische Bau von Attika, Boeotien, Lokris und Parnassis. *Dankschr. Akad. Wiess. math. nat. Kl.* 40, pp. 1—14. Wien, 1880.
2. *Bittner, A., Neumayr, M., Teller, F.* Ueberblick über die geologischen Verhältnisse eines Teiles des ägäischen Küstenländer. *Denkschr. Akad. Wiss., math. nat., Kl.* 40, pp. 379—415, mit 3 geol. Karten. Wien, 1880.

3. *Becke, F.* Gesteine aus Griechenland. II. Kristallinische Schiefer. *Tschermak's min. petr. Mitt.* 2, pp. 17—77. Wien, 1880.
4. *Boblaye, P.* et *Virlet Th.* Expedition scientifique de Morée. 2, Sect. des sciences physiques. Paris, 1833.
5. *Bursian, C.* Orographie von Griechenland. Leipzig, 1868—1872.
6. *Cayeux, L.* Existence de calcaires à Gyroporelles dans les Cyclades. *C. R. Ac. Sc.*, 152, p. 229. Paris, 1911.
7. *Cayeux, L.* Description physique de l'île de Délos. Paris, 1911.
8. *Λάβη, Ε.* Οί προαινόλιθοι τῆς Ν. Εὐβοίας. *Γεωλογικά Χρονικά τῶν Ἑλληνικῶν Χωρῶν*. 3, σ. 52—64. Ἀθῆναι, 1950.
9. *Déprat, J.* Étude géologique et pétrographique de l'île d'Eubée. Thèse. Besançon, 1904.
10. *Déprat, J.* Note sur la géologie du massif du Pélion et sur l'influence exercée par les massifs archéens sur la tectonique de l'Égée. *Bull. Soc. Géol. de Fr.* 4ème sér., 4, p. 229—337. Paris, 1904.
11. *Dessio, A.* Le isole italiane dell'Égeo. *Mem. descr. della Carta Geol. d'Italia* 24, Roma, 1931.
12. *Ehrenburg, K.* Die Inselgruppe von Milos. Leipzig. 1889.
13. *Fiedler, G.* Reise durch alle Teile des Königreiches Griechenland (1834—1837). Leipzig, 1840—1841.
14. *Förster, M.* Taschenbuch für Bauingenieure. Berlin, 1914.
15. *Foullon, V.* und *Goldschmidt V.* Ueber die geologischen Verhältnisse der Inseln Syra, Siphnos und Tinos. *Jahrb. Geol. R. A.*, 37, pp. 1—34. Wien, 1887.
16. *Gaudry, A.* Animaux fossiles et géologie de l'Attique. 474 pages, avec atlas et carte géologique. Paris, 1862—67.
17. *Γεωργαλάς, Γ.* Ἡ γεωλογικὴ κατασκευὴ τῶν νήσων Φοῦροι. *Δημοσιεύματα Γεωλογ. Γραφ. Ὑπουργ. Ἐθν. Οἰκονομίας* Τεύχος 10, Ἀθῆναι, 1924.
18. *Γεωργαλάς, Γ.* Γεωλογία τῆς Ἑλλάδος. *Μεγάλη Ἑλληνικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία.* Τόμος 10, σ. 4—16. Ἀθῆναι 1934.
19. *Γεωργιάδης, Α.* Αἱ θέραι Ἡφαίστου τῆς νήσου Δήμου. «*Annales Géologiques des pays Helléniques* 1 p. 195—204. Athènes, 1947».
20. *Kober, L.* Beiträge zur Geologie von Attika. *Sitz. Ber. Akad. Wiss. Wien*, 1929. Abt. I, 138, p. 299—326. Wien, 1929.
21. *Kossmat, Fr.* Geologie der zentralen Balkanhalbinsel. Berlin, 1924.
22. *Κιενᾶς Κ.* Ἐρευνα ἐπὶ τῆς μεταλλογενείας τῆς ΝΑ Αἰγιῆδος. Ἐπιστημ. Ἐπε-

- τηρὸς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. **13**. Ἀθῆναι, 1917.
23. *Ktenas, K.* Les plissements d'âge primaire dans la region centrale de la mer Egée. *C. R. du Congrès géologique intern. de Bruxelles I.* 1923, p. 571—583, avec 2 pl. Bruxelles, 1922.
24. *Κορδέλλας Α.*, Ἡ Ἑλλάς ἐξεταζομένη γεωλογικῶς καὶ ὀρυκτολογικῶς. Ἀθῆναι, 1878.
25. *Lepsius, R.* Geologie von Attika. Berlin, 1893.
26. *Μαρίνος, Γ.* Ὁ γρανίτης τῆς Πλάκας τῆς Λαυρεωτικῆς καὶ ἡ περίε αὐτοῦ μεταμόρφωσις ἐξ ἐπαφῆς. Διατριβὴ ἐπὶ διδακτ. Ἀθῆναι, 1937.
27. *Μαρίνος, Γ.* Συμβολὴ εἰς τὴν πετρολογίαν τοῦ κρυταλλοσχιστώδους ΝΑ Ἑλλάδος. Ἡ νῆσος Ἴος. «Γεωλογικὰ Χρονικὰ τῶν Ἑλλην. Χωρῶν». **1**. Ἀθῆναι, 1942.
28. *Mistardis, G.* Sur les grès quaternaires de l'Attique. *C. R. Ac. Sc.* 196, p. 1819. Paris, 1933.
29. *Nasse, R.* Bemerkungen über die Lagerungsverhältnisse der metamorphen Gesteine in Attika. *Zeitschr. d. Deutsch. geol. Gesel.* **34** (1882), p. 151 — 155. Berlin, 1882.
30. *Négris Ph.* Sur l'âge des schistes d'Athènes. *C. R. de l'Ac. d. Sc.* **154**. p. 1838—1840. Paris, 1912.
31. *Négris, Ph.* Roches cristallophylliennes et tectonique de la Grèce. Athènes, 1915.
32. *Paeckelmann, W.* Ergebnisse einer Reise nach der Insel Chios. *Zeitschr. d. Deutsch. Geol. Ges.* **91**, p. 341 — 376. Berlin, 1939.
33. *Papp, A.* Ueber Durchbrüche von Ergussgesteinen im Flysocher Insel Lemnos (Ägäis). «*Annales Géol. des pays Hell.*» I. p. 139 — 142. Athènes, 1944.
34. *Papavasiliou, S.* Ueber die vermeintlichen Urgneise und die Metamorphose des kristallinen Grundgebirges des Kykladen. *Zeitschr. d. Deutsch. Geol. Ges.* **61** (1909), p. 134—202. Berlin, 1909.
35. *Philippson, A.* Beiträge zur Kenntnis der griechischen Inselwelt. *Peterm. geogr. Mitt. Ergänzungsheft.* **134**, p. 1—172. Gotha, 1901.
36. *Philippson, A.* Nachträge zur Kenntnis der griechischen Inselwelt. *Peterm. Mitt.* **48**, p. 107. Gotha, 1902.
37. *Renz, C.* Zur Geologie von Griechenland. Habil. Schr. Breslau, 1909.
38. *Renz C.*, Geologische Untersuchungen auf den aegaeischen Inseln. *Πρακτ. Ἀκαδ. Ἀθηνῶν*, **3**, p. 552—557, Ἀθῆναι, 1928.

39. *Renz, C.* Die Tektonik der griechischen Gebirge. *Πραγματεῖαι τῆς Ἀκαδ. Ἀθηνῶν*, **8**, σ. 1—171. Ἀθῆναι, 1940.
40. *Ross, L.* Reisen auf den griechischen Inseln des ägäischen Meeres. Stuttgart und Tübingen, 1840.
41. *Russegger, J.* Reisen in Europa, Asien und Afrika. Stuttgart, 1841—1848.
42. *Sindowski, K. H.* Der geologische Bau von Attika. «*Annales Géologiques des Pays Helléniques*», **2**, p. 163—218. Athènes, 1949.
43. *Sonder, R. A.* Zur Geologie und Petrographie der Inselgruppe von Milos. *Zeitschr. f. Vulkanologie*. **8** (1924—1925), p. 181—237. Berlin, 1924.
44. *Steinmann, G.* Einige Fossilresteit aus Griechenland. *Zeitschr. d. Deutsch. geol. Ges.* **42**, p. 764—771. Berlin, 1890.
45. *Trikkalinos, J.* Ueber die Schichtenfolge und den Bau Attika **25**. Stille—Festschrift. p. 303—314. Stuttgart, 1936.
46. *Τριζκαλινός, Ι.* Περὶ τῆς ἡλικίας τῶν κρυσταλλοσχιστωδῶν πετρωμάτων τῆς Ἑλλάδος. (Ἀνακοίνωσις εἰς τὴν Ἀκαδ. Ἀθηνῶν τὴν 30-11-1950).

ΒΙΟΛΟΓΙΑ.—Βιολογικαὶ μεταβολαὶ εἰς τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς, ὑπὸ *Σαράντου Κ. Λούμου*. Ἀνεκοινώθη ὑπὸ τοῦ κ. Σπυρ. Δοντά.

Σκοπὸς τῆς παρουσίης μελέτης εἶναι τὸ ζήτημα, κατὰ πόσον ἡ ἀλλαγὴ κλίματος καὶ τῶν ὄρων διαβιώσεως ἐπέφερε βιολογικὰς μεταβολὰς εἰς τὴν Ἑλληνικὴν φυλὴν, τὴν πλέον τοῦ ἡμίσεος αἰῶνος ἐγκατεστημένην εἰς τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας τῆς Βορείου Ἀμερικῆς. Αἱ βιολογικαὶ αὗται μεταβολαί, ἐὰν ἔλαβον χώραν τοιαῦται, θὰ ἔπρεπε νὰ μελετηθοῦν ἐπὶ εὐρυτέρας ἐκτάσεως, ὅπως ἡ κατασκευὴ τοῦ σώματος, τὸ ὕψος, ψυχολογικαὶ μεταβολαί. Ἐπειδὴ τὸ θέμα τοῦτο καὶ πολύπλοκον τυγχάνει καὶ εἶναι πολὺ δύσκολον, διὰ διαφόρους λόγους, νὰ ἐρευνηθῆ, ὁ γράφων περιορίσθη εἰς τὰς τυχὸν μεταβολὰς τῆς ἀναλογίας τῶν γεννήσεων καὶ δὴ τῆς ἀρρένων πρὸς τὰ θήλεα, δεδομένου ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ φυλὴ κατέχει τὴν πρώτην θέσιν εἰς τὴν ἀρρενογονίαν.

Ἡ παροῦσα μελέτη περιορίσθη εἰς τὴν περιοχὴν μόνον τοῦ Σικάγου, δεδομένου ὅτι εἰς αὐτὴν ὑπάρχει ἡ μεγαλυτέρα Ἑλληνικὴ παροικία τῆς Ἀμερικῆς. Θὰ ἦτο εὐχῆς ἔργον, ἐὰν ἡ μελέτη αὕτη περιελάμβανε καὶ ἄλλας παροικίας τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν, πρᾶγμα ὅμως δύσκολον διὰ τὸν ἀνακοινοῦντα. Ἄς ἐλπίσωμεν, ὅτι θὰ εὐρεθῶσιν ἄλλοι Ἑλληγες συναδέλφοι ἢ ὁπωσδήποτε διανοούμενοι εἰς ἄλ-

λας παροικίας, όπως συνεχίσωσι τὴν παροῦσαν ἔρευναν. Νομίζω ὅμως, ὅτι ὁ ἀριθμὸς γεννήσεων 17.198 Ἑλληνοαμερικανῶν τῆς παροικίας Σικάγου, ὁ ὁποῖος παρουσιάζεται ἐνταῦθα, εἶναι ὀπωσδήποτε ἀρκετὸς διὰ νὰ μᾶς δώσῃ ὠρισμένα συμπεράσματα.

Ἡ μελέτη αὕτη ἐγένετο ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ληξιαρχικῶν βιβλίων τῶν Ἑλληνικῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ Σικάγου εἰς τὰ ὁποῖα ὑποχρεωτικῶς καταγράφονται αἱ βαπτίσεις, τόσον τῶν ἀρρένων, ὅσον καὶ τῶν θηλέων. Ἐν Ἑλλάδι εἰς παλαιότερους χρόνους κατεγράφοντο ἢ μᾶλλον ἐδηλοῦντο τὰ ἄρρενα μόνον, διὰ τὴν ἐν καιρῷ στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν, καὶ τὰ θήλεα ἠγνοοῦντο. Ἐν Ἑνωμέναις Πολιτείαις εἶναι ὑποχρεωτικὴ ἡ καταγραφή ἀμφοτέρων. Ἡ ἡλικία τῶν βαπτιζομένων συνήθως ποικίλλει ἀπὸ ὀλίγων ἡμερῶν (λόγῳ νόσου καὶ τοῦ φόβου τοῦ θανάτου) μέχρι ἑνὸς ἔτους, καὶ εἰς ὀλίγα περιστατικὰ ὑπερβαίνει τὸ ἔτος. Δυστυχῶς ἡ ἐπικρατήσασα ἀκαταστασία εἰς τὴν τήρησιν ληξιαρχικῶν βιβλίων κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ὀργανώσεως τῶν Ἑλληνικῶν Ἐκκλησιῶν καὶ ἡ ἐπισυμβῆσα πυρκαϊὰ εἰς τὰς δύο παλαιότερας ἐκκλησίας τοῦ Σικάγου, Ἀγίας Τριάδος καὶ Ἀγίου Κωνσταντίνου, μᾶς ἐστέρησαν ἀριθμὸν γεννήσεων, ὑπολογιζόμενον εἰς 3.000 περίπου, τῆς πρώτης γενεᾶς.

Εἰς τὴν παροῦσαν μελέτην περιλαμβάνονται αἱ γεννήσεις ἀπὸ τοῦ 1904 μέχρι τοῦ 1950. Αἱ γεννήσεις αὗται κατανέμονται εἰς δύο περιόδους. Ἡ *πρώτη* περιλαμβάνει τὰς γεννήσεις ἀπὸ τοῦ 1904 μέχρι τοῦ 1925 συμπεριλαμβανομένου, καὶ ἀφορᾷ εἰς τὰς γεννήσεις τὰς προελθούσας ἐκ γονέων ἐλθόντων ἐξ Ἑλλάδος (100 ἐπὶ τοῖς 100 περίπου) τῆς *πρώτης δηλαδὴ γενεᾶς*¹. Ἡ *δευτέρα* περίοδος περιλαμβάνει τὰς γεννήσεις ἀπὸ τοῦ 1926 μέχρι τοῦ 1950, προελθούσας ἀπὸ μείξεις τριῶν κλάσεων. α) Ἀμφοτέρων τῶν γονέων ἐξ Ἑλλάδος, ὧν ὁ ἀριθμὸς εἶναι μικρὸς λόγῳ τοῦ περιορισμοῦ τῆς μεταναστεύσεως. β) Ἀνδρῶν ἐξ Ἑλλάδος καὶ θηλέων γεννηθέντων ἐν Ἑνωμέναις Πολιτείαις. γ) Ἀμφοτέρων τῶν γονέων γεννηθέντων ἐν Ἑνωμέναις Πολιτείαις, καὶ ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἀποτελεῖ τὴν πλειονοψηφίαν. Αὐστηρὸς διαχωρισμὸς τῶν διαφόρων αὐτῶν κλάσεων τῆς δευτέρας κατηγορίας εἶναι ἀδύνατον νὰ γίνῃ, διότι τοιαύτη πρόνοια δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ληφθῆ ἀπὸ τοὺς ὑπευθύνους τῶν Ἐκκλησιῶν. Ὀπωσδήποτε ὅμως εἶναι ἀπολύτως βέβαιον ὅτι ἐπικρατεῖ ἡ νέα γενεά, καὶ ἡ μεικτὴ, παλαιὰ καὶ νέα.

Ἰδιαιτέραν κατηγορίαν ἀποτελοῦν αἱ γεννήσεις ἐκ *μεικτῶν γάμων*, ἧτοι Ἑλλήνων καὶ μὴ Ἑλλήνων. Κατὰ τὴν πρώτην περίοδον ἡ μείσθη ἀναλογία ἀφορᾷ

¹ Κατὰ μεγίστην πλειονοψηφίαν (τουλάχιστον 70 : 100) οἱ Ἕλληνες τῆς πρώτης γενεᾶς ἐν Σικάγῳ προῆλθον ἐκ Πελοποννήσου.

ἄνδρας Ἑλληνας (100 ἐπὶ τοῖς 100) καὶ γυναῖκας μὴ Ἑλληνίδας. Εἰς τὴν δευτέραν περίοδον 1926-1950, ἡ ἀναλογία ἀνδρῶν Ἑλλήνων εἶναι ἐπίσης μεγάλη, περίπου 85%.

Αἱ μὴ Ἑλληνίδες μητέρες τῆς πρώτης περιόδου 1904-1925 κατὰ μεγάλην ἀναλογίαν ἦσαν Πολωνίδες μὴ γεννηθεῖσαι ἐν Ἠνωμέναις Πολιτείαις, ἀλλὰ προελθοῦσαι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐξ Εὐρώπης. Κατὰ δὲ τὴν δευτέραν περίοδον 1926-1950, αἱ μὴ Ἑλληνίδες μητέρες ἦσαν ἐκ διαφόρων ἐθνῶν, γεννηθεῖσαι ὅμως ἐν ταῖς Ἠνωμέναις Πολιτείαις.

Τὰ πορίσματα τῶν ἐρευνῶν ἔχουσιν ὡς ἑξῆς:

**Ἀριθμὸς γεννήσεων τῆς πρώτης περιόδου 1904 - 1925
συμπεριλαμβανομένου. Πρώτη γενεά.**

<i>Ἐξ Ἑλλήνων γονέων</i>	<i>Ἐκ μεικτῶν γονέων</i>
ἄρρενες 3014. Θήλειες 2718. Ἐναλογία: 110.89 ἄρρενες ἐπὶ 100 θηλέων	ἄρρενες 628. Θήλειες 547. Ἐναλογία: 114.84 ἄρρενες ἐπὶ 100 θηλέων

**Ἀριθμὸς γεννήσεων δευτέρας περιόδου 1926 - 1950.
Ἡ δευτέρα γενεά ἐπικρατοῦσα κατὰ μεγίστην ἀναλογίαν.**

<i>Ἐξ Ἑλλήνων γονέων</i>	<i>Ἐκ μεικτῶν γονέων</i>
ἄρρενες 4126. Θήλειες 3864 Ἐναλογία: 106.89 ἄρρενες ἐπὶ 100 θηλέων	ἄρρενες 1155. Θήλειες 1139. Ἐναλογία: 101.40 ἄρρενες ἐπὶ 100 θηλέων

Σύνολον γεννήσεων παλαιᾶς καὶ νέας γενεᾶς 1904 - 1950.

<i>Ἐξ Ἑλλήνων γονέων</i>	<i>Ἐκ μεικτῶν γονέων</i>
ἄρρενες 7140. Θήλειες 6579 Ἐναλογία: 108.52 ἄρρενες ἐπὶ 100 θηλέων	ἄρρενες 1783. Θήλειες 1696 Ἐναλογία: 105.13 ἄρρενες ἐπὶ 100 θηλέων

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ἐὰν οἱ ὡς ἄνω ἀριθμοὶ θεωρηθῶσιν ἐπαρκεῖς πρὸς ἐξαγωγήν συμπερασμάτων, τότε βλέπομεν τὴν διαφορὰν τῆς ἀρρενοτοκίας μεταξὺ τῆς πρώτης καὶ δευτέρας γενεᾶς. Ἡ ἀναλογία τῆς ἀρρενοτοκίας τῆς πρώτης γενεᾶς συμπίπτει μὲ αὐτὴν ὀλοκλήρου τῆς Ἑλλάδος. Καὶ εἰς τὰς δύο περιπτώσεις (Ἑλλάδος καὶ πρώτης γενεᾶς) ἡ ἀναλογία τῶν ἀρρένων εἶναι ἀσυνήθως ὑψηλὴ, ἐν συγκρίσει μὲ τοὺς λοιποὺς λαοὺς. Ἐντύπωσιν ἐμποιεῖ ἡ ὑψηλὴ ἀρρενογονία ἐκ τῶν ἐν Ἀμερικῇ μεικτῶν γάμων τῆς πρώτης γενεᾶς (114.84%), ἀλλὰ λόγῳ τοῦ μικροῦ ἀριθμοῦ δὲν γνωρίζω, ἐὰν πρόπη νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν. Ἐνας μεγαλύτερος ἀριθμὸς θὰ ἦτο διαφωτιστικώτερος. Κατάπληξιν ἐπίσης προκαλεῖ ἡ ἐλαχίστη ἀρρενογονία ἐκ τῶν μεικτῶν γάμων τῆς δευτέρας γενεᾶς (101.40). Ὡς πρὸς τὴν ἀκριβῆ διαφορὰν τῆς ἀρρενογονίας τῶν δύο αὐτῶν γενεῶν, χρειάζονται καὶ μερικαὶ ἐπιφυλάξεις καθόσον ἡ νέα γενεὰ περιορίζεται εἰς ἓν ἢ δύο τέκνα συνήθως, ἐνῶ ἡ πρώτη γενεὰ ἦτο πολύτεκνος καὶ πολὺ πιθανὸν τὸ τοιοῦτον νὰ εἶχεν ἐπίδρασιν τινα ἐπὶ τῆς παρουσιαζομένης διαφορᾶς.

Ὅπως δὴποτε ἡ διαφορὰ τῆς ἀρρενογονίας μεταξὺ τῶν δύο γενεῶν εἶναι γεγονός, καὶ δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς σημεῖον τῶν βιολογικῶν μεταβολῶν, ἃς ὑπέστη ἡ ἑλληνικὴ φυλὴ ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις. Καὶ τοῦτο ἐφ' ὅσον πράγματι αὕτη ἔχει πολὺ ὑψηλὴν ἀρρενογονίαν ἐν συγκρίσει μὲ τοὺς ἄλλους λαοὺς. (Ἡ συνήθης ἀναλογία γεννωμένων ἀρρένων εἰς τοὺς ἄλλους λαοὺς κυμαίνεται περίπου μεταξὺ 103 καὶ 106 ἀρρένων ἐπὶ 100 θηλέων, σπανιώτατα ἐξικνουμένη εἰς τοὺς 107 ἀρρένας. Ἡ Ἑλληνικὴ ἀναλογία φθάνει ἢ καὶ υπερβαίνει τοὺς 110 περίπου ἀρρένας ἐπὶ 100 θηλέων. Οὕτω κατὰ τὴν ἐπίσημον Στατιστικὴν ὀλοκλήρου τῆς Ἑλλάδος κατὰ μὲν τὰ ἔτη 1921-1928 ἡ ἀναλογία ἀνῆλθεν εἰς 113,26%, κατὰ δὲ τὴν δεκαετίαν 1929-1938 ἦτο 109,32%). Λόγῳ τοῦ ἀσυνήθους αὐτοῦ ὕψους τῆς ἀναλογίας τῶν ἀρρένων, ἀμφισβητεῖται ἀπὸ πολλοὺς ἡ ἀκρίβεια τῆς Ἑλληνικῆς στατιστικῆς 1,2, ὅπως καὶ ἡ τῶν Κινέζων, δεδομένου ὅτι μόνον οἱ δύο αὐτοὶ λαοὶ παρουσιάζουν τόσον ὑψηλὴν ἀρρενογονίαν. Οἱ ἀριθμοὶ ὅμως ποὺ δίδει ἡ πρώτη Ἑλληνικὴ γενεὰ τοῦ Σικάγου, ἐπιμελῶς ἐρευνηθέντες, συμφωνοῦσι μὲ τὴν Ἑλληνικὴν στατιστικὴν.

Λεδομένου ὅτι ἡ μεγάλη ἀρρενογονία εἶναι ιδιότης τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς, γεννᾶται τὸ ἐρώτημα: ποῖα ἦσαν τὰ ἐπιδράσαντα αἷτια τῆς πτώσεως αὐτῆς εἰς τὴν δευτέραν Ἑλληνικὴν γενεὰν ἐν Ἡνωμέναις Πολιτείαις; Εἰς τὸ ἀπύθμενον ζήτημα τῆς διαφοροποιήσεως τῶν φύλων, δηλαδή, πότε καὶ διατὶ γεννῶνται ἄρρενα ἢ θήλεα κλπ.. δὲν εἰσερχόμεθα ἐνταῦθα, ἀφοῦ ἄλλωστε τὰ ὅσα ἔχουν

λεχθῆ μέχρι τοῦδε περὶ τοῦ περιμαχίτου τούτου ζητήματος (ἐπίδρασις κλίματος, διατροφῆς, ἡλικίας γονέων, κλπ.) εἶναι ἀσαφῆ μὴ λύοντα τὸ πρόβλημα. Τὸ αὐτὸ ἐρώτημα ἐγείρεται διὰ τὴν διαφορὰν τῆς ἀρρενογονίας εἰς τὰς διαφόρους περιοχὰς τῆς Ἑλλάδος καὶ μάλιστα εἰς τὰς τῶν Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς. Ὁ μέσος ὅρος ἀρρενογονίας εἰς Ἀθήνας κατὰ τὰ ἔτη 1936-1948 ἦτο 106.72 ἄρρενες ἐπὶ 100 θηλέων, ἐνῶ τοῦ Πειραιῶς τῆς αὐτῆς περιόδου ἦτο 110.31% ἄρρενες ἐπὶ 100 θηλέων.

Ἐχει λεχθῆ ὅτι εἰς τὰς πόλεις ἡ ἀρρενογονία εἶναι πάντοτε ἠλαττωμένη. Ὁ Πειραιεὺς ὅμως δὲν εἶναι μικρὰ πόλις, ἐν συγκρίσει μάλιστα μετὰ τὴν Δυτικὴν Θράκην, ἐνθα ἐπικρατεῖ τὸ ἀγροτικὸν στοιχεῖον, καὶ εἰς τὴν ὁποίαν ἡ ἀναλογία ἀρρένων εἶναι πολὺ μικροτέρα τῆς τοῦ Πειραιῶς, παρουσιάζουσα 107.90 ἄρρενες ἐπὶ 100 θηλέων· ἐκτὸς ἐὰν αἱ στατιστικαὶ τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργείου δὲν εἶναι ἀκριβεῖς.

Ἐχομεν τὴν γνώμην ὅτι ἡ *νευρική ὑπερέντασις μιᾶς κοινωνίας* ἢ ἀτόμου ἢ μιᾶς περιόδου πολιτισμοῦ, ὡς ἐπιφέρουσα *βιολογικὰς μεταβολὰς* ἐπὶ τῆς ὅλης οἰκονομίας τοῦ ὄργανισμοῦ, ἐπηρεάζει ὡσαύτως καὶ τὴν γεννητικὴν λειτουργίαν.

Κατὰ τὸ διάστημα τὸ μεταξὺ τῶν δύο πολέμων, παρατηρήθη ἐλάττωσις γεννήσεων (ἐκτὸς τῆς ἐπιδιωκομένης διὰ διαφορῶν μέσων ἀποτροπῆς τῆς γονιμοποιήσεως³⁾). Ἐπίσης παρατηρήθη καὶ ἐλάττωσις τοῦ σεξουαλικοῦ ἐνδιαφέροντος (*frigidity*). Τὰ φαινόμενα ταῦτα ἐξηγοῦνται διὰ τῆς *ψυχοσωματικῆς ἐπιδράσεως* ἐπὶ τῆς λειτουργίας τῶν γεννητικῶν ἀδένων. Τὸ ἐν ἐντάσει *νευρικὸν σύστημα* ἐπιφέρει *μεταβολὰς εἰς τὸν κύκλον τῆς ἐμμήνου ροῆς* καὶ εἰς τὴν *ὁμαλὴν λειτουργίαν τῶν φώθηκῶν*. Ὅπου αὐξάνονται αἱ ψυχοσωματικαὶ νόσοι, ἐλαττοῦνται αἱ γεννήσεις, ὡς συνέπεια βιολογικῶν μεταβολῶν εἰς τὴν γεννητικὴν λειτουργίαν. Κάτι τὸ παρεμφερὲς δὲν ἀποκλείεται νὰ συμβαίη καὶ εἰς τὴν παροῦσαν περίπτωσιν, καὶ νὰ ἐξηγῆ μέχρις ἐνὸς σημείου τὴν διαφορὰν τῆς ἀρρενογονίας μεταξὺ διαφορῶν λαῶν ἢ κοινωνιῶν, ὅπως τῆς πόλεως καὶ τῆς ὑπαίθρου.

Τὴν δὲ διαφορὰν τῆς ἀρρενογονίας μεταξὺ τῆς πρώτης καὶ τῆς δευτέρας Ἑλληνικῆς γενεᾶς ἐν Ἠνωμέναις Πολιτείαις, πλὴν τῶν ἄλλων πιθανῶν παραγόντων, ἀποδίδομεν εἰς τὴν *νευρικὴν ὑπερέντασιν*, ἣτις χαρακτηρίζει τὴν ζωὴν ἐν ταῖς Ἠνωμέναις Πολιτείαις, θεωροῦντες ταύτην πολὺ πιθανὴν καὶ συζητήσιμον.

Ὡς πρὸς τὴν ἐλαχίστην ἀρρενογονίαν, ἣν παρουσιάζουσιν οἱ μεικτοὶ γάμοι τῆς δευτέρας γενεᾶς, οὐδεμίαν ἐξήγησιν δύναμαι νὰ δώσω. Καὶ εἰς αὐτὴν τὴν περίπτωσιν, ὅπως καὶ εἰς τὴν τῆς πρώτης γενεᾶς, μεγαλύτερος ἀριθμὸς τοκετῶν θὰ ἦτο διαφωτιστικώτερος.

TABLE I. - SHOWING NUMBER OF BIRTHS BY SEX
ATHENS AND PIRAEUS YEARS 1936 - 1948

YEARS	ATHENS			PIRAEUS		
	MALES	FEMALES	TOTAL	MALES	FEMALES	TOTAL
1936	6125	5811	11936	3215	2954	6169
1937	6241	5731	11972	3215	2990	6205
1938	6246	5788	12034	3209	3127	6336
1939	6484	6135	12619	3256	3069	6325
1940	6361	5988	12359	3221	2856	6077
1941	5122	4677	9799	3023	1802	3825
1942	3554	3306	6860	1756	1647	3403
1943	4831	4372	9203	1601	1510	3111
1944	6568	6304	12872	1195	1124	2319
1945	6749	6271	13020	2121	2013	4134
1946	7869	7379	15248	2057	2056	4113
1947	7614	7156	14770	1984	1830	3814
1948	6830	6596	13426	1772	1687	3459
	80594	75514		31621	28665	
	106.72			110.31		

TABLE II. - SHOWING BY DEPARTMENT NUMBER OF LIVING BIRTHS BY SEX OF THE HELLENIC NATION FOR YEARS 1929 - 1938 INCLUSIVE

DEPART- MEN	W. THRACE		MACEDONIA		EPIRUS		THESSALY		IONIAN ISLANDS		CRETE		CYCLADES		AEGEAN ISLANDS		PELOPON- NESUS		CENTRAL GRECE	
	MALES	FEMALES	MALES	FEMALES	MALES	FEMALES	MALES	FEMALES	MALES	FEMALES	MALES	FEMALES	MALES	FEMALES	MALES	FEMALES	MALES	FEMALES	MALES	FEMALES
1929	5510	5178	26346	24301	4791	4333	7300	6540	2779	2377	5239	4662	2029	1927	3863	3760	15245	13485	21939	20266
1930	5337	5157	29676	26833	5043	4966	7941	7281	2999	2540	5501	5127	2116	1957	4019	3901	17472	15711	24604	22605
1931	6596	6012	30199	27945	5809	5207	8330	7555	2503	2301	5307	4963	2063	1773	3964	3699	15880	14664	23247	21226
1932	5741	5282	27101	25239	5443	5061	7484	6624	2284	2021	5153	4748	1915	1761	3760	3406	15194	13539	21435	19886
1933	5729	5212	27737	25334	5534	4928	7851	7325	2818	2482	5578	4887	1814	1710	3910	3572	15348	13731	23104	20978
1934	6780	6400	30807	28331	6253	5771	9496	8809	2828	2534	5682	5287	1903	1753	3978	3733	16957	15260	24030	22337
1935	6062	5319	28378	26352	5805	5366	8683	7853	2550	2413	5643	5200	1771	1548	3587	3325	15914	14060	22446	20233
1936	6235	5792	28871	27039	5485	5005	8159	7539	2696	2413	5958	5404	1735	1533	3559	3367	15687	13791	22231	20743
1937	5965	5648	25577	23849	5613	5112	7901	7052	2490	2296	5155	4734	1660	1426	3268	3014	15292	13894	21753	19724
1938	5965	5551	26699	24714	5325	5106	8656	7873	2224	2052	5419	5004	1534	1390	3279	3062	14649	13371	20952	19141
	59940	55551	281391	259937	55697	50856	81801	74452	26171	23432	54695	50016	18540	16778	38187	34829	157638	141506	225741	207139
	107.90		108.25		109.51		109.87		111.68		109.35		110.50		109.64		111.40		108.98	

1929 - 1938 TOTAL: 999801 - 914496
109.32

GREECE - YEARS 1921 - 1928.

Y E A R	TOTAL	
	MALES	FEMALES
1921	63111	54281
1922	58393	49975
1923	60636	51851
1924	61950	53731
1925	81335	72749
1926	94473	84448
1927	92006	82381
1928	97956	89070
	609860	538436
	113.26	

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- 1) *Robert R. Kucgyuski*: The balance of births and deaths. Vol. 2. Eastern and South Europe. Washington D. C. Brookings Institution 1931.
 - 2) *Warren S. Thompson*: Plenty of people 1948. Ronald Press Co, N. York.
 - 3) *Psycosocial Medicine*: James L. Halliday Norton and Co. N. York 1948.
-

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 27^{ης} ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1951

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΑΡΙΔΑΚΗ

ΠΡΑΞΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

Παρουσία τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως, τοῦ Μ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ τῶν λοιπῶν ἀρχῶν συνῆλθεν εἰς τὴν ἑτησίαν πανηγυρικὴν συνεδρίαν αὐτῆς ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν.

Ὁ **Πρόεδρος** κ. Γ. Μαριδάκης ὠμίλησεν ἔχων ὡς θέμα: «*Ἐν προηγούμενον τῆς δίκης τῆς Νυρεμβέργης ἐκ τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς ἱστορίας*». Ἐν συνεχείᾳ δ' ὁ **Γενικὸς Γραμματεὺς** κ. Δ. Σ. Μπαλᾶνος ἀνέγνωσε τὴν ἔκθεσίν του περὶ τῶν ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας πεπραγμένων κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος ὡς καὶ περὶ τῶν ἀπονεμομένων ὑπ' αὐτῆς ἐπαίνων, βραβείων καὶ μεταλλίων καὶ τῶν προκηρυσσομένων νέων βραβείων.

Μεθ' ὃ κληθέντες ὑπὸ τοῦ Γενικοῦ γραμματέως οἱ ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας βραβεύόμενοι προσῆλθον καὶ παρέλαβον διὰ χειρὸς τοῦ προέδρου τοὺς οἰκείους τίτλους, τοῦ ἀπονεμηθέντος μεταλλίου εἰς τὸ ἐν Κορέᾳ Ἑλληνικὸν ἐκστρατευτικὸν σῶμα ἐγχειρισθέντος εἰς τὸν ἀντιπτέραρχον κ. Κελαϊδῆν.

ΕΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟΝ ΤΗΣ ΔΙΚΗΣ ΤΗΣ ΝΥΡΕΜΒΕΡΓΗΣ ΕΚ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Σ. ΜΑΡΙΔΑΚΗ

Κατὰ τὴν Πανηγυρικὴν Συνεδρίαν τῆς 27ης Δεκεμβρίου 1951

ΜΕΓΑΛΕΙΟΤΑΤΕ,

Τὸ Ἑνωμένον Βασίλειον, αἱ Ἑνωμένοι Πολιτεῖαι καὶ ἡ Ἐνωσις τῶν Σοβιέτ, ἐν ὀνόματι τριάκοντα δύο Ἑνωμένων Ἐθνῶν, τὴν 30 Νοεμβρίου τοῦ 1943, ἐξαπέλυσαν ἀπὸ τῆς Μόσχας, à titre d'avis formel, ἐπίσημον Δήλωσιν. Κατὰ τὴν Δήλωσιν ταύτην, γερμανοὶ ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται ὡς καὶ οἱ ἀποτελοῦντες μέλη τοῦ ναζιστικοῦ κόμματος, ἐφ' ὅσον, κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀνακωχῆς θ' ἀπεδεικνύοντο ὑπεύθυνοι ὡμοτήτων, σφαγῶν καὶ ἐκτελέσεων, θ' ἀποσταλοῦν εἰς τὰς Χώρας εἰς τὴν περιοχὴν τῶν ὁποίων τὰς ἐξετέλεσαν, διὰ νὰ δικασθοῦν καὶ τιμωρηθοῦν συμφώνως πρὸς τοὺς ἐκεῖ κρατοῦντας νόμους. Οἱ γερμανοὶ δὲ οἵτινες συμπράττουν εἰς ὁμαδικὰς ἐκτελέσεις ἰταλῶν ἀξιωματικῶν ἢ εἰς ἐκτελέσεις ὁμήρων γάλλων, ὀλλανδῶν, βέλγων, νορβηγῶν ἢ εἰς ἐκτελέσεις κρητῶν χωρικῶν, ὡς καὶ οἱ προβαίνοντες εἰς σφαγὰς πολωνῶν ἢ ρώσων, πρέπει νὰ γνωρίζουν ὅτι θὰ ὀδηγηθοῦν sur le théâtre de leurs crimes καὶ θὰ δικασθοῦν ἐπὶ τόπου ὑπὸ τῶν λαῶν, οἵτινες εἶναι τὰ θύματα τῆς βαρβαρότητος αὐτῶν. Ὅσοι, ἀφ' ἑτέρου, δὲν ἔχουν μολύνει τὰς χεῖρας των δι' αἵματος ἀθώου, πρέπει νὰ προσέξουν καὶ εἰδοποιοῦνται ἀπὸ τοῦδε, ὅπως λάβουν τὰ μέτρα των, ὥστε νὰ μὴ ἐνταχθοῦν εἰς τὰς τάξεις τῶν ἐνόχων, διότι εἶναι ἀπολύτως βέβαιον, ὅτι αἱ τρεῖς Σύμμαχοι Δυνάμεις θὰ τοὺς καταδιώξουν μέχρι περάτων τῆς Γῆς καὶ θὰ τοὺς παραδώσουν εἰς τοὺς κατηγοροῦς των afin que justice soit faite.

Πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς Δηλώσεως ταύτης, οἱ Σύμμαχοι ὑπέγραψαν τὴν 8ην Αὐγούστου 1945 εἰς τὸ Λονδίνον Συμφωνίαν διὰ τῆς ὁποίας ἵδρυσαν Διεθνὲς Στρατιωτικὸν Δικαστήριον ὡς μόνιμον θεσμόν. Εἰς τὸ προσηρητημένον Καταστατικὸν τοῦ Δικαστηρίου τούτου καθορίζεται, ὅτι ἡ δικαιοδοσία του ἐκτείνεται:

α') *Ἐπὶ ἐγκλημάτων κατὰ τῆς εἰρήνης*. Ταῦτα συνίστανται εἰς πράξεις διὰ τῶν ὁποίων προπαρασκευάζεται ἢ συνεχίζεται ἐπιθετικὸς πόλεμος.

β') *Ἐπὶ ἐγκλημάτων πολέμου*. Ταῦτα συνίστανται εἰς πράξεις διὰ τῶν ὁποίων παραβιάζονται οἱ νόμοι καὶ αἱ συνήθειαι τοῦ πολέμου.

γ') *Ἐπὶ ἐγκλημάτων κατὰ τῆς Ἀνθρωπότητος* (Crimes contre l'Humanité). Ταῦτα συνίστανται εἰς τὴν δολοφονίαν, τὴν ἐξολόθρευσιν, τὴν ὑποδούλωσιν, τὴν ἀειφυγίαν καὶ πᾶσαν ἄλλην ἀπάνθρωπον πράξιν, ἥτις, πρὸ ἢ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου, ἐπιχειρεῖται κατὰ τοῦ ἀστικοῦ πληθυσμοῦ, ὡς καὶ εἰς τοὺς διωγμοὺς ἐκ λόγων πολιτικῶν, φυλετικῶν ἢ θρησκευτικῶν, ἐφ' ὅσον αἱ πράξεις αὗται, καὶ ἂν ἔτι δὲν ἀντίκεινται εἰς τὸ ἐσωτερικὸν δίκαιον τὸ ἰσχύον εἰς τὴν Χώραν ἔνθα διεπράχθησαν, ἐν τούτοις συνετελέσθησαν κατὰ συνέχειαν ἢ ἔχουν συνάφειαν πρὸς ἔγκλημα ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔχει δικαιοδοσίαν τὸ Διεθνὲς Στρατιωτικὸν Δικαστήριον.

Τὸ Διεθνὲς Στρατιωτικὸν Δικαστήριον συντεθὲν ἐκ τεσσάρων μελῶν, ἐνὸς ἄγγλου, ἐνὸς ἀμερικανοῦ, ἐνὸς γάλλου καὶ ἐνὸς ρώσου, συνῆλθεν εἰς πρώτην σύνοδον ἐν Νυρεμβέργῃ διὰ νὰ δικάσῃ τοὺς ἀρχηγοὺς τοῦ ναζισμοῦ. Ἡ δίκη ἤρχισε τὴν 20 Νοεμβρίου 1945 καὶ ἐπερατώθη τὴν 31 Αὐγούστου 1946. Ἡ ἀπόφασις ἢ καταδικάζουσα τοὺς κατηγορουμένους εἰς τὸν δι' ἀπαγχονισμοῦ θάνατον, ἐξεδόθη τὴν 1 Ὀκτωβρίου 1946 καὶ ἐξετελέσθη ἄνευ ἀναβολῆς.

Τὰ δύο κύρια θεμέλια τῆς ὑπερασπίσεως ἦσαν ταῦτα.

Οἱ νικηταὶ Σύμμαχοι οὐδαμόθεν ἤντλουν ἐξουσίαν, ὅπως ἐμφανισθοῦν καὶ ὡς διεθνεῖς νομοθέται, ὡς ἐκ τούτου δὲ ἢ ὑπ' αὐτῶν τεθεῖσα νομοθεσία περὶ ἐγκληματιῶν πολέμου πίπτει ἀφ' ἑαυτῆς καὶ τὸ δι' αὐτῆς ἰδρυθὲν Διεθνὲς Στρατιωτικὸν Δικαστήριον οὐδεμίαν ἐξουσίαν ἔχει ὅπως δικάσῃ. Ἐφ' ἐτέρου ὑποκείμενα τῶν κανόνων τοῦ διεθνοῦς δικαίου εἶναι αἱ Πολιτεῖαι, οὐχὶ δὲ καὶ οἱ ἰδιῶται, ἐκ τοῦ ὁποίου ἀκολουθεῖ ὅτι διὰ τὰς πράξεις αἵτινες ἀποδίδονται εἰς τοὺς κατηγορουμένους μόνον ὑπεύθυνον εἶναι τὸ γερμανικὸν Reich, ἐν ὀνόματι τοῦ ὁποίου ἔδρασαν ὡς ὄργανα αὐτοῦ.

«Les hommes d'Etat», ἔλεγεν ἐπὶ λέξει ὁ συνήγορος τοῦ Ribbentrop, «sont chargés de veiller aux intérêts de leur peuple. Si leur politique échoue, les pays pour le compte desquels ils agissent doivent en supporter les conséquences, et c'est l'histoire qui portera sur ces hommes un jugement. Mais, au point de vue juridique, ils ne sont responsables qu'envers leur propre pays des actes dont on accuse celui-ci, (καὶ ἔδειξε τὸν

Ribbentrop) actes considérés comme des violations du droit international. Le pays étranger lésé par ces actes ne peut rendre responsable l'individu qui les a commis».

Λέγεται ὅτι ἡ δίκη τῆς Νυρεμβέργης δὲν ἔχει προηγούμενον. Ὑπερβασίας τῶν ἐμπολέμων ἀπεδοκίμασαν οἱ ἀπὸ θεωρίας καλλιεργοῦντες τὸ διεθνὲς δίκαιον, κατεδίκασε δὲ πολλάκις καὶ ἡ διεθνῆς κοινὴ γνώμη κατὰ πανηγυρικὸν τρόπον ἐκδηλωθεῖσα· ἀλλὰ τὰ πρόσωπα τὰ ὁποῖα διέπραξαν ἢ διέταξαν τὰς ὑπερβασίας, τονίζεται καὶ ἐπαναλαμβάνεται, ὅτι οὐδέποτε ἤχθησαν ἐνώπιον Δικαστηρίου ἐν ὀνόματι τῆς Διεθνοῦς Κοινωνίας δικάζοντες.

Εἰς τὴν Ἀρχαίαν Ἑλλάδα, ἐν τούτοις, ὁ ἐξανθρωπισμὸς τοῦ πολέμου ἐμφανίζεται ὡς ἰδέα, ἥτις ὄχι μόνον τὸν θεωροῦντα νοῦν προσελκύει καὶ ἀπασχολεῖ, ἀλλὰ καὶ τὴν πρακτικὴν τοῦ πολέμου δὲν ἀφήνει ἀσυγκίνητον καὶ ἀνεπηρέαστον. Πράγματι σημειοῦται περίπτωσις καθ' ἣν, πρόσωπα, ἐκτραπέντα κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τοῦ πολέμου καὶ ὑπὸ τὸ πρόσχημα αὐτοῦ εἰς πράξεις ἀπανθρώπους, κατηγορήθησαν ὡς *παρανομήσαντα*, παραπεμφθέντα δὲ εἰς δίκην *ἐκρίθησαν καὶ κατεδικάσθησαν*.

Ὁ ἀπὸ εἴκοσι καὶ τεσσάρων ἐτῶν διεξαγόμενος πόλεμος μεταξὺ τῶν δύο τότε Μεγάλων Εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων ἐκρίθη, ὡς γνωστόν, κατὰ τρόπον ἀπροσδόκητον εἰς τὸν Ἑλλήσποντον. Ὁ Λύσανδρος ναύαρχος τῶν Λακεδαιμονίων, ὀρμώμενος ἐκ Ρόδου εἰσπλέει τὸν Ἑλλήσποντον καὶ καταλαμβάνει τὴν Λάμψακον *σύμμαχον οὔσαν Ἀθηναίων*. Οἱ Ἀθηναῖοι *πλέοντες κατὰ πόδας ναυσὶν ὀγδοήκοντα καὶ ἑκατὸν* προσορμίζονται εἰς *«Αἶγὸς Ποταμοὺς ἀντίον τῆς Λαμψάκου»*. Ἀπὸ τῆς ἐπομένης ἐπροκάλουν οἱ Ἀθηναῖοι τὸν Λύσανδρον εἰς ναυμαχίαν παρατασσόμενοι πρὸ τῆς Λαμψάκου *«ἅμα τῷ ἡλίῳ ἀνίσχοντι»* καὶ *«τῆς ἡμέρας ὑπὲρ»* ἐπαναπλέοντες *«εἰς τοὺς Αἶγὸς Ποταμοὺς»*. Ὁ Λύσανδρος ἐπὶ τέσσαρας ἡμέρας *«οὐκ ἀντανήγεν»*, περιοριζόμενος νὰ ἐκπέμπῃ *«κατασκόπους ναῦς»*, διὰ νὰ πληροφορηταί, τί ἔπραττον οἱ Ἀθηναῖοι, ὅταν ἐπανέπλεαν εἰς Αἶγὸς Ποταμοὺς. Τὴν πέμπτην ἡμέραν ἅμα εἶδεν εἰς τὰς κατασκόπους ναῦς *«ὑψωμένην πρόωραθεν ἀσπίδα»*, σημεῖον ὅτι ὁ Κυβερνήτης εἶδε τοὺς Ἀθηναίους *«ἐκβεβηκότας καὶ διεσκεδασμένους εἰς τὴν Χερσόνησον»*, ἐπιπλεύσας ὁ Λύσανδρος κατέλαβε τὰς Ἀθηναϊκὰς τριήρεις *«κενάς, τοὺς δὲ πλείστους ἄνθρας ἐν τῇ γῆ συνέλεξεν»*. Ἐκ τῶν ἑκατὸν ὀγδοήκοντα τριήρεων, μόνον ὀκτώ τυχαίως εὑρεθεῖσαι πλήρεις, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἡ τοῦ ναυάρχου Κόνωνος, διέ-

φυγαν εἰς Κύπρον, ἐκτὸς δὲ αὐτῶν καὶ ἡ Πάραλος ἥτις ἀποχωρισθεῖσα ἔπλευσεν εἰς τὰς Ἀθήνας «ἀπαγγελοῦσα τὰ γεγονότα».

Κυρίαρχος πλέον ἀπόλυτος «ὁ Λύσανδρος τὰς τε ναῦς καὶ τοὺς αἰχμαλώτους καὶ τὰλλα πάντα εἰς Λάμψακον ἀπήγαγεν, ἔλαβε δὲ καὶ τῶν στρατηγῶν ἄλλους τε καὶ Φιλοκλέα καὶ Ἀδείμαντον». Ἐν συνεχείᾳ ἱστορεῖ ὁ Ξενοφῶν (Ἑλλην. 2.1.31) ταῦτα, εἰς τὰ ὁποῖα, παρημελημένα μέχρι τοῦδε καὶ ἀπαρατήρητα, ἦλθεν ἡ δίκη τῆς Νυρεμβέργης νὰ ἐμφυσῆσθαι ζοῆν.

«Μετὰ δὲ ταῦτα, (ὁ Λύσανδρος) ἀθροίσας τοὺς συμμάχους ἐκέλευσε βουλεύεσθαι περὶ τῶν αἰχμαλώτων. Ἐνταῦθα δὲ κατηγορεῖται ἐγίνοντο πολλὰ τῶν Ἀθηναίων ἃ τε ἤδη παρενενομήκεσαν καὶ ἃ ἐψηφισμένοι ἦσαν ποιεῖν, εἰ κρατήσκειαν τῇ ναυμαχίᾳ, τὴν δεξιὰν χεῖρα ἀποκόπτειν τῶν ζωορηθέντων πάντων, καὶ ὅτι λαβόντες δύο τριήρεις, Κορινθίαν καὶ Ἀνδρίαν, τοὺς ἄνδρας ἐξ αὐτῶν πάντας κατακρημνίσκειαν. Φιλοκλῆς δ' ἦν (ὁ) στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων, ὃς τούτους διέφθειρεν. Ἐλέγετο δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ, καὶ ἔδοξεν ἀποκτεῖναι τῶν αἰχμαλώτων ὅσοι ἦσαν Ἀθηναῖοι πλὴν Ἀδειμάντου, ὅτι μόνος ἐπελάβετο ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ περὶ τῆς ἀποτομῆς τῶν χειρῶν ψηφίσματος. . . Λύσανδρος δὲ Φιλοκλέα πρῶτον ἐρωτήσας, τί εἴη ἄξιός παθεῖν ἀρξάμενος εἰς Ἑλληνας παρανομοῦν, ἀπέσφαξεν».

Συναθροίσας ὁ Λύσανδρος τοὺς Ἀθηναίους αἰχμαλώτους εἰς τὴν Λάμψακον, ἔκρινε σκόπιμον νὰ μὴ ἀποφασίσῃ αὐτὸς μόνος ὑπὸ τὴν ἰδιότητα τοῦ ἐκπροσώπου τῶν Λακεδαιμονίων περὶ τῆς τύχης αὐτῶν. Ἐνόμισεν, ὅτι τὴν σχετικὴν ἀπόφασιν ἔπρεπε νὰ συλλάβῃ ἐν συμβουλίῳ μετὰ τῶν συμμάχων. «Ἀθροίσας τοὺς συμμάχους ἐκέλευσε βουλεύεσθαι περὶ τῶν αἰχμαλώτων». Συνεκρότησε λοιπὸν τοὺς συμμάχους εἰς δικαστήριον μετὰ τὴν εἰδικὴν ἐντολήν, ὅπως ἀποφασίσουν, ὁποῖα πρέπει νὰ εἶναι ἡ τύχη τῶν αἰχμαλώτων. Οἱ σύμμαχοι δὲν ἀπεσύρθησαν διὰ νὰ συσχεφθοῦν κατὰ μόνας. Ἀπ' ἐναντίας. Ἦρχισε διαδικασίᾳ κατὰ τὴν ὁποίαν προσήρχοντο πολλοὶ κατηγοροῦντες τῶν Ἀθηναίων διὰ πράξεις παρανόμους, τὰς ὁποίας, «ἤδη», δηλ. κατὰ τὴν μέχρι τοῦδε διεξαγωγὴν τοῦ πολέμου, εἶχον διαπράξει. (Ἐνταῦθα δὲ κατηγορεῖται ἐγίνοντο πολλὰ τῶν Ἀθηναίων ἃ τε ἤδη παρενενομήκεσαν). Ἀλλὰ δὲν εἶναι μόνον αἱ παρανομίαι τὰς ὁποίας «ἤδη» εἰς τὸ παρελθὸν διέπραξαν οἱ Ἀθηναῖοι. Εἶναι καὶ αἱ παρανομίαι τὰς ὁποίας διέπραξαν προσφάτως, ὅπως, προφανῶς ἐννοεῖ ἡ ἐν συνεχείᾳ φράσις «καὶ ἃ ἐψηφισμένοι ἦσαν ποιεῖν». Καὶ τίνες εἶναι αὗται αἱ πρόσφατοι παρανομίαι; Αὗται εἶναι πρῶτον, ἡ ἐν Ἐκκλησίᾳ ληφθεῖσα ἀπόφασις ὅτι, ἐὰν κρατήσουν οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τὴν ναυμαχίαν,

θ' ἀποκόψουν τὴν δεξιὰν χεῖρα τῶν αἰχμαλώτων πάντων· δεύτερον, ἡ κατὰ διαταγὴν τοῦ στρατηγοῦ Φιλοκλέους κατακρήμνις εἰς τὴν θάλασσαν καὶ διαφθορὰ ὄλων ὅσοι ἐπέβαιναν δύο τριήρων, μιᾶς Κορινθίας καὶ μιᾶς Ἀνδρίας, τὰς ὁποίας συνέλαβον οἱ Ἀθηναῖοι. Ἐκτὸς τῶν κατηγοριῶν τούτων «*ἐλέγετο καὶ ἄλλα πολλά*», προσθέτει ὁ Ξενοφῶν, περὶ τῶν μὲ τὴν φράσιν αὐτὴν τὸ κεφάλαιον τῶν κατηγοριῶν. Τερματισθείσης τῆς διαδικασίας διὰ τῆς ἀκροάσεως ὄλων ὅσοι εἶχον νὰ μνημονεύσουν πράξεις τῶν Ἀθηναίων, τὰς ὁποίας ἐξελάμβανον ὡς παρανόμους, οἱ σύμμαχοι ἐξέδωκαν τὴν ἀπόφασιν αὐτῶν. Ἐκ τῶν αἰχμαλώτων, ὅσοι ἦσαν Ἀθηναῖοι κατεδικάσθησαν εἰς θάνατον. Εἷς μόνος Ἀθηναῖος αἰχμάλωτος ἀπελύθη, ὁ στρατηγὸς Ἀδείμαντος. Ὁ λόγος ἔνεκα τοῦ ὁποίου δὲν κατεδικάσθη, εἶναι χαρακτηριστικός. Διότι, κατὰ τὴν συζήτησιν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν μόνος οὗτος ἀντετάχθη εἰς τὸ ψήφισμα περὶ ἀποκοπῆς τῶν χειρῶν. «*Καὶ ἔδοξεν ἀποκτεῖναι τῶν αἰχμαλώτων ὅσοι ἦσαν Ἀθηναῖοι, πλὴν Ἀδειμάντου, ὅτι μόνος οὗτος ἐπελάβετο ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ περὶ τῆς ἀποτομῆς τῶν χειρῶν ψηφίσματος*».

Ἄμα τῇ ἐκδόσει τῆς ἀποφάσεως ὁ Λύσανδρος ἐβάδισε πρὸς τὸν στρατηγὸν τῶν Ἀθηναίων Φιλοκλέα, ὅστις, ὡς ἐλέχθη, κατηγορήθη ὅτι διέταξε τὴν κατακρήμνισιν εἰς τὴν θάλασσαν ὄλων ὅσοι ἐπέβαιναν τῶν δύο τριήρων, καὶ τοῦ ἔθηκε τὸ ἐρώτημα: «*τί εἶη ἄξιος παιδεῖν ἀρξάμενος εἰς Ἑλλήνας παρανομεῖν*». Ἀφοῦ ἔλαβεν ἀπάντησιν, περὶ τῆς ὁποίας θὰ ὁμιλήσωμεν κατωτέρω, τὸν ἀπέσφαξεν.

Πρέπει, τώρα, νὰ παραλληλίσωμεν τὰς συνθήκας ὑφ' ἃς διεξήχθη ἡ δίκη τῆς Νυρεμβέργης πρὸς τὰς συνθήκας ὑφ' ἃς διεξήχθη ἡ δίκη τῆς Λαμπάκου, διὰ ν' ἀνευρεθοῦν αἱ μεταξὺ αὐτῶν ὁμοιότητες καὶ ἀναλογίαι.

Ἐκπέμποντες ἀπὸ τῆς Μόσχας οἱ Σύμμαχοι τὴν ἀνωτέρω Δήλωσιν, διὰ τῆς ὁποίας προειδοποίησαν ὅτι θὰ τιμωρηθῇ πᾶς γερμανός, ὅστις ἐπεχείρησεν ἢ θὰ ἐπιχειρήσῃ πράξεις συνιστώσας παραβίασιν τῶν νόμων καὶ τῶν συνθηθῶν τοῦ πολέμου, ἢ πράξεις αἵτινες συνιστοῦν ἐγκλήματα κατὰ τῆς ἀνθρωπότητος, ἀνταπεκρίνοντο εἰς αἴτημα τῆς διεθνούς κοινῆς γνώμης καταπλαγείσης ἐκ τῆς περιφρονήσεως ἣν ἐπέδειξαν οἱ γερμανοὶ πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην ιδιότητα καὶ τὴν ἀνθρωπίνην ἀξίαν.

Ἄνάλογος ἀτμόσφαιρα, φαίνεται, ὅτι περιέβαλλε καὶ τὸν Λύσανδρον. Ἐὰν οἱ Ἀθηναῖοι δὲν παρεξέτρεποντο εἰς πράξεις σαφῶς ἀντικειμένας εἰς τὰς κρατούσας τότε ἀντιλήψεις περὶ συμπεριφορᾶς τῶν ἔμπο-

λέμων, θά παρέμενεν ἀστήρικτος ἢ ἀπόφασις τοῦ Λυσάνδρου, ὅπως ἐναποθέση τὴν τύχην τῶν αἰχμαλώτων Ἀθηναίων εἰς τὴν κρίσιν τῶν συμμάχων. Ἐὰν δὲ αἱ αὐταὶ πράξεις τῶν Ἀθηναίων δὲν εἶχον προκαλέσει τὴν προσοχὴν τῆς κοινῆς γνώμης, θά παρέμενεν ἀνεξήγητος ἢ πληθὺς καὶ τὸ πρόχειρον τῶν κατηγοριῶν, αἵτινες διευτώθησαν κατὰ τῶν Ἀθηναίων. Διὰ τὴν κρίσιν δὲ ὁ Ξενοφῶν ἄξιον, ὅπως ἐξάρη ἰδιαιτέρως τὸ κεφάλαιον τῆς κατηγορίας τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὸ ψήφισμα περὶ ἀποκοπῆς τῶν χειρῶν, καθὼς καὶ τὸ ἕτερον κεφάλαιον τῆς κατηγορίας τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὴν κατακρήμνισιν ὄλων ὅσοι ἐπέβαιναν τῶν δύο τριήρων, τοῦτο σημαίνει, ὅτι αἱ δύο αὐταὶ πράξεις θά εἶχον σχολιασθῆ εὐρύτητα καὶ θά εἶχον ὁμοφώνως ἀποδοκιμασθῆ. Ἡ ἀπόφασις τοῦ Λυσάνδρου, ὅπως παραπέμψη τοὺς Ἀθηναίους εἰς τὴν κρίσιν τῶν συμμάχων, ὅτι ἀπήχετὶ τὴν κοινὴν γνώμην, πιθανολογεῖται καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ Πλάτων συγγράφων τὴν «*Πολιτείαν*» κρίνει οὐσιώδεις νὰ ἀφιέρωση σελίδας καὶ εἰς τὸ ζήτημα: «*πρὸς τοὺς πολεμίους, πῶς ποιήσουσιν ἡμῖν οἱ στρατιῶται;*», πῶς πρέπει νὰ συμπεριφέρωνται οἱ στρατιῶται τῆς πόλεως, τὴν ὁποῖαν σκοποῦμεν νὰ οἰκίσωμεν, ἔναντι τῶν πολεμίων;

Ἄρα Πλάτων καταδικάζει ἀπεριφράστως καὶ χαρακτηρίζει ὡς βαρβαρον τὸν τρόπον καθ' ὃν «*νῦν*» συμπεριφέρονται πρὸς ἀλλήλους ὡς ἐμπόλεμοι οἱ Ἕλληνες. Ὁ χαρακτηρισμὸς δὲ οὗτος δὲν εἶναι ἀπλῶς ἢ προσωπικὴ τοῦ γνώμη, ἀλλ' εἶναι καὶ ἡ ἀπήχησις τῶν εἰς τὴν ἀγορὰν σχολίων καὶ συζητήσεων. Εἰκοσιτριετῆς ὁ Πλάτων ἔζησε τὸν κατάπλου εἰς Πειραιᾶ τοῦ Λυσάνδρου καὶ τὴν εἴσοδον αὐτοῦ εἰς τὰς Ἀθήνας. Τότε ἀκριβῶς ἤρχισε νὰ γράφῃ τὴν «*Πολιτείαν*», τὴν ὁποῖαν ἐδημοσίευσε κατὰ τινὰς μὲν περὶ τὸ 390, κατ' ἄλλους μετὰ τὸ 380. Ἡ σκέψις, ὅπως ἀφιέρωση ἴδιον κεφάλαιον (469 b) εἰς τὴν συμπεριφορὰν τῶν ἐμπολέμων, δὲν δύναται νὰ ἔχη ἄλλην αἰτίαν παρὰ μόνον τὴν ἐντύπωσιν, τὴν ὁποῖαν ἀφήκαν καὶ εἰς αὐτὸν καὶ εἰς τὴν κοινὴν γνώμην αἱ σκληρότητες αἱ σημειωθεῖσαι κατὰ τὸν λήξαντα πόλεμον. Τοῦτο ἄλλως τε διαφαίνεται εἰς ὅλον τὸν σχετικὸν συλλογισμόν.

Ἄρα Πλάτων διακρίνει μεταξὺ *πολέμου* καὶ *στάσεως*. Ἡ ἔννοια τοῦ *πολέμου* κυριολεκτεῖται εἰς τὴν ἐχθραν ἐλλήνων πρὸς βαρβάρους, διότι μόνον οὗτοι εἶναι «*φύσει πολέμιοι*». Ἡ ἐχθρα μεταξὺ ἐλλήνων ἀπ' ἐναντίας εἶναι ἀπλῆ *στάσις*, διότι δὲν νοεῖται πόλεμος «*μεταξὺ οἰκείων καὶ συγγενῶν*», «*τὸ δὲ ἐλληνικὸν γένος, φημί, αὐτὸ ἑαυτῶ οἰκεῖον εἶναι καὶ συγγενές, τῶ δὲ βαρβαρικῶ ὀθνεῖόν τε καὶ ἀλλότριον*», ὡς ἐκ τοῦ ὁποίου «*Ἕλληνας Ἕλλη-*

σιν, όταν τοιοῦτόν τι δρωῖσιν, φύσει μὲν φίλους εἶναι, νοσεῖν δ' ἐν τῷ τοιούτῳ τὴν Ἑλλάδα καὶ στασιάζειν καὶ στάσιν τὴν τοιαύτην ἔχθραν καλεῖσθαι». Ἀλλά, όταν ἡ μεταξὺ Ἑλλήνων κατάστασις ἔχθρας δὲν νοεῖται ὡς πόλεμος, ἀλλ' ἀποτελεῖ νόσον καὶ στάσιν ἀπλήν, δὲν εἶναι «δίκαιον Ἑλληνας ἑλλη- νίδας πόλεις ἀνδραποδίζεσθαι μηδ' Ἑλληνα ἄρα δοῦλον ἐκτῆσθαι», ἀπ' ἐναντίας «κατὰ τὸ δυνατόν ἐθίζειν τοῦ ἑλληνικοῦ γένους φεῖδεσθαι». Καὶ ὄχι μόνον δὲν πρέπει νὰ ἐξανδραποδίζουν ἀλλήλους οἱ Ἕλληνες, ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ σκυλεύουν καὶ τοὺς νεκροὺς (ἐξαιρέσει τῶν ὄπλων), διότι εἶναι «ἀνελεύ- θερον καὶ φιλοχρήματον νεκρὸν συλᾶν καὶ γυναικείας τε καὶ σμικρᾶς διανοίας τὸ πολέμιον νομίζειν τὸ σῶμα τοῦ τεθνεῶτος». Πρέπει, ἐπίσης, οἱ στρατιῶται νὰ περιορίζωνται «τὸν ἐπέτειον καρπὸν ἀφαιρεῖσθαι», ἀπέχοντες ἐπιμελῶς ἀπὸ τοῦ νὰ ἐξερημῶνουν τὴν ἑλληνικὴν γῆν τέμνοντες τὰ δένδρα καὶ τὰς οἰκίας καίοντες. «Οὐδ' ἄρα τὴν Ἑλλάδα Ἑλληνες ὄντες κεροῦσιν, οὐδὲ οἰκίεις ἐμπροσθεν, οὐδὲ ὁμολογήσουσιν ἐν ἐκάστη πόλει πάντας ἐχθροὺς αὐ- τοῖς εἶναι, καὶ ἄνδρας καὶ γυναῖκας καὶ παῖδας, ἀλλ' ὀλίγους ἀεὶ ἐχθροὺς, τοὺς αἰτίους τῆς διαφθορᾶς. Καὶ διὰ ταῦτα πάντα οὔτε γῆν ἐθελήσουσιν κεῖρειν αὐ- τῶν, ὡς φίλων τῶν πολλῶν, οὔτε οἰκίας ἀνατρέπειν, ἀλλὰ μέχρι τούτου ποιήσου- νται τὴν διαφθοράν, μέχρις οὔ ἂν οἱ αἰτίοι ἀναγκασθῶσιν ὑπὸ τῶν ἀναιτίων ἀλγούντων δοῦναι δίκην».

Οἱ στρατιῶται τῆς ἡμετέρας πόλεως, ἥτις θὰ εἶναι πόλις ἑλληνίς, κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον πρέπει νὰ συμπεριφέρωνται «πρὸς τοὺς ἐναντίους», όταν οὔτοι εἶναι ὡσαύτως Ἕλληνες. Ὅταν ὅμως οἱ Ἕλληνες διεξάγουν πόλεμον πρὸς τοὺς βαρβάρους, πῶς πρέπει νὰ συμπεριφέρωνται; Εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο δίδει ὁ Πλάτων τὴν ἐξῆς χαρακτηριστικὴν ἀπάντησιν: «Πρὸς δὲ τοὺς βαρβάρους ὡς νῦν οἱ Ἑλληνες πρὸς ἀλλήλους». Ἄνευ πε- ριστροφῶν, λέγει ὁ Πλάτων εἰς τοὺς Ἑλληνας, ὅτι καθ' ὄν τρόπον διε- ξάγουν «νῦν» τοὺς μεταξὺ τῶν πολέμους, κατ' οὐδὲν διαφέρουν τῶν βαρβάρων. Ὅτι οὕτως ἐκφραζόμενος ὁ Πλάτων, ἀποδίδει τὸ κοινὸν αἴ- σθημα, τεκμηριοῦται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι πολὺ πρότερον καὶ δὴ εἰς τὴν ἀκμὴν τοῦ πολέμου καὶ ἐπάνω εἰς τὴν θερμὴν τῆς μάχης, ὁ Λακε- δαιμόνιος ναύαρχος Καλλικρατίδας ἐμφανίζεται λέγων καὶ ἐφαρμοζὼν ἀκριβῶς ὅ,τι πολὺ μεταγενεστέρως σκέπτεται ἀπλῶς *de lege ferenda* ὁ Πλά- των. Ὁ Καλλικρατίδας «προσβαλὼν αἰρεῖ κατὰ κράτος τὴν Μήθυμναν ἐπὶ Λέ- σβου». Εἰς τὴν ἀξίωσιν τῶν συμμάχων, ὅπως οἱ Μηθυμναῖοι ἐξανδραπο- δισθοῦν, ὁ Καλλικρατίδας ἀπαντᾷ: «ἐαυτοῦ γε ἄρχοντος οὐδὲν ἂν Ἑλλήνων εἰς τὸ κείνου δυνατόν ἀνδραποδισθῆναι» (Ξενοφώντας, Ἑλλην. 1, 6, 14). Τὰ

λόγια ταῦτα τοῦ Καλλικρατίδα ἐπαναλαμβάνει ὁ Πλάτων λέγων: «οὐ δίκαιον ἔλληνας ἐλληνίδας πόλεις ἀνδραποδίζεσθαι» καὶ μᾶλλον «ἐθίζειν τοῦ ἐλληνικοῦ γένους φείδεσθαι». Μεταξὺ τῶν λόγων τοῦ Καλλικρατίδα κατὰ τὸ ἔτος 407 καὶ τῶν σκέψεων τοῦ Πλάτωνος κατὰ τὸ ἔτος 380, παρεντίθεται, κατὰ τὸ 405, τὸ διάβημα τοῦ Λυσάνδρου, κατηγορήσαντος ἐνώπιον τοῦ συμμαχικοῦ δικαστηρίου τὸν Ἀθηναῖον στρατηγὸν Φιλοκλέα, ὅτι διατάξας τὴν κατακρήμνισιν εἰς τὴν θάλασσαν ὄλων τῶν ἀνδρῶν οἷτινες ἀπετέλουν τὸ πλήρωμα δύο ἐλληνικῶν τριήρων, κατεδείχθη «ἀρξάμενος εἰς ἔλληνας παρανομεῖν». Καὶ ἡ πρᾶξις τοῦ Καλλικρατίδα, καὶ ἡ σκέψις τοῦ Πλάτωνος, καὶ τὸ διάβημα τοῦ Λυσάνδρου, ἔχουν ἐνότητα. Εἶναι ἐκδηλώσεις τοῦ κοινοῦ περὶ δικαίου συναισθήματος ἀντιδρῶντος εἰς τὰς σκληρότητας τοῦ προσφάτου πολέμου.

Τὸ κοινὸν τοῦτο περὶ δικαίου συναισθημα ἐσκόπησε, κατὰ ταῦτα, νὰ ἱκανοποιήσῃ ὁ Λύσανδρος συνιστῶν τὸ συμμαχικὸν δικαστήριον τῆς Λαμψάκου, καθ' ὃν ἀκριβῶς λόγον καὶ οἱ σύμμαχοι, οὐχὶ ἐδίκησιν, ἀλλ' εἰς τὴν παγκόσμιον κοινὴν γνώμην ἀνταποκρινόμενοι, τοῦ δικαίου ἱκανοποιήσιν ἠθέλησαν ἰδρῦσαντες τὸ Διεθνὲς Στρατιωτικὸν Δικαστήριον.

Οἱ Σύμμαχοι διὰ τῆς Δηλώσεως τῆς Μόσχας προειδοποίησαν τοὺς γερμανοὺς, ὅτι οἱ ὑπεύθυνοι ὠμοτήτων, σφαγῶν καὶ ἐκτελέσεων, θὰ δικασθοῦν καὶ θὰ τιμωρηθοῦν κατὰ τοὺς νόμους τοὺς ἰσχύοντας εἰς τὴν Χώραν ἔνθα τὰς διέπραξαν. Εἰς δὲ τὴν συμφωνίαν τοῦ Λονδίνου καὶ τὸ προσηρτημένον Καταστατικὸν τοῦ Διεθνoῦς Στρατιωτικοῦ Δικαστηρίου, οἱ Σύμμαχοι, ὡς ἐγκλήματα πολέμου καὶ ἐγκλήματα κατὰ τῆς Ἀνθρωπότητος χαρακτηρίζουν πᾶσαν ἀπάνθρωπον πρᾶξιν κατὰ τῶν αἰχμαλώτων ἢ τῶν ἀστικῶν πληθυσμῶν διαπραχθεῖσαν καθ' ὃν χρόνον ὑφίσταται ἡ ἐμπόλεμος κατάστασις. Οἱ Σύμμαχοι, συνεπῶς, ἐξήγγειλαν ὅτι οἱ γερμανοὶ θὰ παραπεμφθοῦν εἰς δίκην, ἐφ' ὅσον αἱ πράξεις τὰς ὁποίας ἐπεχείρησαν, ἀποτελοῦν *παρανομίας*, εἴτε ἐν τῇ ἐννοίᾳ ὅτι περιέχουν ἄμεσον παραβίασιν τῶν νόμων καὶ τῶν συνηθειῶν τοῦ πολέμου (*violations des lois et coutumes de la guerre*), εἴτε ἐν τῇ ἐννοίᾳ ὅτι αἱ πράξεις αὗται, μὴ δικαιολογούμεναι ἐκ τῶν νόμων καὶ τῶν συνηθειῶν τοῦ πολέμου, διατηροῦν τὸν χαρακτήρα τοῦ ἐγκλήματος οἷον προσνέμει εἰς αὐτάς τὸ δίκαιον τῆς ἐν ἧ διεπράχθησαν Πολιτείας¹.

¹ Πρβλ. *I. Παπακωριακοπούλου*, Εἰσαγωγή εἰς τὸ σύγχρονον δίκαιον τῶν ἐγκλημάτων πολέμου, *Θέμις* 57 (1946) 146. *Δεσποίνης Ε. Μαζαράκη*, Ἡ κατὰ τὸ ἐλληνι-

Καί εἰς τὴν Λάμψακον ἐπίσης αἱ πράξεις διὰ τὰς ὁποίας κατηγορήθησαν οἱ Ἀθηναῖοι ἐνώπιον τῶν «*συνέδρων*», ὅπως ὀνομάζει τοὺς «*βουλευομένους*» συμμάχους ὁ Πλούταρχος (Λύσανδρος), χαρακτηρίζονται ὑπὸ τοῦ Ξενοφῶντος ὡς *παρανομίαι* (*ἐνταῦθα δὴ κατηγοροῖται ἐγγίνοντο πολλάι τῶν Ἀθηναίων ἃ τε ἤδη παρενενομήκεσαν*). Καὶ ὁ Λύσανδρος αὐτός, θέτων εἰς τὸν Φιλοκλέα τὸ ἐρώτημα: «*τί εἶη ἄξιος παθεῖν ἀρξάμενος εἰς Ἑλλήνας παρανομεῖν*»; ὡς *παρανομίαν* προφανῶς χαρακτηρίζει τὴν κατὰ διαταγὴν τοῦ Φιλοκλέους θανάτωσιν διὰ κατακρημνίσεως εἰς τὴν θάλασσαν τῶν Κορινθίων καὶ τῶν Ἀνδρίων, οἵτινες ἐπέβαιναν τῶν δύο τριήρων. Ἀλλ' ἀφοῦ οἱ Ἀθηναῖοι κατηγορήθησαν ὅτι κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τοῦ πολέμου «*παρανενομήκεσαν*», κατ' ἀνάγκην προβάλλει τὸ ἐρώτημα: τίνας *νόμους* παρεβίασαν;

Ἡ κατάστασις πολέμου, ἣτις σχεδόν, ἄνευ διακοπῶν, ὑφίστατο μεταξὺ τῶν ἑλληνίδων πόλεων (πρβλ. Πλάτωνος, Νόμοι Α. 626a) ἀσφαλῶς θὰ εἶχε δημιουργήσει στάθμην κανόνων, πρὸς τοὺς ὁποίους, ἐὰν δὲν συνεμορφούντο οἱ ἐμπόλεμοι, θὰ ἐξελαμβάνοντο ὡς παρανομοῦντες. (Πρβλ. Πολυβίου, 5.11.3: «*ταῦτα μὲν ἀναγκάζουσιν οἱ τοῦ πολέμου νόμοι καὶ τὰ τούτου δίκαια δοῦναι*»). Ὁ Ξενοφῶν ὅμως, ἀποδίδων εἰς τοὺς Ἀθηναίους «*παρανομίας*», δὲν ἔχει ὑπ' ὄψιν τοὺς κανόνες τούτους, πάντως δὲν ἔχει ὑπ' ὄψιν τοὺς κανόνες τούτους καὶ μόνους.

Βαθεῖα θρησκευτικὴ φύσις ὁ Ξενοφῶν διαβλέπει εἰς τὸ βάθος τῶν γεγονότων τὴν Θεῖαν Κρίσιν τιμωρὸν ἢ ἐπαινέτιδα. «*Πολλὰ μὲν ἂν τις*» ἔχοι καὶ ἄλλα λέγειν καὶ ἑλληνικὰ καὶ βαρβαρικὰ ὡς θεοὶ οὔτε τῶν ἀσεβοῦντων οὔτε τῶν ἀνόσια ποιούντων ἀμελοῦσι», γράφει ὁ Ξενοφῶν ὀλίγον περαιτέρω εἰς τὸ αὐτὸ βιβλίον τῶν Ἑλληνικῶν (5.4.1). Ἀσφαλῶς δὲ, καθὸ ἀνταποκρινομένην εἰς τὴν θρησκευτικὴν τοῦ φύσιν, ἀπεμνημόνευσεν ὁ Ξενοφῶν (Ἀπομνημονεύματα 4.4.19) τὴν περὶ «*ἀγράφων νόμων*» σωκρατικὴν διδασκαλίαν. Εἰς μίαν καμπὴν τῆς συζητήσεως ἣτις διεξάγεται μεταξὺ Σωκράτους καὶ Ἰππίου, περὶ τῆς ἐννοίας τοῦ δικαίου, ἐρωτᾷ ὁ Σωκράτης τὸν Ἰππίαν, ἐὰν γνωρίζῃ «*νόμους ἀγράφους*». Ὁ Ἰππίας ἀπαντᾷ καταφατικῶς. Ἀφοῦ δέχεσθαι ὅτι ὑπάρχουν νόμοι ἀγραφοί, ἐρωτᾷ ὁ Σωκράτης, δύνασαι νὰ μοῦ εἴπῃς, ἐὰν τοὺς ἐνομοθέτησαν οἱ ἄνθρωποι; Εἶναι ἀδύνατον, ἀπαντᾷ ὁ Ἰππίας, διότι «*οὔτε συνελθεῖν ἅπαντες ἂν δυναθῆεν, οὔτε ὁμόφωνοὶ εἶναι*». Τότε «*τίνας νομίζεις τεθεικέναι τοὺς νόμους*» κὸν δίκαιον ἐννοία τοῦ «*ἐγκλήματος πολέμου*» (1946). *Kelsen*, εἰς *The international Law Quarterly* 1947, 154

τούτους;» ἐρωτᾷ ὁ Σωκράτης. «*Ἐγὼ μὲν, ἀπαντᾷ ὁ Ἴππίας, θεοὺς οἶμαι τοὺς νόμους τούτους τοῖς ἀνθρώποις θεῖναι*». Οἱ δὲ παραβαίνοντες τοὺς νόμους τούτους, συνεχίζει ὁ Σωκράτης, «*πολλὰ παρανομοῦσιν καὶ δίκην δι-*»
»δόασιν οἱ παραβαίνοντες τοὺς ὑπὸ τῶν θεῶν κειμένους νόμους, ἦν οὐδενὶ
»τρόπῳ δυνατὸν ἀνθρώπῳ διαφυγεῖν, ὥσπερ τοὺς ὑπὸ ἀνθρώπων κειμένους
»νόμους, ἔτι παραβαίνοντες διαφεύγουσι τὸ δίκην δίδόναι, οἱ μὲν λανθάνοντες
οἱ δὲ βιαζόμενοι». Τὸ συμπέρασμα τῆς συζητήσεως εἶναι ὅτι καὶ εἰς τοὺς θεοὺς ἀρέσκει, ὅτι εἶναι δίκαιον τὸ αὐτὸ νὰ εἶναι καὶ νόμιμον (καὶ τοῖς θεοῖς, ἄρα, ὧ Ἴππία, τὸ αὐτὸ δίκαιόν τε καὶ νόμιμον εἶναι ἀρέσκει). Εἰς τὴν θείαν κρίσιν καὶ εἰς τοὺς ἀγράφους νόμους τῶν θεῶν, πιστεύων κατὰ ταῦτα ὁ Ξενοφῶν, «*παρανομίας*» τῶν Ἀθηναίων διαπραχθείσας κατὰ τὸν πόλεμον δὲν δύναται νὰ ἐννοῇ ἄλλας, παρὰ μόνον πράξεις αὐτῶν ἀντικειμένως εἰς «*τὰ ἄγραπτα κἀσφαλῆ τῶν θεῶν νόμιμα*», κατὰ τὸν περίφημον στίχον τοῦ Σοφοκλέους εἰς τὴν Ἀντιγόνην, (455). (Πρβλ. Πλάτωνος, Νόμοι Ζ, 793b).

Ἄλλ' ἐὰν προσδοθῇ ἡ ἔννοια αὕτη εἰς τὸ κείμενον τοῦ Ξενοφῶντος, ἰδοὺ ὅτι εἰς αὐτὸ ἐμφανίζεται ἐμβρυωδῶς ἢ μετὰ αἰῶνας ὑπὸ τοῦ Ὀλλανδοῦ Grotius, κατ' ἀντίδρασιν πρὸς τὰς φρικαλεότητας τοῦ τριακονταετοῦς πολέμου, ἐξαγγελθεῖσα θεωρία, καθ' ἣν ὁ πόλεμος δὲν εἶναι ἢ διέξοδος εἰς τὴν ἀχαλίνωτον βίαν, ἀλλ' ἀποτελεῖ ἔννομον κατάστασιν ἐπὶ τῆς ὁποίας δεσπόζουσιν κανόνες ταμιευόμενοι ἐκ ἐκ τοῦ «*φυσικοῦ δικαίου*», ὅπως ὠνόμαζε τοὺς ἀγράφους νόμους ὁ Grotius.

Ἄλλ' οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ σύμμαχοι αὐτῶν, πόθεν ἦντλον τὴν ἐξουσίαν, ὅπως δικάσουν τοὺς ἠττημένους Ἀθηναίους;

Φερόμεθα ἤδη πρὸς τὸ σημεῖον κατὰ τὸ ὁποῖον ἀλγεῖ ἢ ὅλη περὶ ἐγκληματιῶν πολέμου νομοθεσία.

Ὁ νικητὴς, ἀπλῶς καὶ μόνον, διότι εἶναι νικητὴς προσλαμβάνει αὐτοδυνάμως τὴν ἐξουσίαν ὅπως δικάσῃ τὸν ἠττημένον διὰ πράξεις τὰς ὁποίας οὐχὶ τρίτος, ἀλλ' ὁ αὐτὸς νικητὴς χαρακτηρίζει ὡς ἀντικειμένως εἰς τοὺς κανόνες καθ' οὓς πρέπει νὰ διεξάγεται ὁ πόλεμος;

Τὸ ἐρώτημα τοῦτο ἀδυσώπητον ἐτέθη εἰς τοὺς δικαστὰς τῆς Νυρεμβέργης. Οἱ νικηταὶ Σύμμαχοι ἐδικαιοῦντο νὰ προσδώσουν αὐτοὶ εἰς ἑαυτοὺς τὴν ἐξουσίαν, ὅπως ἰδρῦσουν Διεθνὲς Στρατιωτικὸν Δικαστήριον καὶ νὰ παραπέμψουν ἐνώπιον αὐτοῦ τοὺς ἠττημένους διὰ νὰ δικασθοῦν ὡς ὑπεύθυνοι πράξεων εἰς τὰς ὁποίας οἱ αὐτοὶ Σύμμαχοι μονομερῶς

καί πάλιν ἐνεργοῦντες προσέδωκαν τὸν χαρακτήρα ἐγκλημάτων πολέμου ἢ ἐγκλημάτων κατὰ τῆς εἰρήνης ἢ τῆς ἀνθρωπότητος;

Εἰς τὴν ἔνστασιν ταύτην ἐλλείψεως δικαιοδοσίας τὸ Δικαστήριον τῆς Νυρεμβέργης ἀπαντᾷ:

La rédaction du Statut dépendait du pouvoir législatif souverain exercé par les Etats auxquels le Reich allemand s'était rendu sans conditions; le monde civilisé a reconnu à ces Etats le droit de faire la loi dans les territoires occupés. Les Puissances signataires, éxακολουθεῖ ἢ ἀπόφασις, ont institué ce Tribunal, déterminé la loi applicable, fixé les règles appropriées de procedure. En agissant ainsi, ces Puissances ont fait ensemble ce que chacune d'elles pouvait faire séparément. La faculté de sanctionner le droit par la création des juridictions spéciales est une prérogative commune à tous les Etats.

Εἰς τὰς λέξεις ταύτας καταφανῆς ἐκδηλοῦται ἡ προσπάθεια τοῦ Δικαστηρίου τῆς Νυρεμβέργης, ὅπως τὰς πράξεις ἐπὶ τῶν ὁποίων στηρίζει τὴν δικαιοδοσίαν του, δηλ. τὴν Δήλωσιν τῆς Μόσχας καὶ τὴν Συμφωνίαν τοῦ Λονδίνου, ἐμφάνιση ὡς γενομένης μὲν ὑπὸ τῶν Συμμάχων, ἀλλ' ἐνεργούντων κατ' ἐξουσιοδότησιν τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου, ἄμεσος δὲ τούτου συνέπεια εἶναι, ὅτι τὸ Δικαστήριον δὲν ἐδίκασεν ἐν ὀνόματι τῶν νικητῶν Συμμάχων, ἀλλ' ἐν ὀνόματι τῆς Διεθνούς Κοινωνίας.

Τηρουμένων τῶν ἀναλογιῶν, παρόμοια συνέβησαν καὶ εἰς τὴν Λάμψακον.

“Ἄμα οἱ «σύνεδροι», ὅπως χαρακτηρίζει τοὺς «βουλευομένους» συμμάχους ὁ Πλούταρχος, ἐξέδωκαν τὴν καταδικαστικὴν ἀπόφασιν, ὁ Λύσανδρος ἀπεχωρίσθη αὐτῶν, ἐβάδισε πρὸς τὸν Ἀθηναῖον στρατηγὸν Φιλοκλέα καὶ τὸν ἠρώτησε «τί εἶη ἄξιος παθεῖν ἀρξάμενος εἰς Ἕλληνας παρανομεῖν» ἢ ὅπως παραδίδει τὴν ἐρώτησιν ὁ Πλούταρχος: «τίνα τιμᾶται δίκην ἐαντῶ τοιαῦτα περὶ ἑλλήνων συμβεβουλευκώς τοῖς πολίταις».

Οὕτω διατυπῶν τὴν ἐρώτησιν ὁ Λύσανδρος ἐμφανίζεται πρὸ τοῦ Φιλοκλέους ὡς Ἕλληνα καὶ οὐχὶ ὡς Λακεδαιμόνιος, ἀπευθύνεται δὲ πρὸς τὸν Φιλοκλέα ὡς πρὸς Ἕλληνα καὶ οὐχὶ ὡς πρὸς Ἀθηναῖον. Τοῦτο ἔχει τὴν ἔννοιαν, ὅτι ὁ Λύσανδρος ἐμφανίζει τὴν ἀπόφασιν τῶν «συνέδρων συμμάχων» ἐκδοθεῖσαν καὶ ἐκτελεστέαν ἐν ὀνόματι ὅλων τῶν ἐλλήνων, οὐχὶ δὲ ἐν ὀνόματι μόνον τῶν νικητῶν Λακεδαιμονίων καὶ τῶν συμμάχων, ἀκριβῶς, ὅπως καὶ τὸ Δικαστήριον τῆς Νυρεμβέργης, ἐπὶ τῇ ἐνστάσει τῶν κατηγορουμένων, προσπαθεῖ νὰ στηρίξη τὴν δικαιοδοσίαν του εἰς

Πρᾶξιν μὲν τῶν νικητῶν — τὴν Δήλωσιν τῆς Μόσχας καὶ τὴν Συμφωνίαν τοῦ Λονδίνου — ἀλλὰ κατ' ἐντολὴν τῆς πεπολιτισμένης ἀνθρωπότητος ἐκδοθεῖσαν.

Εἰς τὴν ἐρώτησιν τοῦ Λυσάνδρου ὁ Φιλοκλῆς «οὐδέν τι πρὸς τὴν συμφορὰν ἐνδοῦς», ψυχραίμως καὶ ὑπερηφάνως ἀπήντησε: «Τὶ διατυπώνεις κατηγορίας ἐναντίον μου, ἀφοῦ δὲν ὑπάρχει δικαστῆς διὰ νὰ μὲ δικάσῃ; Νὰ μοῦ κάμῃς ὅ,τι θὰ σοῦ ἔκαμνα, ἐὰν ἐγὼ ἤμουν ὁ νικητὴς καὶ σὺ ἦσουν ὁ ἡττημένος». «Ὁ Φιλοκλῆς οὐδέν τι πρὸς τὴν συμφορὰν ἐνδοῦς ἐκέλευσε μὴ κατηγορεῖν ὧν οὐδεὶς ἔστι δικαστῆς, ἀλλὰ νικῶντα πράττειν ἅπερ ἂν νικηθεὶς ἔπασχεν».

Ἡ ἀπάντησις αὕτη δεικνύει τὸν Φιλοκλέα γνήσιον Ἀθηναῖον. Ἡ ἀθηναϊκὴ διαλεκτικὴ ἐμφανίζεται εἰς ὅλην αὐτῆς τὴν διαύγειαν καὶ τὴν δύναμιν. Ὁ Φιλοκλῆς εἶπεν εἰς τὸν Λύσανδρον καθαρά, ὅ,τι ἀκριβῶς ὑπὸ τὸ περίβλημα ἐπιστημονικῆς φρασιολογίας εἶπαν οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ ναζισμοῦ εἰς τοὺς δικαστὰς τῆς Νυρεμβέργης.

Ὁ Φιλοκλῆς ἀνέδειξεν προσέτι ἑαυτὸν γνήσιον συμπολίτην τοῦ Σωκράτους, ὅταν, ἀφοῦ ἔδωκε τὴν ἀνωτέρω ἀπάντησιν εἰς τὸν Λύσανδρον, παρεσκευάσθη διὰ ν' ἀντιμετωπίσῃ τὸν θάνατον. «Εἶτα λουσάμενος καὶ λαβὼν χλαμύδα λαμπρὰν πρῶτος ἐπὶ τὴν σφαγὴν ἤγειτο τοῖς πολίταις, ὡς ἱστορεῖ ὁ Θεόφραστος» (Πλουτάρχου, Λύσανδρος 13, 2).

Τὴν στιγμὴν αὐτὴν, φοβερὰν, πράγματι, σκηνὴν ἔβλεπεν ὁ Ἑλλησποντος καὶ τὴν ὁποῖαν, τόσον κρίσιμον καταδειχθεῖσαν διὰ τὰς τύχας τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, ἀξίζει νὰ ζωντανεύσῃ φαντασία καὶ δεξιότητι ἑλληνοῦ καλλιτέχνου.

Ὁ Ἀθηναῖος στρατηγὸς Φιλοκλῆς, φέρων λαμπρὸν στρατηγικὸν μανδύαν, ἡγεῖται τρισχιλίων Ἀθηναίων καταδικασθέντων εἰς θάνατον καὶ φερομένων ἐπὶ τὴν σφαγὴν. Ἐξ ἀντιθέτου ὁ Λακεδαιμόνιος ναύαρχος Λύσανδρος, ὄρθιος καὶ προϊστάμενος τῶν «συνέδρων» συμμάχων, θεᾶται τὴν τραγικὴν πομπήν, (Πρβλ. Παιουσανίας, 9.32.9), ἐνῶ ὀλίγον παρῆκει εἰς τὴν ἀκτὴν, ἑκατὸν ἐβδομήκοντα στίλβουσαι ἀθηναϊκαὶ τριήρεις κατὰκινεῖται κεναὶ καὶ ἔρημοι.

Εἶχε δίκαιον, ὁ κατὰ τινὰ τρόπον πολιτικὸς ἀντίπαλος τοῦ Λυσάνδρου, ὁ Ἀγησίλαος, ὅταν ἐξ ἀναλόγου περιπτώσεως σφαγῆς ἑλλήνων ὑπὸ ἑλλήνων «βαρὸν στενάξας» εἶπε: «φεῦ τῆς Ἑλλάδος, τοσοῦτους ἄνδρας ἀπολωλενίας ὑφ' αὐτῆς, ὅσοι ζῶντες ἠδύναντο νικᾶν ὁμοῦ σύμπαντας τοὺς βαρβάρους» (Πλουτάρχου, Ἀγησίλαος, 16).

Ἐπανερχόμεθα εἰς τὴν ἀπάντησιν τοῦ Φιλοκλέους. Πρέπει νὰ τὴν συγκρίνωμεν πρὸς τὴν ἐξομολόγησιν εἰς ἣν προέβη ὁ ἐκ τῶν μελῶν τοῦ Δικαστηρίου τῆς Νυρεμβέργης Donnedieu de Vabres, καθηγητῆς τοῦ ἐν Παρισίοις Πανεπιστημίου.

Ὁ Ὀργανισμὸς Ἑνωμένων Ἐθνῶν συνέστησεν Ἐπιτροπὴν εἰς τὴν ὁποίαν ἔδωκε τὴν ἐντολὴν νὰ διατυπώσῃ τὰ ἐκ τῆς δίκης τῆς Νυρεμβέργης πορίσματα¹. Τῆς Ἐπιτροπῆς ἀπετέλεσε μέλος καὶ ὁ καθηγητῆς H. Donnedieu de Vabres, μετασχὼν ὡς ἐκπρόσωπος τῆς Γαλλίας, εἰς τὴν σύνθεσιν τοῦ Δικαστηρίου τῆς Νυρεμβέργης. Ἀπὸ τῶν πρώτων συνεδριάσεων τῆς Ἐπιτροπῆς, le représentant de la France a préconisé la création d'une juridiction internationale. En sa qualité du juge au Tribunal de Nuremberg, le professeur Donnedieu de Vabres a déclaré *qu'il ressentait vivement les critiques formulées contre le jugement du Tribunal de Nuremberg sous prétexte que celui-ci se composait uniquement de représentants des pays vainqueurs* et ne représentait pas la communauté internationale.

Ἡ ἀπάντησις τοῦ Φιλοκλέους εἰς τὸν Λύσανδρον καὶ ἡ ἀνωτέρω ἐξομολόγησις τοῦ γάλλου δικαστοῦ εἶναι πρόδηλον ὅτι, ὄχι μόνον δὲν διαφέρουν, ἀλλὰ καὶ συμπίπτουν πλήρως εἰς τε τὸ γράμμα καὶ εἰς τὸ πνεῦμα.

Ὅσα εἶπεν ὁ Φιλοκλῆς εἰς τὸν Λύσανδρον, ὅσα ἐξωμολογήθη ὁ γάλλος δικαστῆς εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν τοῦ Ο. Η. Ε., τὰ αὐτὰ ὑπὸ ἀναλόγους συνθήκας εὐρεθέντες, εἶπαν καὶ οἱ Πλαταιεῖς εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους, νικητὰς ἄμα καὶ δικαστὰς αὐτῶν.

Κατὰ τὰ πρώτα ἔτη τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, αἱ πολεμικαὶ ἐπιχειρήσεις διεξήγοντο εἰς τὴν Ἀττικὴν. Τὸ θέρος τοῦ 427 οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐπολιόρκησαν τὰς Πλαταιάς. Ὁ Λακεδαιμόνιος στρατηγὸς ἀντιληφθεὶς ὅτι οἱ Πλαταιεῖς δὲν ἠδύναντο νὰ ὑπομείνουν περαιτέρω τὴν πολιορκίαν, ἀλλὰ καὶ μὴ θέλων ἐκ λόγων πολιτικῶν, καθ' ἃς εἶχεν ὀδηγίας ἐκ Σπάρτης, νὰ καταλάβῃ τὴν πόλιν ἐξ ἐφόδου, ἔστειλε κήρυκα προτείνων, ὅπως οἱ Πλαταιεῖς παραδώσουν ταύτην ἐκουσίως, δεχθοῦν δὲ ὅπως τοὺς δικάσουν οἱ Λακεδαιμόνιοι διαβεβαιώσαντες ρητῶς ὅτι θὰ τιμωρήσουν ἀποκλειστικῶς ἐκείνους οἵτινες διέπραξαν ἀδικήματα, οὐδένα δὲ θὰ τιμωρήσουν «*παρὰ δίκην*» παρὰ τὸ δίκαιον (*προσπέμπει δὲ αὐτοῖς κήρυκα λέγοντα εἰ βούλονται παραδοῦναι τὴν πόλιν ἐκόντες τοῖς Λακεδαιμονίοις καὶ δικασταῖς ἐκείνοις χρῆσασθαι τοὺς τε ἀδίκοις κολάσειν, παρὰ*

¹ Spiropoulos, Revue Hellénique de droit International 1951, p. 129 καὶ 238.

δίκην δὲ οὐδένα). Οἱ Πλαταιεῖς παρέδωκαν πράγματι τὴν πόλιν, οἱ δὲ Πελοποννήσιοι τοὺς «*ἔτρεφον ἡμέρας τινάς, ἐν ὅσῳ οἱ ἐκ τῆς Λακεδαιμόνος δικασταὶ πέντε ἄνδρες, ἀφίοντο*» (Θουκυδ. 3,52). Ἄλλ' ἐνῶ κατὰ τοὺς ὅρους τῆς παραδόσεως ἔπρεπε νὰ τιμωρηθοῦν, οἱ ἐκ τῶν Πλαταιέων διαπράξαντες ἀδικήματα, οἱ πέντε Λακεδαιμόνιοι δικασταί, προσκαλέσαντες ἐνώπιον αὐτῶν ὅλους τοὺς Πλαταιεῖς ἀπέφυγαν νὰ διατυπώσουν συγκεκριμένην κατὰ ὠρισμένων προσώπων κατηγορίαν καὶ περιωρίσθησαν νὰ τοὺς ἐρωτήσουν ἀορίστως, ἐάν, κατὰ τὸν παρόντα πόλεμον, προσήνεγκαν ὑπηρεσίας εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ τοὺς συμμάχους (*ἐλθόντων δὲ αὐτῶν, κατηγορία μὲν οὐδεμία προετέθη, ἡρώτων δὲ αὐτοὺς επικαλεσάμενοι, τοσοῦτον μόνον, εἴ τι Λακεδαιμονίους καὶ τοὺς ξυμμάχους ἐν τῷ πολέμῳ τῷ καθεστῶτι ἀγαθόν [τι] εἰργασμένοι εἰσίν*). Οἱ Πλαταιεῖς εὐρεθέντες ἀπροσδοκῆτως πρὸ τῆς ἐρωτήσεως ταύτης καὶ μόνης ἐζήτησαν καὶ ἐπέτυχαν «*μακρότερα εἰπεῖν*». Ἐπρόταξαν λοιπόν, ὡς συνηγόρους των (*προτάξαντες σφῶν αὐτῶν*) Ἀστύμαχον τὸν Ἀσωπῶλαου καὶ Λάκωνα τὸν Ἀειμνήστου, οἵτινες «*ἐπελθόντες*» προχωρήσαντες καὶ ἐμφανισθέντες πρὸ τῶν Λακεδαιμονίων δικαστῶν ἠγόρευσαν πράγματι διὰ μακρῶν. Ἀρχόμενοι τοῦ λόγου των εἶπαν εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους δικαστάς, ὅ,τι ἀκριβῶς ἀπήντησεν ὁ Φιλοκλῆς εἰς τὸν Λύσανδρον, ὅ,τι ἀκριβῶς ἐξωμολογήθη ὁ γάλλος δικαστὴς ἐνώπιον τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Ο. Η. Ε., ὅ,τι ἀκριβῶς εἶπαν οἱ συνήγοροι τῶν κατηγορουμένων ναζιστῶν εἰς τοὺς δικαστάς τῆς Νυρεμβέργης. Τὸ προοίμιον τοῦτο, συνεπῶς, πρέπει ν' ἀναγνωσθῆ ὀλόκληρον. «Τὴν πόλιν παρεδώκαμεν, Λακεδαιμόνιοι, διότι σᾶς ἐπιστεύσαμεν καὶ ἐνομίσαμεν ἀφ' ἐνός μὲν ὅτι θὰ ὑποβληθῶμεν εἰς δίκην κάπως δικαιότεραν καὶ οὐχὶ τοιαύτην οἷα ἡ παροῦσα, ἀφ' ἑτέρου δέ, ὅτι, ἀποδεχθέντες, ὅπως μὴ ἐμφανισθῶμεν ἐνώπιον ἄλλων δικαστῶν ἀλλ' ἐνώπιον ὑμῶν, ὅπως καὶ πράγματι συμβαίνει, θὰ ἐξησφαλίζαμεν κρίσιν δικαίαν. Τώρα ὁμως, πολὺ φοβούμεθα, ὅτι κατ' ἀμφότερα ταῦτα, ἐπλανήθημεν. Διότι, εὐλόγως ὑποπεύομεν, ὅχι μόνον ὅτι ὁ ἀγὼν τὸν ὁποῖον διεξάγομεν εἶναι περὶ τῶν δεινοτάτων (περὶ ζωῆς καὶ θανάτου), ἀλλ' ὅτι καὶ σεῖς δὲν θὰ δειχθῆτε ἀμερόληπτοι. Καὶ τεκμαιρόμεθα ταῦτα, πρῶτον μὲν ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι οὐδεμία ὠρισμένη προκατηγορία διατυπώθη ἐναντίον ἡμῶν, ὥστε νὰ μᾶς δοθῆ ἡ εὐχέρεια, ὅπως τὴν ἀποκρούσωμεν, τούναντίον ἡμεῖς ἐζητήσαμεν νὰ ὀμιλήσωμεν· δεῦτερον δὲ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι τὸ ἐρώτημα ὅπερ μᾶς ἐθέσατε εἶναι τόσον σύντομον, ὥστε, ἐάν μὲν ἀπαντήσωμεν τὰ ἀληθῆ, ὅλα θὰ εἶναι ἐναντίον

μας, εάν δὲ ἀπαντήσωμεν ψευδῆ, δὲν θὰ εἶναι δύσκολος ὁ ἔλεγχος. Εἰς τὸ ἀδιέξοδον τοῦτο περιελθόντες (*πανταχόθεν ἄποροι καθεστῶτες*) ἀναγκαζόμεθα — καὶ φαίνεται ὅτι τοῦτο εἶναι τὸ μόνον ἀσφαλὲς μέσον τὸ ὁποῖον διαθέτομεν — ἀναγκαζόμεθα νὰ ἀντιμετωπίσωμεν τὸν κίνδυνον λέγοντες πᾶν ὅ,τι εἰμποροῦμεν νὰ εἴπωμεν. Ἐὰν σιωπήσωμεν, ὅπως ὅλοι οἱ εὐρεθέντες εἰς θέσιν παρομοίαν μὲ τὴν σημερινὴν ἰδικὴν μας, οὕτω καὶ ἡμεῖς θὰ αἰτιώμεθα ἐκ τῶν ὑστέρων τοὺς ἑαυτοὺς μας, ἀναλογιζόμενοι ὅτι πιθανόν, ἐὰν ὠμιλούσαμεν, νὰ ἐσωζόμεθα. Εἰς τὰς ἄλλας δὲ δυσχερείας προστίθεται καὶ αὕτη ὅτι δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ σᾶς πείσωμεν. Καὶ τοῦτο, διότι, ἐὰν μὲν εἴμεθα ἄγνωστοι μεταξὺ μας, θὰ ἦτο δυνατόν κάτι νὰ ὠφεληθῶμεν προσάγοντες ἀποδείξεις περὶ πραγμάτων, τὰ ὁποῖα σεῖς δὲν γνωρίζετε. Ἄλλὰ τώρα πᾶν ὅ,τι θὰ εἴπωμεν, θὰ λεχθῆ πρὸς ἀνθρώπους γνωρίζοντας πλήρως τὰ πράγματα. Καὶ ναὶ μὲν δὲν φοβούμεθα μήπως ἐκλαμβάνοντες τὰς ἀρετάς μας κατωτέρως τῶν ἰδικῶν σας, χαρακτηρίσετε αὐτὸ ὡς ἔγκλημα, φοβούμεθα ὅμως μήπως ἀπλῶς καὶ μόνον διὰ νὰ φανῆτε εὐχάριστοι εἰς ἄλλους, (ἐννοεῖ τοὺς Θηβαίους) εἰσαγόμεθα ἡμεῖς εἰς δίκην, ἐνῶ ἔχει ἤδη ἐκδοθῆ καὶ ἡ ἀπόφασις (*ἐπὶ ἐγνωσμένην δίκην καθιστάμεθα*)».

Τὸ προίμιον τοῦτο ἐπροκάλεσεν εἰς τοὺς πέντε Λακεδαιμονίους δικαστὰς συναισθήματα ἀνάλογα πρὸς τὰ συναισθήματα τοῦ γάλλου δικαστοῦ τῆς Νυρεμβέργης, καθηγητοῦ Donnedieu de Vabres.

Ἡ ἀμφιβολία περὶ τῆς ἀμεροληψίας καὶ ὁ ὑπαινιγμὸς ὅτι πρὶν ἢ ἀρχίσῃ καὶ ἡ δίκη ἔχουν ἐκδώσει τὴν ἀπόφασιν, ἐπέειραξαν τοὺς Λακεδαιμονίους δικαστὰς. Ἱστορεῖ ὁ Θουκυδίδης ὅτι περαιωθείσης τῆς διαδικασίας, οἱ πέντε Λακεδαιμόνιοι δικασταὶ συνεσκέφθησαν, ἐὰν εἶναι ὀρθὴ ἢ πρᾶξις τῶν, ὅπως περιορισθοῦν εἰς τὸ ἀνωτέρω σύντομον ἐρώτημα. Διὰ μακρῶν αἰτιολογιῶν κατέληξαν «*νομίζοντες τὸ ἐρώτημα σφίσιν ὀρθῶς ἔξειν*» καὶ καλέσαντες τοὺς Πλαταιεῖς ἠρώτησαν *ἕνα ἕκαστον* «*εἰ ἡ Λακεδαιμονίους καὶ τοὺς συμμάχους ἀγαθὸν ἐν τῷ πολέμῳ δεδρακότες εἰσίν*». Λαβόντες ἀρνητικὰς ἀπαντήσεις οἱ Λακεδαιμόνιοι δικασταὶ κατεδίκασαν εἰς θάνατον τοὺς Πλαταιεῖς, ἐπειδὴ παρεβίασαν τὰς διεθνεῖς συνθήκας καὶ διὰ τῆς παραβιάσεως ταύτης ἠδίκησαν τοὺς Λακεδαιμονίους (*ἔκσπονδοι ἤδη ὑπ' αὐτῶν κακῶς πεπονθέναι*). Κατόπιν «*ἀπάγοντες ἀπέκτειναν καὶ ἐξάαιρετον ἐποίησαντο οὐδένα*».

Ποῖος, λοιπόν, ἔπρεπε νὰ δικάσῃ τὸν Ἀθηναῖον στρατηγὸν Φιλο-

κλέα; Ποῖος ἔπρεπε νὰ δικάσῃ τοὺς Πλαταιεῖς; Ποῖος ἔπρεπε νὰ δικάσῃ τοὺς ἀρχηγοὺς τοῦ ναζισμοῦ;

Οἱ βαδίζοντες πρὸς τὸν δικαστὴν πρέπει νὰ ἔχουν ἀπόλυτον τὴν πεποίθησιν ὅτι «τὸ ἐπὶ τὸν δικαστὴν ἰέναι, ἰέναι ἐστὶν ἐπὶ τὸ δίκαιον». Ἐὰν ὁ νόμος εἶναι «ὁ ἄνευ ὀρέξεως νοῦς», ὁ τὸν νόμον ἐφαρμόζων δικαστὴς εἶναι «οἷον δίκαιον ἔμφυχον». Ὅταν, συνεπῶς, ὁ διάδικος φρονῆ, ἔστω καὶ πρόρωθεν, ὅτι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος θὰ τὸν δικάσῃ εἶναι *judex suspectus* (Cod. 3.1.16), *alius judex necessario sumendus est, quia iniquum est aliquem suae rei iudicem fieri* (Dig. 5.1.17) λέγει ὁ ἐπὶ Ἀδριανοῦ ἀκμάσας ῥωμαῖος νομικὸς *Salvius Julianus*.

Ἐπτὰ αἰῶνας ἀρχαιότερον, ὁ Αἰσχύλος, εἰς τὴν αὐτὴν σκέψιν ἐστηρίχθη διὰ νὰ ἐμφανίσῃ τὴν Ἀθηναῖαν ὡς κωλυομένην νὰ δικάσῃ τὴν μεταξὺ Ὀρέστου καὶ Ἐρινύων διαφορὰν, τὴν ὁποῖαν οὕτω κατ' ἀνάγκην ἔπρεπε νὰ δικάσῃ *alius judex*, ἕτερος δικαστὴς.

Πλανωμένη εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Σκαμάνδρου ἢ Ἀθηναῖα, διὰ νὰ λάβῃ εἰς τὴν κατοχὴν τῆς γαίας τὰς ὁποίας ἀφιέρωσαν εἰς αὐτὴν οἱ ἡγήτορες τῶν Ἑλλήνων «ἐξήκουσε τὴν βοήν», ἐκ τῶν παρακλήσεων τοῦ Ὀρέστου. Σπεύδει ἀμέσως εἰς τὰς Ἀθήνας «*πτειρῶν ἄτερο ροιβδοῦσα κόλπῳ αἰγίδος*», παρεντίθεται μεταξὺ Ὀρέστου καὶ Ἐρινύων, ἀκούει ταύτας κατηγορούσας, καὶ ἀποδέχεται τὴν αἴτησίν των, ὅπως «*κρίνη εὐθείαν δίκην*». Τί ἔχεις νὰ εἰπῆς εἰς ταῦτα, στρέφεται καὶ ἐρωτᾷ τὸν Ὀρέστην (*τί πρὸς τάδε εἰπεῖν, ὦ ξένε, ἐν μέρει θέλεις;*) Ὁμολογῶ ὅτι ἐσκοτώσα τὴν μητέρα μου (*ἔκτεινα τὴν τεκοῦσαν, οὐκ ἀρνήσομαι*) ἀπαντᾷ ὁ Ὀρέστης, ἀλλὰ «ὡς ἀντικτόνους ποινὰς φιλότατον πατρός», συμμετόχος δὲ «*μεταίτιος*» τοῦ φόνου εἶναι καὶ ὁ Λοξίας, διότι αὐτὸς διὰ τῶν χρησμῶν τοῦ μέ παρώθησεν εἰς τὸν φόνον. Ἐὰν ἔπραξα δικαίως εἴτε μὴ, «*κρίνον δίκην*» καὶ θ' ἀποδεχθῶ τὰς ἀποφάσεις σου, καταλήγει ὁ Ὀρέστης. Ἀναθέτει λοιπὸν καὶ ὁ Ὀρέστης, τὴν λύσιν τῆς διαφορᾶς εἰς τὴν Ἀθηναῖαν. Ἀλλ' ἢ Ἀθηναῖα, ἐνῶ εἶχεν ἀποδεχθῆ τὴν αἴτησιν τῶν Ἐρινύων, ὅπως δικάσῃ «*κρίνει εὐθείαν δίκην*», εἰς τὴν ἀντίστοιχον ταύτην αἴτησιν τοῦ Ὀρέστου διακηρύττει ὅτι ἀδυνατεῖ νὰ δικάσῃ (470):

*Τὸ πρῶγμα μείζον εἴ τις οἶεται τόδε
βροτοῖς δικάζειν, οὐδὲ μὴν ἐμοὶ θέμις
φόνου διαιρεῖν ὄξυμηγνίτου δίκας.*

«Ἡ ὑπόθεσις εἶναι πολὺ μεγάλη, ὥστε δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ δικά-

σουν ἄνθρωποι, ἀλλ' οὐδὲ καὶ εἰς ἐμὲ ἐπιτρέπεται νὰ δικάσω δίκην ἀντικείμενον ἔχουσαν φόνον γενόμενον πρὸς ἐκδίκησιν».

Ὁ Αἰσχύλος τείνει πρὸς ὠρισμένον πολιτικὸν σκοπὸν. Θέλει νὰ ἐμφανίσῃ τὴν ἐν Ἀρείῳ Πάγῳ βουλὴν, ὡς ἐκ Θεοῦ ἰδρυμένον δικαστήριον. Διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὸν σκοπὸν τοῦτον πρέπει ἡ Θεία Δικαιοσύνη, εἰς τὴν ὁποίαν ἐν τῷ προσώπῳ τῆς Ἀθηνᾶς ἐνεπιστεύθησαν οἱ διάδικοι τὴν λύσιν τῆς διαφορᾶς, νὰ καταδειχθῇ ὡς κωλυομένη νὰ δικάσῃ. Καὶ τὸ ἐπιτυγχάνει ὁ Αἰσχύλος ἐμφανίζων τὸν Ἀπόλλωνα, ὡς «*μεταίτιον*» τοῦ φόνου, ὡς τὸν ἠθικὸν αὐτουργόν, κατὰ σύγχρονον ὁρολογίαν. Μετὰ τὴν δῆλωσιν, πράγματι, τοῦ Ὁρέστου ὅτι εἰς τὸν φόνον τῆς μητρὸς του, τὸν ἐξώθησε διὰ τῶν χρησμῶν του ὁ Ἀπόλλων, χρησιμοδοτῶν μάλιστα ὡς προφήτης Διὸς (19), ἐν ὀνόματι δηλ. τοῦ πατρὸς τῶν Θεῶν, ἡ διαφορὰ χάνει τὸν χαρακτήρα διαφορᾶς μεταξὺ ἀνθρώπου (τοῦ Ὁρέστου) καὶ θεῶν (τῶν Ἐρινύων) καὶ μεθίσταται εἰς διαφορὰν μεταξὺ ἀμφοτέρων τῶν διαδίκων θεῶν, εἰς διαφορὰν μεταξὺ Ἀπόλλωνος καὶ Ἐρινύων. Τοιαύτην ὅμως διαφορὰν μεταξὺ θεῶν, οἱ ἄνθρωποι μὲν δὲν ἔχουν ἐξουσίαν νὰ δικάσουν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν θεῶν οὐδεὶς, διότι μεταξὺ ἰσοτίμων οὐδεὶς ἔχει ὑπερέχουσαν ἐξουσίαν, ἐπομένως καὶ δικαιοδοσίαν, *par in parem non habet iudicium*. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἔτι δὲν ἐνεφανίζετο συγκατηγορούμενος ὁ Ἀπόλλων, παρέμενον δὲ αἱ Ἐρινύες πρὸς μόνον τὸν Ὁρέστην ἀντιδικοῦσαι καὶ πάλιν ἐκωλύετο νὰ δικάσῃ ἡ Ἀθηνᾶ, διότι, ὡς θεὰ, ἔχουσα τὴν αὐτὴν μὲ τὰς Ἐρινύας φύσιν, ἀπέβαινε *iudex suspectus* ἔναντι τοῦ ἀνθρώπου, ἔναντι τοῦ Ὁρέστου. Συναισθανομένη λοιπὸν ἡ Ἀθηνᾶ ὅτι δὲν ἔχει ἐξουσίαν νὰ δικάσῃ διαφορὰν μεταξὺ θεῶν, ἀλλὰ καὶ ἐξουσίαν ἔτι ἐὰν ἔχῃ, ὅτι ἐνδέχεται νὰ ἐκληφθῇ ὡς *iudex suspectus* ὑπὸ τοῦ διαδίκου ὅστις, ταπεινὸς θνητὸς εἶχε τὴν μοῖραν ν' ἀντιδικήσῃ πρὸς τοὺς ἀθανάτους, σπεύδει νὰ δηλώσῃ, ὅτι κωλύεται νὰ δικάσῃ, ὅτι «*θεωρεῖ ἑαυτὴν ἐξαιρετέαν*» κατὰ τὸν σύγχρονον ὄρον. «*Οὐδὲ μὴν ἐμοὶ θέμις φόνον δαιρεῖν ὀξυμηγίτου δίκας*».

Ἡ ἄρνησις τῆς Ἀθηνᾶς, ὅπως δικάσῃ, περιάγει τὴν κατάστασιν εἰς ἀδιέξοδον. Ἀφ' ἐνὸς μὲν δὲν ὑπάρχει δικαστήριον, ὅπως δικάσῃ τὸν Ὁρέστην. Ἀφ' ἐτέρου εἶναι ἄδικον νὰ μένη ἐπ' ἄπειρον ἀνεκδίκαστος ἢ κατ' αὐτοῦ κατηγορία καὶ νὰ ἐγκαταλειφθῇ φεύγων αἰωνίως πρὸ τῶν Ἐρινύων (*καὶ τῷ κτανόντι πὸν τὸ τέρμα τῆς φυγῆς: 422*): Κατὰ τίνα τρόπον θὰ λυθῇ τὸ ἀδιέξοδον; Τὸ ἀδιέξοδον λύεται, ἐὰν εὔρεθῃ δικαστής. Εἰς ὃ σημεῖον περιέστησαν τὰ πράγματα, λέγει ἡ Ἀθηνᾶ (*ἐπει*

δὲ προῶγμα δεῦρο ἐπέσκηψεν τόδε) «ἐκ τῶν ἐμῶν ἀστῶν», ἐκ τῶν πολιτῶν τῆς πόλεώς μου. θὰ ἐκλέξω ἄνδρας, οἵτινες ὀρκιζόμενοι θὰ δικάσουν τὰς δίκας περὶ φόνου, τὸ δικαστήριον δὲ τοῦτο «τὸν θεσμόν δὲ τοῦτον, εἰς ἅπαντα ἐγὼ θήσω χρόνον» (484). Ἡ ὑποταγὴ τῶν Θεῶν εἰς τὴν ἀνθρωπίνην Δικαιοσύνην, ὑπὸ πάσας τὰς δυνατὰς ἐγγυήσεις, ἦτο ἡ μόνη διέξοδος.

Εἰς τὸ αὐτὸ ἀδιέξοδον περιέστησαν καὶ οἱ Σύμμαχοι. Ἀφ' ἑνὸς μὲν δὲν ὑπῆρχε καθιδρυμένον Διεθνὲς Δικαστήριον δικαιοδοσίαν ἔχον νὰ δικάσῃ τοὺς ἐγκληματίας πολέμου ἐν ὀνόματι τῆς Διεθνοῦς Κοινωνίας. Ἀφ' ἑτέρου θὰ ἦτο ἄδικον, ἐκ τοῦ λόγου τούτου καὶ μόνου, νὰ μὴ δώσουν δίκην οἱ γερμανοὶ «ἅ τε ἤδη παρενενομήκεσαν», κατὰ τὴν φρασιολογίαν τοῦ Ξενοφώντος, εἰς τὰ Καλάβρυτα καὶ εἰς τὴν Κρήτην, εἰς τὸ Δίστομον καὶ τὴν ὁδὸν Μέρλιν, εἰς τὸ Buchenwald καὶ εἰς τὸ Dachau.

Ἄλλη διέξοδος δὲν ὑπῆρχε παρά νὰ ιδρύσουν οἱ Σύμμαχοι Δικαστήριον ὅπερ, ὡς μόνιμος θεσμός, νὰ ἐξυπηρετῇ τὴν Διεθνή Κοινωνίαν κατὰ τῶν κακουργούντων, ἐν καιρῷ πολέμου, ἐναντίον αὐτῆς. Καὶ ὅπως ἡ Ἀθηνᾶ ἵδρυσε μόνιμον «βουλευτήριον δικαστῶν», τὸν Ἄρειον Πάγον, οὕτω καὶ οἱ Σύμμαχοι ἵδρυσαν τὸ Διεθνὲς Στρατιωτικὸν Δικαστήριον. Ὅπως δὲ ἡ Ἀθηνᾶ ἀπέστειλεν εἰς τὸν λόφον τοῦ Ἀρείου Πάγου, ὅ,τι ἐκλεκτὸν εἶχον αἱ Ἀθηναί, διὰ νὰ δικάσουν τὸν Ἀπόλλωνα καὶ τὸν Ὀρέστην, οὕτω καὶ οἱ Σύμμαχοι ἀπέστειλαν εἰς τὴν Νυρεμβέργην ὅ,τι λαμπρὸν εἶχον διὰ νὰ δικάσουν τοὺς ὑπευθύνους ἔναντι τῆς Ἀνθρωπότητος, ἀλάστορας ναζιστάς.

Εἶπεν ὁ Πυθαγόρας (Ἰαμβλίχου, περὶ τοῦ Πυθαγορικοῦ βίου, 232).

*Πολεμεῖν δὲ μὴ λόγῳ ἀλλὰ τοῖς ἔργοις
νόμιμον δὲ εἶναι καὶ ὅσιον τὸν πόλεμον,
εἰ ὡς ἄνθρωπος ἀνθρώπῳ πολεμήσειεν.*

Ὁ ἐξανθρωπισμὸς λοιπὸν τοῦ πολέμου εἶναι ἰδέα ἐλληνική. Καὶ ἐπέπρωτο νὰ ὑποστῇ δύο παγκοσμίους πολέμους ἡ Ἀνθρωπότης διὰ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸ σημεῖον ἀκριβῶς ἐκεῖνο, εἰς τὸ ὁποῖον, πρὸ εἴκοσι καὶ πέντε αἰώνων, τὴν ἀφῆκεν ἡ ἐλληνικὴ σκέψις καὶ τὸ ἐλληνικὸν πνεῦμα.

ΕΚΘΕΣΙΣ

ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΕΩΣ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΜΠΑΛΑΝΟΥ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΠΟΝΕΜΗΘΕΝΤΩΝ ΕΠΑΙΝΩΝ ΚΑΙ ΒΡΑΒΕΙΩΝ

ΑΝΑΓΝΩΣΘΕΙΣΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΗΝ ΣΥΝΕΔΡΙΑΝ

ΤΗΣ 27ης ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1951

ΜΕΓΑΛΕΙΟΤΑΤΕ,

Συμφώνως πρὸς τὸ ἄρθρον 80 τοῦ Ὁργανισμοῦ τῆς Ἀκαδημίας, λαμβάνω τὸν λόγον διὰ νὰ ἐκθέσω κεφαλαιωδῶς τὰ πεπραγμένα ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας κατὰ τὸ λῆγον ἔτος 1951, 26ον ἀπὸ τῆς ἰδρύσεώς της.

Καὶ ἐν πρώτοις, κατ' ἐπικρατήσαν εὐσεβὲς ἔθιμον, προτάσσω τῆς λογοδοσίας τὸ μνημόσυνον τῶν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐκλιπόντων συναδέλφων.

Ἄτυχῶς κατὰ τὸ 1951 ἡ Ἀκαδημία ἐστερήθη πέντε τακτικῶν μελῶν της, ἥτοι τῶν ἀειμνήστων **Γεωργίου Δροσίνη, Κωνσταντίνου Μαλτέζου, Γρηγορίου Ξενοπούλου, Γεωργίου Οἰκονόμου, Στέλιου Σεφεριάδου.**

Ὁ **Γεώργιος Δροσίνης**, γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις, γόνος ἐγκρίτου μεσολογγιτικῆς οἰκογενείας, ἀπὸ νεαρωτάτης ἡλικίας ἤρχισε τὴν λογοτεχνικὴν του δρᾶσιν ὡς συνεργάτης διαφόρων περιοδικῶν. Ἀπὸ τοῦ 1880 ἤρχισε τὴν ἔκδοσιν τῶν ποιητικῶν του συλλογῶν, ὡς καὶ πεζογραφημάτων.

Τόσον εἰς τὰ ποιήματά του ὅσον καὶ εἰς τὰ πεζογραφήματά του διαλάμπει πάντοτε τὸ ἐξαιρετικὸν ποιητικὸν καὶ λογοτεχνικὸν του τάλαντον· ἡ ἀκλόνητος πίστις του πρὸς τὰ μεγάλα καὶ αἰώνια ἰδανικά· ἡ θερμὴ φιλοπατρία του, ἐκδηλουμένη περιλάμπρως εἰς τὸ ἔξοχον ποίημά του «**χῶμα ἑλληνικὸ**» καὶ εἰς τὰ τόσα ἄλλα ποιήματά του· ὁ θαυμασμός του πρὸς τὴν φύσιν, τὸν ὁποῖον διατρανοῖ ἀριστοτεχνικῶς καὶ ἰδίως εἰς τὴν συλλογὴν του «**θὰ βραδυάζη**»· ἡ συμμετοχὴ του εἰς ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς· ὅλα αὐτὰ ἐν συνδυασμῶ ἀνέδειξαν τὸν Δροσίνην ἓνα τῶν ἐκλεκτοτέρων ποιητῶν καὶ λογογράφων τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος.

Ὁ ποιητὴς ὅμως δὲν ἐξεμηδένισε τὸν ἄνθρωπον τῆς δράσεως, καὶ εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Δροσίνης παρουσιάζεται ὁ σπάνιος συνδυασμὸς ἀμφοτέρων. Πράγματι ὁ Δροσίνης ἔδειξεν ἔμπρακτον καὶ ζωηρὸν ἐνδιαφέρον διὰ τὴν ἀνύψωσιν τοῦ πνευματικοῦ ἐπιπέδου τοῦ λαοῦ· καὶ ὄχι μόνον ἐξέδωκεν ἐκλεκτὰ περιοδικά, ὡς ἡ Ἑστία, ἡ Ἐθνικὴ Ἀγωγή, ἡ Μελέτη, ἀλλὰ καὶ ἐπιτυχῶς καὶ καρποφόρως διηύθυνε τὸ τμήμα γραμμάτων καὶ τεχνῶν τοῦ ὑπουργείου Παιδείας, ὠργάνωσε τὸ μουσεῖον κοσμητικῶν τεχνῶν καὶ ἦτο ἡ ψυχὴ τοῦ ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου θεοῦ μου Δημητρίου Βικέλα ἰδρυθέντος συλλόγου πρὸς διάδοσιν «ὠφελίμων βιβλίων».

Τὴν 3ην Ἰανουαρίου τοῦ λήγοντος ἔτους ἐτελεύτησεν ὁ Γεώργιος Δροσίνης ἐν Κηφισῷ, εἰς ἡλικίαν 91 ἐτῶν, πρὸς μεγάλην λύπην τῶν θαυμαστῶν του καὶ ἐξαιρέτως τῆς Ἀκαδημίας, τῆς ὁποίας ἦτο ἀπὸ τῆς ἰδρύσεώς της ἐξέχον μέλος.

Ὀλίγας ἡμέρας βραδύτερον ἀνηγγέλθη ὁ θάνατος ἄλλου διαπρεπεστάτου μέλους τῆς Ἀκαδημίας, τοῦ **Κωνσταντίνου Μαλτέζου**, εἰς ἡλικίαν 82 ἐτῶν. Ὁ Κωνσταντῖνος Μαλτέζος ἐγεννήθη ἐν Πάτραις τὸ 1869. Καθηγητὴς τῆς φυσικῆς εἰς ἀνωτέρας σχολὰς καὶ ἀπὸ τοῦ 1916 εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν, διεκρίθη ὡς διδάσκαλος καὶ ὡς συγγραφεὺς σπουδαιοτάτων καὶ ἐν πολλοῖς πρωτοτύπων ἐργασιῶν, δημοσιευθειῶν κυρίως εἰς τὰ πρακτικὰ τῶν Ἀκαδημιῶν Παρισίων καὶ Ἀθηνῶν καὶ εἰς ἄλλα ἐπιστημονικὰ περιοδικά. Αἱ ἐργασίαι αὗται ἀναφέρονται, κατὰ τὸ πλεῖστον, εἰς ζητήματα τῆς φυσικῆς. Ἐμβριθῆς μελετητὴς τῆς κλασσικῆς φιλολογίας, ἐδημοσίευσεν καὶ διαφόρους πραγματείας ἀναφερομένας εἰς τὴν κλασσικὴν ἐποχὴν, ὡς περὶ κλεψύδρας παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, περὶ τοῦ ἀρχαίου ἀττικοῦ ἡμερολογίου, περὶ τοῦ ἔτους τοῦ ἄρχοντος Ἀρχίππου, περὶ τοῦ ἀττικοῦ ψηφίσματος τοῦ 368/7 π. Χ., *Le Tholos d'Athènes et les elepsydres*, κτλ. Ἐνεργῶς μετέχων τῶν συζητήσεων ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ, τῆς ὁποίας ἦτο ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως της τακτικὸν μέλος, ἐτύχχανε τοῦ γενικοῦ σεβασμοῦ καὶ ἡ γνώμη του ἠκούετο πάντοτε μετ' ἀδιαπτώτου προσοχῆς.

Ὀλίγας ἡμέρας βραδύτερον, κατὰ τὸν αὐτὸν μῆνα Ἰανουάριον, ἀνηγγέλθη ὁ θάνατος καὶ τρίτου ἐπιλέκτου μέλους τῆς Ἀκαδημίας, τοῦ **Γρηγορίου Ξενοπούλου**, εἰς ἡλικίαν 84 ἐτῶν. Γεννηθεὶς εἰς τὸ Φανάρι τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸ 1867, ἔννεαέτης ἐγκατέστη οἰκογενειακῶς εἰς Ζάκυνθον, ὅπου διήνυσεν τὰ ἔτη τῶν ἐγκυκλίων σπουδῶν, καὶ μὲ τὰ λο-

γοτεχνικά ενδιαφέροντα, τὰ ὁποῖα ἀνεπτύσσοντο ἐκεῖ, ἤρχισεν ἑνωρῖς νὰ ἀσχολῆται μὲ τὴν λογοτεχνίαν.

Τὸ 1883 ἔλθων εἰς Ἀθήνας ἐνεγράφη εἰς τὴν φυσικομαθηματικὴν σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου, ἐνδιαφερόμενος ὅμως συγχρόνως διὰ τὴν λογοτεχνίαν, τὸ διὰ τὴν ὁποίαν ἐνδιαφέρον ἐπὶ τέλους ὑπερίσχυσεν, ἐπιτευχθείσης τῆς ὀλοκληρωτικῆς προσηλώσεώς του εἰς αὐτὴν.

Ἦδη ἑνωρῖς ἤρχισεν, ὑπὸ τοὺς καλυτέρους οἰωνοὺς, τὸ συγγραφικόν του στάδιον, τὸ πρῶτον ὡς συντάκτης καὶ ἀρχισυντάκτης διαφόρων περιοδικῶν. Τοιοῦτοτρόπως ἔγραψεν ἀπειραρίθμους αἰσθητικὰς καὶ φιλολογοικοῖστορικὰς μελέτας καὶ κριτικὰς, ὡς καὶ ὑπὲρ τὰ ἑκατὸν διηγήματα καὶ μυθιστορήματα ζακυνθινῆς καὶ ἀθηναϊκῆς ὑποθέσεως, τῶν ὁποίων γνωστότερα κατέστησαν ἡ Μαργαρίτα Στέφα, καὶ ὁ κόκκινος βράχος. Ἐκ δὲ τῶν ὑπερτεσσαράκοντα θεατρικῶν του ἔργων δημοφιλέστερα ἔγιναν ἡ Στέλλα Βιολάντη καὶ ἡ Φωτεινὴ Σάντη, ὡς καὶ τινες κωμῳδίαί του.

Ἀλλὰ καὶ ἡ διὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν συμβολὴ τοῦ Ξενοπούλου εἶναι ἀξιολογώτατη, τόσον διὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ συγγραφὴν τριῶν τόμων παιδικοῦ θεάτρου, ὅσον καὶ διὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ 1896 ἐμπνευσμένην διεύθυνσιν τοῦ παιδικοῦ περιοδικοῦ «Διάπλασις τῶν παίδων», ὅπερ κατέστη τὸ ἀγαπημένον περιοδικὸν τῆς μαθητιώσης νεολαίας, ὡς συμμαρτυροῦμεν καὶ ἡμεῖς οἱ πάλαι ποτὲ εἰς αὐτὴν καταλεγόμενοι.

Κατ' Αὐγουστον τοῦ ἔτους τούτου ἠγγέλθη ἐκ Παρισίων ὁ θάνατος ἄλλου διαπρεποῦς μέλους τῆς Ἀκαδημίας τοῦ **Στέλιου Σεφεριάδου**, εἰς ἡλικίαν 78 ἐτῶν.

Ὁ Σεφεριάδης ἐγεννήθη τὸ 1873 εἰς τὴν Σμύρνην, ὅπου ὑπῆρχε τότε μέγα ἐνδιαφέρον διὰ τὴν ἐπιστημονικὴν καὶ λογοτεχνικὴν κίνησιν. Ἀριστοῦχος διδάκτωρ τῆς νομικῆς σχολῆς τῶν Παρισίων, ἐξελέγη τὸ 1919 ἑκτακτος καὶ μετὰ ἓν ἔτος τακτικὸς καθηγητὴς τοῦ διεθνοῦς δικαίου εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν. Τὸ 1935 ἐξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας.

Ὁ Σεφεριάδης συνέγραψε πλείστας ἐπιστημονικὰς πραγματείας, ἀναφερομένας κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς ζητήματα διεθνοῦς δικαίου λόγῳ δὲ τῆς εἰδικότητος του ταύτης ἡ Κυβέρνησις ἀνέθεσεν εἰς αὐτὸν τὴν ἀντιπροσώπευσίν της εἰς πολλὰς διεθνεῖς συσκέψεις καὶ συνέδρια. Ἡ ἐπιτυχεστάτη δρᾶσις του κατ' αὐτὰ ἔτυχε διεθνοῦς ἀναγνωρίσεως, δι' ἣν καὶ ἤξιώθη πλείστων τιμητικῶν διακρίσεων, ἀναγορευθεὶς, μεταξὺ ἄλλων ἐπίτιμος διδάκτωρ τῆς νομικῆς σχολῆς τῆς Μασσαλίας, καὶ κληθεὶς νὰ

δύση σειρὰν μαθημάτων εἰς τὴν ἀκαδημίαν διεθνοῦς δικαίου τῆς Χάγης καὶ εἰς τὰ Πανεπιστήμια τῶν Παρισίων καὶ τῆς Λυών.

Παρά τὴν ἐνεργὸν ἐπιστημονικὴν του δρᾶσιν, ὁ ἀείμνηστος Σεφεριάδης εὔρισκε καιρὸν νὰ ἀσχολῆται ἐπιτυχῶς καὶ περὶ τὴν προσφιλεῖ του λογοτεχνίαν, καὶ ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Στέφανος Μύρτας μετέφρασεν ἐμμέτρως τὴν Ἡλέκτραν καὶ τὸν Οἰδίποδα τύραννον τοῦ Σοφοκλέους, ὡς καὶ τὰ τραγούδια τοῦ λόρδου Βύρωνος «διὰ τὴν Ἑλλάδα» καὶ ἄλλα τινά. Ἐξέδωκε δὲ καὶ ποιητικὴν συλλογὴν ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἄπο τὸ συρτάρι μου», ὅπου, ὡς λέγει ὁ ἴδιος, ἂν καὶ δὲν γνωρίζῃ ἂν ἡ φύσις τὸν ἔχη πλάσει ποιητὴν, γνωρίζει πῶς πονεῖ σὲ κάθε τι «ποῦ κλαίει, τυραννιέται κι' ὑποφέρει.

Τὴν 21ην Ἰουνίου μετὰ βαθυτάτης λύπης ἠκούσθη ὁ ἀδόκητος θάνατος τοῦ ἐν πλήρει δράσει εὑρισκομένου ἔτι ἀκαδημαϊκοῦ καὶ γενικοῦ γραμματέως τῆς Ἀκαδημίας **Γεωργίου Π. Οἰκονόμου.**

Ὁ Γεώργιος Οἰκονόμος, γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις τὸ 1883, ἐκ Γορτυνίας δ' ἔλκων τὸ γένος, μετὰ τὸ πέρασ τῶν πανεπιστημιακῶν του σπουδῶν ἐν Ἀθήναις, συνεπλήρωσε ταύτας ἐν Γερμανίᾳ κυρίως καὶ ἐν Γαλλίᾳ καὶ Ἀγγλίᾳ. Ἐπιστρέψας εἰς Ἑλλάδα τὸ 1908, ἐσταδιοδρόμησε τὸ πρῶτον εἰς τὴν ἀρχαιολογικὴν ὑπηρεσίαν, καὶ ὡς ἔφορος ἀρχαιοτήτων ἐξετέλεσε σημαντικὰς ἀνασκαφὰς εἰς τὴν Μακεδονίαν, Ἀττικὴν, Πελοπόννησον καὶ Μικρὰν Ἀσίαν, δημοσιεύων τὰ σοφὰ πορίσματα τὰ προκύπτοντα ἐξ αὐτῶν, ὡς καὶ ἄλλας περισπουδάστους μελέτας ἐπὶ ἀρχαιολογικῶν θεμάτων.

Ἐκ τῶν πολυπληθῶν ἐπιστημονικῶν του μελετῶν ἀναφέρω ἐνδεικτικῶς τινὰς ἐξ αὐτῶν, ἧτοι τὴν ἀναφερομένην εἰς τὰς ἐπιγραφὰς τῆς Μακεδονίας, περὶ τῆς ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως λατρείας τῆς Ἀθηνᾶς Νίκης, περὶ τοῦ καλλιτεχνικοῦ ἐργαστηρίου τῶν Τράλλεων, περὶ τοῦ πηλίνου οἰκίσκου τοῦ ἐν Ἄργει Ἡραίου, Ναοποιοὶ καὶ Ἐσσηνες, *Eine Bergwerksurkunde aus Athen* κ. τ. λ.

Λόγω τῶν ἀξιολόγων καὶ ἐν πολλοῖς πρωτοτύπων μελετῶν του, ὁ Οἰκονόμος ἠξιώθη εὐμενεστάτων κριτικῶν ὑπὸ διεθνοῦς κύρους ἐπιστημόνων, καὶ ἔτυχε πολλῶν τιμητικῶν διακρίσεων ἐκ μέρους πανεπιστημίων, ἀκαδημιῶν, ἰνστιτούτων καὶ κυβερνήσεων.

Ὁ Οἰκονόμος διεκρίθη καὶ εἰς τὴν ἐξάσκησιν διαφόρων λειτουργημάτων καὶ ἀξιωματίων, ἅτινα τοῦ ἀνετέθησαν, ἧτοι ὡς σύμβουλος τῆς ἀρχαιολογικῆς ὑπηρεσίας, γενικὸς γραμματεὺς τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐται-

ρείας, διευθυντής τοῦ ἔθνικοῦ μουσείου, ὡς καὶ τοῦ νομισματικοῦ· διετέλεσε δὲ δις καὶ ὑπουργὸς τῆς Παιδείας.

Ἄν ὁμως ἡ ἐπιστήμη ὑπέστη δεινὸν πληγμὰ διὰ τοῦ προώρου θανάτου τοῦ Γεωργίου Οἰκονόμου, ὅλως ἰδιαίτερος ἤσθάνθη τοῦτο ἡ Ἐκαδημία Ἀθηνῶν, τῆς ὁποίας διετέλεσεν ἐπίλεκτον μέλος ἀπὸ τῆς ἰδρύσεώς της καὶ γενικὸς γραμματεὺς συνεχῶς ἀπὸ τοῦ 1934. Ἡ σύνεσις του, ἡ φιλεργία του, τὸ ἐξαίρετον ἠθὸς του, ὁ εὐγενὴς του χαρακτήρ, ἡ γλαφυρότης τοῦ ὕφους του, ἡ βαθεῖα ἑλληνομάθεια καὶ γλωσσομάθειά του, τὸ ἐπιστημονικὸν του κύρος κατέστησαν αὐτὸν πολυτιμότεον ἐκπρόσωπον τῆς Ἐκαδημίας, κατὰ τε τὰς ἐσωτερικὰς καὶ ἐξωτερικὰς αὐτῆς σχέσεις. Ἐννοεῖται ὅποιον δυσαναπλήρωτον κενὸν ἀφίνει ὁ θάνατος τοῦ Γεωργίου Οἰκονόμου εἰς τὴν Ἐκαδημίαν. Εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἑλληνικῆς ἐπιστήμης καὶ εἰδικώτερον τῆς Ἐκαδημίας τὸ ὄνομα τοῦ Γεωργίου Οἰκονόμου θὰ κατέχη πάντοτε ἰδιάζουσαν θέσιν ὡς ἐπιστήμονος, ὡς Ἕλληνας, ὡς ἀνθρώπου.

Κατὰ τὸ λῆγον ἔτος ἀπεβίωσαν καὶ δύο ἐκ τῶν ἀντεπιστελλόντων μελῶν: Ὁ ἑλβετὸς **Karl Renz**, διακριθεὶς διὰ τὰς ἐπιτυχεῖς του ἐρεῦνας διὰ τὴν γεωλογικὴν κατασκευὴν τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν καὶ τὴν παλαιοντολογικὴν μελέτην τῆς πανίδος αὐτῶν· καὶ ὁ **Paul Koschaker** γνωστὸς ἐκ τῶν σπουδαίων πραγματειῶν του τῶν ἀναφερομένων εἰς δυσχερῆ προβλήματα τοῦ ἑλληνικοῦ δικαίου.

Αἰωνία ἡ μνήμη τῶν εὐγενῶν τούτων σκαπανέων τῆς ἐπιστήμης, τῶν γραμμάτων καὶ τῶν καλῶν τεχνῶν.

*
* *

Κατὰ τὸ λῆγον ἔτος ἡ Ἐκαδημία ἐξέλεξε δύο νέα τακτικὰ μέλη, α') τὸν καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου κ. **Φαίδωνα Κουκουλέν**, συγγραφέα σπουδαίων μελετῶν ἀναφερομένων εἰς τὰς διαφόρους ἐκδηλώσεις τοῦ βίου τῶν Βυζαντινῶν, καὶ μάλιστα τοῦ τετρατόμου ἀξιολογωτάτου ἔργου του «Βυζαντινῶν βίος καὶ πολιτισμὸς»· καὶ β') τὸν δόκιμον καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου κ. **Βασίλειον Αἰγινήτην**, συγγραφέα ἀξιολόγων πραγματειῶν, ἀναφερομένων εἰς ζητήματα τῆς φυσικῆς, δημοσιευθεισῶν εἰς τὰ πρακτικὰ τῶν Ἐκαδημιῶν Παρισίων καὶ Ἀθηνῶν καὶ εἰς ἄλλα ἐπιστημονικὰ περιοδικά.

Ἄντεπιστέλλοντα μέλη ἐξελέγησαν κατὰ τὸ λῆγον ἔτος οἱ ἑξῆς:

Ὁ γυμνασιάρχης τοῦ παγκυπρίου γυμνασίου κ. **Κωνσταντῖνος**

Σπυριδάκης, συγγραφεὺς σπουδαίων μελετῶν ἀναφερομένων ἰδίως εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Κύπρου, εἷς τῶν ἡγετῶν τῆς πνευματικῆς κινήσεως τῆς μεγαλονήσου, καθοδηγὸς τῆς ἑλληνοπρεποῦς μορφώσεως τῆς νεολαίας καὶ ὁ μεγαλόφωνος κήρυξ τῶν ἔθνικῶν πόθων, τοὺς ὁποίους ὀλοφύχως συμμερίζεται ἢ ἔθνικῆ ψυχῇ.

Ὁ κ. **Περικλῆς Βιζουκίδης**, διδάκτωρ τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Βερολίνου, διαπρεπὴς καθηγητὴς τῆς νομικῆς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Θεσσαλονίκης, συγγραφεὺς περισπουδάστων μελετῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ἀναφέρω τὴν περὶ τῆς δίκης τοῦ Σωκράτους καὶ τὴν πρώτην ἐν Ἑλλάδι κριτικὴν ἔκδοσιν λατινικοῦ κειμένου, τοῦ ἑλληνορωμαίου κριτικοῦ, τοῦ γνωστοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα Gajus.

Ἐκ τῶν ἀλλοδαπῶν ἐξελέγησαν ἀντεπιστέλλοντα μέλη οἱ ἑξῆς :

Ὁ καθηγητὴς τῆς κλασσικῆς φιλολογίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Oslo καὶ μέλος τῆς Νορβηγικῆς Ἀκαδημίας **Sam Eitrem**, συγγραφεὺς περισπουδάστων πραγματειῶν, ἀναφερομένων εἰς τὴν ἀρχαίαν θρησκείαν, μαγείαν, μαντικὴν καὶ μυθολογίαν, δημοσιεύσας ἐπὶ τούτοις καὶ σειρὰν φιλελληνικῶν ἄρθρων εἰς τὰς ἐφημερίδας τοῦ Oslo.

Ὁ **Hidenaka Tanaka**, καθηγητὴς εἰς τὸ Kioto τῆς Ἰαπωνίας καὶ ἐπίτιμος διδάκτωρ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἀσχολούμενος ἀκαμάτως περὶ τὰ ἑλληνικὰ καὶ λατινικὰ γράμματα, μεταφράσας μεταξὺ ἄλλων τὰ ὁμηρικὰ ἔπη καὶ τὰς τραγωδίας τῶν κλασσικῶν εἰς τὴν ἰαπωνικὴν.

Ὁ Γάλλος γλύπτης καὶ τακτικὸν μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν Παρισίων **Louis Aimé Lejeune**, ὅστις ἐμπνεόμενος ἐκ τῶν ἔργων τῆς κλασσικῆς τέχνης, ἐξεπόνησε περίφημα ἔργα γλυπτικῆς.

*
* *

Ἡ Ἀκαδημία, κατὰ τὸ λῆγον ἔτος, παρ' ὅλας τὰς οἰκονομικὰς τῆς δυσχερείας ἐπετέλεσε κατὰ δύναμιν τὸν ὑψηλὸν αὐτῆς προορισμόν. Τοιοῦτοτρόπως ἐγένοντο κατ' αὐτὸ διάφοροι ἐπιστημονικαὶ ἀνακοινώσεις, ὡς καὶ τινες ἐκλαϊκευτικαὶ ὀμιλῆσαι ἐπὶ ἐπιστημανικῶν θεμάτων. Ἐξεφωνήθησαν δὲ κατὰ τὰς πανηγυρικὰς τῶν συνεδρίας οἱ ἀρμόζοντες λόγοι. Εἰς τὴν ἔκδοσιν τῶν πρακτικῶν καὶ πραγματειῶν αὐτῆς ἐπῆλθεν ἐνημερότης, καὶ εὐρίσκονται ἀκόμη ὑπὸ ἐκτύπωσιν οἱ τόμοι τῶν ἐτῶν 1950 καὶ 1951.

Σπουδαιοτάτην ἐπιστημονικὴν συμβολὴν παρέσχον καὶ τὰ ἀρχεῖα τῆς Ἀκαδημίας, διὰ τῆς περισυλλογῆς ὑλικοῦ καὶ τῶν ἐκδόσεών των.

Ἐννοεῖται πόσον ἡ ἐργασία τῶν ἀρχείων, παρὰ τὰς ἐντόνους προσπάθειάς τῶν διευθυντῶν καὶ τοῦ προσωπικοῦ τῶν, προσκόπτει, λόγῳ τῶν γλίσχρων οἰκονομικῶν μέσων καὶ ἰδίως λόγῳ τῆς μὴ πληρώσεως τῶν κενωθεισῶν θέσεων. Πάντως, λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς σπουδαιότητος τῶν ἀρχείων διὰ τὴν ἐπιστήμην, εἶναι ἀπαραίτητος ἡ πλήρωσις τῶν κενῶν θέσεων, ἀπαλασσομένης συγχρόνως τῆς Ἀκαδημίας τῶν δεσμευτικῶν διατάξεων τοῦ νόμου 1863/51, ἐφόσον εἰς τὰ ἀρχεῖα εἶναι ἀπαραίτητος ἡ πρόσληψις εἰδικευμένων ὑπαλλήλων.

Τὸ μεταξὺ τῶν συμβούλων του περιλαμβάνον τρεῖς ἀκαδημαϊκοὺς, ὑπὸ τὴν γενικὴν ἐποπτείαν τοῦ ἀκαμάτου συναδέλφου κ. Σπυρίδωνος Δοντᾶ, λειτουργοῦν ὑδροβιολογικὸν Ἰνστιτούτον ἐξηκολούθησε καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο τὴν πολύτιμον δρᾶσίν του διὰ τῶν ἐπιστημονικῶν του ἐρευνῶν καὶ δημοσιευμάτων. Ἄς ἐλπίζωμεν ὅτι χάρις εἰς τὴν ἐπιτελουμένην ὑπ' αὐτοῦ ἐργασίαν θὰ ἀποβῇ ἡ ἰχθυοφαγία προσιτωτέρα εἰς τὰ λαϊκὰ βαλάντια.

*
* *

Ἡ Ἀκαδημία, κατὰ τὸ ὑπόλογον ἔτος, ἐνισχύθη πῶς διὰ διαφόρων κληροδοτημάτων καὶ δωρεῶν. Τοιοῦτοτρόπως ὁ ἀείμνηστος γενικὸς γραμματεὺς τῆς Ἀκαδημίας **Γεώργιος Οἰκονόμος** κατέστησε γενικὸν κληρονόμον τῆς περιουσίας του τὴν Ἀκαδημίαν, ὑπὸ ὠρισμένους ὅρους.

Ὁ ἀείμνηστος καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου **Ἰωάννης Κατσαρᾶς** διὰ διαθήκης του κατέλιπεν ὑπὸ ὠρισμένους ὅρους εἰς τὴν Ἀκαδημίαν 56 μετοχὰς τῆς Τραπεζῆς Ἑλλάδος πρὸς ἐνίσχυσιν ἐπιστημονικῶν ἐργασιῶν καὶ προκήρυξιν βραβείων.

Ἡ **ἐλληνικὴ λαογραφικὴ ἐταιρεία** ἔθεσεν εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Ἀκαδημίας τὸ ποσὸν δρ. 6.000.000 διὰ τὴν ὀργάνωσιν ἀρχείου πρὸς συλλογὴν μελωδιῶν καὶ ἄλλου λαογραφικοῦ ὕλικου, ἐν συνεργασίᾳ μετ' αὐτῆς.

Ἡ **Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος** προσέφερε 15.000.000 δραχμῶν διὰ τὴν ἐκπροσώπησιν τῆς Ἀκαδημίας εἰς τὸ βυζαντινολογικὸν συνέδριον τοῦ Παλέρμου.

Ἀνώνυμος ἐδώρησεν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν 200 μετοχὰς τῶν ἐλληνικῶν σιδηροδρόμων.

Οἱ κύριοι **Ἐ. Ἰωαννίδης** καὶ **Ἰ. Περβανίδης** προσέφεραν 1.000.000 δραχμῶν πρὸς προμήθειαν δίσκων φωνοληψίας.

Ὁ ἐν Βερολίῳ ὁμογενῆς **Νικόλαος Οἰκονόμου**, μετ' εἰσήγησιν τοῦ συναδέλφου κ. Ἰω. Καλιτσουνάκη, ἐδώρησεν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν χαλυβδίνας βιβλιοθήκας διὰ τὴν βιβλιοθήκην τῆς, ἀξίας 15.700 μάρκων.

Ἡ **Ἐμπορικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος** καθιέρωσεν εἰς μνήμην τοῦ ἀποβιώσαντος ἱδρυτοῦ τῆς Γρηγορίου Ἐμπεδοκλέους, εἰς τὸ διηνεκές, ἐτήσιον βραβεῖον πρὸς βράβευσιν, κατὰ τὴν κρίσιν τῆς Ἀκαδημίας, τῆς καλυτέρας συγγραφῆς, ἀφορώσης τραπεζικὰ θέματα. Τὸ ποσὸν τοῦ βραβείου τούτου διὰ τὸ πρῶτον ἔτος καθωρίσθη εἰς 5.000.000 δραχμῶν.

Πρὸς πάντας τοὺς ὀπωσδήποτε ἐνισχύσαντας τὸ ἔργον τῆς Ἀκαδημίας ἐκφράζει αὕτη τὰς ἐγκαρδίους τῆς εὐχαριστίας, τόσον διὰ τὴν ὕλικὴν ἐνίσχυσιν ὅσον καὶ διὰ τὴν διατρανουμένην τοιουτοτρόπως ἐκτίμησιν πρὸς τὸ ἔργον τῆς.

Ἀποφάσει τῆς ὀλομελείας τῆς Ἀκαδημίας ἀνεκηρύχθησαν εὐεργέται αὐτῆς ὁ ἀείμνηστος **Γεώργιος Οἰκονόμος** καὶ συμφώνως πρὸς ὄρον τῆς διαθήκης του καὶ οἱ γονεῖς του **Παναγιώτης** καὶ **Αἰκατερίνη**, ὡς παράγοντες τῆς περιουσίας.

Ἀνεκηρύχθησαν ἐπίσης εὐεργέται οἱ ἀείμνηστοι **Δημήτριος Λαμπαδάριος**, **Ἀλέξανδρος Διομήδης**, **Εὐθυμία σύζυγος Νικολάου Μερτσάρη**, τῶν ὁποίων αἱ κληροδοσίαι ἀνηγγέλθησαν εἰς προηγούμενα ἔτη.

Δωρηταὶ δὲ ἀνεκηρύχθησαν ὁ ἀείμνηστος **Ἰωάννης Κατσαρᾶς**, ὁ κ. **Νικόλαος Οἰκονόμου** καὶ τὸ **Μετοχικὸν ταμεῖον πολιτικῶν ὑπαλλήλων**.

Ἐφέτος εὐτυχῶς δὲν ἔχομεν νὰ ἀπευθύνωμεν παράπονα διὰ κρατικὴν ἀδιαφορίαν πρὸς τὸ Ἴδρυμα. Χάρις εἰς τὰς ἀόκνους προσπάθειας τοῦ Προέδρου τῆς Ἀκαδημίας κ. Γεωργίου Μαριδάκη, εἰς τὰς ὁποίας ἔτεινεν εὐήκοον οὖς ὁ πρῶην ὑπουργὸς τῶν οἰκονομικῶν κ. Γεώργιος Μαῦρος, ἀνεκοινώθη ἀπόφασιν τῶν Ὑπουργῶν Οἰκονομικῶν καὶ Ἐθνικῆς Παιδείας, δι' ἧς καθορίζεται συνδρομὴ τοῦ Δημοσίου πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς Ἀκαδημίας καὶ τῶν εἰς αὐτὴν προσηρτημένων ἀρχείων, τὸ ποσὸν δρ. 400.000.000¹.

Ἡ τὸ πρῶτον μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς χώρας γενομένη σημαντικὴ αὕτη οἰκονομικὴ ἐνίσχυσις τῆς Ἀκαδημίας, προκαλεῖ τὴν εὐγνώμονα τῆς Ἀκαδημίας ἀναγνώρισιν καὶ τὰς θερμοτάτας αὐτῆς εὐχαριστίας.

¹ Τὸ ποσὸν τοῦτο, κατόπιν νεωτέρας ἀποφάσεως, περιορίσθη εἰς τὸ ἥμισυ.

Ἐν τῶν πρώτων μελημάτων τῆς Ἀκαδημίας, χάρις εἰς τὴν ἐνίσχυσιν ταύτην, θὰ εἶναι ἡ ἀνασυγκρότησις καὶ τακτοποίησις τῆς βιβλιοθήκης αὐτῆς εἰς τοὺς ἐκκενωθέντας ὑπὸ τοῦ νομισματικοῦ μουσείου χώρους τῆς. Σημειωτέον ὅτι ἡ βιβλιοθήκη τῆς Ἀκαδημίας, ὁσημέραι πλουτιζομένη, ἔχει μέγαν πλοῦτον συγγραμμάτων καὶ πρὸ πάντων ἐπιστημονικῶν περιοδικῶν, τὰ ὁποῖα ταξινομούμενα καὶ εἰς χρῆσιν τοῦ ἐπιστημονικοῦ κοινοῦ τιθέμενα θὰ ἐξυπηρετήσουν πολὺ τὰς ἐπιστημονικὰς αὐτοῦ προσπάθειας.

Ἡ Ἀκαδημία λόγῳ οἰκονομικῶν δυσχερειῶν δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀντιπροσωπευθῇ εἰς συνέδρια καὶ ἰωβιλαῖα εἰς τὰ ὁποῖα προσεκλήθη. Κατ' ἐξάρεσιν ἀντεπροσωπεύθη εἰς τὸν ἑορτασμόν τῆς πεντηκονταετηρίδος τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Γλασκώβης καὶ εἰς τὸ βυζαντινολογικόν συνέδριον τοῦ Παλέρμου. Ἐπίσης δ' ἀντεπροσωπεύθη εἰς ἔθνικὰς ἑορτὰς καὶ ἰωβιλαῖα τοῦ ἐσωτερικοῦ.

*
* *

Συμφώνως πρὸς τὴν συντακτικὴν ἀπόφασιν καὶ τὸν ὄργανισμόν τῆς Ἀκαδημίας, ἐν τῶν μέσων πρὸς πλήρωσιν τοῦ σκοποῦ τῆς εἶναι καὶ ἡ ἐπιβράβευσις συγγραφῶν καὶ ἔργων ἀρετῆς.

Α'.) Μετὰ πρότασιν τῆς πρώτης τάξεως τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν καὶ ἔγκρισιν τῆς ὀλομελείας ἀπονέμεται ἔπαινος εἰς τοὺς ἑξῆς:

α'.) Εἰς τὸν διευθυντὴν τοῦ δημοτικοῦ σχολείου Ἀκράτας κ. **Βασίλειον Ράπτην**, διὰ τὴν πρωτοβουλίαν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον του, ὅπως ὀργανώσῃ σχολικὸν κήπον καὶ δημιουργήσῃ ἐν αὐτῷ πρότυπον φυτώριον διὰ τε τὴν μόρφωσιν μαθητῶν καὶ τὴν γενικωτέραν ἐξυπηρέτησιν τῶν εἰς δενδρύλλια ἀναγκῶν τῶν 22 κοινοτήτων τῆς περιφέρειας.

β'.) Εἰς τὸν ἱερομόναχον τῆς μονῆς Προφήτου Προδρόμου Δεσφίνης Παρνασσίδος **Χριστόφορον Γεωργαντᾶν**, διὰ τὴν ἀπὸ εἰκοσαετίας ἐπιδειχθεῖσαν ἐξαιρετικὴν δραστηριότητα αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς δενδροκομίας τῆς περιφέρειας καὶ διὰ τὴν πρὸς τοὺς κατοίκους Δεσφίνης διδασκαλίαν ἐν σχέσει πρὸς τὴν διάδοσιν καὶ βελτίωσιν τῆς δενδροκομίας.

γ'.) Εἰς τὸν ψυχίατρον κ. **Κωνσταντῖνον Κατσαρᾶν**, διὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ διάδοσιν εἰς τὸ κοινὸν ἐκλαϊκευτικῶν δημοσιευμάτων πρὸς μετὰδοσιν ὠφελίμων ὑγιεινῶν καὶ κοινωνικῶν γνώσεων.

Βραβεῖον ἀπονέμεται εἰς τὴν **ἰατρικὴν ἐταιρείαν Καβάλας**, ἥτις ἀπὸ τῆς συστάσεώς της, τὸ 1920, φροντίζει διὰ τὴν περίθαλψιν

πολλῶν ἀπόρων φυματικῶν καὶ ἴδρυσε θεραπευτήριον 30 κλινῶν, ἐπεκταθὲν εἰς 100 κλίνας, καὶ βραδύτερον, χάρις εἰς κρατικὴν ἐπιχορήγησιν, εἰς 250 κλίνας, ἐξυπηρετοῦν τὰς ἀνάγκας ὀλοκλήρου τοῦ νομοῦ.

Β΄.) Προτάσει τῆς δευτέρας τάξεως τῶν γραμμάτων καὶ καλῶν τεχνῶν καὶ μετ' ἔγκρισιν τῆς ὀλομελείας, ἀπονέμεται ἔπαινος εἰς τὸν κ. **Κωνσταντῖνον Ἡλιάδην** διὰ τὸ ἔργον του «Ἡ Χάλκη τῆς Δωδεκανήσου», εἰς τὸν κ. **Νικόλαον Σπυρόπουλον** διὰ τὸ ἔργον του «Ἡράκλειτος», καὶ εἰς τὸν **Φιλοτεχνικὸν ὄμιλον Χίου** διὰ τὰς προσπαθείας του πρὸς ἀνύψωσιν τοῦ πνευματικοῦ ἐπιπέδου τῆς νήσου.

Βραβεῖον ἀπονέμεται εἰς τὸ ἐνταῦθα δρῶν σωματεῖον «**Ἐστία Νέας Σμύρνης**», ἐπὶ τῇ συμπληρώσει εἰκοσιπενταετοῦς ἀξιολόγου πνευματικῆς καὶ κοινωφελοῦς ἐν γένει δράσεως.

Γ΄.) Κατόπιν προτάσεως τῆς τρίτης τάξεως τῶν ἠθικῶν καὶ πολιτικῶν ἐπιστημῶν καὶ ἐγκρίσεως τῆς ὀλομελείας ἀπονέμεται τὸ ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ ἰδρύματος τῆς Εὐαγγελιστρίας Τήνου καθορισθὲν βραβεῖον ἐκ δραχμῶν 2.640.000 διὰ τὸ καλύτερον θεολογικὸν ἔργον τοῦ 1950, εἰς τὸν καθηγητὴν τῆς θεολογικῆς σχολῆς κ. **Παναγιώτην Τρεμπέλαν**, διὰ δύο θεολογικά του ἔργα, δημοσιευθέντα τὸ 1950 (Ὁμιλητικὴ Μικρὸν εὐχολόγιον, κατὰ τοὺς ἐν Ἀθήναις ἰδίως κώδικας).

Δ΄.) Προτάσει τῆς τρίτης τάξεως καὶ ἐγκρίσει τῆς ὀλομελείας ἀπονέμεται τὸ ἀργυροῦν μετάλλιον εἰς τὴν ἐρίτιμον δέσποιναν **Ἰουλίαν Νικολάου Καρόλου**. Ἡ κυρία Ἰουλία Καρόλου, τιμηθεῖσα διὰ τῆς εὐνοίας καὶ φιλίας τῆς ἀειμνήστου Βασιλίσσης Ὑόλγας, τῆς ὁποίας συνέγραψε καὶ γλαφυρὰν βιογραφίαν, ὑπῆρξεν ἀκαταπόνητος συνεργάτις αὐτῆς εἰς ἔργα φιλαλληλίας, ὡς εἰς τὸ τῆς ὑποδειγματικῆς λειτουργίας τοῦ θεραπευτηρίου «Εὐαγγελισμός», τῶν γυναικείων φυλακῶν, τοῦ ἐφηβείου καὶ ἄλλων φιλανθρωπικῶν ἰδρυμάτων. Ὅτε δὲ ἡ Πατρίς ἀπεδύθη εἰς τοὺς ἀμυντικούς καὶ ἀπελευθερωτικούς ἀγῶνας συνώδευε τὴν αἰοίδιμον Βασίλισσαν εἰς τὰ στρατιωτικὰ νυσοκομεῖα, παρηγοροῦσα, ἀνακουφίζουσα καὶ ἐνισχύουσα τοὺς γενναίους τῆς Πατρίδος προμάχους.

Ἐκεῖ ὁμως ὅπου ἡ κυρία Ἰουλία Καρόλου ἀνέπτυξεν ἀξιαθαύμαστον φιλανθρωπικὴν δρᾶσιν εἶναι τὸ εὐαγὲς καθίδρυμα τῆς Ἐλεήμονος ἐταιρείας, τὸ Γηροκομεῖον, ὅπου περιθάλλονται ἄνω τῶν 600 γερόντων. Ἐπὶ 50 ὀλόκληρα ἔτη εἰργάσθη ὡς σύμβουλος καὶ ἀπὸ τοῦ 1936 ὡς πρόεδρος τοῦ Ἰδρύματος, μεθ' ὅλως ἐξαιρέτου ἀφοσιώσεως, φροντίζουσα ἀκαταπονήτως, καὶ πολλὰκις ἐν μέσῳ ἀφαντάστων δυσχερειῶν,

ιδίως κατά τούς μαύρους χρόνους τῆς κατοχῆς, οὐ μόνον διὰ τὴν ὑλικὴν συντήρησιν τῶν περιθαλπομένων, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ψυχικὴν αὐτῶν ἀνακούφισιν, προσπαθοῦσα νὰ ρίπτῃ βάλαμον παρηγορίας εἰς τὰς πονεμένας ψυχὰς των.

Ἐν τέλει ἡ Ἀκαδημία ἐθεώρησεν ἐπιβεβλημένον καθῆκον αὐτῆς νὰ τιμῆσῃ διὰ τοῦ ἀργυροῦ μεταλλίου τῆς τὸ **ἑλληνικὸν ἐκστρατευτικὸν σῶμα Κορέας**, τὸ ὁποῖον ἡρωικῶς μαχόμενον κατ' ἀντιθέων δυνάμεων, κατώρθωσε διὰ τῆς ἐξόχου φιλοπατρίας του, ὡς καὶ τῆς ἀκαταβλήτου γενναιότητος καὶ αὐτοθυσίας του, νὰ τιμῆσῃ ἑαυτὸ καὶ νὰ προσφέρῃ εἰς τὴν αἰώνιαν Ἑλλάδα νέον τίτλον τιμῆς καὶ διεθνοῦς ἀναγνωρίσεως. Εἰς τὰ δοξασμένα παιδιὰ τοῦ Ἔθνους, τὰ ὁποῖα μάχονται ὑπὲρ βωμῶν καὶ ἐστιῶν καὶ τῆς παγκοσμίου ἐλευθερίας, ἅς εἶναι αἰωνία ἡ εὐγνωμοσύνη τῆς Πατρίδος, ἡ τιμὴ καὶ ἡ δόξα!

ΜΕΓΑΛΕΙΟΤΑΤΕ,

Τιοαύτῃ εἶναι εἰς γενικωτάτας γραμμὰς ἡ δρᾶσις τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν κατὰ τὸ ἔτος 1951. Τόσον διὰ τῶν ἐπιστημονικῶν ἀνακοινώσεων καὶ ὁμιλιῶν, ὅσον καὶ διὰ τῆς δημοσιεύσεως τῶν πρακτικῶν καὶ τῶν πραγματειῶν καὶ τῶν δελτίων τῶν ἀρχείων τῆς, ὡς καὶ διὰ τῆς ἐπιβραβεύσεως συγγραμμάτων καὶ ἔργων ἀρετῆς, ἡ Ἀκαδημία, παρ' ὅλας τὰς προβληθείσας δυσχερείας, ἐπετέλεσε, κατὰ τὸ δυνατόν, καὶ κατὰ τὸ λῆγον ἔτος τὴν ἱεράν τῆς ἀποστολήν.

Ἄς ἐλπίζωμεν ὅτι κατὰ τὸ νέον ἔτος θὰ ἀποδώσῃ, μετὰ τὴν βοήθειαν τοῦ Ὑψίστου, τοῦ ἐπιστέφοντος πᾶν ἀγαθὸν ἔργον, ἔτι πλουσιωτέρους καρπούς.

ΒΑΣΙΛΕΥ,

Ἡ Ἀκαδημία εὐχαριστεῖ θερμῶς τὴν ὑμετέραν Μεγαλειότητα διὰ τὴν παρουσίαν κατὰ τὴν σημερινὴν πανηγυρικὴν συνεδρίαν, θεωροῦσα τοῦτο ὡς δεῖγμα ἐνδιαφέροντος διὰ τὸ ἔργον τῆς Ἀκαδημίας καὶ τὴν πρόδον τῶν ἐπιστημῶν, τῶν γραμμάτων καὶ καλῶν τεχνῶν.

Γ

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟΝ

α. — ΕΥΡΕΤΗΡΙΟΝ ΚΑΤΑ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ

1. — ΛΟΓΟΙ — ΟΜΙΛΙΑΙ — ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΑΜΑΝΤΟΣ ΚΩΝΣΤ. — Εισήγησις περί τῆς ἐκδιδομένης ἐν Βιέννῃ νέας Βυζαντινῆς Ἐπετηρίδος	136
ΓΕΡΟΥΔΑΝΟΣ ΜΑΡ. — Παρουσίασις τοῦ συγγράμματος τοῦ Ἄ. Ἀσπιώτη “Ἡ ἀρρώστεια καὶ ἡ ψυχὴ” Ἀθήναι 1951	81
ΓΕΡΟΥΔΑΝΟΣ ΜΑΡ. — “Ὅρια ἱατρικῆς ἐπιγνώσεως”	134
ΔΟΝΤΑΣ ΣΠΥΡ. — “Τὰ ἐλλείματα τῆς διατροφῆς τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ”	135
ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΕΜΜ. — Εισήγησις κατὰ τὸν ἑορτασμὸν τῆς ἐπετείου τῆς 28ης Ὀκτωβρίου 1940	172
ΖΕΓΓΕΛΗΣ ΚΩΝΣΤ. — Παρουσίασις τοῦ βιβλίου τοῦ Ν. Τσιρογιάννη “Χημεία ὀργανικῶν χρωμάτων” Ἐκδ. β’ Ἀθήναι 1950	106
ΛΥΚΟΥΔΗΣ ΣΤΥΛ. — Παρουσίασις τοῦ συγγράμματος τοῦ Κ. Ἀλεξάνδρη “Ἡ θαλασσία δόνα- νομίς εἰς τὴν ἀρχαίαν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος” Ἀθήναι 1950	108
ΜΑΡΙΔΑΚΗΣ ΓΕΩΡΓ. — “Ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις ὡς ἔκφρασις τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πνεύματος”	40
ΜΑΡΙΔΑΚΗΣ ΓΕΩΡΓ. — “Ἐν προηγούμενον τῆς δίκης τῆς Νυρεμβέργης ἐκ τῆς ἀρχαίας ἑλληνι- κῆς ἱστορίας	267
ΜΠΑΛΑΝΟΣ ΔΗΜ. — Ἐκθεσις περί τῶν ἀπονεμηθέντων ἐπαίνων καὶ βραβείων ἀναγνωσθεῖσα κατὰ τὴν πανηγυρικὴν συνεδρίαν τῆς 27ης Δεκεμβρίου	285
ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ ΓΕΩΡΓ. — Ἐκθεσις περί τῶν ἀπονεμηθέντων ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας ἐπαίνων καὶ βραβείων ἀναγνωσθεῖσα κατὰ τὴν πανηγυρικὴν συνεδρίαν τῆς 24ης Μαρτίου	61
ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ ΜΙΧ. — Παρουσίασις τῶν ἔργων του : 1) Ἱστορία τῆς Φυσικομαθηματικῆς Σχο- λῆς τοῦ Ἐθνικοῦ καὶ Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου (Ἐκατονταετηρίς 1837 — 1937). Τεῦχ. Α’. Γενικὴ ἐξέλιξις τῆς Σχολῆς. Ἔργαστήρια, Μουσεῖα. Ἐν Ἀθήναις 1948. 2) Tables chronologiques d’Histoire des Sciences au XVI siècle pour ce qui regarde le monde Grec. Paris 1949	71
ΣΩΤΗΡΙΟΥ Γ. — Παρουσίασις τοῦ συγγράμματος τοῦ Π. Μπρατσιώτη, “Ἡ ἀποκάλυψις τοῦ Ἰωάννου”	18
ΧΑΡΙΤΩΝΙΔΗΣ ΧΑΡ. — “Ἐπιτάφιος εἰς τοὺς ἐν τῇ Βορείῳ Ἠπείρῳ καὶ Μακεδονίᾳ πεσόντας”	174

2.— ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑΙ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ

ΑΜΠΟΥ Γ. Ν. — Τὸ σέλας τῆς 19ης Αὐγούστου 1950 φωτογραφηθὲν ἐν Ἑλλάδι	8
ΑΝΔΡΩΤΟΠΟΥΛΟΣ ΠΑΝ. — Ἡ καταγωγὴ τῆς ἐλαίας	224
ΒΟΓΙΑΤΖΑΚΗΣ ΕΜΜ. — Φασικά διαγράμματα ὀξέως καὶ φωτικῶν ἐλαίων	111
ΔΟΝΤΑΣ ΣΠΥΡ. — Ἡ αὐτοβιογραφία τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἱατροῦ Δημητρίου Στ. Σταμα- τιάδου (1810 — 1889)	188

ΖΗΣΗΣ ΒΑΣ. Γ. - Αίτια τῶν χρωματικῶν ἀλλοιώσεων εἰς τὰς γραπτὰς στήλας τῆς Δημητριάδος	99
ΓΣΑΑΚΙΔΗΣ ΚΩΝΣΤ. - Ἡ σχινοκαρπία τῆς ἐλαίας	84
ΚΑΝΑΤΣΟΥΛΙΣ Α. - General Statement on the «Teleelectrocardiograph»	137
ΚΑΡΑΠΗΠΕΡΗΣ ΛΕΩΝ. Ν. - Συμβολή εἰς τὸ πρόβλημα τῆς ταξινομήσεως τῶν χειμερινῶν καὶ θερινῶν περιόδων	95
ΚΟΥΜΑΡΙΣ J. G. - Onomatologie Anthropologique.	118
ΛΟΥΜΟΣ ΣΑΡΑΝΤΟΣ Κ. - Βιολογικαὶ μεταβολαὶ εἰς τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς	258
ΛΥΚΟΤΑΗΣ ΣΤΥΛ. - ΜΑΝΟΥΣΑΚΗΣ ΕΜΜ. - Περὶ τοῦ ἀγάλματος τοῦ κοινῶς λεγομένου "Ἐφρη- θος τῶν Ἀντιοθηρών," τίνα παριστάνει καὶ τί ἀλληγορεῖ.	73
ΜΑΝΟΥΣΑΚΗΣ ΕΜΜ. - Ἡ ἐκ πολεμικῶν τραυμάτων θνησιμότης κατόπιν ὤρισμένων ἀνακαινί- σεων εἰς τὴν Ὑγειονομικὴν τακτικὴν.	19
ΜΑΝΟΥΣΑΚΗΣ ΕΜΜ. - Ἡ κατὰ τοῦ βιολογικοῦ πολέμου ἄμυνα	148
ΜΑΝΟΥΣΑΚΗΣ ΕΜΜ. - Περὶ τῆς ὕγειονομικῆς προπαρασκευῆς καὶ ὀργανώσεως τῆς χώρας. Νέαι κατευθύνσεις	196
ΠΑΝΟΠΟΥΛΟΣ Γ. - ΚΑΨΑΣΚΗΣ Δ. - Παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν μεθόδων ἀναζητήσεως ἰχθῶν ἀλά- των κοκαίνης	77
ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΑΚΗΣ ΣΤΕΦ. - Περὶ τοῦ φαινομένου τῆς ὀμίχλης ἐξ ἐξατμίσεως ἢ φαινομένου τοῦ "ἀρκτικοῦ θαλασίου καπνοῦ," εἰς ἑλληνικὰς θαλάσσας	219
ΠΕΡΤΣΗΣ ΜΙΧ. - Περὶ τῆς σταθερότητος τῆς χημικῆς συστάσεως καὶ τῆς θερμοκρασίας τῶν ἑλληνικῶν μεταλλικῶν πηγῶν	25
ΧΡΥΣΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ ΕΠΑΜ. - Νέαι πηγαὶ τοῦ Χρονικοῦ τῆς Μονεμβασίας	166
ΨΑΡΙΑΝΟΣ Π. - ΧΑΡΑΛΑΜΠΑΚΗΣ Σ. - Συμβολή εἰς τὴν γεωλογίαν τῆς νήσου Γούρου	237
ΧΑΝΤΗΑΚΙΣ JEAN. - Sur une relation entre les valeurs moyennes mensuelles de la radiation Solaire observée à 12 stations de l'hémisphère Nord	208

3.—ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑΙ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΜΗ ΔΗΜΟΣΙΕΤΟΜΕΝΑΙ

ΑΜΑΝΤΟΣ ΚΩΝΣΤ. - Βίος Ἰωάννου Βατάτση ὡς ἀγίου	111
ΒΕΗΣ ΝΙΚ. - Τὰ χειρόγραφα τῶν Ἀμπελακίων τῆς Θεσσαλίας.	18
ΒΕΗΣ ΝΙΚ. - Τὰ χρονικά τῶν Ἀμπελακίων τῆς Θεσσαλίας.	77
ΧΑΤΣΗΣΑΡΑΝΤΟΣ ΧΑΡ. - ΚΑΝΕΛΛΗΣ ΑΝΤ. - Ἑλληνικὴ ζωολογικὴ βιβλιογραφία	38

β. — ΕΥΡΕΤΗΡΙΟΝ ΚΑΘ' ὙΛΗΝ

	Σελ.
Ἀνθρωπολογία	
ΚΟΥΜΑΡΙΣ J. G. - Onomatologie Anthropologique.	118
Ἀρχαιολογία	
ΛΥΚΟΥΤΗΣ ΣΤΥΛ. - ΜΑΝΟΥΣΑΚΗΣ ΕΜΜ. - Περὶ τοῦ ἀγάλματος τοῦ κοινῶς λεγομένου "Ἐφε- βος τῶν Ἀντικυθέρων," τίνα παριστάνει καὶ τὴ ἀλληγορεῖ.	73
Ἀστρονομία	
ΑΜΠΟΤ Γ. Ν. - Τὸ σέλας τῆς 19ης Αὐγούστου 1950 φωτογραφηθὲν ἐν Ἑλλάδι	8
ΧΑΝΘΑΚΙΣ JEAN. - Sur une relation entre les valeurs moyennes mensuelles de la radiation Solaire observée à 12 stations de l'hémisphère Nord	208
Βιογραφίαι	
ΔΟΝΤΑΣ ΣΠΥΡ. - Ἡ αὐτοβιογραφία τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἰατροῦ Δημητρίου Στ. Σταμα- τιάδου (1810 - 1889)	188
Βιολογία	
ΛΟΤΜΟΣ ΣΑΡΑΝΤΟΣ Κ. - Βιολογικαὶ μεταβολαὶ εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς	258
Γεωλογία	
ΨΑΡΙΑΝΟΣ Π. - ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΑΚΗΣ Σ. - Συμβολὴ εἰς τὴν γεωλογίαν τῆς νήσου Γούραου	237
Ζωολογία	
ΧΑΤΖΗΣΑΡΑΝΤΟΣ ΧΑΡ. - ΚΑΝΕΛΛΗΣ ΑΝΤ. - Ἑλληνικὴ ζωολογικὴ βιβλιογραφία	38
Ἱατρικὴ	
ΜΑΝΟΥΣΑΚΗΣ ΕΜΜ. - Ἡ ἐκ πολεμικῶν τραυμάτων θνησιμότης κατόπιν ὤρισμένων ἀνακαινί- σεων εἰς τὴν Ὑγειονομικὴν τακτικὴν.	19
ΜΑΝΟΥΣΑΚΗΣ ΕΜΜ. - Ἡ κατὰ τοῦ βιολογικοῦ πολέμου ἄμυνα	148
ΜΑΝΟΥΣΑΚΗΣ ΕΜΜ. - Περὶ τῆς ὕγειονομικῆς προπαρασκευῆς καὶ ὀργανώσεως τῆς χώρας. Νεαὶ κατευθύνσεις	196
Ἱστορία	
ΑΜΑΝΤΟΣ ΚΩΝΣΤ. - Βίος Ἰωάννου Βατάτση ὡς ἀγίου	111
ΒΕΗΣ ΝΙΚ. - Τὰ χειρόγραφα τῶν Ἀμπελακίων τῆς Θεσσαλίας.	18

	Σελ.
ΒΕΗΣ ΝΙΚ. - Τὰ χρονικά τῶν Ἀμπελακίων τῆς Θεσσαλίας	77
ΧΡΥΣΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ ΕΠΑΜ. - Νέαι πηγὰὶ τοῦ Χρονικοῦ τῆς Μονεμβασίας	166

Κλιματολογία

ΚΑΡΑΨΗΠΕΡΗΣ ΛΕΩΝ. Ν. - Συμβολή εἰς τὸ πρόβλημα τῆς ταξινομήσεως τῶν χειμερινῶν καὶ θερινῶν περιόδων	95
--	----

Λόγοι — Ὁμιλίαι

ΓΕΡΟΥΛΑΝΟΣ ΜΑΡ. - «Ὅρια ἱατρικῆς ἐπιγνώσεως»	134
ΔΟΝΤΑΣ ΣΠΥΡ. - «Τὰ ἐλλείματα τῆς διατροφῆς τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ»	135
ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΕΜΜ. - Εἰσήγησις κατὰ τὸν ἑορτασμὸν τῆς ἐπετείου τῆς 28ης Ὀκτωβρίου 1940	172
ΜΑΡΙΔΑΚΗΣ ΓΕΩΡΓ. - «Ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις ὡς ἔκφρασις τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πνεύματος»	40
ΜΑΡΙΔΑΚΗΣ ΓΕΩΡΓ. - «Ἐν προηγούμενον τῆς δίκης τῆς Νυρεμβέργης ἐκ τῆς ἀρχαίας ἑλληνι- κῆς ἱστορίας	267
ΜΠΑΛΑΝΟΣ ΔΗΜ. - Ἐκθεσις περὶ τῶν ἀπονεμηθέντων ἐπαίνων καὶ βραβείων ἀναγνωσθεῖσα κατὰ τὴν πανηγυρικὴν συνεδρίαν τῆς 27ης Δεκεμβρίου	285
ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ ΓΕΩΡΓ. - Ἐκθεσις περὶ τῶν ἀπονεμηθέντων ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας ἐπαίνων καὶ βραβείων ἀναγνωσθεῖσα κατὰ τὴν πανηγυρικὴν συνεδρίαν τῆς 24ης Μαρτίου	61
ΧΑΡΙΤΩΝΙΔΗΣ ΧΑΡ. - «Ἐπιτάφιος εἰς τοὺς ἐν τῇ Βορείῳ Ἠπείρῳ καὶ Μακεδονίᾳ πεσόντας»	174

Μετεωρολογία

ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΑΚΗΣ ΣΤΕΦ. - Περὶ τοῦ φαινομένου τῆς ὁμίχλης ἐξ ἐξατμίσεως ἢ φαινομένου τοῦ «ἀρκτικοῦ θαλασσοῦ καπνοῦ» εἰς ἑλληνικὰς θαλάσσας	219
---	-----

Παθολογία

ΚΑΝΑΤΣΟΥΛΙΣ Α. - General Statement on the «Teleelectrocardiograph»	137
--	-----

Παρουσιάσεις βιβλίων

ΑΜΑΝΤΟΣ ΚΩΝΣΤ. - Εἰσήγησις περὶ τῆς ἐκδομένης ἐν Βιέννῃ νέας Βοζαντινῆς Ἐπετηρίδος	136
ΓΕΡΟΥΛΑΝΟΣ ΜΑΡ. - Παρουσίασις τοῦ συγγράμματος τοῦ Ἰ. Ἀσπιώτη «Ἡ ἀρρώστεια καὶ ἡ ψυχὴ», Ἀθήναι 1951	81
ΖΕΓΓΕΛΗΣ ΚΩΝΣΤ. - Παρουσίασις τοῦ βιβλίου τοῦ Ν. Τσιρογιάννη «Χημεία ὀργανικῶν χρω- μάτων», Ἔκδ. β' Ἀθήναι 1950	106
ΛΥΚΟΥΔΗΣ ΣΤΥΛ. - Παρουσίασις τοῦ συγγράμματος τοῦ Κ. Ἀλεξανδρῆ «Ἡ θαλασσοία δύνα- μις εἰς τὴν ἀρχαίαν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος», Ἀθήναι 1950	108
ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ ΜΙΧ. - Παρουσίασις τῶν ἔργων του : 1) Ἱστορία τῆς Φυσικομαθηματικῆς Σχο- λῆς τοῦ Ἐθνικοῦ καὶ Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου (Ἐκατονταετηρίς 1837 - 1937). Τεύχ. Α'. Γενικὴ ἐξέλιξις τῆς Σχολῆς. Ἔργαστήρια, Μουσεῖα. Ἐν Ἀθήναις 1948. 2) Tables chronologiques d'Histoire des Sciences au XVI siècle pour ce qui regarde le monde Grec. Paris 1949	71

ΣΩΓΗΡΙΟΥ Γ. - Παρουσίασις τοῦ συγγράμματος τοῦ Π. Μπρατσιώτη, "Ἡ ἀποκάλυψις τοῦ Ἰωάννου," 18

Ἵδρολογία

ΠΕΡΤΕΣΗΣ ΜΙΧ. - Περί τῆς σταθερότητος τῆς χημικῆς συστάσεως καὶ τῆς θερμοκρασίας τῶν ἑλληνικῶν μεταλλικῶν πηγῶν 25

Φυσικοχημεία

ΒΟΓΙΑΤΖΑΚΗΣ ΕΜΜ. - Φασικά διαγράμματα ὀξεικοῦ ὀξέος καὶ φυτικῶν ἐλαίων 111

Φυτολογία

ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ ΠΑΝ. - Ἡ καταγωγή τῆς ἐλαίας 224

Φυτοπαθολογία

ΙΣΑΑΚΙΔΗΣ ΚΩΝΣΤ. - Ἡ σχινοκαρπία τῆς ἐλαίας 84

Χημεία

ΖΗΣΗΣ ΒΑΣ. Γ. - Αἷτια τῶν χρωματικῶν ἀλλοιώσεων εἰς τὰς γραπτὰς στήλας τῆς Δημητριάδος 99

Χημεία (ἐγκληματολογική)

ΠΑΝΟΠΟΥΛΟΣ Γ. - ΚΑΨΑΣΚΗΣ Δ. - Παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν μεθόδων ἀναζητήσεως ἰχνῶν ἀλάτων κακαίνης 77

